

**50 წიგნი, რომელიც უნდა ვაძიოთ,
სანამ ცოცხალი ხარ**

წიგნი 39

გამომცემლობა პალიტრა L
თბილისი, 2012

UDC (უბკ) 821.111(73)-31
ფ-69

„50 წიგნი, რომელიც უნდა წაიკითხო, სანამ ცოცხალი ხარ“

ეს პროექტი მსოფლიოს არაერთ ქვეყანაშია პოპულარული.

სხვადასხვა გამოკითხვის საშუალებით, მკითხველი ირჩევს 50 საუკეთესო წიგნს მსოფლიო ლიტერატურის საგანძურიდან. საქართველოში „კვირის პალიტრის“ ამ პროექტს მრავალი ათასი ადამიანი გამოეხმაურა. სწორედ მათი დადგენილია იმ რჩეული წიგნების ნუსხა, რომელიც „პალიტრამედიაში“ რეალურ ბიბლიოთეკად აქცია.

ეს წიგნი მსოფლიო ლიტერატურის ამ უნიკალური ბიბლიოთეკის ნაწილია.

© გამომცემლობა პალიტრა L, 2012

ყველა საავტორო უფლება დაცულია.

ISSN 1987-9628

ISBN 978-9941-19-645-4

ფრენსის სკოტ ფიცჯერალდი

ნაზია ღამე

მალიკო ხელაშვილის თარგმანი

ჯერალდს და სარას
სამარადისოდ

უკვე შენთან ვარ! ნაზია ღამე,
.....

მაგრამ აქ ბნელა,
მწვანე ბალახის სიმრუმეში ღამის ცის შუქი
ხავსიან ბილიკს სიოთი ნელა მიმოებნევა.

ჯონ კიტსი,¹ „ოდა ბულბულს“

წიგნი პირველი

I

საფრანგეთის რივიერაზე², მარსელიდან იტალიის საზღვრამდე, დაახლოებით შუა გზაზე, ერთ თვალშესავლებ ადგილზე საუცხოო, ვარდისფერი სასტუმროს დიდი შენობაა აღმართული. პალმების შრიალი აგრილებს სიცხისგან აღმურადენილ ფასადს. სასტუმროს წინ კი თვალისმომჭრელად ელვარე პლაჟი გადამლილა. ბოლო წლებში იგი მაღალი წრის ხალხისა და ცნობილ პიროვნებათა საზაფხულო აგარაკად იქცა. ათი წლის წინათ კი, აპრილის თვეში იქაური ინგლისური კლიენტურა ჩრდილოეთისკენ რომ გადაინაცვლებდა, ეს ადგილი მთლად უკაცრიელს ემსგავსებოდა. ახლა გოსის Hotel des Etrangers-ის³ მიდამოებში ბევრი ახალი ნაგებობაა, მაშინ კი კანამდე ხუთი მილის გაყოლებაზე ჩარიგებულ ფიჭვებში ათიოდე ძველი ვილის სახურავი თუ მოჩანდა ხავსიანი ღუმფარებივით.

სასტუმრო და მის წინ ხალიჩასავით გადამლილი მზისფერი პლაჟი ერთ მთლიან სანახაობას ჰგავდა. სალოცავივით განათე-

¹ კიტსი, ჯონ (1795-1821) — ინგლისელი რომანტიკოსი პოეტი.

² რივიერა (იტალ.) — ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროს ვიწრო ზოლი საფრანგეთისა და იტალიის ტერიტორიაზე. დასავლეთ ვეროპის უდიდესი საკურორტო რაიონი (ნიცა, კანი, სან-რემო და სხვ.).

³ Hotel des Etrangers (ფრანგ.) — სასტუმრო უცხოელთათვის.

ბულიყო ეს ადგილი შენობის წინ. სისხამ დილით ზღვაში ემეგობოდა შორეული ანარეკლი ქალაქისა — კანის ძველი, მოვარდისფრო-მოყვითალო ციხესიმაგრეები, იტალიის მიჯნაზე აზიდული ლილისფერი ალპები. წყალმცენარეებისგან რგოლები და ჭავლები იხაზებოდა გამჭვირვალე ნაპირზე, ირხეოდა და ზღვაზე გაწოლილი ანარეკლიც თრთოდა. რვა საათისთვის პლაჟზე ლურჯ საბანაო ხალათმოსხმული მამაკაცი გამოვიდოდა. ხალათს გაიხდიდა. კარგა ხანს ემზადებოდა, ვიშვიშით, ოხვრითა და ხვნეშით წინასწარ ფრთხილად ტანს აქა-იქ ჯერ ისევ ცივი წყლით დიდი ამბით დაისველებდა, ბოლოს გაბედავდა და ბევრი-ბევრი, წუთით ჩაყურყურმელავდებოდა ზღვაში. მისი წასვლის შემდეგ პლაჟი დაახლოებით ერთ საათს ცარიელდებოდა. პორიზონტზე დასავლეთისკენ სავაჭრო გემი გამოჩნდებოდა, ნელა მიცურავდა, თითქოს მილოდავსო. სასტუმროს ბიჭები ეზოში ერთმანეთს გასძახოდნენ. ფიჭვებზე ნამი იწყებდა შემრობას. ერთი საათიც და ნამდვილი, პროვანსული საფრანგეთის სანაპიროდან გამყოფი მავრის არცთუ მაღალი მთაგრეხილის მიხვეულ-მოხვეული გზატკეცილიდან ჩამოაღწევდა ავტომობილების ხმაური.

ზღვიდან ერთი მილის¹ დაშორებით, იქ, სადაც ფიჭვებს მტკვრდაყრილი ალვის ხეები ენაცვლება, ერთი პატარა ბაქანია. ამ ბაქანიდან 1925 წლის ივნისის ერთ დილას გოსის სასტუმროსკენ ღია „ვიქტორიათი“ მიდიოდა ორი ქალი — დედა და შვილი. დედას ჯერ კიდევ შერჩენოდა მომხიბვლელობა, ოღონდ ძნელი მისახვედრი არ იყო, რომ ჭკნობაშეპარულ სილამაზეს მალე წაშლიდა ძლივს შესამჩნევი წვრილი ძარღვები. გამომეტყველება მშვიდი ჰქონდა, და დაკვირვებულებიც; თუმცა, თვალი მაშინვე ქალიშვილისკენ გაგექცეოდათ, უმაღლ მოგაჯადოებდათ ვარდისფერი ხელისგულები და დაწვები — საღამო ხანს გრილი წყლით რომ დაბანენ ბავშვებს, შეაჟრიალებთ, და სიწითლე წამოუვლით, თრთოლასავით, — იმგვარად, თითქოს შიგნიდან უნათოდა, ძლივს შესამჩნევად. ოღნავ ხვეული ქერა თმა, ფერფლისა და ოქროსფერი რომ დაჰკრავდა, ფიქალ შუბლზე ჩამოშლოდა. დიდი და კრიალა, ნათელი, წყლიანი თვალები უელავდა,

¹მილი (ინგლ.) — სიგრძის საზომი არამეტრული ერთეული, რომელსაც დღეისათვის უპირატესად საზღვაო საქმეში იყენებენ. საერთაშორისო საზღვაო მილი უდრის 1,85 კილომეტრს.

ბუნებრივ თეთრყირომიზ სახეზეც კი ეტყობოდა, რომ ნორჩი და ძლიერი გული უცემდა. მთელი სხეულით თითქოს თრთოდა, გგონება სხლტებაო ბავშვობის მიჯნაზე — თვრამეტი წლის იქნებოდა უკვე, მაგრამ ჯერ მაინც შერჩენოდა ბავშვობის ცვარ-ნამი.

ცა და ზღვა თითქოს ერთურთს შეერწყა, ერთ გავარვარებულ ხაზად იქცა; დედა უკმაყოფილო ჩანდა:

— ასე მგონია, აქ მაინც არ მოგვეწონება.

— მე უკვე შინ წასვლა მინდა, — მიუგო ქალიშვილმა.

მშვიდად, ხალისით საუბრობდნენ, მაგრამ ცხადი იყო, გული არსაით მიუწევდათ და ეს აწუხებდათ. გართობა სურდათ, გახალისება, მაგრამ იმიტომ არა, მოშვეტული ნერვები აღევნოთ, უფრო იმიტომ, რომ ფიქრობდნენ, ეს მათთვის ახლა საჭირო იყო და ბუნებრივი. იმ ხარბ მოწაფეებს ჰგავდნენ, მთელი წელიწადი სკოლაში კარგად რომ სწავლობენ და იციან, წლის ბოლოს, დიახაც, ეკუთვნით დასვენება.

— სამ დღეს დავრჩებით და წავალთ. გემის ბილეთებს ახლავე შევუკვეთ ტელეგრაფით.

ქალიშვილი გამართული ფრანგულით ლაპარაკობდა, მაგრამ მაინც, ხანდახან — თითქოს რაღაცას იხსენებსო. პირველ სართულზე დაბინავდნენ, ქალიშვილი გაკამკამებული შემინული კარისკენ გაემართა, რამდენიმე ნაბიჯი წადგა და სასტუმროს გარშემოვლებულ ქვის ვერანდაზე გავიდა. ბალერინასავით დადიოდა, გამართული, შეაწეული; სიარულისას თითქოს კიდევაც მალღლებოდა, ძირს კი არა, ზევით და ზევით იწეოდა. მისი ჩრდილი სხივებქვეშ თითქოს ლამის მოიჭრა, დაპატარავდა. მცხუნვარება მოაწვა თვალებში და მაშინვე უკან დაიხია, ძალზე კამკამებდა მზე. ორმოცდაათი იარდის¹ იქით ხმელთაშუა ზღვა დროდადრო რომ გამოაჩენდა თავის სილურჯეს, ხარკს უხდიდა უღმობელი მზის ბრწყინვალეებას. აივნის ქვემოთ, ზედ სასტუმროსთან, გახუნებული ფერის „ბიუკი“ იხრაკებოდა.

ყველაფერი თითქოს გარინდდა და მხოლოდ პლაჟზე იყო სიცოცხლე. სამი ინგლისელი გამდელი თილისმაშეკრულივით იჯდა. რაღაცაზე ლაპარაკობდნენ, უფრო ჭორაობდნენ, თან სვიტერსა და წინდას ქსოვდნენ ვიქტორიანული ხანის ინგლისის ორმოცი, სამოცი და ოთხმოციანი წლების მოდის მიხედვით; ზღვასთან ახლო ასე,

¹იარდი (ინგლ.) — ინგლისური სიგრძის საზომი ერთეული. უდრის 91 სანტიმეტრს.

ათამდე ქალი და მამაკაცი ზოლიან ქოლგებს შეჰფარებოდა, მათი ბავშვები მეჩხერზე დაუფრთხობელი თევზის დაჭერას ლამობდნენ, ანდა იწვნენ და ქოქოსის ზეთწასმულ მოელვარე შიშველ სხეულებს გასარუჯად მზეს უფიცებდნენ.

პლაჟზე გამოსულ როზმერიის თორმეტიოდე წლის ბიჭმა გაურბინა გვერდზე და ყვირილითა და ყიჟინით ზღვაში გადაეშვა. როზმერიმ უცნობი სახეების შემფასებელი მზერა იგრძნო, ხალათი გაიხადა და თვითონაც ზღვაში შევიდა. რამდენიმე იარდი გაცურა და მიხვდა, ქვიშას ეხებოდა, ტორტმანით წამოდგა, წალასლასდა. ნაზი ფეხებით ძლივს მიარღვევდა წყალს. იმ ადგილამდე რომ მივიდა, სადაც წყალი მკერდამდე მისწვდებოდა, მობრუნდა და ნაპირს გამოხედა; ერთი მელოტი; მონოკლიანი მამაკაცი უყურებდა, ტრუსის ამარა იყო, გაბანჯგვლული მკერდი გამოეჩინა, მუცელი და ამოსკუპული ჭიპი შიგნით შეეგდო. როზმერიმაც გახედა, კაცმა მაშინვე დაუშვა მონოკლი, რომელიც გაბანჯგვლულ მკერდში ჩაეკარგა და, ბოთლიდან ჭიქაში რაღაც დაისხა.

როზმერიმ სახე წყალში ჩამალა და სწრაფი კროლით¹ გაცურა ტივტივისკენ. წყალი მსუბუქად მიელამუნა სახეზე, პაპანაქება სიცხე დაავიწყა, თმა დაუსველა, სხეულზე აქა-იქ ჭავლივით დაუარა. როზმერი ნებივრობდა, ნეტარებდა, ადგილზე ირწეოდა. ტივტივასთან მისული უკვე ძლივსღა ითქვამდა სულს. ვიდაც მზეზე გარუჯულმა ქათქათაკბილებიანმა ქალმა ისე დახედა, როზმერიმ თავისი სხეულის სიშიშველე და სითეთრე იგრძნო, ზურგზე გადატრიალდა და წყალს მინებდა. ასე მივიდა ნაპირამდე, სადაც მაშინვე გამოელაპარაკა ის მკერდგაბანჯგვლული მამაკაცი, ხელში ისევ ბოთლი ეჭირა.

— ტივტივას იქით წასვლა არ შეიძლება. ამბობენ, აქ ზვიგენები ბიაო.

ვერ იტყოდით, რა ეროვნების იქნებოდა, მაგრამ ინგლისურად ოქსფორდის მანერაზე, ნელა, გაბმით ლაპარაკობდა.

— გუშინ ორი ბრიტანელი მეზღვაური გააქრეს გოლფ-ჟუნანის ფლოტილიიდან.

¹ კროლი (ინგლ.) — სპორტული ცურვის ყველაზე სწრაფი ხერხი, რომლის დროსაც ხელებს რიგრიგობით უსვამენ, ხოლო ფეხებს განუწყვეტლოვ ამოძრავებენ ზვეით-ქვეით.

— ღმერთო ჩემო! — წამოიძახა როზმერიმ.

— მეტადრე ფლოტილიასთან შემოდიან. იციან, რაღაცას გამორჩებიან.

ისე გაუშტერა თვალი, გვეგონებოდა შუშისა აქვსო, და ვითომ, მინდა გაგაფრთხილოთ და იმიტომ გამოგელაპარაკეთო; მერე ორიოდე ნაბიჯით უკან დაიხია და ისევ დაისხა ის რაღაც თავისი ბოთლიდან.

როზმერი გრძნობდა, ყურადღებას აქცევდნენ ამ საუბრისას და ოღნავ შემცბარმა შეათვალიერა იქაურობა, რომ სადმე დამჯდარიყო. პლაჟის ერთი მონაკვეთი იმ თავიანთი ქოლგის ახლოს, ეტყობოდა, ყველა ოჯახს თავის საკუთრებად მიაჩნდა, ოღონდ, მიმოდინდნენ, ერთმანეთს რაღაცას გასძახოდნენ, ერთი სიტყვით, თავიანთი წრე ჰქონდათ და ცოტა უხერხულიც იქნებოდა ამ წრეში შეჭრა. ოღნავ მოშორებით, კენჭებითა და დამჭკნარი წყალმცენარეებით მოფენილ ნაპირზე რამდენიმე მამაკაცი და ქალი შენიშნა, როზმერივით ჯერ არც იმათ მოჰკიდებოდათ მზე და პლაჟის კი არა, თავიანთი პატარა ქოლგები ჰქონდათ. ესენი უფრო ახალბედები ჩანდნენ ამ პლაჟზე, როზმერიმ თავისუფალი ადგილი მოიძია გარუჯულებსა და გასარუჯებს შუა, ხალათი გაიხადა და ქვიშაზე გაშალა.

მერე ზედ გაწვა, ჯერ მხოლოდ მათი ხმა ესმოდა, გრძნობდა როგორ მიმოდინდნენ, თითქოს გარს უვლიდნენ მის სხეულს, ხანდახან ვიღაცის ჩრდილი ჩამოეფარებოდა წამით მზეზე. კისერზე რომელიღაც დამსვენებლის ცნობისმოყვარე ძაღლის თბილი და ხშირი სუნთქვა მიელამუნა; უკვე გრძნობდა მზის მხურვალეებას, რომელიც თითქოს კანში ატანდა; ტალღების სუნთქვა, მათი წყნარი, დაქანცული ხმაური ჩაესმოდა. თანდათან არჩევდა, ვინ რას ამბობდა, მთელი ამბავიც კი მოისმინა, კერძოდ ის, რომ თურმე ვიღაცას, იმ ახალგაზრდას, ნორთს რომ ეძახდნენ აგდებულად, კანის რომელიღაც კაფედან წუხელ ერთი ოფიციანტი გაუტაცია, უნდოდა ზედ შუაზე გაეხერხაო; ამას თეთრთმიანი ქალი ჰყვებოდა თავგამოდებით, კაბაზე ეტყობოდა, წინაღამეს წვეულებაზე ყოფილიყო და სამოსის გამოცვლა ვერ მოესწრო, ისევ სადღესასწაულო თავსაბურავი ეკეთა, მხარზე კი დამჭკნარი ყვავილი ჩამოჰკიდებოდა საწყლად. როზმერი შეუცნობელმა ანტიპათიამ მოიცვა იმ ქალისა და მთელი მისი კამპანიისადმი და შეტრიალდა.

იქით მხარეს, მოშორებით, ახალგაზრდა ქალს მოჰკრა თვალი. ქოლგის ქვეშ იჯდა და რაღაცას იწერდა ქვიშაზე გაშლილი წიგნიდან. სარათანი მხრებიდან ჩამოქვია და ნარინჯ-ყავისფრად თანაბრად მზემოკიდებული შიშველი ზურგი მზეზე უბზინავდა. ერთი ასხმა შემდგურეული მარგალიტი ირეკლებოდა ნამზეურ ზურგზე. მისი ლამაზი სახიდან ერთდროულად სიმკაცრე და უმწეობა გამოსჭვიოდა. როზმერის შეხედა თითქოს, მაგრამ არც შეხედვა ეთქმოდა. მის გვერდით მჯდარ მაღალ, მოხდენილ მამაკაცს ჟოკეის ქუდი ეხურა, წითელზოლიანი ტრუსი ეცვა; მათ იქით კიდევ ის ქათქათაკბილებიანი ქალი იჯდა, როზმერიმ ადრე რომ ნახა. ამ ქალმა მაშინვე მოხედა როზმერის, ეტყობა, იცნო. მათ სიახლოვეს ერთი მოგრძოსახიანი მამაკაცი, თმა ლომის ფაფარივით რომ ჰქონდა, უქულოდ იყო, ლურჯი ტრუსით, ძალიან სერიოზული სახით ელაპარაკებოდა შავტრუსიან, აშკარად რომანული წარმოშობის ახალგაზრდას. საუბრისას ორივე ქვიშაში ურეუდა ხელებს, ხანდახან გამხმარ წყალმცენარეებს ამოაყოლებდნენ ხოლმე. ამერიკელები არიანო, გაიფიქრა, მაგრამ მაინც რაღაცით არ ჰგავდნენ იმ ამერიკელებს, ამ ბოლო დროს რომ ხედებოდა როზმერი.

ცოტა ხნის მერე მიხვდა, ის ჟოკეისქუდიანი თავის კომპანიონებს რაღაცას უამბობდა; დინჯად ხვეტდა ნიჩბით ქვიშას და თან ელაპარაკობდა, ალბათ ძალიან სასაცილო ამბავს იხსენებდა, თუმცა ისეთი გამომეტყველება ჰქონდა, ფარსსაც მაინცდამაინც ვერ დასწამებდი. ბოლოს საქმე იქამდე მივიდა, რაც უნდა ეთქვა, თუნდაც ერთი სიტყვაც, ყველა ხარხარებდა. როზმერივით, იმათგან მოშორებით, ყველა სმენად ქცეულიყო, ეგებ რამე ჩვენც გავიგონოთო. მთელ პლაჟზე მხოლოდ ის მარგალიტისმძივიანი ქალი არ იცინოდა. ალბათ თავმდაბლობის გამო, ამათ ყველა გადახარხარებაზე თავს დაბლა ხრიდა და თავისთვის ფურცლებს აცქერდებოდა.

უცებ, თითქოს ციდან ჩამოვარდაო, როზმერის იმ მკერდგაბანჯგვლული და მონოკლიანი კაცის ხმა შემოესმა:

— მშვენიერი ცურვა გცოდნიათ.

როზმერიმ იუარა.

— მართალია, ჩინებული! ჩემი გვარი კემპიონი გახლავთ. აქ ერთი ქალი ამბობს, რომ წინა კვირას გნახათ სორენტოში, იცის, ვინა ხართ და თქვენი გაცნობა სურს.

როზმერის არ გახარებია, მაგრამ არ შეიმჩნია, მიიხედა, ისინი დაინახა, მზე ჯერ რომ არ მოჰკიდებოდათ, მისკენ იყურებოდნენ და იცინოდნენ. უხალისოდ წამოდგა და მათკენ გაემართა.

— მისის აბრამს, მისის მაკისკო, მისტერ მაკისკო, მისტერ ღამფრი...

— ჩვენ გიცნობთ, — იმ ქალმა თქვა, ვისაც კაბაზე ეტყობოდა, წუხელ რომ წვეულებაზე ყოფილიყო, — როზმერი ჰოიტი ხართ. მაშინვე გიცანით სორენტოში, და სასტუმროში კლერკსაც ვკითხე. აქ ყველამ ერთხმად აღიარა, მშვენიერია იმ ფილმშიო. გვანტერესებს, რატომ არა ხართ ამერიკაში, იმისთვის, რომ ითამაშოთ სხვა ისეთივე მშვენიერ ფილმში.

ფაცაფუცით მიიწ-მოიწიეს, რომ ადგილი გამოენახათ და თავიანთ შორის ჩაესვით როზმერი. ეს ქალი, სორენტოში რომ ენახა, ებრაელი არ იყო, მიუხედავად თავის გვარისა. იმ ხნის, არხეინ ქალებს ჰგავდა, კარგად ჭამის გარდა ყველაფრისადმი რომ გულგრილნი არიან, რაც გარშემო ხდება, ყველა თაობას რომ ერგებიან და ვერ გაიგებ, ვინ მოსწონთ და ვინ არა.

— გვინდა გაგაფრთხილოთ, პირველ დღეს ძალიან არ დაიწვით მზეზე, — ხალისით აგრძელებს ის ქალი ლაპარაკს, — კანს სათუთად უნდა მოეპყროთ, მეტადრე თქვენ. ოღონდ, გახსოვდეთ, ამ პლაჟზე ისეთი ხალხია, ვერავის ვერაფერს ეტყვი, შეიძლება გაგლანძღონ, და არ ვიცოდით გვეთქვა ეს თუ არა, ხომ შეიძლება თქვენც გწყენოდათ.

II

— ეჭვიც კი გამოუთქვით, იქნებ შეთქმულებაში ურევიაო, — დასძინა მისის მაკისკომ. ეს ახალგაზრდა, საკმაოდ ლამაზი ქალი ერთობ უდიერი ჩანდა, თვალბზეც ეტყობოდა, — აქ ვერაფერს გაიგებ, ვინ არის შეთქმული და ვინ არა. სიტყვაზე, აი ის მამაკაცი, კარგა ხანს და გულთბილად რომ ესაუბრებოდა ჩემი ქმარი, ლამის მოთავე ყოფილა ამ ამბისა, ყოველ შემთხვევაში, მოთავის თანაშემწე მაინც.

— შეთქმულება? — გაიოცა როზმერიმ. კარგად ვერ მიხვდა.

— ჩემო ძვირფასო, ჩვენ რა ვიცით, — მიუგო მისის აბრამსმა. ლაპარაკისას ხანგამოშვებით ჩაიცინებდა ხოლმე, ისე, სრულმა ქა-

ლებმა რომ იციან, — ყოველ შემთხვევაში, ჩვენ არა, ჩვენ არა ვართ გარეული მაგ საქმეში.

მისტერ დამფრიმ, ახალგაზრდა ქერა მამაკაცმა, რაღაცით ქალს რომ წააგავდა, შენიშნა, — რაღა შეთქმულება და რაღა ჩვენი მისის აბრამსი, თვითონ არის შეთქმულებათ. ამაზე კემპიონმა მონოკლი მოუღერა და უთხრა, — აბა, როიალ, თავი დაანებეთ ეგეთ სიტყვებს.

როზმერიმ შემფოთებით შეხედა მათ, ახლა ერჩინა და უნდოდა კიდევაც დედა ჰყოლოდა აქ. ეს ხალხი მაინცდამაინც თვალში არ მოსდიოდა, პლაჟის იქითა მხარეს მსხდომთ ადარებდა და ისინი ერჩინა. დედამისის შეუმცდარი, თავისი წრისთვის ჩვეული ტაქტი და ალღო შეველოდათ ხოლმე სწრაფად და იოლად, მოხერხებულად დაედწიათ თავი უხერხული ვითარებისთვის. სულ რაღაც ექვსიოდე თვე თუ გავიდა მას შემდეგ, რაც როზმერი ცნობილი გახდა. ხანდა-ხან ფრანგული მანერები იჩენდა თავს და ის ამერიკული დემოკრატიული ჩვევებიც, გვიან რომ შეიძინა და ხშირად კიდევაც იბნეოდა.

მისტერ მაკისკოს, ხმელ-ხმელ, ჭორფლიან წითურ მამაკაცს (ასე, ოცდაათი წლისა იქნებოდა) შეთქმულებაზე ლაპარაკი არ სიამოვნებდა. ზღვას გაჰყურებდა, მაგრამ უცებ ცოლს შეხედა, მერე როზმერის მოუტრიალდა და საკმაოდ მკაცრად და გაჯავრებით, თითქოს რაღაცაზე პასუხს აგებინებდნო, ჰკითხა:

— დიდი ხანია ჩამოხვედით?

— დღეს.

— აჰა.

იფიქრა, საუბარს უკვე სხვა გზა მიეცაო და იქ მსხდომთ გადახედა, იქნება ახლა მათ ეთქვათ რამე.

— მთელ ზაფხულს აქ აპირებთ დარჩენას? — გულუბრყვილოდ იკითხა მისის მაკისკომ, — მაშინ, ალბათ ნახავთ, რით დასრულდება ეს ინტრიგა.

— ღვთის გულისათვის, ვაიოლიტ, კმარა ამაზე! — შეუძახა ქმარმა, — სხვა რამეზე იხუმრე, ღვთის გულისათვის!

— ნერვების ბრალთა.

— არავითარი ნერვები! — არ დაეთანხმა მისტერ მაკისკო, ლამის ყვიროდა, — ნერვები აქ არაფერ შუაშია.

ამკარად დელავდა, მონაცრისფრო სახეზე ალმურმა გადაჰკრა, სულ მთლად აირია. იგრძნო, ვერ იყო კარგად. უცებ წამოდგა და

წყალში შევიდა. ცოლიც ადგა. როზმერიმ შემთხვევით ისარგებლა და ისიც მათ გაჰყვა.

მისტერ მაკისკომ ღრმად შეისუნთქა ჰაერი, ზღვაში შევიდა და მკლავები მოუსვა. თავისი ვარაუდით კროლით უნდა გაეცურა. მალე ჰაერი აღარ ეყო, ფეხზე დადგა და აშკარა გაკვირვებით მიმოიხედა, რადგან არცთუ ისე შორს წასულიყო და ნაპირიდანაც, უეჭველია, ისევე მოჩანდა.

— სუნთქვა ჯერ კიდევ ვერ მისწავლია კარგად. გოცნებული ვარ, როგორ ახერხებენ ისე ჩაისუნთქონ, რომ კარგა დიდხანს გაჰყვეთ, — თქვა და როზმერის შეხედა, თითქოს პასუხს მისგან ელისო.

— წყალში ყოფნისას ამოისუნთქეთ, — აუხსნა როზმერიმ, — და მერე ყოველ მეოთხე მოსმაზე თავს ამოჰყოფთ და ისევე ჩაისუნთქავთ ჰაერს.

— სხვა ყველაფერი იოლია ჩემთვის, აი, მხოლოდ სუნთქვა მიჭირვებს საქმეს. გაცუროთ?

ტივზე ის ლომისფაფრიანი მამაკაცი იწვა. ზღვის ტალღებს აყოლილი ტივი ირწეოდა და როგორც კი მისის მაკისკომ ხელი წაავლო, უცბად გვერდზე გადაიხარა და მხარზე მოერტყა. ის ლომისფაფრიანი მამაკაცი მიეშველა, რომ ზედ ასულიყო.

— შემეშინდა, მაგრამ არ მოგზვედროდათ, — დაბალი, მორცხვი ხმა ჰქონდა. მისმა უჩვეულოდ ნაღვლიანმა სახემ გააოცა როზმერი, მისმა ინდიელოვით ფართო ყვრიძალებმა და ღრმად ჩამჯდარმა ძალიან დიდმა, მუქოქროსფერმა თვალებმა. როგორღაც, პირის ერთი კუთხიდან დაილაპარაკა, თითქოს იმედი ჰქონდა, მისის მაკისკომდე მიხვეულ-მოხვეული გზით მიაღწევდნენ მისი სიტყვები და ამგვარად აზრი და ძალა შეემატებოდათ. ერთი წუთიც და, წყალში გადაეშვა, გრძელი სხეულით ნაპირთან ახლო გაწოლილი, ტალღებს მინებდა.

როზმერი და მისის მაკისკო თვალს ადევნებდნენ. როგორც კი ბიძგის ინერცია გამოეღია, მაშინვე მკვეთრად შეტრიალდა, წყალზემთ წამით გამოუჩნდა გამხდარი ბარძაყები და მერე უკვე მთლად გაუჩინარდა. მხოლოდ ქაფილა მოჩანდა წყალზე მის თავზემთ.

— კარგი ცურვა სცოდნია, — შენიშნა როზმერიმ.

მისის მაკისკომ მოულოდნელი აღფრთოვანებით მიუგო:

— სამაგიეროდ, უვარგისი მუსიკოსია. — და ქმრისკენ შეტრიალდა, რომელიც, ორჯერ წარუმატებელი ცდის მერე, როგორღაც

აძვრა ტივზე და სცადა ისე დაეჭირა თავი, ვითომდაც არაფერიო, მაგრამ წაიბორძიკა და კინაღამ დაეცა, — მე ეს-ეს არის ვთქვი, რომ შეიძლება ეიბ ნორთი კარგადაც ცურავს, მაგრამ უვარგისი მუსიკოსია.

— ჰო, ასეა, — ჩაიბურტყუნა მისტერ მაკისკომ. ეტყობოდა ამოწმებდა ცოლის სიტყვებს, თითქოს უფლებას არ აძლევდა, რაც უნდოდა ის ელაპარაკა.

— მე თავყანს ვცემ ანთილს, — მისის მაკისკო ისევ როზმერისკენ შეტრიალდა, როგორღაც გამომწვევად, — ანთილსა და ჯოისს. არ ვიცი, ამ ხალხზე გსმენიათ თუ არა რამე ჰოლოფუდში, მაგრამ „ულისეზე“¹ ამერიკაში გამოქვეყნებული პირველი კრიტიკული წერილის ავტორი ჩემი ქმარი გახლავთ.

— კარგია, სიგარეტი მქონდეს, — მშვიდად თქვა მაკისკომ, — მოწვევას არაფერი მიჩვენია ახლა.

— ჯოისის ძალა ფარულია, ასე არ არის, ელბერტ?

უცხად ხმა გაუწყდა. ნაპირიდან არცთუ მოშორებით, მარგალიტის ყელსაბამიანი ქალი თავის ორ შვილთან ერთად ბანაობდა და სწორედ იმ დროს, მისის მაკისკომ ისევ რომ წამოიწყო ლაპარაკი, ეიბ ნორთმა ჩაყვინთა და მხარზე შესმული ბავშვითურთ წყლიდან ვულკანისებრი კუნძულივით ამოიმართა. ბიჭი შიშისა და აღტაცებისგან კიოდა. ქალი მშვიდად და ალერსიანად უყურებდა მათ, ოღონდ არ გაუღიმიო.

— მისი ცოლია? — იკითხა როზმერიმ.

— არა, ეგ მისის დაიფერია. სასტუმროში არ ცხოვრობენ.

თვალები ლამის ფოტოაპარატის ობიექტივად ექცა, ისე ჩაცვებით უყურებდა მისის მაკისკო იმ ქალის სახეს. ცოტა ხნის მერე მკვეთრად მიტრიალდა როზმერისკენ.

— ადრე ყოფილხართ საზღვარგარეთ?

— დიახ, პარიზში ვსწავლობდი.

— ო, მაშინ გეცოდინებათ, რომ თუ კარგი დრო გინდათ გაატაროთ, ნაღდ ფრანგულ ოჯახებს უნდა გაეცნოთ. რა გაჰყვება ამ ხალხს აქედან? — მარცხენა ხელით მისის მაკისკომ ნაპირისკენ მიანიშნა, — შეყრილან და სხვა ვერავის და ვეღარაფერს ამჩნევენ.

¹ „ულისე“ — ირლანდიელი მწერლის, ჯეიმს ჯოისის (1882-1941) გახმაურებული რომანი.

ჩვენ, რაღა თქმა უნდა, რეკომენდაციით მივედით ცნობილ პარიზელ მხატვრებთან და მწერლებთანაც. ასე რომ, კარგად ვცხოვრობდით.

— წარმომიდგენია.

— ჩემი ქმარი თავის პირველ რომანს ამთავრებს ახლა.

— მართლა? — როზმერი ახლა მაინცდამაინც არაფერზე ფიქრობდა. ერთი ის აღარდებდა მხოლოდ, დაეძინებოდა თუ არა დედამისს ამისთანა პაპანაქება სიცხეში.

— იდეა იგოვია, რაც „ულისეში“, — განაგრძობდა მისის მაკისკო, — ოღონდ ჯოისთან ოცდაოთხ საათს ზდება მოქმედება, ჩემი ქმრის რომანში კი მთელი საუკუნეა; წიგნში გამოჰყავს ძველი ფრანგი არისტოკრატი, რომელიც ტექნიკის საუკუნეს ეჯახება...

— ღვთის გულისათვის, ვაიოლიტ, ნუ იცი ასე, ყველას აცნობ ჩემი რომანის იდეას, — შეაწყვეტინა მისტერ მაკისკომ, — სანამ წიგნი არ გამოქვეყნდება, არ მინდა, ყველამ გაიგოს.

როზმერიმ უკან, ნაპირისკენ გაცურა. ნამზეური მხრები უკვე ცოტათი ეწვოდა, ხალათი მოისხა და ისევ მზეზე გაწვა. ჟოკისქუდიანი მამაკაცი ქოლგიდან ქოლგამდე მიმოდიოდა, ხელში ბოთლი და პატარა ჭიქები ეჭირა და ყველასთან მიჰქონდა. თანდათან თვითონაც და მისი მეგობრებიც მხიარულ ხასიათზე დგებოდნენ. ბოლოს ყველამ ერთ ქოლგასთან მოიყარა თავი. როზმერი მიხვდა, რომელიდაც დამსვენებელი მიემგზავრებოდა და გამოსამშვიდობებლად უნდა შეესვათ პლაჟზე. ბავშვებმაც კი იგრძნეს, რომ იმ ქოლგის ქვეშ მეფობდა გართობა და მხიარულება და იმათაც იქით იბრუნეს პირი. როზმერიმაც უნებურად გაიფიქრა, იმ ჟოკისქუდიანი მამაკაცის წყალობით ზდება ყველაფერიო.

ცაზეც და ზღვაზეც, ორივეგან შუადღე დადგა. კანის თეთრი ჰორიზონტიც კი, ხუთი მილის დაშორებაზე მირაჟად იქცა, მაცოცხლებელ და გრილ მირაჟად; კიოტის მკერდისფერი აფრიანი ნავი შემოდიოდა და მუქ ლაჟვარდისფერ კუდს იქნევდა. იფიქრებდით, სიცოცხლე ამ ადგილის გარდა სანაპიროზე არსად არისო. რომ სიცოცხლე მხოლოდ აქ, ამ პლაჟზეა, მზის სხივებდაფენილი ქოლგების ქვეშ, სადაც ერთი ორომტრიალი ჰქონდათ და საიდანაც ასეთი მხიარული ხმები ისმოდა.

კემპიონი დაინახა როზმერიმ, მისკენ წამოვიდა, რამდენიმე ნაბიჯის მოშორებით შედგა. როზმერიმ თვალი დახუჭა, თავი მოიმძი-

ნარა; ცოტა ხნის მერე ოდნავ გაახილა და ბუნდოვნად გაარჩია ვი-
ლაციის ორი ფეხი. უცნობი მამაკაცი ცდილობდა ფეხი შეეღვა დიდ,
ქვიშისფერ ღრუბელში. ის ღრუბელი კიდევ სადღაც უსასრულო და
გაფარვარებულ ზეცაში მიდიოდა. როზმერის მართლა ჩაეძინა.

გაიღვიძა მთლად გაოფლილმა და დაინახა, პლაჟზე აღარაფერი
იყო იმ ჟოკეისქუდიანი მამაკაცის გარდა, რომელიც იმ ერთადერთ
გაშლილ ქოლგას კეცავდა. როზმერი წამოდგა, დაბნეული თვალებს
ახამხამებდა, ჟოკეისქუდიანი მიუახლოვდა და უთხრა:

— მე უკვე მინდოდა თქვენი გაღვიძება წასვლამდე. პირველ დღეს
დიდხანს მზეზე წოლა არ გარგებთ.

— გამადლობთ, — როზმერიმ თავის შეწითლებულ ფეხებს დახედა,
— ღმერთო ჩემო! — გაიცინა, ხალისიანად; სალაპარაკოდ მოემზა-
და, მაგრამ დიკ დაიფერი უკვე მიათრევდა თავის დასაკეც კარავსა და
პლაჟის ქოლგას ავტომობილისკენ, რომელიც პლაჟთან უცდიდა.
როზმერი წყალში შევიდა, რათა გაოფლიანებული სხეული დაებანა.
დიკ დაიფერი ისევ დაბრუნდა, ქვიშაზე დაყრილი ნიჩაბი, ფოცხი და
ცხავი წამოკრიბა და ქვებსა და ქვებშუა მიძალა. მერე პლაჟს კარ-
გად მოაუღო თვალი, რომ არაფერი დამრჩაო.

— ხომ არ იცით, რომელი საათია? — ჰკითხა როზმერიმ.

— დაახლოებით ორის ნახევარი.

ორივემ ერთად გახედეს ზღვას.

— კარგი დროა, — თქვა დიკ დაიფერმა, — დღის უარესი დრო არ
არსებობს.

შეხედა და წამით როზმერი მინდობილად და ხალისითაც კი, თვი-
თონვე მოხვდა მისი თვალების კრიალა ცისფერ სამყაროში. მერე
მან მხრებზე მოიგდო თუკი რამ პლაჟზე დარჩენოდა და მანქანისკენ
წავიდა; როზმერი წყლიდან ამოვიდა, ქვიშა ჩამოიბერტყა და სას-
ტუმროს გზას ნელა გაუყვა.

III

თითქმის ორი საათი იქნებოდა, როცა დედასთან ერთად რესტო-
რანში შევიდა როზმერი. ფანჯრებს იქით ქარი არხევდა ფიჭვებს
და შხის სხივები და ჩრდილები უჩვეულო, რთულ სახეებს ჰფენდა
მაგიდებზე. ორი ოფიციანტი, თეფშებს რომ ალაგებდა და იტალიუ-

რად ხმამაღლა ლაპარაკობდა, მათი შემოსვლისთანავე გაჩუმდა და ტაბლდოტის¹ ყველაზე ღარიბული ვარიანტი მოართვეს.

— პლაჟიდან შეყვარებული დავბრუნდი, — თქვა როზმერიმ.

— ჰო? ვინ შეგიყვარდა?

— ჯერ ერთი, მეტად სასიამოვნო კომპანია, მერე — ერთი მამაკაცი.

— ილაპარაკეთ?

— ცოტა. ძალიან ლამაზია. ჟღალი თმა აქვს, — როზმერი მადიანად ჭამდა, — ისე კი, ცოლიანია. სხვანაირად თითქმის არც ხდება.

როზმერის საუკეთესო მეგობარი იყო დედა. მასზე გადაგებული, მთელ თავის ძალასა და ღონეს ქალიშვილზე ზრუნვას ახმარდა. ეს იყო ახლა იმისი საქმე, რაც არც ისე იშვიათია თეატრალურ გარემოში, მაგრამ მისი ელსი სპირსი იმით გამოირჩეოდა, რომ სამაგიეროს არ ითხოვდა, თუნდაც სულაც მარცხი ეგემა. დასაჩივლებელი არა ჰქონდა რა, ორჯერ კარგად გათხოვდა, ორჯერვე დაქვრივდა და თანდაყოლილი მხნეობა და ცხოვრებისთვის საჭირო ძალა უფრო მოემატა. პირველი ქმარი, როზმერის მამა, სამხედრო ექიმი იყო, მეორე — კავალერიის ოფიცერი; ორივემ დაუტოვა იმდენი, რომ კარგად ეცხოვრა. ყველაფერი როზმერისთვის სურდა და მისთვის ინახავდა. ქალიშვილს არ ანებებებდა და ხასიათი გაუკაჟა, მაგრამ არც ზრუნვასა და სიყვარულს აკლებდა. ამით სასიკეთო იდეალიზმს უნერგავდა და როზმერიც აღმერთებდა დედას. ყველაფერს მისი თვალთ ხედავდა და გულუბრყვილობის მიუხედავად, ორმაგადაც იყო დაცული — დედისა და თავისი ჯავშნით. მოწიფულობით უნდობლად ეკიდებოდა ყველაფერ უხამსს, მსუბუქსა და ვულგარულს. კინოში როზმერის ასეთი უეცარი წარმატების მერე კი მისი სპირსმა იგრძნო, რომ დადგა დრო, როცა მეკრდიდან უნდა მოეცილებინა, მაგრამ თუ ეს მომთხოვნი, მღელვარე და ძლიერი იდეალიზმი სხვა რამისკენაც წარიმართებოდა, ტკივილზე მეტად სიხარულს განიცდიდა.

— ასე რომ, მოგწონს აქაურობა? — იკითხა მან.

— აქ შეიძლება კარგად იყო, იმ ხალხს თუ გაიცნობ. სხვებიც იყ-

¹ ტაბლდოტი (ფრანგ.) — სასტუმროში, რესტორანში, პანსიონში: საერთო სუფრა, სადაც საუზმე, სადილი და სხვ. მოაქვთ განსაზღვრულ დროს და საერთო მენიუს მიხედვით ყველასთვის.

ვნენ პლაჟზე, მაგრამ ისეთები არა; ვერც დაელაპარაკები. მე მაშინვე მიცნეს. საოცარია პირდაპირ, სადაც უნდა წახვიდე, ყველას ნანახი აქვს „მამიკოს გოგო“.

მისის სპირსმა დააცადა, აგზნებული პატივმოყვარეობა დაეცხრო და საქმიანი იერით ჰკითხა:

— მართლა, გამახსენდა, როდის აპირებ ერლ ბრედის ნახვას?

— შეიძლება ამ სადამოსაც, შენ თუ დაღლილი არა ხარ.

— შენ წადი, მე არ წამოვალ.

— მაშინ ხვალისთვის გადავდოთ.

— მე მინდა, მარტო წახვიდე. აქედან შორს არ არის და — თან, გეგონება ფრანგული ენა არ იცოდე.

— მაგრამ, დედი, თუკი არ მინდა?

— მაშინ, დღეს არა, სხვა დროს წადი. ოღონდ, ვიდრე აქ ვართ, აუცილებლად უნდა ნახო.

— კარგი, დედა.

საუზმის მერე ორივე უეცარმა სევდამ მოიცვა. ასე ხშირად ემართებათ ხოლმე ამერიკელებს მყუდრო ადგილას, სხვა კონტინენტზე. არაფერი ახალისებდათ, არსაიდან ბიძგი და ხმა, ვერც თავის ფიქრის გამოძახილს პოვებდნენ სხვებში და ეჩვენებოდათ, რომ სამყარო გაჩერდა და ცხოვრება აღარ გრძელდებოდა.

— სამი დღეც და, წაგიდეთ აქედან, პო, დედა? — თავიანთ ოთახში დაბრუნებისას თქვა როზმერიმ. ზღვიდან მონაბერი სიო ზანტ სიცხეს ერეოდა და გარეთ, ხეებისკენ მიიწევდა, დარაბებიდან გაჰქონდა ცხელი ჰაერი.

— და ის კაცი, პლაჟზე რომ შეგიყვარდა?

— მე მხოლოდ შენ მიყვარხარ, დედა!

როზმერი ჰოლში გავიდა და უფროს გოსს მატარებლებზე გამოელაპარაკა. ოფისთან მოწყენით მდგარი ღია ყავისფერლოფრეიანი შევიცარი გაშტერებული მიაჩერდა, მაგრამ მალე მოეგო გონს. მიხვდა, თავის დაჭერა მართებდა. როზმერი ვაგზალში გაემგზავრა, ავტობუსში ორი ოფიციანტი იჯდა, მოკრძალებით ღუძმდნენ და ეს ღუძმილი აღიზიანებდა როზმერის, უნდოდა შეეძახა მათთვის: — რას გაჩუმებულხართ, მიდით, ილაპარაკეთ, იცინეთ, მე სულაც არ შემიძლიათო ხელს.

პირველი კლასის კუპეში სულის შემხუთველი სიცხე იდგა. კომ-

პანიების — არლის აკვედუკ პონ დიუ გარის, ორანჟის ამფითეატრისა და შამონის ზამთრის სპორტის ბრდღვიალა სარეკლამო პლაკატები უფრო სიგრილეს გგვრიდნენ, ვიდრე თვალუწვდენელი გარინდებული ზღვა. ამერიკული მატარებლებისგან განსხვავებით, დაძაბული რიტმით რომ მიექანებიან და ხალხს არ დაგიდევენ, — ესენი სხვა სამყაროდან არიან, სისწრაფე არ იციანო, ეს მატარებელი ერთი ძარღვთაგანი იყო იმ მიწისა, რომელზეც მიქროდა. მატარებლის ქშენა პალმის ფოთლებს მტვერს ადენდა, მშრალ ნაკვლს ბალებში წიდა ეყრებოდა. როზმერის ეჩვენებოდა, საკმარისი იყო ხელი გაეწვდინა ფანჯარაში და ყვავილებს მოწყვეტდა.

კანის ვაგზალთან ათობით დაქირავებული ეტლი იდგა. ელოდნენ და თვლემდნენ მეეტლეები. სანაპიროზე ჩარიგებულ დიდ სასტუმროებს, კაზინოსა და ფეშენებელურ მაღაზიებს ზაფხულის ზღვისკენ მიექციათ რკინის ყრუ ნიღბები ფასადებისა. ძნელი იყო დაჯერება, რომ აქ ოდესმე გართობისა და დასვენების სეზონი დგებოდა და როზმერის, რომელზეც ვერ იტყოდით, მოდას არ მისდევსო, თითქოს ეუხერხულეობდა, გვეონება რაღაც ჩამკვდარისადმი ისწრაფოდა. გამვლელებსაც კი ვერ გაგოთ, ვერ მიმხვდარიყვნენ, რად იყო აქ, ამ სიწყნარეში და არა იქ, შორს, ჩრდილოეთში, სადაც ახლა ცხოვრება ღუღდა.

როზმერი აფთიაქში შვეიდა, ქოქოსის ზეთი უნდა ეყიდა. იქიდან გამოსულმა მაშინვე იცნო ის ქალი, მისის დაივერიაო, რომ უთხრეს. წინ ჩაუარა, ტახტის ყურთბალიშებით დატვირთული, ტროტუართან მდგარი ავტომობილისკენ მიდიოდა. ავტომობილის ფანჯრიდან შავმა ტაქსამ შეუყეფა. მძღოლს ჩაეთვლიმა, გამოფხიზლდა და სწრაფად გაუღო კარი. მისის დაივერი მანქანაში ჩაჯდა, გამართული, მოწესრიგებული, მშვენიერ სახეზე ღიმოუგვრელი. შეუპოვარი მხერა სიცარიელისკენ მიეპყრო. ღია წითელი ფერის კაბა ეცვა, შიშველი ნამხეური ფეხები მოუჩანდა, ჩაუს ჯიმის ძაღლივით მბზინვარე მუქ ხშირ თმას ოქროსფერი დაჰკრავდა.

მატარებლის მოსვლამდე კიდევ ნახევარი საათი იყო და როზმერი კრუაზეტზე კაფეში შვეიდა, სადაც ხეებისგან მწვანე ბინდბუნდი დასდებოდა მაგიდებს. ორკესტრს წარმოსახვაში კოსმოპოლიტი

მსმენელები ჰყავდა, მათთვის უკრავდა „საამო საკარნაულო სიმღერასა“ და შარშანდელ ამერიკულ მელოდიებს. როზმერის უკვე „Le temps“-ი და „სეტერდი იზინგ პოსტი“ ეყიდა დედისთვის, ახლა ერთი ჭიქა ლიმონათი დალია და „პოსტში“ დაბეჭდილ რომელიღაც რუსი თავადის ასულის მემუარებს გადახედა. ოთხმოცდაათიანი წლების ბუნდოვანი და პირობითი ფრაზები უფრო რეალურად და ბუნებრივად ეჩვენებოდა, ვიდრე დღევანდელი ფრანგული გაზეთების სათაურები. ისევ ის გაუცნობიერებელი სევდა მოეძალა, სასტუმროში რომ იგრძნო. მიხვეული იყო, რომ კონტინენტური ყოფის გროტესკულობას ან ტრაგედიად ასახავდნენ გაზეთებში, ანდა კომედიად და უძნელდებოდა თვითონვე დაენახა ახლა რაიმე არსებითი. და ამიტომაც ცხოვრება საფრანგეთში მოსაწყენი და ერთფეროვანი ეჩვენებოდა. ამ სევდას კიდევ უფრო უმძაფრებდა უღიმღამო მელოდიები. ის მელანქოლიური მუსიკა ახსენდებოდა, ვოდვეილებში აკრობატების გამოსვლისას რომ ასრულებენ და უხაროდა გოსის სასტუმროში დაბრუნება.

მხრები ისე ჰქონდა დამწვარი მზისგან, მეორე დღეს პლაჟზე ვერ გავიდოდა და ამიტომაც, ავტომობილი იქირავეს. დედასთან ერთად კარგა დიდხანს ურიგდებოდა მძღოლს. როზმერიმ საფრანგეთში იგრძნო პირველად ფულის ფასი. დედა-შვილმა რივიერის, მდინარეთა დელტის გაყოლებაზე გაისეირნეს. მძღოლმა, ივანე მრისხანის ხანის ბოიარინს რომ ჰგავდა, ხალისით ითავა გიდობა და ისეთმა საუცხოო სახელებმა, როგორიცაა ნიცა, კანი, მონტე-კარლო, მთელი თავიანთი ბრწყინვალეობით გაიელვეს და წარმოჩნდნენ. თითქოს გაცოცხლდნენ მეფეები, რომლებიც აქ ჩამოდიოდნენ, რათა ელხინათ ან მომკვდარიყვნენ; რაჯები, ინგლისელ ბალერინებს ბუდას თვალებს რომ სტყორცნიდნენ, და რუსი თავადები, მთელ კვირებს ბალტიისპირულ მწუხრად რომ აქცევდნენ იმ დღეების მოსაგონებლად, თავზე საყრელად როცა ჰქონდათ ხიზილალა. რუსული სული და რუსების ნაკვალევი ყველაზე მკაფიოდ იგრძნობოდა და ჭარბობდა მთელ სანაპიროზე. ბევრგან ნახავდით ახლა უკვე დახურულ რუსული წიგნებისა თუ საბაყლო მაღაზიებს. იმ წლებში, როცა სეზონი მთავრდებოდა აპრილში, რივიერაზე მართლმადიდებლური ეკლესია დაიხურა, რუსებმა თავიანთი საყვარელი სასმელი შამპანური ახალ სეზონამდე გადაინახეს, მომავალი სეზონის დამდეგს ჩამოვალთო,

თქვეს, მაგრამ ამაოდ დარჩა ეს ნათქვამი. წავიდნენ და მერე აღარ დაბრუნებულან.

სასიამოვნო იყო უკან, სასტუმროში დაბრუნება. საღამოობით ქვევით ზღვა ჩანდა, — იღუმალად ფერადოვანი — სარდიონებით და აქატებით მომწვანო, რძიანასავით. სიამეს ჰგვრიდათ სახლებთან ჩავლა, იმათი დანახვა, ვინც ვერანდებზე წაიხემსებდნენ. როცა მანქანა კორნიშიდან გამოვიდა და გოსის სასტუმროსკენ დაეშვა, ხეების მრუმე სიმწვანეში გახვეულ აკვედუკის¹ ნანგრევებს მთვარე უკვე მკრთალად ანათებდა...

სასტუმროს ზემოთ, გორაკებზე სეირნობდნენ, მუსიკის ხმა მთვარის მქრქალ შუქთან ერთად ატანდა როზმერის ოთახს იმ სარკმლიდან, რომლისთვისაც ქინქლებისგან დასაცავი ბადე აეკრათ. როზმერიმ ყური მიუგდო, სადღაც მხიარულობდნენ და ის ხალხი გაახსენდა, პლაჟზე რომ ნახა. შესაძლოა, ზვალ დილით ისევ შეხვდეს მათ. თუმცა ეტყობა, გარიყულად ცხოვრობენ, ცალკე იქნებიან, თავიანთთვის, თავიანთ ქოლგებქვეშ, პლედებით, თავიანთი ძაღლებითა და ბავშვებით და პლაჟის ის თავიანთი მონაკვეთიც უხილავი ზღუდით იქნება შემოვლებული. ასე თუ ისე, რაც გინდა იყოს, ბოლო ორ დილას იმ ხალხს, მაკისკოს კომპანიას აღარ დაუთმობს.

IV

ყველაფერი თავისი გზით წავიდა. მაკისკოები ჯერაც არ მოსულიყვნენ პლაჟზე. როზმერიმ ის-ის იყო ხალათი გაიხადა და პლაჟზე მოკალათებას აპირებდა, რომ მარცხენა მხრიდან ჯგუფს ორი მამაკაცი გამოეყო — ჟოკისქუდიანი და ის, ოფიციალტების ხერხვის მანია სჭირსო, რომ თქვეს, როზმერისკენ წამოვიდნენ.

— დილა მშვიდობისა, — მიესალმა დიკ დაივერი და მაშინვე ყურადღებით იკითხა: — გუშინ ალბათ დაიწვით შხეზე, მაგრამ დაიწვით თუ არ დაიწვით, აღარ გამოჩნდით და რა მოხდა? შევშფოთდით.

როზმერი წამოჯდა, ბედნიერად გაიღიმა. რა კარგია, რომ შემფოთდნენ მის გამო.

— იქნებ ამ დილით ჩვენკენ გადმოხვიდეთ? — ისევ დიკ დაივერმა

¹აკვედუკი (ლათ) — ხიდი, რომლითაც გადაყვანილია წყალსადენი მილი, სარწყავი ან ჰიდროენერგეტიკული არხი ღრმა ხეზე, ხეობაზე, რკინიგზაზე, გზატკეცილზე.

თქვა, — საჭმელი არის, დასალევიც გვაქვს და ვფიქრობ, ურიგო მიწვევა არ უნდა იყოს.

კეთილი იყო და ლამაზი. ხმა თითქოს მფარველობასა და ზრუნვას, მეტიც, სულ ახალ, უჩვეულო სამყაროს გადაშლას ჰპირდებოდა, დაუსრულებელ, ერთიმეორეზე მომხიბლავსა და მიმზიდველ შესაძლებლობებს. თავის მეგობრებს ისე წარუდგინა როზმერი, რომ მისი სახელი არც წარმოუთქვამს, მაგრამ იმავე დროს, აგრძნობინა, რომ იცნობენ და უნარი შესწევთ პატივი სცენ მის ნებას — როგორც უნდა ისე იცხოვროს. ასეთი ტაქტი და თავაზიანობა, თუ იმ პროფესიონალებს არ ჩავთვლით, კინოში წარმატების შემდეგ რომ დაუმეგობრდა, როზმერის თითქმის არავისგან ახსოვდა.

ნიკოლ დაივერის ნამზეურ ზურგზე მუქი მარგალიტი ირეკლებოდა. წიწილის მერიღენდურად მომზადების რეცეპტს ეძებდა თავის წიგნში. როზმერის ვარაუდით, დაახლოებით ოცდამათხი წლისა უნდა ყოფილიყო, შეხედვისთანავე იტყოდით, ლამაზიაო. ეს თავდაპირველად, ერთი შეხედვით, მაგრამ მერე ის შთაბეჭდილება უფრო გრჩებოდათ, თითქოს ეს სახე ძლიერ, როდენისებურ¹ ძალას გამოემერწა, თანაც თავიდანვე ისე იყო ჩაფიქრებული, რომ მშვენიერებასთან ერთად საცნაური ყოფილიყო ხასიათიც და ტემპერამენტიც. ოღონდ სახის ნაკვეთით, ლამის ჩვეულებრივ სილამაზემდე დაჰყავდა იგი, და ყველაზე მეტად ამას ბაგის მიხედვით თუ იტყოდით. გვერდება მოქანდაკე სასოწარკვეთით შეეცადა თავისი საჭრეთლით — კუპიდონის² მშვილდით მოხრილი გამოეყვანა, ისეთი, ჟურნალების ყდებზე დაბეჭდილ ქალებს რომ აქვთ, ოღონდ მაინც თავისებური.

— დიდი ხნით ჩამოხვედით? — ნიკოლ დაივერმა ჰკითხა; დაბალი, ოდნავ მკვეთრი ხმა ჰქონდა.

როზმერიმ გაიფიქრა, რომ შეეძლო კიდევ ერთ კვირასაც დარჩენილიყო.

— არა, დიდი ხნით არა, — გაურკვეველად უპასუხა, — უკვე კარგა ხანია ვმოგზაურობთ ვეროპაში, მარტში სიცილიაში ჩავედით და იმის შემდეგ ნელ-ნელა ჩრდილოეთისკენ მივიწვეთ. იანვარში, გა-

¹ როდენი, ფრანსუა-ოგიუსტ-რენე (1840-1917) — ფრანგი მოქანდაკე.

² კუპიდონი — სიყვარულის ღმერთი, რომელიც წარმოდგენილი ჰყავდათ მშვილდ-ისრიანი ფრთოსანი ჭაბუკის სახით.

დაღების ღროს ფილტვების ანთება დამემართა და საჭირო გახდა თავისთვის მიმეხედა.

— ოჰ, რანაირად?

— ცურვის ღროს, — არ ეხალისებოდა თავის ამბებზე ლაპარაკი, — თურმე გრიპი მქონდა და არ ვიცოდი. იმ დღეს იღებდნენ ეპიზოდს, როცა მე ვენეციის არხში ვხტები. დეკორაცია ძალიან ძვირი დაჯდა და გადადება აღარ უნდოდათ, ეს ბევრ სირთულეს იწვევდა. სხვა გზა არ იყო, ათჯერ მაინც მომიხდა წყალში ჩაყვინთვა, მეტჯერ თუ არა. დედამ მაშინვე მოიყვანა ექიმი იქვე, გადაღების ადგილზე, მაგრამ საქმე მაინც იმით დამთავრდა, რომ ფილტვების ანთებას ვერ გადავურჩი, — და სხვა თემაზე რომ გადასულიყვნენ, სასწრაფოდ იკითხა, — მოგწონთ აქ?

— ამათ არ შეიძლება არ მოეწონოთ ეს ადგილი, — ჩაილაპარაკა ებ ნორთმა, — თვითონ შექმნეს და იმიტომ.

ნელა მიატრიალა თავი და ცოლ-ქმარ დაივერებს სიყვარულით შეავლო თვალი.

— მართლა?

— ეს მეორე წელია, რაც ზაფხულში სასტუმრო აღარ იხურება, — აუხსნა ნიკოლმა. — შარშან გოსი დავიყოლიეთ, ერთი მხარეული, ერთი ოფიციანტი და ერთიც შიკრიკი ბიჭი დაეტოვებინა. ასეც მოიქცა და წელს კიდევ უფრო კარგად მიდის საქმე.

— მაგრამ თქვენ ხომ სასტუმროში არ ცხოვრობთ.

— ჩვენ სახლი ავაშენეთ ზევით, ტარმში.

— კარაუდი ასეთი იყო, — თქვა დიკმა და ერთი ქოლგა გადააადგილა, რადგან როზმერის მხარს ეცემოდა ახლა მზის სხივი, — ჩრდილოეთის აგარაკები, როგორც მაგალითად დოვილი, სავსეა სიცივეს მიჩვეული რუსებითა და ინგლისელებით, ამერიკელები კი უმეტესად ტროპიკულ კლიმატს ეტანებიან და ხალისით ჩამოვლენ აქ.

რომანული გარეგნობის ახალგაზრდა მამაკაცი „ნიუ-იორკ ჰერალდის“ პარიზის გამოცემას ფურცლაუდა.

— სცადეთ ერთი და გაიგეთ, რა ეროვნებისაა ეს ხალხი, ძნელი საქმეა, — წამოიძახა და ოდნავ ფრანგული აქცენტით ჩაიკითხა, — ვევეში, ოტელპალასში ცხოვრობენ მისტერ პანდელი ვლასკო, ქალბატონი სახედარა — არ ვაჭარბებ, ზუსტად ასე წერია — კორინა

მედონკა, ქალბატონი პაშე, სერაფიმ ტულიო, მარია ამალია როტო მაის, მოზეს ტიუბელი, ქალბატონი პარაგოსი, მოციქული ალექსანდრე, იოლანდა იოსფუგლე და ჟენევიევა დე მომუსი. ყველაზე მეტად ეს ჟენევიევა დე მომუსი მაგიჟებს. ნამდვილად ღირს ვევეში გასეირნება ამ ჟენევიევა დე მომუსის სანახავად.

უცებ წამოხტა, თითქოს რაღაც მოხვდაო და სწრაფად გასწორდა წელში. დაიფერზე და ნორთხეც რამდენიმე წლით უმცროსი იქნებოდა. მაღალი, ძლიერი აღნაგობის, მაგრამ გამხდარი, თუმცა ღონიერი მხრებითა და მკლავებით. ლამაზი მამაკაციაო, იტყოდით, მაგრამ აგდებული იერი ჰქონდა და ეს უშლიდა ხელს. მისი ბრაზიანი, თაფლისფერი, დაბინდული თვალების ელვარება უფრო გამახსოვრებოდათ და გავიწყდებოდათ მოწყენისგან ჟინიანი გამომეტყველება და ჭაბუკურ შუბლზე გულფიცხობის კვალი.

— წინა კვირას ჩამოსულ ამერიკელთა სიაშიც რამდენიმე კარგი გვარი შეგვხვდა, — თქვა ნიკოლმა, — მისის ივლინ ხამანწკა და კიდევ — კიდევ ვინ?

— კიდევ მისტერ ს. გვამი, — თქვა დაივერმა და ისიც წამოდგა. ნიჩაბი აიღო და საქმეს შეუდგა, ქვიშიდან კენჭებს ყრიდა.

— ჰო, ს. გვამი, არ აგბურძენის?

ნიკოლთან უჩვეულო სიმშვიდეს გრძნობდა. უფრო მეტ სიმშვიდეს, ვიდრე დედასთან, გაიფიქრა როზმერიმ. ეიბ ნორთი და ფრანგი ბარბანი მაროკოში მომხდარ ამბებზე ლაპარაკობდნენ და ნიკოლმა, რაკი უკვე იპოვა საჭირო რეცეპტი, კერვას მიჰყო ხელი. როზმერი ცნობისმოყვარეობით ათვალეიერებდა მათი პლაჟის უძრავ ქონებას — ოთხ დიდ ქოლგას, კარგ, საიმედო ჩრდილს რომ აყენებდა, დასაკეც კაბინას ტანსაცმლის გამოსაცვლელად, გასაბერ რეზინის ცხენს. როზმერისთვის ეს ყველაფერი ომის შემდგომი სიახლე იყო, ფუფუნების ახალ-ახალი საგნები, რამაც პირველი მომხმარებლები იშოვა უკვე. ეს ხალხი მაღალ წრეს ეკუთვნოდა და მიუხედავად აღზრდისა და დედის ჩაგონებისა, ასეთ ხალხს უნდა ერიდო, როზმერის აქ ეს არ შეეძლო. დილით, მზეზე, ნებიერად გართობის დროსაც გრძნობდა, თითქოს მის წინაშე შეუცნობელი და უჩვეულო რამ სრულდებოდა. როზმერის გონება ვერ სწვდებოდა და არც ცდილა გაერკვია აქ მყოფთა ურთიერთობა. ახლა მისთვის სხვა უფრო იყო საინტერესო — იმათი ურთიერთობა როზმერისთან. ბუნდოვნად

გრძნობდა რაღაც ხლართს. ვერ გაეგო, მაგრამ შეეძლო ეფიქრა ან სულაც უბრალოდ ასე ეთქვა: ძალიან კარგ დროს ატარებენ.

დროდადრო სამივე მამაკაცს უყურებდა. სამივე — თავისებურად საინტერესო, მშვიდი, თავდაჭერილი იყო. მათი ეს ბუნებრივი თავდაჭერა სულ არ ჰგავდა მსახიობებისას, ისევე როგორც ადრე შემჩნეული თავაზიანობა და ტაქტი არ ჰგავდა იმ რეჟისორების ტლანქ ურთიერთობას, ინტელიგენციას რომ ასახიერებდნენ როზმერის ცხოვრებაში. მსახიობები და რეჟისორები — სხვა მამაკაცებს როზმერი არც იცნობდა, თუ კოლეჯის სტუდენტებს არ ჩავთვლით, ერთი დანახვისთანავე რომ სწყუროდათ სიყვარული და წყლის წვეთებით ჰგავდნენ ერთმანეთს. მათ შარშან, შემოდგომაზე, იელის უნივერსიტეტის სტუდენტურ სადამოხე შეხვდა როზმერი.

ეს სამი კი სულ არ ჰგავდა ერთიმეორეს. ბარბანი — ვერ იტყვოდი, ძალიან თავშეკავებულიაო, უფრო სკეპტიკური და მჭირდავი, ზოგჯერ ცოტა დაუდევარიც იყო ურთიერთობაში. ებ ნორთს თანდაყოლილ სიმორცხვესთან ერთად ჭარბი იუმორიც ახასიათებდა. ეს იუმორი იზიდავდა და აშინებდა კიდევაც როზმერის, რადგან არ სჯეროდა, რომ რაიმე შთაბეჭდილების მოხდენა შეეძლებოდა ასეთ მამაკაცზე.

დიკ ლაიფერი კი, — დიკი სხვა იყო, სრულყოფილი! როზმერი აღმერთებდა მას, უხმოდ, უსიტყვოდ. დიკის ნამზეურ, ქარდაკრულ კანსა და მოკლე თმასაც მოწითალო ფერი დაჰკრავდა. მკლავებიც მზისგან გარუჯვოდა, ცისფერი თვალები უელაუდა. ოდნავ წვეტიანი ცხვირი ჰქონდა, ლაპარაკისას კი ეჭვიც არ გებადებოდათ, ვის მიმართავდა. ამით ძალიან აამებდა მოსაუბრეს, რადგან განა ასე ხშირად გვიყურებენ? ბევრი-ბევრი გადმოგხედონ, გულგრილად ან ცნობისმოყვარედ, ეს არის და ეს. ირლანდიური ჟღერადობის, ალერსით სახვე ხმა გატყვევებდათ, მაგრამ ამ ხმაში როზმერი სიმტკიცესა და ძალასაც გრძნობდა, თავშეკავებასაც და ამტანობასაც, იმ თვისებებს, რომლებსაც თვითონაც აფასებდა თავის თავში. ჰო, აირჩია! ნიკოლმა თავი ასწია და მიხვდა ამას, რაკი წყნარი ოხვრა მოესმა — არჩევანი ხომ სხვისი იყო.

შუადღისას პლაჟზე გამოვიდნენ ცოლ-ქმარი მაკისკოები, მისის აბრამსი, მისტერ დამფერი და სენიორ კემპიონი. ახალი, დიდი ქოლგა მოიტანეს, დაამაგრეს, დაიფერებს გადახედეს და მერე ყველანი

შიგ შეიყუყუნენ, მისტერ მაკისკოს გარდა. თითქოსდა ჯიბრით, იგი გარეთ, მზის გულზე დარჩა. დიკმა თავის ნიჩბებიანად სულ ახლოს გაუარა მათ და ქოლგებთან მივიდა.

— ის ყმაწვილები ეთიკის წიგნს კითხულობდნენ ერთად, — ხმადაბლა თქვა.

— მაღალ წრეში გარევა და ტრიალი მოსურვებით, — ჩაილაპარაკა ეიბმა.

მერი ნორთი, ყველაზე მზემოკიდებული ქალი, ის, როზმერიმ პირველ დღეს ტივზე რომ ნახა, ზღვიდან ის-ის იყო გამოვიდა და საკმაოდ უდიერი სიცილით თქვა:

— აჰა, მისტერ და მისის არაცახცახებიც აქ მოსულან.

— გაჩერდით, ისინი ამ კაცის მეგობრები არიან, — შეახსენა ნიკოლმა და ეიბზე მიუთითა, — რატომ არ მიხვალთ მეგობრებთან და არ დაელაპარაკებით? არ მოგწონთ ეს ხალხი?

— არ მომწონს კი არა, ძალიან მომწონს, — თქვა ეიბმა, — მაგათზე ვფიქრობ დღედაღამ.

— ასეც ვიცოდი, ამ ზაფხულს ბევრი ხალხი იქნებოდა აქ, — ჩაილაპარაკა ნიკოლმა, — არადა, ეს ჩვენი ადგილია. დიკი თავისი ხელით აგროვებდა კენჭებს, თვითონ მოაწყო ეს პლაჟი. მერე ცოტა დაფიქრდა და ხმადაბლა, ისე რომ მოშორებით მყოფ ძიძებს არ გაეგონათ, დაუმატა, — ისე კი, წლეგანდელი დამსვენებლები სჯობია შარშანდელ ინგლისელებს, დილიდან საღამომდე მათი ხმა ისმოდა პლაჟზე: — რა ცისფერია ზღვა! რა თეთრი ცაა! როგორ გაუწითლდა ცხვირი პატარა ნელის!

მტრისას ნიკოლის გადაკიდება, — გაიფიქრა როზმერიმ.

— მაგრამ თქვენ არ გიყურებით ჩხუბისთვის? — თქვა ნიკოლმა, — თქვენი ჩამოსვლის წინადღეს მოხდა. ცოლიანი კაცი, უცნაური გვარი რომ აქვს, მარგარინისა თუ რაღაც საწვავის სახელს მოგაგონებს...

— მაკისკო?

— ჰო, ჰო, ცოლს წაეჩხუბა, ცოლმა მუჭით ქვიშა შეაყარა სახეში. ამან კიდევ თავი დააღუნინა და ცხვირს ქვიშაში აყოფინებდა. გაეშტერდით, მინდოდა დიკი ჩარეულიყო და გაეშველებინა.

— მოვიფიქრე, — დაიწყო დიკმა და უაზროდ ჩააშტერდა ჭილოფს, — ყველას ჩამოეუვლი და სადილად დავპატიჟებ.

— არ არის საჭირო, — ლამის იყვირა ნიკოლმა.

— მე ვფიქრობ, შესანიშნავი აზრია. რაკი აქ არიან, გაუშინაურდეთ კიდევაც.

— ძალიანაც ვართ გაშინაურებულები, — სიცილით ამბობდა ნიკოლი, — სულაც არ მინდა ადგნენ და ცხვირ-პირი ჩამაყოფინონ ქვიშაში. მე ავი ვარ და უკარება, — აუხსნა როზმერის. მერე წამოიწია და ხმამაღლა გასძახა შვილებს: — გაემზადეთ საბანაოდ!

როზმერიმ იგრძნო, რომ დღევანდელი ცურვა მაგალითოვით გაპყვებოდა მთელ ცხოვრებაში, როცა კი უნდა ყოფილიყო და რაც უნდა ეთქვათ ზღვაზე, მაშინვე თვალწინ ეს დღე დაუდგებოდა. ყველანი ერთად, ხალისით შევიდნენ ზღვაში, ამდენ ხანს ძალაუნებურად უქმად ყოფნისა და პაპანაქება სიცხის მერე, ცხარესაწყებლიან გემრიელ კერძზე ყინულჩაგდებული თეთრი ღვინის დაყოლებით სიამოვნებამოგვრილი გურმანებით სიგრილე მოუნდათ და ზღვას მისცეს თავი, ძველი ცივილიზაციის ხალხებით, დაივერებს დღე ისე ჰქონდათ დაყოფილი, რაც შეიძლება მეტი ესარგებლათ, რომ ერთი შეგრძნებიდან მეორეზე გადასვლით სიმძაფრე შეემატებინათ ორივესთვის. როზმერიმ ჯერ კიდევ არ იცოდა, რომ ერთი ასეთი სიმძაფრეც ელოდა — ზღვაში ყოფნის თავდავიწყებიდან პროვანსულ საუზმეზე გადასვლისა, და ახლაც დიკი იყო თითქოს მისი ქომაგი და მფარველობდა. ამიტომაც ხალისით მიჰყვა ყველას, გგონება უხმოდ უბრძანეს.

ნიკოლმა ის რაღაც, მთელი დღე რომ უტრიალებდა, ქმარს გადასცა. დიკი კაბინას მოეფარა და ცოტა ხნის მერე იქიდან მუხლებამდე შავი მაქმანის ტრუსით გამოვიდა. ამან ერთი ამბავი გამოიწვია პლაჟზე. თუმცა, ახლო რომ ნახეს, შეამჩნიეს, პირისფერი სარჩული ელო.

— იცით რა, ეს უკვე პედერასტის საქციელია, — აღმფოთებით წამოიძახა მისტერ მაკისკომ, მაგრამ მაშინვე მისტერ დამფრისა და მისტერ კემპიონისკენ გაიხედა და დაუმატა, — ბოდიშს ვიხდი.

მაქმანიან ტრუსზე როზმერიმ აღტაცებისგან ლამის იკოვლა. გულუბრყვილობის გამო დაივერების აწყვეტილ ხუმრობას აჰყვა და ვერ ხვდებოდა, რომ ეს ყველაფერი არც ისე მიამიტური იყო, როგორც ჩანდა, და რომ ყველაფერი გულდასმით მოეფიქრებინათ

სააშკარაოზე, ცხოვრების ბაზარზე გამოსატანად და თანაც, რაოდენობას კი არა, ხარისხს შეხედეთო, თითქოს გეუბნებოდნენ და დაჟინებით მოითხოვდნენ. ესეც, ისევე, როგორც სხვა ყველაფერი, უბრალოება ურთიერთობაში, სიკეთე და ბავშვური უმფოთველობა, უბრალო ადამიანური ღირსებების ყველაზე მაღლა დაყენება — ღმერთებთან სასოწარკვეთილი, უგუნური გარიგების წილხვდომაა და მიღწეულია ისეთ ბრძოლაში, რომელსაც ვერც კი წარმოიდგენდა. დაივრები იმხანად თავიანთი კლასის ევოლუციის მწვერვალზე იდგნენ და ამიტომაც მათ გვერდით ბევრი მოუქნელი და უხეში ჩანდა, თუმცა უკვე იჩენდა თავს თვისებრივი ცვლილება, მაგრამ ამას როზმერი ვერ შეამჩნევდა.

სხვებთან ერთად ისიც ხერესს¹ სვამდა და ნამცხვარს აყოლებდა. დიკ დაივრმა ცივი, ცისფერი თვალებით შეხედა მას, მერე ძლიერი, ალერსიანი ბაგე გახსნა და ფიქრიანად უთხრა:

— ყვავილს ჰგავხართ, დიდი ხანია თქვენნაირი ქალიშვილი აღარ მინახავს.

ერთი საათის მერე როზმერის დედის კალთაში ჩაერგო თავი და ქვითინებდა.

— მიყვარს, საშინლად მიყვარს, დედა! ვერც კი ვიფიქრებდი, ასე თუ შემეძლო ვინმეს შეყვარება. არადა, ცოლი ჰყავს, და ისიც ძალიან კარგია. რა მეშველება, ძალიან მიყვარს!

— შემახედა მაინც, როგორია.

— პარასკევს სადილად მიგვიწვია.

— თუ გიყვარს, უნდა გიხაროდეს და იცინოდე, კი არ უნდა ტიროდე.

როზმერიმ დედას ახედა. თავი ლამაზად შეარხია, ცრემლები მოიშორა და გაიღიმა. დედას ყოველთვის დიდი გავლენა ჰქონდა მასზე.

V

როზმერი მონტე-კარლოში წავიდა. ცუდ ხასიათზე იყო, რამდენადაც საერთოდ შეეძლო ცუდ ხასიათზე ყოფნა. უსწორმასწორო და

¹ ხერესი — ერთგვარი მაგარი ღვინო (ესპანეთის ქალაქ ხერეს-დე-ლა-ფრონტერას სახელის მიხედვით).

მიხვეულ-მოხვეულმა გზამ ლა-ტურბამდე, გომონის ძველ სტუდი-
ამდე მიიყვანა. იმჟამად იქ რეკონსტრუქცია მიმდინარეობდა და სა-
ნამ როზმერი ერლ ბრედისთან შეგზავნილ ბარათზე პასუხის მოლო-
დინში გისოსებიან ჭიშკართან იცდიდა, მოეჩვენა, რომ ჰოლოიუდში
იყო. ჭიშკრის იქით რომელიღაც უკვე გადაღებული ფილმის მერე
დარჩენილი ჭრელაჭრულა ხარახურა ეყარა — მინგრეულ-მონგრე-
ული ინდური დასახლების სცენა, პაპიე-მაშეს¹ დიდი ვეშაპი, კა-
ლათბურთის ბურთისოდენა ალუბლებით მორთული ხე, რომელიც
ეგზოტიკურ ხეს, ფერმიხდილ ამარანტსა თუ მიმოზას, ან კორპის
მუხასა თუ ჯუჯა ფიჭვს მოგაგონებდათ. მოშორებით გადაღებების-
თვის ძველი ფარდულის მსგავსი ორი პავილიონი იდგა, მათ შუა კი
— კაფე-ფარდული, და ყველგან სახეები, შედებილი, მოლოდინითა
და ამო იმედით საესე სახეები.

ათი წუთის მერე იადონის ბუმბულის ფერისთმიანმა ახალგაზრდა
კაცმა მოიბინა ჭიშკართან.

გთხოვთ, მის ჰოიტ, მისტერ ბრედი გადამღებ ჯგუფთან არის,
მაგრამ თქვენ მოუთმენლად გელით. ძალიან ვწუხვარ, ამდენ ხანს
რომ ელოდებოდით. ვერ წარმოიდგენთ, რა მომაბეზრებლები არიან
ეს ფრანგი ქალები, ზოგჯერ არც კი იცი, რანაირად დააღწიო თა-
ვი...

ამ კაცმა, ალბათ სტუდიის მენეჯერი რომ იყო, ერთ-ერთი პავი-
ლიონის ყრუ კედელში გაჭრილი შეუმჩნეველი კარი გამოაღო და
როზმერი, უეცრად გახარებული იმით, რომ იცნეს, მას მიჰყვა და
სადღაც სიბნელეში შეაბიჯა. აქეთ-იქით ბუნდოვნად ირეოდნენ მის-
კენ მიმართული ფერფლისფერი სახეები, განსაწმენდელში მყოფ სუ-
ლებს ჰგავდნენ, შემფოთებულებს — თავიანთ სამყაროში მოკვდავის
გამოჩენით. ჩახშობილი, ლამის მოჩურჩულე ხმები, სადღაც შორი-
დან კი — ფისპარმონის² მოლულუნე ტრემოლო³ მოისმოდა. ფიც-
რებით შემოზღუდულ კუთხეს შემოუარეს და მათ წინ თვალისმომ-

¹ პაპიე-მაშე (ფრანგ.) — პლასტიკური ნივთიერება, რომელიც მიიღება ქაღალდის მასაში წებოს, სახამებლის, თაბაშირის, ცარცის და სხვ. შერევით. იყენებენ ნაირ-ნაირი ნივთის დასამზადებლად.

² ფისპარმონია (გერმ.) — კლავიშებიანი და საბერვლიანი მომცრო საკრავი, რომელიც გარეგნულად პიანინოს ჰგავს, გამოსცემს ორგანიზებურ ხმებს.

³ ტრემოლო (იტალ.) — ორი არამეზობელი ბგერის სწრაფი მონაცვლეობა ან ერთი და იმავე ბგერის ძალიან სწრაფად გამეორება.

ჭრელად განათებული ადგილი გაიშალა. აქ ერთმანეთის პირისპირ იდგნენ ამერიკელი მსახიობი ქალი და მამაკაცი. მამაკაცი ფრანგი იყო, გახამებულპერანგიანი, ღია ვარდისფერსაყელოიანი და მანჟეტებიანი. გვერებმა ვილაცას ეთქვა, რამდენიმე საათს უნდა გაშემდეთო და იდგნენ ასე, მაგრამ ხანი გადიოდა და არაფერი ხდებოდა. გაჩახჩახებული მხარე გამუქდა, ჩაბნელდა, უსიამოვნო ჟღერიალი გაისმა და სინათლე ჩაქრა, მერე კვლავ აინთო. შორიახლოდან ჩაქუჩის ხმა მოისმა საწყლად. ზვეით, თვალისმომჭრელ განათებებშუა სახე გამოჩნდა, ბნელ სახურავქვეშ ვილაცამ დაიძახა და მერე ისევ სიჩუმე ჩამოფარდა. როზმერიმ გაიგონა:

— წინდები არ გაიხადო, პატარავ, არაფერია, თუნდაც ათი წყვილი დახიე. ეს კაბა თხუთმეტი გირვანქა ღირს.

ამისი მთქმელი თან უკან-უკან იხევდა, ვიდრე როზმერის არ მიაწყდა, მაშინ იყო, რომ მენეჯერმა თქვა:

— ჰეი, მის ჰოიტი!

პირველად შეხვდნენ ერთმანეთს. ბრედი მკვირცხლი და ენერგიული იყო. ხელის ჩამორთმევისას თავიდან ფეხებამდე შეათვალიერა — ეს შესტი უცნობი არ იყო როზმერისთვის, მისთვის ჩვეულ გარემოში შეჰყავდა ამას, რის გამოც იგი, უპირატესობას გრძნობდა ხოლმე. თუკი მას, როგორც მსახიობს, ყველა აფასებს, რატომაც არა, კიდევაც უნდა ესარგებლა ამით.

— ყოველდღე გელოდით...

ბრედის ხმას კოკნის¹ აქცენტები დაჰკრავდა, ერთგვარი ძალდატანებაც ეტყობოდა, თითქოს ცდილობდა, ჩვეულებრივზე უკეთ ელაპარაკა, — კმაყოფილი ხართ მოგზაურობით?

— დიახ, მაგრამ უკვე შინისკენ მიგვიწევს გული.

— ა-არა, — შეეპასუხა ბრედი, — მინდა მოვილაპარაკოთ, მე ვნახე თქვენი „მამიკოს გოგო“; პარიზში ვნახე და მაშინვე ტელეგრაფით გავიკითხე, ახალი კონტრაქტი გაქვთ თუ არა.

— მე ეს-ეს არის...

— ღმერთო, რა ფილმია!

როზმერიმ იგრძნო, ახლა გადიმება სულელურ თანხმობას ნიშნავდა და წარბები შეიჭმუნხა.

¹ კოკნი (ინგლ.) — აქ: ინგლისური ენის ლონდონური დიალექტი — ლონდონის დაბალი ფენების მეტყველება.

— მაინცდამაინც სასიამოვნო არ არის ასეთი ხვედრი — მხოლოდ ერთი ფილმი...

— ცხადია, ახლა რას აპირებთ?

— დედა ამბობს, რომ დასვენება მჭირდება. დაბრუნებისას ჩვენ ალბათ ახალ კონტრაქტს დავდებთ „ფეიმის პლეიერსთან“, ანდა კიდევ „ფერსტ ნემსლთან“.

— ვინ ჩვენ?

— დედა. ჩემს საქმეებს დედა აგვარებს. უიმიხოდ მე ვერაფერს შევძლებდი.

ისევ თავიდან ფეხებამდე შეთვალეირა და როზმერიმ უეცრად როგორღაც, თვითონაც უპასუხა ამ შეხედვას. არ მოხიბლულა და არ აღფრთოვანებულა, არაფერი იმის მსგავსი, რაც ამ დილით იგრძნო და რამაც აგრერიგად მოიცვა პლაჟზე. ეს რაღაც გაელვებას ჰგავდა, წამიერს. ბრედის სურდა იგი. და ქალიშვილურ დათრგუნვილ წარმოსახვას ხელი არ შეუშლია წარმოედგინა, რომ შესაძლოა სულ უშფოთველად, დათმობაზეც წასულიყო. მაგრამ ცოტა ხნის მერე დაავიწყდებოდა — ისე როგორც ის მსახიობი, ვისაც გადაღებისას კოცნიან ხოლმე.

— სად ცხოვრობთ? — ჰკითხა ბრედიმ, — აჰა, გოსის სასტუმროში. იყოს ასე, წელს მეც ყველაფერი ამოვწურე. ოღონდ ის, რასაც ადრე გწერდით, ძალაში რჩება. კონი ტოლმეჯჯის მერე, ეს მაშინ, როცა ნორჩი იყო, მხოლოდ თქვენ თუ გადაგიღებდით.

— იგივე შემთხვევა გითხრათ. დიახ, ვითამაშებდი თქვენთან, ფილმში. რატომ არ უბრუნდებით ჰოლივუდს?

— ვერ ვიტან მაგ წყეულ ადგილს. აქაც ძალიან კარგად ვარ. დაიცადეთ — ამ ეპიზოდს ჩავათავებ და ყველაფერს გაჩვენებთ.

ბრედი გადაძვებდა ჯგუფთან მივიდა, თითქმის ჩურჩულით, წყნარად უხსნიდა ფრანგ აქტიორს რაღაც-რაღაცას.

ხუთი წუთი გავიდა. ბრედი ლაპარაკობდა და ლაპარაკობდა. ფრანგი კი უსმენდა, დროდადრო ფეხს ფეხზე გადაიღებდა და თავს დაიქნევდა. მაგრამ უცებ შეწყვიტა ლაპარაკი და გამნათებლებს რაღაც დაუძახა. იმავე წამს ზუზუნი და ზრიალი გაისმა და თვალისმომჭრელად აკაშკაშდა იქაურობა. ლოს-ანჯელესი ეძახდა ხმამაღლა როზმერიის, იქაური ხმაური ჩაესმოდა. და ამ ხმას მიენდო, მორჩილად მიჰყვა, ისევ იქ სურდა ყოფნა, იმ ტიხრებიანი, თხელ-

კვლიანი ქალაქის მიხვეულ-მოხვეულებში მიაბიჯებდა უშიშრად. მაგრამ არ უნდოდა გადაღების მერე დაღლილ-დაქანცული ბრედის ნახვა, ჯობდა სხვა დროს ელაპარაკათ. ჯერ ისევ მონუსხული გავიდა პავილიონიდან და ქვევით დაემუა. სტუდიასთან ახლოს იყო, მისი ბანგი იყნოსა და ხმელთაშუა ზღვის სამყარო უკვე ისე გარიყული აღარ ეჩვენებოდა, ქუჩებშიც სანდომიანი ხალხი დადიოდა და, ვაგზლისკენ მიმავალმა, გზად ესპადრილები იყიდა.

დედას ესიამოვნა, რომ როზმერიმ კარგად შეასრულა, რაც კი რამ უთხრა; ოღონდ უნდა ებიძგა ხოლმე, იმის მერე, როცა გზაზე დააყენებდა, რომ წინ წასულიყო. მხნე იერი კი ჰქონდა მისის სპირისს, მაგრამ დაღლილი იყო; მომაკვდავთა სარეცელთან ფხიზლობა ვაი რომ, ღლის ადამიანს. მას კი ორჯერ მოუწია ასე ფხიზლობამ.

VI

ვარდის ღვინის მერე, ლანჩზე რომ დალია, ნიკოლი თავს კარგად გრძნობდა. მთიან ფერდობზე გაშენებულ თავის საუცხოო ბაღში გავიდა. ხელები გულზემით დაეკრიფა და მხარზე მიმაგრებული ხელოვნური კამელია ლოყაზე ეხებოდა. ერთი მხრით ბაღი სახლს ეკვროდა, მეორით — ძველ სოფელს ესაზღვრებოდა, დაქანებული ქვიანი მხრით კი, ზღვისკენ ეშვებოდა.

სოფელთან გამყოფ გზასთან ყველაფერი დამტვერილიყო, — ჩახვეული ვახები, ეკალიპტები და ლიმონის ხეები, შემთხვევით დარჩენილი მებაღის ხელნაც კი, რომელიც არც ისე დიდი ხნის წინათ დაეტოვებინათ აქ, თუმცა უკვე მიწას შეზრდოდა და ლპობაც შეჰპაროდა. მაგრამ საკმარისი იყო იორდასალამის კვლებისთვის შემოევლოთ და ნიკოლი გაცეცხას ვერ ფარავდა, — თითქოს აქ სულ სხვა სამყარო იყო, მწვანე და გრილი გარემო, სადაც ყვავილთა ფურცელ-ფოთლები სათუთად ირხეოდნენ და სინოტივისგან იხვეოდნენ.

ყელზე სოსანისფერი შარფი ეხვია ნიკოლს, აქრომატული¹ მზის-

¹ აქრომატული — რაც სინათლის სხივს არ შლის შემადგენელ ნაწილებად. მაგალითად, აქრომატული ობიექტივი. აქრომატული ფერები — თეთრი, შავი და ნაცრისფერი.

განაც კი სოსანისფერი ფერმკრთალდებოდა და ეს ფერი ედებოდა სახეზეც და სიარულისას მის ჩრდილსაც. მკაცრი, თითქოს უწყლო სახე ჰქონდა, მხოლოდ მწვანე თვალების გამოხედვაში გამოსჭვიოდა დაბნეულობა, ქერა თმა ოდნავ გამუქებოდა, თუმცა, ოცდაოთხი წლისას უფრო ჰქონდა მიმზიდველობა, ვიდრე მაშინ, როცა თვრამეტისა იყო და ერთ ქალად მისი თმაც კმაროდა.

ნიკოლი ხეივანს გაჰყვა, ხეივნის გაყოლებაზე თეთრი ქვები ეწყო, იქით ყვავილები ბურუსით იფარებოდა. გზამ იმ გამლილ ადგილზე გაიყვანა, საიდანაც ზღვა მოჩანდა, იქ, უზარმაზარ ფიჭვის ხესთან, ბაღში ყველაზე დიდი და ბებერი ხე რომ იყო, სიენის ბაზრიდან მოტანილი დიდი ქოლგა ჩაერჭოთ. იქვე იდგა მაგიდა და წნული სავარძლები. ლედვის ხის სიმწვანეში დღისით მთვლემარე ფარნები შეეყუჟულიყვნენ. წამით გაჩერდა ნიკოლი, დაბნეულმა შეათვალიერა ფიჭვის ძირში ამოსული ზამბახები და დედოფლის ყვავილები, ვიღაცას თითქოს ძალიან ჩქარა, დაუდევრად მოეყარა პეშვით თესლი, ისე ახლართულიყვნენ; ყური მიუგდო, — სახლიდან გაჯავრებული ხმა მოისმა, ალბათ ძიძისა, რაღაცაზე თუ დავობდნენ. ხმაური მიწყდა, ზაფხულის ღამეს შეერია და ნიკოლი ისევ მიჰყვა ხეივანს, ვარდისფერი ღრუბლებივით გადაბუმბლულ კალეიდოსკოპურ იორდასალამებს, ყავისფერ და შავ ტიტებს, ფანჯრის რაფების ყვავილებივით იისფერდეროიან უნაზეს ვარდებს ჩაუარა და ეს უთვალავი ფერის სკერცო,¹ გვეგონება დაძაბულობას მიაღწიაო, უცებ თითქმის შუა გზაზე შეწყდა. ამას იქით ქვის დანოტიოებული საფეხურები სხვა მხარეს, ხუთი ფუტით² ქვემოთ უხვევდა.

წყაროს გარშემო შემოწყობილი ფიცრები მზიან დღეებშიც ტენიანი და სრიალა იყო. გვერდით გაჭრილ საფეხურებს აჰყვა ნიკოლი და ბაღჩაში შევიდა. ჩქარა მიდიოდა, უყვარდა მოძრაობა, თუმცა უფრო უშფოთველი ჩანდა და გამოუცნობიც, რადგან ბევრს არ ლაპარაკობდა, სიტყვები არ ჰყოფნიდა და არც სჯეროდა სიტყვებისა. ხალხში ჩუმად იყო ხოლმე და ხანდახან თუ იტყოდა რამეს, თითქოს ხარკს უხდისო, ვთქვათ იუმორს. მაგრამ როცა ამის გამო საუბარს ვეღარ აგრძელებდნენ, უცებ ჩაებმებოდა და ისე აჰყვებოდა, ციებ-

¹ სკერცო — ჩქარტემპიანი პატარა მუსიკალური ნაწარმოები; დიდი ნაწარმოების (სიმფონიის, სონატის) ნაწილი ასეთი ტემპისა; სწრაფი მუსიკალური პიესა.

² ფუტი (ინგლ.) — სიგრძის ინგლისური საზომი. უდრის 30,5 სმ-ს.

ცხლებიანივით, მერე კიდევაც უკვირდა ხოლმე და უცებ ისევ გაჩერდებოდა, ლამის მორცხვად და მწვეარივით მორჩილად, გეგონება გაიფიქრა, ძალიან ბევრი გავაკეთე და მეყოფაო.

ბალის სალუქ მწვანეში იდგა, როცა ბილიკზე ფლიგელისკენ მიმავალი დიკი დაინახა. ნიკოლმა შეიცადა, სანამ დიკი თვალს მიეფარებოდა, ამოწვერილი სალათის მწკრივებს გაუარა და პატარა სამხეცისკენ წავიდა. მტრედების, ბოცვრებისა და თუთიყუშის ერთმანეთში შერეული ხმები მოესმა, ნიკოლის დანახვაზე ახმაურდნენ ასე. აქედან გზა ისევ ქვევით, კლდის მოაჯირშემოვლებული გამოზნექილი მხარისკენ ეშვებოდა. ნიკოლი ზედ დაეყრდნო და გადაიხედა — შევიდასი ფუტის ქვევით ხმელთაშუა ზღვა მოჩანდა.

ეს ადგილი და ეს გორაკიც ტარმის უძველეს დასახლებას ეკუთვნოდა. დაიფერთა ვილა და მისი შემოგარენიც გორაკების მოსაზღვრე და ერთმანეთის მიყოლებით ჩამწკრივებული ათიოდე გლეხის პატარა სახლებისგან გაერთიანდა. ხუთი მათგანი ვილად გადაკეთდა, ხუთი სულაც აიღეს და იმ ადგილას ბალი გააშენეს. გარშემოვლებული ზღუდისთვის ხელი არ უხლიათ და ამის გამო იყო, რომ ქვევით გაჭრილი გზიდან თუ ამოხედავდით, ტარმის რუხ-ისფერი სახლებისა და ხეებისგან დაიფერთა კარ-მიდამო გამოცალკევებული არ ჩანდა.

ცოტა ხანსაც გაჩერდა ნიკოლი, ზღვას გაჰყურებდა. იცოდა, თავისი მოუღლეელი ხელებითაც კი აქაურობას ვერაფერს შემატებდა. იმ წუთში იყო, რომ ფლიგელიდან დიკი გამოვიდა, ხელში ტელესკოპი ეჭირა და კანისკენ მიემართა. ცოტაც და, ნიკოლი გამოჩნდა ტელესკოპში. დიკი ისევ ფლიგელში შებრუნდა და ახლა მეგაფონით გამოვიდა — ბევრი ამნაირი მექანიზმი ეყარათ სახლში.

— ნიკოლ! — დაიძახა, — დამაუიწყდა მეთქვა ჩემს ბოლო მოციქულებრივ შესტზე, მისის აბრამსი მოვიწვიე, თუთრთმიანი.

— ასეც ვიცოდი. უმსგავსობაა და სხვა არაფერი.

თითქოს დიკის მეგაფონის გამოჯავრებით, სიჩუმეში მკაფიოდ გაისმა ხმა და ახლა უფრო ხმამაღლაც გასძახა: „გაიგონე?“

— ჰო, — დიკმა მეგაფონი დაუშვა, მაგრამ მაშინვე ისევ გამეტებით მიიღო პირზე. — სხვებსაც მოვიწვევ, ვთქვათ, იმ ორ ჭაბუკს.

— ჰო, კარგი. — დაეთანხმა ნიკოლი.

— მინდა, ისეთი ხმაურიანი საღამო გამოვიდეს, ჩხუბიც იყოს და

ცდუნებებიც, ქალებს გულიც კი მისდიოდეთ, ვიღაცას რაღაც ეწეინოს და ისე წავიდეს. ნახავ, რაც იქნება.

დიკი ისევ ფლიგელში შებრუნდა, მაგრამ ნიკოლი ხვდებოდა, იგი ძველებურ ხასიათზე დამდგარიყო, მხიარულებათანილი და აგზნებული, მერე რომ ყველას გადასდებდა თავის აგზნებას და ბოლოს კიდევ, უეჭველად შეეცვლებოდა თავისებური მელანქოლით. თვითონ დიკი მაღაუდა ამას, ნიკოლი კი გუმანით გრძნობდა, ყოველთვის გრძნობდა. მხიარულების მიზეზი კი ზოგჯერ სულაც უბრალო რამ ხდებოდა ხოლმე, ისიც, ათასფრად შეფერილი. ასეთ დროს სულ სხვა იყო დიკი, უჩვეულო ძალით აესებული და ეს ძალა აიძულებდა სხვებს, აპყლოდნენ და ჰყვარებოდნენ. მხოლოდ ზოგიერთი არ აპყვებოდა ხოლმე დიკის ამ ძალას, აი, ისეთები ყველაფერს რომ ეჭვის თვალთ უყურებენ. რეაქცია მერე იჩენდა ხოლმე თავს, როცა ფხიზლად შეაფასებდა თავის ახირებებს, ყველაფერ იმას, რაც ზედმეტი იყო და რაც სიცარიელეს უტოვებდა. უკან მიხედვისას, საკარნაულო სიმშაგესა და შფოთს გაიხსენებდა და ძრწუნდებოდა, ისე როგორც ძრწუნდება ხოლმე ის სარდალი, ზოცვა-ჟღერება რომ გასცქერის და იცის, მიზეზი თვითონვეა, სისხლმწყურვალი, გულისთქმასა და ჟინს აყოლილი.

ვინც მცირე ხნით მაინც მოხვდებოდა დიკ დაივიწყების სამყაროში, უკვე ვეღარ დაივიწყებდა იმ სამყაროს: ეჩვენებოდათ, რომ დიკს შემთხვევით არ გამოეყო სხვებისგან და წლითი წლობით ჩაკარგულ იმათ მოწოდებასაც ჩახვედრილიყო. თავისი ყურადღებითა და ზრდილობით ყველას გულს იგებდა დიკი, მშვენიერად ამყარებდა ურთიერთობას და ამას ისე უშუალოდ და იოლად ახერხებდა, ეფექტი ყოველგვარ მოლოდინს აჭარბებდა. საბოლოოდ ინადირებდა გულებს და მაშინ, გაუფრთხილებლად, ვიდრე ეს-ეს არის დამყარებული მეგობრობა რაიმეთი დაირღვეოდა, დიკი ფართოდ უღებდა კარს და უშვებდა მათ თავის წარმტაცად თავშესაქცევ სამყაროში. ვიდრე ყველა უსიტყვოდ და მთელი გულით მიჰყვებოდა ამ თამაშს, დიკის საფიქრალი მხოლოდ მათი ბედნიერება თუ იყო. მაგრამ ოდნავი ეჭვიც რომ შეჰპაროდნენ თამაშის გამო, დიკი ქრებოდა იმათ თვალში და ნატამალიდა თუ რჩებოდა იმისი, რაც თქვა თუ გააკეთა.

იმ საღამოს, რვა საათსა და ოცდაათ წუთზე დიკი თავისი პირველი სტუმრების შესახვედრად გამოვიდა, საკმაოდ ცერემონიულად,

თვალში საცემად ეჭირა ხელში კოსტიუმი, ტორედორი რომ გამოვა მოსასხამით, თითქოსდა ისე. როზმერისა და მისის სპირსს მიესალმა და ტაქტიანად შეიცადა, ვიდრე თვითონვე დაიწყებდნენ ლაპარაკს, რომ თავიანთი ხმით რწმენა შემატებოდათ და ახალ გარემოს გამინაურებოდნენ.

მთის გრილი, სუფთა ჰაერითა და ტარში ამოსვლით მოხიბლული როზმერი და დედამისი ცნობისმოყვარედ ათვალთვლებდნენ დაივერთა საცხოვრისს. ხანდახან არაჩვეულებრივი ხალხის ღირსებები სავსებით ჩვეულებრივ გამოთქმაშიც ვლინდება ხოლმე და ვილა „დაიანას“ საგანგებო, თვალში საცემი სრულყოფილებაც, ყველაფერი გულმოდგინედ რომ მოეფიქრებინათ, სულ უბრალო და მცირე რამეშიც კი ჩნდებოდა, ვთქვათ, თუნდაც უდროო დროს უმიზეზოდ მოახლის გამოჩენა ან საცობის უცბად ამოგარდნის ხმა. სადამოს გამო უკვე დელვაშეპარული პირველი სტუმრები ამათი ყოველდღიური ცხოვრების მოწმენიც გახდნენ — დაივერების შვილები ტერასაზე გუვერნანტთან ერთად ვახშობდნენ.

— რა მშვენიერი ბაღია, — წამოიძახა მისის სპირსმა.

— ნიკოლის ბაღი, — განმარტა დიკმა, — თავს დასტრიალებს, თავისი ზრუნვით ლამის აწუხებს მცენარეებს, გამუდმებით იმაზე ფიქრობს, არ დაავადდნენ. სულაც არ გამიკვირდება, ერთ მშვენიერ დღეს რომ თვითონვე შეეყაროს რაღაც, ან ჭრაქი, ან ფიტოპტორია თუ სეპტორია, — როზმერისკენ შეტრიალდა, თითით დაემუქრა და, ხუმრობანარევი კილოთი, პატრონივით უთხრა, — მინდა, რაიმე ვიღონო და თქვენს ჭკუა-გონებას ვუშველო, შლაპას გაჩუქებთ პლაჟისთვის.

ბაღიდან სტუმრები დიკმა ტერასაზე გაიყვანა, კოქტეილისთვის. მოვიდა ერლ ბრედი და ძალიან გაუკვირდა როზმერის დანახვა. გეგონება წამოსვლისას სტუდიის კარიბჭესთან დატოვაო თავისი შერეკილობა. აქ უფრო სხვა ჩანდა იგი. წამით როზმერიმ დიკს შეაღარა, დიკთან ერლ ბრევი უხეშიც იყო და ცოტა ბრიყვიც. მაინც, ამ კაცის დანახვაზე თითქოს ისევ დენმა დაარტყა.

ბრედი შინაურულად ელაპარაკებოდა ბავშვებს, რომლებსაც ის იყო, ტერასაზე ევახშმათ და მოსულიყვნენ.

— ჰელოუ, ლანიე, რას იტყვი სიმღერაზე? შენ და ტოპსიმ მიმღერეთ რამე.

— რა ვიმღეროთ? — ჰკითხა ბიჭმა, საფრანგეთში გაზრდილი ყველა ამერიკელი ბავშვივით, სიტყვებს ესეც გაბმით წარმოთქვამდა.

— ის სიმღერა, *Mon ami Pierrot*.¹

და-ძმა მაშინვე გვერდიგვერდ დადგა, არ დაუმორცხვებიათ, და საღამოს სიჩუმეში საყვარლად გაისმა მათი წკრიალა ხმა:

მთვარის ნათელზე, ჩემო პიერო,

მოყვასო, მომე კალამი, ვწერო.

სანთელი ჩაქრა, ცეცხლი არ არი,

ღვთის გულისათვის, გამიღე კარი.

სიმღერა დასრულდა. ჩამაჯალი შხის სხივებით სახეშეწითლებული ბავშვები იდგნენ და შექებაზე მშვიდად იღიმებოდნენ. ვილა „დაიანა“ როზმერის სამყაროს შუაგულად ეჩვენებოდა ახლა. ამისთანა ადგილას შეუძლებელი იყო რამე უჩვეულო არ მომხდარიყო. ლამის შეხტა, როცა მოესმა, როგორ გაიჭრიალა ჭიშკარმა ახალი სტუმრების შემოსვლისას. ერთბაშად შემოცვივდნენ ცოლ-ქმარი მაკისკობი, მისის აბრამსი, მისტერ დამფრი და მისტერ კემპიონი და მაშინვე ტერასისკენ გამოემართნენ.

როზმერის თითქოს პირში ჩალა გამოავლეს, იმეღგაცრუებულმა სწრაფად შეხედა დიკს, გეგონება ეკითხებოდა, რად შეეყარა ერთად ასეთი ჭრელი ხალხი, მაგრამ დიკს ისევ ისეთი იერი ჰქონდა, ახალ სტუმრებს ისე იღებდა, გეგონება ამაყობს კიდევაც ასეთი ღირსეული ხალხის მოსვლითო. აგრძნობინებდა, რომ ყველას ძალიან აფასებდა, და იმათ ჯერ კიდევ გამოუვლენელ ნიჭსა და უნარს მიხვედრილიყო, და იმდენად სჯეროდა დიკისა, იმავე წუთში თვითონაც გაიფიქრა, ცხადია, მაკისკო უნდა მოსულიყო.

— ჩვენ პარიზში შეეხვდით ერთმანეთს, — მიმართა მაკისკომ ეიბნორტს. ცოლთან ერთად თითქმის ფეხდაფეხ მოჰყვა მათ ეიბი, — თანაც ერთხელ კი არა, ორჯერ.

— მახსოვს, დიახ, — დაუდასტურა ეიბმა.

— კერძოდ, სად? — არ დაკმაყოფილდა მაკისკო.

— მე ვფიქრობ, ეს იყო... — დაიწყო ეიბმა, მაგრამ მოჰბეზრდა თამაში, — არ მახსოვს, სად.

ამ რამდენიმე ფრაზამ წუთიერი სიჩუმე შეავსო და როზმერიმ

¹ *Mon ami Pierrot* (ფრანგ.) — ჩემო მეგობარო პიერო.

უნებურად იგრძნო, რომ ახლა მისწრება იქნებოდა ტაქტიანად ვინმეს ჩარევა, მაგრამ დიკი არც ცდილა ოდნავ შეეცვალა რამე და ახალი სტუმრების მოსვლით შექმნილი უხერხულობა გაეფანტა. მარტო მისის მაკისკოს ქედმაღლური ღიმილი რად ღირდა. მაგრამ დიკი არ ერეოდა, ეს არ იყო ახლა მთავარი, ისედაც თანდათან, თავისთავად გაირკვეოდა ყველაფერი. ძალას იგი სხვა, უფრო საყურადღებო მომენტისთვის იკრებდა და ინახავდა, როცა შესაძლებელი იქნებოდა ახლებურად აგრძნობინებდა სტუმრებს, რომ მშვენიერად აღვილას მოხვდნენ.

როზმერი ტომი ბარბანის გვერდით იდგა. ტომი ცუდ გუნებაზე იყო, გაღიზიანებული ჩანდა, მაგრამ თითქოს მიხეზიცი ჰქონდა საამისოდ. როზმერის უთხრა, ხვალ მივდივარო.

— სამშობლოში?

— სამშობლოში? მე არა მაქვს სამშობლო. ომში მივდივარ!

— რა ომში?

— რომელიმე ომში. კარგა ხანია გაზეთი არ წამიკითხავს, ალბათ სადღაც არის ომი, შეუძლებელია, სადმე არ ომობდნენ.

— თქვენთვის რა, სულერთია, რისთვის იომებთ?

— სავსებით, ოღონდ კარგად მომექცნენ. ავირევი თუ არა, აღარ ვიცი, რაღას მივაწყდე, დაივერთა სანახავად მოვდივარ, რადგან ვიცი, ცოტა ხანში ომში წასვლა მომინდება.

როზმერი შეცბა.

— მაგრამ თქვენ ხომ გიყვართ დაივერები?

— რა თქმა უნდა, მეტადრე ნიკოლი, მაგრამ მაგათ ნახვაზე ომში წასვლა მინდება ხოლმე.

როზმერიმ სცადა გაეაზრებინა, რაც ახლა უთხრეს, მაგრამ ვერ ჩასწვდა. დაივერებთან სიახლოვისას მას მხოლოდ ის სურდა, არასოდეს გასცლოდა მათ.

— თქვენ ნახევრად ამერიკელი ხართ, — ისე თქვა, თითქოს ამით ყველაფერს გაარკვევდა.

— და ნახევრად ფრანგიც, გავიზარდე ინგლისში და მას მერე, რაც თვრამეტი წლისა გაეხდი, მოვასწარი რვა ქვეყნის ჯარში მემსახურა. მაგრამ იმედი მაქვს, ჩემი სიტყვების გამო არ იფიქრებთ, თითქოს არ მიყვარდეს დაივერები. არ მინდა, ასეთი შთაბეჭდილება დაგრჩეთ. ძალიან მიყვარს, მეტადრე ნიკოლი.

— შეუძლებელია არ გიყვარდეთ დაივერები, — მშვიდად თქვა როზმერიმ.

უცხად მოუნდა ამ კაცს გასცლოდა. მოეჩვენა, თითქოს რაღაც უსიამოვნო ჰქონდა ხმაში. როზმერი აღმერთებდა დაივერებს და არ უნდოდა, ტომი ბარბანს თავისი ცინიზმით შეებღალა მისი გრძნობა; გაუხარდა, რომ მის გვერდით არ იჯდებოდა სადილზე. სხვებთან ერთად ბაღში გაშლილი სუფრისკენ მიმავალს ჯერ ისევ ჩაესმოდა სიტყვები: „მეტადრე ნიკოლი“.

ბილიკზე მიმავალი, დიკ დაივერთან ახლოს აღმოჩნდა. ისეთი მშვიდი და ურყევი ჩანდა, თუ რამ ეჭვი ჰქონდა, მაშინვე გაუქრა, დიკს არაფერი შეეძლებო. ბოლო წელიწადში, და ეს წელი მისთვის მთელ ცხოვრებას უდრიდა, როზმერიც ფულიც ჰქონდა და სახელიც საკმაოდ გაითქვა. სახელმოხვეჭილ ხალხსაც ხვდებოდა და ეჩვენებოდა, რომ ისინი მხოლოდ გადიდებული ასლები თუ იყვნენ იმათი, ვისაც ექიმის ქვრივი და მისი ქალიშვილი პარიზის ოტელპანსიონში ხვდებოდნენ ხოლმე. რომანტიკული ბუნება ჰქონდა, მაგრამ რომანტიკისთვის მის ცხოვრებაში არც დრო იყო და არც გასაქანი. მისის სპირსმა გადაწყვიტა თავისი ქალიშვილისთვის კარიერა შეექმნა და არ დაუშვებდა, რომ როზმერი წუთიერ, არასაიმედო გატაცებას და ყველა მხრიდან მოსალოდნელ ცდუნებას აჰყოლოდა. თვითონ როზმერიმაც უკვე გაიარა ეს ხანა, კინოსა და ილუზიების სამყაროში იმყოფებოდა, მაგრამ არ ცხოვრობდა ილუზიებით და როცა სახეზე შეატყო დედას, რომ მოეწონა დიკ დაივერი, მამ ყველაფერი რიგზეაო და შეეძლო თავის გულს მიჰყოლოდა.

— გიყურებდით, — უთხრა დიკმა და როზმერიმ იცოდა, არ ტყუოდა, — ძალიან შეგვიყვარდით ყველას.

— მე კი მაშინ შემეყვარდით, როგორც კი გნახეთ, — ჩუმად წარმოთქვა.

დიკმა ვითომ ვერ გაიგონა, ვითომ მისი სიტყვები ჩვეულებრივზე ჩვეულებრივი ყოფილიყო.

— ახალ მეგობრებთან, — ისე თქვა, გეგონება, ძალიან საყურადღებო რამეს ეუბნებო, — ხშირად უკეთესად ხარ, ვიდრე ძველებთან.

ეს რემარკა,¹ რომლის აზრსაც როზმერი მაინცდამაინც ვერ ჩასწვდა, დიკმა მაშინ თქვა, როცა უკვე სუფრას უსხდებოდნენ. ბინდი წვებოდა, მაგრამ თანდათან ანთებული ფარნების შუქზე მკაფიოდ ჩნდებოდა იქაურობა. სიხარულის ჟრუნტელმა დაუარა, როცა დაინახა, რომ დიკმა მარჯვნივ მოისვა დედამისი. თვითონ იგი ბრედისა და ლუის კემპიონს შუა მოხვდა.

გრძნობამორეული ბრედისკენ შეტრიალდა, უნდოდა გული გადაეხსნა, მაგრამ დიკი ახსენა თუ არა, ბრედიმ ისე შეხედა, როზმერი მიხვდა, მისი მოძღვარი ვერ იქნებოდა. თავის მხრივ, როცა ბრედიმ სცადა ხელი ხელზე მოეკიდა, როზმერიმ ხელი არ დაანება. ასე რომ, ვიდრე აიშლებოდნენ, მხოლოდ კინოზე ლაპარაკობდნენ, უფრო სწორად, ბრედი ლაპარაკობდა კინოზე, როზმერი კი თავაზიანად უსმენდა, თემცა გონება სხვაგან ქროდა და თვითონვე მიხვდა, არ შეიძლება ბრედის არ ეგრძნო მისი განწყობა; შეუცნობლად ამთლიანებდა აზრს მხოლოდ იმით, რაც დროდადრო თუ ჩაესმოდა და ეს შველოდა. როგორც ხანდახან საათის რეკვას გაიგონებ, არ გაგიგია რამდენჯერ დარეკა, მაგრამ გონებაში ჩაბეჭდილა და რიტმით აღადგენ.

VII

როზმერიმ პაუზით ისარგებლა, ნიკოლი ტომი ბარბანსა და ეიბ ნორთს შუა იჯდა და იქით გაიხედა. მისი მბზინავი წაბლისფერი თმა სანთლებისა და ფარნების შუქზე ქაფივით მოჩანდა. ნიკოლის მჟღერ ხმასა და მალიძმალ შეწყვეტილ ლაპარაკს როზმერიმ მონუსხულივით მიუგლო ყური.

— საწყალი, — წამოიძახა ნიკოლმა, — რა ახირებაა კაცის შუაზე გახერხვა.

— მინდოდა მენახა, რა ჰქონდა ოფიცინტს შიგნით. თქვენ არ გაინტერესებთ, რა არის ოფიცინტის შიგნით?

— ძველი მენიუები, — იფარაუდა ნიკოლმა, იცინოდა, — დამსხვრეული ჭურჭლის ნატყები, ფული, ფანქრის ნაღრღენი.

¹ რემარკა — ავტორისეული შენიშვნები, მითითებები დრამატულ ნაწარმოებში, რომლებითაც უხსტდება სცენის მოწყობილობა, მოქმედი პირების ხასიათი, მოქმედება, გარეგნობა, ქცევა. აქ: გადატანილია ნაწარმოებიდან ცხოვრებაში.

— ნაღლია, მაგრამ ამას მეცნიერული დასაბუთება სჭირდება, მერე კიდევ, ხერხი ზომ ჩვეულებრივი არ იყო, არამედ მუსიკალური, მთელი ეშხიც ამაშია.

— თქვენ რა, ოპერაციის დროს დაუკრავდით იმ ხერხით? — ჩაკეთხა ტომი.

— აქამდე აღარ მისულა საქმე, ყვირილმა შეგვიშალა ხელი, შეგვეშინდა, ვიფიქრეთ, წელში გადაწყდებო.

— მაინც ძალიან უცნაურია, მე ვერ გავიგე, — თქვა ნიკოლმა, — ერთ მუსიკოსს სურს გამოიყენოს მეორე მუსიკოსის ინსტრუმენტი, რათა...

სათხე მეტხანს ისხდნენ სუფრასთან და ამ ხნის განმავლობაში შესამჩნევი ცვლილება მოხდა. ყველამ თითქოს რაღაც მოიცილა, რაღაც მოეხსნა — ზრუნვა, წუხილი თუ ეჭვი. ახლა მხოლოდ დაივერების სტუმრები იყვნენ, თავისთავადები, ბუნებრივები. რაც კი რამ კარგი ჰქონდათ, ახლა სახეზე ეხატათ. გულგრილობა და მოწყენა კი ის იქნებოდა, მასპინძლებისთვის ეწყენინებინათ და თავგამოდებით ცდილობდნენ, ეს არ მომხდარიყო. ამიტომ იყო, რომ როზმერის ახლა თითქმის ყველა უყვარდა, გარდა მაკისკოსი, რომელმაც აქაც მოახერხა გარიყულიყო, თუმცა იმდენად ჯიბრისა და სიავის გამო კი არა, უფრო იმიტომ, რომ საღამოს დაწყებისთანავე კარგ გუნებაზე დადგა და გადაწყვიტა, ღვინით შეენარჩუნებინა ეს გუნება. მარჯვნივ ერლ ბრედი ეჯდა და იმის გასაგონად მაკისკომ რამდენიმე გამანადგურებელი შენიშვნა გამოთქვა კინოს თაობაზე, მარცხნივ მჯდომ მისის აბრამსს კი არც დალაპარაკებია, საერთოდ არ ამჩნევდა; ბოლოს სკამის ზურგს მიეყრდნო და დიკ დაივერს შემშუსვრელი იუმორის ღიმლით მიაშტერდა, ოღონდ ხანდახან თვითონვე აფუჭებდა ეფექტს იმით, რომ სუფრის იქითა მხარეს მჯდომი დიკის საუბარში ჩაბმას ცდილობდა.

— თქვენ, მგონი, ვენ დენბი ბიურენის მეგობარი ხართ?

— არა, ეგეთს არავის ვიცნობ.

— ყოველთვის მეგონა, რომ მისი მეგობარი იყავით, — არ იშლიდა მაკისკო.

მისტერ ვენ ბიურენზე იძულებით ლაპარაკი ყელში ამოუვიდა და მაკისკომ ახლა სხვა თემაზე სცადა საუბრის გაბმა, მაგრამ ისევ ფიასკო განიცადა. დიკი თავაზით ეკიდებოდა და ისე უსმენდა, მაკისკო

იმთავითვე პარალიზდებოდა ხოლმე და თავისივე მიზეზით შეწყვეტილ საუბარს უკვე უმისოდ, სხვები აგრძელებდნენ. იმ სხვების ლაპარაკში ჩარევაც სცადა, მაგრამ ეს ცარიელი ხელთათმნის ხელის ჩამორთმევას ჰგავდა და, ბოლოს და ბოლოს, ბავშვებთან იძულებით ყოფნა რომ უხდებოდა, იმ მოზრდილივით ხელის ჩაქნევა ამჯობინა, და შამპანურზე გადაიტანა მთელი ყურადღება.

დროდადრო როზმერი თვალს ყველას აღტაცებით მოავლებდა. ფერმკრთალ მიხაკებში ჩადგმული ლამპის შუქი მისის აბრამსის „ქვრივ კლიკოთი“ ავარდისფრებულ სახეს ეფინებოდა და ახალგაზრდულ იერს მატებდა. კარგ ხასიათზე იყო. გვერდით მისტერ როიალ დამფერი ეჯდა, რომლის ქალიშვილივით სანდომიანი სახე სადამოს ამ სახეიმო განწყობისას იმდენად აღარ გხვდებოდათ თვალში. ამათ მერე კიდევ — ვაიოლიტ მაკისკო, რომელსაც, რაც ბუნებამ კარგი უბოძა, ახლა აშკარად სახეზე ეხატა და თავს არ იტყბდა იმაზე ფიქრით, რომ კარიერისტის ცოლი იყო, თანაც ისეთის, ვერაფერსაც რომ ვერ აღწევდა.

მერე დიკი — ყველა რომ კარგ გუნებაზე დააყენა და თავის თავზე რომ აელო ყველას მოწყენა, ზრუნვა-წუხილი; ისევ ისეთი, — ამ სადამოზე ფიქრით მოცული.

მერე დედამისი — იდეალური, როგორც ყოველთვის.

მერე, ბარბანი, დედამისთან მოლაპარაკე, და ახლა ისევ მოეწონა იგი როზმერის. მერე ნიკოლი. როზმერის ახლა რაღაც სხვაგვარი ეჩვენა და გაიფიქრა, ნიკოლზე ლამაზი ქალი არ მინახავსო. ვიკინგების¹ მადონას ჰგავდა, და განათებულ სივრცეში თეთრად მორიალე მუშლის მიღმა ფაჭვებში ჩაკარგული ფარნების შუქი ნათელს ჰფენდა. წყნარად იჯდა, ძალიან წყნარად, ეიბ ნორთი თავის მორალურ კოდექსს უხსნიდა: — რა თქმა უნდა, მე მაქვს ჩემი მორალური კოდექსი, — დაჟინებით ამბობდა, — არ შეიძლება ადამიანს თავისი მორალური კოდექსი არ ჰქონდეს. ჩემი ის არის, რომ ვერ უურიგდები ჯადოქრების ცეცხლზე დაწვას, და როცა გავიგებ, რომ სადღაც ჯადოქარი დაწვეს, თავს ვკარგავ. როზმერიმ ერლ ბრედისგან იცოდა, რომ ეიბი მუსიკოსია, და რომ თავიდან შესანიშნავად დაიწყო, მაგრამ რამდენიმე წელია აღარაფერი შეუქმნია.

¹ვიკინგები — სკანდინავიელი მეომარი მეზღვაურები (VIII-XI სს.).

შემდეგი კემპიონი იყო. მან როგორღაც შეძლო მოეთოკა თავისი ახირება და ყველასადმი უანგარო ინტერესს იჩინდა. მერე მერი ნორთი, რომელსაც სახე გაბრწყინებოდა და ისეთი ხალისით იცი-ნოდა იმ თავისი, სარკესავით თეთრი კბილებით, სახეზე ისე დაღ-ვროდა სიამოვნება, გინდა, არ გინდა, გაიღიმებდით.

დაბოლოს ბრედი, თანდათანობით უფრო გულწრფელი. ამას ხომ ერთი ის ზნეც სჭირდა, რომ სულიერი სიჯანსაღით მოჰქონდა თავი; არადა ასეთ სიჯანსაღეს სხვებისადმი გულგრილობით ინარჩუნებ-და, იმ სხვათა სუსტი მხარეების არად ჩაგდებით. ახლა ამ ზნესაც თავაზიანობა უფრო სჭარბობდა.

როზმერისთვის, თავისი უშუალოდ და მიმდობი ხასიათით მისის ბერნეტის ერთი ოპუსის¹ გმირს რომ წააგავდა, ეს სადამო შინ დაბრუნებას, ზღვარდაუდებელი იუმორის მერე დასვენებას უდრი-და. ბაღში, სიბნელეში ციციანათულები აციმციმდნენ, საღვაც ქვე-ვით, გორაკის ძირში ძაღლი აყეფდა. მექანიკური საცეკვაო მოედან-ივით მაგიდა თითქოს ოდნავ მოსცილდა მიწას, გარშემო მსხდომთ ეგონათ, სამყაროს სიბნელეში ისხდნენ, რაც ქვეყნიერებაზე საზრდო გადარჩა, აქ იყო და თვითონ შეექცეოდნენ, რაც სითბო იყო სამყა-როში, ამათ ათბობდა. მისის მაკისკომ უჩვეულოდ ჩუმად გაიცინა და თითქოს ეს სიცილი იმას მოასწავებდა, რომ მიწას უკვე საბო-ლოდ მოსწყდნენ, ორივე დაივერმა ალერსსა და ზრუნვას უმატა, ეფერებოდნენ თავიანთ სტუმრებს, ისედაც რომ ნეტარებდნენ ამდენი ქებით, ეგება რაღაც დარჩათ ძირს მიწას მოწყვეტილებსო და ამი-ტომ მოფერებით უნდოდათ, ხარკი გაეღოთ. ყველას თავიანთ მეგობ-რობასა და სიყვარულში აჯერებდნენ, სათითაოდ, და იმ წუთებში მათი სახეები საშობაო ნაძვის ხის გარშემო შეკრებილი ბავშვების სახეებს ჰგავდა. მერე ყველაფერი უცბად შეწყდა — სადილობა დას-რულდა, ზემიშრობამ, ჩვეული მხიარულებიდან სტუმრები ამაღლე-ბულ გრძნობათა სამყაროში რომ აიყვანა, მანამდე გაიარა, ვიდრე იქაური ჰაერი მოხვდებოდათ, ვიდრე გაიაზრებდნენ, რომ იმ სამყა-როში ააღწიეს უკვე.

სამხრეთული ცხელი ღამის სიბნელეს შეპარული მაგია, ხმელ-

¹ ოპუსი (ლათ.) — ამა თუ იმ კომპოზიტორის ცალკეული მუსიკალური ნაწარმოები (მის სხვა ნაწარმოებთა შორის), რომელსაც აღნიშნავენ ნომრით. მაგალითად, ბეთჰო-ვენის მეშვიდე სიმფონია.

თაშუა ზღვიდან აჩრდილივით მოიწვედა. ახლა დაიფერებში გადავიდა და ამით შეენივთა.

როზმერიმ გაიგონა ნიკოლისა და დედამისის საუბარი. ნიკოლი დაჟინებით სთხოვდა როზმერის დედას, უარი არ ეთქვა და საჩუქრად მიეღო პატარა ყვითელი ჩანთა, რომელიც მას ძალიან მოსწონდა. — ვისაც მოსწონს, იმისი უნდა იყოს, — ღიმილით ეუბნებოდა და რაც ყვითელი ფერის რამ ხელთ მოხვდა, შიგ უყრიდა: პატარა ფანქარს, პომადას, უბის წიგნაკს, — ეს იმიტომ, რომ ერთმანეთს უხდება.

ნიკოლი გაქრა და როზმერიმ შეამჩნია, დიკიც აღარ იყო იქ; სტუმრებიდან ზოგი ბადში, ზოგიც ტერასისკენ წავიდა.

— არ გინდათ სააბაზანოში შესვლა? — ვაიოლიტ მაკისკომ ჰკითხა როზმერის.

როზმერის ახლა იქ წასვლა არ უნდოდა.

— მე კი შევალ, — თქვა მისის მაკისკომ, — მე მჭირდება იქ შესვლა, — და ყველანაირ პირობითობას აგდებულად რომ უყურებს, იმ ქალვით თამამად გასწია იქით.

როზმერიმ თვალი გააყოლა, არ მოეწონა ეს საქციელი.

ერლ ბრედიმ ზღვისპირა კედლისკენ ჩასვლა შესთავაზა, მაგრამ როზმერიმ გადაწყვიტა, უკვე დიკისთვის ეწილადა დრო. დიკის გამოჩენას დაელოდა და მაკისკოს ბარბანთან კინკლაობას მიუგლო ყური.

— რად გინდათ საბჭოების წინააღმდეგ იომოთ? — ეკითხებოდა მაკისკო, — მე ვფიქრობ, კაცობრიობის ისტორიაში ეს უდიდესი ექსპერიმენტი, ხოლო რიფები? მათი რესპუბლიკა, ჩემი აზრით, თუ ბრძოლა და გმირობაა, იმათთვის მაინც იბრძოლოს კაცმა, ვის მხარეზეც სიმართლეა.

— ეგ როგორ უნდა გაარკვიო? — მშრალად ჰკითხა ბარბანმა.

— ყველა გონიერმა კაცმა იცის.

— თქვენ კომუნისტი ხართ?

— სოციალისტი ვარ, — თქვა მაკისკომ, — მე თანაუფერძნობ რუსეთს.

— მე კი ჯარისკაცი ვარ. — მხიარულად თქვა ბარბანმა, — ჩემი ბიზნესი ხალხის კვლაა. ვებრძოდი რიფებს იმიტომ, რომ ვერო-

პელი ვარ, კომუნისტებს ვებრძვი იმიტომ, რომ საკუთრება უნდათ წამართვან.

— აბა, იცი რას გეტყვით... — მაკისკომ აქეთ-იქით გაიხედა, ბარბანის გონებაშეზღუდულობის აგდება უნდოდა, მაგრამ არავინ აუბა მხარი. ვერ გაეგო, რისთვის შეეკვანა ბარბანს, მისი იდეების სიმარტივისა და შეზღუდულობის გამო არა, არც მისი წარმოშობისა და აღზრდის სირთულე იყო მიზეზი, მაკისკომ იცოდა, რას ნიშნავდა იდეები და ჭკუა-გონების ზრდის პროცესში ბევრი იდეა შეიცნო და დაახარისხა კიდევაც თავისთვის, მაგრამ ამ „რეტიანს“, როგორც თავისთვის შეარქვა ბარბანს, არც ერთი მისთვის ცნობილი იდეა არ გააჩნდა, თუმცა ვერც თავის უპირატესობას გრძნობდა და ამიტომ, მაშინვე ჩაეჭიდა მისთვის ხელსაყრელ დასკვნას: ბარბანი ძველი ეპოქის გადმონაშთი იყო და დიდ ვინმეს არ წარმოადგენდა. ამერიკულ არისტოკრატიასთან კონტაქტისას მაკისკოს ის შთაბეჭდილება შეექმნა, რომ უგერგილო და საეჭვო სნობიზმი¹ სჭირდათ, არხეინობა უმეცრების გამო და ერთგვარი უხეშობა, ინგლისელებისგან რომ გადაეღოთ, მაგრამ უიმფაქტოროდ, რითაც ინგლისურ ფილისტერობასა² და უხეშობას აზრი ეძლევა და ეს ყველაფერი გადატანილი იმ ქვეყანაში, სადაც სულ მცირე ცოდნასა და თავაზიანობასაც ყველაზე მეტად, ვიდრე სხვაგან, ფასი ედება. ერთი სიტყვით, იმ პოზიციასზე დადგა, რომლის აპოგეადაც 1900 წლის „ჰარვარდის სტილი“ ითვლება. ერთ-ერთ ასეთად მიიჩნია ბარბანი. ღვინო მალე მოეკიდა და შიში ამ ტიპის ხალხისადმი რომ ჰქონდა, გაუქრა და გათამამდა.

როზმერის რატომღაც რცხვენოდა მაკისკოს გამო; თავისთვის იჯდა, მაგრამ დიკის მოლოდინში ცეცხლი ეკიდა. სუფრიდან ბარბანის, ეიბისა და მაკისკოს გარდა, ყველა წამოიშალა. როზმერი ხედავდა აქეთ-იქით ჩარეული მურტითა და გვიმრით ჩრდილდაფენილ ბილიკსა და ქვის ტერასას. განათებული კარის ფონზე ნათლად იკ-

¹ სნობი (ინგლ.) — ადამიანი, რომელიც ცდილობს ზუსტად დაიცავს მოდა და ე.წ. კარგი ტონის წესები; პირი, რომელსაც დახვეწილი გემოვნების, მანერებისა და მისთ. პრეტენზია აქვს და ამით თავი მოაქვს. ქედმაღლობს; სნობიზმი — სნობის ქცევა, მანერები.

² ფილისტერი (გერმ.) — შეზღუდული გონებისა და ფარისევლური ქცევის ადამიანი, რომლის ინტერესები შემოფარგლულია ყოველდღიური წვრილმანებით; მეშხანი, ობიუტელი.

ვეთებოდა დედამისის სახე. როზმერი სიყვარულით შესცქეროდა მას და ის იყო, წამოიწია, რომ იქით წასულიყო, რომ ამ დროს მისის მაკისკო შემოვარდა აქოშინებული.

აღელვებისგან სულს ძლივს ითქვამდა. ისე უხმოდ გამოსწია სკამი და დაჯდა, ისე გაშტერებით იყურებოდა და ისე უშრებოდა პირი — თითქოს უნდა და ვერ ამბობსო. ცხადი იყო, რაღაც იცოდა, და ბუნებრივია, როცა ქმარმა ჰკითხა, რა მოხდა ვაიოლიტო, ყველა მას შესცქეროდა.

— ჩემო ძვირფასებო, — დაიწყო და მერე მხოლოდ როზმერის შეხედა, ჩემო ძვირფასო... არა, არაფერი, არ შემიძლია, ვერ ვიტყვი, ძალა არ მყოფნის.

— დამშვიდდით, თქვენ მეგობრებში ხართ, — უთხრა ეიბმა.

— იქ, ზევით, ისეთ სცენას შევესწარი... — თავი საიდუმლოდ გადააქნია და თითქოს ენა დაებაო, და სწორედ დროზე, რადგან ბარბანსა წამოდგა და თავაზიანად, მაგრამ საკმაოდ მკვეთრად მიმართა:

— არ გირჩევთ გამოთქვათ თქვენი შენიშვნები იმაზე, თუ რა ხდებდა ამ სახლში.

VIII

ვაიოლიტმა ერთი ღრმად ამოისუნთქა, თითქოს ამოიოხრაო, და სცადა მშვიდად გამოეხედა.

ბოლოს დიკიც მოვიდა და თითქოს ინსტინქტმა უკარნახა, ბარბანსა და ცოლ-ქმარ მაკისკოებს შუა ჩადგა და მაკისკოს, ცოდნას მოწყურებული უმეცარი კაცის სახით, ლიტერატურაზე გაუბა საუბარი, ამით დიდი სიამოვნებაც მიანიჭა მოსაუბრეს, მაკისკოსთვის უპირატესობა ცოტა რამ როდი იყო. სხვებს ლამპების სახლში შეტანა სთხოვა, ამაზე უარს ვინ იტყოდა — ლამპებით ხელში ბნელი ბაღი რომ გაველოთ. როზმერიმაც აიღო ლამპა, გზად მოთმინებით უსმენდა როიალ დამფრის, ჰოლოფულზე რომ ეკითხებოდა ათას რაღაცას და პასუხსაც აძლევდა.

ახლა კი, — ფიქრობდა როზმერი — შეიძლება ცოტა ხნით მართო დაერჩე მასთან. არ შეიძლება თვითონ არ გრძნობდეს, იმასაც ხომ ის კანონები აქვს ცხოვრებაში, რომლებიც მე დედამ მასწავლა.

მართალი იყო — სულ მალე დიკი სხვებს გამოეყო და მართო აღ-

მოჩნდნენ ტერასაზე. მაშინვე წასვლა მოუნდათ და ზღვისკენ დაქანებული ხრამისკენ დაშვება, იქით საფეხურები ცოტა იყო და როზმერი ხტებოდა ალაგ-ალაგ.

პარაპეტიდან¹ ხმელთაშუა ზღვას უყურებდნენ. ქვევით, ლერანსის კუნძულიდან, ყურეში გვიან შემოსული პატარა სამოგზაურო ხომალდი, ოთხი ივლისის დღესასწაულზე საჰაერო ბუმტი რომ მოსწყდება და ზვეით-ზვეით წავა, ისე მოჩანდა, ჩამუქებულ პატარა კუნძულებშუა მიდიოდა და მუქ დინებას რბილად აპობდა.

— გასაგებია, ყოველთვის სიყვარულითა და აღტაცებით რომ ლაპარაკობთ დედაზე, — უთხრა დიკმა. — მზე ამოსდის თქვენზე. ამერიკაში იშვიათად შეხვდებით ამისთანა გონიერ დედებს.

— დედაჩემი მშვენიერია, — ლოცვასავით წარმოთქვა როზმერიმ.

— ერთი რამ მოვიფიქრე და გავუზიარე კიდევაც. მითხრა, რომ არ იცის რამდენ ხანს დარჩებით საფრანგეთში, რომ ამას თქვენ გადაწყვეტთ.

თქვენ, — კინაღამ ხმამაღლა თქვა როზმერიმ.

— ჰოდა, რაკი აქ უკვე ყველაფერი დამთავრდა...

— დამთავრდა? — იკითხა როზმერიმ.

— ტარმს ვგულისხმობ. წლეკანდელი ზაფხული მიიღია. წინა კვირაში ნიკოლის და გაემგზავრა, ხვალ ტომი ბარბანი მიდის, ორშაბათსაც ეიბ და მერი ნორთები მიდიან. ამ ზაფხულს იქნებ ბევრი კარგი რამაც გველის კიდევ, მაგრამ აქ არა, მინდა კარგად ჩათვლეს ყველაფერი, ხალისიანად და არა სენტიმენტალურად, ამისთვის გავმართე ეს საღამო. მე და ნიკოლი პარიზში მივდივართ, ეიბ ნორთი ამერიკაში ბრუნდება და გავაცილებთ. ხომ არ წამოხვალთ?

— დედამ რა თქვა?

— შესანიშნავი აზრიაო, ოღონდ თვითონ არ სურს წამოსვლა, უიმისოდ მოგიწევთ.

— რაც წამოგიზარდე, პარიზში არ ვყოფილვარ, — თქვა როზმერიმ, — კარგია, რომ თქვენთან ერთად ვიქნები.

— მიხარია, რომ ამას მეუბნებით, — ხომ არ მოესმა როზმერის, რომ ხმამ უცებ თითქოს ლითონივით გაიჟღერიალა? — რა თქმა უნდა, მაშინვე ყველამ შეგამჩნიეთ, როგორც კი პლაჟზე გამოხვედით;

¹პარაპეტი (იტალ.) — რისამე (მაგალითად, ხიდის, სახლის სახურავის) გასწვრივ გაკეთებული მოაჯირი.

პროფესიული ხალისი გეტყობოდათ და მივხვდით, მსახიობი იყავით. ყველაზე ადრე ნიკოლი მიხვდა. ასეთი ხალისი ერთს კი არა, მთელ კომპანიასაც ეყოფა.

უნებურად მიხვდა როზმერი, დიკი განგებ ახსენებდა ნიკოლს, შეეშადა, დანებებას არ აპირებდა და მიუგო:

— მეც მაშინვე მომინდა ყველას გაცნობა, მეტადრე თქვენი. ხომ გითხართ, მაშინვე შემიყვარდით, დაგინახეთ თუ არა.

სვლა კარგად იყო მოფიქრებული. მაგრამ ცასა და ზღვას შუა სივრცის უსაზღვროებამ სიფხიზლე მოკვარა დიკს, გაუნელა აგზნება, რამაც აქეთ წამოაყვანინა როზმერი, უკეთ ჩაზვდა ზედმეტად გულახდილ ძახილს, იგრძნო ამ შეუშადადებელი სცენის ხიფათი, რაც დაუსწავლელ სიტყვებშიც გამოსჭვიოდა.

შეეცადა როზმერის თვითონვე მოსურვებოდა მიბრუნება, მაგრამ ეს არც ისე იოლი იყო, არც დაკარგვა უნდოდა მისი. თითქოსდა ცივმა ჟრუანტელმა დაუარაო, როცა დიკმა გულდიად და მისთვის ჩვეული ხუმრობით უთხრა:

— თვითონაც არ იცით, რა გინდათ, წადით, დედას ჰკითხეთ და გეტყვით.

როზმერიმ იფიქრა, დამბლა დამეცაო, სახელოზე მოჰკიდა ხელი, სასულიერო პირის შესამოსელივით გლუვი ქსოვილი მოხვდა ხელთ. კინაღამ ჩაიკეცა, მაგრამ, თავი შეიმაგრა და ერთხელაც სცადა გასროლა:

— თქვენ ჩემთვის ყველაზე შესანიშნავი ადამიანი ხართ, ვისაც კი ოდესმე შევხვედრივარ, დედაჩემის მერე.

— რომანტიკულად უყურებთ ყველაფერს.

დიკმა გაიცინა და ამ სიცილმა აიყვანა ორივენი ისევ ზევით, ტერასაზე, სადაც როზმერი ნიკოლს ჩააბარა დიკმა...

მალე დამშვიდობების დროც დადგა. დაივერებმა იმაზეც იზრუნეს, რომ არაყინ გაწვალებულიყო და შინ ყველა მშვიდობით მისულიყო. ტომი ბარბანთან ერთად — რომელსაც თავისი ბარგიც მიჰქონდა, რათა სასტუმროში გაეთია ღამე და დილით მატარებლისთვის მიესწრო; დაივერების დიდ „იზოტაში“ ჩასხდნენ მისის აბრამსი, ცოლ-ქმარი მაკისკოები და კემპინი. ერლ ბრედი მონტეკარლოში მიემგზავრებოდა, როზმერი და დედამისი ჩაისვა მანქანაში, ამათ მიიყვანდა და მერე გააგრძელებდა გზას. როიალ დამფრიც

ამათთან ჩაჯდა, რადგან დაივერების მანქანაში მეტი ადგილი აღარ იყო. ბაღში, მაგიდასთან, სადაც ისადილეს, ისევ ისე ენთო ფარნები, დაივერები გვერდიგვერდ იდგნენ, ჭიშკრის ახლოს, ნიკოლი ღიმილად ქცეულიყო, და მომხიბვლელობით ავსებდა ღამეს. დიკი ყველას სახელს წარმოთქვამდა და მშვიდობის ღამეს უსურვებდა. როზმერის ტკივილმა გააკრა გაფიქრებაზე, რომ თვითონ აქედან წავიდოდა, ისინი კი თავიანთ სახლში რჩებოდნენ ერთად. მერე ისევ მისის მაკისკო გაახსენდა, რა დაინახა ნეტაუო.

IX

ერთადერთობით მოწყენილ ვარსკვლავს მჭვირვალედ ბნელი ღამე ეკიდა. წინ მიმავალი „იზოტას“ საყვირის ხმას დახუთული ჰაერი ანშობდა. ბრედის მძღოლს ნელა მიჰყავდა მანქანა. „იზოტას“ უკანა ფარები ხანდახან გამოჩნდებოდა მოსახვევში და მერე სულაც მიეფარებოდა თვალს. მაგრამ ათიოდე წუთის შემდეგ ისევ გამოჩნდა, გზის პირას იდგა, მძღოლმა სვლა შეანელა, მაგრამ იმავე წამს ისიც დაიძრა ადგილიდან, ოღონდ ისე ნელა, რომ იოლად გაასწრეს. ჩავლისას ხმაური მოესმათ რესპექტაბელური ლიმუზინიდან და დაინახეს, რომ დაივერების მძღოლს თავისთვის ეცინებოდა. მალე გაასწრეს. მანქანამ სიჩქარეს უმატა, მიქროდა გზაზე და გაწოლილ სიბნელეს აპობდა, ბოლოს რამდენჯერმე, მოსახვევებში თავქვე დაემშენ და გოსის ვეება სასტუმროსთან გაჩერდნენ.

როზმერის სამი საათით ჩაეძინა, მერე კი რული აღარ მიჰკარებია, იწვა და მთვარიან ღამეს გაჰყურებდა. ეროტიკულ სიბნელებში გახვეულს თავიანთი საგარაუდო შეხვედრები ელანდებოდა. ეს შეხვედრები ბოლოს აუცილებლად კოცნით მთავრდებოდა, მაგრამ კოცნა უსიცოცხლო ჩანდა, გვეგონება, კინოშიაო. ვერ ისვენებდა, ტრიალებდა, ეს მისი პირველი უძილო ღამე იყო. სცადა დედამისივით ეფიქრა ყველაფერზე, ზოგი რამ წინანდელი საუბრებიდან გაახსენდა, ცნობიერებაში ბუნდოვნად რომ ჩარჩენოდა და ცხოვრებაში გამოუცდელს ცოტათი ახლა ესეც შველოდა.

როზმერი თავიდანვე მიაჩვიეს საქმეზე ფიქრს, ასე აღზარდეს. ორჯერ დაქვრივების მერე მისის სპირსმა, რაც რამ გააჩნდა, ყველაფერი შვილის აღზრდას მოახმარა, თექვსმეტიისა რომ შეიქნა და

ყვავილით გაიშალა, მომხიბლავი და მშვენიერთმიანი, დედამ იგი ექს-ლე-ბენში წაიყვანა და მიწვევას არ დალოდებია, ისე მიაყენა კარზე იქ სამკურნალოდ ჩასულ ცნობილ ამერიკელ პროდიუსერს. მერე კი, ამერიკელი პროდიუსერი ნიუ-იორკს გაემგზავრა და დედა-შვილიც თან გაჰყვა.

„შენ უფრო საქმისთვის გაგზარდეს, და არა იმისთვის, რომ აუცილებლად გათხოვდე. ახლა შენ პირველი და კარგა მაგარი კაკალი ნახე, ისეთი, გატეხა რომ ღირს. მიდი და სცადე, არ შეშინდე. გამოვა რამე, ხომ კარგი, არ გამოვა და არც მაგით წააგებ, გამოცდილებას შეიძენ, ეგებ ტანჯვის ფასადაც, შენი თუ სხვისი, მაგრამ ეგ არაფერი. ქალიშვილი ხარ, მაგრამ შემოსავლით — დამოუკიდებელი, და ამ მხრივ ჭაბუკი უფრო გეთქმის.

როზმერი ბევრ ფიქრსა და განსჯას მიჩვეული არ იყო, მხოლოდ დედის სრულყოფაზე თუ ფიქრობდა ხოლმე. მაგრამ ახლა თითქოს საბოლოოდ მოსცილდა დედას, ვედარა და ვედარ დაიძინა. ირიჟრა-ჟა თუ არა და შეშინულ კარს გეგონება ცა ზედ მიეკრა, როზმერი ადგა და ტერასაზე გავიდა ფეხშიშველი. ქვის იატაკი თბილი იყო გუშინდელი მზისგან. ჰაერში საკვირველი ხმები ირეოდა, რომელი-ღაც ჩიტი თითქოს ნიშნისგებით ახმიანდა ჩოგბურთის კორტზე და არა და აღარ ჩერდებოდა. სასტუმროს უკანა მხარეს, ვიდაცის ნაბიჯები კვალაუდა მიწას, ვიდაც მიდი-მოდოდა და ბეტონის საფეხურებზე მტვრიან გზასა და ღორღზე გავლისას, ჭრიალი მოისმა. მერე უკან გამობრუნების ხმა და, შორით მიჩუმდა ყველაფერი. მელნისფერი ზღვისა და გორაკის მუქი ჩრდილების მიღმა ცხოვრობდნენ დაიფერები. როზმერიმ თითქოს დაინახა, ერთმანეთის გვერდით დგანან, ღიღინებენ. სიმღერას ვერ გაარჩევ, ზევით ადენილ კვამლს ჰგავს იგი, რომელიღაც შორეულ ჰიმნს. მათ ბავშვებს სძინავთ, ღამეა და ჭიშკარი დაკეტილი აქვთ.

შიგნით შევიდა ისევ, ესპადრილები და კაბა ჩაიცვა, ისევ გამოვიდა და ტერასის გავლით თითქმის სირბილით წავიდა ჰოლისკენ, რადგან ჯერ კიდევ ეძინათ იმ ოთახებში, რომლებსაც ჩაუარა. უცებ შეჩერდა, სადარბაზოს თეთრ და განიერ კიბეზე ვიდაც დაინახა. დააკვირდა, ლუის კემპიონი იცნო, საფეხურზე იჯდა და ტიროდა.

კემპიონი ჩუმად, მაგრამ მწარედ ტიროდა, ქალივით უთრთოდა მხრები და ზურგი. ეს ყველაფერი ძალიან წააგავდა ეპიზოდს შარ-

შანდელი ფილმიდან, რომელშიც როზმერი თამაშობდა და ძალაუ-
ნებურად გაიმეორა თავისი როლი, მიუახლოვდა და მხარზე შეახო
ხელი. მოულოდნელობისგან, ვიდრე გაარკვევდა, ვინ იყო, კემპიონმა
წამოიყვირა.

— რა დაგემართათ? — როზმერი დაიხარა, თვალებში შეჭედა.
ცნობისმოყვარეობის ნატამალიც არ გამოუხატავს, თანაგრძნობით
შესცქეროდა მხოლოდ, — ეგებ შეველა შემოდლა?

— მე ვერაფერს მიშველის. თვითონ ვარ დამნაშავე, ხომ ვიცოდი,
ყოველთვის ერთი და იგივე ხდება ხოლმე.

— იქნებ მითხრათ, რა დაგემართათ?

შეხედა როზმერის, თითქოს ფიქრობდა, ღირს თუ არა თქმა.

— არა, — გადაწყვიტა ბოლოს, — ჯერ ძალიან ახალგაზრდა
ხართ და არ იცით, რას განიცდის ხალხი, როცა უყვართ. ეს აგონიაა.
ღრო მოვა და თქვენც გაიგებთ. მაგრამ რაც გვიან შეგეყვარდებათ,
მით უკეთესი. პირველად არ დამმართია, მაგრამ ახლა რაღაც საში-
ნელებსა და მერე როდის — როცა მეგონა, რომ ყველაფერი კარგად
იყო და...

თუნდებოდა, კემპიონს საძაგელი გამომეტყველება ჰქონდა. როზ-
მერის ოდნავაც არ გამოუხატავს ზიზღი, კუნთიც არ შერხევია, არ-
საითაც არ გაუხედავს, მაგრამ კემპიონმა უტყუარი ალღოთი იგ-
რძნო და უცებვე სხვა თემაზე სცადა საუბრის გადატანა.

— ეიბ ნორთი სადღაც აქ არის.

— როგორ, ის ხომ დაიფერებთან ცხოვრობს.

— ჰო, მაგრამ წამოვიდა იქიდან. არ იცით, რა მოხდა?

მესამე სართულზე ვიღაცამ დარაბა ხმაურით გამოაღო და ლან-
ძღვას მოჰყვა. ხმაზე ეტყობოდა, ბრიტანელი იქნებოდა.

— არ შეიძლება ხმადაბლა ილაპარაკოთ?

შემცბარი როზმერი და ლუის კემპიონი ქვევით, იმ გზაზე გავიდ-
ნენ, პლაჟისკენ რომ უხვევდა და გზის პირას, გრძელ სკამზე ჩამოს-
ხდნენ.

— მაშ არაფერი იცით? ჩემო ძვირფასო, დაუჯერებელია... — კემ-
პრიონი გამხიარულდა, ეტყობოდა, ახალი ამბის მაუწყებელი კაცის
როლი კარგ გუნებაზე აყენებდა, — და რაც მთავარია, ეს ისე უცნა-
ურად და სწრაფად მოხდა, მე მუდამ ვერიდები გულფიცხ ხალხს,
ნერვებს მიშლიან და კარგა ხნით ავად ვხდები ხოლმე.

გამოხედვაშიც ეტყობოდა, გიჟდებოდა, ისე უხაროდა; როზმერის ვერ გაეგო, რაზე ლაპარაკობდა, რა უხაროდა.

— ჩემო ძვირფასო, — თქვა ლუის კემპიონმა, მუხლზე დაადო ხელი და წინ გადაიხარა, — თითქოს სხვათა შორის არ ვიქცევი ასე! ვიცი, რასაც ვამბობ და დამიჯერეთ, ღუელი იქნება!

— რაა?!

— ღუელი... ჯერ ცნობილი არ არის, რით.

— ღუელი? ვისი? ვისთან?

— ახლავე გაიმბობთ, თავიდან ბოლომდე, — ღრმად ამოისუნთქა და ისეთი რიხით დაიწყო, იფიქრებდით, როზმერის პატივს არ მიაგებს რასაც ეტყვის, მაგრამ სხვა გზა არ არის, არ დაუძალავს და ეუბნებაო, — თქვენ ხომ სხვა მანქანით მოდიოდით, ესეც თქვენი იღბალია, მე მთელი ორი წლის სიცოცხლე მაინც დაგკარგე, ისე ელვის სისწრაფით მოხდა ყველაფერი.

— რა, რა მოხდა?

— არ ვიცი, როგორ და რით დაიწყო, ჯერ იმ ქალმა წამოიწყო ლაპარაკი.

— ვინ?

— ვაიოლიტ მაკისკომ, — ხმას დაუწია, გეგონება სკამის ქვეშ ვილაცები ისხდნენ და ყურს უგდებდნენ, — დაივერები არ ახსენოთ, ისე იმუქრებოდა, ერთი გაებედა და ვინმეს რამე ეთქვა მაგათზე.

— ვინ იმუქრებოდა?

— ტომი ბარბანი. ასე რომ, თქვენ არსად თქვით, ჩემგან თუკი რამე შეიტყვეთ. მაინც ვერ გავიგეთ, რისი თქმა უნდოდა ვაიოლიტს, რადგან ბარბანი აწყვეტინებდა ხოლმე, მერე უკვე ქმარი ჩაერია და ახლა, ჩემო კარგო, ღუელი იქნება. დღეს, დილის ხუთზე, ზუსტად ერთი საათის მერე! — ღრმად ამოიოხრა, ისევ თავისი უბედურება მოაგონდა, — მე მაინც ვიყო იმათ მაგივრად, მოვმკვდარიყავი, სულერთია, სიცოცხლე უკვე არაფრად მიღირს...— მწუხარედ ირწეოდა აქეთ-იქით.

ისევ გარახუნდა დარაბა ზევით და ისევ იმ ბრიტანელის ხმა მოისმა:

— რა ამბავია, ბოლოს და ბოლოს! არ მორჩებით?!

სწორედ ამ დროს ეიბ ნორთი გამოვიდა სასტუმროდან. რაღაც დაბნეულად მიიხედ-მოიხედა აქეთ-იქით, როზმერი და კემპიონი და-

ინახა; ინათა, ზღვას უკვე თეთრი ცა დაჰყურებდა და ორთავე კარგად ჩანდნენ. ეიბს გამოლაპარაკება უნდოდა, მაგრამ როზმერიმ თავის გაქნევით ფრთხილად ანიშნა და გზის პირასვე, ოღონდ მოშორებით, სხვა სკამზე გადასხდნენ. როზმერიმ შეამჩნია, ეიბი ცოტათი მთვრალი იყო.

— თქვენ რაღად არ გძინავთ? — ჩაეკითხა ეიბი.

— მე ეს-ეს არის გამოუვდი, — როზმერის უნდოდა გაეცინა, მაგრამ დროზე გაახსენდა ის ბრიტანელი და თავი შეიკავა.

— ბულბულის ხმამ მოგაჯადოვათ? — იკითხა ეიბმა და დაუმატა, — არა, უთუოდ ბულბულის ხმამ მოგხიბლათ... უკვე გაიძბოთ ამ ჭრა-კერვის წრის წვერმა, რა ამბავიც მოხდა?

კემპიონმა ღირსებით აღსავსე კაცის იერით მიუგო:

— მე მხოლოდ ის ვიცი, რაც ჩემი ყურით გავიგონე.

წამოდგა და ჩქარა გასცილდა იქაურობას. ეიბი როზმერის გვერდით დაჯდა.

— ასე ცუდად რად ექცევით? — ჰკითხა როზმერიმ.

— ვითომ ცუდად მოვექეცი? — გაიოცა ეიბმა, — მთელი დილაა ასე ღნავის.

— იქნებ რამე უჭირს.

— შეიძლება.

— ეს რაღა მითქმა-მოთქმაა დუელზე? ვის აქვს დუელი და ვისთან? არადა, შევაძწინე, იმ მანქანას რომ ჩავუარეთ, ყველაფერი რიგზე არ იყო. მართალია?

— კაცმა რომ თქვას, მამლაყინწობაა და მეტი არაფერი, მაგრამ ასეა თუ ისე, მართალია.

X

ეტყობა, არეულობა მანამდე დაიწყო, ვიდრე ერლ ბრედის მანქანა დაივერების გზის პირას გაჩერებულ მანქანას გაუსწრებდა. ეიბის თანაბარი ხმა რიჟრაჟს მოყოლილ იდუმალ ხმაურს ერეოდა. ვაიოლიტ მაკისკო მისის აბრამსს რაღაცას უამბობდა დაივერებზე; ზევით ასვლისას, ისეთი რამ ვნახე, გავშტერდიო. ტომი კი, როცა დაივერებს ეხება საქმე, ქოფაკივით არის, ცუდად არავის არაფერს ათქმევინებს მაგათზე. ისე, უნდა ითქვას, ეს მისის მაკისკო აუტანლად

როული და გამომწვევი ვინმეა. მაგრამ ეს არ არის მთავარი. საქმე ის არის, რომ დაიფრებს, ორივეს, თავიანთი მეგობრების ცხოვრებაში გამორჩეული ადგილი უჭირავთ, იმაზე მეტი, ვიდრე ბევრ მათგანს ჰგონია. რა თქმა უნდა, ასეთ ურთიერთობაში რაღაც იკარგება, მათთან ყოფნისას ზოგჯერ გგონია, მომხიბლავ საბალეტო წყვილს უყურებ, ბალეტი კი, მოგეხსენებათ, ყურადღებას იტაცებს და გზიბლავს, მაგრამ აქ უფრო როულიადაა საქმე, მთელი ამბები უნდა იცოდე, ისე ძნელია გაგება. ასეა თუ ისე, ტომი ერთი იმათგანია, ვინც დიკის გამო ნიკოლსაც დაუახლოვდა და როგორც კი მისის მაკისკომ თავისი ამბის მოყოლა დაიწყო, მაშინვე ეცა:

— მისის მაკისკო, თუ შეიძლება მორჩით ლაპარაკს მისის დაივერზე.

— თქვენ არ გელაპარაკებით! — შეეპასუხა იგი.

— თავი დაანებეთ დაივერებს, ძალიან გთხოვთ.

— რა, სალოცავები არიან?

— დაივერებს თავი დაანებეთ, მისის მაკისკო. სხვა რამეზე ილაპარაკეთ.

მანქანაში ერთ გადასაშლელ სკამზე ტომი იჯდა, მეორეზე კი კემპიონი და მან მიაბბო ყველაფერი.

— თქვენ ნუ მასწავლით, — გაბრაზდა ვაიოლეტი.

ზომ იცით, როგორც ხდება ხოლმე, როცა გვიან ღამით მანქანით ბრუნდებიან წვეულებიდან, ჩურჩული, ჭორაობა, ზოგს კი აღარც ახსოვს, რა იყო საღამოზე და თავისაზე ფიქრობს, ზოგი დაქანცულია და ეძინება. აქაც ასე, არაფერ იცის, რა მოხდა, სანამ მანქანა არ გაჩერდა და ბარნაბმა კავალერისტივით არ დაიძახა:

— სასტუმრომდე ერთ მილზე მეტი არ იქნება და ფეხით წაბრძანდით, არადა, ვიცო, როგორც წახვალთ! მოკეტეთ თქვენც და თქვენმა ცოლმაც!

— თქვენ შარზე ხართ, — დაიყვირა მაკისკომ, — დიდ გულზე ხართ იმიტომ, რომ ჩემზე მაგარი კუნთები გაქვთ, მაგრამ მე თქვენი არ მემინია! სამწუხაროა, რომ არა გვაქვს დუელის კოდექსი.

აი, აქ დაუშვა შეცდომა, დააფიწყდა, რომ ტომი ფრანგია. ხელი მოუქნია და გაარტყა მაკისკოს, მერე კი მძლოლმა, ეტყობა იფიქრა, დროაო და მანქანა ადგილიდან დაძრა. მაშინ იყო, რომ თქვენ გა-

უსწართ. ქალებმა კივილი ატეხეს, მთელი ეს ამბავი სასტუმროში მისვლამდე გრძელდებოდა.

ტომიმ კანში დაურეკა თავის მეგობარს და სეკუნდანტობა სთხოვა. მაკისკოს კემპიონი არ უნდოდა სეკუნდანტად. სხვათა შორის, არც ამას გამოუხატავს დიდი სურვილი, და მე დამირეკა, ტელეფონით არაფერი უთქვამს, უბრალოდ აქ ჩამოსვლა მთხოვა. ვაიოლიტ მაკისკოს გული წაუვიდა, მისის აბრამსმა თავის ოთახში შეიყვანა, წამალი მისცა და მასაც მშვიდად ჩაეძინა. როცა ჩამოვედი და გავიგე, რაც მოხდა, ვცადე ტომისთვის გადამეთქმევინებინა, მაგრამ მოითხოვა, მაკისკომ ბოდიში მოიხადოსო. მაკისკო კი დიდ გულზეა და მობოდიშება არც უფიქრია.

ეიბმა მოყოლა დაამთავრა და შეფიქრიანებულმა როზმერიმ ჰკითხა:

— დაიფრებმა იცინან, რომ ყველაფერი იმათ გამო მოხდა?

— არა, და არც არასოდეს გაიგებენ. ამ იდიოტ კემპიონს თითქოს მეტი საქმე არ ჰქონდა, რომ დადგა და ყველაფერი დაფქვა თქვენთან, მაგრამ ამას აღარაფერი ეშველება. მძლოლი კი გაუფრთხილე, თუ ხმას ამოიღებ, ჩემს ძველ მუსიკალურ ხერხს გამოცდი-მეთქი. მაგრამ ტომის ორთაბრძოლა არ უშველის, მაგას მართალი ომი სჭირდება.

— იმედია, დაიფრები არაფერს გაიგებენ, — თქვა როზმერიმ.

— მაკისკოსთან უნდა წავიდე, ვნახოთ ერთი. ხომ არ გამოძევებით? გაუხარდება, არაუინ ჰყავს, საწყალს, ალბათ, თვალიც არ მოუხუჭავს.

როზმერიმ ცხადად დაინახა, რა დღეში იქნებოდა ეს უშნო, ჭინჭყლი და ბრანზმორეული კაცი. წუთით შეეყოყმანდა, მერე სიბრაულულმა სძლია ზიზღს და დათანხმდა. სწრაფად აირბინა კიბე ებთან ერთად.

მაკისკო საწოლზე ჩამომჯდარიყო, სიმთვრალისა და დიდ გულზე ყოფნისა არაფერი ეტყობოდა, თუმცა შამპანურის ჭიქა ისევ ხელში ეჭირა. ფერი აღარ ედო, ძალაგამოცლილი, გაღიზიანებული ჩანდა. ეტყოდა, მთელი ღამე წერდა და სვამდა, დაბნეულად შეათვალიერა ეიბი და როზმერი.

— უკვე დროა?

— არა, ოცდაათი წუთი კიდევ დარჩა.

მაგიდაზე ქაღალდები ვყარა, ალბათ ერთი გრძელი წერილის ფურცლები. ძლივს მოუყარა თავი და დააღაგა. ბოლო გვერდების სტრიქონები გაკრული ხელით ეწერა და ძნელი გასარკვევი იყო. რიჟრაჟის მოძალებისას თანდათან მიმქრალ ლამპის შუქზე წერილს ბოლოში ხელი მოაწერა და ეიბს გაუწოდა.

— ჩემს ცოლს გადაეცით.

— მიდით, თავი ცივ წყალს შეუშვირეთ, — ურჩია ეიბმა.

— თქვენ ფიქრობთ, საჭიროა? — დაეჭვებით ჰკითხა მაკისკომ, — მთლად გამოფხიზლება არც მინდა.

— საშინელი შესახედავი ხართ.

მაკისკო მორჩილად წავიდა სააბაზანოსკენ.

— საშინლად არეულ საქმეებს ვტოვებ, — დაიძახა მან, — არ ვიცი, რანაირად დაბრუნდება ამერიკაში ვაიოლიტი. დაზღვეულიც კი არ ვარ, ვერც ამას მოვაბი თავი.

— რას როშავთ, ერთი საათის მერე მშვიდად ისაუბმებთ სასტუმროში.

— ჰო, ვიცი, რა თქმა უნდა.

მალე დაბრუნდა. თმა სველი ჰქონდა. შეფიქრიანებულმა ისე შეხედა როზმერის, თითქოს პირველად ხედავსო, მერე უცებ თვალები ცრემლებით ავესო.

— რომანი მაინც ვერ დავამთავრე. ყველაზე მეტად ეს მტანჯავს. თქვენ კარგი თვალით არ მიყურებთ, — როზმერის უთხრა, — მაგრამ რას იზამ, უწინარესად მე მწერალი ვარ.. — ისე სვედიანად ამოიოხრა, თითქოს გული ამოაყოლაო და უიმედოდ გააქნია თავი, — ბევრჯერ შევცდი ცხოვრებაში, ძალიან ბევრჯერ, მაგრამ მე მაინც ერთ-ერთი გამოჩენილი ადამიანი ვარ, ასე თუ ისე...

ველარ დაამთავრა და ჩამქრალ სიგარეტს დაუწყო ქაჩვა.

— როგორ არ გიყურებთ კარგი თვალით, — უთხრა როზმერიმ, — ოღონდ, მე ვფიქრობ, ეს დუელი არ უნდა გაიმართოს.

— ჰო, კარგი იყო ბარბანი ერთი მაგრად მიმეხევა. აი, ეს კი ღირდა, მაგრამ რაც არის, არის, რაღას ვიზამ. ისეთ საქმეში გავები, რისი უფლებაც მე არ მქონდა, ძალიან ფიცხი ვარ..

ეიბს დაკვირვებით შეხედა, თითქოს მოელოდა, რომ შეედავებო-

და. მერე უცნაურად გაიცინა და ისევ ჩამქრალი სიგარეტი მიიტანა პირთან. ხშირ-ხშირად სუნთქავდა.

— მთელი უბედურება ის არის, რომ მე თვითონ წამოვიწყე დუ-ელზე ლაპარაკი. ვაიოლიტი მაინც რომ გაჩერებულიყო, კიდევ რა-ღაცას გავხდებოდი. ცხადია, ახლაც არ არის გვიან, შეიძლება სულაც ავდგე და სადღაც წავიდე ან ყველაფერზე გავიცინო, მაგრამ მეშინია, ვაიოლიტი არასოდეს მაპატიებს.

— სულაც არა, — თქვა როზმერიმ, — უფრო მეტ პატივსაც გცემთ.

— თქვენ არ იცნობთ ვაიოლიტს. თუ უპირატესობას გრძნობს ვინმეს მიმართ ან თვითონ უფრო ძლიერია, მაშინ ძალიან მკაცრია ხოლმე. თორმეტი წელია ცოლ-ქმარი ვართ, გოგონა გვყავდა, შვიდი წლისა მოგვიკვდა, მერე ხომ იცით, როგორც ხდება, თავს ნება მივეცით და განზე დავიწყეთ ყურება, არაფერი სერიოზული, მაგრამ მაინც, როგორღაც კი დავშორდით. გუშინ, ლაჩარი ხარო, დამიძახა.

როზმერი შეწუხდა, ვედარაფერი უთხრა.

— კარგი, შევეცდებით ისე ჩაიაროს ყველაფერმა, რომ მაინცღა-მაინც არ დავზარალდეთ, — თქვა ეიბმა და ტყავის ბუდე გახსნა, — ბარბანის სადუელო რეკოლვერებია, თან წამოვიდე, რომ წინასწარ ნახოთ რაც არის. ბარბანს სულ თან დააქვს.

ეიბმა ერთ-ერთი ძველებური რეკოლვერი აიღო ხელში, სიმძიმე გაუხსინჯა. როზმერიმ უმწეოდ შეჰყვირა, მაკისკომ შეშფოთებულმა შეხედა რეკოლვერებს.

— რა აუცილებელია, რომ ერთმანეთს ამ ძველი, ორმოცდახუთ-კალიბრიანებით ვესროლოთ.

— არ ვიცი, — შეუბრალებლად მიუგო ეიბმა, — საერთოდ მიჩ-ნეულია, რომ გრძელწელიანი რეკოლვერით უფრო იოლია დამიზ-ნება.

— მანძილი? — ჰკითხა მაკისკომ.

— ამაზეც გავიგე ყველაფერი. თუ ორივე მხარე მოწინააღმდეგის მოკვლაზე ფიქრობს, რვა ნაბიჯს ნიშნავენ, თუ ბოლმა უნდათ გა-ხეთქონ, ოც ნაბიჯს, ხოლო თუ ღირსების დაცვაა მიზანი, ორმოც ნაბიჯს ითვლიან.

— კარგია.

— საინტერესო დუელია აღწერილი პუშკინის¹ ერთ მოთხრობაში, — გაიხსენა ეიბმა, — მოწინააღმდეგეები უფსკრულის პირას დგანან. ამ დროს სულ მცირე ჭრილობაც კი დაღუპვას ნიშნავს.

ეტყობა, მაკისკო ვერ უსმენდა ან ძლივს გაიგო, რა თქვა ეიბმა და ჰკითხა:

— რა?

— არ გინდათ, წყალში ჩაყვინთოთ? გამოცოცხლდებით.

— არა, არა! აბა, რა ცურვის ჯაფრი მაქვს ახლა, — ამოიოხრა მაკისკომ და უმწეოდ დასძინა, — ვერ გამიგია, რა მრჯის?

ეს პირველი რამ იყო, რასაც ცხოვრებაში აკეთებდა; მაკისკო იმ ხალხს ეკუთვნოდა, რომელთათვისაც გრძნობიერი სამყარო არ არსებობს, და როცა კონკრეტული ფაქტის წინაშე აღმოჩნდა, დაიბნა.

— უკვე შეიძლება წასვლა.

ხედავდა მაკისკო რა დღეშიც იყო და ეიბმა ადგომა ამჯობინა.

— კარგი, — მაკისკომ კარგა ბლომად მოსვა ბრენდი, მათარა ჯიბეში ჩაიდო, ველურივით იყურებოდა, — ვთქვათ და მე მოვკალი, ციხეში ჩამსვამენ?

— იტალიის საზღვარზე გადაგსვამთ.

როზმერის შეხედა და მერე დამნაშავესავით მიმართა ეიბს:

— წასვლამდე რაღაცაზე მინდა ცალკე გელაპარაკოთ.

— იმედი მაქვს, ერთი თქვენგანიც არ დაიჭრება, — თქვა როზმერიმ, — სისულელეა ეს დუელი და ყველაფერი უნდა იღონოთ, რათა თავიდან აიცილოთ.

XI

ქვევით, ცარიელ ვესტიბიულში, როზმერი კემპიონს შეხვდა.

— დაგინახეთ, ზვეით რომ აღიოდით, — აღელვებით თქვა.

— მაკისკო როგორ არის? დუელი როდის იქნება?

— არ ვიცი. — არ მოეწონა კემპიონის ხმა, თითქოს ცირკზე ლაპარაკობდნენ, ხოლო მაკისკო ტრაგიკული მასხარა ყოფილიყო.

¹ აქ მწერლის მიერ უზუსტობაა დაშვებული. იგულისხმება პეჩორინისა და გრუმნიცკის დუელი მიხეილ ლერმონტოვის „ჩვენი დროის გმირში“ (მთარგმნელის შენიშვნა).

— წამოხვალთ ჩემთან ერთად? — ისე თქვა, ერთი ზედმეტი ადგილიაო, რომ იტყვიან, — მანქანა შეეუკვეთე სასტუმროში.

— არ მინდა წასვლა.

— რატომ? მართალია ერთი-ორი წლის სიცოცხლე დამაკლდება, მაგრამ ასეთი რამე საკუთარი თვალით უნდა ნახო, მერე მოყოლით რას გაიგებ. შეგვიძლია მანქანა გაუაჩეროთ, იქამდე არც მივიდეთ და შორიდან ვუყუროთ.

— იქნებ, მისტერ დამფრის უთხრათ და ის წამოგყვით.

კემპიონს მონოკლი ჩამოუვარდა, ამჯერად ვედარსად ჩაემალებაოდა იგი. გაიმართა და უპასუხა:

— მე მასთან საქმე აღარ მაქვს.

— სამწუხაროდ, არ შემიძლია წამოვიდე. დედას ეს არ გაუხარდება.

როზმერი თავის ოთახში შევიდა, მეორე ოთახში საწოლმა გაიჭრიალა და მისის სპირსმა ნამძინარევი ხმით იკითხა:

— სად იყავი?

— არ მეძინებოდა და გარეთ გავედი. დაიძინე, დედა.

— შემოდი.

როზმერიმ გაიგონა, დედა რომ წამოიჯდა, შევიდა და რაც მოხდა, უამბო.

— რატომ არ გინდა, რომ წახვიდე? — ჰკითხა მისის სპირსმა, — ბოლოს და ბოლოს, მოშორებით გაჩერდები, იქნებ რა დასჭირდეთ და შენი შეველა აუცილებელიც გახდეს.

როზმერი მერყეობდა, ამ სანახაობის შემყურე თავისი თავი წარმოიდგინა და არ მოეწონა. მისის სპირსი კი ჯერ ისევ ძილ-ღვიძილში იყო, აზრები ერეოდა. თავისი წარსულიდან, როცა ექიმის ცოლი იყო, ღამით მომაკვდაუთან თუ უბედური შემთხვევის ადგილზე გამოძახება გაახსენდა.

— მე მინდა, რომ უჩემოდ, შენ თვითონ იცოდე, სად წახვიდე და რა გააკეთო, რეინის სარეკლამო ტრიუკებისთვის ხომ გააკეთე უფრო ბევრი რამ და უფრო ძნელიც.

მაინც ეჭვობდა, რად უნდა წავიდეო, მაგრამ დედის მკაფიო და დამაჯერებელ ხმას დაემორჩილა, როგორც მაშინ, როცა თორმეტი წლისა იყო და დედამ პარიზში მკაცრად უთხრა, „ოდენონში“ მსა-

ხიობების შესასვლელიდან შედიო. მერე კი მიეფერა და წარმატება მიულოცა.

კიბეზე იდგა, ჯერ ისევ ფიქრობდა, როცა მაკისკო და ეიბი დაინახა, უკვე მანქანაში ისხდნენ და მიდიოდნენ. როზმერიმ შვებით ამოისუნთქა, მაგრამ თითქმის მაშინვე სასტუმროს მანქანამ გადაუხვია კუთხიდან. ლუის კემპიონმა ხრინწიანი ხმით შეჰყვირა, როზმერის მანქანის კარი გაუღო და გვერდზე მოისვა.

— განგებ დაუიმაღლე, არ დაგვიშალონ-მეთქი. არადა, ხომ ხედავთ, კინოაპარატიც კი წამოვიღე.

როზმერიმ, მეტი რომ ვეღარაფერი თქვა, გაიცინა. იმდენად საზიზღარი იყო, რომ ზიზღსაც აღარ იწვევდა, უბრალოდ, ადამიანს აღარ ჰგავდა.

— საინტერესოა, რატომ არ უყვარს მისის მაკისკოს დაივერები? — იკითხა როზმერიმ, — ისინი კარგად ექცეოდნენ.

— როგორ არ უყვარს. საქმე ის არის, რომ მისის მაკისკომ იმათთან რაღაც დაინახა. ჩვენ კი ვერა და ვერ გავიგეთ — რა. ბარბანის ბრაღია.

— ესე იგი, თქვენ ამის გამო არ იყავით შეწუხებული?

— არა, რას ამბობთ! — ხმა გაუწყდა, — ის ამბავი სასტუმროში დაბრუნების შემდეგ მოხდა, მაგრამ ახლა ჩემთვის უკვე სულერთია. მე ხელები დამიბანია, ამაზე ფიქრიც აღარ მინდა.

ეიბის მანქანას მიჰყვებოდნენ, ჟუან-ლე-პენს ჩაუარეს, სადაც ახალი კაზინოს კარკასი აღემართათ უკვე და სანაპირო გზით აღმოსავლეთის მხარეს გაუყვნენ. დილის ოთხ საათზე მეტი იყო. ცას მოლურჯო-მონაცრისფრო ფერი ედო, მეთევზეთა პირველი ნაგები ჭრიალით გადიოდნენ ზღვაში. ცოტა ხნის მერე მანქანებმა მთავარი გზიდან გადაუხვიეს და ეს ადგილიც უკან მოიტოვეს.

— ახლა გოლფის მინდორი გამოჩნდება! — დაიძახა კემპიონმა, — ეჭვი არ მეპარება, რომ დუელი იქ იქნება.

კემპიონი მართალი იყო, ეიბის მანქანა გაჩერდა. დილიდანვე ეტყობოდა, ცხელი დღე იქნებოდა. აღმოსავლეთით ცას წითელ-ყვითელი ზოლები აჩნდა, რაც ყოველთვის პაპანაქებას მოასწავებს ხოლმე. კემპიონმა და როზმერიმ მძლოლს ფიჭვნარში გააჩერებინეს მანქანა და თვითონ ტყის პირას ჩრდილში მიდიოდნენ, გარშემო უვლიდნენ იმ მინდორს, სადაც ეიბი და მაკისკო — ხანდახან შეშინებული ბოც-

ვერით რომ წაიგრძელებდა ხოლმე კისერს, სიცხისგან გადათეთრებულ ბალახზე დადიოდნენ, და მაშინ, გოლფის ბურთის შორეულ სანიშნესთან ვილაცები გამოჩნდნენ. ბარბანი და მისი ფრანგი სეკუნდანტი იყვნენ, აქეთ მოდიოდნენ. სეკუნდანტი უკან მოჰყვებოდა ბარბანს, იღლიაში რევოლვერებიანი ყუთი ამოედო.

შემცბარი მაკისკო ეიბის ზურგს ამოეფარა და ბრენდიანი მათარა მოიყუდა. მერე ხველებ-ხველებით, გეგონება ყელში რაღაც გაეჩხირაო, სწრაფად წავიდა პირდაპირ და ალბათ დაეჯახებოდა მისკენ მომავალ მოწინააღმდეგეს, ეიბს რომ არ შეეჩერებინა. თვითონ ეიბი ფრანგთან მოსალაპარაკებლად მიდიოდა.

მზე წითლად ამოსულიყო.

კემპიონი მხარში ჩაეჭიდა როზმერის.

— არა, ამის გაძლება არ შემიძლია, — ლამის უხმოდ დაიწრიპინა, — ეს უკვე მეტიმეტია ჩემთვის, ორი წლის სიცოცხლე მაინც...

— თავი დამანებეთ! — დაუყვირა როზმერიმ, შეტრიალდა და მხურვალედ მოჰყვა ლოცვას ფრანგულად.

დუელანტები ერთმანეთის პირისპირ დადგნენ, ბარბანს იდაყვზემით აეწია სახელოები. თვალები უელაუდა მზეზე, აწრიალებულივით იხედებოდა, თუმცა ხელისგული აუჩქარებლად და მშვიდად შეიმშრალა შარვალზე. ბრენდმა მაკისკოს გამბედაობა შემატა, ტუჩები წინ გამოეწია, თითქოს უსტვენსო, ან ვითომც აქ არაფერიო და სანამ ეიბი ცხვირსახოცით ხელში ერთი ნაბიჯით წაიწეოდა, გრძელი ცხვირი შეათამაშა. ფრანგი სეკუნდანტი მეორე მხარეს იყურებოდა. როზმერი ლამის იხრჩობოდა საცოდაობით, ლამის კბილებს აკრაჭუნებდა, ისე სძულდა ახლა ბარბანი. მერე:

— ერთი, ორი, სამი! — დაჭიმული ხმით დაიძახა ეიბმა.

ორივემ ერთდროულად გაისროლა. მაკისკო შექანდა. მაგრამ მაშინვე თავი შეიმაგრა. ორივემ ააცდინა.

— საკმარისია! — დაიძახა ეიბმა.

დუელანტებმა წინ წამოიწიეს. ყველამ სათითაოდ შეხედა ბარბანს.

— ვაცხადებ, რომ არა ვარ დაკმაყოფილებული.

— რა? დაკმაყოფილებულიც ხართ და მეტიც, — მოუთმენლად თქვა ეიბმა, — ეგ არის, რომ ჯერ ვერ მიმხვდარხართ.

— თქვენი კლიენტი უარს ამბობს მეორე სროლაზე?

— რას ჩმახავთ, ტომი. თქვენ თქვენსას მოითხოვდით და ჩემმა კლიენტმაც ის შეასრულა, რაც მოეთხოვებოდა.

ტომიმ აგლებულად გაიცინა.

— მანძილი სასაცილო იყო, — თქვა მან, — ასეთ ფარსს მიჩვეული არა ვარ. თქვენს კლიენტს უნდა ახსოვდეს, რომ ამერიკაში არ იმყოფება.

— ამერიკაზე ცოტა ფრთხილად ილაპარაკეთ, — საკმაოდ მკვეთრად უთხრა ეიბმა და მერე უფრო შემრიგებლური ხმით მიმართა, — საკმაოდ შორს შევტოპეთ, ტომი, — ერთ წუთს ჩუმად რაღაცას დავობდნენ, მერე ბარბანმა თავი დაიქნია და ყოფილ მოწინააღმდეგეს შორიდან ცივად დაუკრა თავი.

— ხელის ჩამორთმევა? — იკითხა ფრანგმა ექიმმა.

— უკვე იცნობენ ერთმანეთს, — მიუგო ეიბმა.

ეიბი მაკისკოსკენ მიტრიალდა.

— წავიდეთ, მოვრჩეთ.

ნაბიჯი წადგეს წასასვლელად და აგზნებული მაკისკო მკლავში სწვდა ეიბს.

— მოიცადეთ, — უთხრა ეიბმა, — ტომის რევოლვერი უნდა მიეცეთ, კიდევ გამოადგება.

მაკისკომ რევოლვერი გაუწოდა ეიბს.

— ეშმაკსაც წაუღია მაგისი თავი, — ჭირვეულად დაიძახა მაკისკომ, — უთხარით, რომ მას შეუძლია...

— ვუთხრა, რომ გსურთ მეორედ სროლა?

— კარგად გავედი დუელში! — მაკისკომ, როცა გზას დაადგნენ, მაშინ იყვირა. — ასე არ არის? ძალიან კარგად. უღიმღამოდ და ისე კი არა.

— მთვრალი იყავით, — მოუჭრა ეიბმა.

— არა, მთვრალი არა.

— არ იყავით, ჰო, იყოს ასე.

— თუკი კიდევაც დავლიე ცოტა, მერე რა მოხდა, ამით ვითომ რა შეიცვალა?

თანდათანობით გულდაჯერებული მაკისკო რიხით ლაპარაკობდა და დროდადრო უკვე ბოღმამორეული გახედავდა ხოლმე ეიბს.

— ჰო, ამით რა შეიცვალა? — ჩააცვივდა ეიბს.

— თუკი არ გესმით, ახსნაც არ ღირს.

— არ იცით, ომში რომ ყველა თვრებოდა?
— მოვრჩეთ. რაც იყო, იყო!
— მაგრამ კიდევ დარჩა რაღაც, მთლად დამთავრებული არ ჩანდა ეს ამბავი. ბალახზე ვიღაც მორბოდა, სირბილით ეწეოდა მათ. დაინახეს, ექიმი იყო, სულს ძლივს ითქვამდა.

— Pardon, messieurs, — აქოშინებულმა მიმართა ორივეს, — Voulez — vous régler mes honoraries? Naturellement c'est pour soins médicaux seulement. M. Barban n'a qu'un billet de mille et ne peut pas les régler et l'autre a laissé son porte-monnaie chez lui.¹

— ფრანგი რის ფრანგია, თუ ასე არ მოიქცა, — თქვა ეიბმა და მერე ექიმს ჰკითხა, — რამდენი გნებავთ?

— მე გადავიხდი, — თქვა მაკისკომ.

— არა, ჩემზე იყოს. ერთი ხიფათი გველოდა ყველას.

სანამ ეიბი ექიმს ფულს აძლევდა, მაკისკო უცებ ბუჩქებში შევარდა და აღებინა. იქიდან გამოსულს ფერი აღარ ედო. ნელა მიჰყვა ეიბს მანქანამდე. დილის მზე უკვე ვარდისფერად ანათებდა.

ჩირგვნარში ზურგზე იწვა კემპიონი და სული ეხუთებოდა. ის დაზარალდა ამ დუელში. როზმერიმ, რომელსაც უცებ ისტერიკული სიცილი აუტყდა, სანდლის წვერი წაჰკრა კემპიონს და ვიდრე ზეზე არ წამოდგა, აღარ მოეშვა. ახლა მისთვის ერთი რამ იყო უმთავრესი — რამდენიმე საათის მერე პლაჟზე იმას ნახავდა, ვისაც ჯერ ისევ „დაივერებს“ ეძახდა ფიქრით.

XII

ვუაზენთან ნიკოლს ელოდნენ, ექვსივე, როზმერი, ნორთები, დიკ დაივერი და ორი ახალგაზრდა ფრანგი მუსიკოსი. ისხდნენ და რესტორნის სხვა კლიენტებს აკვირდებოდნენ. დიკი ირწმუნებოდა, ჩემსავით არც ერთ ამერიკელ მამაკაცს არ შეუძლია ხალხში ბუნებრივად თავის დაჭერაო. ამათ კი სურდათ, საპირისპირო რომ დაენახათ,

¹ Pardon, messieurs, Voulez — vous régler mes honoraries? Naturellement c'est pour soins médicaux seulement. M. Barban n'a qu'un billet de mille et ne peut pas les régler et l'autre a laissé son porte-monnaie chez lui (ფრანგ.). — ბოდიშს ვიხდი, ბატონებო, მე ხომ ჩემი პონორარის მიღება მინდა? საექიმო შემწეობისთვის, რაღა თქმა უნდა. მესიე პარბანს არ შეეძლო გადახდა, რადგან მხოლოდ ათასფრანკიანი აქვს და, მეორე ბატონს კი საფულე შინ დარჩა.

მაგრამ თითქოსდა ჯიბრზე, ათი წუთი გავიდა და ერთი კაციც არ შემოსულა რესტორანში, რომ სახეზე არ წაველო ხელი.

— ტყუილად აღარ ვატარებთ გაცემილ და შედეგილ უღვაშს, — თქვა ეიბმა. — მაგრამ მაინც, იმის თქმა, თითქოს დიკი ერთადერთია, ვისაც კარგად უჭირავს თავი, არ არის სწორი.

— სწორია, — მიუგო დიკმა.

— ერთადერთი, ვისაც კარგად უჭირავს თავი, თუ ფხიზელია.

შემოვიდა კარგად ჩაცმული ამერიკელი მამაკაცი ორ ქალთან ერთად, ლალი მიხრა-მოხრით, ლაპარაკ-ლაპარაკით მივიდნენ ერთ-ერთ თავისუფალ მაგიდასთან და დასხდნენ. ამერიკელმა უცებ იგრძნო, რომ უყურებდნენ და მაშინვე კაშნეზე წაივლო ხელი, არადა, ყველაფერი წესრიგში ჰქონდა. სხვა მამაკაცი ხომ, სანამდე ადგილს შესთავაზებდნენ და დაჯდებოდა, წამდაუნუმ წაივლებდა სახეზე ხელს, — ამ კაცს კიდევ სხვა კაციც ახლდა, ის, უნებურად, ჩაუქრობელ სიგარას ხან ზევით ასწევდა და ხან დაუშვებდა. სხვები შედარებით კარგ დღეში იყვნენ, ზოგი სათვალეს ათამაშებდა ხელში და ვიღაც კიდევ, ხალხე ამოსულ თმას იწვალებდა. ზოგნი, უქმად ყოფნის გამო, სხვა ვერაფერი მოეფიქრებინათ და პირზე იდებდნენ ხელს ან ყურის ბიბილოს ისე ექაჩებოდნენ, ლამის ჩამოეგლიჯათ.

ახლა ცნობილი გენერალი შემოვიდა და ეიბ ნორთმა, იმის იმედით, პირველი წლიდანვე უესტ პოინტში ისეთი წვრთნაა, რასაც ვერც ერთი კადეტი ვერ ასცდებდა და რაც მერე ყველას უკვე ძვალრბილში უჯდება ხოლმე, დიკს ხუთ დოლარზე დაუდო სანაძლეო, სტუმარი თავს ბუნებრივად დაიჭერსო.

გენერალს კი ხელები ჩამოეშვა, მშვიდად იდგა და იცდიდა, როდის შესთავაზებდნენ ადგილს, რომ დამჯდარიყო. უცებ ორივე ხელი ჯამბაზ თოჯინასავით უკან გაიქნია და ის იყო, დიკმა კინაღამ წამოიყვირა სიხარულით, რომ გენერალი ისევ გაიმართა და ყველამ შევებით ამოისუნთქა — ტყუილუბრალოდ შემფოთდნენ თურმე, ბიჭმა სკამი შესთავაზა და... გაჯაერებულმა მხედართმთავარმა ჭალარაზე წაივლო ხელი და მოიფხანა.

— ხომ დაინახეთ, — რიხით თქვა დიკმა, — ერთადერთი ვარ.

როზმერისთვის, ეს მაინც ასე იყო. დიკი ხელაუდა, მშვენიერი აუდიტორია ჰყავდა და ისე გაამხიარულა და შეაკავშირა ყველა, რომ

თავიანთ გარდა ველარაგის ამჩნევდა როზმერი. ორი დღის წინათ ჩამოვიდნენ პარიზში, მაგრამ თითქოს ჯერ ისევ პლაჟზე, ქოლგებქვეშ იხსდნენ. როცა წუხელ პაჟთა კორპუსის მეჯლისზე მისთვის უცხო გარემოში მოხვდა, ჰოლოდის საღამოებს ჯერ კიდევ შეუჩვეველი როზმერი აქაც ცოტა დაიბნა, მაგრამ დიკი იქ იყო, ის შეველოდა. მეგობრულად ხვდებოდა ყველას, რჩეულთა შორის რჩეულებს, რადგან დაიფერებს ხომ ყველგან ჰყავდათ მეგობრები. მაგრამ, ეტყობა, ერთმანეთს ხშირად ხვდებოდნენ და ამიტომ იყო, რომ სად დაიკარგეთ, აღარ ჩანხართო, შესძახებდნენ ხოლმე და მაშინვე ისევ შეიკვრებოდა ვიწრო წრე ახლობლებისა, და ყველას, ვინც კი ამ წრის გარღვევას შეეცდებოდა, თავზიანი, მაგრამ ირონიით საესე აცილებდა, ერთგვარი *Coup de grace*¹ ელოდა. როზმერის უკვე ეჩვენებოდა, რომ ოდესღაც თვითონაც იცნობდა ამ ხალხს. რომ მას შემდეგ დიდი ხანი გავიდა, და აღარ უნდოდა იმ დროის გახსენება და ამოშალა კიდევაც მხსიერებიდან.

ამათი კომპანია საოცრად ამერიკული იყო, მაგრამ ხანდახან არც არაფერი ეცხო ამერიკული. დიკი ყველას შეველოდა, რათა თავის თავს დაპბრუნებოდნენ და მრავალი წლის კომპრომისებით წაშლილი სახე აღედგინათ.

კვამლიან და ჩაბნელებულ, კერძების მძაფრი არომატით გაჟღენთილ რესტორანში ნიკოლის ღია ცისფერმა კოსტიუმმა კარგი ამინდით შემოანათა. ყველამ აღტაცებით შეხედა ნიკოლს და მანაც გაბრწყინებული, მაღლიერი ღიმილი შეაგება. ეფერებოდნენ ერთმანეთს და ქათინაურებს არ იშურებდნენ, თავზად იქცნენ. მერე მოპბეზრდათ ეს ყველაფერი და ხუმრობა დაიწყეს, ქარაგმებითაც ლაპარაკობდნენ და ქილიკობდნენ კიდევაც. ბოლოს ის თქვეს, რასაც აპირებდნენ მომავალში. ბევრს იცინოდნენ და გულიანადაც, თუმცა, რომ გეკითხათ, ერთიც ვერ გაიხსენებდა, რაზე ან რისთვის; მამაკაცებმა სამი ბოთლი ღვინო დალიეს. სუფრასთან სამი ქალი იჯდა, ამ სამეულში მრავალფეროვანი ამერიკული ცხოვრების ნაკადი სახიერდებოდა: ნიკოლი მნოთი გამდიდრებული ამერიკელი კაპიტალისტისა და გრაფ ფონ ლიპე ვაისენფელდის შვილიშვილი იყო; მერი ნორთი — ქარგლის ქალიშვილი და პრეზიდენტ ჯონ ტაილერის

¹ *Coup de grace* (ფრანგ.) — გამანადგურებელი დარტყმა.

შთამომავალი; როზმერი — საშუალო კლასის ოჯახიშვილი, დედის მცდელობით ჰოლოკოსტის უსახელო მწვერვალზე ატყორცნილი.

სხვა ამერიკელ ქალებს არ ჰგავდნენ. და სწორედ ამით ჰგავდნენ ერთმანეთს. სამივე მამაკაცების სამყაროში არსებობდა და ბედნიერებიც იყვნენ ასეთი არსებობით, მით უფრო, რომ იმავე მამაკაცების წყალობით და არამც და არამც მათთან შეჯახებით, თავისთავადობას ინარჩუნებდნენ. ყველა მათგანს შეეძლო კარგი ცოლობა გაეწია, ან კარგი კურტიზანი ყოფილიყო, წარმოშობის გამო კი არა, ამაზე უფრო მეტის გამოც, იმის მიხედვით, შეხვდებოდა თუ არ შეხვდებოდა ცხოვრებაში მამაკაცს, რომელსაც იგი სჭირდებოდა.

ასე რომ, როზმერის სიამოვნებას ჰგვრიდა რესტორანში ამათთან ყოფნა, და კარგი იყო, რომ შეიძინა იყვნენ, არც მეტი, არც ნაკლები. და შესაძლოა, თვითონ იგი, ახალბედა ამათ შორის, თავისი ყოფნით კატალიზატორივით მოქმედებდა და აიძულებდა გამოველინათ ბევრი რამ, რასაც აქამდე ერთმანეთს, უნდოდით მაგრამ ვერ უმხელდნენ. სუფრიდან რომ წამოიშალნენ, ოფიციალტმა როზმერი იმ ჩაბნელებულ კუნჭულამდე მიაცილა, რაც ყველა ფრანგულ რესტორანს აქვს. მქრქალ ნარინჯისფერ ნათურის შუქზე როზმერიმ ცნობარში „ფრანკო ამერიკენ ფილმზის“ ტელეფონი მოძებნა და დარეკა. რაღა თქმა უნდა, ჰქონდათ „მამიკოს გოგონას“ ფირი, ოღონდ ახლა იგი წაღებულა, რამდენიმე დღის მერე კი შეიძლება მისი ჩვენება, საკმარისია მის ჰოიტი მივიდეს მისამართზე: 341, რუდე სენტ ანჟ და იკითხოს მისტერ კრაუდერი.

ტელეფონი ვესტიბიულის გასასვლელთან იდგა და როცა მილს დებდა, როზმერის ჩურჩული მოესმა, ხუთი ფუტის მოშორებით, პალტოების საკიდარს იქიდან ისმოდა ჩურჩული.

— ...მაშ, გიყვარვარ?

— მეკითხები კიდევაც!

როზმერის ნიკოლის ხმა ეცნო, შეყოყმანდა და კარში გაჩერდა, მერე დიკის ხმა მოესმა:

— მინდიხარ, საშინლად და ახლავე, სასტუმროში წავიდე.

ნიკოლს შეკავებული ოხვრა აღმოხდა. ერთხანს მხოლოდ სიტყვები ესმოდა როზმერის, ვერ იგებდა, რას ამბობდნენ, მაგრამ ტონი აგებინებდა, და მისი იღუმალება თრთოლასავით უვლიდა.

— მინდიხარ...

— სასტუმროში მოვალ, ოთხისთვის.

ხმები მიიკარგა. როზმერი ჯერ ისევ ისე, სუნთქვაშეგუბებული იდგა. გაუკვირდა კიდევაც პირველად — მათი ურთიერთობა რატომ-ღაც უფრო შეკავებული, უფრო დაფარული წარმოედგინა და უცებ კი სულ სხვა, ახალი გრძნობა მოერია. სულ უცნობი და ღრმა და არ იცოდა, რა იყო ეს — აღტაცება თუ სიძულვილი, შეძრა კი ამან და რესტორანში შებრუნებისას საშინლად ეული ეგონა თავი, აგზნებულიყო, ყურში ისევ ჩაესმოდა ნიკოლის ვნებაგარეული ხმა, „მეკითხები კიდევაც!“ — უნებლიეთ მოსმენილ საუბრის არსს ბოლომდე ვერ ჩასწვდენოდა, ეს მერე იქნებოდა, მაგრამ გრძნობდა, ყველაფერი რიგზე იყო. არც ის ანტიპათია დაუფლებია, ფილმებში სასიყვარულო სცენების გადაღებისას რომ მოიცავდა ხოლმე.

თუმცა როზმერის არ ენებოდა ეს ამბავი, მაინც გულგრილად ვერ იხსენებდა უნებლიეთ გაგონილ სიტყვებს. ნიკოლთან ერთად მაღაზიებში სიარულისას ბევრს ფიქრობდა მათ პაემანზე, ალბათ უფრო მეტს, ვიდრე თავად ნიკოლი. ახლებურად, სხვა თვალით შესცქეროდა და აკვირდებოდა და ახლა უფრო მიმზიდველი ეჩვენებოდა იგი. ნიკოლზე ლამაზი ქალი ჯერ არ შემხვედრიაო, ფიქრობდა. მისი სიმკაცრეც გიზიდავდათ, პირგამეხებაც, თავდადება, ლოიალურობა და კიდევ რაღაც მოუხელთებელი, რაც როზმერისთვის, ყველაფერს ახლაც თავისი დედის თვალით რომ ზომავდა, ნიკოლის ფულთან დამოკიდებულებაში ვლინდებოდა. როზმერის შრომით ჰქონდა ფული ნამოვნო და ახლა ხარჯავდა. ევროპაში კი იმიტომ იყო, რომ იანვრის ერთ დღეს, დილიდანვე სიცხიანი, გადაღებებზე ერთი ექვსჯერ გადაეშვა წყალში, ვიდრე დედამისი არ ჩაერია და არ შეაჩერა.

ნიკოლის დანხარებით როზმერიმ თავისი ფულით ორი კაბა, ორი შლაპა და ოთხი წყვილი ფეხსაცმელი იყიდა. ნიკოლს ორგვერდინი სია ჰქონდა და იმ სიის მიხედვით ყიდულობდა, რაც სურდა. რაც ვიტრინაში მის ყურადღებას მიიქცევდა, იმასაც ყიდულობდა. შესაძლოა თვითონ ვერ მოეხმარა, მაგრამ მეგობრებისთვის იძენდა. ფერადი მძივები, ხელოვნური ყვავილები, გასაბერი ბალიშები პლაჟისთვის, ჩანთები, შალეები, თაფლუჭი და ერთი ათი საბანაო კოსტიუმი იყიდა, და კიდევ: გასაშლელი საწოლი, რეზინის ნიანგი, თოჯინების სახლის ავეჯ-სამკაული, პატარა თუთიყუშები, მოდაში ახალშემოსული ქსოვილი, სადაფის ელვარება რომ დაჰკრავ-

და, სპილოს ძვლისგან დამზადებული მოოქრული საგზაო ჭადრაკი, თხელი ტილოს დიდი ცხვირსახოცები ეიბისთვის, ორი ნატის ქურთუკი მაღაზია „ჰერმესში“ — ერთი ზღვისფერი და მეორე — შემღვრეული შინდისფერი. ნივთებს ისე კი არ ყიდულობდა, როგორც კურტიზანი ქალი, რომლისთვისაც ძვირფასეულობა და თეთრეული პროფესიული აღჭურვილობაცაა და კაპიტალის დაგროვებაც. არა, აქ სულ სხვა რამე იყო. ნიკოლის ქვეყნად არსებობას დიდი მოხერხებულობა და მახვილგონიერება ხმარდებოდა, მისი გულისთვის მიქროდნენ მატარებლები კონტინენტის ერთი კუთხიდან მეორეზე. მატარებლები, ჩიკაგოდან რომ იწყებდნენ თავიანთ გზას და ვიდრე კალიფორნიამდე; იკვამლებოდნენ საღებავი რეზინის ფაბრიკები და უფრო და უფრო სწრაფად ბრუნავდნენ დაზგები ქარხნებში; გეგები ურევდნენ კბილის პასტას და სპილენძის დიდი როფებიდან ასხამდნენ მერე. ავვისტოში ქანცგაწვეტილი ქალიშვილები ძლივს ასწრებდნენ პამიდურის დაკონსერვებას, საშობაოდ კი წელში ველარ იმართებოდნენ — ნაძვის ხისთვის ყველაფერი წესრიგში უნდა ყოფილიყო. მეტისები წაქცევაზე იყვნენ ბრაზილიის ყავის პლანტაციებში, ხოლო მეოცნებე გამომგონებლებს, ერთ შშენიერ დღეს, როცა უცებ შეიტყობდნენ, რომ თავიანთი გამოგონების პატენტი სხვებს რგებიანთ, სახე ეცვლებოდათ, ესენიც და კიდევ სხვებიც, ნიკოლს მეთაუდს უხდიდნენ ბოლოს. ეს მთელი სისტემა იყო, რთული გამუდმებით და შეუფერხებლად მბრუნავი გრიალსა და რყევაში, და რაკილა ნიკოლი ამ სისტემას ეკუთვნოდა, მისი ყველა საქციელი, მაღაზიებში სიარული და ნივთების ყიდვაც კი, რაღაც შუქით ნათდებოდა, მეცეცხლურის იმ სახესავით, ცეცხლის ალი რომ დასთამაშებს. მეტად უბრალო პრინციპების ილუსტრატორი იყო ნიკოლი, თავისივე ბედისწერა, მაგრამ კარგი ილუსტრატორი, მომხიბვლელი, ისეთი, რომ როზმერის ახლა მოუნდა მისთვის მიებაძა. უკვე ოთხი იყო თითქმის. ნიკოლი მაღაზიის შუაგულში იდგა, მხარზე თუთიყუში შემოესვა, ლაპარაკს მოჰყვა, რაც იშვიათად ხდებოდა ხოლმე.

— ხომ შეიძლებოდა ზამთრის იმ ერთ დღეს წყალში არ გადაშვებულიყავით... საოცარია, ზოგჯერ ისე უცნაურად მოხდება ხოლმე ყველაფერი. მახსოვს, ომამდე ბერლინში ვცხოვრობდით, მაშინ დედა ცოცხალი იყო. მე თორმეტი წლის ვიყავი. ჩემი და, ბები, მიწ-

ვეული იყო სასახლის მეჯლისზე და საცეკვაო ბარათში სამი ცეკვა ეწერა ბრწყინვალე პრინცებთან — ეს ყველაფერი ერთი კამერპერის¹ მეშვეობით მოგვარდა. ის იყო, ოცდაათი წუთის მერე უნდა წასულიყო, რომ უცებ სიცხემ აუწია და ტკივილი იგრძნო. ექიმმა თქვა, აპენდიციტია და სასწრაფო ოპერაციაა საჭიროო. მაგრამ დედას თავისი გეგმები ჰქონდა, ასე რომ, ბები მეჯლისზე წავიდა და ღამის ორ საათამდე ცეკვავდა, სამეჯლისო კაბის ქვეშ კი ყინულიანი ბუმტი ჰქონდა მიმაგრებული. დილის შვიდზე ოპერაცია გაუკეთეს.

ისე ჩანს, თითქოს უღმობლობა საჭიროა. ყველა კარგი ხალხი უღმობელია თავისი თავისადმი. ამასობაში უკვე ზუსტად ოთხი შესრულდა. როზმერი დიკზე ფიქრობდა, ახლა ის სასტუმროშია და ნიკოლს ელის. რატომ არ მიდის, რად აცდევინებს, წავიდეს. ფიქრით აჩქარებდა ნიკოლს.

— რად არ მიდინხართ? — და ღამის უცებ წამოიყვირა, — თუ თქვენ არ გინდათ, მაშინ მე წავალ! — მაგრამ ნიკოლმა კიდევ ერთგან შეიარა, როზმერისთვის და თავისთვის კორსაუები იყიდა, ერთიც მერი ნორთს გაუგზავნა და ეტყობა, მხოლოდ ამის მერე გაახსენდა, დაბნეულმა მიიხედ-მოიხედა და ტაქსის მოუხმო.

— კარგად კი გავიყვანეთ დრო, თქვენ რას იტყვიან? — ჩაილაპარაკა დამშვიდობებისას.

— შესანიშნავად, — მიუგო როზმერიმ. არ ეგონა, ასე ძნელი თუ იქნებოდა; უყურებდა, როგორ დაიძრა ტაქსი, თანდათან თვალს ეფარებოდა. მთელი მისი არსება პროტესტს მოეცვა.

XIII

დიკმა ტრავერსს² შემოუარა და ფიცრებგადაფარებულ ტრანშეაზე³ განაგრძო სვლა. გზად პერისკოპი⁴ დაინახა, ერთხანს გაჩერდა,

¹ კამერპერი (გერმ.) — ზოგიერთ მონარქიულ სახელმწიფოში: ერთ-ერთი წოდებულია სამეფო კარზე (კამერ-იუნკერზე მეტი); ამ წოდების მქონე პირი. აქ: მაღალი წრის ჩინოვნიკი.

² ტრავერსი (ფრანგ.) — განივი ძელი, რომელიც ვერდნობა ვერტიკალურ კოლონებს.

³ ტრანშეა (ფრანგ.) — ვიწრო ღრმა თხრილი, რომელიც მთლიან ხაზად აერთიანებს თავდაცვითი პოზიციების ყველა საცეცხლე წერტილს.

⁴ პერისკოპი (ბერძნ.) — ოპტიკური ხელსაწყო დაფარული ადგილიდან, წყალქვეშა ნაეიდან, ტანკიდან და ა.შ. სათვალთვალოდ.

მერე სასროლ საფეხურზე ავიდა და მიწაყრილიდან გადაიხედა. მღვრიე წყაროსფერი ცის ქვეშ ბომონ-ჰამელი მოჩანდა, მარცხნივ კი ის ავბედითი ტიპვალის გორაკი. დიკმა თვალეტან მიიტანა საველე ჭოვრიტი, ისეთი სვედა და ნალველი მოეძალა და ისე მოაწვა ყელში, ლამის დაიხრჩო.

გზა განაგრძო, ტრანშეას გასცდა და მომდევნო ტრავერსთან დაეწია ყველას. ერთი სული ჰქონდა, სხვებისთვისაც გადაედო თავისი მღელვარება, სხვებსაც ეგრძნოთ და გაეგოთ. თუმცა თვითონ არა, მაგრამ ეიბ ნორთი იყო ბრძოლაში.

— იმ ზაფხულს ამ მიწის თითო ფუტს ოცი ადამიანის სიცოცხლე შეეწირა, — უთხრა როზმერის დიკმა.

როზმერიმ საწყლად მოავლო თვალი ჯუჯა ხეებჩარიგებულ ველს. დიკს რომ ეთქვა, ახლა გვბომბავენ, ცეცხლს გვიშენენო, ახლა ამასაც დაუჯერებდა. უკვე ისე უყვარდა, უკვე იმ ზღვრამდე მივიდა მისი სიყვარული, რომ ტკივილი და სასოწარკვეთა ეწყებოდა. რა ექნა, ანდა რა ეღონა — კარგია დედა აქ ჰყავდეს და ელაპარაკოს.

— იმის მერე კიდევ ბევრი ხალხი დაიხოცა და მალე ჩვენც ყველა დავიხოცებით, — ანუგეშა ეიბმა.

როზმერი დაძაბული შეჰყურებდა დიკს. უნდოდა ისევ მას ეთქვა რამე და ელაპარაკა.

— იმ პატარა მდინარეს ხომ ხედავთ, აქედან ორი წუთის საგალიც არ არის. ბრიტანელებს კი მაშინ იქამდე თვე დასჭირდათ, რომ მისულიყვნენ. მთელი არმია მიიწვედა წინ, წინა რიგებში ეცემოდნენ და უკანანი ცვლიდნენ. სხვა არმია კიდევ უფრო ნელა იხვედა, დღეში ერთი დუიმიტ¹ და დახოცილები სისხლიანი ნაგლეჯებით ეყარნენ ყველგან. ასეთი რამ აღარ იქნება ჩვენი თაობის ცხოვრებაში, ევროპის არც ერთი ხალხი არ გაბედავს ამას.

— თურქეთში ახლახან შეწყდა ომი, — თქვა ეიბმა, — მაროკოში კი...

— ეგ სხვა საქმეა. დასავლეთის ფრონტის გამეორება ევროპაში შეუძლებელია. მალე აღარ მოხდება ეს. ამარო ჰკონიათ, ახალგაზრდებს, რომ ამის თავი აქვთ. ის, რაც აქ იყო, არამც და არამც არ უნდა გამეორდეს; რაც აქ მოხდა, იმას ბევრი რამე დასჭირდა, ღმერთის რწმენა, სიუხვის წლები, გაძლება, იმ ხანის კლასთან ურ-

¹ დუიმი (ინგლ.) — სიგრძის ძველი საზომი. უდრის 2,54 სმ-ს.

თიერთმიმართება. იტალიელები და რუსები ამ ფრონტიისთვის არ გამოდგებოდნენ. საჭირო იყო შენზე უხნესი, ადარც რომ გახსოვს, ისეთი გრძობისა და მთლიანი სულის აღჭურვილობა. საჭირო იყო გხსომებოდა საშობაო დღეები და ღია ბარათები კრონპრინცისა და მისი საცოლის პორტრეტებით, ვალანსის პატარა კაფე და ლუდხანები უნტერ დენ ლინდენზე, ქორწინება მერიში, დერბისკენ¹ გამგზავრება და პაპაშენის ქილვაში.

— ბრძოლის ასეთი ტაქტიკა ჯერ კიდევ გენერალმა გრანტმა მოიგონა ათას რვაას სამოცდახუთში პიტერსბერგთან.

— არა, ასე არ არის. გენერალმა გრანტმა მხოლოდ ის გააკეთა, რომ ჩვეულებრივი მასობრივი ჟღერა მოაწყო. მე რაზეც ვლაპარაკობ, ეს ლუის კეროლისა² და ჟიულ ვერნის საქმეა, კიდევ იმ გერმანელისა, „უნდინა“ რომ დაწერა, კეგლის თამაშის მოყვარული დიაკვნებისა და მარსელელი ნათლიედების, ვიურტემბერგისა და ვესტფალიის მიყრუებულ ადგილებში შეცდენილი ქალიშვილებისა. კაცმა რომ თქვას, აქ ხომ სასიყვარულო ბრძოლა გაიმართა, ბურჟუას სიყვარულის საუკუნე გავიდა ბრძოლის ამ ველზე. ეს იყო სიყვარულის უკანასკნელი ბრძოლა.

— თქვენ გინდათ, რომ ამ ბრძოლის თავკაცად დევიდ ჰერბერტ ლორენსი³ გამოაცხადოთ! — წამოიძახა ეიბმა.

— მთელი ჩემი მშვენიერი, მომხიბლავი, ბედნიერი სამყარო ფეთქებადი სიყვარულის ძალით აიტყორცნა აქ, ჰაერში, — ვეღარ დაშოშმინდა დიკი, — არა, როზმერი?

— მე არ ვიცი, — სერიოზულად მიუგო როზმერიმ, — თქვენ იცით ყველაფერი.

ისინი სხვებს ოდნავ დაშორდნენ. უცებ სეტყვასავით წამოვიდა მიწის გორახები და კენჭები და შორიახლო ტრავერსიდან ეიბის ხმამაღალი შეძახილი მოისმა:

— ჩემში ძველი მეომრის სული იღვიძებს ისევ. ჩემს ზურგს უკან მთელი საუკუნის სიყვარულია ოჰაიოსი. ჰოდა, ახლა დაებომბავ ამ ტრანშეას, — ეიბმა თავი ამოყო მიწურიდან, — თქვენ რა, თამაშის წესები არ იცით? მოკლული ხართ, ბომბი გესროლეთ.

¹ დერბი — სამ და ოთხწლიანი ცხენების დოლი.

² კეროლი, ლუის (1832-1898) — ინგლისელი მწერალი.

³ ლორენსი, დევიდ ჰერბერტ (1885-1930) — ინგლისელი მწერალი.

როზმერიმ გაიცინა და დიკმაც, ის იყო პეშვით კენჭები წამოკრიფა, მაგრამ მაშინვე გადაყარა.

— არა, არ შემიძლია ამ ადგილას მასხარაობა, თავის მოტყუება იქნება, — თითქმის დამნაშავესავით ჩაილაპარაკა, — ვიდრემდის არა შესცვალოს საბელი ვერცხლისა და არა შეიმუხროს გამოცდა ოქროსა... და როგორც არის მერე, მაგრამ მე ძველი რომანტიკოსი ვარ და რას იზამ, ამას აღარაფერი ეშველება.

— მეც რომანტიკოსი ვარ.

ზედმიწვევით რესტავრირებულ ტრანშეას გასცდნენ და ბრძოლის ველზე დაცემული ნიუფაუნდლენდლების ძეგლთან აღმოჩნდნენ. როზმერი უცებ აქვითინდა. ქალების უმრავლესობასავით, მასაც უყვარდა ჩაგონებინათ და ეთქვათ მისთვის, რა როგორ ვგრძნო. მოსწონდა, დიკი რომ ასწავლიდა, ეს სასაცილოა, ეს კიდევ სამწუხაროა. მაგრამ ყველაზე მეტად ის უნდოდა, დიკს გაეგო, რა ძალიან უყვარდა ახლა, როცა ამ სიყვარულმა ყველაფერი თავდაყირა დააყენა, როცა ბრძოლის ველზეც კი ისე დადის, თითქოს მშვენიერ სიზმარშიაო.

მერე მანქანაში ჩასხდნენ და ისევ ამიენს დაბრუნდნენ. ჯუჯა ხეებსა და ბუჩქნარზე თბილი წვიმა ცრიდა. აქეთ-იქით დროდადრო წააწყდებოდნენ ხოლმე თითქოს უზარმაზარი დასამარხავი კოცონისთვის მიზიდულ ჭურვებს, მასრებსა და ბომბებს, ყუმბარებს და სხვადასხვა ამუნიციას, ჩაჩქნებს, ხიშტებს, თოფის კონდახებს, შვიდწელიწადს მიწაში გდებისგან დამპალ ღვედებს და უცებ, გზის მოსახვევს იქით, აქაფებული ტალღებოვით გამოჩნდა საფლაკების მთელი ზღვა. დიკმა მძღოლს მანქანა გააჩერებინა.

— შენედეთ, იმ ქალიშვილს ისევ თან აქვს ყვავილები.

უყურებდნენ, როგორ გადმოვიდა მანქანიდან და იმ ქალიშვილისკენ გაემართა, ხელში დიდი გვირგვინი რომ ეჭირა და დაბნეული იდგა სასაფლაოს ჭიშკართან. იქვე ელოდებოდა ტაქსი. ეს ის ტენესელი წითურთმიანი ქალიშვილი იყო, ამ დილას რომ შეხვდნენ და გაიცნეს მატარებელში; ნოქსვილიდან ჩამოვიდა, რათა თავისი ძმის საფლაკზე ყვავილები დაეწყო. ახლა გაღიზიანებული, ნაბტირალევი ჩანდა, სახეზე ისევ ჩამოსდიოდა ცრემლები.

— სამხედრო დეპარტამენტში, ეტყობა შეეშალათ და სხვა ციფრი მომცეს, — აზლუქუნდა დიკის დანახვისას, — იმ საფლაკზე სხვა

სახელი აწერია. ორ საათზე ჩამოვედი და მერე სულ ვეძებ, მაგრამ აქ იმდენია, რას იპოვი.

— ადექით და რომელიმე საფლაავზე დააწყვით ეგ ყვავილები, — ურჩია დიკმა.

— თქვენი აზრით, ასე უნდა მოვიქცე?

— მე მგონია, ისიც ამასვე ინდომებდა, რომ ასე მოქცეულიყავით.

უკვე ბინდებოდა და წვიმამაც უმატა, ქალიშვილმა ყვავილები ჭიშკართან ახლო, ერთ-ერთ საფლაავზე დააწყო და ხელად დაეთანხმა დიკს, რომ ტაქსი გაემუა და ამიენში ამათთან ერთად ჩასულიყო.

სხვისი უბედურების შემყურეს ისევ ტირილი მოერია როზმერის. ერთი სიტყვით, ყველანაირად ცრემლიანი გამოდგა ეს დღე; მაგრამ მაინც ეჩვენებოდა, თითქოს ამ დღემაც რაღაც შესძინა, რაღაცას მიხვდა ახალს, თუმცა ზუსტად ვერ იტყოდა, რას. გვიან კი ამ დღეს რომ იხსენებდა, უბედნიერესად მიაჩნდა თავი. მშვენიერი იყო — ხომ ხდება ხოლმე, არაფრით გამოირჩევა ესა თუ ის დღე, გუშინდელი სიხარულის ზვალინდელში გადასვლა თუ გგონია მხოლოდ, არადა, სწორედ მაშინ ყოფილხარ თურმე ბედნიერი.

ამიენს, მოიისფრო და ხმაურიან ქალაქს, ჯერ ისევ აჩნდა ომის კვალი, ნაღველი დაჰკრავდა, როგორც ზოგიერთ ვაგზალს, ვთქვით, ჩრდილოეთის ვაგზალს ან კატერლოოს ვაგზალს ლონდონში. დღისით ასეთი ქალაქები წუხილს გგვრიან, ძველებური ტრამვაი მირახრახებს დაცარიელებულ, რუხი რიყის ქვით მოკირწყლულ ტაძრისწინა სკვერზე, ჰაერიც კი დამძიმებული გეჩვენება, ამინდი ძველ ფოტოსავით გაცრეცილია, მაგრამ ბინდდება და ყველაფერი, რითაც ასე მიშხიდველია ფრანგული ყოფა, ქუჩებში იფინება — ხარხარა მუქავეები, კაფეში მსხდარი მამაკაცები, რომელთა ლაპარაკსა და კამათს ბოლო არ უჩანს და ზედ ერთი ასჯერ დააყოლებენ, — Voila! ერთმანეთს ჩახვეული მოსეირნე წყვილები, არსადაც რომ არ ეჩქარებათ. მატარებლის მოლოდინში დიდ თაღოვანში შევიდნენ და მაგიდას მიუსხდნენ. მუსიკა, კვამლი და ხმაური ირეოდა თაღებქვეშ და ავსებდა იქაურობას. მათ პატოვსაცემად ორკესტრმა „ჰო, ჩვენ აღარ გვაქვს ბანანები“ შეასრულა და ამათაც ტაში დაუკრეს, რაკი ღირიჟორს კმაყოფილი იერი ჰქონდა. ტენესელ ქალიშვილს თავისი დარდი გადაავიწყდა და დიკთან და ეიბთან გართობა მოუნდა. კეკლუცად

არხევდა ტანს და გამომწვევად იხედებოდა, ესენიც აჰყოლოდნენ და ახალისებდნენ.

მერე მატარებელი მოვიდა და პარიზს გაემგზავრნენ. უკან დარჩა თბილწვიმადადენილი მიწა, რომლის ქვეშაც განისვენებდნენ ვიურტემბერგელები, პრუსიის გვარდიის ჯარისკაცები, ალპიელი მსროლელები, მანჩესტერელი ფეიქრები და იტონის სკოლის აღზრდილები. ვაგზლის რესტორანში ბოლონიური ძეხვისა და ბელ პაეზეს¹ ბუტერბროდებს შეექცეოდნენ, ზედ ღვინოს, „ბოჟოლეს“ აყოლებდნენ. ნიკოლი დაბნეული ჩანდა, ნერვიულად იკენეტდა ტუჩებს ცნობარში თავჩარგული. დიკს წამოეღო თან, რომ ყველა გზა და ყველა ადგილი კარგად ენახათ და არაფერი გამორჩენოდათ. დიკმა მართლაც ცუდად როდი შეისწავლა ამიენის ბრძოლის ამბები, ზოგი რამ კიდევაც გაამარტოვა და საბოლოოდ ცოტათი თავიანთ სახლში გამართულ ერთ-ერთ საღამოსაც დაამსგავსა.

XIV

პარიზში ჩასული ნიკოლი ძალიან დაღლილი ჩანდა საიმისოდ, რომ საღამოთი, როგორც ადრევე დათქვეს, ისიც დეკორატიული ხელოვნების გამოფენაზე წასულიყო. ნიკოლი სასტუმრო „მეფე გეორგში“ მიიყვანეს და როცა იგი ვესტიბიულში, მინის კარში ჯვარედინად არეკლილი სხივების ზოლებს მიეფარა, როზმერიმ შვება იგრძნო. ნიკოლი როზმერისთვის თითქოს დასაყრდენი იყო, მაგრამ მაინცდამაინც სანდო და კეთილი არა. დედასთან კი სულ სხვა იყო. როზმერის ცოტათი კიდევაც ეშინოდა ნიკოლის.

თერთმეტი საათისთვის როზმერი, ნორთები და დიკი სენაზე ახალგახსნილ კაფე „ტივტივაში“ შევიდნენ, ლივლივა წყალში ციმციმებდა ხიდის ფარნები, და უთვალავი ცივი მთვარეც შიგ ირწეოდა. დედასთან ერთად პარიზში ყოფნისას, კვირაობით ზოგჯერ ორივე პატარა გემით სიურენამდე მიდიოდნენ ხოლმე და გზად თავიანთ მომავალზე ბჭობდნენ, ფული ცოტა ჰქონდათ, მაგრამ მისის სპირსს სჯეროდა როზმერის სილამაზისა და პატიემოყვარეობისაც, რაც თვითონვე ჩაუნერგა და რისკზე უნდოდა წასულიყო. მერე როზმერი, ფეხზე დამდგარი, დედის ამაგს გადაიხდიდა...

¹ *Bel paeze* — ფრანგული ყველის ერთ-ერთი სახეობა.

პარიზში ეიბ ნორთი ყოველდღე სვამდა. ღვინისა და მზისგან თვალები ჰქონდა ჩაწითლებული. იმ საღამოს როზმერიმ პირველად შეამჩნია, ეიბი ლამის ეძებდა ისეთ ადგილებს, სადაც დალევა შეეძლებოდა და გაიფიქრა, მერი ნორთს ალბათ დიდად არ სიამოვნებს ეს ამბავიო. მერი ჩუმიად იყო ხოლმე, ხშირად იცინოდა, მაგრამ ცოტას ლაპარაკობდა, იმდენად ცოტას, რომ როზმერიმ ბევრი ვერაფერი გაუგო. როზმერის მოსწონდა მისი სწორი, ხშირი შავი თმა, უკან საღად გადავარცხნილი, მხოლოდ კისერთან ტალღასავით რომ ეშლებოდა, დროდადრო საფეთქლებთან ჩამოეშლებოდა ჯიუტად, ხედვას უშლიდა და მაშინ თავის გაქნევით გაისწორებდა ხოლმე.

— ამაღამ ადრე წავალთ, ეიბ! ეს ბოთლი დაიცლება და წავალთ, — მშვიდი ხმა ჰქონდა მერის, მაგრამ შეშფოთება მაინც გამოსჭვიოდა მის ხმაში, — ხომ არ გინდა, ამ ნავზე ღვინოდ დაიღვარო.

— კარგა გვიანია, — თქვა დიკმა, — ყველა წავალთ.

მაგრამ ეიბის ღირსებით სავსე გამოხედვაში სიჯიუტე ჩანდა, გადაჭრით, ოღონდ, მძიმედ თქვა:

— არა, არა! — და მცირე ხნის მერე დაუმატა, — არა, ადრეა, ერთ ბოთლ შამპანურს კიდევ მოვასწრებთ.

— მე მეტს აღარ დავლევ, — თქვა დიკმა.

— როზმერი კი დალევს, მე ასე მგონია...

ეიბმა ბოთლი დაცალა. როზმერის შეუუსო ჭიქა შამპანურით. პარიზში ჩამოსვლის პირველივე დღეს იმდენი ლიმონათი დალია, ლამის ცუდად გახდა როზმერი და იმის მერე არანაირ სასმელთან მიკარება აღარ უნდოდა, მაგრამ ახლა შამპანურით შეესებულებოდა ბოკალი ასწია და მოსვა.

— ამას რას ვხედავ! — წამოიძახა დიკმა, — აკი მითხარით, არასოდეს დამილევიაო.

— მაგრამ არ მითქვამს, არც არასოდეს დავლევ-მეთქი.

— დედა, რას გეტყვით?

— ერთ ბოკალს დავლევ, ეს შეიძლება.

უცებ ძალიან მოუნდა ბოლომდე შეესვა ეს ერთი ბოკალი შამპანური. დიკი სვამდა, ბევრს არა, მაგრამ სვამდა და იქნებ, თუკი თვითონაც დალევს, დაახლოებით ეს დალევა, შეაძლებინებს იმის ჩადენას, რაც გულში გაიფიქრა. ერთბაშად გადაკრა თითქმის ბოლომდე,

სასულეში გადასცდა და — ესეც არ იყოს, გუმინ ჩემი დაბადების დღე იყო, — ამოთქვა, — თვრამეტის გაგზდი.

— როგორ არ გვითხარით! — წყენით უთხრეს.

— განგებ, რომ არ შეწუხებულებიყავით, — როზმერიმ ბოლომდე შესვა თავისი შამპანური, — ჩათვალეთ, რომ დღეს ვიხდით.

— არავითარი, ასე იოლად არ გამოვა, — შეესიტყვა დიკი, — ხვალ საღამოს საზეიმო სადილს გავმართავთ დაბადების დღის აღსანიშნავად. კეთილი ინებეთ და არ დაგავიწყდეთ, როგორი საქმეა — თვრამეტი წელი!

— ყოველთვის მეგონა, რომ ის, რაც თვრამეტ წლამდე ხდება, უმნიშვნელოა, თითქმის არაფერი, — თქვა მერიმ.

— ეგრეც არის, — მაშინვე დაეთანხმა ეიბი, — და რაც მერე ხდება, ისიც ისევ არაფერია.

— სანამ ნაზუხ ზის, ყველაფერი სულერთია ეიბისათვის, — თქვა მერიმ, — წელს კი ჩავა თუ არა ნიუ-იორკში, ბევრი რამის გაკეთებას აპირებს, სერიოზული გეგმები აქვს, — თითქოს დაღლილიყო იმის თქმით, რასაც მისთვის აზრი აღარ ჰქონდა, თითქოს უკვე ყველაფერი, რითაც თვითონ და მისი ქმარი ცხოვრობდნენ ახლა მხოლოდ განზრახვა და გეგმები იყო.

— ეიბი შტატებში მიდის, რომ მუსიკა წეროს, მე კი მიუნხენში მივდივარ, სიმღერის უკეთ სწავლისათვის და როცა ისევ შევეყრებით ერთმანეთს, წინ აღარაფერი დაგვიდგება.

— რა კარგია! — წამოიძახა როზმერიმ, შამპანურს უკვე თავისი გაჰქონდა.

— კიდევ, შამპანური ისევ როზმერის, რომ უკეთესად გაიაზროს თავისი ლიმფური ჯირკვლების მოქმედება. ფუნქციონირებას თვრამეტი წლის ასაკიდან იწყებს ჯირკვლები.

დიკმა ლმობიერად გაიცინა — უყვარდა ეიბი და დიდი ხანია ხელი ჩაიქნია მასზე.

— მედიცინისთვის ეს უცნობია და, საერთოდ, წავედით.

ეიბმა დაუდევრად შენიშნა:

— გული მითქვამს, ჩემი ახალი პარტიტურა ბროდვეიზე ბევრად უფრო ადრე გავა, მანამდე, სანამ თქვენი მეცნიერული ტრაქტატი დაიწერება.

— იმედი მაქვს, — ისევ ისე მშვიდად მიუგო დიკმა, — იმედი

მაქვს. მე შეიძლება სულაც მივაგლო ეს რაღაც, როგორც თქვენ თქვით, მეცნიერული ტრაქტატი.

— ო, ღიკ! — გეგონება თავზარი დაეცაო, ისეთი ხმით შესძახა მერიმ. როზმერის მანამდე არ ენახა ასეთი ღიკი, სახეზე არც არაფერი ეხატა და გუმანით მიხვდა, ის, რაც ახლა თქვა, უბრალოდ არ თქვა და კინაღამ თვითონაც მერისთან ერთად წამოიძახა: — ო, ღიკ!

მაგრამ ღიკმა ისევ გაიცინა.

— მივაგლებ და სხვას დავიწყებ, — დაუმატა და ადგა.

— მოიცა, ღიკ, ცოტა ხანს გაჩერდით, მინდა გავიგო...

— სხვა დროს გეტყვით. ღამე მშვიდობისა, ეიბ. ღამე მშვიდობისა, მერი.

— ღამე მშვიდობის, ღიკ, ძვირფასო.

მერი ისე ილიძებოდა, გეგონება იმაზე ბედნიერება აღარაფერი იქნებოდა, რომ იმ ღამეს თითქმის ცარიელ კაფე-ნავზე მოუწვევდა ფხიზლობა. სხვა რა გზა ჰქონდა, შეუპოვარი ქალი იყო, იმედს იოლად არ კარგავდა. მზად იყოს ყველაფერში მიჰყოლოდა ქმარს და მისი ცხოვრებით ეცხოვრა; სცადა, მაგრამ ერთხელაც ვერ გადაახვეინა გზიდან ეიბს, ეს გზა კი მისიც იყო და ზოგჯერ გულგატეხილი ფიქრობდა, რომ საიდუმლოს ეიბში ჰქონდა ფესვები ღრმად გადგმული. მაინც ყოველთვის ავგაროზივით, იღბლიანი გეგონებოდათ...

XV

— რის მიგდებას აპირებთ? — იკითხა როზმერიმ, ტაქსიში რომ ჩასხდნენ და სერიოზული სახით შეხედა ღიკს.

— ისეთი არაფერია.

— თქვენ მეცნიერი ხართ?

— მე ექიმი ვარ.

— რას ამბობთ! — გაუხარდა და გაიცინა, — მამაჩემიც ექიმი იყო, მაგრამ, რატომ არ... — ვეღარ დაამთავრა და გაჩუმდა.

— აქ აგბედითი საიდუმლო არ არის. ჩემი პროფესიისთვის არ მიღალატია და არც არავის გამოვქცევთარ, კი არ ვიძალეები რივიერაზე, ახლა, უბრალოდ, პრაქტიკა არა მაქვს, ერთ მშვენიერ დღეს კი, შეიძლება ისევ მქონდეს.

როზმერიმ ნელა მიუახლოვა სახე, რომ დიკს ეკოცნა. თითქოს ვერ მიხვდა დიკი, მხრებზე ოდნავ მოხვია ხელი და როზმერის სათუთ ლოყას ლოყით შეეხო. მერე შეხედა, დააკვირდა.

— მშვენიერი გოგონაა, — ფიქრიანად ჩაილაპარაკა.

როზმერიმ გაუღიმა; ორივე ხელით უნებლიეთ ქებოდა დიკის პიჯაკის კალთებს.

— შემიყვარდით, თქვენც და ნიკოლიც, ეს ჩემი საიდუმლოა, — ვერაუის ველაპარაკები თქვენზე, არ მინდა სხვამაც იცოდეს, რომ ასე კარგი ხარო. მართლა, მართლა გეუბნებით, მიყვარხარო, თქვენც და ნიკოლიც.

ვინ დაითვლის, რამდენჯერ მოესმინა დიკს ასეთი რამ, სიტყვებიც კი იგივე იყო.

უცებ ისე ახლო აღმოჩნდა როზმერი, რომ მისი ჯერ კიდევ ბავშვური სახის ნაკვთები ზედ თვალებთან აერია დიკს და სუნთქვაშეკრულმა აკოცა.

როზმერი მკლავზე მიეყრდნო და ამოიოხრა.

— გადავწყვიტე, უარი ვთქვა თქვენზე, — თქვა მან.

დიკი შეკრთა. განა რაიმე საბაბი კი მისცა როზმერის, რად იფიქრა, რომ ოდნავი უფლება მაინც ჰქონდა დიკზე?

— ეს კი უმსგავსობაა, — განგებ მხიარულად თქვა, — სწორედ მაშინ, როცა რაღაც ინტერესი ვიგრძენი.

— მე ისე შემიყვარდით.. ასე მგონია, უკვე რამდენიმე წელია, — ხმაში ტირილი გაერია, — ი-ი-სე შემიყვარდით.

მერე, იმის მაგორად, რომ ალბათ უნდა გაცეინა, დიკს თავისივე სიტყვები ჩაესმა:

— თქვენ მხოლოდ ლამაზი კი არა, ძალიან კარგი და თავისთავადიც ხარო, და რასაც უნდა გამოხატავდეთ, ვითომ გიყვართ თუ ვითომ მორცხვი ხარო, სულერთია, მაინც გიხდებათ ყველაფერი.

როზმერი ისევ ახლოს მიიწია, ტაქსიში გამოქვაბულივით ბნელოდა და ნიკოლის რჩევით შეძენილი სუნამოს სუნი ტრიალებდა. დიკმა აკოცა. უღიმღამოდ. ხედებოდა, რომ იწვოდა იგი, მაგრამ ვნება ოდნავადაც არ ეტყობოდა ტუჩებსა და გამოხედვაში. როზმერის სუნთქვას შამპანური დაჰკრავდა, კიდევ უფრო მაგრად, სასოწარკვეთით მიეკრა, მაგრამ დიკს გრძობას უნელებდა მისი ბაგისა და თვალების უმანკოება, თვალებისა, იმწუთას ქვეყნიერებისა და

ღამის უსასრულობაში რომ იცქირებოდნენ. როზმერიმ კიდევ არ იცოდა, რომ ნეტარება შიგნით, გულშია. ოდესმე მიხვდება, გაიგებს ამას, მოიცავს ვნება, მთელ სამყაროს რომ მოსდებია და მაშინ დიკი არც დაფიქრდება, არც ინანებს, ისე მიიღებს.

სასტუმროში როზმერის ოთახი დაივერების ოთახის იქითა მხარეს, ლიფტთან ახლო იყო. კართან მისვლისას როზმერიმ უცებ თქვა:

— ვიცი, არ გიყვარვართ, ამის იმედი არც მქონია, მაგრამ თქვენ მისაყვედურეთ, რომ ჩემი დაბადების დღეზე არაფერი გითხრათ. ახლა ხომ იცით, უკვე გითხარით, და მინდა ამ დღისთვის საჩუქარი მივიღო თქვენგან. შემოდით ჩემთან ერთი წუთით, რაღაც მინდა გითხრათ. მხოლოდ ერთი წუთით.

შევიდნენ, დიკმა კარი ჩაკეტა და როზმერისკენ შებრუნდა; სულ ახლოს იდგა, მაგრამ ერთმანეთს არ შეხებიან. ღამისგან მთლად ფერმიხდილი როზმერი ახლა ფერმკრთალზე უფრო ფერმკრთალი ჩანდა, მეჯლისის მერე დავიწყებულ თეთრ მიხაკს ჰგავდა.

— როცა იღიმებით... — ისევ ჩვეული, ხუმრობანარევი და მამობრივი ტონი დაიბრუნა, შესაძლოა, ნიკოლის უხილავი სიახლოვის წყალობით, — როცა იღიმებით, ყოველთვის მგონია, რომ ნაკბილარს დაგინახვთ პირში, მოცვლილი სარძევე კბილის ადგილას.

მაგრამ უკვე გვიანი იყო რაიმეს თქმა. როზმერი უფრო ახლოს მიიწია, მიეკრა და საწყალობლად, განწირულივით ჩაიჩურჩულა.

— ამიყვანეთ.

— აგიყვანოთ? სად?

დიკი გახედა გაკვირვებისგან

— გთხოვთ, — ჩურჩულებდა, ისე მომექეცით, როგორც ხდება, თუნდაც უსიამოვნო იყოს, არ ვიცი... ამაზე ფიქრიც კი მეჯავრებოდა ყოველთვის, მაგრამ ახლა არა, მინდა თქვენ იყოთ ჩემთან.

თვითონვე გაუკვირდა თავისი თავის, ვერასოდეს იფიქრებდა, ასე ლაპარაკს თუ შეძლებდა. ეს გამოძახილი იყო ყველაფრისა, რაც ესმოდა და რასაც კითხულობდა, რაზეც ფიქრობდა და ოცნებობდა წლების განმავლობაში, სამონასტროში. თანაც, გუმანით ხვდებოდა, რომ თავისი ყველაზე დიდი როლიც იყო თითქოს და მთელი ძალით მისცემოდა ამ როლის თამაშს.

— სხვა რაღაც გინდათ თქვით, — დიკმა სცადა გონზე მოეყვანა,

— იქნებ შამპანურის ბრაღია? კარგი, დავანებოთ თავი ამ ლაპარაკს.

— აჰ, არა, ახლა, ახლა მინდა, რომ ჩემთან იყო, თქვენი ვარ, მინდა მთლად თქვენი ვიყო.

— ჯერ ერთი, გიფიქრიათ იმაზე, რომ ნიკოლს ეს ტკივილს მიაყენებს?

— ის ვერ გაიგებს, ეს სულაც არ ეხება მას.

დიკმა ალერსით, ნაზად უთხრა:

— მერე კიდევ, გავიწყდებათ, რომ მე ნიკოლი მიყვარს.

— მაგრამ, ხომ შეეძლიათ კიდევ ვინმე გიყვარდეთ? მე ხომ მიყვარს დედა და მიყვარხართ თქვენც. უფრო მეტად, ახლა თქვენ უფრო მეტად.

— ...თანაც, თქვენ ახლა არ გიყვარვართ, მერე კი შეიძლება შეგიყვარდეთ და რა გამოვა, თავიდანვე აგერევათ მთელი ცხოვრება.

— არა, სიტყვას გაძლევთ, აღარასოდეს შევხვდებით მერე. დედას გამოვიძახებ და ჩამოვა თუ არა, ამერიკაში წავალთ.

დიკმა ეს ფიქრი მოიშორა. კარგად ახსოვდა, ძალიან კარგად, მისი ბავშვური ტუჩები, და ტონი შეიცვალა.

— გაგივლით, ახლა ხართ ამ ხასიათზე თორემ, გაგივლით.

— არა, თუ შეიძლება, არ მეშინია, თუნდაც შვილი გამიჩნდეს. მექსიკაში წავალ, სტუდიაში ერთი მსახიობი ასე მოიქცა. ადრე არ მიგრძნია ასეთი რამ. ყოველთვის მძაგდა, როცა სერიოზულად მკოცნიდნენ, — დიკი ხედავდა, რომ მაინც სჯეროდა, ეს მოხდებოდა, — ზოგს ისე დიდი კბილები ჰქონდა, მაგრამ თქვენ სულ სხვა ხართ, ლამაზი, კარგი, მინდა თქვენი გავხდე.

— მე მგონია ფიქრობთ, რომ არსებობს რაღაც არაჩვეულებრივი კოცნა და გინდათ მე გაკოცოთ ისე.

— დამცინით, ბავშვი აღარა ვარ. ვიცი, არ გიყვარვართ. ამის იმედოვანი არცა მქონია, — უცებ გაჩუმდა, დაშოშმინდა, — თქვენ ალბათ არარაობად მთვლით.

— სისულელეა, მაგრამ მე ჯერ ისევ ბავშვი მგონიხართ, — და თავისთვის, ფიქრში დაუმატა, — და ჯერ ბევრი რამე უნდა ისწავლოთ.

როზმერი ხმას აღარ იღებდა, დაძაბული სუნთქავდა, ელოდა, ისევ დიკს ეთქვა რამე:

— დაბოლოს, ცხოვრებაში ისე არ ხდება, როგორც გინდათ.

როზმერიმ თავი ჩაღუნა, წყენითა და გულის ტკივილით მოშორდა დიკს. ის იყო, დიკმა უნებურად დაიწყო:

— ჯობია, მე და თქვენ, უბრალოდ... — მაგრამ სიტყვა გაუწყდა, დაინახა, როზმერი საწოლზე ჩამომჯდარიყო და ტიროდა. თვითონაც დაჯდა. უცებ თავგზა აებნა, იმიტომ კი არა, რომ დაეჭვდა თავის ზნეობაში. არა, სხვაგვარად ვერ მოიქცეოდა, ეს გამორიცხვული იყო, — უბრალოდ თავგზა აებნა და მოქნილობამ, ასე ძალიან რომ უხდებოდა, და დაურღვეველმა სულის სიმშვიდემ, წუთით უმტყუნა.

— ვიცოდი, არ მოინდომებდით, — ქვითინებდა როზმერი, — რისი იმედი უნდა მქონოდა.

დიკი ადგა.

— ღამე მშვიდობისა, პატარაჟ! თავი დაგანებოთ, სიგიჟეა ეს ლაპარაკი. ჩავთვალთ, ვითომ არც არაფერი ყოფილა. რამდენიმე დამამშვიდებელი სიტყვა ძილის წამალივით მიჰგვარა დიკმა, — თქვენ ძალიან ბევრს შეუყვარდებით, და როცა თვითონაც შეგიყვარდებით, გაგიხარდებით, რომ პირველ სიყვარულს უმანკო და ხელუხლებელი მიეგებებით სულითაც და სხეულითაც. ეს ცოტა ძველმოდური აზრია, არა? — როზმერიმ თავი ასწია და დაინახა, კარისკენ მიდიოდა დიკი. უყურებდა და ოდნავადაც ვერ ხვდებოდა, თუ რა ხდებოდა მის გულში. ხედავდა, როგორ გადადგა კიდევ ერთი ნაბიჯი, შემობრუნდა და გამოხედა. და იმწუთას როზმერის მოუნდა გამოჰკიდებოდა, მკლავებში ჩაფარდნოდა, ეგრძნო მისი ბაგე, ყურები, პიჯაკის საყელო. უნდოდა შემოხვეოდა, გულში ჩაეკრა; მაგრამ დიკს უკვე კარის სახელოზე ედო ხელი, მორჩა, მეტი აღარაფერი შეიძლებოდა მომხდარიყო. კარი რომ მიიხურა, საწოლიდან წამოდგა, სარკესთან მივიდა და სლუკუნ-სლუკუნით თმის ვარცხნას მოჰყვა. ას ორმოცდაათჯერ გადაისვამდა ხოლმე თმაზე ჯაგრისს ყოველ საღამოს, მერე კიდევ ას ორმოცდაათჯერ: როზმერი მანამ ივარცხნიდა თმას, სანამ ხელი არ ეტკინა, მერე მეორე ხელით მოჰყვა ვარცხნას...

XVI

ღამემ დააცხრო როზმერი. გაღვიძებულს სირცხვილი წვაავდა. სარკეში თავისი მშვენიერი სახის დანახვამ სიმშვიდე არ მოჰგვა-

რა, პირიქით, უფრო გაუძდაფრა გუშინდელი ტკივილი; არც დედისგან გამოგზავნილმა იმ ბიჭის ბარათმა უშველა, შარშან იელის მეჯლისზე რომ წაყვანა როზმერი. იტყობინებოდა, რომ პარიზში ჩამოდოდა. ახლა ეს უკვე წარსული იყო. თავისი ოთახიდან გამოვიდა, დაივერებთან შეხვედრას ღელვით მოელოდა, დღეს ორმაგად მტანჯველი იქნებოდა მათი ნახვა. მერე მკერავთან უნდა შეველოთ, არა, ვერაფერს შეამჩნევდნენ, ნიკოლივით მასაც შეუღწევადი საბურველი ექნება შემოვლებული. მაინც ესია მოგონა, როცა ნიკოლმა ერთი დამთხვეული გამყიდველი ქალის გამო მართებულად შენიშნა: — რატომღაც ძალიან ამდაფრებენ ხოლმე სხვების აზრს თავიანთ თავზე, ეს ბევრს სჩვევია; გვეგონება იმათ მოწონებაზე ან ანტიპათიაზე ფიქრობდეს ყველა, — ასეთ შენიშვნაზე, ექსპანსიური როზმერი გუშინ გულში აღშფოთდებოდა, მაგრამ დღეს გაუხარდა, — იმდენად დიდი სურვილი ჰქონდა დაეჯერებინა, რომ არც არაფერი მომხდარა, და იზიბლებოდა ნიკოლის ჭკუით, სილამაზით. თანაც, პირველად თავის სიცოცხლეში, ეჭვიანობდა. გოსის სასტუმროდან წამოსვლის სწორედ წინაღედ იყო, დედამისმა ნიკოლზე რომ თქვა, მშვენიერი! სხვათა შორის, შენიშნა, მაგრამ როზმერიმ იცოდა, ეს შენიღბვა იყო. თავის მრავლისმეტყველ მოსაზრებას ასე გამოხატავდა, ამჯერად შენ ასეთი არ ხარო, მაგრამ ოდნავადაც არ სწყენია. თავიდანვე დიდად არ გაუნებფრებიათ თავისი გარეგნობის გამო. დიდი ხანი არ არის, რაც მის სილამაზეზე ალაპარაკდნენ და ესეც რაღაც მისდა საკეთილდღეოდ მოპოვებული და შეძენილი რამ ვგონა მხოლოდ. როგორც, ვთქვათ, თუნდაც ფრანგულის ცოდნა. ახლა კი, მიუხედავად ამისა, ნიკოლის გვერდით ტაქსიში მჯდომი, უნებლიეთ თავის თავს ადარებდა მას. ნიკოლი თითქოს რომანტიკული სიყვარულისთვის გაჩენილიყო. მისი აშოლტილი სხეული, მისი ნაზი, ხან მოკუმული, ხან ოდნავ გაპობილი და მიმნდობი მოლოდინის გამოხატველი ბაგე... ნიკოლი პატარაობიდანვე ლამაზი იყო და ასეთიც დარჩებოდა მაშინაც, როცა ამოზიდულ ყვრიმალეებზე გამხმარი პირის კანი შემოეჭიმებოდა. სახის ასეთი წყობა არ იცვლება. წინათ საქსონელივით ვარდისფერსა და ქერა ნიკოლს, თმა გამუქებოდა და უფრო მიმზიდველი ჩანდა, ვიდრე იმხანად, როცა ქერა თმა, შუბლს მოოქროსფრო ღრუბელივით შემოვლებოდა და ანგელოზივით მშვენიერი იყო.

რუ დე სენ პერზე უცებ ერთ სახლზე მიუთითა როზმერიმ:

— აქ ვცხოვრობდით.

— საოცარია. როცა თორმეტი წლისა ვიყავი, დედამ, ჩემმა დამ ბებიმ და მე, ამ ქუჩაზე გავატარეთ ზამთარი, აი, იმ სასტუმროში.

ნიკოლმა ის სასტუმრო დაანახვა, ორი გახუნებული შენობის ფასადი, ბავშვობის ორი ბუნდოვანი გამოძახილი აქეთ-იქიდან.

— მაშინ სახლს ვაშენებდით ლეიკ ფორისტში და მომჭირნეობით უნდა გვეცხოვრა, — განაგრძო ნიკოლმა, — უფრო სწორად, ვიჭირვებდით მე, ბები და გუვერნანტი, დედა კი მოგზაურობდა.

— ჩვენც მომჭირნეობით უნდა გვეცხოვრა, — თქვა როზმერიმ. რა თქმა უნდა, ხვდებოდა, ამ სიტყვას მათთვის სხვადასხვა აზრი რომ ჰქონდა.

— ამაზე ლაპარაკისას დიდ სიფრთხილეს იჩენდა ხოლმე დედა, „იაფფასიან სასტუმროს“ კი არა, როგორც იყო, — ნიკოლმა თავისი გადამდები, მიძხიდველი სიცილით ჩაიცინა, — „პატარა სასტუმროს“ იტყოდა ხოლმე. ჩვენი ყოყლოჩინა მეგობრებიდან თუ მისამართს გვეკითხავდა ვინმე, იმას კი არ ვეტყვოდი, რომ — აპაშების კვარტალში ვცხოვრობთ, საძაგელ, მინგრეულ-მონგრეულ ქოხმანში, სადაც, წყალი თუ იქნა, ესეც დიდი შეღავათია. არა, ყოველთვის ვამბობდით, რომ „პატარა სასტუმროში“ ვცხოვრობდით. თითქოს ყველა დიდი სასტუმრო ჩვენთვის ზედმეტად ხმაურიანი და ვულგარული იყო. რაღა თქმა უნდა, მეგობრები იოლად ხვდებოდნენ და სადაც კი მოხვდებოდათ, ამაზე ყველას უამბობდნენ. მაგრამ დედა თავისას არ იშლიდა, გვეუბნებოდა, ევროპაში ცხოვრების უნარი უნდა გქონდესო. მას ჰქონდა ეს უნარი, რა თქმა უნდა. ის ზომ გერმანიაში დაიბადა, მაგრამ დედა ჰყავდა ამერიკელი, თვითონ კიდევ, ჩიკაგოში გაიზარდა და ამერიკული უფრო მეტი ეცხო, ვიდრე ევროპული.

ერთ-ორ წუთში სხვებსაც შეხვდებოდნენ და სანამ ლუქსემბურგის ბაღის პირდაპირ რუ გინემერზე ტაქსი გაჩერდებოდა, როზმერიმ ერთხელაც მოასწრო გარდასახვა. ნორთებთან უნდა ესაუზმათ, სხვენისძირა, უკვე მირღვეულ-მორღვეულ და ფოთოლნშირი ხეებით დაჩრდილულ ბინაში. როზმერის ეჩვენებოდა, რომ გუშინდელი და დღევანდელი დღე ცა და მიწასავეთ ჰგავდნენ ერთმანეთს. მაგრამ, პირდაპირ აღმოჩნდა თუ არა დიკთან და თვალებში შეჭე-

დეს ერთმანეთს, თითქოს ჩიტებმა გაჰკრესო ცაში ფრთები, იმწამსვე სიხარულით აივსო როზმერი. ყველაფერი კარგად იყო, მშვენიერი იყო. იგრძნო, უკვე თითქმის უყვარდა დიკს და გიჟივით გაუხარდა, თბილი ჟრუანტელი მოერია სხეულს. ფარული და მშვიდი ხმის მღერა მოესმოდა. ძლიერდებოდა, თანდათანობით ღრმავდებოდა ის ხმა. თითქმის არც კი უყურებდა დიკს, მაგრამ გრძნობდა, რა კარგად მიდიოდა ყველაფერი.

საუზმის მერე დაივერები, ნორთები და როზმერი „ფრანკო ამერიკენ ფილმზს“ ეწვივნენ. იქ მოვიდოდა კოლის კლეიცი, მისი ნიუჰეივენიელი მეგობარი, რომელსაც ტელეფონით შეუთანხმდა როზმერი. ეს ჭაბუკი, ვისაც ჩრდილოეთ შტატებში სწავლის მისაღებად წასული ყველა სამხრეთელივით, მეტისმეტი პირდაპირობა და ტრაფარეტულობაც კი ახასიათებდა, წარმოშობით ჯორჯიიდან იყო. შარშან ზამთარს, სანდომიანი, მოხდენილი ყმაწვილიაო, ფიქრობდა როზმერი და როცა ერთხელ მანქანით ნიუ-ჰეივენიდან ნიუ-იორკამდე ერთად იმგზავრეს, მთელ გზაზე ხელიხელჩაკიდებული ისხდნენ. ახლა მისთვის იგი, უბრალოდ აღარ არსებობდა.

დარბაზში როზმერი კოლის კლეისა და დიკს შუა იჯდა, აპარატს რაღაც მოეშალა და სანამ მექანიკოსი „მამიკოს გოგონაზე“ ჯახირობდა, ადმინისტრაციიდან ვიღაც ფრანგი თავს ევლებოდა როზმერის, თან სულ ახალი ამერიკული სლენგით ცდილობდა ელაპარაკა, ჟარგონითვე მიმართავდა მექანიკოსსაც: „გავაფრენ და ეგ არის, ბიჭო“. ბოლოს რაღაც ხმაური გაისმა, გატკაცუნდა, კიდევ რაღაც ზუზუნნი და, როგორც იქნა მარტო აღმოჩნდა დიკთან. სიბნელეში შეხედეს ერთმანეთს

— როზმერი, ძვირფასო, — ჩაიჩურჩულა დიკმა. მათი მხრები ერთმანეთს შეეხო. იმ რიგის ბოლო სკამზე მჯდარი ნიკოლი შეიშმუშნა, ეიბი დიდხანს ახველებდა და ცხვირს იხოცავდა; მერე ყველა დაწყნარდა და ფილმი დაიწყო.

ესეც ის, შარშანდელი მოწაფე, ტანაგრის სტატუეტით უკან გადაწეული და ბეჭებზე ჩამოვებული თმით; ასეთი ნორჩი და უმანკო, დედის ალერსიანი ზრუნვის ნაყოფი; მთელი მოდგმის ხორცშესხმული ინფანტილიზმი,¹ ვისი მეძავური გონის საამებლადაც ახალი თო-

¹ ინფანტილიზმი — ადამიანის ფიზიკური ან ფსიქიკური განვითარების შეჩერება ბავშვობის საფეხურზე. აქ: მეტისმეტი ბავშვურობა.

ჯინა გამოეჭრათ მუყაოსგან. როზმერის სინორჩისა და სინელის შეგრძნება გაახსენდა, მაშინდელი, ახალი და სრიალა აბრეშუმის კაბა რომ ეცვა.

მამიკოს გოგონა. ასეთი პაწაწკინტელა, არადა, რაღა არ გადახდა საბრალოს. ჟღურტულა, შეუპოვარი პაწაწკინტულა. მისი ერთი ბეწო მუშტის წინაშე უკან იხევდა ავხორცობა და გარყვნილება, მეტიც, ბედიც კი სხვაგვარად ტრიალდებოდა, სილოგიზმი,¹ დიალექტიკა, საღი აზრი — ყველაფერი ძალას ჰკარგავდა. ქალებს დავიწყებოდათ, გასარეცხი თევშები რომ ეყარათ შინ და ქვითინებდნენ. თვითონ ფილმშიც ერთი ქალი იმდენს ქვითინებდა, კინაღამ როზმერისაც აჯობა. ტიროდა დეკორაციებში, გადაღებისას, სასადილო ოთახში, აეროპორტში, მდინარეზე, აფრიანი ზომალდების გასწრებისას (აქედან ფილმში მხოლოდ ორ კადრი შევიდა), მეტროპოლიტენის ვაგონსა და ბოლოს — სააბაზანოში. მაგრამ გამარჯვება მაინც როზმერის დარჩა, ხასიათის შეურყევლობამ, კეთილშობილებამ და გამბედაობამ უშველა გაემლო ქვეყნად გამეფებული უხამსობისთვის. სახეზე ეწერა, რაც გადახდა. მისი სახე ზომ ჯერაც ნიღბად არ ქცეულიყო. ისეთი უნებური და გულისშემძვრელი ჩანდა, რომ იმ რიგში ყველა, მოხიბლული და გულაჩუყებული, დროდადრო მისკენ იხედებოდა და უყურებდა. ფილმის ჩვენების შემდეგ სინათლე აინთო თუ არა, ყველამ თავისი აღტაცება გაუზიარა. ხმაური და ტაშისცემა რომ მიხელდა, დიკმა უბრალოდ და გულწრფელად უთხრა: — თქვენ გამაოცეთ, ეჭვიც არ მეპარება, ერთ-ერთი საუკეთესო მსახიობი დადგებით მალე.

მერე კი ისევ „მამიკოს გოგონა“ ეკრანზე. დასრულდა წუხილი და დადგა ის წუთი, რომელიც უნდა დამდგარიყო.

— მე ერთი სიურპრიზიც მაქვს თქვენთვის, — ყველას გასაგონად გამოაცხადა როზმერიმ, — დიკისთვის სასინჯი გადაღების საქმე მოვაგვარე.

— რაო?

— სასინჯი კინოგადაღება, ახლა მიიწვევენ.

საშინელი სიჩუმე ჩამოვარდა; მერე ვიღაცამ — ნორთი იყო, მერი

¹ სილოგიზმი (ბერძნ.) — (ლოგ.) მსჯელობის ხერხი, რომელშიც ორი მოცემული მოსაზრებიდან (წანამძღვრიდან) გამოდის მესამე.

ან ეიბი, — სიცილი ვერ შეიკავა. როზმერის თვალი არ მოუშორებია დიკისთვის, მეტყველ ირლანდიურ სახეზე ამჩნევდა, რომ თანდათან ხვდებოდა სიტყვების აზრს, მაგრამ მაშინვე იმასაც მიხვდა, რომ თავისი კოზირის გამო რაღაც შეცდომა დაუშვა, ოღონდ, ჯერ კიდევ ვერ გაეგო, რომ თვითონ ბანქო არ უვარგოდა.

— სასინჯ გადაღებაზე მე არ წავალ, — მტკიცედ თქვა დიკმა; მაგრამ მთელი სიტუაციის გააზრების მერე უფრო გულითადი ტონით განაგრძო, — მიკვირს, როზმერი, რამ მოგაფიქრათ. კინო შესანიშნავი კარიერაა ქალისთვის, მაგრამ, ღმერთო ჩემო, ჩემგან რა კინომსახიობი უნდა დადგეს. რა შხეჭაბუკი მე მნახეთ ნეტავ, ჩემი სახლისა და მეცნიერების იქით სხვა არაფერი ვიცი.

ნიკოლი და მერი ირონიულად აქეხებდნენ, ხელიდან არ გაეშვა შემთხვევა; ცოტათი კიდევაც სწყინდათ, რომ თვითონ არ მიიწვიეს. მაგრამ დიკმა სხვა თემაზე გადაიტანა საუბარი, მსახიობებზე გამოთქვა თავისი აზრი და საკმაოდ მკვეთრადაც.

— ყველაზე მაგრად იმ კარს კეტავენ, რომელსაც არსად შევყავართ, — თქვა მან, — ალბათ იმიტომ, რომ სიცარიელე უშნოა და რცხვენიათ.

როზმერი დიკთან და კოლის კლეისთან ერთად ჩაჯდა მანქანაში — კოლისს მიიყვანდნენ თავის სასტუმროში და მერე დიკი როზმერის ერთ საღამოზე წაიყვანდა. ნიკოლმა და ნორთებმა უარი თქვეს იმ აუცილებელი და გადაუდებელი საქმეების გამო, ეიბმა ბოლოსთვის რომ მოილოვა. ტაქსიში როზმერიმ უსაყვედურა დიკს.

— მე მეგონა, თუ გადაღება წარმატებით ჩაივლიდა, ფირს თან, კალიფორნიაში წავიღებდი. თუკი მოეწონებოდათ, იქნებ მიეწვიეთ კიდევაც და ახალ ფილმში ჩემი პარტნიორი გახდებოდით.

დიკი გაშტერდა.

— ძალიან მიხარია, ასე რომ ფიქრობთ ჩემზე, როზმერი. მაგრამ მირჩევნია, კინოში თქვენ გიყუროთ. ამ სურათში მშვენიერი ხართ.

— მაგარი ფილმია, — თქვა კოლის კლეიმ, — მეოთხეჯერ ვნახე. ერთ ბიჭს ვიცნობ, ნიუჰეივენელია, ათჯერ მაინც ნახა, ერთხელ საგანგებოდაც კი წავიდა ჰარტფორდში, მაგრამ როზმერი რომ ნიუჰეივენში ჩამოვიდა, ისე შერცხვა, შხევედრაზე უარიც კი თქვა. როგორია? ეს პატარა გოგო ყველას ძირს აწვეს.

დიკმა და როზმერიმ ერთმანეთს გადახედეს; ორივეს ერთი სული

ჰქონდათ მარტო ყოფნისა, მაგრამ კოლისს აზრადაც არ მოსდიოდა მათი დატოვება.

— ჯერ თქვენ მიგიყვანთ, — თქვა მან, — მე „ლუტეციაში“ ვცხვორობ, აქვეა.

— არა, ჩვენ მიგიყვანთ, — უთხრა დიკმა.

— არაფერია, მიგიყვანთ, ჩემთვის იოლია.

— მგონი, ჯობია, ჩვენ მიგიყვანოთ.

— მაგრამ... — დაიწყო კოლისმა და გაჩერდა, ბოლოს და ბოლოს მიხვდა და როზმერის გაუბა ლაპარაკი, ისევ სად და როდის შევხვდეთო, ეკითხებოდა.

ბოლოს, როგორც იქნა, წავიდა, დიდი არაფერი, მაგრამ მაინც ზედმეტი იყო, ტვირთად აწვათ მესამე პირი. მანქანა გულდასაწყვეტად მალე და მოულოდნელად გაჩერდა იმ სახლთან, სადაც მიდიოდნენ. დიკმა ღრმად ამოისუნთქა.

— რა ვქნათ, შევიდეთ?

— როგორც გინდათ, ჩემთვის სულერთია, — თქვა როზმერიმ, — როგორც თქვენ იტყვით.

დიკი დაფიქრდა.

— არა, უნდა მივიდე, იმ ქალს რამდენიმე სურათის ყიდვა სურს ერთი ჩემი მეგობარი მხატვრისგან, რომელსაც ძალიან სჭირდება ფული.

როზმერიმ თმაზე ოდნავ გადაისვა ხელი, იგრძნო, ცოტათი არეული ჰქონდა და გაისწორა.

— ხუთი წუთით და წამოვიდეთ, — თქვა ბოლოს დიკმა, — თქვენ ეს ხალხი არ მოგეწონებათ.

აღბათ მოსაწყენი ხალხია, სტერეოტიპულები, — გაიფიქრა როზმერიმ, — ან სმას გადაყოლილები და აბეზრები, ისეთები, ვისთან ურთიერთობასაც დაივერები ერიდებიანო. არ ეგონა, რომ სხვა სცენას ნახავდა და სხვა შთაბეჭდილება დარჩებოდა.

XVII

სახლი რუ მესიეზე იდგა. კარდინალ დე რეტცის გადაკეთებული სასახლე გახლდათ, მაგრამ სასახლისგან კარკასილა დარჩენილიყო. შიგნითაც აღარაფერი მოგაგონებდათ წარსულს, არც აწმყოს,

იმას, რაც როზმერიმაც იცოდა. უფრო იმას ჰგავდა, რომ ძველებური აგურის კედლები მყოფადს მოიცავდა, ასე რომ, ვინც იმ სახლის ზღურბლს, თუ ზღურბლი იყო, გადააბიჯებდა, ისეთი გრძნობა ეუფლებოდა, თითქოს დენმა დაარტყაო, ან კიდევ საუზმედ შვრიის ფაფა ჰაშიშთან ერთად მოართევსო. გრძელი ჰოლი უნდა გაეგლო, მოლურჯო ფოლადს აქ ოქროცურვილი ვერცხლი ენაცვლებოდა და ეს ყველაფერი სარკეების უჩვეულო წახნაგებში ირეკლებოდა. აქ სულ სხვა შთაბეჭდილება გრჩებოდათ, ისეთი არა, როგორიც ვთქვით, დეკორატიული ხელოვნების გამოფენაზე, სადაც ყველაფერს გარედან უყურებ, აქ კი, თავადვე ექცევი შიგნით. როზმერის უცხო, ყალბი და ჭრელი მოჩვენა აქაურობა. ეგონა, სცენაზე გაიყვანესო და ხვდებოდა, რომ სხვებსაც იგივე გრძნობა ჰქონდათ.

ოცდაათამდე კაცი იყო, უმთავრესად ქალები და ყველა, ლუიზა მ. ოლკოტისა თუ მაღამ დე სეგიურის თარგზე გამოჭრილი, შუშის წამახულ ნამსხვრევებს რომ წამოკრეფს ხელი, იმ ხელივით ფრთხილად და გამოზომილად მიმოდისოდა ამ სცენაზე. აქ არ იგრძნობოდა გარემოსა თუ ნივთებისადმი თავისუფლება, რაც ხელოვნების ნიმუშების მფლობელ კაცს უჩნდება ხოლმე, თუნდაც მეტად თავისებური და ეზოტერიკული¹ იყოს ის საგნები. რა ოთახი იყო, ვერ გაიგებდით, რასაც გინდათ დაარქმევდით, ოღონდ ოთახს კი არა. იქ ყოფნა ისევე ძნელი იყო, როგორც გაპრიალებულ მოძრავ კიბეზე ასვლა, საამისოდ ისევე იმ შუშის ნამსხვრევების ფრთხილად ამკრები ხელის წაშვლება სჭირდებოდა კაცს და ეს სიფრთხილე თუ გამოზომვა იყო იქ მყოფთა ზნეც და ბუნებაც, — თითქმის ყველასი.

ორნაირ ხალხს მოეყარა თავი. ერთ ჯგუფში შედიოდნენ ამერიკელები და ინგლისელები, მთელი განაფხულისა და ზაფხულის განმავლობაში თავაშვებული ცხოვრებით რომ ცხოვრობდნენ და ისევე თავიანთ ნებაზე მიშვებულებს, ზოგჯერ თვითონაც არ ესმოდათ, რა უნდოდათ და რას აკეთებდნენ. ერთხანს რომ მეტად წყნარად იყვნენ, მოდუნებული და ყველაფრისადმი გულგრილები, უცებ ჩხუბს წამოიწყებდნენ, ერთ ამბავს ატეხდნენ და ცდუნებასაც აჰყვებოდნენ. მეორე ჯგუფი საქმოსნების, უფრო ფხიზელი

¹ ეზოტერიკული — შინაგანი, რაც განკუთვნილია მხოლოდ მათთვის, ვისაც გაენდნენ; საიდუმლო, დაფარული (ითქმის რელიგიური წესების, მისტიკურ მოძღვრებათა, მაგიურ ფორმულათა შესახებ).

და საღი გონების ხალხისგან შედგებოდა. ამათ რაღაცა მიზანი ჰქონდათ ცხოვრებაში და დროს ვერ იოლად სისულელეებზე არ დაკარგავდნენ. ესენი უკეთ ეგუებოდნენ ამ გარემოს და ტონსაც აძლევდნენ იქაურობას. რამდენადაც ეს შეიძლებოდა ისეთ ადგილას, სადაც განათების უახლესი ხერხებით ეფექტის მიღწევა იყო მთავარი.

ამ ფრანკენშტაინმა შთანთქა დიკი და როზმერი, წამში ჩაყლაპა, შესვლაც ვერ მოასწრეს, რომ ორივე ცალ-ცალკე აღმოჩნდა და გაცილებულმა როზმერიმ, თავისივე თავს შეამჩნია, — პატარა ფარისეველი იყო, განგებ ხმამაღლა მოლაპარაკე, და გულგაღებული ელოდა რეჟისორის მოსვლას, რომ მისი ცხოვრება წარემართა. ერთი სიტყვით, აქ ყველას ფრთები გამოესხა და ისე ატყლაშუნებდნენ ამ ფრთებს, რომ თვითონაც მოუნდა სხვებს არ ჩამორჩენოდა, გამოცდილება და წვრთნაც შველოდა; რამდენჯერმე შეტრიალდა, გაიარ-გამოიარა და, უცებ აღმოაჩინა, რომ უკვე გაება საუბარი ერთ მეტად მოხდენილ, სანდომიან ქალიშვილთან, ლამაზ ბიჭს რომ უგავდა სახე; საუბარი კი გაება, მაგრამ, ფაქტობრივად, ოთახის სხვა მხარეს, ოთხიოდე ნაბიჯის იქით საქვემეხო ლითონისგან ჩამოსხმულ კიბესთან მდგომებისთვის მიეგდო ყური და ლამის სიტყვასიტყვითაც კი ისმენდა მათ ლაპარაკს.

სამი ახალგაზრდა ქალი ჩამომჯდარიყო ამ კიბის ქვედა საფეხურზე, სამივე მაღალი და მოხდენილი, ლამაზი პატარა თავებითა და მანეკენებივით თმადფარცხნილები. ლაპარაკისას თავებს გრძელყუნწიანი ყვავილებითა თუ კობრებივით შეარხევდნენ მუქ, მკაცრი სტილის კოსტიუმებზე.

— არა, უნდა ითქვას, რომ ძალიან კარგ სადამოებს მართავენ, — თქვე ერთმა დაბალი, მჟღერი ხმით, — ფაქტობრივად, საუკეთესო სადამოები პარიზში მაგათია. არარაობა უნდა ვიყო, რომ ეს უარყო. ოღონდ, მაინც... — ამოიოხრა, — არ მომწონს მისი გაუთავებელი ფრაზები, წამდაუწუმ რომ იმეორებს — „აბორიგენები, ჭიები რომ ხრავენ“... კარგი, ერთხელ შეიძლება გაიცინო, მაგრამ...

— მე უფრო ისეთ ხალხს ვანიჭებ უპირატესობას, ვინც მაგათსავით კარვად ვერ ააწყო ცხოვრება, — თქვა მეორემ, — ის ქალი სულ არ მომწონს.

— მაინცდამაინც არასოდეს აღვფრთოვანებულვარ მაგ ხალხით,

მაგათი კომპანიით ხომ... თუნდაც ის მისტერ ნორთი, მთლად წყალ-წაღებულია.

— მაგაზე ზედმეტია ლაპარაკი, ეგ არც ითვლება, — თქვა ისევ პირველმა, — მაგრამ თვითონაც იცით, რომ ის, ვისაც ვგულისხმობთ, მომხიბვლელია, ძნელად შეხვდები მაგისთანა მამაკაცს.

ახლავა მიხვდა როზმერი, რომ დაიფრებზე ლაპარაკობდნენ და აღმოფოთებისგან ლამის გაშეშდა. ამასობაში ეს ქალიშვილი, როზმერისთან მოლაპარაკე, — ცისფერთვალეა, ვარდისფერლაწვებიანი, გახამებული ბლუზითა და შესანიშნავი ნაცრისფერი კოსტიუმით სარეკლამო აგენტს რომ ჰგავდა, — გაცხოველებით მოჰყვა ლაპარაკს, და ლამის იერიშზე გადავიდა. მთელი ამ ხნის განმავლობაში, იმის შიშით, რომ როზმერი კარგად ვერ შეხედავდა, ცდილობდა, ერთი ბეწოც აღარაფერი დარჩენილიყო მათ შორის, იუმორის თხელი საფარიც კი, ბოლოს და ბოლოს, მოახერხა. როზმერიმ კარგად დაინახა და ლამის შეზინდდა, ისე არ მოეწონა.

— იქნებ ერთად გვესაუბმა ან გვესაძლია სადმე, ხვალ ან ზევ? — ის ქალიშვილი სთხოვდა როზმერის.

როზმერიმ მიიხედ-მოიხედა, თვალებით დიკს ეძებდა, დაინახა, დიასახლისთან ერთად იდგა; რაც აქ მოვიდნენ, სულ მას ელაპარაკებოდა და ეტყობა, ჯერ ვერ შეთანხმებოდა. მათი თვალები ერთმანეთს შეხვდა, დიკმა ოდნავ დაუქნია თავი და ესაც კმაროდა, სამმა კობრამ იმწამსვე შეამჩნია როზმერი და მოხედეს, კისრები კიდევ უფრო დაუგრძელდათ, თავით ფეხებამდე შეათვალაიერეს. როზმერიმ გამომწვევად შეხედა, აგრძნობინა, რომ გაიგონა, რაც თქვეს. მერე საჩქაროდ, მაგრამ თავაზიანად, ისე, როგორც დიკმა იცოდა, დაშორდა თანამოსაუბრეს და დიკთან მივიდა. დიასახლისი, ესეც კიდევ ერთი მაღალი ქალიშვილი, უზრუნველი, მდიდარი ამერიკელი, დიკის უგულისყურობას არ დაგიდევდათ და ათას კითხვას აყრიდა. რაღას არ ეკითხებოდა გოსის სასტუმროზე, ეტყობა, მალე იქით გასწევდა. როზმერის დანახვისას გაახსენდა, დიასახლისის ვალი უნდა მოეხადა და მაშინვე ჰკითხა, — საინტერესო ხალხს გაეცანით? კარგად ისაუბრეთ, ნახეთ, მისტერ... — თვალებით დაუწყო ძებნა მამაკაცს, „შესაფერისს“ როზმერისთვის. მაგრამ დიკმა, ჩვენი წასვლის დროაო და მაშინვე წავიდნენ. იმ სახლს, იმ მიჯნას გასცდნენ თუ არა, უცებვე ქვის ფასადის ჩრდილში მოექცნენ.

- საშინელება იყო, — თქვა დიკმა.
- საშინელება, — მორჩილად მიუგო როზმერიმ.
- როზმერი!

როზმერი გაირინდა, ხმა ჩაუვარდა.

- რა?
- საშინლად მოვიქეცი.

როზმერი ხმამაღლა, გულთ ატირდა, მხრები უთრთოდა ქვეითინისგან.

— ცხვირსახოცი მომეცით, — ენა ებმოდა, ისე სთხოვა დიკს.

მაგრამ ტირილისთვის ვის ეცალა ან ამის დრო სად იყო. შეყვარებულები ხარბად ჩაეკვრნენ, რამდენიმე წუთს ასე იყვნენ. ტაქსის მინებში მწუხრს შერეული სიმწვანე ჩანდა, უკვე სიმრუძე ემატებოდა და უშფოთველი წვიმის ფარდაში ელექტრონივით — ლურჯ და ცეცხლისფრად, ხანაც კვამლივით ჩნდებოდა და ინთებოდა რეკლამები. საღამოს ექვსი ხდებოდა, ქუჩებში მოძრაობამ იმატა, ბისტროების სარკმლებიდან უკვე შუქი გამოდიოდა, როცა ვარდისფერსა და დიდებულ თანხმობის მოედანს ჩაუარეს და მანქანამ ჩრდილოეთისკენ აიღო გეზი.

როგორც იქნა, ერთმანეთს შეჩედეს, სახელებს ჩუმად ამოთქვამდნენ, ავგაროვებად. ორი სახელი ერეოდა სათუთად ჰაერს, სხვა სიტყვებზე, სხვა სახელებზე, სხვა მუსიკაზე უფრო მეტად და ხანგრძლივად ჩაესმოდა გონებას.

— არ ვიცი, გუშინ რა დამემართა, — თქვა როზმერიმ, — ალბათ შამპანურის ბრალი იყო? ადრე ასე არასოდეს დამმართნია.

- უბრალოდ, ის თქვით, რომ მე გიყვარვართ.
- მართლა მიყვარხართ, ამას აღარაფერი ეშველება...

ახლა კი დადგა დრო, ეტირა და როზმერიც ატირდა, ცხვირსახოცს იფარებდა.

— მგონი, მეც მიყვარხართ, — თქვა დიკმა, — და კარგი იქნებოდა, ეს არ მომხდარიყო...

ისევ ორი სახელი, მერე გადაქვავნენ, ისე, თითქოს ტაქსიმ მიაგდლო ერთმანეთსო. მკერდით მიეკვრნენ, როზმერის ბაგე, სულ სხვა და თბილი, დიკის ბაგეს შეერთო და აღარაფერზე ფიქრობდნენ ახლა, ველარაფერს ხედავდნენ და ამის გამო ლამის ტკივილნარევი შეებას განიცდიდნენ; ერთმანეთის სუნთქვა ესმოდათ და ერთმანეთს ეძებ-

დნენ. თითქოს ნამთვრალევი და დაქანცულები, ორივე მოიცვა ამ ბინდისფერმა, წყნარმა დაქანცვამ, როიალის სიმებიებით დაჭიმული და წნული სკამებით მოჭრიალე ნერვები მოუდუნდათ. ასე მგრძობიარე და გაშიშვლებული ნერვები უნდა შეხებოდა ერთიმეორეს, ბაგე ბაგეს და მკერდი მკერდს...

ჯერ ისევ სიყვარულის უბედნიერეს ეტაპზე იყვნენ, მშვენიერ, ყველაფერს გადაწვდენილ, ილუზიების მირაჟში ხედავდნენ ერთმანეთს, და მათი არსებათა შერთვა თითქოს რაღაც არაჩვეულებრივ სამყაროში ხდებოდა, სამყაროში, სადაც სხვა ურთიერთობები არა იყო რა და ორივემ თითქოს საკვირველად უცოდველი გზით მოაღწია აქამდე, შემთხვევების ჯაჭვმა შეჰყარა ერთურთს, იმდენმა შემთხვევამ, რომ ბოლოს, სხვა გზა არ იყო და დაიჯერეს — ერთმანეთისთვის გაჩნდნენ ამქვეყნად, სუფთა ხელებით გამოიარეს აქამდე ეს გზა, ასე ეგონათ. და არც ვინმე ცნობისმოყვარე და გულდახურული შემოხვდომიათ ამ გზაზე მავალთ.

მაგრამ დიკისთვის დიდხანს როდი გაგრძელდა ეს გზა: სასტუმროსთან ტაქსის გაჩერებამდე გამოფხიზლდა.

— არ შეიძლება, არ გამოვა, — ლამის შიშით თქვა, — მიყვარხართ, მაგრამ წუხელ საღამოს რაც გითხარით, არ შეიცვლება.

— ჩემთვის ახლა სულერთია. მე მხოლოდ ის მინდოდა, შეგყვარებოდით. რაკი გიყვარვართ, სხვა ყველაფერი სულერთია.

— სამწუხაროდ, ასეა, მიყვარხართ. მაგრამ ნიკოლმა არ უნდა იცოდეს, იოტისოდენა ეჭვიც არ უნდა გაუჩნდეს. მე არ შემიძლია დაუშორდე ნიკოლს და მხოლოდ იმიტომ კი არა, რომ არ მინდა, აქ უფრო სხვა რამეა.

— ერთხელაც მაკოცეთ.

დიკმა აკოცა, მაგრამ როზმერისთან აღარ იყო.

— ნიკოლი არ უნდა დაიტანჯოს! ვუყვარვარ და მეც მიყვარს, მინდა, გაიგოთ ეს.

როზმერის ესმოდა, ეს ყოველთვის კარგად ესმოდა — ტკივილი არ უნდა მიაყენო სხვას. იცოდა, რომ დაიჯერებს უყვარდათ ერთმანეთი, თავიდანვე იცოდა, არ შეშლია. ოღონდ, ეჩვენებოდა, რომ ეს უკვე ჩამქრალი გრძნობა იყო, უფრო იმ სიყვარულს წააგავდა, როგორითაც როზმერისა და დედამისს უყვარდათ ერთმანეთი. როცა ამდენ დროს იმეტებენ სხვებისთვის — ვინც უნდა იყოს, განა ეს

იმას არ ნიშნავს, რომ ერთმანეთისგან მათ უკვე ბევრი აღარა სჭირდებათ რა?

— ეს ჭეშმარიტი სიყვარულია, — გვგონება მიუხვდაო როზმერის ფიქრებს, — ნამდვილი, თანაც, აქ უფრო რთულად არის საქმე, ძნელია თქმა. იმიტომაც მოხდა ის იდიოტური დუელი.

— საიდან იცით იმ დუელზე? მე მითხრეს, რომ ვერ გაიგებდით.

— გგონიათ, ეიბს საიდუმლოს შენახვა შეუძლია? — ხმაში მკვეთარი ირონია გაერია დიკს, — თუ რაიმე საიდუმლო გაქვთ, შეგიძლიათ გადასცეთ რადიოთი ან ბულვარულ ფურცლებზე გამოაქვეყნოთ. მაგრამ არამც და არამც არ ანდოთ იმ კაცს, ვინც დღეში სამჯერ ანდა ოთხჯერ და მეტჯერაც სვამს.

როზმერი დაეთანხმა და გაიცინა, მაგრამ მიეკრა დიკს.

— ასე რომ, იცოდეთ, ნიკოლისა და ჩემი ურთიერთობა რთულია, გარეგნულად ჯანმრთელი კი ჩანს, მაგრამ ისე სუსტია ნიკოლი და საერთოდ, ბევრიც სხვა რამ არის.

— ამაზე სხვა დროს. ახლა მაკოცეთ! ახლა გიყვარდეთ, ამის მერე კი მე ისე ჩუმად მეყვარებით, ნიკოლი სულაც ვერ გაიგებს.

— რა საყვარელი ხართ.

სასტუმროს ვესტიბიულში შევიდნენ, როზმერი ოდნავ ჩამორჩა, რათა შორიდან ეცქირა დიკისთვის, აღტაცებით შეეხედა და თაყვანი ეცა. თითქოს ძნელი რაღაცის ახდენის მერე ბრუნდებოდა და ახლა კიდევ უფრო ძნელ საქმესთან შესახვედრად მიიჩქაროდა, ისე მოქნილად მიდიოდა დიკი. ის იყო ყველა მხიარულების მოთავე, ბედნიერებისა და გახარების ძვირფასი განძის მცველი; ხელში მძიმე ჯოხი ეჭირა, ხელთათმანები — ყვითელი, შლაპა კი — შლაპა საუცხოო ეხურა. სადაც დიკია, ხალისია... კარგი საღამო გველისო, გაიფიქრა როზმერამ.

მეხუთე სართულამდე ფეხით აუყვანენ კიბეს. პირველი კიბის თავში შეჩერდნენ და აკოცეს ერთმანეთს; მეორეზე როზმერის სიფრთხილე უნდა გამოეჩინა, მესამეზე — მით უფრო. მომდევნოზე — კიდევ ორი იყო — როზმერი გამოსათხოვარი წამიერი კოცნისთვის შეჩერდა. მერე ორივე ერთი კიბით დაბლა დაეშვა, ასე სურდა დიკს. ამის მერე კი შეუჩერებლად ავიდნენ ხევით. კიბის ბოლოში დაემშვიდობნენ ერთმანეთს, დიდხანს ვერ უშვებდნენ მოაჯირზე გაწვდენილ ხელებს, ბოლოს გაუშვეს, როგორც იქნა, დიკი ისევ ქვევით ჩავიდა, რათა იმ

სალამოს თადარიგი დაეჭირა, როზმერი კი, თავის ოთახში შესული, დედასთან წერილის საწერად დაჯდა; სინდისი ქენჯნიდა, რომ ბოლო ხანს არც მონატრებია.

XVIII

დაიფერებს აპათიაც კი გასჩენოდათ მაღალი წრის ცხოვრებისადმი, მაგრამ მაინც იოლად ვერ თმობდნენ და მიჰყვებოდნენ ამ წრის რიტმს, მაჯისცემას. დიკის სალამოებზე ყველაფერი ამაღელვებელი იყო, არაუინ მოიწყენდა, ხანდახან ღამით სუფთა ჰაერზე გასეირნების შანსი ხომ კიდევ უფრო ამძაფრებდა სიამოვნებას.

ის სალამო კომედიური ფარსის ტემპში ტრიალებდა. თორმეტნი იყვნენ, მერე თექვსმეტნი, მერე ოთხ-ოთხად ჩასხდნენ ავტომობილებში, პარიზის მიდამოებში უცაბელი ოდისეისთვის. ყველაფერი უკვე წინასწარ მოეფიქრებინათ. თითქოს ჯადოსნურად, გზადაგზა, უცებ სულ ახალი ხალხი ჩნდებოდა; ერთხანს ამათი თანმხლებნი ხდებოდნენ და მეგზურებივით, საქმის ალღოთი მიჰყვებოდნენ, მერე და მერე კი უკვალოდ ქრებოდნენ და ახლა სულ სხვა, ვინმე ახალი გამოჩნდებოდა იმათ მაგივრად, ახლა ახლები მიჰყვებოდნენ კვერთხის ხელახალ გაელვებამდე. როზმერისთვის ეს ყველაფერი, იქაური დიდებულების მიუხედავად, ოდნავადაც არ ჰგავდა ჰოლივუდში გამართულ ლხენას. გართობა იყო სპარსეთის შაჰის ავტომობილით გასეირნებაც. არაუინ იცოდა საიდან, რა გზით მოახერხა ამ ავტომობილის შოვნა დიკმა. როზმერი იგი მიიჩნია ერთ-ერთ იმ საოცრებათაგან, რაც ასე ხშირად ხდებოდა მის ცხოვრებაში ამ ბოლო ორი წლის მანძილზე. ავტომობილი სპეციალური შეკვეთით დაემზადებინათ ამერიკაში. ბორბლები ვერცხლისა ჰქონდა, რადიატორიც, ძარის შიგნით უთვალავი შუშა ბრჭყვიალებდა. ერთი კვირის მერე, მანქანა თეირანს რომ ჩავიდოდა, იუველიერი პატიოსანი თვლებით შეცვლიდა მათ. უკან მხოლოდ ერთი ადგილი იყო, შაჰთან დაჯდომას ვინ გაბედავდა, და რიგრიგობით ჯდებოდა ყველა იმ ადგილზე. სხვები კი ამ დროს ძირს დაგებულ კვერნის ტყავზე იკალათებდნენ.

მაგრამ მთავარი დიკი იყო. როზმერი დედას, ვისაც ფიქრით არ შორდებოდა, აჯერებდა, რომ თავის დღეში არ ენახა იმაზე კარგი, საყვარელი, მომხიბვლელი ვინმე, ვიდრე დიკი იყო იმ სალამოს.

როზმერი მას იმ ორ ინგლისელს ადარებდა, ვისაც ეიბი ახირებულად „მაიორ ჰენჯისტსა და მისტერ ჰორსას“ ეძახდა, კიდევ სკანდინავიის ერთ-ერთი ქვეყნის ტახტის მემკვიდრეს, რუსეთიდან ახლახან დაბრუნებულ მწერალს, თავად ეიბს, ყოველთვის თავზე ხელადებულსა და მახვილგონიერს, კოლის კლეის, სადღაც გზად რომ შემოეყარათ, და გრძობდა, დიკისთანა არავინ იყო, დიკს ვერავის შეადარებდა. როზმერის ხიბლაჲდა მისი მონდომება და ძალა, მისი გულუხვობა და თავდაუზოგობა, დიკის უნარი, გამოეცოცხლებინა სხვადასხვა ბუნებისა და გუნების ხალხი, რომლებიც თავიანთ წილ ყურადღებას ისე ელოდნენ, როგორც ინფანტერიის¹ ბატალიონის ჯარისკაცები თავიანთ ულუფას და ამას მეტად იოლად, ძალდაუტანებლად აკეთებდა, ყველასთვის ჰყოფნიდა ძალა.

...ძერე ახსენდებოდა ის ბედნიერი წუთები, ამ საღამოს რომ ერგო. ჯერ ის, როცა დიკთან ცეკვავდა და მის სიახლოვეს თავი ულამაზესი ეჩვენებოდა. დიკი ხომ მაღალი, ძლიერი იყო. როგორც კარგ სიზმარში, ისე დადიოდნენ, დადიოდნენ კი არა, ლივლივებდნენ. დიკი ხან აქეთ, ხან იქით ისე სათუთად შემოატრიალებდა ხოლმე, თითქოს ხელში ყვავილები თუ ძვირფასი ქსოვილი უჭირავს და ერთ ორმოცდაათ თვალს მაინც ანახვებსო. დროდადრო არც კი ცეკვავდნენ, უბრალოდ, ერთ ადგილას იდგნენ და ერთმანეთის სიახლოვით ნეტარებდნენ. ერთხელაც, უკვე გათენებულზე, როგორღაც მარტო აღმოჩნდნენ და როზმერის ნორჩი და ნოტიო სხეული აბრეშუმით მიეკრა დიკს და ასე გაყურდა ვიღაცების შლაპებისა და წამოსასხამების გროვასთან...

მოგვიანებით კი, ყველაზე ბევრი იმაზე იცინა, რომ ექვსივენი, ამ თავშეყრის რჩეულნი, ნაღები საღამოსი, „რიტცის“ ჩაბნელებულ ვესტიბიულში იდგნენ და შვეიცარს ძლივძლივობით აგებინებდნენ, რომ გარეთ გენერალი პერშინგი იცდიდა და ხიზილალასა და შამპანურს ითხოვდა. მას ლოდინი და გადადება არ უყვარს. ხალხიც და იარაღიც მას ემორჩილებათ. მაშინვე საიდანღაც გამოიშალნენ ოფიციანტები, თავგზაარეული მირბი-მორბოდნენ და მალე ვესტიბიულშივე გაიშალა სუფრა, კარში გენერალი პერშინგი, ეიბი გამოცხადდა, ისინი კი ყველანი გამწკრივდნენ და რაც კი საომარი

¹ ინფანტერია — ქვეითი ჯარი.

სიმღერებიდან ადგილები ახსოვდათ, ჩააბუღებულეს. მერე მოეჩვენათ, რომ ოფიცინტებს ეწყინათ ეს გათამაშება და ისე მარდად აღარ ტრიალებდნენ. ამაზე, ადგნენ და სასჯელად „ოფიცინტსაჭერი“ ხაფანგის მოწყობა განიზრახეს. რაც კი აუეჯი იყო ვესტიბიულში, ერთად მიდგეს, აახუხულავეს და გოლდბერგის კარიკატურის მსგავსი უცნაური და ახირებული ნაგებობა აღმართეს. ამის შემეყურეები საეჭვოდ აქნევდა თავს.

— ის უფრო კარგი არ იქნება, მუსიკოსებს ხერხი წავართვათ და...

— კარგი, კარგი, საკმარისია, — შეაწყვეტინა მერიმ, — რაკი ხერხზე მიდგა საქმე, ეს უკვე იმას მოასწავებს, რომ შინ წასვლის დროა.

როზმერის გაუზიარა თავისი შეშფოთება:

— ეიბი შინ უნდა წავიყვანო. ხვალ თერთმეტზე მიდის მისი მატარებელი. გემზე თუ დააგვიანდა, ყველაფერი ჩაიშლება. გული მიგრძნობს, რომ ეიბის ცხოვრება ახლა უკვე ამ წასვლაზე დამოკიდებული. მაგრამ დაიჯერებს თუ რა, მე ერთს ვეტყვი და ის უკუღმა იქცევა.

— ვცდი, იქნებ მე დავიყოლიო, — შესთავაზა როზმერიმ.

— გგონიათ, შეძლებთ? — დაეჭვებით ჰკითხა მერი ნორთმა.

— თუმცა შეიძლება.

მერე დიკი მივიდა როზმერისთან.

— მე და ნიკოლი მივდივართ, კარგი იქნება თქვენც თუ წამოხვალთ.

ცისკარი ჯერ კიდევ არ ცისკრობდა, დაღლილობისგან ფერმიხდილი ჩანდა როზმერი. დაწვები, დღისით რომ სიწითლე გადაჰკრავდა, ახლა ჩამუქებოდა.

— არ შემიძლია, — მიუგო მან, — მერი ნორთს შევპირდი, დავრჩები-მეთქი. მარტო თავს ვერ გაართმევს, გაუჭირდება ეიბის წაყვანა. იქნებ თქვენ იღონოთ რამე?

— უნდა იცოდეთ, რომ ასეთ საქმეში ვერავის და ვერაფერს უშველით, — დარიგებასავით შენიშნა დიკმა... — ეიბი რომ კოლეჯელი ბიჭი იყოს, თავის სიცოცხლეში პირველად რომ დათვრა, კიდევ ჰო, ახლა მასთან ვერაფერს გახდები.

— სულერთია, მაინც დავრჩები. ეიბი ამბობს, მთავარ ბაზარში თუ

გამყვებით, მერე წავალ და დავიძინებო, — ცოტა არ იყოს გამომწვევად მიუგო მან.

დიკმა საჩქაროდ აკოცა იდაყვთან.

— როზმერის მარტო ნუ გამოუშვებთ, — თქვა ნიკოლმა, როცა მერის დაემშვიდობა, — დედამისის წინაშე ჩვენ ვაგებთ პასუხს.

...ერთი საათის მერე როზმერი და ნორთები, ნიუარკელი თოჯინების ფაბრიკის ერთი მეპატრონე, კოლის კლეი — სადაც გაიხედავდი, ყველგან თვალში რომ გეჩხირებოდა, და ნაეთობის მაგნატი, საუცხოოდ ჩაცმული ვეება კაცი, წარმოშობით ინდიელი, ჯორჯ ტ. მეცხენეს რომ ეძახდნენ — ყველანი სტაფილოთი დაზვინული ბაზრის ფურგონით მიდიოდნენ. სიბნელეში სტაფილოს წვერებზე შერჩენილი მიწის საამო და ტკბილი სურნელი ტრიალებდა. როზმერი სულ მაღლა შემომჯდარიყო, ქუჩაში ფარნები მხოლოდ აქა-იქ ერთო და ბინდში ძლივს არჩევდა თავისი თანამგზავრების სახეებს. მათი ხმები შორიდან ისმოდა. გეგონება ცალკე და სხვა მხარეს, შორს მიდიოდნენ. გულით კი, გულით დიკთან იყო. ნანობდა ნორთებს რომ წამოჰყვა, ნატრობდა, ნეტავი ახლა სასტუმროში ვიყო, ჩემს ოთახში, დერეფნის იქითა მხარეს კი დიკი იქნება მძინარეო, ან კიდევ, უფრო კარგი იქნება აქვე ქვევით იყოს, ჩემს სიახლოვესო.

— ზევით ნუ ამოდიხართ! — დაუყვირა კოლისს, — სტაფილო ჩამოიყრება.

მერე ერთი ცალი სტაფილო აიღო და ეიბს გადაუგდო, მზიდავის გვერდით ბებრულად იჯდა ეიბი.

ბოლოს. როგორც იქნა, შინ მიიყვანეს, უკვე კარგად გათენებულზე, სენ-სიულპისს ზემოთ მტრედები ჩარიგებულიყვნენ. უცებ ყველას სიცილი აუტყდა, ქუჩაში ხალხს ჰგონია, ეს-ეს არის გათენდა, ჩვენ კი ვიცით, წუხანდელი ღამე გრძელდებაო.

— ესეც ასე, ცხოვრების ფერხულში ჩავები, — გაიფიქრა როზმერიმ, — მაგრამ დიკის გარეშე რა ხალისია, — მტკივნეულად მოიწყინა, მაგრამ იმწუთას რაღაც დაინახა, ირხეოდა, უზარმაზარი, აყვავებული წაბლი იყო, ღვედით მიემაგრებინათ გრძელ სატვირთო პლატფორმაზე და ელისეს მინდვრებზე გადაჰქონდათ; იწვა და, თანაც, თითქოს სიცილისგან ირხეოდა, ლამაზი ქალღვით, მისთვის შეუფერებელ ვითარებაში რომ მოხვედრილა; როზმერი კმაყოფილი უყურებდა, გაიფიქრა, რომ ეს წაბლი თვითონ იყო. ამაზე გაეცინა და მაშინვე ისევ კარგად ეჩვენა ყველაფერი.

XIX

მატარებელი სენ-ლანზარის ვაგზლიდან თერთმეტზე გადიოდა. ჭუჭყისგან დაღეჭილი მინის გუმბათქვეშ — სამოცდაათიანი წლე-ბის ბროლის სასახლის ეპოქის ნაშთი იყო ეს გუმბათი, — ეიბი მარ-ტო იდგა. ოცდაოთხ საათს სმისგან მოლურჯო-მიწისფერი გახლო-მოდა ხელები და პალტოს ჯიბეებში ჩაეწყო, რომ თითების კანკალი დაეფარა. შლაპა არ ეხურა და ეტყობოდა, თმაზე საჩქაროდ გადა-ესვა სავარცხელი, ზემოთ ჰქონდა მხოლოდ ოდნავ გადავარცხნილი; სადღა იყო ის მოცურავე გოსის პლაჟიდან.

ჯერ ადრე იყო; მარტო თვალებით იხედებოდა აქეთ-იქით; თავიც რომ მიეტრიალებინა ან საერთოდ, განძრეულიყო, ნერვების დაძაბვა იყო საჭირო და ახლა ამის ძალა არ ჰქონდა. გვერდით ახალთახა-ლი ჩანთები გაატარეს; ვიღაც შავგვერდანი კაცები, ალბათ, ეიბის მომავალი თანამგზავრები, ჩანლექილი, ყურისწამლები ხმით გაიძა-ხოდნენ რაღაცას.

ერთი კი გაიფიქრა, იქნებ მოვასწრო ბუფეტში შესვლა, რომ გა-დავკრაო და ჯიბეში დაჭმუჭნილი და ნოტიო ათასფრანკიანები მო-სინჯა, რომ ამ დროს კიბის თავში ნიკოლს მოჰკრა თვალი. დააკ-ვირდა — ნიკოლის სახე ახლა თითქოს, გამოუთქმელსა და ფარულ რაღაცას ამჟღავნებდა. ასე ხშირად ეჩვენებათ მათ, ვინც მოფარებით დგანან და ისე უყურებენ, ვისაც ელიან. ოდნავ წარბშეჭმუხნილი ნი-კოლი შეიღებზე ფიქრობდა, იმდენად გულაჩვილებით არა, უფრო საქმიანად, კატასავით, როცა თათით მიითვლის კნუტებს...

ეიბის დანახვაზე სახე შეეცვალა. იქაურობას ნაღვლიანი შუქი დაჰკრა და ეიბი უფრო გულდამძიმებული და საცოდავი ჩანდა. მხედაკრულს მაინც ეტყობოდა ჩაშავებული თვალის უპეები. გრძელ სკამზე ჩამოსხდნენ.

— მთხოვეთ მოსულეყავი და იმიტომ მოვედი, — თითქოს თავს იცავსო, ისე თქვა ნიკოლმა.

ეიბს ამკარად არ ახსოვდა, როდის ან რად უნდა ეთხოვა ასეთი რამ, და ნიკოლმაც ამვლელ-ჩამვლელ მგზავრებს დაუწყო თვალი-ერება.

— თქვენს გემზე პირველი ქალი ის იქნება, მამაკაცები რომ ემ-შვიდობებიან. ნახეთ, როგორ აცილებენ, ხომ იცით, რისთვის იყიდა

ასეთი კაბა? — ნიკოლმა თანდათან უმატა ლაპარაკს, — მხოლოდ ტრანსოკეანური კრუიზის პირველ ქალს შეეძლო ასეთი კაბის ყიდვა და იცით რად? იცით? არა? გაიღვიძეთ ბოლოს და ბოლოს! ეს კაბა და ქსოვილიც, ძვირფასია და მგზავრობისას, ვიღაც ძალიან რომ მოიწყენს, მივა და ჰკითხავს რაიმეს, რადგან იმ კაბაზე ღირს ლაპარაკი.

ბოლო სიტყვები ჩქარა წარმოთქვა, თითქოს ენაზე იკბინაო; ამდენ ლაპარაკს ჩვეული არ იყო და ისე გაირინდა, ეიბს თითქმის არ სჯეროდა, რაიმე თუ თქვა; ეიბმა თავს ძალა დაატანა, წელში გაიმართა, ასე მჯდომარე გეგონებოდა, ფეხზე დგასო.

— გახსოვთ ის უცნაური მეჯლისი, თქვენ რომ წამიყვანეთ, წმინდა ჟენევიევას დღეს, თუ არ ვცდები... — დაიწყო მან.

— მახსოვს, ძალიან ვიმზიარულეთ, არა?

— მე არა, საერთოდ, თქვენთან მზიარულების დრო დასრულდა ჩემთვის, ორივემ ძალიან დამღალეთ და თუ ეს ამჟამად არა ჩანს, მხოლოდ იმიტომ, რომ მეც უფრო მეტად დაგღალეთ, თვითონაც იცით. ენთუზიაზმი აღარ მაქვს, თორემ ახალ მეგობრებს გავიჩენდი.

ნიკოლმა დარტყმა მოიგერია:

— სისულელეა, ეიბ, არ გიხდებათ. მთლად ასეც არ ფიქრობთ, მე ვერ გავიგე, ყველაფერზე უცებ ხელი რად ჩაიქნით?

მაშინვე არ უპასუხა. დახველება უნდოდა, მაგრამ ძალიან ხმა-მაღლა არ მომივიდესო, ეშინოდა.

— ალბათ იმიტომ, რომ ყველაფერი მომბეზრდა, თანაც, თავიდან ვერ დავიწყებ, მიბრუნებისას გრძელი გზის გავლა მომიხდება.

მამაკაცი ქალის წინაშე ხშირად ახერხებს უმწეო ბავშვის როლის თამაშს, მაგრამ ამას ყველაზე ძნელად მაშინ აღწევს, როცა მართლა უმწეო ბავშვივით არის ხოლმე.

— მაგით თავს ვერ გაიმართლებ, — მკაცრად მიუგო ნიკოლმა.

ეიბი თანდათან უარესი ხდებოდა. ენაზე მხოლოდ მწარე სიტყვები ადგა. ნიკოლი ერთ ადგილს მიშტერებოდა, ხელები კალთაზე დაეწყო, ეტყობა ჩათვალა, რომ მისთვის უფრო შესაფერისი ეს პოზა იყო ახლა. დროებით ყველანაირი ურთიერთობა შეწყდა მათ შორის. ორივე თავისთვის მიექანებოდა, თავისი წილი ჰაერით უნდოდათ ესუნთქათ და თავისი წილი ცა დაენახათ. საყვარლები არ იყვნენ და საერთო წარსულიც ამიტომ არ ჰქონდათ, და რაკი ცოლქმრული წყვილიც არ იყო — არც მომავალი; არადა, ამ დღიამდე

ნიკოლს დიკის მერე ეიბი მოსწონდა ყველაზე მეტად, ეიბს კი წლების განმავლობაში ძნელი და მძიმედ გადასატანი სიყვარულით უყვარდა ნიკოლი.

— დამძალა ქალების სამყაროში ყოფნამ, — უცებ ხმამაღლა თქვა ეიბმა.

— მერე, რატომ არ იქმნით საკუთარ სამყაროს?

— დავიღალე მეგობრებით, ყველას პირმოთნე სჭირდება.

ნიკოლი ფიქრით მიერეკებოდა ვაგზლის საათის წუთების ისარს, მაინც ვერ ასცდა შეკითხვას, — მეთანხმებით?

— მე ქალი ვარ და ჩემი საქმე ყველაფრის შეკავშირებაა.

— ჩემი კი — ყველაფრის დაშლა, განადგურება.

— ამდენი სმით თქვენზე თავს ანადგურებთ მხოლოდ, სხვას არაფერს! — ცივად მიუგო ნიკოლმა, მაგრამ ხმაში შიში შეერია, ცოტა დაბნეუა. ვაგზალში ხალხი მატულობდა, მაგრამ იმათგან ერთსაც არ იცნობდა. ბოლოს ვიღაც მაღალ ქალიშვილს მოჰკრა თვალი, ჩალისფერი თმა მუხარადფით დაეხვია. ნიკოლმა შევება იგრძნო. ის ქალიშვილი წერილს უშვებდა საფოსტო ჭრილში.

— ერთს მინდა გამოველაპარაკო, ეიბ. ეიბ, გამოიღვიძეთ, სულ გამოშტერდით!

ეიბმა გულგრილად გააყოლა თვალი. ნიკოლი რომ მიუახლოვდა, ქალიშვილმა შიშით მოხედა და ეიბს მოეჩვენა, რომ პარიზში სადღაც ენახა იგი. ნიკოლის არყოფნით ისარგებლა და ცხვირი ხმამაღლა მოიხოცა, მერე დიდხანს მაგრად ახველა ცხვირსახოცში. დაცხა, საცვალი მთლად დაუსველდა ოფლისგან. ხელები ისე უკანკალებდა, ასანთი ოთხჯერ გაჰკრა და ბოლოს ძლივს მოუკიდა სიგარეტს; მეტი აღარ შეიძლებოდა, უნდა დაეღია, და ის იყო, ბუფეტისკენ წასვლა დააპირა, რომ ნიკოლიც დაბრუნდა.

— ფიასკო, — ოდნავ ცივად, მაგრამ ღიმილით აუწყა ეიბს, — ლამის შემეხვეწა, ოღონდ მეწვიეთო, ახლა კი ძლივს შემომხედა, — ისე გაიცინა, სხვა ოქტავას რომ გადასწვდები ორი თითით და სხვა ხმას გაიღებს. ცოტა მღელვარედაც, — მოდი და ენდე ხალხს.

ეიბს სასულეში გადასცდა სიგარეტის ბოლი, სული მოითქვა და შენიშნა:

— საქმე ის არის, რომ როცა ფხიზელი ხარ, არავის დანახვა არ გინდა, და მთვრალი თუ ხარ, არავის უნდა შენი დანახვა.

— ამას ჩემზე ამბობთ? — ნიკოლმა ისევ გაიცინა. წელანდელმა შეხვედრამ, რატომღაც კარგ გუნებაზე დააყენა.

— არა, ჩემზე.

— თქვენთვის ლაპარაკობთ. მე კი მიყვარს ხალხი, ბევრი ხალხი, მიყვარს...

უცებ როზმერი და მერი ნორთი დაინახა, ნელა მოდიოდნენ, ეიბს ეძებდნენ. ნიკოლმა თითქმის ხმამაღლა კი დაუძახა, — ჰეი! აქეთ! — გაიცინა, ხელში შეხვეული ცხვირსახოცები ეჭირა ეიბისთვის და დაუქნია.

გაჩუმებულები უხერხულად იდგნენ, მათ წინაშე ჩაძირული ხომალდის უზარმაზარი ჩონჩხივით ამართულიყო ეიბი და სამივეს თრგუნავდა. უძწეოსა და შესაბრალისს, გამოფიტულსა და გესლიანს მაინც გავლენა ჰქონდა მათზე, მაინც გრძნობდნენ მის დიდ ღირსებას, ახსოვდათ მისი წარმატებები, თუნდაც არასრული და მერე მოშლილი, მაგრამ აშინებდათ მისი შეუნელებელი, ადრე სიცოცხლის, ახლა კი სიკვდილისკენ მიმსწრაფი ძალა.

მოვიდა დიკი, და ყველას სამყოფი სითბოც თან მოიტანა. სამივე ქალმა შეება იგრძნო, ლამის მაიმუნებივით ზტოდნენ, დიკის საუცხოოდ ჩაკეცილ შლაპას ეტანებოდნენ, მხრებზე ეხებოდნენ, ხელჯოხის ოქროს ბუნიკს ჰკიდებდნენ ხელს. ახლა წამით მაინც არად ჩააგდებდნენ ეიბის ესოდენ გულგრილობას. მაშინვე მიხვდა დიკი, რა დღეშიც იყვნენ და რითაც უნდა ეშველა მათთვის. ყველა ადგილიდან დაძრა და ვაგზლის ორომტრიალში გაიყვანა. მოშორებით ამერიკელები ხმაურით ემშვიდობებოდნენ ერთმანეთს. ძველ, ჩაყანგებულ აბაზანაში წყლის ბუებუყვივით მოისმოდა მათი ხმები. ვაგზალში ყოფნისას პარიზი სადღაც შორს ეგონათ და ეჩვენებოდათ, თითქოს იქვე, სულ ახლო იყო ოკეანე და უკვე თავის სასწაულს ახდენდა ზღვა, მოლკეულებში ატომების გადაადგილებით ცვლილება შეჰქონდა კაცთა მოდგმაში.

ვაგზალში მოსულ შეძლებულ ამერიკელებსაც სხვა იერი ედოთ. უფრო გულღია, გონიერი და თავაზიანები ჩანდნენ, ფიქრიანები — თავისი და სხვისი აზრებით. ხანდახან თუ ინგლისელი გამოერეოდნენ, მაშინვე გამოარჩევდით. პლატფორმაზე უკვე ბევრმა ამერიკელმა მოიყარა თავი, შთაბეჭდილება მათ სიქველესა და ფულზე ცოტა

შენეღდა და თანდათან იმ ეროვნულ საბურველად იქცა, თვალს რომ უხვევდა და აბრმავებდა მათაც და შორიდან მათ მაცქერლებსაც.

უცებ ნიკოლი მკლავში სწვდა დიკს და დაიყვირა, — დიკ, შეხედე!

დიკი სწრაფად მიტრიალდა, სწორედ რომ დროზე, რადგან წუთის მერე იმათგან ორი ვაგონის იქით, პულმანის შესასვლელთან მოხდა ის, რამაც მკვეთრად დაარღვია გაცილების ერთფეროვნება. ის ჩალისფერთმიანი ახალგაზრდა ქალი, ცოტა ხნის წინათ ნიკოლი რომ მიუახლოვდა, ვიღაც მამაკაცს ელაპარაკებოდა, უცებ რაღაც უცნაურად გაიწია, თითქოს გახელებულმა სწრაფად წაიღო ჩანთისკენ ხელი და პერონზე რევოლვერის ორჯერ გასროლამ გააპო შეხუთული ჰაერი. თითქმის იმწუთას ყურისწამლები სტვენა გაისმა, მატარებელი ადგილიდან დაიძრა და წამსვე თითქოს ნაცარტუტად აქცია ეს ამბავი. ეიბს ხომ სულაც არ მიუქცევია მისთვის ყურადღება, ფანჯარაში თავი გამოეყო და მეგობრებს ხელს უქნევდა. მაგრამ, ვიდრე ხალხი შეჯგუფდებოდა, მათ მოასწრეს დაენახათ ის ტყვიანაკრავი კაცი მიწაზე მძიმედ რომ დაეშვა.

ასი წელი მაინც გავიდა, სანამ მატარებელი გაჩერდებოდა. ნიკოლი, მერი და როზმერი პლატფორმის ბოლოში იცდიდნენ, ხოლო დიკი გზას მიიკვლევდა. ხუთიოდე წუთის მერე როგორც იქნა დაბრუნდა. ამასობაში ხალხი ორად გაიყო, უკვე ჯალამბარზე დაქვინათ ის კაცი. ზოგი მას მიჰყვებოდა და ზოგი ქალიშვილს, რომელიც ორ ჟანდარმს შუა მიაბიჯებდა. ჟანდარმები დაბნეული ჩანდნენ, ეტყობა, გონს ჯერ ვერ მოდიოდნენ. ქალიშვილს ფერი აღარ ელო, მაგრამ მაგრად ეჭირა თავი.

— მარია უოლისი იყო, — აჩქარებით თქვა დიკმა, — ის კაცი კი ინგლისელია, ძალიან გაჭირდა ვინაობის დადგენა, რადგან ტყვიამ საბუთები გაუხვრიტა. მატარებელს გასცდნენ, ხალხთან ერთად სწრაფად მიიწვედნენ გასასვლელისკენ. — უკვე გავიგე, პოლიციის რომელ უბანშიც მიჰყავთ, ახლავე წავალ...

— მაგრამ, მარია უოლისის და ხომ პარიზში ცხოვრობს, — თქვა ნიკოლმა, — მას უნდა დაუურეკოთ, რატომ არავის გაგვახსენდა? ქმარი ფრანგი ჰყავს და ჩვენზე მეტს ის გააკეთებს.

დიკი შეეყოძმანდა, მერე თავი გადააქნია და წასვლა დააპირა.

— მოიცადე! — დაუძახა ნიკოლმა, — სისულელეა, შენ იქ რას გახდები, თანაც შენი ფრანგულით.

— რაც უნდა იყოს, მივხედავ, ვნახავ.

— გაშვებით, სულერთია, მაინც არ გაუშვებენ, — აჯერებდა ნიკოლი, — ესროლა, ბოლოს და ბოლოს. ჯობია ახლავე დაუურეკოთ ლორას, რაც ლორას შეუძლია, ჩვენ იმას ვერ შევძლებთ.

მაგრამ დიკს არ უნდოდა დაეთმო და თანაც ცოტათი როზმერი-საც თავს აჩვენებდა.

— თქვენ იქ დამელოდეთ, — გადაჭრით თქვა ნიკოლმა და ტელეფონის ჯიხურისკენ გაიქცა.

— რაკი ნიკოლმა თვითონ მოჰკიდა საქმეს ხელი, იქ აღარ უნდა ჩაერიო, — ხუმრობით შენიშნა დიკმა.

დღევანდელ დღეს პირველად ხედავდა როზმერის. სწრაფად შეხედეს ერთმანეთს, გუშინდელი დღის კვალის დანახვას და ამოკითხვას შეეცადა ორივე და წამით თითქოს მოეჩვენათ, არც არაფერი ყოფილათ, მაგრამ ორივეს მაშინვე ისევ უხმოდ, თბილად მოედო სიყვარული.

— თქვენ გიყვართ, რომ ყველას უშველოთ, ხომ ასეა? — თქვა როზმერიმ.

— უფრო თავს ვაჩვენებ.

— დელასაც უყვარს ყველას შველა, მაგრამ, ცხადია, იმას ამდენი არ შეუძლია, — როზმერიმ ამოიოხრა, — ზოგჯერ ვფიქრობ, რომ ყველაზე დიდი ეგოისტი ვარ ქვეყანაზე.

ახლა როზმერის დედის ხსენებამ წყენა უფრო მოჰკვარა დიკს, არ გახარებია. სურდა გაეფანტა ბურუსი ბავშვობისა, რისთვისაც როზმერის თავი ვერ დაეღწია და დიკისა და თავის ურთიერთობასაც ჯერ ისევ იმ ბურუსში ხვევდა. მაგრამ იმასაც გრძნობდა, რომ ამ იმპულსის გამოვლენა არ ეგებოდა. რა იცის, როგორ იქნებოდა ახლა როზმერი, წუთით რომ დაეშვა და აჰყოლოდა. ლამის შიშით, ცხადად შეიგრძნო, რომ ყველაფერი განეღდა თითქმის. არადა, ურთიერთობა ერთ ადგილზე ვერ იარსებებს, უნდა გაგრძელდეს ან თუ არა და თანდათან უკან უნდა იხვედეს; უცებ პირველად გაუელვა, რომ როზმერის უფრო მაგრად ეპყრა საჭე, ვიდრე მას.

სანამ ბოლომდე მოიფიქრებდა რაღაცას, ნიკოლიც დაბრუნდა.

— ველაპარაკე ლორას. ჩემს დარეკვამდე არაფერი იცოდა. ტელეფონში უცნაურად ისმოდა მისი ხმა, ხან იკარგებოდა, ხან ისევ ძლიერდებოდა, გეგონება, საღაცაა გული წაუვა, მაგრამ თავს ძა-

ლას ატანს და მაგრდებაო. თქვა, ვგრძნობდი, დღეს რაღაც უბედურება უნდა მომხდარიყო...

სწრაფად ჩაუყვინნ ფოლადის კიბეს.

— მენანება ის საწყალი კაცი, — თქვა ნიკოლმა, — ახლა კი მესმის, რად ძელაპარაკებოდა მარია ისე უცნაურად, თურმე, ნუ იტყვით, საბრძოლველად ეშხადებოდა.

ნიკოლმა გაიცინა, როზმერიმაც გაიცინა, მაგრამ მშვიდად ვერ იყვნენ, შემცბარიყვნენ, ძალიან სურდათ, დიკს ეთქვა რამე, რომ თვითონ არ ემტვრიათ თავი ამ ამბავზე. თუმცა ბოლომდე ვერ შეეცნოთ ეს სურვილი, მით უფრო, როზმერის, რომელიც მიჩვეულიყო ასეთივე აფეთქებების ფრაგმენტულ ცვენას თავის გარშემო. მაინც შემფოთებული ჩანდა. ახალი გრძნობით შეპყრობილი დიკი კი ველარ ახერხებდა გუნების შეცვლას. ის ძველი ძალა ერთმეოდა. ქალებიც მიმხვდარიყვნენ, რომ დიკი ისე ვერ იქცეოდა, რაღაც აკლდათ და შეწუხებულებს ველარა ეთქვათ რა.

მერე კი, თითქოს არაფერი მომხდარაო, დაივერები და მათი მეგობრები პარიზის ქუჩებს შეეროვნენ.

მაინც ბევრი რამ მოხდა. ეიბის წასვლამ და იმავე შუადღით ზალცბურგში მერის მოახლოებულმა გამგზავრებამ, ზღვარი დაუდო პარიზში გატარებულ დღეებს. ან შესაძლოა იმ ორჯერ გასროლამ, რამაც ღმერთმა იცის, რა ბნელ საქმეს მოუდო ბოლო, დაასრულა მათი პარიზული ცხოვრება. ამ ორ გასროლას კარგა ხანს ვერ დაივიწყებდნენ ცხოვრებაში: თითქოს ექოსავით აედევნათო, ვაგზლის გარეთ, ტაქსის მოლოდინში ქვაფენილზე რომ იდგნენ, ორი მებარგულის ხმა მოესმათ, მომხდარ ამბავზე ლაპარაკობდნენ.

— დაინახე რევოლვერი? ისეთი პატარა, ფაქიზი, სათამაშოსავით.

— მაგრამ მართლა ისვრის, — ბრძნულად შეუბრუნა მეორე მებარგულმა, — პერანგი დაინახე? იმდენი სისხლი ეცხო, შეიძლებოდა გეფიქრა, რომ ომში ვიყავით.

XX

მოედნის თავზე შედედებული გამონაბოლქვი ნელა იწვოდა ფლისის მზეზე. საშინლად ცხელოდა. თაკარა სიცხე იყო. სოფლისკენაც არ გაგიწევდათ გული, ესეც ვერ გიშველიდათ, რადგან გზებიც

სიცხისგან შეზუთული გეჩვენებოდათ. ლუქსემბურგის ბაღის პირდაპირ კაფეში შესულები ვერანდაზე საუზმობდნენ. როზმერი მოითენთა, აგზნებულიყო. ეტყობა, ადრევე, ვაგზალშიც ვერ იყო კარგად და შეიძლება იმიტომაც თქვა, ეგოისტი ვარო.

დიკს არ შეუმჩნევია მისი უეცარი უგუნებობა; საშინლად უბედური იყო და ბრმავედებოდა ყველაფრის მიმართ, რაც გარშემო ხდებოდა. უწინდებურად ფიქრიც უჭირდა და ლაპარაკიც ეძნელებოდა.

ყავას რომ სვამდნენ, იტალიელი სიმღერის მასწავლებელი შემოუერთდათ, მერი ნორთს გააცილებდა ვაგზალზე. მათი წასვლის მერე როზმერიც წამოდგა, სტუდიაში უნდა მივიდეს საქმეზე.

— მართლა, — სთხოვა მათ, — ვიდრე აქ ხართ, თუ კოლის კლეი გამოჩნდა, ხომ იცით, ის სამხრეთელი ყმაწვილი, გადაეცით, რომ მე არ შემეძლო დაცდა; ხვალ დამირეკოს.

როზმერის ასეთმა თავპარიანობამ, რითაც უფრო ბავშვური ჩანდა, და რაც ალბათ ამასწინანდელი მღელვარების რეაქცია თუ იყო, დაივერებს თავიანთი შვილები და მათდამი სიყვარული გაახსენა; მაინც არ შერჩა როზმერის, ნიკოლმა მაშინვე მიუგო, — ჯობია ოფიციალური გააფრთხილოთ, — ულმობელი და ცივი იყო ნიკოლის ხმა, — ჩვენ აქ დარჩენას არ ვაპირებთ.

როზმერი მიხვდა, მაგრამ არ სწყენია.

— იყოს, სულერთია, ნახვამდის, ჩემო ძვირფასებო.

დიკმა ანგარიში მოითხოვა. ცოტა ხანს დაივერები ისვენებდნენ, უგულისყუროდ ისხდნენ.

— ასე... — თითქმის ერთდროულად წარმოთქვეს.

დიკმა თვალი შეასწრო, ოდნავ შესამჩნევმა მწარე დიმილმა გადაუარა ნიკოლს ტუჩებზე, მხოლოდ დიკს შეეძლო ამის შემჩნევა. შეეძლო ისეც დაეჭირა თავი, თითქოს ახლა არც დაენახოს. რაზე ფიქრობდა ნიკოლი? როზმერი იმათ მიემატა მხოლოდ, ვისი გულისცემა ამ ბოლო წლებში მოინადირა დიკმა: ფრანგი კლოუნი, ეიბი და მერი ნორთები, მწერალი, მხატვარი, მოცეკვავე წყვილი, თეატრ „გრან გინიოლის“ კომედიანტი ქალი, თითქმის შემლილი პედერასტი რუსული ბალეტოიდან, დიდი იმედისმომცემი ტენორი, დაივერებმა სწავლისთვის ერთ წლით მილანში რომ გაამგზავრეს. ნიკოლმა კარგად იცოდა, როგორ აფასებდა ეს ხალხი დიკის ენთუზიანტსა და ინტერესს, მაგრამ ნიკოლმა ისიც იცოდა, რომ მათი ცოლქმრული

ცხოვრების ექვსი წლის განმავლობაში, დიკი ერთ ღამესაც არ ყოფილა უმისოდ, გარდა იმ დროისა, როცა მათი ბავშვები გაჩნდნენ. დიკს ხიბლი ჰქონდა და შეუძლებელი იყო, სხვისთვის არ გადაედო იგი. ასეთი კაცი ისე იზიდავს ხალხს, თანაც იმათ, ვინც სულაც არ სჭირდება, რომ ამაზე თვითონ არც ფიქრობს.

ახლა გულჩახვეული იჯდა დიკი. წინათ, მარტო რომ დარჩებოდნენ, გოცებული იტყოდა ხოლმე, რომ ბედმა გაუღიმა და ერთმანეთს შეეყარნენ. ახლა კი, წუთი წუთს მისდევდა და არც ჟესტითა და არც სიტყვით, ის თავისი გაკვირება არ გამოუხატავს.

მაგიდებშუა ვიწრო გასასვლელში გამოჩნდა სამხრეთელი ყმაწვილი — კოლის კლეი და შორიდანვე შინაურულად შესძახა დიკს. დიკი ვერ იტანდა ასეთ შეძახილებს. ეს „ოჰ“ და „ჰეი“ არ უყვარდა, ან როცა ერთად იყვნენ და მარტო მას ან მარტო ნიკოლს მიმართავდნენ. იცოდა თავისი ეს ხასიათი და უგუნებობისას, ხშირად გაცლას ამჯობინებდა. ვინმეს ოდნავი დაუდევრობაც კი კარგა ხანს ამოაგდებდა ხოლმე კალაპოტიდან.

კოლისმა, რომელიც სულაც არ გრძნობდა თავს იმ სტუმარივით, „რომელსა არა ემოსა სამოსელი საქორწინე“, მოსვლისთანავე თქვა: — ვგონებ, დავიგვიანე, ჩიტი გაფრენილა.

დიკმა ძლივს მოითმინა, ძლივს აპატია, რომ ჯერ ნიკოლს არ დაუკრა თავი.

თითქმის მაშინვე ნიკოლი ადგა და წავიდა. დიკი ისევ კოლისთან ერთად იჯდა, რომ ბოლომდე დაეღია თავისი ღვინო. საერთო ჯამში მოსწონდა კიდევ კოლისი, ეს ომის შემდგომი ფორმაციის ყმაწვილი, სამხრეთელების უმრავლესობაზე უფრო იოლად ასატანი. იმ სამხრეთელებისა, ამ ათი წლის წინათ ნიუ-ჰეივენში რომ ხვდებოდა დიკი. ეღიმიებოდა, დიდი ამბით და აუჩქარებლად რომ ტენიდა კოლისი ჩიბუხს და ენასაც არ აჩერებდა. ცოტა ხნის წინათ თითქმის ცარიელი ლუქსემბურგის ბადი თანდათან ივსებოდა ბავშვებითა და ძიძვებით. შუადღე დგებოდა. ამ რამდენიმე თვის განმავლობაში დიკმა პირველად მისცა თავს ნება, შუადღისას ასე მჯდარიყო.

უცებ, თითქოს სისხლი გაეყინა, ნელ-ნელა ჩასწვდა კოლისის ნდობით ნათქვამ მონოლოგს.

— ...ისეთი ცივიც არ არის, თქვენ რომ გგონიათ. მეც კარგა დიდხანს ვფიქრობდი, ცივია-მეთქი, მაგრამ ერთხელ ისე მოხდა, ნიუ-

იორკიდან ჩიკაგოში მივდიოდით სააღდგომოდ და მატარებელში რაღაც ამბავი შეემთხვა ჩემს მეგობართან, ერთი ბიჭია, გვარად ჰილისი, ისიც ნიუჰეივენიელია. როზმერიისთან ერთად კუპეში ჩემი ბიძაშვილი იყო, ჰოდა, ამ გოგომ მაშინვე შეამჩნია, რომ როზმერიის და ჰილისის მართლ უნდოდით ყოფნა და ესეც ადგა და ნაშუადღევს ჩვენს კუპეში შემოვიდა. იქ ბანქოს ვთამაშობდით, ორი საათის მერე გამოვდივართ კუპედან და ვხედავთ — როზმერი და ჰილისი კართან დგანან და კონდუქტორს რაღაცაზე ეკამათებიან. როზმერიის მიტკლისფერი ადევს. თურმე კუპეში ჩაკეტილან, თანაც ფანჯარაზე ფარდა ჩამოუშვიათ და მე თუ მკითხავთ, უქმდაც არ ისხდებოდნენ. ამასობაში კონდუქტორი მივიდა, რომ ბილეთები გაესინჯა და კარზე დააკაკუნა. ამით ჯერ იფიქრეს, რომ ჩვენ ვიყავით და ვითომ არევა გვინდოდა, ამიტომ არ გაუღეს კარი. ბოლოს, როცა გააღეს, კონდუქტორი უკვე ბრაზისგან ცახცახებდა. მიადგა ჰილისს, თქვენია ეს ადგილი თუ არა და ცოლ-ქმარი ხართ თუ არა, და თუ არა, რად ჩაკეტეთო კარიო. ჰილისმა სცადა აეხსნა, რომ ცუდი განზრახვა გულშიც არ გაუვლიათ, და აუგად სათქმელი არაფერი მომხდარა, მაგრამ ვერ დააჯერა და თვითონაც დაკარგა მოთმინება. ყვირილს მოჰყვა, კონდუქტორმა როზმერიის შეურაცხყოფა მიაყენაო და საჩხუბრად იწვედა, მაგრამ კონდუქტორს შეეძლო საქმე უფრო გაერთულებინა და ძლივს დავაშოშმინე ორივე, და დამიჯერებთ თუ არა, დიდი ჯაფა კი დამადგა.

სანამ უსმენდა, სანამ ვაგონში მომხდარი ამბის ყველა დეტალს გაიაზრებდა და შურით შესცქეროდა გოგო-ბიჭის შეყრის ცდის სავალალო დასასრულს კუპეს კართან, დიკში უჩვეულო ცვლილება ხდებოდა. ვიღაც მესამის, თუნდაც უკვე დიდი ხნის დავიწყებული სახის შემოჭრალა აკლდა, რომ საბოლოოდ დარღვეოდა სულის სიმშვიდე. ტკივილს, სევდას, სასოწარკვეთასა და ვნებას უწყალოდ დაერია მისთვის ხელი. ვიღაცის თითები როზმერიის ლოყაზე, გახშირებული სუნთქვა ჩაკეტილ კართან. ვიღაცის გააუება, მიუწვდომელი, იდუმალი სითბო.

... — ხომ არ გეწყინებათ, ფარდას თუ ჩამოვუშვებ?

— ო, არა. მართლა რა თვალისმომჭრელი სინათლეა...

კოლის კლეი უკვე ნიუ-ჰეივენიის სტუდენტური ძმობის პოლიტიკაზე ლაპარაკობდა იმავე ტონით და ისეთივე გაცხოველებით. დიკმა

იცოდა, რომ კოლისს უცნაური, დიკისთვის გაუგებარი სიყვარულით უყვარდა როზმერი. იმ შემთხვევას ჰილისთან, ეტყობა არაერთარი ემოციური შთაბეჭდილება არ მოუხდენია კოლისზე, შეიძლება უფრო გაახარა კიდევაც, რადგან ამ ამბის წყალობით გაიგო, რომ როზმერისთვის უცხო არ იყო ის, რაც „ადამიანურია“.

— ჩონჩხმა შესანიშნავ ბიჭებს მოუყარა თავი, — ამბობდა იგი, — კაცმა რომ თქვას, ცდა არავის დაგვიკლია. ახლა ისე გაიზარდა ნიუ-ჰეივენი, ისე ჭრელია, რომ სამწუხაროდ, ბევრს უკვე უარს ვუბნებით.

... — ხომ არ გეწყინებათ, ფარდას თუ ჩამოუშვებ?

— ო, არა. მართლა რა თვალისმომჭრელი სინათლეა...

...დიკმა მთელი პარიზი გაიარა თავის ბანკში მისასვლელად. ჩეკის გამოწერის მერე შემინული ოფისის იქით გამწკრივებულ მაგიდებთან მსხდარ ბანკის მოხელეებს კარგა ხანს ათვალიერებდა. ვერ გადაეწყვიტა, რომელი მათგანისთვის მიეწოდებინა, მანამდე კი, მერხზე დახრილი, კალამს სინჯავდა, ყველა ასო გულმოდგინებით გამოჰყავდა, ერთხელ ფოსტის დეპარტამენტისკენაც გაიხედა და თვალი გაუშტერდა, მაგრამ ისევ თავის საქმეს მიუტრიალდა და ჩეკს ჩააცქერდა.

ვინ იყო ისეთი, არ შეემჩნია, რომ თავგზა ჰქონდა აბნეული, რომელმა იცოდა სხვებზე ცოტა ლაპარაკი, რომ საუბარი არ წამოეწყო. იქ ნიუიორკელი პერენი ზის, გულლია და თავზიანი, რამდენჯერმე რომ შესთავაზა დიკს, ერთად ვისაუზმოთ ამერიკულ კლუბშიო, იქ კი ესპანელი კასასუსი, ყოველთვის საერთო მეგობრებზე რომ ესაუბრებოდა ზოლმე, თუმცა იმ მეგობრებს კარგა ათი წელია აღარ შეხვედრია დიკი, იქით კიდევ — მუხჰაუსი, ერთსა და იმავეს რომ ეკითხებოდა ყოველ მისვლაზე, თავისი ანგარიშიდან სურდა დიკს ფულის მიღება თუ ცოლის.

ჩეკის არშიაზე თანხა აღნიშნა, ქვეშ ორჯერ გაუსვა ხაზი და გადაწვიტა პირსისთვის მიემართა. პირსი ახალგაზრდა კაცია, მასთან დიდი ფარსის თამაში არ მოუწევს. ისე კი, ხშირად, ის უფრო იოლია, ფარსი შენ თვითონ გაითამაშო, ვიდრე უყურო, როცა ამაზე სხვა ცოდვილობს.

ოღონდ, ჯერ თავისი კორესპონდენცია მოიკითხა. იმ ქალმა, კლიენტების ფოსტა რომ ებარა, წერილები მიაწოდა, მაგიდიდან რაღაც

ქალღმერთი ძირს ვარდებოდა, მკერდით შეაკავა და დიკმა გაიფიქრა, მამაკაცის სხეულისთვის ასეთი მოძრაობა უცხოაო. გვერდზე გადა-
გა და წერილების გახსნა დაიწყო: გერმანული ფირმის ანგარიში
ჩვიდმეტი წიგნისთვის, ფსიქიატრიას რომ ეხება; ანგარიში ბრენტა-
ნოს წიგნის მაღაზიიდან; ბაფალოდან გამოგზავნილი მამის წერილი,
წლითი წლობით სულ უფრო ძნელი გასარჩევი ხდებოდა მისი ხელი;
ზედ სახუმარო ღია ბარათი ტომი ბარბანისგან, ციურიხელი ექიმე-
ბის ორი წერილი, ორივე გერმანულ ენაზე დაწერილი; მებათქაშის
სადავო წერილი კანიდან; ანგარიში მეავეჯისგან; ბალტიმორის სა-
მედიცინო ჟურნალის გამომცემლის წერილი; არაერთი სხვადასხვა
სახის უწყება; მოსაწვევი ჯერ უცნობი მხატვრის გამოფენაზე; გარ-
და ამისა, სამი წერილი ნიკოლისთვის და ერთიც — დიკის სახელზე,
როზმერისთვის გადასაცემად.

... — ხომ არ გეწყინებათ, ფარდას თუ ჩამოვუშვებ?

პირსისკენ წავიდა, მაგრამ პირსს ერთი კლიენტი ქალი ჰყავდა და
ტანმა უგრძნო, სხვა გზა არ იყო, კასასუსისთვის უნდა მიემართა.
კასასუსი პირსის გვერდით იჯდა და არაფერს ჰყავდა.

— როგორა ხართ, დაიფერ? — კასასუსს გულწრფელად გაუხარ-
და მისი დანახვა. წამოდგა, ღიმილისგან სახე გაეზარდა, — ამას წი-
ნათ გაგიხსენეთ, ფედერსტოუნზე წავიდა ლაპარაკი და, ხომ იცით,
ახლა კალიფორნიაშია.

დიკი გაოცებისგან ცოტათი წინ გადაიხარა.

— კალიფორნიაში?!

— აბა, ასე გაგიგე.

ჩეკი ჯერ ისევ გაწვდილ ხელში ეჭირა დიკს; ძალიან უნდოდა
კასასუსს მაშინვე საქმისთვის მიეხედა და პირსისკენ შეტრიალდა,
მეგობრულად ჩაუკრა თვალი; ეს ძველებური შეხუმრება იყო, სა-
მი წლის წინათ პირსი ერთ ლიტველ გრაფინიასთან ფრიად რთულ
ურთიერთობაში რომ გაეხვია, იმ დროიდან მოყოლებული, შეხვედ-
რისას თვალს ჩაუკრავდა ხოლმე. პირსი მაშინვე მიხვდა ხუმრობას,
ჩაიცინა და სანამ ესენი თვალებით ელაპარაკებოდნენ ერთმანეთს
და ეღიმიებოდნენ, კასასუსმა ჩეკიც გააფორმა. დიკს კარგი თვალით
უყურებდა, ცოტა ხანსაც უნდოდა შეეყოვნებინა, მაგრამ საბაბი ვერ
მონახა, წამოდგა, პენსზე დაიმკვრა და გაიმეორა:

— ჰო, ფედერსტოუნი ახლა კალიფორნიაშია.

ამასობაში დიკმა პერენს შეხედა, მაგიდების თავში იჯდა და კლიენტს ვლაპარაკებოდა, დიკმა იცნო მოჭიდავე, მსოფლიო ჩემპიონი მძიმე წონაში; პერენმა ალმაცერად გამოხედა, დიკი მიხვდა, უნდოდა დაემახა მისთვის და ჩემპიონი გაეცნო, მაგრამ გადაიფიქრა.

დიკმა კარგად გაართვა თავი ყველაფერს, რითაც კასასუსის სოციალურ ჟინს დააცხრობდა, ესე იგი, შემინულ ოფისთან ჯერ გულისყურით დახედა და შეისწავლა ჩეკი, მერე ბანკირის მარჯვენო მარმარილოს პირველი სვეტის იქით რაღაცამ მიიპყრო მისი ყურადღება და დააკვირდა; ხელიდან ხელში გადაიტანა ხელჯოხი, შლაპა და წერილები, ბოლოს თავი დაუკრა, გამოეთხოვა და კასას-ვლელისკენ გაემართა. კარისკაცს უხვად ასაჩუქრებდა ხოლმე და მანაც იცოდა თავისი საქმე. ტროტუართან უკვე ტაქსი იცდიდა.

— კინოსტუდია „ფილმ პარ ექსელანსში“ მიმიყვანეთ, პატარა ქუჩაა პასიზე. პორტ დე ლა მუეტისკენ წადით, იქ აგიხსნით და მიხვდებით მერე.

ბოლო ოცდაოთხი საათის ამბებმა ისე გარდაქმნა და არია, რომ ახლა თვითონაც არ იცოდა, რა უნდოდა და რის გაკეთებას აპირებდა; პორტ დე ლა მუეტზე ტაქსი გაუშვა, ფეხით განაგრძო გზა სტუდიისკენ, მაგრამ სანამ იმ შენობამდე მივიდოდა, ქუჩის იქითა მხარეს გადავიდა. გარეგნულად ღირსებაშენარჩუნებული, ელეგანტურად ჩაცმული, მაინც ისეთი დაბნეული ჩანდა, გვეგონება მდეგარი მოსდევსო. სიმშვიდეს მაშინ თუ აღიდგენდა, თუ მთლიანად წაშლიდა წარსულს, დაივიწყებდა ბოლო ექვსი წლის დაძაბულ ცხოვრებას. ტარკინგტონის¹ ნოველის შტერი ბიჭივით უთავბოლოდ უვლიდა კვარტალს და იმის შიშით, ვაითუ სტუდიიდან გამოსვლისას როზმერი ვერ დაეინახო, მოსახვევებში ხშირად ტრიალდებოდა ხოლმე. იქაურობას საკმაოდ ნადვლიანი იერი დაჰკრავდა. სტუდიის გვერდით ფირნიში შენიშნა: „1000 პერანგი“. მთელ ვიტრინას უამრავი პერანგი აუსებდა, დაკეცილები და შეკრულები, ანდა მხრებზე შემობურული. ბევრიც, ვითომდა დაუდევრად დაყრილი ვიტრინის ძირში. „1000 პერანგი“ — მიდი ერთი და დათვალე! მეორე მხარეს დიკმა წაიკითხა: „საწერი ქაღალდი“, „საკონდიტრო“. აქვე იყო რეკლამა, კონსტანცა ტოლმეჯი „მზიურ საუზმეში“. მერე უფრო სვედიანი ში-

¹ ბუს ტარკინგტონი (1869-946) — ამერიკელი ნოველისტი და დრამატურგი.

ნაარსის აბრები ეკიდა: „საეკლესიო შესამოსელი“, „უწყებები გარდაცვალებაზე“, „დამკრძალავი ბიურო“... სიცოცხლე და სიკვდილი.

იცოდა, რასაც ახლა აკეთებდა, იმით ბევრი რამ შეიცვლებოდა მის ცხოვრებაში, — იმდენად არ შეესაბამებოდა ეს ყველაფერი იმას, რაც ადრე იყო. არ შეესაბამებოდა იმ შთაბეჭდილებას, რაც სურდა და შეიძლებოდა მოეხდინა როზმერიზე. როზმერის თვალში იგი ყოველთვის კორექტულობის ნიმუში იყო, ამ კვარტალში გამოჩენა კი შემოჭრას ჰგავდა. მაგრამ დიკისთვის ეს საქციელი, მისი აქ მოსვლა, თავის თავში რაღაც ღრმად ჩამარხულის გამოვლენას უფრო ნიშნავდა. მოუსვლელობა არ შეეძლო, მოვიდა და იდგა აქ, ანდა დადიოდა, მაჯებზე კარგად მორგებული სახელოებით, პიჯაკის სახელოები კი — ყალიბივით მორგებული პერანგისაზე. საუცხოო თარგის საყელო ეჭბოდა ყელს, წითური თმა მოდურად შეეკრიჭა, დენდივით ხელში პორტფელი ეჭირა. მოვიდა, რადგან არ შეეძლო არ მოსულიყო, როგორც იმ ერთ კაცს, ფერარაში რომ მივიდა და დადგა ტაძრის წინ, ტანზე ჯვალშემოხვეული, და ფერფლწაყრილი. დიკი თითქოსდა ხარკს უხდიდა რაღაც წაუშლელს, უაღსარებოდ ჩაგლილსა და დაუვიწყებელს.

XXI

ორმოცდახუთი წუთი გავიდა, რაც იცდიდა, და უცებ ვიღაც გადაეყარა. ეს ერთი ისეთი შემთხვევა იყო, ჩასაფრებულობით რომ გამოუხტებოდა ხოლმე სწორედ მაშინ, როცა არც ვინმეს ნახვა და არც ვინმესთან დალაპარაკება არ უნდოდა. და ასეთ დროს, რაც უფრო მეტად შეეცდებოდა თავის დაფარვას, მით უფრო მეტად მჟღავნებოდა, იმ მსახიობივით, კარგად როცა არ თამაშობს, დაძაბულია და ბოლოს და ბოლოს, ეხმარება მაყურებელს, შეავსოს ხოლმე თამაშის სიცარიელე. ანდა კიდევ: ხშირად იმათ არ თანაუგრძნობთ, ვისაც სწყურია თანაგრძნობა, და იმათ კი ვწყალობთ, ვინც სხვადასხვა გზით ახერხებს, თავი შეგვაბრალოს.

შეიძლება, დიკსაც ასე ემსჯელა, ამ შეხვედრაზე თუ იფიქრებდა. რუ დე სენტ ანჟზე იგი ოცდაათიოდე წლის ამერიკელმა მამაკაცმა შეაჩერა. გამხდარი, ფერმკრთალი სახე ჰქონდა, ავბედიოდად ჩაიციინა და სიგარეტის მოკიდება სთხოვა. დიკმა მაშინვე იმ ტი-

პებს მიაძვარავს, ჭაბუკობისას რომ შეხვედრია. ასეთები თამბაქოს ღუქნებში დაყალიბდნენ, ხელები დახლზე ჩამოუწყევიათ და უფალმა თუ იცის, გონების რომელი ჭუჭრუტანიდან უყურებენ შემსვლელ-გამომსვლელთ. გარაჟებში შინაურებივით გრძნობენ თავს და საეჭვო საქმეებს აგვარებენ. საპარიკმახეროებში იციან ჩამოსხდომა და თეატრის ფოიეში წრიალებენ. ასეთ ტიპებს მიაძვარავს. ეს სახეები ზოგჯერ ტადის კარიკატურებზეც გაიელვებდა ხოლმე. ბიჭობისას დიკს რამდენჯერ, შიშით ატანილს უცდია ბნელით მოცული დანა-შაულის სამყაროსთვის შეეხედა, სამყაროსთვის, რომლის მიჯნაზეც იდგა თვითონ.

— მოგწონთ პარიზი, მეგობარო?

პასუხს არ დალოდებია, დიკს გვერდით ამოუდგა და მიჰყვა.

— საიდან ხართ? — გამამხნევებელი ტონით ჰკითხა.

— ბაფალოდან.

— მე კი სან-ანტონიოდან, ისე კი, რაც ომი დაიწყო, აქ ვარ.

— არმიაში იყავით?

— აბა როგორ! ოთხმოცდამეოთხე დღეებშია გაგიგიათ?

ოდნავ წინ გაუსწრო და ჯიქურ შეხედა დიკს, კეთილი გამოხედვა არ ჰქონია.

— პარიზში ცხოვრობთ, მეგობარო? თუ ისე, გავლით ხართ?

— გავლით.

— რომელ სასტუმროში?

დიკს თავისთვის ჩაეცინა, — ეტყობა, გუნებაში აქვს ამ ღამით პირწმინდად დაუცარიელოს ოთახი. მაგრამ ის ტიპი მიუხედა, არ მოერიდა და მაშინვე უთხრა:

— ასეთ კაცს, მეგობარო, ჩემი არ უნდა შეგეშინდეთ. პარიზში უამრავი მაწანწალა დაქვებდა და ამერიკელ ტურისტებზე ნადირობს, მაგრამ ჩემი რად უნდა გეშინოდეთ.

დიკს მოჰბეზრდა და შეჩერდა.

— დრო თავსაყრელად გაქვთ, გეტყობათ.

— არა, რატომ, პარიზში საქმეს ვაკეთებ.

— რა საქმეს?

— გაზეთებს ვყიდვ.

ასეთი უწყინარი საქმიანობა და მისი უხამსი მანერები ერთმანეთს არ ეხამება. ეს კაცი თავისას ერეკებოდა:

— თქვენ რა გგონიათ, შარშან ფულს ვმოულობდი, დღეში ათი და ხან ოცი ფრანკი „სანდი ტაიმსზე“, ფასი კი ექვსი ფრანკია.

გახუნებული საფულიდან სურათი დაადრო, გახეთიდან ამოჭრილი, და თავის შემთხვევით თანამგზავრს მიაჩეჩა. სურათზე ამერიკელები ნაკადად გამოდიოდნენ ოქროთი სავსე ხომალდიდან საბიჯვლახზე.

— ორასი ათასი. მარტო ერთ ზაფხულს აქ ათი მილიონი რჩებათ.

— პასიზე რაღამ მოგიყვანათ?

ყმაწვილმა ფრთხილად მიიხედ-მოიხედა.

— კინომ, — დაღვრემილმა ჩასჩურჩულა, — აქ ამერიკული კინოსტუდიაა. ხანდახან სჭირდებათ ხოლმე ინგლისურად მოლაპარაკე. მეც შემთხვევას ვუცდი.

დიკმა საბოლოოდ გაცლა და მისი თავიდან მოშორება ამჯობინა.

ცხადი იყო, სანამ იგი კვარტალს უვლიდა, როზმერიმ მოასწრო სტუდიიდან გამოსვლა, ანდა დიკის ამ არემარეზე გამოჩენამდე წავიდა უკვე. კუთხეში მდებარე ბისტროში შევიდა, ტყვიის ჟეტონი იყიდა და სამზარეულოსა და აშმორებულ ტუალეტს შუა, თალარქვეშ შესულმა სასტუმრო „მეფე გეორგის“ კომუტატორს გამოუძახა. სასტუმროს შიფრი თქვა, მერე კარგა ხანს ეჭირა ყურმილი და კაფეს მიშტერებოდა; ბოლოს როგორც იქნა, — ალო გაისმა.

— დიკი ვარ, არ შემემლო არ დამერეკა.

პაუნა, მერე გაბედული, მის გუნებას საკვირველად აყოლილი და შეხამებული პასუხი:

— ძალიან მიხარია, რომ დარეკეთ.

— სტუდიასთან მოვედი, მეგონა შეგ ხვდებოდით. პასიზე ვარ, მეორე მხარეს, ბისტროში შევედი და იქიდან გელაპარაკებით. ვიფიქრე, ვნახავ და ბულონისკენ გავივლით-მეთქი.

— აჰ, მე იქ მხოლოდ რამდენიმე წუთით შევიარე, რა საწყენია!

სიჩუმე...

— როზმერი!

— ჰო, დიკ?

— უცნაური რამ მემართება თქვენზე ფიქრისას. როცა გოგონა შუახნის ჯენტლმენს მოსვენებას დააკარგვინებს, მისი საქმე წასულია.

— სულაც არა ხართ შუახნისა, დიკ! თქვენ ყველაზე ახალგაზრდა ხართ ქვეყანაზე...

— როზმერი!

ისევ პაუზა. თაროს მიაშტერდა, ზუსტად თავის პირდაპირ მწკრივად ქვო საფრანგეთის შედარებით სუსტი შხამებით სავსე ბოთლები: „ოტარ“, „რომ სენ-ჯეიმსი“, „მარი ბრიზარი“, პუნში „ორან-ჟად“, „ანდრე ფერნე ბლანკო“, „შერი როშე“, „არმანიაკ“.

— მარტო ხართ?

... — **ზომ არ გქწყინებათ, ფარდას თუ ჩამოუშვებ?**

— კიდევ ვინ უნდა იყოს, როგორ ფიქრობთ?

— ზომ ხელავთ, თვითონაც არ ვიცვი, რას ვამბობ. ნეტავი თქვენთან მამყოფა ახლა.

სიჩუმე. მერე ამოოხვრა და ძლივს გასაგონი:

— მეც მინდა, ახლა ჩემთან იყო.

ოთახი სასტუმროში, იქ, ტელეფონის ციფრებს მიღმა წვეს იგი და მუსიკის ხმა შხაპუნა წვიმად ეცემა ახლო, მის გარშემო...

მხოლოდ მე და შენ, შორს, ტაიტიზე,

ვიქნებით მარტო, ერთად, ოროი-ვე.

ნამზეურ კანზე ფიფქივით მოყრილი პუდრი. ახსოვდა, როცა აკოცა, თმის ძირებში კანი ნოტიო ჰქონდა. უეცრად გაფითრებული სახე გაკრთა დიკის სახესთან, და დაქანებული მხრები.

— არა, შეუძლებელია, — თავის თავს უთხრა. წუთის მერე უკვე ქუჩას მიუყვებოდა პორტე დე ლა მუეტისკენ, ან იქნებ სულაც საპირისპირო მხარეს მიდიოდა. ცალ ხელში პატარა პორტფელი ეჭირა, მეორეში — ოქროს ბუნიკიანი ჯოხი, ხმალივით.

როზმერი საწერ მაგიდასთან მიბრუნდა და დედასთან გასაგზავნი წერილის წერა დაამთავრა.

„...მხოლოდ რამდენიმე წუთით ვნახე, მაგრამ მაშინვე საოცრად ლამაზი მეჩვენა და მაშინვე შემიყვარდა (რა თქმა უნდა, დიკი უფრო ძალიან მიყვარს, მაგრამ ზომ იცი, რისი თქმა მინდა). მისი ახალი ფილმის საქმე უკვე მოგვარებულია და ხვალვე მიემგზავრება ჰოლივუდში, ასე რომ, ვფიქრობ, ჩვენც უნდა წავიდეთ. კოლის კლეი ჩამოვიდა აქ, ძალიან კარგი ბიჭია, მაგრამ თითქმის იშვიათად ვხვდები დაივერების გამო. დაივერები ღვთაებრივები არიან, ამისთანა მომხიბლავ ხალხს ჯერ არ შევხვედრივარ. დღეს ცოტა შეუძლოდ ვარ და წამალს ვსვამ, თუმცა, მგონი, არც არის საჭირო. მეტს აღარაფერს გეტყვი, გიამბობ!!! როგორც კი ამ წერილს მიიღებ, ტელეგ-

რამა გამოგზავნე, ნუ მომწერ, შემატყობინე ტელეგრამით! ჩამოხვალ თუ მე გამოვყვე სამხრეთში დაიფერებს?“

ექვს საათზე ნიკოლს დაურეკა დიკმა.

— რა გეგმები გაქვს საღამოსთვის? — ჰკითხა მან, — იქნება მშვიდად გავატაროთ ეს საღამო, სასტუმროში ვისადილოთ და მერე თეატრში წავიდეთ?

— კარგი, როგორც შენ გინდა. ცოტა ხნის წინ როზმერის და-ვურეკე, თავის ოთახში სადილობს. ამდილანდელმა ამბავმა მაინც ყველას თავგზა აგვიბნია.

— მე სულაც არა, — უთხრა დიკმა, — თუ ძალიან არ დაიღალე, მოდი რამე მოვიფიქროთ, ძვირფასო, თორემ ჩავალთ რივიერაზე და მთელ კვირას იმაზე ვილაპარაკებთ, როგორ დაგვემართა, რომ ბუშე ერთხელაც ვერ ვნახეთო. თანაც, ეს სჯობია იმას, რომ ვისხდეთ და ვწუხდეთ...

ამის თქმა წინდაუხედაობა იყო, წამოსცდა, ნიკოლს არ გამოჰპარვია.

— ვწუხდეთ, რაზე?

— მარია უოლისზე.

ნიკოლი დაეთანხმა თეატრში წასვლაზე. თავიდანვე ასე იცოდნენ, თითქოს დათქვესო. მათი აზრით, ასე უფრო კარგი დღეები ექნებოდათ, ხოლო თუ ხანდახან, ცხადია, მაინც იქანცებოდნენ, შეიძლება ზოგიერთი საღამოს გადადება, მაგრამ ამას თავიანთ თავს არ აბრალებდნენ, ეტყობა ვიღაც დაიღალა და სული მოითქვას, გადავდოთო. სანამ სასტუმროდან გავიდოდნენ, — მათ შეხედვას ხომ არაფერი სჯობდა და უფრო ლამაზ წყვილს ძნელად თუ შეხვდებოდი მთელ პარიზში, — როზმერის შეუარეს. კაკუნზე არავინ გამოეხმაურათ, იფიქრეს, უკვე სძინავსო და ქვევით ჩავიდნენ, ფუკეს ღამის ბნელ ბარში ვერმუტი და მწარე ლუდი დალიეს და პარიზის თბილსა და მათრობელ ღამეს შეერივნენ.

XXII

ნიკოლმა გვიან გაიღვიძა და სანამ თავის გრძელ წამწამებს გახსნიდა, სიზმარგამოყოლილმა, რაღაც ჩაიბუტბუტა. დიკის საწოლი

ცარიელი იყო, მხოლოდ ცოტა ხნის მერე მიხვდა, რომ კარზე ვი-
ლაც აკაკუნებდა და ამან გააღვიძა.

— დიახ! — დაიძახა, მაგრამ არავინ უპასუხა. ხალათი მოისხა
და კარის გასაღებად გაემართა. კართან პოლიციელი იდგა, ზრდი-
ლობიანად დაუკრა თავი და შიგნით შემოვიდა.

— მესიე ეფგენ ნორთი აქ არის?

— ვინ? არა! ამერიკაში გაემგზავრა.

— როდის გაემგზავრა, მადამ?

— გუშინ დილით.

პოლიციელმა ჯერ თავი გადააქნია და მერე გამეტებით მოჰყვა
საჩვენებელი თითის ქნევას.

— გუშინ საღამოს იგი პარიზში იყო. ამ სასტუმროშია რეგის-
ტრირებული, მაგრამ მის ოთახში არავინ არის. მირჩიეს, აქ მოვსუ-
ლიყავი, რომ თქვენთვის მეკითხა.

— უცნაურია, ვერაფერი გამიგია, გუშინ დილით გაუცვილეთ ჰავ-
რის მატარებელზე.

— როგორც უნდა იყოს, დღეს დილით აქ ნახეს. საბუთებიც კი
შეუმოწმეს. ასე რომ, რაღაც ეჭვი შეიძლება გქონდეთ.

— ჩვენ არაფერი ვიცით ამაზე, — წამოიძახა გაოცებულმა ნი-
კოლმა.

პოლიციელი ჩაფიქრდა. კარგი გარეგნობის მამაკაცი იყო, მაგ-
რამ ყარდა.

— გუშინ საღამოს თქვენთან არ იყო?

— არა! რანაირად?

— ერთი ზანგი დაუპატიმრეთ. ეს სწორედ ის ზანგია. ბოლოს და
ბოლოს, როგორც იქნა, დაუპატიმრეთ.

— არ მესმის, რაზე ლაპარაკობთ. თუ თქვენ მისტენ ებრეჰემ ნორ-
თზე მელაპარაკებით, დიახ, მას ვიცნობთ, მაგრამ თუ იგი კიდევაც
პარიზში იყო გუშინ საღამოს, არ გაგვიგია.

პოლიციელი თავს იქნევდა, ზედა ტუჩი შიგნით შეეწია, ეტყობო-
და, მაინც რაღაც ეეჭვებოდა.

— მაინც რა მოხდა? — ახლა ნიკოლმა იკითხა.

პოლიციელმა ხელები გაშალა, მოკუმული პირი გააღო. თანდა-
თან მიხვდა, რა მიშინდველი იყო ნიკოლი და თვალები აუციმციმდა.

— რა მოხდებოდა, ხომ იცით, მადამ, ზაფხულია, ბევრი ხალხი

ტრიალებს. მისტერ ეფგენ ნორთი გაძარცვეს და პოლიციაში განაცხადა. ჩვენ დავიჭირეთ არამზადა. ახლა საჭიროა, რომ მისტერ ეფგენ ნორთმა იცნოს იგი და ბრალდება დადგინდეს.

ნიკოლმა ხალათი მჭიდროდ შემოიხვია, კიდევ ერთხელ გაუმეორა, მეტი აღარაფერი ვიციო და დაითხოვა პოლიციელი. გაოგნებულმა შხაპი მიიღო და ჩაიცვა. უკვე ათს გადაცილებული იყო. როზმერის დაურეკა, მაგრამ არაუინ უპასუხა. მერე პორტიეს დაუკავშირდა და გამოირკვა, რომ დილის შვიდისთვის ეიბი მართლა მოსულიყო სასტუმრო „მეფე გეორგში“, ოთახი აელო. მაგრამ თითქმის არც გაჩერებულა. ნიკოლი მისაღებში დაჯდა და დაელოდა, რომ იქნებ დიკს დაერეკა. მაგრამ დიკი არ ჩანდა, ბოლოს ხელი ჩაიქნია და გარეთ გასვლა დააპირა. სწორედ ამ დროს ქვევიდან დაურეკეს:

— თქვენ გკითხულობთ მისტერ კროუშოუ, ზანგია.

— რა საქმეზე?

— იგი ამბობს, რომ გიცნობთ თქვენც და დოქტორსაც. ამბობს, რომ მისი მეგობარი ვინმე მისტერ ფრიმენი ციხეში ზის, რომ მას ყველა იცნობს. იგი ამბობს, რომ ეს შეცდომაა, უსამართლობაა, და სურს ნახოს მისტერ ნორთი. უნდა მიასწროს, თორემ შეიძლება თვითონაც დაიჭირონ.

— ჩვენ არაფერი ვიციოთ, — ნიკოლმა, თითქოს მთელი ჯავრი ამაზე ამოიყარაო, გაბრაზებით დაახეთქა ტელეფონი და ამით მოულო ბოლო მთელ ამბავს.

პარიზში ეიბის ექსცენტრიკულმა გამოჩენამ ნიკოლს აშკარად დაანახვა, როგორ დაქანცა მისმა თავაშვებულმა, გატიალებულმა ცხოვრებამ. თავიდან ამოიგდო ეიბზე ფიქრი და მკერაუთან წასვლა გადაწყვიტა. იქ როზმერის შეხვდა და ორივენი რუ დე რიეოლიზე გავიდნენ ხელოვნური ყვავილებისა და ფერადი შუშის მძივებისთვის. ნიკოლის დახმარებით როზმერიმ დედისთვის ბრილიანტის ქინძის-თავი იყიდა, ასევე შარფები და მოდური პორტსიგარებიც, რასაც კალიფორნიაში ჩასვლისას თავის ჰოლოფიდელ მეგობრებს აჩუქებდა. ნიკოლმა მხოლოდ სათამაშო ჯარისკაცები, რომელიც და ბერძენი მეომრების მთელი არმია იყიდა ვაჟიშვილისთვის, რაც ათას ფრანკზე მეტი დაუჯდა.

ახლაც სხვადასხვანაირად ხარჯავდნენ ფულს. როზმერის კვლა-

ვაც აღტაცებას ჰკვირიდა ნიკოლის მეთოდი ფულის ხარჯვისა. ნიკოლმა იცოდა, და კარგადაც იცოდა, რომ თავის ფულს ხარჯავდა. როზმერის კი სულ ეგონა, რომ რაღაც სასწაული მოხდა, ეს ფული ასესხეს და ფრთხილად უნდა ყოფილიყო, გამოეზოგა.

კარგი იყო მზიან დღეს უცხო, დიდ ქალაქში სიარული და ფულის ხარჯვა. დადიხარ ნამზეური ჯანსაღი სხეულით, სახეატეკცილი, თავით ფეხამდე გაღაღებული, ხელს გაიწვდენ, მოძრაობ და გრძნობ, რა მომხიბლავი ხარ და ქალურად მიმზიდველი, გჯერა შენი თავისა.

სასტუმროში უკვე ელოდებოდათ დიკი, ხალისიანი და დილასავით ცინცხალი. ნიკოლმაც და როზმერიმაც, მის დანახვაზე მთლად ბავშვებივით გაიხარეს.

დიკმა უამბო, ცოტა ხნის წინ თვითონ ეიბს დაურეკავს და ულაპარაკია მასთან. თურმე მართლა პარიზშია და დილანდელს აქეთ სადღაც იმალება.

— ჩემს სიცოცხლეში არ მომისმენია ამისთანა უცნაური ლაპარაკი ტელეფონში.

მარტო ეიბი კი არ ლაპარაკობდა დიკთან, ერთი ათი კაცი მაინც იყო კიდევ ჩართული და ყველა თითქმის ერთნაირად იწყებდა: — აქ ერთ კაცს უნდა თქვენთან ლაპარაკი ამ საქმეზე, ეს ამბობს, ეგ სულაც რა შუაშიაო, — როგორ? რა?

— თქვენ ეი, მოკეტეთ, არაფერი ისმის — ერთი სიტყვით, გაება ამბავში და შინ ვერ მიდის. მე თუ მკითხავთ, მე თუ მკითხავთ... — აქ ტელეფონში რაღაც ბუებუყის მსგავსი ხმა გაისმა და რა უნდა ეკითხათ მისთვის, გაუგებარი დარჩა.

ტელეფონის ხმაურში ახლა სულ სხვა რამ გაარჩია:

— მე მინდა მოგმართოთ, როგორც ფსიქოლოგს... — ეს ვიღაც, ასეთი აზრებით შთაგონებული, ეტყობა, მოაცილეს ტელეფონს და ასე და ამრიგად, ვედარ ელაპარაკა დიკს, ვედარც როგორც ფსიქოლოგს, და ვედარც ისე.

მერე საუბარი დაახლოებით ასე წარიმართა:

— ალო!

— დიახ!

— რა დიახ, ალო!

— ვინა ხართ?

— ჰო, ისევ ჩაერთო ვიღაც, — ეცინებოდა, — ახლავე ვინმეს გადავცემ ყურმილს.

დროდადრო, ყურმილის დახეთქების ხმასა და ტელეფონთან ატეხილ ღრიანცეღში, ძლივს გასაგონ წყვეტილ ფრაზებში — არ გინდათ მისტერ ნორთ, მე არ... — და რაღაც ამისთანა, დიკს ეიბის ხმაც ესმოდა. მერე ვიღაცამ მკვახედ უთხრა:

— თუ თქვენ მართლა მისტერ ნორთის მეგობარი ხართ, მოდით და წაიყვანეთ აქედან.

ახლა თვითონ ეიბი ჩაერია, ხმაური იმდენად აღარ ისმოდა, ეტყობა ყველა მისწი-მოსწია და დიდი ამბით, მძიმედ მოჰყვა ლაპარაკს.

— დიკ, ჩემი მიზეზით რასობრივი ჩხუბი ატყდა აქ, მონმარტრზე. ახლა ფრიმენის გამოსაშვებად მივდივარ, ციხეშია. თუ იქ ერთი ზანგი მოვიდა — კოპენჰაგენში ვაქსის ფაბრიკა აქვს... ალო, კარგად იმის? — თუ იქ ვინმე მოვიდა... — ისევ ერთი ათი ხმა მაინც ჩაერთო.

— როგორ მოხვდით ისე პარიზში? — ჩაეკითხა დიკი.

— ვერემდე ჩავედი და მერე გადავწყვიტე თვითმფრინავით დაუბრუნებულებიყავი, რომ ვერე და სენ-სიულპისი შემედარებინა ერთმანეთისთვის. ის კი არაა, რომ სენ-სიულპისი პარიზთან ვერ მოვა. ბაროკოს არა ვგულისხმობ, არა. სენ-სიულპისი კი არაა, უფრო სენ-ჟერმენი მაქვს მხედველობაში. ღვთის გულისთვის, მოითმინეთ, ერთი წუთით, მე თქვენ სასტუმროს მსახურთან გალაპარაკებთ.

— ღვთის გულისთვის, არ გინდათ.

— მომისმინეთ — რა ქნა მერიმ, წავიდა?

— კი.

— დიკ, ერთ კაცს მინდა დაელაპარაკოთ, ამ დილით გავიცანი აქ, საზღვაო ოფიცრის ვაჟიშვილია, ყველა ექიმი მოიარა ვეროპაში, ვისთან არ ყოფილა, ახლავე ყველაფერს გეტყვით...

აქ კი დააგლო დიკმა ყურმილი, შესაძლოა, ცოტა უმადურადაც კი მოიქცა, — გონების დოლაბს რომ ეტრიალა, დასაფქვავი მარცვალი იყო საჭირო.

— ეიბი ისეთი კარგი იყო, — როზმერის უამბობდა ნიკოლი, — საოცრად კარგი. მას შემდეგ კარგა ხანი გავიდა. მე და დიკი ახალდაქორწინებული ვიყავით. სამწუხაროა, რომ მაშინ არ იცნობდით ეიბს. კვირიდან კვირამდე ჩვენთან იყო ხოლმე და თითქმის ვერ ვამჩნევდით სახლში მის არსებობას. ხან უკრავდა, ხან ბიბლიოთეკაში

იჯდა ისე, საათობით, თავის შეყვარებულ მუნჯ პიანინოსთან. ერთი მოახლე გვყავდა, — გახსოვს, დიკ? — ეიბი მოჩვენება ეგონა. უყვარდა ეიბს ამ მოახლის შეშინება, დერეფანში დაუდარაჯდებოდა და გამოჩნდებოდა თუ არა, დაიძახებდა: — უუ! ერთხელაც, ამისთანა შეშინება მთელ ჩაის სერვიზად დაგვივიდა, მოახლეს ხელიდან გაუვარდა... მაგრამ არაფრად ჩაგვივლია.

ასეთი მხიარული ცხოვრებით ცხოვრობდნენ მაშინაც, დიდი ხნის წინათ. როზმერის შეშურდა კიდევაც, თვითონ ხომ არასოდეს ეცხოვრა ასე...

— მერე რა დაემართა? — იკითხა, — სმა რად დაიწყო?

ნიკოლმა თავი გააქნია, მე არაფერ შუაში ვარო.

— რამდენი გონიერი და არაჩვეულებრივი კაცი იკარგება ჩვენს დროში.

— როდის, რომელ დროში არ იყო ასე? — ჩაერია დიკი, — არაჩვეულებრივ კაცს ყოველთვის თამაში უხდება ზღვარზე. ყველა ვერ უძლებს ამას და ბოლოს ხელს ჩაიქნევს.

— მიზეზი მაინც უფრო ღრმაა, — არ დაუთმო ნიკოლმა, თან ცოტა გაბრაზდა, რომ დიკი როზმერის თანდასწრებით შეეპასუხა, — რამდენი დიდი ხელოვანია, ვთქვათ, თუნდაც, ფერნან ლეჟე, — სულაც არ იხრჩობენ ღვინოში თავს. რაღა მაინცდამაინც ამერიკელები ლოთდებიან?

ამ კითხვაზე იმდენნაირი პასუხის გაცემა შეიძლებოდა, რომ დიკმა ამჯობინა საერთოდ არ ეპასუხა, დარჩეს ასე ნიკოლისთვის. ბოლო ხანს დიკმა შეამჩნია, თითქოს კრიჭაში ედგა ნიკოლს და თუმცა იგი ულამაზესი იყო მათ შორის, ვინც ცხოვრებაში შეხვედრია, და უზვადაც ჰქონდა მომადლებული ყველაფერი, რაც დიკს სჭირდებოდა, გრძნობდა, უკვე შორს აღარ იყო შეჯახება და თავს იკაჟებდა, დროს არ კარგავდა. მიჩვეული არ იყო შეღავათს თავისადმი და ახლა ცოტათი რცხვენოდა კიდევაც ასეთი შეღავათისა. თვალს ხუჭავდა, იმის იმედით — ნიკოლი ხომ ვერაფერს ამჩნევს, მხოლოდ იმას, რომ აღტაცებას მგვრის როზმერის მშვენებაო. არადა, გუმინ თეატრში როზმერის ხსენებისას, ნიკოლმა ლამის მიახალა, როზმერი ისევ ბავშვიაო.

სამივე დაბლა ჩავიდა და ხალიჩებიან მყუდრო დარბაზში ისაუბრეს. ჩქამიც არ ისმოდა, ისე მიდი-მოდიოდნენ ოფიციატები, სულ

აღარ ჰგავდნენ იმ თავგზააბნეულ კაცებს, აქეთ-იქით რომ აწყდებოდნენ იმდღევანდელ სუფრაზე. მოშორებით ამერიკელები ისხდნენ თავიანთი ოჯახებით და სხვა ამერიკელებს უყურებდნენ. ესენიც ცოლ-შვილთან ერთად იყვნენ და ძალიან ცდილობდნენ ერთმანეთს როგორმე დალაპარაკებოდნენ.

გვერდით მაგიდასთან ქალები და ერთი მამაკაცი ისხდნენ. ვერ გაიგებდით, ვინ იყვნენ. მამაკაცი უფრო მდივნის ტიპი იყო, ახალგაზრდა, სახეზე ღიმილი ეფინა, თავაზიანი მიხრა-მოხრა ჰქონდა და სულ იმის ცდაში იყო, ვისთვის რა ესამოვნებინა. ქალები ბევრი იყვნენ, ოცამდე მაინც, არც ახალგაზრდები ეთქმოდათ, არც ხანში შესულები. რომელ სოციალურ ფენას ეკუთვნოდნენ, ამის მიხედვრაც ჭირდა. მაგრამ ერთი კი იყო, ყველა რაღაცნაირად დაახლოებულიები ჩანდნენ, თითქოს უფრო მეტად, ვიდრე, ვთქვათ ცოლები, ერთად რომ შეყრილან და სანამ ქმრები სათათბიროზე არიან, ამათ დრო გაჰყავთ. იმაზე უფრო ახლობლებიც ჩანდნენ, ტურისტულ ჯგუფში რომ არიან ხოლმე.

ის იყო, რაღაც სასაცილო უნდა ეთქვა მათზე, რომ დიკმა უნებურად ენას კბილი დააჭირა და ოფიციალტს სთხოვა, გაიგეთ, რა ხალხიაო.

— ესენი გმირების დედები არიან, — აუხსნა ოფიციალტმა.

სამივემ ხმადაბლა ამოიოხრა. როზმერის თვალზე ცრემლი მოადგა.

— უფრო ახალგაზრდები, ალბათ ცოლები არიან, — თქვა ნიკოლმა.

ღვინის ბოკალიდან ისევ გახედა მათ დიკმა. მათ კეთილ სახეებში და დიდ სიმშვიდეში, გარშემო ყველას რომ ედებოდა, დიკმა ძველი ამერიკის ღირსება დაინახა. თავიანთი ახლობლების დასატირებლად შორიდან მოსული ქალების აქ ყოფნა აქაურობას ამაღლებულს და მშვენიერს ხდიდა. იმ წამით დიკი ბავშვობას დაუბრუნდა, მამის მუხლზე შემომჯდარიყო და აჩუ-აჩუს გაიძახოდა, ირგვლივ კი დუღდა ძველი ვნებები, თავდადება და მისწრაფებები. თავს ძალა დაატანა, რომ თანმხლებ ქალებს დაჰბრუნებოდა, შეეხედა მთელი იმ ახალი სამყაროსთვის, რომელსაც იგი მინდობოდა.

...ხომ არ გწყინებათ, ფარდას თუ ჩამოუშვებ?..

XXIII

ები ნორთი ისევ სასტუმრო „რიტცის“ ბარში იყო. დილის ცხრიდან აქ ჩაჯდა. თავშესაფრის ძებნაში სასტუმროს რომ მიაღგა, ყველა ფანჯარა გაეღოთ და დიდებულ სხივებს ამოჰქონდა და ამოჰქონდა მტკვერი გაკვამლული ხალიჩებიდან თუ სავარძლებიდან. სასტუმროს მსახურები ქარივით დაქროდნენ დერეფნებში, გვეგონება უსხეულონი არიან, ეს-ეს არის დედამიწას მოსცილდნენ და სივრცეში მიდომოდიანო. მთავარი ბარის წინ მეორე ბარი იყო, ქალებისთვის, ერთი ბეწო ჩანდა. გაგიკვირდებოდათ, რანაირად იტყვედა ამდენ ხალხს შუადღის მერე.

თავად ცნობილი პოლი, კონცესიონერი,¹ ჯერ არ მოსულიყო, მაგრამ კლოდმა, ჯერ უადგილო გაკვირვებით აიხედა და მერე მოსცილდა საქმეს, რომ ეიბისთვის აპერიტივი² მოემზადებინა. ეიბი კედელთან ახლოს, მერხზე ჩამოჯდა, ორჯერ გადაკრა და უკეთ იგრძნო თავი, ბევრად უკეთ. ისე, რომ საპარიკმახეროშიც კი ავიდა და გაიპარსა. ბარში რომ დაბრუნდა, პოლი უკვე იქ იყო, თავისი ახალი მანქანა კაპუცინების ბულვარზე დაეყენებინა მოხერხებულად. პოლს მოსწონდა ეიბი, გვერდით მიუჯდა და საუბარი გაუბა.

— ამ დილას შტატებში უნდა წავსულიყავი, — თქვა ეიბმა, — არა, დღეს არა, გუშინ დილას, თუ... როგორც არის.

— მერე რად გადაიფიქრეთ? — ჰკითხა პოლმა.

ეიბი ჩაფიქრდა და ბოლოს მიზეზი გამოძებნა: — რომანს ვკითხულობდი, „ლიბერტეში“ იბეჭდება გაგრძელებებით. შემდეგი სადაცაა გამოვა პარიზში და გამომრჩებოდა, როდისღა წამეკითხა თუ წავიდოდი.

— ეტყობა, საინტერესოა.

— საშშ-შ-ინლად.

პოლი წამოდგა, ჩაიცინა და სკამის ზურგს დაეყრდნო.

— მისტერ ნორთ, თუ თქვენ მართლა გინდათ წასვლა, ხვალ ორი თქვენი მეგობარი მიემგზავრება „საფრანგეთით“, სლიმ პირსონი და

¹ კონცესია (ლათ.) — სახელმწიფოს მიერ კერძო მრეწველთან დადებული ხელშეკრულება, რომლის მიხედვითაც ამა თუ იმ ობიექტზე მრეწველი იღებს ექსპლუატაციის უფლებას. კონცესიონერი (ფრანგ.) — პირი, რომელსაც კონცესია აქვს აღებული.

² აპერიტივი — სუსტი სპირტიანი სასმელი, რომელსაც მადის მოსაყვანად სვამენ.

მისტერ... რა გვარია, მისტერ... ახლავე გავიხსენებ, მაღალი, ამას წინათ წვერი მოუშვა.

— იარღლი, — მიეშველა ეიბი.

— მისტერ იარღლი. ორივენი „საფრანგეთით“ მიდიან.

პოლმა დააპირა თავის საქმეს მიჰბრუნებოდა, მაგრამ ეიბმა სცადა ცოტა ხანს კიდევ შეეყოვნებინა.

— მე შერბურის გავლით უნდა წავიდე. ჩემი ბარგი ამ გზით წაიღეს.

— ბარგს ნიუ-იორკში მიიღებთ, — უთხრა მიმავალმა პოლმა.

ამ შენიშვნის ლოგიკურობას ეიბი მაშინვე ვერ ჩასწვდა, მაგრამ გაუხარდა, რომ ვიღაც ფიქრობდა და ზრუნავდა მასზე, ან უფრო სწორად, გაუხარდა, რომ ჯერჯერობით კიდევ შეეძლო არაფერზე ეზრუნა.

ამასობაში ბარში ხალხი მატულობდა. პირველი მაღალი დანიელი მოვიდა, რომელსაც ეიბი ადრე სხვაგანაც შეხვედროდა. დანიელმა მოპირდაპირე კედელთან ამოირჩია ადგილი და ეიბი მიხვდა, მთელ ღღეს იქ გაატარებდა, დალევდა, ისაუბრებდა, გახეთქს წაიკითხავდა, ანდა სულაც ვინმეს გამოელაპარაკებოდა. ეიბს უცებ მოუნდა ჩვეულებრივზე დიდხანს მჯდარიყო აქ. თერთმეტ საათზე კოლეჯის ბიჭებმა შემოიარეს, ერთიმეორის მიყოლებით შემოდიოდნენ. დაახლოებით ამ დროს იყო, რომ ეიბმა მსახურს სთხოვა, ტელეფონით დაივერებთან დაეკავშირებინა, მაგრამ სანამ მათ დაუკავშირდებოდა, ეიბს სხვა, ახალი მეგობრები გამოუჩნდნენ. გადაწყვიტა ისინიც ჩაერთო ლაპარაკში და ამის გამო იყო, რომ კაცი ვერ გაიგებდა, ვინ და რას გაიძახოდა ტელეფონში. დროდადრო ეიბის გონებაში წამოტეხტივდებოდა ხოლმე აზრი, რომ უნდა ამდგარიყო და წასულიყო, და ციხიდან ფრიმენი გამოეყვანა, მაგრამ ყველანაირ ფაქტს თავიდან ღამის კომშარავით იშორებდა.

პირველი საათისთვის ბარი უკვე სავსე იყო. არეულ ხმებსა და ხმაურში ოფიციატები თავიანთ საქმეს აკეთებდნენ, თავიანთ კლიენტებს გასაგები ენით აგებინებდნენ, რამდენი დაელიათ და რამდენი უნდა გადაეხადათ.

— ასე, ორი ვისკი... და კიდევ ერთი... ორი მარტინი და მერე ერთიც... თქვენთვის არაფერი აგიღიათ, მისტერ ქუოტერლი... ესე იგი, ორჯერ სამ-სამი. თქვენგან სულ სამოცდათხუთმეტი ფრანკი,

მისტერ ქუოტერლი. მისტერ შეფერი ამბობს, რომ მეტი არაფერი შეუკვეთია... ბოლოს მხოლოდ ვისკი მოგართვით... ჩემი საქმეა შევასრულო, რასაც მომთხოვთ... უღრმესი მადლობა.

აურზაურსა და ღრიანცელში ეიბი უადგილოდ დარჩა და ახლა ფეხზე იდგა, ბარბაცებდა და თავის ახალ ნაცნობებს ელაპარაკებოდა. ვილაცის ფოქსტერიერი თასმით გამოედო და ფეხებში ებლანდებოდა, მაგრამ ეიბმა მოახერხა და მოიცილა ისე, რომ არც არაფერი გადაუყირავებია და ვილაცამ რომ ერთი ათჯერ ბოდიში მოიხადა, იმასაც მოუსმინა. მერე ლანჩზე მიიწვიეს, მაგრამ იუარა, ბრიგლითზე რაღაც საქმე მაქვსო. ცოტა ხნის მერე მეტად თავაზიანად, იმ მანერით, ალკოპოლიკებს დროთა ვითარებაში რომ უჩნდებათ ხოლმე, და ძალიან ჰგავს პატიმრისა თუ ძველი მსახურის მანერებს, თავი დაუკრა ყველას და შეტრიალდა. შეამჩნია, რომ ციებ-ცხელება ბარში ისევე ჩქარა ჩამქრალიყო, როგორც დაიწყო.

მოპირდაპირე მხარეს დანიელი თანამეინახეებთან ერთად საუზმობდა. ეიბმაც შეუკვეთა საუზმე, მაგრამ პირი თითქმის არ დაუკარებია, თავისთვის იჯდა მხოლოდ და ლამის ნეტარებით იხსენებდა წარსულს. ღვინო თავისას აკეთებდა, გარდასული ბედნიერი დღეები და მოგონებები განუახლდა, ახლანდელს შეეგნა, თითქოს იგივე ხდებოდა და მეტიც, მერმისსაც ედებოდა, თითქოსდა მერეც ისევ ისევე იქნებოდა.

ოთხ საათზე მსახური მიუახლოვდა ეიბს.

— ერთი კაცი გკითხულობთ, ფერადკანიანია, გვარად პიტერსონი, ჟიულ პიტერსონი.

— ღმერთო ჩემო! რანაირად მომნახა?

— მე არ მითქვამს, რომ აქ ბრძანდებით.

— საიდან გაიგო?! — ეიბი შექანდა, კინაღამ ჭურჭელს დაემხო ხელ მაგიდაზე, მაგრამ თავს მოერია და გასწორდა.

— უთხარით, რომ აქ ვარ... — ის იყო მსახური წასასვლელად გაემართა, რომ ეიბმა, ეტყობა გადაიფიქრა და ჰკითხა, — აქ შემოუშვებენ?

— ახლავე გავიგებ.

მსახური პოლს მიუახლოვდა და შეეკითხა. პოლმა მიიხედ-მოიხედა, თავი გააქნია, მერე ეიბი დაინახა და თვითონ გამოემართა მისკენ.

— ბოდიშს ვიხდი, მისტერ ნორთ, მაგრამ ნებას ვერ დავრთავ.
ვიბმა ძლივს აიტანა სხეული, წამოდგა და რუ კამბონზე გავიდა.

XXIV

ტყავის პატარა პორტფელით ხელში რიჩარდ დაივერი მეშვიდე უბნის კომისარიატიდან გამოვიდა, მარია უოლისს ბარათი დაუტოვა, ქვეშ „დიკოლი“ მიაწერა, როგორც თვითონ და ნიკოლი აწერდნენ ხოლმე თავიანთი სიყვარულის პირველ ხანებში მეგობრებისადმი გაგზავნილ წერილებს, და პერანგების ატელიეში გაეშურა. დიკის იქ მისვლისას ერთი ფაციფუცი შეიქნებოდა ხოლმე, თითქმის არაპროპორციული იმ თანხისა, რასაც დიკი უხდიდა მათ და რცხვენოდა ამის გამო. ეჩვენებოდა, რომ ამ ღარიბ ინგლისელებს აბნევდა დახვეწილი მანერებით. შეცდომაში შეჰყავდა ისეთი თავდაჭერით, გვეგონება ამ უზრუნველი ცხოვრების გასაღები მას ეგდო ხელთ. იმისიც რცხვენოდა, მკერავს თუ ეტყოდა, აბრეშუმის სახელო სულ ოდნავ ასწიეთო. იქიდან დიკი სასტუმრო „კრიიონის“ ბარში შევიდა და ყავა და ცოტაოდენი ჯინი დალია.

სასტუმროს ვესტიბიულში შესულს, ძალიან განათებული ეჩვენა იქაურობა და გაუკვირდა. გარეთ გამოსვლისას მიხვდა, უკვე საღამოდებოდა და იმიტომაც ჩანდა ისე. ქარი ღრუბელსა და ნისლს მიერეკებოდა. ოთხ საათზე თითქმის შეღამდა. ელისეს მინდვრებზე ტრიალ-ტრიალით სწყდებოდა ფოთლები ხეებს და არეულად, აქა-იქ ყვრებოდა მიწას. რუ დე რივოლიზე ბანკში მისასვლელად, რომ იქ ფოსტისთვის მიეკითხა, დიკმა ორი კვარტალი ფეხით გაიარა, მერე ტაქსი გააჩერა და ელისეს მინდვრების გავლით სასტუმროსკენ წავიდა. წვიმა წამოვიდა. რახარუხით ეცემოდა სახურავს. მარტო იჯდა სიბნელეში, თავის სიყვარულთან ერთად.

ორი საათის წინათ სასტუმრო „მეფე გეორგის“ დერეფანში როზმერიისა და ნიკოლის სილამაზე ფოტოილუსტრაციებისა და ლეონარდოს ქალის სილამაზეს შეედრებოდა. მანქანიდან გაჰყურებდა ელისეს წვიმიან მინდვრებს, დაღვრემილი და შემფოთებული, თითქოს რამდენიმე სხვადასხვა მამაკაცის ვნებით მოცული და, გამოსავალსა და მარტივ გზას ვერ ხედავდა.

როზმერიმ თავისი ოთახის კარი გააღო. რომ იტყვიან, ნერვები „დაგლეჯაზე“ ჰქონდა. მთელი დღე-ღამე გავიდა და თავი ვერაფერს მოაბა. მაგრამ ეს სხვამ არაუინ, თვითონ იცოდა მხოლოდ. ფიქრი აერია, სურათ-გამოცანასავით იყო ყველაფერი. ცალ-ცალკე მიყრილი ვერ აეწყო და ვერ გაემთლიანებინა და იმ მიყრილი სურათებით მიითვლიდა წარმატებებსა და იმედებს, ერთ ძაფზე ასხამდა მძივებით დიკს, ნიკოლს, დედას, გუშინდელ რეჟისორს „ფილმ პარექსელანსიდან“ და კრიალოსანივით მარცვლავდა.

კარზე დიკმა რომ დააკაკუნა, როზმერის ის იყო, ჩაეცვა და სარკმილიდან წვიმას უყურებდა. რომელიღაც ლექსის სტრიქონებს იხსენებდა და თვალწინ ბევრელი-ჰილზის ნიაღვრებიანი არხები ედგა. კარი გააღო და დიკი დაინახა. ჩამოსხმული, ღვთაებრივი, მარადიული და შეუცვლელი, როგორც ყოველთვის ეჩვენებათ ხოლმე უმცროსებს უფროსები. დიკს კი უნებლიეთ ცოტათი იმედი გაუცრუვდა როზმერის პირველ დანახვაზე. მეორე წუთში კი ისევ მოაჯადოვა მისი ღიმილის უმწეო მშვენიერებამ, მისი ჩამოსხმული სხეულის სილამაზემ, კოკორს რომ ჰგავდა, სულ მალე კი ყვავილივით გაიშლებოდა. სააბაზანოს ღია კარიდან მისი სველი ნატყრფალი მოჩანდა ნოხზე.

— მის ტელევიზია, — ხუმრობის კილოთი, რაც ასე არ ეხამებოდა ახლა მის გუნებას, ისე თქვა დიკმა. პორტფელი და ხელთათმანი ტუალეტის მაგიდაზე დადო, ხელჯოხი კედელზე მიაყუდა. ნიკაპი თითქოს ჯიუტად იგერიებდა დარდის ნაოჭებს, ბაგის გარშემო დალაგების საშუალებას არ აძლევდა, ზვეით, შუბლისკენ, საფეთქლებისკენ ერეკებოდა, იმ შიშით, სხვამ არაუინ შეამჩნიოსო.

— მოდით, აქ, მუხლზე დამიჯექით, — ალერსით უთხრა, — ახლოს მინდა შენი მშვენიერი ტუჩები.

როზმერიმ გაუგონა, სარკმელს იქით წვიმის ხმაური ნელ-ნელა მიაწყდა, წკაპ-წკა-აპ. ტუჩები თავისი წარმოსახვით შექმნილ მშვენიერ, ცივ სახეს მიაღო.

მერე თვითონ კოცნიდა დიკს, უცბად, ჩქარ-ჩქარა და დიკს ისევ და ისევ აოცებდა როზმერის კანი — აბრეშუმი. არც არაფერი უნახავს ასეთი თვალისმომჭრელი. მაგრამ სილამაზის ერთი თვისება ისიც არის, რომ გამოავლენს, რაც რამ კარგია ამ სილამაზით მონიბლულ კაცში. შესაძლოა, ამიტომაც ფიქრობდა ახლა დიკი ნი-

კოლზე, იმაზე, რომ ღერუფანში სულ რაღაც ორი კარის იქით იყო იგი. თავის მოვალეობაზე ფიქრობდა დიკი.

— წვიმამ გადაიღო, — თქვა მან, — სახურავებს შეხედეთ, უკვე მზე დანათის.

როზმერი წამოდგა, დიკისკენ დაიხარა.

— რა მსახიობები ვართ! ორივე — მეც და თქვენც.... — ეს იყო ყველაზე გულწრფელი რამ, რაც კი დიკისთვის ეთქვა.

როზმერი პატარა მაგიდასთან მივიდა და როგორც კი სავარცხელს დასწვდა, კაკუნი გაისმა კარზე. ხმადაბლა, მაგრამ დაჟინებით აკაკუნებდნენ.

ორივე ადგილზე გაშეშდა. კაკუნი გამეორდა და ახლა უფრო ხმამაღლა. როზმერიმ უცებ გაიაზრა, რომ კარი ჩაკეტილი არ იყო, სწრაფად გადაისვა თმაზე სავარცხელი, თავი დაუქნია დიკს, უკვე რომ მოესწრო გადასაფარებლის გასწორება საწოლზე, სადაც ორივე იჯდა, და კარის გამოსადებად გაემართა. დიკმა მშვიდად და ბუნებრივად თქვა, არცთუ ხმამაღლა:

— ...ჰო, თუ მაინცდამაინც არსად გინდათ წასვლა, ვეტყვი ნიკოლს და ამ საღამოს ძალიან წყნრად, შინაურულად გავატარებთ.

ტყუილუბრალო სიფრთხილე იყო, რადგან ისინი, ვინც კართან იდგნენ, იმდენად მოეცვა საკუთარ საზრუნავს, რომ უბრალოდ, ვერც კი შეამჩნევდნენ იმას, რაც ახლა მათ არ ეხებოდა. კართან იდგნენ ეიბი, ერთ დღე-ღამეში რამდენიმე თვით რომ დაბერებულიყო, და საშუალო სიმაღლის შავკანიანი, ნაღვლიანი და შეშინებული მამაკაცი. ეიბმა გააცნო, მისტერ პიტერსონი სტოკჰოლმიდანო.

— საშინელ დღეშია ჩავარდნილი და ჩემი ბრალია, — თქვა ეიბმა, — იქნება კარგი რჩევა მოგეცათ.

— ჩვენთან წავიდეთ, — უთხრა დიკმა.

ეიბმა დაჟინებით მოითხოვა, რომ როზმერიც გაჰყოლოდათ და ყველანი დაიფრების ნომრისკენ გაემართნენ. ჟიულ პიტერსონი, დინჯი და თავზიანი ზანგი, თავისი ადგილი რომ იცოდა, სასაზღვრო შტატების რესპუბლიკელთა მომხრე, უკან მიჰყვებოდა.

როგორც გამოირკვა, პიტერსონი შემთხვევითი მოწმე ყოფილა იმ ჩხუბისა, მონპარნასის ერთ-ერთ ბისტროში რომ ატყვდა. ეიბს უარი არ უთხრა, პოლიციაში წაჰყვა და ოფიციალური ჩვენება მისცა. დავინახე, ვიღაც ზანგმა როგორ გამოსტაცა ხელიდან ეიბს ათას-

ფრანკიანიო. საჭირო იყო დამნაშავეის პიროვნების დადგენა. ეიბი და ჟიულ პიტერსონი პოლიციელთან ერთად ბისტროში დაბრუნდნენ და იქ თითქოს შეიცნეს კრიმინალი, მაგრამ ერთ საათსაც არ გაველო და გამოირკვა, რომ ის ეჭვმიტანილი ზანგი ბისტროში ეიბის წასვლის მერე მისულიყო. პოლიციამ უფრო აურ-დაურია საქმე, როცა ცნობილი ზანგი რესტორატორი¹ ფრიმენი დააპატიმრა. ფრიმენი ბისტროში ცოტა ხნით შესულა და თანაც ძალიან ადრე, სანამ იქ ალკოჰოლური ბურუსი ჩამოწვებოდა. ნამდვილი დამნაშავე კი, ვისი მეგობრებიც საერთოდ ამტკიცებდნენ, მხოლოდ ორმოცდაათი ფრანკი გამოართვა, ისიც იმ სასმლისთვის გადასახდელად, ეიბმა მთელი კომპანიისთვის რომ მოითხოვაო, — სულ ცოტა ხნის წინ გამოჩნდა და თანაც, საკმაოდ ავის მომასწავებელ როლში.

ერთი სიტყვით, რაღაც ერთ საათში ეიბმა მოახერხა და თავი ჩაიგდო ლათინური კვარტალის ერთი აფროვეროპელისა და სამი აფროამერიკელის ცხოვრების, სინდისისა და ვნებების რთულსა და ერთმანეთში გადახლართულ ამბებში და რანაირად, რა გზით გამოველწია აქედან, ვერ მოესაზრებინა. ჯერჯერობით მთელი დღე იმაში გავიდა მხოლოდ, რომ საითაც უნდა გაეხედა, თითქმის ყველგან ზანგებს ხედავდა. უცნობი შავკანიანის სახე მოულოდნელად, სადაც არ ელოდა, იმ ადგილებშიც გამოჩნდებოდა, ზანგების დაჟინებული ხმები არ ასვენებდა ტელეფონში და გულს უწყალებდა.

მაინც მოახერხა და ყველა აიცდინა, გარდა ჟიულ პიტერსონისა. პიტერსონი იმ თანამგრძნობი და მეგობარი ინდიელის მდგომარეობაში აღმოჩნდა, თეთრკანიანს შემწედ და მშველელად რომ მოვევლინა და მის მხარეზე დადგა. მთელ ამ ამბავში დაზარალებული შავკანიანები ახლა იმდენად ეიბს არ დასდევდნენ, რამდენადაც პიტერსონს, რადგან მოღალატედ თვლიდნენ, პიტერსონი კი ეიბს არ სცილდებოდა, მისგან ელოდა მფარველობასა და შველას.

პიტერსონს სტოკჰოლმში ვაქსის² პატარა ფაბრიკა ჰქონდა, მაგრამ გაკოტრდა და მთელ მის ქონებას ახლა ხის ყუთში ჩატეული ზუმბურზეთის რეცეპტი და პორტატიული მანუფაქტურა შეადგენდა, თუმცა მისი ახალგამოჩენილი მფარველი დღეს დილით შეჰპირ-

¹ რესტორატორი (ფრანგ.) — რესტორნის მეპატრონე.

² ვაქსი — „სანთელი“, შავი საცხი ტყავის ფეხსაცმლის გასაწმენდად, გასაპრიალებლად. შედგება მურის, ქონისა და სანთლისგან.

და, ვერსაღში გიშოვი ერთ საქმესო. იქ ცხოვრობდა ეიბის ყოფილი მძღოლი, ამჟამად მეწადე. ეიბმა უკვე ისიც მოასწრო, რომ მომავალი შემოსავლის ანგარიშში პიტერსონისთვის ორასი ფრანკი მიეცა.

როზმერი ისმენდა ამ მიეთმოეთს, რისი გროტესკულობის აღქმასაც უფრო საღი იუმორი სჭირდებოდა, რაც მას არ გააჩნდა. შავკანიანი პატარა მამაკაცი თავისი პორტატიული მანუფაქტურით, აცაბაცა თვალებით, დროდადრო შიშით ისე რომ გადაუტრიალდებოდა ხოლმე, რომ მხოლოდ თეთრი გარსის წრეები უჩანდა; ეიბის მოხდენილი ფიგურა და მშვენიერი თხელი ნაკვთები, ოღონდ, ახლა შეშუპებული — ეს ყველაფერი რაღაც სნეულებასავით შორეული იყო მისთვის.

— მომეცით შანსი ცხოვრებაში, მე მეტს არაფერს გთხოვთ, — ამბობდა პიტერსონი იმ არაბუნებრივი და შერეული ინტონაციით, კოლონიურ ქვეყნებში რომ ლაპარაკობენ, — ჩემი რეცეპტი უბრალოა, ჩემი რეცეპტი იმდენად კარგია, რომ გამაღატაკეს, სტოკჰოლმიდან გამომადივეს, რაკი არ დაუთანხმდი და არ გავამხილე.

დიკი ყურადღებით შესცქეროდა. დაინტერესდა კიდევაც, მაგრამ მაშინვე გაუქრა ინტერესი, ეიბს მიუბრუნდა:

— სხვა სასტუმროში წადით, დაწეით და დაიძინეთ. როცა გამოიძინებთ, მისტერ პიტერსონი იქ მოვა და მოილაპარაკებთ.

— მაგრამ გესმით თუ არა, რა ხათაბალაში ჩავარდა პიტერსონი? — ჩააცვიდა ეიბი.

— მე პოლში ჩავალ და იქ დავიცდი, — დელიკატურად თქვა პიტერსონმა, — იქნებ უხერხულიც კია ჩემი თანდასწრებით იმ საქმეზე ლაპარაკი, მე რომ მეხება.

ვითომდა ფრანგულ მანერაზე, რაც პაროდიას უფრო ჰგავდა, თავი დაუკრა ყველას და ოთახიდან გავიდა. ეიბი ორთქლმავალივით მძიმედ დაიძრა ადგილიდან და ფეხზე დადგა.

— ეტყობა, დღეს მაინცდამაინც ვერ ვიწვევ თანაგრძნობას.

— თანაგრძნობას კი, შექებას ვერა, — მიუგო დიკმა, — მე წასვლას გირჩევთ სასტუმროდან, თუნდაც ბარის გავლით, რა გზითაც გინდათ, მიდით „შამბორში“ ან, თუ გინდათ უკეთ მოგემსახურონ, — „მაჟესტიკში“.

— დასალევი რომ გთხოვოთ რამე, გეწყინებათ?

— აქ არაფერს ვინახავთ, — იცრუა დიკმა.

ეები მორჩილად მივიდა როზმერისთან, სახე ოდნავ დამშვიდებოდა. დიდხანს ართმევდა ხელს, ტუჩები უთრთოდა და უჭირდა რამის თქმა, სიტყვებს ვერ უყრიდა თავს.

— თქვენ ყველაზე... ერთ-ერთი ყველაზე...

როზმერის შეეცოდა და მცირეოდენი ზიზღიც კი იგრძნო ჭუჭყიანი ხელის შეხებისას, მაგრამ ისე გულლიად იღიმებოდა, თითქოს მისთვის აქ უჩვეულო არა იყო რა და ასეთ კაცს, სიზმარეულს რომ ჰგავდა, ყოველდღე ხედავდა. ხშირად მთვრალ მამაკაცს საკვირველი პატივისცემით ვეჭყვით ხოლმე, ისე, გიჟებს რომ ექცევიან ზოგიერთები, შიშით კი არა, უფრო რიდით. არის რაღაცა იმ კაცში, ვინც თავს ვედარ ერევა და ყველაფერზე მიდის, რაღაც, რაც რიდსა და მოკრძალებულ შიშს გვინერგავს; მერე და მერე, რა თქმა უნდა, არ შევარჩენთ და ვაზღვევინებთ ხოლმე ამ უპირატესობას.

ეები დიკს მიუბრუნდა, ერთხელაც სცადა თავი შეეცოდებინა, გული მოეღბო.

— კარგი, თუ სასტუმროში წავალ, დავიბან, დავივარცხნი, გაუსუფთავდები და გამოვიძინებ, თავიდან მოვიშორებ ამ სენეგალელებს... მერე შეიძლება აქ მოვიდე და საღამოთი ბუხარს მიეუჯდე?

დიკმა თავი დაუქნია, იმდენად თანხმობის ნიშნად არა, რამდენადაც ქირდვით და მიუგო, — მგონია აჭარბებთ, ეიბ, ამდენი მართლა არ შეგიძლიათ.

— ნიკოლი რომ აქ იყოს, ვიცი, უბრალოდ იტყვოდა, მოდიეთო.

— ჰოდა, მოდიეთ, — დიკმა ლანგრით დიდი ყუთი მოიტანა და ოთახის შუაში, მაგიდაზე დადო. ყუთი სავსე იყო მუყაოს ასოებით, — შეგიძლიათ მოხვიდეთ და ანაგრამა¹ ვითამაშოთ.

ეიბმა ყუთს აშკარა ზიზღით ჩახედა, გეგონება, უგემური შერის ფაფა შესთავაზესო.

— ეს ანაგრამაა? დღესდღეობით მეყოფა, რაც კი...

— ეს უენებელი თამაშია, ასოებიდან რა სიტყვასაც გინდათ, იმას შეადგენთ, „ალკოჰოლის“ გარდა.

— „ალკოჰოლის“ შედგენაც კარგად შეიძლება, ალბათ, — ეიბმა

¹ ანაგრამა — ასოების გადასმა ისე, რომ ერთი სიტყვიდან სხვა სიტყვა მივიღოთ. მაგალითად: მხალი — ხმალი; თავი — თივა. აქ: სამაგიდო თამაში მუყაოს ასოებით აღნიშნული მეთოდით.

მუყაოს ასოებით სავსე ყუთისკენ წაიღო ხელი, — შეიძლება და-
ბრუნდე და სიტყვა „ალკოჰოლი“ შევადგინო?

— მოდიტ, თუ ანაგრამის თამაში გინდატ.

ეიბმა მორჩილად დაიქნია თავი.

— რას იზამ, თუ ასე ფიქრობტ, ჯობია, არ მოვიდე, — ყველრე-
ბიტ დაუქნია დიკს თითი, — ოღონდ, გახსოვდეტ, რა თქვა გეორგ
მესამემ, — გრანტი თუ დათვრა, მე ვისურვებდი, სხვა გენერლები
დაკბინოსო.

კიდევ ერთხელ გახედა ირიბად როზმერის თავისი მოოქროსფრო
თვალებიტ და გავიდა. შვება იგრძნო, პიტერსონი რომ არსად ჩანდა
დერეფანში. მიუსაფარი, დაკარგული ეგონა თავი, ისევ „რიტცისკენ“
გაემართა, რომ პოლისთვის კარგად ეკითხა, რა ერქვა იმ გამს.

XXV

როგორც კი ტორტმანიტ მიმავალი ეიბის ნაბიჯი მინელდა, დიკი
და როზმერი უმაღლ გადაქვვივნენ, პარიზის მტვერი ეღოტ, მაგრამ
ამ მტვერშიც გრძობდნენ ერთმანეთს. დიკის კალამი, მისი რეზინის
სარქველის სუნი, როზმერის ყელისა და მხრეების სითბოს სურნელე-
ბა ერთმანეთში არეულიყო. ერთ წუთს მაინც არაფერზე ფიქრობდა
დიკი, როზმერი პირველი დაუბრუნდა რეალობას.

— ჩემი წასვლის დროა, დიკ, — თქვა მან.

ერთმანეთს დაბნეულები შეჰყურებდნენ, — როზმერის თვალი არ
მოუშორებია, ისე იხვედა უკან-უკან და ბოლოს კარში გაუჩინარდა.
ასე წასვლა ჯერ კიდევ თავისი კარიერის დასაწყისში ისწავლა და
არც ერთ რეჟისორს არ უცდია მოეშლევიებინა მისთვის ეს ჩვევა.

თავისი ოთახის კარი შეაღო თუ არა, მაშინვე მაგიდისკენ გაემარ-
ტა. ახსოვდა, საათი დარჩა, იქვე იღო; აიღო, სამაჯურს ირგებდა
ხელზე და თან დედისთვის გასაგზავნ დაუმთავრებელ წერილს მო-
ავლო თვალი, ფიქრში ბოლო ფრაზებს უყრიდა თავს, და ამ დროს
ნელ-ნელა, თანდათან, ისე, რომ არც გაუხედავს, იგრძნო, ოთახში
მარტო არ იყო.

ისეთი ნივთები, შეუმჩნეველად რომ ირეკლავენ, მრავლად არის
საცხოვრისებში: პრიალა ხე, ასე თუ ისე გაკრიალებული თითბერი,
ვერცხლი, სპილოს ძვალი და შუქრდილის ათასი სხვა წყარო, რა-

საც ძლივს ვამჩნევთ და არც ვფიქრობთ მათზე; სურათის ჩარჩოს წახნაგი, ფანქრის წვერი, საფერფლის კიდე, ბროლისა თუ ფაიფურის ორნამენტის ცალი მხარე, და ეს ყველაფერი მოქმედებს ხოლმე მხედველობის მეტად სათუთ და მგრძობიარე მონაკვეთზე, ქვეცნობიერების იმ ასოციაციურ ცენტრზე, რაც აღქმას ასე არეგულირებს, ისევე, როგორც ვთქვათ, ჭოგრიტში ხრახნის მოტრიალება გვეზმარება დაუინახოთ ის, რასაც კარგად ვერ ვხედავთ. უთუოდ ამით შეიძლება აიხსნას, რომ როზმერიმ მანამდე „შეიგრძნო“ ოთახში ვიღაცის არსებობა, სანამ ეს შეგრძნება აზრად იქცეოდა. მაგრამ, გაიანრა თუ არა, მაშინვე მკვეთრად, ლამის ბალერიანასავით შეტრიალდა და დაინახა — მის საწოლზე მკვდარი ზანგი ეგღო.

— აუუუ, — თავზარდაცემულმა შეჰყვირა. წამით მოეჩვენა, ეიბი იყო, რაც აზრს არ იყო მოკლებული. საათი სამაჯურითურთ მაგიდაზე დააგდო და შემლილივით გავარდა ოთახიდან.

დიკი რაღაცებს ალაგებდა. იმდღევანდელი ხელთათმანი შეათვალიერა და ჩანთებთან, გროვად დაყრილ ხელთათმანებზე მიაგდო. პიჯაკი და ჟილეტი უკვე საკიდარზე ეკიდა კარადაში, ცალკე საკიდარზე პერანგი ჩამოკიდა თავისი მეთოდით: „შეიძლება მთლად ახალთახალი არ იყოს, მაგრამ დაჭმუჭნილი პერანგი არ უნდა ჩაიცვა კაცმა“. ნიკოლი უკვე შინ იყო და ნაგვის კალათში ეიბის საფერფლიდან — ეიბი რაღას არ ხმარობდა ხოლმე საფერფლედ — ნამწვს ყრიდა და ამ დროს ოთახში როზმერი შემოვარდა.

— დიკ! დიკ! ჩქარა, აქეთ!

დიკი დერეფანში გავარდა, ოთახში შეიჭრა, ჩაიჩოქა და პიტერსონის გულზე მიადო ყური, მერე მაჯა გაუსინჯა. ჯერ არ გაცივებულ იყო, სიცოცხლეში მორჩილი და შეშინებული სახე გაბოროტებოდა და უხეში გახდომოდა, ილლიის ქვეშ ის თავისი ყუთი ამოეჩარა და საწოლზე გადმოკიდებულ ფეხზე ლანჩაგაცვეთილი ფეხსაცმელი გასაწმენდი უჩანდა. საფრანგეთის კანონების მიხედვით, დიკს უფლება არ ჰქონდა სხეულს შეჩებოდა, მაგრამ მაინც ოდნავ გასწია პიტერსონის ხელი, რომ კარგად დაენახა. მწვანე გადასაფარებელზე მუქად აჩნდა ლაქა, სისხლს შეიძლება გაეჟონა და საბანზე გადასულიყო.

დიკმა კარი ჩაკეტა, ცოტა ხანს გაჩერდა, რომ რამე მოეფიქრა. დერეფანში ვიღაცის ფეხის ხმა გაიგონა, მერე ნიკოლის ხმა მოესმა, დიკს ეძახდა. ოდნავ გამოაღო კარი და ჩურჩულით უთხრა:

— გადასაფარებელი და ერთი საბანი მოიტანე ჩემი საწოლიდან, ოღონდ, ფრთხილად, არაუინ დაგინახოს, — და ნიკოლის სახეზე დაძაბულობა რომ შენიშნა, სწრაფად დაუმატა, — არ აღვლდე, ისეთი არაფერი მომხდარა, აქ, უბრალოდ ფერადკანიანები წაეჩხუბნენ ერთმანეთს.

— ჩქარა მიხედე, თუ ღმერთი გწამს...

დიკმა საწოლიდან ასწია მსუბუქი, უჭმელობისაგან დაუძლურებული სხეული. ისე ეჭირა, ჭრილობიდან სისხლი მხოლოდ ტანსაცმელში თუ ჩავიდოდა. იატაკზე დააწვინა, საწოლიდან გადასაფარებელი და საბანი აიღო, კართან მივიდა, სულ ოდნავ გამოაღო და ყური მიუგდო. მოსახვევში, ჰოლოთან ახლოს ჭურჭლის წკარაწკური გაისმა და ვიდაცამ შეფარული კილოთი ხმამაღლა თქვა: „გმადლობთ, მადამ“. ოფიცინტმა სხვა მხარეს, სათადარიგო კიბისკენ გაუხვია.

დიკმა და ნიკოლმა კარიდან კარში სწრაფად გაცვალეს ფუთები. დიკმა როზმერის საწოლს სუფთა გადასაფარებელი გადაათარა და მთლად ოფლში გაღვრილი, ოთახის შუაგულში გაჩერდა. რაღაც მოიფიქრა და ყოყმანობდა. გვამის გასინჯვის მერე მისთვის ორი რამ გახდა ცხადი. პირველი ის, რომ, ეტყობა, ეიბისადმი მტრულად განწყობილმა ინდიელმა კვალი აიღო ეიბის მეგობარი ინდიელისა და დერეფანში უხელთა, და როცა სასოწარკვეთილი პიტერსონი თავის საშველად როზმერის ოთახში შევარდა, თან შეჰყვა და მოკლა. მეორე: თუ მოვლენებს ბუნებრივი მსვლელობა მიეცემოდა, ქვეყანაზე ვერავითარი ძალა ვერ იხსნიდა როზმერის სკანდალისა და ლაქისგან. მისი კონტრაქტი კი თავისთავად გულისხმობდა, რომ როზმერი ისევ ისეთ „მამიკოს გოგოდ“ უნდა დარჩენილიყო, გულუბრყვილო და უცოდველი.

თავისდა უნებური, სახელოების აკაპიწების ძველებური ჟესტით — თუმცა შიგნით უსახელო პერანგი ეცვა — დიკი დაიხარა, გვამს მხრებში მიაწვა, ფეხით გააღო კარი, რაც შეეძლო სწრაფად გაათრია დერეფანში და ისეთნაირად დააწვინა, თითქოსდა მართლა იქ მოეკლათ. მერე კვლავ როზმერის ოთახში შებრუნდა და ცალ მხარეს ხაოაშლილი ნოხი საგულდაგულოდ გაასწორა. მხოლოდ ამის მერე დაბრუნდა თავის ოთახში, ტელეფონი აიღო და სასტუმროს მეპატრონესთან დამაკავშირეთო, ითხოვა.

— მაკბეთი ხართ? დოქტორი დაიფერი გელაპარაკებით, მეტად საჭირო საქმეა. ხომ არ შეიძლება ვინმე გვისმენდეს?

კარგია, რომ არ დაეხარა და მაკბეთთან ახლო ურთიერთობა გააბა. ერთხელ მაინც გამოადგეს, რომ ასე უხვად იხარჯებოდა და ნიბლაუდა ყველას...

— ჩვენი ოთახიდან გამოსვლისას მკვდარ ზანგს წავაწყდით. დერეფანში... არა, არა, სამოქალაქოა. ერთ წუთს მოითმინეთ, გადაუწყვიტე თქვენთვის დამერეკა. მესმის, არ გინდათ, რომ ამ სართულის სხვა ბინადრებიც წააწყდნენ გვამს. ოღონდ, გთხოვთ, ჩემი სახელი არსად თქვათ. ცხადია, არ მინდა, საფრანგეთის გაჭიანურებული პროცესის მსხვერპლი გაეხდე მხოლოდ იმიტომ, რომ ეს კაცი პირველმა მე დავინახე.

რა ზრუნვაა სასტუმროს რეპუტაციაზე! ორი დღის წინათ მისტერ მაკბეთი თვითონვე დარწმუნდა დოქტორ დაივერის ამ თვისებაში და ამიტომაც მიიღო შემოთავაზებული ვერსია ულაპარაკოდ.

ერთი წუთის მერე მისტერ მაკბეთი უკვე ზევით იყო, ხოლო კიდევ ერთი წუთის მერე ჟანდარმიც მოვიდა. ამასობაში მაკბეთმა მოასწრო და დიკს წასჩურჩულა: — მშვიდად იყავით, ჩვენი სასტუმროს ვერც ერთი სტუმრის სახელს ეგრე იოლად ვერ ახსენებენ. ვერ წარმოიდგენთ, რა მადლიერი ვარ თქვენი, რომ ასე შეწუხდით.

მისტერ მაკბეთმა დაუყოვნებლივ მიიღო რაღაც ძნელმისახვედრი ზომები, რამაც ჟანდარმზე ისე იმოქმედა, რომ აწრიალებული და გაცოფებული, მეტი რომ ვეღარა აწამა რა, ხარბად მოჰყვა ულვაშის წიწკნას. ზერელედ რაღაც ჩაიწერა და ტელეფონით თავის უბანს დაუკავშირდა. ამასობაში, იმ სიმარჯვითა და მოხერხებულობით, როგორც ბიზნესმენი, თვითონ პიტერსონიც კი რომ დააფასებდა, ნემტი მსოფლიოს ერთ-ერთი ფემენებელური სასტუმროს სხვა, თავისუფალ აპარტამენტში გადაიტანეს.

დიკი თავის აპარტამენტში დაბრუნდა.

— რა ხდება? — წამოიძახა როზმერიმ, — როგორ ექცევიან ერთმანეთს ამერიკელები პარიზში, ერთთავად ისვრიან?

— ეტყობა, ნადირობის სეზონია, — მიუგო დიკმა, — ნიკოლი სად არის?

— ალბათ სააბაზანოში.

როზმერი აღმერთებდა დიკს, ამან გადაარჩინა. თითქოს დაინახა ის უბედურება, ეს ამბავი რომ დაატეხდა თავს. ფიქრში თავს ევლებოდა, თავყანს სცემდა, უსმენდა მის ძლიერ და მშვიდ ხმას, ყველაფერი რომ მოაგვარა, მოაწესრიგა. სულითაც და სხეულითაც მას

მიელტვოდა, უნდოდა გადახვეოდა, მაგრამ ამ დროს სხვა რაღაცამ მიიპყრო დიკის ყურადღება. საწოლი ოთახის კარი შეაღო და სააბაზანოსკენ წავიდა, და მაშინ როზმერიმაც გაიგონა — არეული, არააღმძიანური ყვირილი აღწევდა კარის ხვრელიდან, კლიტის ჭუჭყრუტანებიდან, ძლიერდებოდა, თანდათან უფრო საშინელი ხდებოდა ის ხმა.

ჯერ თავში ის აზრი მოუვიდა, რომ ნიკოლი აბაზანაში დავარდა და რაღაც დაუშავდა. დიკს უკან მიჰყვა, მაგრამ სანამ დიკი მხრით უხეშად შეაჩერებდა და კარს მოუხურავდა, სულ სხვა რაღაცას შეასწრო თვალი.

აბაზანის კიდეც ჩაფრენილი, მუხლებზე ჩაჩოქილი ნიკოლი აქეთ-იქით ირწეოდა.

— შენ, შენა ხარ! — ყვიროდა იგი, — რისთვის მოხვედი აქ. ეს ერთადერთი ადგილია მთელ ქვეყანაზე, სადაც მარტო შემიძლია ვიყო. შენ კი შემოიჭერი და გასისხლიანებული საბანი თან მოიტანე. თუ გინდა, შიგ გავეხვევი და თავს მოგაწონებ. მე არ მრცხვენია, ოღონდ, საცოდაობაა. სულელების დღეს, პირველ აპრილს მეჯლისი გავმართეთ ციურინში. ტბაზე, და ყველა სულელი იქ მოვიდა, მე კი მინდოდა საბანში გავხვეულიყავი და ისე წავსულიყავი, ოღონდ, არ დამანებეს...

— დაწყნარდი!

— მაშინ მე სააბაზანოში დავიმაღე, მაგრამ მომნახეს, ჩაიცვითო, მითხრეს და მეც ჩავიცვი. სხვა რა მექნა?

— დაწყნარდი, ნიკოლ!

— მე არ ველოდი, რომ შენ შეგიყვარდებოდი. ვიცოდი, უკვე გვიან იყო, ოღონდ, რად მოდიხარ სააბაზანოში, ამ ერთადერთ ადგილს, სადაც შემიძლია მარტო ვიყო, და რას მოათრევ ჩემთან სისხლიან გადასაფარებლებს...

— დაწყნარდი, ადექი, ნიკოლ...

როზმერიმ სასტუმრო ოთახიდან გაიგონა, როგორ გაჯახუნდა სააბაზანოს კარი. კანკალმა აიტანა. ახლა იცოდა, რაც დაინახა ვიოლიტ მაკისკომ ვილა „დაიანას“ სააბაზანოში. ტელეფონმა დარეკა, აიღო და სიხარულით კინაღამ შეჰყვირა, როცა კოლის კლეის ხმა გაიგონა. როზმერისთან დაერეკა და რაკი არ უპასუხეს, მიხვდა, რომ დაიფრებთან იქნებოდა. სთხოვა, ზევით ამოსულიყო და დაეცადა, სანამ შლაპას დაიხურავდა, თავის ოთახში მარტო შესვლისა ეშინოდა.

წიგნი მეორე

I

1917 წლის გაზაფხულზე, დოქტორი რიჩარდ დაივერი პირველად რომ ჩავიდა ციურიხში, ოცდაექვსი წლისა იყო. შესანიშნავი, საუკეთესო ასაკი მამაკაცისთვის. დიკისთვის კი, ომის დღეებშიც შესანიშნავი, რადგან უკვე მეტად დიდ ღირებულებად და კაპიტალდაბანდებლად მიაჩნდათ იგი იმისთვის, რომ ვერ გაემეტებინათ და თოფისთვის მიეშვირათ. წლების მერე ეჩვენებოდა, რომ მისი ეს საუბანეც კი ვერ იფარავდა საიმედოდ, თუმცა, ბოლომდე მაინც ვერ გაერკვია, მართლა ასე იყო თუ არა. ათას ცხრაას ჩვიდმეტში კი ეცინებოდა ამაზე და თავის მართლებასავით იტყოდა ხოლმე, ომი მე სულ არ შემეჩორო. ციურიხში მიწერილობით გაემგზავრა, სწავლის დასრულებისა და სამეცნიერო ხარისხისთვის.

შვეიცარია კუნძული იყო, ერთი მხრით რომ გორიციდიდან გადმოსული მრისხანე ტალღები ერტყმოდა გარს, მეორე მხრით კი სომეს და ენეს ჩანჩქერები. იმხანად კანტონები უცხოელებით იყო სავსე, მაგრამ ბევრი მათგანი საექვო პირს უფრო ჰგავდა, ვიდრე სნეულს, ოღონდ, ამას ზუსტად მაინც ვერ მიხვდებოდი — ბერნისა და ჟენევის კაფეებში ჩურჩულით მოლაპარაკე ტიპები შეიძლება, უბრალოდ ბრილიანტის შემსყიდველები ან კომიფოიაჟორებიც¹ იყვნენ. მაგრამ ასე თუ ისე, ყველა ხედავდა და კარგადაც ხედავდა, ნეშატელისა და ბადენის ლაჟვარდ ტბებს შუა ბრმებითა და დაჭრილებით, ხეიბარი მომაკვდავებით გაჭვდილ შემხვედრ გრძელ მატარებლებს, აქეთ-იქით რომ მიმოდიოდნენ. ლუდხანებსა და მაღაზიების ვიტრინებში გამოკრულ ფერად პლაკატებზე შვეიცარიელები თავიანთ საზღვრებს იცავდნენ 1914 წელს. ჭაბუკები და მოხუცები მთებიდან მძვინვარედ, მრისხანე თვალით დაჰყურებდნენ ფრანგებისა და გერმანელების უფერულ აჩრდილებს. პლაკატები იმ მიზნით გამოუშვეს, შვეიცარიელებს გულით დაეჯერებინათ, რომ არც მათ აუარა გვერდი იმ დღეთა საბრძოლო დიდების ეპიდე-

¹ კომიფოიაჟორი (ფრანგ.) — საგაჭრო ფირმის აგენტი, რომელსაც ერთი ადგილიდან (ქალაქიდან, კომპანიიდან, საწარმოდან) მიაქვს და მოაქვს პროდუქციის ნიმუშები, პრეისკურანტები, აფორმებს ხელშეკრულებებს და სხვ.

მიამ. ხოცვა-ჟლეტა გრძელდებოდა, წლიდან წლამდე პლაკატები გაცვდნენ და გაიცრიცნენ და როცა ომში უცვებ ამერიკა ჩაერია, არც ერთ ქვეყანას ეს ისე არ გაჰკვირვებია, როგორც მის ევროპულ დას, ამ რესპუბლიკას.

იმ დროისთვის დოქტორ დაივერს ომისთვის უკვე შორიახლოდან შეეხედა: 1914-მა წელმა მას ოქსფორდში მოუსწრო, კონექტიკუტის შტატიდან როუდსის სტიპენდიის მიღების მერე აქ სწავლობდა. სამშობლოში დაბრუნებული, ბოლო ერთი წელი ჯონ ჰოპკინსის უნივერსიტეტში იყო და ხარისხი მიიღო. 1916 წელს, ვაითუ დიდი ფროიდი საპაერო თავდასხმისას დაიღუპოსო, ვენაში იჩქარა წასვლა. უკვე მაშინ, ამ ხავსმოდებულ ქალაქში ძლივს და ფეთქავდა სიცოცხლე, მაგრამ დიკმა როგორღაც მოახერხა საკმაო ნახშირისა და ნავთის შოვნა, რომ დამენშტიფშტრასეზე თავის პატარა ოთახში ჩამჯდარიყო და ბროშურები ეწერა, რომლებიც მერე მოსპო, მაგრამ რომლებიც, როცა აღიდგინა და გადაწერა, 1920 წელს ციურისში გამოცემული მისი წიგნის ხერხემლად იქცა.

თითქმის ყველას გვაქვს ისეთი ხანა ცხოვრებაში, როცა გმირი გვეგონია თავი. ის ხანა სწორედ ასეთი იყო დიკ დაივერისთვის. მაშინ აზრადაც არ მოსვლია, რა ხიბლიც ჰქონდა. ფიქრობდა, რომ ჯანმრთელი ხალხი ყველა ასეა და აქ უჩვეულო არა იყო რა. ჯერ კიდევ ნიუ-ჰეივენში ყოფნისას ვიღაცამ „იბლიანი დიკი“ შეარქვა, — ეს სახელი თავში ჩარჩა.

— იბლიანი დიკი, აი, ვინა ხარ, ძველო, — ხმადაბლა ეტყოდა ხოლმე თავის თავს მბჟუტავი ცეცხლითლა განათებულ ოთახში სიარულისას, — ზუსტად მიზანში მოახვედრე, მეგობარო, შენამდე ვერაფერ შეამჩნია.

1917 წლის დასაწყისში, როცა ძალიან გაჭირდა ნახშირის შოვნა, დიკი თავის სახელმძღვანელოებს მიადგა. ერთი ასი მაინც დაუგროვდა და ცეცხლს მისცა. მაგრამ ყველა წიგნის ღუმელში შეგდებისას ლამის შმაგი სიხარული იპყრობდა ხოლმე, თითქოს იცოდა, რომ წიგნის არსი ისედაც სისხლსა და ხორცში ჰქონდა გამჯდარი და ხუთი წლის მერეც, თუკი ეს წიგნი ამად ღირდა, მის შინაარსს მოკლედ იტყოდა. როცა მხრებზე შემოგდებული იატაკის ნოხიც ვედარ იცავდა სიცოცხეს, ღუმლის წინ ჩაჯდებოდა და წიგნებს მეცნიერის იმ მშვენიერი უშფოთველობით წვადა, ყველაზე მეტად რომ

წაგავს ზეციურ ნეტარებას, მაგრამ, ამ უშფოთველობას, როგორც მერე გამოჩნდება, მალე უნდა მოჰღებოდა ბოლო.

ჯერ კი ეს ბოლო არ დამდგარიყო და ამას ნიუ-ჰეივენის ბილიკებზე რბენითა და ზამთარს ღუნაიში ბანაობით გაკაჟებულ სხეულს უმადლოდა. ბინაში საელჩოს მეორე მდივანთან, ელკინსთან ერთად ცხოვრობდა. მათ აპარტამენტში ხანდახან ორი სანდომიანი ქალიშვილი მოდიოდა. მოდიოდნენ და მიდიოდნენ, სხვა არაფერი, არც საელჩოსთან კავშირი მიდიოდა უფრო შორს. ედ ელკინსთან ურთიერთობამ პირველად კიდევაც დააეჭვა თავის აზრებში, ელკინსისას ადარებდა და ხანდახან ფიქრობდა, დიდი სხვაობა არ არისო. იმ ელკინსისას, ბოლო ოცდაათი წლის ყველა ნიუჰეივენელ თავღამსხმელს სათითაოდ რომ ჩამოგითვლიდათ.

„იღბლიანი დიკი კი ერთი საზრიანი ჭაბუკთაგანი ვერ იქნებოდა, ეს არ კმარა; ზედმეტად კარგი ვინმეა, მთლიანი, ცოტა კიდევაც უნდა დაიშალოს. საჭიროა. სწორედ ცხოვრებამ დაამჩნიოს თავისი კვალი, ავადმყოფობა ან ვთქვათ, სიყვარულში ხელის მოცარვა და გულის გატეხა, ანდა კომპლექსი მაინც ის არ არის, რაც საჭიროა. თუმცა საინტერესო იქნებოდა, შენობის დანგრეული მხარის აღდგენა და ხელახლა გამთლიანება. ოღონდ ისე, რომ აღრინდელზე უკეთესი ყოფილიყო“.

ამ თავის აზრებზე ეცინებოდა ხოლმე, ყბედობასა და ამერიკელობას ეძახდა. ტვინის დოლაბით დაუფქვავ ყველა ფრაზას ასე დაარქმევდა ხოლმე. მაგრამ, იცოდა, რომ თავისი მთლიანობის ფასი სრულყოფის ნაკლულევანება იყო.

— საუკეთესო რამ შემძლია გისურვო, ჩემო ბავშვო, — ამბობს ჯადოსნურკვერთხიანი ფერია თეკერეის¹ „ვარდსა და ბეჭედში“, — ცოტაოდენი უბედურება.

ხანდახან თავისთვის, ბუზღუნით იმართლებდა თავს: „რა ჩემი ბრალია, რომ იმ საზეიმო დღეს პილ ლფინგსტონი გასახდელში მიიშალა. რამდენიც არ ეძებეს, ვერსად ნახეს, და იელის უნივერსიტეტში მე ამირჩიეს. ასე რომ არა, ვინ ამირჩევდა. იმათგან მე თითქმის არავის ვიცნობდი და პიტი იყო ნაღდი კანდიდატი. ის კი არა, მე უნდა დავმალულიყავი მაშინ გასახდელში. იქნებ ასეც მექნა, თუ

¹ თეკერეი, უილიამ (1811-1863) — ინგლისელი რომანისტი.

მეგონებოდა, რომ რაღაც შანსი მაინც მქონდა. ისე კი, ბოლო კვირებში იმ მერსერმა ჩემთან სიარულს მოუხშირა. არა, შანსი მქონდა. ჰო, ვიცოდი ეს და ახი იქნებოდა, რაღაც კომპლექსს თუ მოვუგონებდი ჩემივე თავს და ყველაფერს იქვე თუ ჩავშლიდი“.

ლექციების მერე ამ საკითხზე რამდენჯერმე ესაუბრა ერთ ახალგაზრდა რუმინელ ინტელიგენტს და მან დაამშვიდა: — არაფერი ადასტურებს იმას, თითქოს კომპლექსი, ამ სიტყვის თანადროული გაგებით, ოდესმე ჰქონდა გოეთეს, ან ვთქვათ ისეთ კაცს, როგორც იუნგია.¹ რომანტიკოსი ფილოსოფოსი არ ხარო, მეცნიერი ხარო, და ამიტომაც მებსიერება, შეუპოვრობა, ნებელობა და საღი აზროვნება მოგეთხოვებათ. ყველაზე მეტად კი, თქვენზე თავის შეუცნობლობა გავნებთ. ერთ კაცს ვიცნობდი, ორი წელი არმადილოს ტვინის შესწავლას მონადმოა იმ ვარაუდით, ბოლოს და ბოლოს არმადილოს ტვინზე ყველაზე მეტი მე მეცოდინებაო. ვეკამათებოდი, ვუხსნიდი, რომ არსებითად იგი კაცობრიობის ცოდნის საზღვრებს ვერ აფართოებდა, რომ ეს უბრალოდ მისი ახირება იყო. ასეც მოხდა — როცა თავისი თეზისები ერთ სამედიცინო ჟურნალს გაუგზავნა, უარი შემოუთვალეს, — თურმე უკვე ჰქონდათ მავანის თეზისები იმავე თემაზე.

როცა დიკი ციურიხში ჩამოვიდა, ცხრაფუნასთვის სამყოფზე ცოტა აქილევსის ქუსლი ჰქონდა, თუმცაღა მაინც ეყოფოდა. ეს იყო გამოუღვეველი ძალის, სიჯანსაღისა და ადამიანში მარადიული სიკეთის ილუზიები. თაობიდან თაობას გადმოყოლილი მთელი ერის ილუზიები, დიდებების ტყუილები, მგლის ყმუილში თავიანთ პატარებს ნანას რომ უმღეროდნენ და ღიღინით ეუბნებოდნენ, მგელი შორს არის, ქოხთან მისი ჭაჭანებაც არ არის, დაიძინეო.

ხარისხის მიღების მერე დიკი საფრანგეთში, ბარ-სიურობის ახალგაზრდა ნევროლოგიურ ჰოსპიტალში გაგზავნეს. საფრანგეთში მუშაობამ იმედი გაუცრუა, უფრო ადმინისტრატორობა უხდებოდა, ვიდრე ექიმობა, მაგრამ დრო კი საკმარისი იქნებოდა საიმი-სოდ, რომ ციურიხში დაწყებული მცირე სახელმძღვანელო დაემთავრებინა და ახალი წიგნის მასალებისთვის მოეყარა თავი. 1919 წლის გაზაფხულზე კი, დემობილიზებული ციურიხს დაუბრუნდა.

¹ იუნგი, კარლ გუსტავ (1875-1961) — შვეიცარიელი ფსიქიატრი და ანალიტიკური ფსიქოლოგიის ფუძემდებელი.

ზემოთქმული უფრო ბიოგრაფიის მოყოლას ჰგავს, ოღონდ ისე, გადაკრულადაც რომ არ დაგაიმედებო, თითქოს მის გმირს რთული და თავგადასავლიანი ბედი ელის და უკვე ესმის მისი ძახილი, როგორც გენერალ გრანტს ესმოდა გალენში, როცა ღუქანში იჯდა. თანაც, როცა კაცს უკვე მოწიფულ ასაკში იცნობ და მის ჭაბუკობის დროინდელ სურათს წააწყდები, უცნაური რამ გემართება, — იქიდან სულ სხვა, უცნობი სახე შემოგყურებს, ქორისთვალეა, მგზნებარე და შეუპოვარი. მაგრამ, ბევრი რომ აღარა ვთქვათ რა — დიკ დაივერის დრო დადგა.

II

აპრილის ნესტიანი დღე იყო, გრძელი ღრუბლები ცერად იწელებოდნენ ალბისპორნის თავზე და მერხერ ადგილებში წყალი გარინდულიყო. ციურიხი ბევრი რამით წააგავს ამერიკის ქალაქებს. საფრანგეთიდან ჩამოსვლის მერე იმ ორ დღეს დიკს თითქოს სულ რაღაც აკლდა. ბოლოს მიხვდა, აქ ვერ გრძნობდა იმ სისავსეს, ფრანგული ქუჩები თუ შესახვევები რომ იწვევდა მასში. იმ შესახვევებს იქით თითქოს აღარაფერი იყო. ციურიხში კი სულ გახსოვს, რაც ციურიხს იქითაა. სახურავებს უყურებ და მთის საძოვრებსა და ნახირზე ფიქრობ, წკარუნი გესმის, მწვერვალებს ხედავ და ცხოვრებაც მალლა, ცისკენ მიიწვეს. ალპების ძირში, სათამაშოებისა და ფუნიკულიორების, კარუსელებისა და წყნარად მრეკავი ზარების მხარეში ისე მიწიერი არ გგონია თავი, როგორც საფრანგეთში, სადაც ვენახში ვაზი ფეხებში გედება ლამის.

ზალცბურგში, სადაც ერთხელ რამდენიმე დღე გაატარა, დიკმა მუსიკის საუკუნის ძალა და ზემოქმედება იგრძნო; ციურიხში, უნივერსიტეტის ლაბორატორიებში, როცა ფრთხილად იკვლევდა ტვინის აგებულებას, თავისი თავი თვითონვე სათამაშოების მძერწავად უფრო წარმოედგინა, ვიდრე იმ დაუდეგარ ყმაწვილად, ქარიშხალივით რომ შეიჭრებოდა ხოლმე ჯონ ჰოპკინსის აგურის წითელ კორპუსებში და ვესტიბიულში გიგანტი ქრისტეს ირონიული ღიმილიც კი ვერ აჩერებდა.

მაინც გადაწყვიტა, ორი წელიწადიც დარჩენილიყო ციურიხში.

სათამაშოების კეთება რომ ამაღ ღირდა, ამაში ეჭვიც არ შეჰპარვია. ეს ზედმიწევნით სიზუსტესა და ღიდ მოთმინებასაც მოითხოვდა.

ახლა იგი ციურიხის ტბაზე, პროფესორ დომლერის კლინიკაში მიდიოდა ფრანც გრეგოროვიუსის სანახაუდ. ფრანცი იქ შტატში ითვლებოდა, წარმოშობით კანტონ ვოდან იყო, დიკზე რამდენიმე წლით უფროსი. ტრამვის გაჩერებაზე დახვდა მას. საინტერესო გარეგნობა ჰქონდა, თვალები — წმინდანისა, ოღონდ, კალიოსტროს მუქ სახეზე. გრეგოროვიუსების მესამე თაობა — პაპამისი კრეპელინის მასწავლებელი იყო იმხანად, როცა ფსიქიატრია, როგორც მეცნიერება, ფქს იკიდებდა. თაემოყვარე, ფიცხ და ზოგჯერ ცხვაროვით მშვიდ ფრანცს კარგ ჰიპნოზიორად მიაჩნდა თავი. მათი გვარის წინა თაობაში ნიჭიერება ოდნავ მაინც რომ ჩამცხრალიყო, მისგან ალბათ შესანიშნავი კლინიცისტი დადგებოდა.

კლინიკისკენ დაიძრნენ. მაშინვე დაიწყო ფრანცმა ლაპარაკი: — მიაბბეთ, რა გადაგხდათ ომში. თქვენც შეიცვალეთ, როგორც სხვები? სახე კი ისევ ისეთი გაქვთ, დაუდეგარი, ამერიკული, ხანი რომ არ ეტყობა.

— ომი მე არ მინახავს, ფრანც, — ჩემი წერილებიდან მიხვდებოდით.

— რა მნიშვნელობა აქვს, ჩვენთან კონტუზიით დაავადებულები არიან, შორიდან რომ გაიგონეს საჰაერო დაბომბვის გრუხუნი. ისეთებიც გვყავს, მხოლოდ გახეთებს რომ კითხულობდნენ.

— სიგიჟეა.

— შეიძლება, დიკ. მაგრამ ეს კლინიკა მდიდრებისთვისაა და ასეთ გამოთქმებს არა ვხმარობთ. ახლა ერთი გულწრფელად მითხარით, ჩემთან ჩამოხვედით თუ იმ ამერიკელი ქალიშვილის სანახაუდ?

ერთმანეთს ცერად გახედეს. ფრანცს ეცინებოდა.

— ცხადია, ყველა წერილი ჯერ მე უნდა მენახა, — პროფესიული, თავისი ბოხი ხმით თქვა ფრანცმა, — მაგრამ, მომჯობინება რომ შეეტყო, დელიკატური არ იქნებოდა ისევ გამეხსნა წერილები. ეს უკვე მხოლოდ თქვენ გეხებოდათ...

— ესე იგი, გამოკეთდა? — ჰკითხა დიკმა.

— საესებით, რაც ჩვენთან მოვიდა, მე მეტარა მისი საქმე, საერთოდ, ბრიტანელი და ამერიკელი პაციენტების უმრავლესობა მე მატარია. დოქტორ გრეგორის მეძახის ყველა.

— მინდა გითხრათ ყველაფერი, რაც ამ ქალიშვილს შეეხება, — თქვა დიკმა. — მე იგი მხოლოდ ერთხელ ვნახე. იმ დღეს, საფრანგეთში წასვლის წინ გამოსამშვიდობებლად რომ ჩამოვედი თქვენთან. მაშინ პირველად ჩავიცვი უნიფორმა და ასე მეგონა, სხვა ვიღაც ვიყავი. ჯერ ვერ შეეჩვეოდი და ყველაფერი მერეოდა. სალუტს ზოგჯერ რიგით ჯარისკაცსაც კი ვაძლევდი ხოლმე.

— დღეს რატომ არ ხართ უნიფორმაში?

— უჰ, სამი კვირაა დემობილიზებული ვარ. იმას გეუბნებოდით, თქვენ გამოგემშვიდობეთ და ტბასთან რომ პავილიონია, იქით წავედი, ჩემი ველოსიპედი დაუტოვე იქ და...

— კედრებისკენ?

— ...შესანიშნავი საღამო იყო, მთვარე აი, იმ მთის წვერზე...

— კრენცეგის თავზე.

— ...თვალი ვკიდე, ორნი მიდიოდნენ, ქალიშვილი და მომვლელი ქალი. არც მიფიქრია, კლინიკის პაციენტი თუ იყო. დავეწიე, რომ იმ ქალისთვის მეკითხა, რომელ საათამდე დადიოდა ტრამვაი და მერე ერთი გზით წავედით. ქალიშვილი არაჩვეულებრივად ლამაზი მეჩვენა.

— ახლაც ისეთია.

— ამერიკული უნიფორმა არასოდეს ენახა და ამაზე ჩამომიგლო ლაპარაკი. ჩვეულებრივად ვლაპარაკობდით, როგორ ყველა, არაფერი შემიძინევია... გაჩუმდა, ნაცნობმა პეიზაჟმა მიიქცია მისი ყურადღება, მერე დაამთავრა: — ოღონდ, ჯერ მე თქვენსავით გამობრძმედილი არა ვარ, ფრანც; გული მეკუმშება ხოლმე, როცა მშვენიერ გარსს შევყურებ და ვიცი, რაც იფარება შიგ. სხვა არაფერი, ეს იყო და ეს, მერე კი წერილები მოდიოდა.

— ამან გადაარჩინა, ეს იყო საუკეთესო რამ მისთვის, — პათოსით წარმოთქვა ფრანცმა, — ამიტომ მივანებე თავი საქმეებს და აქ წამოვედი. ჩემთან წავიდეთ, სანამ შევხვდებით, მანამდე მინდა მოგელაპარაკოთ. ისე კი, ახლა აქ არ არის, ციურიხში გაუშვეი რაღაცების საყიდლად, — ცოტათი ღელავდა, — მომვლელი არ გამიყოლებია, სხვა პაციენტთან (იმისი მდგომარეობა არ არის ისე სტაბილური) ერთად გავგზავნე. მიმაჩნია, რომ მორჩენილია, საესებით. და ვამაყობ ამ წარმატებით, რასაც თქვენი უნებლიე დახმარებით მივაღწიე.

მანქანა ციურიხის ტბის მიხვეულ-მოხვეულ ნაპირს მიჰყვებოდა,

ბოლოს ნაყოფიერ ხეობას დაუყვენენ, მწვანე საძოვრებს აქ ბორცვები სცვლიდა. გორაკებს შვეიცარიული სახლების — შალეების წამახული სახურავები ეკვროდა, ლურჯი ცის ოკეანეზე ცურავდა მზე და უცებ მთელი მშვენიერებით გადაიშალა შვეიცარიული ველი, გადასარკული სივრცითა და ჟიჟიჟა ხმებით, სიჯანსაღისა და სიმხნევის სურნელებით.

პროფესორ დომლერის კლინიკა, სამი ძველი და ორი ახალი შენობისგან რომ შედგებოდა და ტბასა და ზეგანშუა მდებარეობდა, პირველ მოდერნიზებულ ფსიქიატრიულ კლინიკად ითვლებოდა, რომელსაც ათი წლის წინათ ჩაეყარა საფუძველი. უცხო კაცი ვერც მიხვდებოდა, რომ ეს თავშესაფარი იყო დაშლილ-დაწეწილი ნერვების ადამიანებისა, ამ ქვეყანას მტრულად და მუქარით რომ უყურებდნენ. ამ ხუთი შენობიდან ორი ყრუ კედლით იყო შემოზღუდული, კედლებს ვაზი ევლებოდა და ისე პირქუში შესახედავი აღარ ჩანდა. მზის გულზე, პაპანაქებაში ვიღაცები ნამჯას ფოცხავდნენ; მანქანის ხმაურის გაგონებისთანავე მომვლელი ქალები პატარა თეთრ ღრომას აიქნევდნენ ხოლმე, პაციენტებს დაჰყვებოდნენ ბადის ბილიკზე.

ფრანცმა თავის კაბინეტში შეიყვანა დიკი და სთხოვა, ცოტა ხანს მოეცადა. მარტო დარჩენილი დიკი კაბინეტში ბოლთას სცემდა. ფრანცის ნივთების — მაგიდაზე უწესრიგოდ მიყრილი წიგნებისა და ფურცლების, მამამისისა და პაპამისის დაწერილი ან მათზე დაწერილი წიგნების, კედელზე დიდი ამბით, შვეიცარიული წესითა და რიგით გამოკრული, მამის გადიდებული დაგეროტიპის¹ მიხედვით ცდილობდა ფრანცზე აზრი შეექმნა. კაბინეტი თამბაქოს კვამლით იყო სავსე და დიკმა აივნის კარი გააღო, მზის სხივმა ცერად ჩამოჭრა გაკვამლული ჰაერი. ფიქრით იმ ამერიკელ ქალიშვილს გადასწვდა.

დიკმა მისგან ორმოცდაათი წერილი მაინც მიიღო რვა თვის განმავლობაში. პირველი, რაღაცის ახსნასა და თავის მართლებას უფრო ჰგავდა. სწერდა, რომ ჯერ კიდევ ამერიკაში გაეგონა, ქალიშვილები წერილებს რომ უგზავნიდნენ უცნობ ჯარისკაცებს. ასე რომ,

¹ დაგეროტიპი (ფრანგ.) — დაგეროტიპით გადაღებული სურათი. დაგეროტიპია — ფოტოგრაფირების ძველებური ხერხი. სურათს იღებდნენ იოდოვანი ვერცხლით დაფარულ ლითონის ფირფიტაზე.

დოქტორ გრეგორისგან შეიტყო მისი სახელი და მისამართი და იმე-
დი აქვს, იგი უარს არ იტყვის, რომ ხანდახან მიიღოს მოკითხვის
ბარათები და ა.შ.

წერილის ტონის მიხვედრა ძნელი არ იყო. გადმოღებული იყო
„გრძელფეხა მამიკოსა“ და „მოლი თვალთმაქციდან“, გასართობი
და სენტიმენტალური თხზულებებიდან, რომელთა კითხვა იმხანად
მოდაში იყო ამერიკაში. თუმცა, ამ ტონთან მთავრდებოდა მთელი
მსგავსებაც.

წერილები ორ ჯგუფად იყოფოდა. პირველი დაახლოებით დაზა-
ვებამდე დაწერილი, აშკარა პათოლოგიური ხასიათისა იყო. დანარ-
ჩენები, თითქმის ბოლო წერილის ჩათვლით — მთლად ნორმალური
ადამიანისა, რომელიც თანდათან ვითარდება და თავის მდიდარ ბუ-
ნებას ავლენს. ბოლო თვეებში დიკი მიეჩვია და მოუთმენლადაც კი
ელოდა ამ წერილებს. ბარ-სიურობის მომქანცველ მოწყენილობას
რომ უქარვებდა. ის კი არადა, უფრო ადრინდელ წერილებშიც იმა-
ზე მეტი ამოიკითხა, ვიდრე ფრანცმა, რადგან ფრანცი ყველაფერს
ვერ მიხვდებოდა.

„ჩემო კაპიტანო!

უნიფორმაში რომ დაგინახეთ, ძალიან ლამაზი მეჩვენეთ. მე რე ვი-
ფიქრე, მიმიფურთხებია-მეთქი, ფრანგულადაც და გერმანულადაც.
თქვენც გაიფიქრეთ ჩემზე, ლამაზიო, მაგრამ ამას მიჩვეული ვარ
და კმარა. თუ კვლავ ჩამოხვალთ, და უხამსი და საძაგელი იქნებით,
რაც სულაც არ შეეფერება ჯენტლმენს, იმ აზრით, რასაც ეს სიტყვა
ნიშნავს და როგორც მე მასწავლეს, მაშინ, ღმერთი თუ გიშველით
მხოლოდ. თუმცა თქვენ თითქოს სხვებზე თავდაჭერილი ჩანხართ.
დიდ, ღუნღულა კატასავით ხართ. მე საერთოდ მომწონს ნებიერი
ქალური ვაჟები. თქვენ ხართ ქალური? ასეთებს შეეხვედრივარ, მაგ-
რამ არ მახსოვს, სად.

არ გაბრაზდეთ. უკვე მესამე წერილს გწერთ. გამოგიგზავნით ან
სულაც არ გამოგიგზავნით. მე ხშირად ვფიქრობ მთვარის შუქზე და
ბევრი მოწმეც მეყოლებოდა, აქედან რომ შემეძლოს გასვლა.

ამბობენ, თქვენც ექიმი ხართ, მაგრამ თქვენ ხომ კატა ხართ და
ეს სულ სხვა რამეა. თავი ძალიან მტკივა. არ გაბრაზდეთ, აქ რომ
ასე შინაურულად ვსეირნობ თეთრ კატასთან ერთად. ვფიქრობ, ეს
ყველაფერს აგიხსნით. მე სამ ენაზე ვლაპარაკობ, ინგლისურსაც თუ

ჩავთვლით — ოთხზე და თარჯიმნად მუშაობას შევძლებდი, თქვენ რომ ჩემთვის გეშოვით ადგილი საფრანგეთში, თავს გავართმევდი ალბათ, თასმებით თუ არ შემკრავდნენ და დამაბამდნენ, როგორც იმ ოთხშაბათს. დღეს კი შაბათია, თქვენ შორს ხართ, იქნებ მოგკლეს კიდევაც.

ჩამოდით ერთ დღეს. მე ხომ სულ აქ ვიქნები, ამ მწვანე გორაკზე, სანამ ჩემს ძვირფას მამასთან წერილის მიწერის უფლებას მომცემენ.

მაპატიეთ, დღეს ჩემს თავს არ ვეკუთვნი. მერე მოგწერთ, როცა უკეთ ვიქნები.

მოგიკითხავთ,

ნიკოლ უორენი.

მაპატიეთ, არ გაბრაზდეთ ჩემზე“.

„კაპიტანო დაივერ, ვიცი, როცა ნერვები ისეთ დღეში აქვს ადამიანს, როგორც მე ახლა, ძნელია რამეს თავი მოაბა, მაგრამ მინდა, ჩემზე ყველაფერი იცოდეთ. როცა ეს დამემართა, შარშან, ჩიკაგოში, ანდა, შესაძლოა სულაც შარშან არა, არ მახსოვს, მაშინ ქუჩაში აღარ გამოვდიოდი, აღარც მსახურს ველაპარაკებოდი და ძალიან მინდოდა, მჭირდებოდა, რომ ვიღაცას გაეგებინებინა, რა ამბავი იყო ჩემს თავს. ვისაც ესმოდა, ის მოვალე იყო, აეხსნა ყველაფერი. ბრმას ხელს ჩასჭიდებენ და ისე მიჰყავთ, რაკი თვითონ არ შეუძლია სიარული. მეტყოდნენ ხოლმე, მაგრამ არკი დაამთავრებდნენ. მე კი ისე ვიყავი არეული, ორჯერ ორი რამდენი იყო, ვერ ვხვდებოდი. ერთი კარგი კაცი გამოჩნდა — ფრანგი ოფიცერი, და მას ესმოდა. ყვაველი მომცა და მითხრა, ეს უფრო პატარა, უფრო გამოუცდელიაო. ჩვენ დავმეგობრდით. მერე წამართვა. მე თანდათან უარესად ვხდებოდი და ვერაფერს მიხსნიდნენ. სიმღერაა ჟანა დ'არკზე, იმას მიმღეროდნენ ხოლმე, მე კი მწყინდა და ვტიროდი იმიტომ, რომ მაშინ არეული არ მქონდა თავი. მირჩევდნენ, სპორტს მივყოლოდი, მაგრამ არ მინდოდა. მერე ერთ დღეს სახლიდან გავედი, მიჩიგანის ბულვარზე, შორს წავედი, რამდენიმე მილი გავიარე. ავტომობილით დამდეგდნენ, მაგრამ მე არ მინდოდა შიგ ჩაჯდომა. ბოლოს და ბოლოს, ძალით შემათრიეს და ამის მერე მომვლელი მომიჩინეს. მერე და მერე ვხვდებოდი, რაც იყო, იმიტომ, რომ უკვე ვგრძნობდი, შემეძლო დამენახა,

რაც ემართებოდათ სხვებს. ახლა თქვენ ყველაფერი იცით. აქ მე არასოდეს მოვრჩები, ექიმები არ მასვენებენ, ერთთავად მეკითხებიან, მე კი მინდა დამავიწყდეს. ასე რომ, დღეს მამას მოვწერე, ჩამოვიდეს და აქედან წამიყვანოს. ძალიან კარგია, ასე რომ გიზიდავთ თქვენი საქმე, საინტერესო უნდა იყოს ხალხის გასინჯვა და მერე ყველაზე რაღაცის თქმა“.

და კიდევ, ახლა სხვა წერილიდან:

„შეიძლებოდა ერთი გასინჯვა გამოგეტოვებინათ და ჩემთვის წერილი მოგეწერათ. ამას წინათ გრამოფონის ფირფიტები გამომიგზავნეს იმ შემთხვევისთვის, თუ ჩემი გაკეთილი დამავიწყდებოდა, მე კი ყველა მივამსხვრიე, რის გამოც, მომვლელი ქალი აღარ შელაპარაკება. ფირფიტები ინგლისურ ენაზე იყო, იმას მაინც არაფერი ესმოდა. ჩიკაგოში ერთმა ექიმმა მითხრა, სიმულანტი ხარო, სინამდვილეში იმის თქმა უნდოდა, რომ მე შეექვსე ტყუპი ვიყავი და ასეთი ჯერ არ შეხვედროდა ცხოვრებაში. მაშინ ძალიან არეული ვიყავი და სულერთი იყო, რას მეტყოდნენ, შეექვსე ტყუპი გოგო კი არა, თუნდაც მედილიონე ეთქვათ.

იმ საღამოს ხომ თქვით, თამაშს გასწავლით და არ მოგეწყინებათო. იცი, ზოგჯერ მგონია, რომ მთავარია სიყვარული, იგია ყოვლისშემძლე, ან, თუ არ არის, უნდა იყოს. ასეა თუ ისე, მიხარია, რომ გამოცდები ბევრ დროს გართმევთ და უქმად არა ხართ.

Toute a vous¹ ნიკოლ უორენი“.

იყო სხვა წერილებიც, რომელთა აბნეულ რიტმშიც უფრო შემამოფოთებელი უმწიობა ჩანდა.

„ძვირფასო კაპიტანო დაივერ,

გწერთ იმიტომ, რომ სხვას ვერავის მივმართავ და თუ მეც კი, ასეთი ავადმყოფი, ვხედავ ჩემს გამოუვალ და უაზრო მდგომარეობას, თქვენთვის ხომ მით უფრო ცხადია იგი. ფსიქიკურმა აშლილობამ გაიარა, მაგრამ მთლად განადგურებული ვარ და დამცირებული. არ ვიცი, ამას თუ მიაღწიეს აქ. ჩემი ნათესავები გულგრილად იქცევიან. მათგან არც შველას ველი და არც თანაგრძნობას. მეტი აღარ შემიძლია, მეყო. აქ თუ დავრჩი, ტყუილუბრალოდ დაეკარგავ დროს, საბოლოოდ გავინადგურებ ჯანმრთელობას და თავს მოვიტყუებ, თით-

¹ *Toute a vous* (ფრანგ.) — თქვენი.

ქოს რაც ჩემს თავს არის, მისი შველა შეიძლებოდა. სულერთია, ვერ მოვრჩები.

გამომკეტეს ამ შენობაში, რომელიც ალბათ საგიჟეთი უფროა და მხოლოდ იმიტომ, რომ კაცი არ აღმოჩნდა, სიმართლე ეთქვა ჩემთვის. ყველაფერი რომ მცოდნოდა, ისე, როგორც ახლა ვიცი, თვითონვე მოვერუდი თავს. საამისოდ ძალა მეყოფოდა, მაგრამ იმათ, ვისაც ჩემი თვალის ახელა შეეძლოთ, არ მოინდომეს. ახლა კი, როცა ვიცი და ასე ძვირად დამიჯდა ყველაფრის გაგება, ძაღლებივით კუდი ამოიძუეს, უნდათ, რომ ისევ უწინდებურად მეგონოს. მეტადრე ერთია მოწადინებული, ძალიან ცდილობს, მაგრამ ახლა მე უკვე ვიცი.

ძალიან მომეწყინა, მარტო ვარ, მოწყვეტილი მეგობრებსა და ნათესაებს, რომლებიც ოკეანის გადაღმა არიან. მთელი დღეები დაკარგულივით დავბორიალებ. ქენით სიკეთე, მიშოვეთ თარჯიმნის ადგილი (ფრანგული და გერმანული მშობლიურ ენასავით ვიცი, იტალიური — საკმაოდ კარგად და ცოტა ესპანურიც). წითელი ჯვრის საველე ჰოსპიტალში ვიმუშავებდი ან მედიცინის დად სადმე. ხომ შეიძლება, რაღაც კურსს გაეფიქრებინა და ვისწავლიდა“.

და კიდევ:

„ჩემს ამბავს გიყვებით და როგორც შემძლია ისე გიხსნით ყველაფერს. თუ არ მეთანხმებით, ის მაინც ხომ შეგიძლიათ, რომ თქვენი აზრი მითხრათ. ჩემთვის ამას მნიშვნელობა აქვს, იმიტომ, რომ თქვენ კეთილი კატის სახე გაქვთ, აქაურებოვით სულელური კი არა, აქ ალბათ ასეა მიღებული. დოქტორმა გრეგორიმ თქვენი ფოტო მომცა. სურათზე ისეთი ლამაზი არ ხარო, როგორიც უნიფორმაში, თუშეცა უფრო ახალგაზრდა ჩანხარო“.

„Mon capitaine,

ძალიან გამახარა თქვენი ღია ბარათის მიღებამ. მიხარია, რომ ასე მოგწონთ მედიცინის დების ჩაჭრა გამოცდებზე. არა, ყველაფერს, რასაც მწერო, ძალიან კარგად ვიგებ. ოღონდ, იმ დღიდან, როცა პირველად დაგინახეთ, ვიფიქრე, რომ თქვენ სხვებს არ ჰგავდით“.

„ძვირფასო კაპიტანო დაიფერ,

დღეს ერთს ვფიქრობ, ხვალ კი სხვას. მთელი ჩემი უბედურება ეს არის, და კიდევ ის, რომ მინდა ყველას ჯიბრით მოვექცე და ზომა

აღარ ვიცი ხოლმე. დიდი სიამოვნებით მიემართავდი ვინმე ფსიქიატრს, ისეთს, რომელსაც თქვენ მირჩევდით. აქ ყველანი აბაზანაში წვანან და მღერიან: „ითამაშე შენს ეზოში, ითამაშე“. მაგრამ მე არა მაქვს ჩემი ეზო, სადაც თამაში შემეძლებოდა და საითაც უნდა გავიხედო, საიმედოს ვერაფერს ვხედავ. გუშინ ისევ თავისას მოჰყვენენ, ისევ საშაქარლამოში, და გამყიდველს კინაღამ სასწორი დავარტყი, მაგრამ დამიჭირეს.

მეტს აღარ მოგწერთ, ყველაფერი მერევა თავში“.

მერე მთელ თავს აღარ მოსულა წერილი და უცებ ასეთი ცვლილება:

„...თანდათან ვუბრუნდები ცხოვრებას...“

„...შევეყურებ ყვავილებს, ღრუბლებს...“

„...ომი დასრულდა, მე კი, მგონია, არც ვიცოდი, რომ ომი იყო...“

„...თქვენ ძალიან კეთილი ხართ! და ალბათ ძალიან ჭკვიანიც, თუმცა თეთრ კატას ჰგავხართ, ისე კი, არ გეტყობათ იმ სურათზე, ღოქტორმა გრეგორიმ რომ მომცა...“

„...დღეს ციურისში ვიყავი, რა უცნაურია ისევ ქალაქში სიარული...“

„...დღეს ბერნში წავედით, ძალიან მომეწონა, რომ ყველგან საათებია...“

„...დღეს კარგა მალლა ავედით მთაზე და ასფოდელოები და ედელვაისებიც კი დავკრიფეთ...“

მერე და მერე იშვიათად მოდიოდა წერილები, მაგრამ დიკი, როგორც წესი, ყველაზე უგზავნიდა პასუხს. ერთ წერილში ნიკოლი სწერდა: „ნეტავი ვინმეს შევუყვარდე, ისე, დიდი ხნის წინათ რომ შევუყვარდებოდი ხოლმე ბიჭებს, სანამ აჟად გავხდებოდი, მაგრამ, ასეთ რამეზე, ალბათ წლები გავა და ვერც ვიოცნებებ“.

მაგრამ დიკი თუ რაიმე მიზეზით პასუხს დააყოვნებდა, მაშინვე, შეყვარებულის ციებ-ცხელებასავით, ნიაღვარივით მოასკდებოდა მღელვარება: — იქნებ თავი მოგაბეზრეთ... ალბათ არ შეიძლება ასე ჩაცეება... მთელი დამე იმაზე ვფიქრობდი, ვაითუ აჟად გახდა-მეთქი.

დიკს მართლაც გრიპი შეჰყროდა, რის მერეც კარგა ხანს იყო მოთენთილი და გულგრილი თითქმის ყველაფრისადმი. მერე კი ნიკოლის შორეულ სახეს შტაბის ტელეფონისტი ქალიშვილი გადაეფარა, უისკონსინიდან რომ ჩამოვიდა ბარ-სიურობში და სარეკლამ-

მო პლაკატის ქალიშვილივით წითელი ტუჩები ჰქონდა. ოფიცრების სასაუბრეში მას ორაზროვანი სახელი, „კომუტატორი“ შეარქვეს...

ფრანცი თავის კაბინეტში დაბრუნდა, ეტყობოდა კმაყოფილი იყო. დიკმა კვლავ გაიფიქრა, შესანიშნავი კლინიცისტი დადგებოდა. ხან რიხით, ხანაც წყნარად, მოფერებით რომ დაარიგებდა ხოლმე პაციენტებსა თუ მომვლელებს, ფრანცს ეს ზრუნვითა და გულთ კი არა, უფრო უზომო, თუმცა უწყინარი პატივმოყვარეობით მოსდიოდა. ემოციებს ლაგამსა სდებდა და ეგრე იოლად არ ავლენდა.

— იმ ამერიკელ ქალიშვილზე ვილაპარაკოთ, დიკ, — თქვა მან, — თქვენზეც და ჩემზეც, რა თქმა უნდა, მაგრამ ეს მერე იყოს, ახლა ქალიშვილს მიუვებრუნდეთ. კარგა ხნით შემთხვევას ველი და ვილაპარაკოთ.

ერთ ქაღალდებით საგსე ყუთში რაღაც მოიძია, დასტად ამოიღო ქაღალდები, გადახედა, მერე მაგიდაზე დააწყო და ისე, რომ აღარსად ჩაუხედავს, მოყოლა დაიწყო.

III

დაახლოებით წელიწად-ნახევრის წინათ დოქტორმა დომლერმა საკმაოდ ბუნდოვანი წერილი მიიღო ლოხანაში მცხოვრები ერთი ამერიკელი ჯენტლმენისაგან, ვინმე მისტერ დეერე უორენისგან — ჩიკაგოელი უორენებიდან. მიწერ-მოწერის მერე დათქმულ დღეს მისტერ უორენი თავისი თექვსმეტი წლის ქალიშვილთან ერთად მოვიდა კლინიკაში. ქალიშვილს ნიკოლი ერქვა, აშკარად ემჩნეოდა, კარგად არ იყო და სანამ მისტერ უორენი და დოქტორი ლაპარაკობდნენ, თანმხლებმა მოწყალეების დამ ხეივანში გაიყვანა.

მისტერ უორენი, მეტად ლამაზი მამაკაცი, ორმოცი წლისაც არ იქნებოდა. შესანიშნავი აღნაგობის, ზუსტად ამერიკელი ტიპი, მაღალი, მხარბეჭიანი, წარმოსადეგი, მეტად ეფექტური მამაკაცი, როგორც მერე უთხრა დოქტორმა დომლერმა ფრანცს. ჟენვეის ტბაზე მზიან დღეებში ნიჰოსნობისგან დიდი ნაცრისფერი თვალები დაძარღვოდა. ყველაფერზე ეტყობოდა, ამქვეყნიურ სიამეთაგან არაფერს იკლებდა. საუბარი გერმანულად წარიმართა. როგორც გამოირკვა, განათლება გეტინგენში მიეღო. აშკარად ღელავდა და უჭირდა იმაზე ლაპარაკი, რაც აწუხებდა.

— დოქტორო დომლერ, ჩემი ქალიშვილი არ არის კარგად, გონება არეული აქვს, ბევრ სპეციალისტს გაუასინჯე, მოწყალების დაც აუწყებ. გვირჩიეს, სიმშვიდე და დასვენება და ამ გზითაც უმკურნალებს, მაგრამ არაფერმა უშველა. დაჟინებით მირჩიეს, თქვენთვის მომემართა.

— ძალიან კარგი, — თქვა დოქტორმა, — ახლა კი, გთხოვთ ყველაფერი მიაბოთ, თავიდან ბოლომდე.

— არ ვიცი, რით დაიწყო. რამდენადაც ვიცი, არც ჩემსა და არც ჩემი ცოლის გვარში სულით ავადმყოფი არავინ ყოფილა. თორმეტი წლის ნიკოლი უდედოდ დარჩა, გუვერნანტების ამარა, და შეიძლება ითქვას, მე ვიყავი მისთვის ორივე, მამაც და დედაც — მამაც და დედაც, ორივე.

ამის თქმაზე ძალიან ადელდა, თვალზე ცრემლი მოადგა და დოქტორმა დომლერმა ახლალა შეამჩნია, ვისკი დაელია.

— შესანიშნავი ბავშვი იყო, ყველა გიჟდებოდა მასზე; ჭკვიანი, ლაღი და მხიარული. უყვარდა კითხვა, ხატვა, ცეკვა, როიალზე დაკვრა; მახსოვს, ცოლი მეუბნებოდა ხოლმე, ჩვენი შვილებიდან მხოლოდ ნიკოლი არ ტირის ღამითო. მე უფროსი ქალიშვილიც მყავს, ვაჟიშვილიც მყავდა, პატარა მოგვიკვდა, მაგრამ ნიკოლი... ნიკოლი ყოველთვის, ყოველთვის...

სიტყვა გაუწყდა და დოქტორი დომლერი მიეშველა:

— ყოველთვის საესებით ნორმალური, ჯანმრთელი და ხალისიანი ბავშვი იყო. დიან, დიან, საესებით.

დოქტორი დომლერი იცდიდა. მისტერ უორენმა თავი გადააქნია, ღრმად ამოიოხრა, დოქტორ დომლერს ცერად გახედა და ისევ იატაკს ჩააშტერდა.

— რვა თვის წინათ, ან შეიძლება ექვსი თვის, თუ ათი თვის წინათ, არ მახსენდება სად ვიყავით, მაშინ სად ვცხოვრობდით, როცა ეს დაემართა. რაღაც უაზროდ, ახირებულად იქცეოდა. ჩემმა უფროსმა ქალიშვილმა შეამჩნია და მითხრა, მე ვერაფერს ვატყობდი, ჩემთვის ისევე ის ნიკოლი იყო, — საჩქაროდ დაუმატა, თითქოს ვიდაცამ რაღაც დააბრალა, — ისეთივე საყვარელი, პატარა გოგო. პირველად იმ ლაქიას ამბით დაიწყო.

— აჰა, დიან, — თქვა დოქტორმა დომლერმა და შეჭადარავებული თავი დარბაისლურად, ისე დაუქნია, თითქოს უკვე იცოდა,

შერლოკ ჰოლმსით, რომ ადრე თუ გვიან ლაქია უნდა ეხსენებინათ, ზუსტად ლაქია და არა სხვა ვინმე.

— ერთი ლაქია მყავდა, წლების განმავლობაში იყო ჩვენთან, შვეიცარიელი, სხვათა შორის, — თავი ასწია და შეხედა დოქტორ ლომლერს, გვერდებზე პატრიოტული აღტაცების გამოვლენას ელის მისგანო, — და ნიკოლს მოეჩვენა, რომ ის ლაქია დასდევდა. ახლა ეჭვიც არ მეპარება, რომ ეს ნონსენსია, მაგრამ მაშინ დავიჯერე და დავითხოვე.

— კერძოდ, რას აბრალებდა მას თქვენი ქალიშვილი?

— საქმეც ის არის, რომ ექიმებმა ვერაფერი ათქმევინეს. ისე შეაცქერდებოდა ხოლმე, თითქოს ისედაც უნდა მიხვედრილიყვნენ. ხმას არ იღებდა. მაგრამ ცხადი იყო, საქმე ეხებოდა რაღაც უხამს ცდას ნიკოლთან. ეს ამკარა იყო.

— გასაგებია.

— მე წამიკითხავს მარტოხელა ქალების ხანდახან აკვიატებულ აზრებზე, თითქოს საწოლის ქვეშ ან კარს უკან მამაკაცი იმალება და ბევრი ამისთანა. მაგრამ, ნიკოლს რად უნდა დამართოდა ეს? თაყვანისმცემელი ბევრი ჰყავდა, ოღონდაც თვითონ ნდომებოდა და ვინ არ შეიყვარებდა. მაშინ ვილაში ვცხოვრობდით, ლეიკ ფორის-ტში, საზაფხულო აგარაკია ჩიკაგოსთან. მთელი დღეები ბიჭებთან გოლფსა თუ ჩოგბურთს თამაშობდა. ბევრი მათგანი ლამის ჭკუას კარგავდა ნიკოლისთვის.

უორენი ლაპარაკობდა, ხმელ-ხმელი, ხანდახმული დოქტორი ლომლერი კი ფიქრში ხანდახან ჩიკაგოს იხსენებდა. ერთ დროს, ახალგაზრდობაში იქ გადასვლა შესთავაზეს, შეეძლო წასულიყო, ჩიკაგოს უნივერსიტეტის სამეცნიერო საზოგადოების წევრი და დოცენტი იქნებოდა და თუ დათანხმდებოდა, იქნებ გამდიდრებულიყო კიდევ, თავისი კლინიკის პატრონი. აქ კი წილშია სხვებთან, აქციების მცირე პაკეტი თუ აქვს. ვერ გაბედა, იქაური ველები რომ წარმოიდგინა, გადაშლილი ხორბლის ყანები და ის უკიდევანო პრერიები. გაიფიქრა, რომ თავისი ცოდნა არ ეყოფოდა, ვერ გასწვდებოდა იმხელა სივრცეს და უარი თქვა. მაგრამ მაშინ ბევრი რამ წაიკითხა ჩიკაგოზე, არმორების, პალმერების, ფილდების, კრეინების, უორენების, სვიფტების, მაკკორმიკების და ბევრ სხვათა ძლიერ და გავ-

ლენიან გვარებზე. იმის მერე ჩიკაგოდან და ნიუ-იორკიდან ბევრი პაციენტი ჰყოლია მათი ფენიდან.

— თანდათან უარესად ხდებოდა, — განაგრძობდა უორენი, — შეტევები დაეწყო და რაღას არ იძახდა. მხოლოდ შემოიღო თუ იტყვოდა იმას... უფროსმა დამ სცადა ზოგი რამ ჩაეწერა. ნახეთ, — დომლერს რამდენჯერმე გადაკეცილი ფურცელი გაუწოდა, — ბევრი რამ მამაკაცებზეა, თითქოს დასდევდნენ, არ ასვენებდნენ, ზოგი უცნობი, ზოგი ისეთი, ვისაც კარგად იცნობდა, ქუჩაში გამვლელები, ყველა...

კიდევ დიდხანს ლაპარაკობდა თავიანთ დარდსა და მწუხარებაზე, ყველაფერზე, რაც გადახდათ. იმაზე, თუ რა საშინელებაა ასეთი უბედურების დატრიალება ოჯახში. იმაზე, რომ მკურნალობამ ამერიკაში უნაყოფოდ ჩაიარა და ბოლოს იმაზე, რომ იმ იმედით, მდგომარეობა შეიცვლებაო, არ შეუშინდა წყალქვეშა ბლოკადას და ქალიშვილი შვეიცარიაში ჩამოიყვანა.

— შტატების კრეისერით, — ცოტა ქედმაღლურად დააზუსტა, — ბედნიერი შემთხვევის წყალობით შევძელი ამის მოხერხება. შეიძლება ისიც დაუშაბო, რომ, — თითქოს თავს იმართლებსო, ისე გაიღიმა, — როგორც იტყვიან, რა სათქმელია, ფული არის და...

— ცხადია, — მშრალად შენიშნა დოქტორმა დომლერმა. კარგად ვერ გაეგო, რად ან რას ატყუებდა ეს კაცი. ან, თუ არ ტყუოდა, მაშინ რა ხდებოდა, მთელი ოთახი რად იფხებოდა მისი საუბრის სიყალბით, მისი ფიგურით, ტვიდის კოსტიუმით სპორტსმენივით დაუდევრად რომ მიწოლილიყო სავარძელში? გარეთ, თებერვლის დღის ბურუსში ტრაგედია ტრიალებს, პაწაწინა ჩიტს ფრთები მოსტეხია, აქ კი რაღაც ისე არ არის, სხვა ამბავია.

— ახლა თქვენს ქალიშვილს მინდა ველაპარაკო, ცოტა ხნით, სულ რამდენიმე წუთს, — თქვა დოქტორმა დომლერმა და ინგლისურ ენაზე განაგრძო საუბარი, თითქოს ეს უფრო მიაახლოებდა უორენთან.

მერე, როცა უორენმა ქალიშვილი კლინიკაში დატოვა და თვითონ ისევ ლოზანას დაუბრუნდა, დოქტორმა დომლერმა და ფრანცმა ნიკოლის ავადმყოფობის ისტორიაში ჩაწერეს: „დიაგნოზი: შიზოფრენია. მწვავე სტადია, მდგომარეობა თანდათან უარესდება. დაავადების სიმპტომია მამაკაცების შიში, რაც ორგანული არ არის... პროგნოზი ჯერ გაურკვეველია“.

და შეუწელებელი ინტერესით ელოდნენ დაპირებისამებრ, როდის ჩამოვიდოდა მისტერ უორენი კლინიკაში.

მისტერ უორენი აგვიანებდა, კიდევ ორი კვირის შემდეგ დოქტორმა დომლერმა წერილი მისწერა და რაკი პასუხი არ მიიღო, დაუშვა ისეთი რამ, რაც იმ დროისთვის სიგიჟედ ჩაითვლებოდა, ვევეს „გრანდოტელთან“ ტელეფონით ლაპარაკი შეუკვეთა. მისტერ უორენის კამერდინერმა უპასუხა, მისტერ უორენი დღეს მიემგზავრება ამერიკაში და ემზადებაო. მაგრამ იმის გაფიქრებაზე, კლინიკის ხარჯების სპეციალურ დავთარში ამ ლაპარაკისთვის ორმოცი შვეიცარიული ფრანკი ჩაიწერებაო, დოქტორ დომლერს ტიულრელი გვარდიელის სისხლმა უყვილა და მისტერ უორენი აიძულა ტელეფონთან მოსულიყო.

— საჭიროა თქვენი ჩამოსვლა, აუცილებლად! თქვენი ქალიშვილის ჯანმრთელობა ამახუა დამოკიდებული! ვერავითარ პასუხისმგებლობას მე ვერ ვიკისრებ.

— მაგრამ დოქტორო, თქვენთან რისთვისღა მოვიყვანე, მე სასწრაფოდ გამომიძახეს შტატებში!

დოქტორი დომლერი მიჩვეული არ იყო ასეთ შორ მანძილზე ლაპარაკს, მაგრამ მაინც შეძლო ისე ურყევად წაეყენებინა თავისი ულტიმატუმი ტელეფონში, რომ შეშინებულმა ამერიკელმა ვერ გაუძლო და დათმო. ციურიხის კლინიკაში მეორედ ჩამოსული უორენი ოცდაათი წუთის მერე დანებდა. მოხდენილ პიჯაკქვეშ ძლიერი მხრები უთრთოდა ყრუ ქვითინისგან, თვალები ეჩენევის ტბაზე ჩამაკალ მზეზე მეტად შეუწითლდა და ფრანცმა და დომლერმა შემზარავი ამბავი მოისმინეს.

— თვითონაც არ ვიცი, რანაირად მოხდა, — ჩახლეჩილი ხმით ლაპარაკობდა, — თვითონაც არ ვიცი, არ ვიცი... ჯერ კიდევ ბავშვი იყო, დედა რომ მოუკვდა და დილაობით ჩემთან იწვა ხოლმე. ზოგჯერ ჩაეძინებოდა კიდევაც, ძალიან მენანებოდა საბრალო პატარა. მერე ერთად ვმოგზაურობდით, ავტომობილითა და მატარებლით, დავდიოდით ხელიხელჩაკიდებული და რაღაცას მიმღეროდა ხოლმე. ზოგჯერ ერთმანეთს ვეტყოდით, — მოდი, დღეს არავის შეეხედოთ, ეს დილა მხოლოდ ჩვენი იყოს: შენ და მე, სხვა მეტი არავინ გვინდა!.. — მწარე სიმართლე გაერია ხმაში, — ხალხი, ჩვენი შემხედვარე, ტიროდა თითქმის, ნახეთ, რა შესანიშნავი მამა-შვილიაო. შეყვარე-

ბულებს ვგავდით და ერთხელაც მართლა გავხდით შეყვარებულები. ათი წუთის მერე მზად ვიყავი ტყვია დამეხალა, მაგრამ, ეტყობა, ჩემნაირ წყეულსა და გადაგვარებულს არ შესწევს ამის ძალა.

— მერე? — იკითხა დოქტორმა დომლერმა და ისევ ჩიკაგოს დაუბრუნდა ფიქრით, ის წყნარი, ფერწასული ჯენტლმენი გაახსენდა, პენსნეთი, ისე ყურადღებით რომ აცქერდებოდა მას ამ ოცდაათი წლის წინათ, ციურიხში, — გაგრძელდა ეს ამბავი?

— ო, არა, არა! მაშინვე თითქოს ყინულად იქცა, მხოლოდ ამას ამბობდა, — არაფერია, მამიკო, არაფერია, ნუ ჯავრობ, არაფერია.

— შედეგმა ხომ არ იჩინა თავი?

— არა, — ერთხელაც აქვითინდა, რამდენჯერმე მოიხოცა ცხვირი, — თუ იმას არ ჩავთვლით, რომ აქ არის ახლა.

დოქტორმა დომლერმა ბოლომდე მოისმინა, ბურჟუაზიული ინტერიერის ტრადიციულ ღრმა სავარძლის ზურგს მიეყრდნო და თავისთვის ლამის იღრიალა:

— ხეპრე!

ამ ოცი წლის განმავლობაში იშვიათად რომ ასეთი არამეცნიერული დასკვნის გამოტანის უფლება მიეცა თავისი თავისთვის. მერე ეს უთხრა:

— მინდა ციურიხში, სასტუმროში გაათიოთ ღამე, დილით კი აქ მოხვიდეთ და მნახოთ.

— მერე?

დოქტორმა დომლერმა ისე გაშალა ხელები, გოჭი ჩაეტეოდა შიგ.

— ჩიკაგო, — ვარაუდით თქვა.

IV

— ამის მერე უკვე გასაგები იყო, რა შემთხვევასთანაც გვქონდა საქმე, — თქვა ფრანცმა, — დომლერმა უორენს უთხრა, რომ დიდი ხნით უნდა დაშორებოდა ქალიშვილს, სულ ცოტა ხუთი წლით მაინც, და მხოლოდ ამ პირობით ავიყვანდით. პირველი მარცხისა და დათმობის მერე, უორენს, ეტყობოდა ყველაზე მეტად ის აწუხებდა, რომ ამერიკამდე არ ჩაეღწია ამ ამბავს. მკურნალობა დავადგინეთ და დაველოდეთ. პროგნოზი ცუდი იყო. თავადაც იცით, მორჩენის პროცენტი ამ ასაკში ძალიან დაბალია.

— პირველი წერილი უიმედო იყო, — დაეთანხმა დიკი.

— თანაც მეტად ნიშანდობლივი, ვყოყმანობდი კიდევაც პირველი წერილის გამოგზავნაზე, მაგრამ მერე ვიფიქრე, იცოდეს-მეთქი დიკმა, რომ აქ საქმეს ვაკეთებთ. ამ წერილებზე გამოსხმაურება დიდსულოვნება იყო მართლა.

დიკმა ამოიოხრა.

— ისეთი კარგი სახე აქვს, რამდენიმე სნეპშოტი¹ გამომიგზავნა, ისედაც, ერთ თვეს მაინც უსაქმოდ ვიყავი ბარ-სიურობში. თანაც ბევრს არაფერს ვწერდი, მხოლოდ ამას თუ: — ჭკვიანად იყავით და ექიმებს გაუგონეთ.

— ესეც კმაროდა, — ვიდაც ჰყავდა კლინიკის გარეთ, ვიდაც, ვისზეც ფიქრი შეეძლო. მანამდე არაუინ, მხოლოდ უფროსი და, ვისთანაც, ეტყობა, მაინცდამაინც კარგად ვერ არის. გარდა ამისა, მისი წერილების კითხვა გვეხმარებოდა. მათში მთელი პროცესი და მდგომარეობა ვლინდებოდა.

— კარგია.

— ხედავთ, რა მოხდა? თავი თანამშრომლებს ვეღარ მიიჩნია, მაგრამ ეს არც აქეთ და არც იქით, ისე არსებითი არ არის, მხოლოდ ფსიქიკის თანდაყოლილი სიმყარისა და ხასიათის ძალის გასარკვევად თუ გამოგვადგება. ჯერ ეს შოკი. მერე პანსიონში მიაბარეს და იქ, ტოლსწორების საუბრების გავლენით თანამოზიარის აზრი მოიშორა, აშკარა თავდაცვის გამო. აქედან კი ძნელი არ იყო ჩასრიალება ილუზიების სამყაროში, სადაც ყველა მამაკაცი ბოროტია და რაც უფრო მეტად გიყვარს და რაც უფრო მეტად მიენდობი, მით უფრო ვერაგები არიან...

— ოდესმე თუ ულაპარაკია იმ საშინელებასზე, რაც დაემართა?

— არა, ისე კი, კაცმა რომ თქვას, დაახლოებით ოქტომბერში, თითქოს ნორმალურობას რომ დაუბრუნდა, გაგვიჭირდა. ოცდაათი წლის რომ ყოფილიყო, შეიძლებოდა დავლოდებოდით, რომ თვითონვე შეიძლებდა საბოლოოდ მომჯობინებას, მაგრამ, რაკი ასეთი ნორჩი იყო, გვეშინოდა, გულმრუდე არ დარჩენილიყო. ასე რომ, დოქტორმა დომლერმა გულახდილად უთხრა, — ახლა ყველაფერი თქვენზეა დამოკიდებული, არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დაუშო-

¹ სნეპშოტი — მომენტური, სახელდახელოდ გადაღებული ფოტოსურათი (ინგლ.).

ვით, რომ ცხოვრება თქვენთვის დამთავრდა, პირიქით, მხოლოდ ახლა იწყებაო, და ასე შემდეგ და ამგვარად. გონება უჭრის და დოქტორმა ფროიდიც კი მისცა წასაკითხად. რაღაც, მაინცდამაინც ბევრი არა, და დაინტერესდა. ერთი სიტყვით, აქ ყველას ნებიერია და ყველა ეფერება. მაგრამ ბუნებით გულჩახვეულია, — დაუმატა ფრანცმა და ცოტა შეყოყმანდა, — კარგი იქნებოდა გვცოდნოდა, ბოლოდროინდელ წერილებში, თვითონ რომ გზავნიდა ციურიხიდან, არის თუ არა რამე ისეთი, რაც მის გუნებასა და მომავალზე მიაინიშნებს.

დიკი ჩაფიქრდა.

— არის და არც არის. შემძლია გაგანდოთ ეს წერილები, თუ გნებავთ. მათში იმედიც სჭვების და სიცოცხლის წყურვილიც, საკმაოდ რომანტიკულიც კი. ხანდახან „წარსულზე“ ლაპარაკობს, მაგრამ ამ სიტყვას იმ ხალხივით ხმარობს, ციხეში რომ მჯდარა, როცა ვერ გაიგებ რაზეა ლაპარაკი, ჩადენილ დანაშაულზე, ციხეზე თუ მართლა წარსულზე. მაგრამ ბოლოს და ბოლოს, ვინ ვარ მე მისთვის? მანეკენი, ჩალის ფიტული.

— ცხადია, მე მესმის თქვენი მდგომარეობა და ერთხელაც მინდა მადლობა გითხრათ. ამიტომაც მინდოდა მენახეთ მანამ, სანამ შეზღუდვებით.

დიკმა გაიცინა.

— გგონიათ, დამინახავს თუ არა, მაშინვე მომადფრინდება?

— არა, ეგ არა. ძალიან გთხოვთ, ფრთხილად იყოთ. თქვენ ქალებს მოსწონხართ, დიკ.

— მაშინ ღმერთმა დამიფაროს, მით უარესი! მხოლოდ ფრთხილად ვიყო კი არა, შევეცდები, თავი კიდევაც შევაზიზღო. შეზღუდვამდე ნიორს გაუღეჭავ, გაუპარსავი მივალ და ნახავთ, ჩემი დანახვისას გაქცევა და დამალვა თუ არ მოუნდეს.

— არა, ნიორი არ გინდათ! — სერიოზულად შემფოთდა ფრანცი, — ამით შეიძლება თქვენს კარიერას ავნოთ. თქვენ ალბათ ხუმრობთ.

— ცალი ფეხით კოჭლობაც შემძლია, თანაც, ამ გახსენებაზე, იქ, სადაც ახლა ვცხოვრობ, სააბაზანო არ არის.

— რაღა თქმა უნდა, ხუმრობთ, — ფრანცმა შეება იგრძნო, ყოველ შემთხვევაში, ასეთი იერი მიიღო, — ახლა კი თქვენზე მიაძებთ, რას აპირებთ, რა გინდათ?

— მხოლოდ ერთი რამ, ფრანც, ის, რომ კარგი ფსიქიატრი გა-

ხდე. და მხოლოდ კარგი კი არა, შეიძლება ყველაზე დიდი ფსიქიატრიც მათ შორის, ვინც კი ყოფილა.

ფრანცმა გულიანად გაიცინა, მაგრამ ხედავდა, ამჯერად დიკი არ ხუმრობდა.

— დიდებულია, და მეტისმეტად ამერიკული, — თქვა მან, — ჩვენთან ეგ ეგრე იოლი არ არის, — წამოდგა და ბაღში გამავალ კართან მივიდა, — როცა აქ ვდგები, ციურიხს ვხედავ: აგერ, იქ, გროს-მიუნსტერის სამრეკლოა, პაპაჩემი მარხია იქ. ოდნავ მოშორებით, ხიდს იქით ჩემი წინაპრის, ლაფატერის საფლავია. არ უნდოდა, ეკლესიაში დამარხულიყო. იქვე ახლოს კიდევ ერთი წინაპრის, ჰაინრიხ პესტალოცის ქანდაკება და დოქტორ ალფრედ ეშერის ძეგლია. და ამ ყველაფერს მაღლიდან დაჰყურებს მთელი პანთეონი გმირებისა... ყოველთვის თვალწინ მიდგას.

— გასაგებია, ფრანც, — დიკი წამოდგა, — წავიტრახაზე. ისე კი, ყველაფერი წინ არის. საფრანგეთში მყოფ ამერიკელთა უმრავლესობას, ერთი სული აქვს, შინ როდის წავა, ჩემი კი — სხვა საქმეა. თუ უნივერსიტეტში ლექციებს დავესწრები, ოფიცრის ხელფასი მთელი წლით მენახება. როგორია ასეთი ჟესტი სახელმწიფოს მხრიდან. ჩანს, იცის იმათი დაფასება, ვინც ქვეყანას სახელს შემატებს და გამოადგება. წლის ბოლოს ერთი თვით ჩავალ შტატებში მამაჩემის სანახავად. მერე კი ისევ აქ დაუბრუნდები, ადგილი შემომთავაზეს.

— სად?

— თქვენს კონკურენტებთან, გისლერის კლინიკაში, ინტერლაკენში.

— არ გირჩევთ, — უთხრა ფრანცმა, — ერთ წელიწადში მაგათ ათი ახალგაზრდა ექიმი მაინც გამოიცვალეს, თუ მეტი არა. გისლერი თვითონ არის დაავადებული მანიაკურ-დეპრესიული ფსიქოზით და კლინიკას მისი ცოლი განაგებს საყვარელთან ერთად. ეს ჩვენ შორის დარჩეს, რა თქმა უნდა.

— ამერიკულ გვემებზე აღარაფერს ფიქრობთ? — სხვათა შორის ჰკითხა დიკმა, — გახსოვთ, ნიუ-იორკში წასვლას ვაპირებდით, რათა მე და თქვენ მილიარდერებისთვის ახალი ტექნიკით აღჭურვილი მოდერნიზებული კლინიკა დაგვეარსებინა?

— ეგ სტუდენტური ბოდვა იყო.

დიკმა ფრანცთან, ბაღის განაპირას ჩადგმულ კოტეჯში ისაძლია,

მის ახალმოყვანილ ცოლსა და მათ პატარა ძაღლთან ერთად. ძაღლს რატომღაც დამწვარი რეზინის სუნი ასდიოდა. გაუცნობიერებელი სვედა მოაწვა, არა, ეს არ იყო ხელმოკლეობისა და ყაირათიანობის ატმოსფეროს გამო, არც ფრაუ გრეგოროვიუსის, რომელიც სწორედ ასეთი უნდა ყოფილიყო, არამედ ფრანცის ჰორიზონტის მოულოდნელი შეზღუდვის გამო, რაც, ეტყობა, თვითონ მას სულაც არ აწუხებდა. დიკისთვის ასკეტიზმი სხვა რამე იყო, როგორც მიზნის მისაღწევი საშუალება, და სინათლის წყარო, წინსვლაში რომ შეეწევა კაცს. მემკვიდრეობით მიღებულ სამოსში ქვაწვიასავით ცხოვრების ჩატევა კი უაზრობად ეჩვენებოდა. შეზღუდული სივრცე, რომელშიც ფრანცი და მისი ცოლი ცხოვრობდნენ, ერთფეროვანს ხდიდა მათ ყოფას და მიმზიდველობას უკარგავდა, საინტერესოს არაფერს ჰპირდებოდა. ომის შემდგომმა თვეებმა საფრანგეთში, ამერიკულმა ხელგაშლილობამ და განცხრომამ გავლენა მოახდინა დიკზე. ოღონდ ყველასგან განებივრებული მამაკაცებისა თუ ქალებისგან, შესაძლოა ინტუიციით ხვდებოდა, რომ ასეთი რამ სერიოზულ კაცს მაინცდამაინც არ გამოადგებოდა, და ამან ჩამოიყვანა კვლავ დიდი შვეიცარიული საათის ზუსტად შუაგულში.

კეტე გრეგოროვიუსი მოხიბლა თავაზიანობითა და ქათინაურებით, მაგრამ ძლივს იკავებდა თავს, რომ არ შეემჩნია გაღიზიანება, რასაც ყვავილოვანი კომბოსტოს სუნით გაჟღენთილი ეს სახლი იწვევდა მასში, და ვერ იტანდა თავს ამ უეცარი და აუხსნელი აწრიალების გამო.

— ღმერთო ჩემო, ბოლოს და ბოლოს, მეც ისეთი ვარ, როგორიც სხვები? — ფიქრობდა მერე, შუაღამისას, გაღვიძებულზე, — ნუთუ მეც ისეთი ვარ, როგორიც სხვები?

მეტად შეუფერებელი გრძნობებია სოციალისტისთვის, მაგრამ საკსებით შესაფერისი მათთვის, ვინც ერთ-ერთი ყველაზე საოცარი და უიშვიათესი პროფესია აირჩია ქვეყანაზე. ჭეშმარიტება კი ის გახლდათ, რომ რამდენიმე თვე იყო უკვე, დიკის ჭაბუკური მთლიანი ბუნება დაშლა-დაყოფას განიცდიდა, რის დროსაც წყდება ის საკითხი, ღირს თუ არა მოკვდე იმისთვის, რაც უკვე მეტად ადარგჯერა. ციურიხის უძილო ღამეების სიწყნარეში ქუჩის ფარნის შუქით განათებულ ვიღაცის სამზარეულოს გაჰყურებდა და უნდოდა კეთილი, გულისხმიერი, გამბედავი და ჭკვიანი ყოფილიყო, რაც არც

ისე იოლია. და ისიც უნდოდა, რომ ჰყვარებოდა ვინმეს, თუკი ეს ხელს არ შეუშლიდა.

V

მთავარი კორპუსის ვერანდაზე ღია კარიდან კაშკაშა სინათლე იღვრებოდა, მაგრამ თაღებქვეშ მაინც ბნელოდა. წნული სავარძლების უცნაური ჩრდილები ქვემოთ, გლადიოლუსების კედლებისკენ იწელებოდნენ. მის უორენის ფიგურა ჯერ ოთახიდან ოთახში გამაღალ სხვების ფიგურებშუა გაკრთა და მერე, დიკი რომ შეამჩნია, მკაფიოდ აისვეტა კარში. ოთახიდან გამოსულს სახეზე სინათლე შერჩა და თან გამოიყოლა. ისე მოდიოდა, თითქოს ცეკვადა. მთელ კვირას სიმღერის ხმა ჩაესმოდა, გადასარკული ცისა და შმაგად იღუძალი ზაფხულის ბინდის მღერა და როცა დიკი გამოჩნდა, ისე ხმამაღლა გაისმა იგი, ეს მღერა, რომ მოუნდა აჰყოლოდა, შეეძლო შერწყმოდა.

— გამარჯობა, კაპიტანო, — თქვა და თვალი ძლივს მოაშორა, თითქოს დიკის მზერაში ჰქონდა ახლართული თავისი მზერა, — გნებავთ, აქ დაესხდეთ? — ჯერ ისევ იდგა, კიდევ უყურებდა, — დღეს ზაფხულივით თბილა.

ვიდაც შალშემოხვეული ქალი გამოჰყვა, ნიკოლმა წარუდგინა დიკს:

— სენიორა...

ფრანცმა ბოდიში მოიხადა, საქმე მაქვსო და დიკმა სამი სკამი ახლო-ახლო დადგა.

— კარგი საღამოა, — თქვა სენიორამ.

— შესანიშნავი, — დაეთანხმა ნიკოლი და დიკს მიუბრუნდა, — დიდი ხნით ჩამოხვედით?

— ციურიხს თუ გულისხმობთ — კარგა ხნით.

— ნამდვილი გაზაფხულის პირველი საღამოა, — შენიშნა სენიორამ.

— როდემდე გასტანს?

— ოვლისამდე მაინც ასე იქნება.

— მე კი ოვნისში წავალ.

— ოვნისი შესანიშნავი თვეა ამ მხარეში, — უთხრა სენიორამ, —

კარგს იზამთ, ივნისს აქ თუ გაატარებთ და ივლისში წახვალთ, როცა ძალიან დაცხება.

— სად წახვალთ? — დიკი შეეკითხა ნიკოლს.

— სადაც ბები, ჩემი და წამიყვანს, საცა მზიარულება იქნება, იქ მინდა. მე ხომ ძალიან ბევრი დრო დაგკარგე. მაგრამ ალბათ ფიქრობენ, რომ ჯერ უფრო წყნარ ადგილას ჯობია ჩემთვის წასვლა, ვთქვათ კომოში. რატომ არ შეიძლება თქვენ ამოხვიდეთ კომოში?

— აჰ, კომო, — დაიწყო სენიორამ.

შენობის შიგნით ზუპეს „მსუბუქი კავალერიის“ შესავალი დაუკრეს. ტრიო უკრავდა, მოისმა თუ არა ხმა, ნიკოლი წამოდგა; დიკმა შეხედა, ძალიან ახალგაზრდა იყო და ისეთი ლამაზი, რომ მღელვარებადმოწოლილს ლამის სული შეუეგუბდა. ნიკოლმა გაიღიმა, ამაღელვებლად, ბავშვურად. სამყაროს გზაარეული ახალგაზრდობა ჩანდა თითქოს მის ღიმილში.

— ასეთი ხმაურიანი მუსიკის ფონზე ძნელია ლაპარაკი. მოდი, გავიაროთ. ღამე მშვიდობისა, სენიორა.

— ღამე მშვიდობის, ღამე მშვიდობის.

ბილიკზე გადავიდნენ, ცოტა იქით ბილიკი უკვე ჩრდილში მოექცა. ნიკოლმა მკლავში მოჰკიდა ხელი.

— მე კარგი ფირფიტები მაქვს, ჩემმა დამ გამომიგზავნა ამერიკიდან, — თქვა მან, — როცა ისევ ჩამოხვალთ აქ, მოგასმენინებთ. ერთი კარგი ადგილი ვიცი, სადაც პატეფონის დადგმა შეიძლება და ვერაუინ გაიგონებს.

— სიამოვნებით.

— „ჰინდოსტანი“ იცით? — ხარბად ჩაეკითხა, — მე მომწონს, ადრე არასოდეს მომისმენია. სხვებიც მაქვს: „რალა დროს ჩვენი ბავშვობა“ და „მიხარია, ჩემთვის ტირი“. ალბათ ბევრჯერ გიცეკვიათ ამ სიმღერებზე პარიზში.

— პარიზში არ ვყოფილვარ.

დიკს სულ მისი კრემისფერი კაბისთვის უნდოდა ეცქირა, ხან ცისფერი, ხანაც ნაცრისფერი რომ დაჰკრავდა ბილიკზე სიარული-სას; ეცქირა მისი საოცრად ღია ოქროსფერი თმისთვის; როცა კი უნდა შეეხედა, ოდნავ იღიმებოდა, სახეზე ფარნის შუქი დაეცემოდა და ანგელოზივით უნათლებოდა. ყველაფრისთვის თითქოს მაღლიერი იყო დიკისა. თითქოს საღმე წაყვანოს წვეულებაზე, და დიკს

ახლა უფრო უძნელდებოდა გაერკვია, რანაირად მოქცეოდა მას, ის კი თანდათან ლაღდებოდა. რაც ქვეყანაზე სიხარულია, გვეგონება მისიად, იმ სიხარულით ივსებოდა.

— ახლა თავისუფალი ვარ, აღარაფერი მბოჭავს, რასაც მინდა, იმას გავაკეთებ, — თქვა მან, — კიდევ ორი ფირფიტაც მაქვს, აუცილებლად მოგასმენინებთ, ესენია: „როცა ნახირი ჩამოვა მთიდან“ და „მშვიდობით, ალექსანდრ!“

მეორედ ჩამოსვლისას, ზუსტად ერთი კვირის მერე, ცოტა შეაგვიანდა. ნიკოლი უკვე ელოდებოდა ფრანცის სახლსა და მთავარი კორპუსის შუა გზაზე. შუბლზე გადაწეული თმა მხრებზე ეყარა და თითქოს იმწუთას გამოუჩნდა სახეო, ან თითქოს ეს-ეს არის, მთავარიან ღამეს ტვერიდან მინდვრად გამოვიდაო. გამოუცნობი და იდუმალი რამ მოსცილდა; დიკს მოუნდა, წარსული არ ჰქონოდა, რომ უეცრად გამოჩენილი ქალიშვილი ყოფილიყო და არა იმ სიბნელიდან მოსული; პატეფონი სადღაც ფარდულში ჩაედგა და იქით წაიყვანა. ერთ სხვა ფარდულს შემოუარეს, კლდის ძირში, დიდ ქვაზე ავიდნენ და იქ დასხდნენ. გარშემო, რამდენიმე მილის მოშორებით, ჩამუქებული ბორცვები მოჩანდა.

ახლა ამერიკაში იყვნენ, ფრანციც კი, რომელიც დიკს მოუგერიებელ ლოტარიოდ მიიჩნევდა, ვერ მიხვდებოდა, რომ ასე შორს წასულიყვნენ. წუხდნენ, ეძებდნენ, ერთმანეთის შესახვედრად მიიჩქაროდნენ პაემანზე ავტომობილით. ძვირფასო და თაფლზე უტკბესო: ღიმილს სტაცებდნენ ერთმანეთს და სადღაც ჰინდოსტანზე შეხვედრებს იხსენებდნენ; მერე ეტყობა, წაიჩხუბნენ, იმიტომ, რომ აღარაფერი აღარ ესმოდათ, სულერთი გახდა, რაკი დასრულდა სიყვარული, და ერთი მათგანი წავიდა ბოლოს. დაუტოვა წუხილი და დარდი მეორეს. სევდა იმაზე, რაც იყო მხოლოდ, აღარ იქნება.

მიმწყდარი ჰანგი, იმასთან ერთად, რაც ძველად იყო, წავიდა, გაქრა, ოღონდ, მაინც იმედიანი, საღამოს სიბნელეს შეერთო. სიმღერა მთავრდებოდა და სანამ ახალი დაიწყებოდა, ჭრინჭინობელას ხმა ისმოდა. მერე ნიკოლმა პატეფონი გააჩერა და თვითონ დაიწყო. დიკს უმღერა.

მონეტა კიდით
დადე ძირს და წავა ტრიალით,
უყურე როგორ დაქანდება

ვერცხლის ციალით...

თითქოს არც სუნთქავდა, მხოლოდ ტუჩებს ამოდრავებდა სიძლე-
რის სიტყვების სათქმელად.

დიკი უცებ წამოდგა.

— რა მოხდა? არ მოგეწონათ?

— როგორ არა, მომწონს.

— ეს კიდევ ჩვენმა მზარეულმა მასწავლა შინ:

ახლა მიხვდა რა დაკარგა,

ჭკუა სად ჰქონდა,

რალა დროსია...

— მოგწონთ?

გაუღიმა. ღიმილში ატეკდა იმას, რასაც დიკისადმი გრძნობდა. უანგაროდ გაიღებდა მისთვის ყველაფერს ამ წუთიერი გამოძახი-
ლის, მცირე ხარკისთვის, ოღონდ თავისი გულის ცემასთან მისი გუ-
ლის ცემაც ეგრძნო. ბინდებოდა და ბინდიდან და ტირიფებიდან
ნელ-ნელა ედებოდა და სხეულში ეღვრებოდა ნეტარება.

თვითონაც წამოდგა, წაიბორძიკა, პატეფონს წამოჰკრა ფეხი
და წამიერად დიკს მიეხალა, მის გაშლილ მხრებში ჩარგო თავი და
უმაღვე ისევ განზე გადგა.

— ერთი ფირფიტაცა მაქვს, — თქვა, — „ლეტი, ნახვამდის“, ალ-
ბათ იცით.

— დამიჯერეთ, გაიგეთ, ასეთი არაფერი ვიცი.

და არც იცოდა, შეეძლო ისიც ეთქვა, რომ არც გაუგონია, გემო-
თიც არ გაუსინჯავს, სუნიც არ მოსვლია. ასეთი რამ მის ცხოვრება-
ში არ ყოფილა; მხოლოდ სახეაღწილი გოგოების ცხელი სუნთქვა
მოფარებულ და შენუთულ შესახვევებში. ნიუჰეივენიელი ქალიშვი-
ლები 1914 წელს აკოცებდნენ კაცებს და ეტყობდნენ: — აბა, აბა!
მკერდზე მუშტს მიადებდნენ, რომ კოცნის მერე უმაღ ხელი ეკრათ
მათთვის, და ახლა, ეს კატასტროფას ძლივს გადარჩენილი მიუსა-
ფარი მთელ უცნობ სამყაროს უშლიდა წინ.

VI

უკვე მაისი იდგა, როცა ისევ შეზღუდნენ ერთმანეთს. საუზმე ციურ-
რიზში სიფრთხილის სკოლა იყო; დიკის ცხოვრების ლოგიკით ნი-

კოლისთვის ამკარად არ რჩებოდა ადგილი და დრო, მაგრამ როცა იქვე, ახლო მაგიდასთან მჯდომი ვიღაც მამაკაცი ნიკოლს დაჟინებით მიაცქერდა არეული თვალებით, ნაპირზე უცებ ანთებული ცეცხლივით ღიკმა ზრდილობიანად, მაგრამ ისეთი მუქარით შეხედა, რომ კაცმა მაშინვე განზე გაიხედა.

— ვიღაც მოცლილია, — სხვათა შორის აუხსნა ნიკოლს, — თქვენს კაბას აცქერდებოდა დიდი ცნობისმოყვარეობით. ამდენი კაბა რად გაქვთ?

— ჩემი და ამბობს, რომ ძალიან მდიდრები ვართ, — დამნაშავესავით უთხრა ნიკოლმა, — ბებიამ დაგვიტოვა ბევრი ფული.

— შემინდვია.

საკმაოდ უფროსი იყო ნიკოლზე იმისათვის, რომ მისი უცოდველი ახალგაზრდული პატივმოყვარეობითა და თავდაჯერებით გართულიყო. ნიკოლისა, აღტაცებით რომ იყურებოდა რესტორნის ვესტიბიულის სარკეში. ღიკს მოსწონდა, რომ ახალ ოქტავეებს აწვდებდა ხელს ნიკოლი და თანდათან ეჩვეოდა იმასაც, რომ ლამაზი და მდიდარი იყო. გულწრფელად ცდილობდა მოეშორებინა იმაზე ფიქრი, რომ ეს მან, ღიკმა შეკრა და ხელახლა გაამთულა დამსხვრეული არსება. უნდოდა, ნიკოლს თავისით, უიმისოდ ერწმუნა საბოლოოდ ბედნიერებაცა და სიხარულიც. მაგრამ ეს ძნელი იყო, რადგან ადრე თუ გვიან, ბოლოს მაინც, ამბროზიის ძღვენითა და საკმევი გუნდრუკივით, ღიკს უფენდა ფეხქვეშ ყველაფერს.

ზაფხულის პირველივე კვირებში ღიკი უკვე მყარად დამკვიდრდა ციურისში. თავის ადრეულ თეზისებს თავი მოუყარა, სამხედრო სამსახურში ყოფნისას დაგროვილი მასალებიც მიუმატა და მათ მიხედვით ამთავრებდა ახლა თავის „ფსიქოლოგიას ფსიქიატრთათვის“. გამომცემელიც თითქოს უკვე ჰყავდა, თანაც ერთ დარიბ სტუდენტს მოელაპარაკა, რომ წაეკითხა და გერმანულ ენაში დაშვებული შეცდომებისთვის მიეხედა. ფრანცი ამ საქმეს სარისკოდ თვლიდა, ადრეაო, მაგრამ ღიკმა შენიშნა, არჩეული თემა უპრეტენზიო, უბრალოაო.

— არასოდეს მეცოდინება ეს მასალა ისე კარგად, როგორც ახლა ვიცი, — დაჟინებით ამბობდა ღიკი, — თუ აქამდე არსებითი და ძირითადი არ არის იგი, მჯერა, მხოლოდ იმის გამო, რომ თეო-

რიულად არ გაშუქებულა. ჩვენი პროფესია რატომღაც ერთგვარად გატეხილ და სულით გაბზარულ ხალხს იზიდავს. ჰოდა, ისინიც, კლინიკასა და „პრაქტიკაზე“ დაყრდნობით, „მოლიანდებიან“ და ამგვარად, უბრძოლველად აღწევენ გამარჯვებას. თქვენ სხვა ხართ. ფრანც, თქვენი პროფესიისთვის განგებამ ჯერ კიდევ მანამდე გამოგარჩიათ, სანამ ამ ქვეყანაზე გაჩნდებოდით და ამას ღმერთს უნდა უმადლოდეთ. მე კი ფსიქიატრი მხოლოდ იმიტომ გაეხდი, რომ ერთი ქალიშვილი ოქსფორდში, წმინდა ჰილდას კოლეჯში, ფსიქიატრიის ლექციებზე დადიოდა. ახლა კი, შესაძლოა ბანალურიც გეჩვენოთ ამის თქმა, მაგრამ არ მინდა, რომ ჩემი ახლანდელი იდეები რაღაც ათ კათხა ლუდს გადავყოლო.

— თქვენ იცით, — მიუგო ფრანცმა, — თქვენ ამერიკელი ხართ. შეგიძლიათ ეს ისე გააკეთოთ, რომ ზიანი არ მიაყენოთ თქვენივე თავს, როგორც ექიმს. მე ასეთი რამე მაინცდამაინც გულზე არ მახატია. მერე პატარ-პატარა წიგნებსაც გამოუმუშებთ სათაურით „აზრები არასპეციალისტებისთვის“, სადაც ყველაფერი ისე იქნება გამარტივებული, რომ ფიქრი აღარავის მოუნდება. მამაჩემი რომ ცოცხალი იყოს, არ შეგაქებდათ, დიკ! თითქოს ვხედავ, შემოგხედავდათ, ხელსახოცს აიღებდა, დაკეცავდა ასე, დიდხანს ატრიალებდა ხელში ამ რგოლს, სწორედ ამას, — ფრანცმა დროისა და ხმარებისაგან ჩამუქებულ, მოყავისფრო, ზედ ტახისთავამოტვიფრულ რგოლზე მიუთითა, — და გაჯავრებით დაიწყებდა, — მე ისეთი შთაბეჭდილება მრჩება... მაგრამ შემოგხედავდათ და უცებ თავისთვის, ფიქრში იტყოდა, — კაცმა რომ თქვას, რა აზრი აქვს, რისთვის... არ დაამთავრებდა სათქმელს, და ისევ ბუზღუნს მოჰყვებოდა და ასე გაგრძელებოდა, სადილობის დასრულებამდე.

— დღეს მე ერთი ვარ, — გაცხარდა დიკი, — მაგრამ ხვალ შეიძლება მართო არ ვიყო, სხვებიც გამოჩნდნენ. მერე მე დავეკეცავ ხელსახოცს მამათქვენით და მოვყვები ბუზღუნს.

ფრანცი გაჩერდა, ცოტა ხნის მერე ჰკითხა:

— პაციენტი როგორ არის?

— არ ვიცი.

— ვინ უნდა იცოდეს ახლა, თქვენ თუ არა?

— მე მომწონს იგი, ლამაზია. მერე, როგორ გგონიათ, რა უნდა ვქნა, მთებში წავიყვანო, ედელვაისებში?

— არა, მაგრამ ვიფიქრე, რაკი მეცნიერულ ტრაქტატებზე მუშაობთ, იქნებ რამე იდეა წამოჭრილიყო.

— მთელი სიცოცხლე მას შევწირო?

ფრანცმა ცოლს გასძახა სამზარეულოში:

— აჰ, ღმერთო ჩემო! თუ შეიძლება მოუტანე დიკს ლუდი, კიდევ ერთი კათხა.

— რაკი დომლერთან უნდა ვილაპარაკო, მეტს აღარ დავლევ.

— ჩვენ ვფიქრობთ, რომ პირველ რიგში, პროგრამა უნდა გვქონდეს. ერთ თვეზე მეტი გავიდა. ქალიშვილი აშკარად შეყვარებულია თქვენზე. სხვა გარემოში ეს ჩვენი საქმე არ იქნებოდა, მაგრამ აქ, კლინიკაში, ეს ჩვენც გვეხება.

— ისე მოვიქცევი, როგორც დოქტორი დომლერი იტყვის, — დაეთანხმა დიკი.

მაგრამ მაინცდამაინც არ სჯეროდა, რომ დომლერი შეძლებდა გარკვეულიყო შექმნილ ვითარებაში, სადაც თვითონ დიკს ეთმობოდა დიდი ადგილი. თავისთავად მოხდა ასე და ახლა თითქოს მის ხელთ იყო ისიც, რაც მერე მოხდებოდა. ამ ამბავმა ერთი ეპიზოდი გაახსენა ბავშვობიდან, ვერცხლეულის განჯინის გასაღები რომ დამალა შიფონერში, აიღო და დედის ცხვირსახოცების ქვეშ ამოღო. ყველა იმ გასაღებს ეძებდა, არაქათი გამოეცალათ, ეს კიდევ მთელ ამ ამბავს, ფილოსოფოსოვით, გაუცხოებით უყურებდა. რაღაც ამდაგვარს გრძნობდა ახლა, როცა ფრანცთან ერთად პროფესორ დომლერის კაბინეტში შედიოდა.

პროფესორს ძველებური მყუდრო სახლის ვაზშემოხვეულ აივანსავით მშვენიერი ქილვაშიანი სახე ჰქონდა და დიკმა შეხედვისთანავე დაყარა ფარ-ხმალი. დომლერზე უფრო ნიჭიერი ხალხიც შეხვედრია ცხოვრებაში, მაგრამ მასავით შთაგონებული სახე არავის ჰქონია და მასზე უფრო ძლიერი გავლენაც არავის მოუხდენია დიკზე (ექვსი თვის მერეც, როცა დომლერი მიცვალებული ნახა, იგივე გაიფიქრა). აივანი დაცარიელებულიყო, ვაზით ქილვაში მაგარ, გახამებულ თეთრ საყელოზე ელაგა, თხელ, ფურცელივით ქუთუთოებქვეშ სამუდამოდ ჩაჰქრობოდა შეუპოვრობა და მრავალი ბრძოლის ანარეკლი.

— დილა მშვიდობისა, — სამხედროსავით გაიმართა დიკი.

პროფესორმა დომლერმა მშვიდი ხელები ერთმანეთს გადააჭდო.

ფრანცმა საქმიანად, თითქოსდა ადიუტანტივით, გვეგონება მდივანივით წამოიწყო ლაპარაკი, მაგრამ უფროსმა სიტყვა შეაწყვეტინა.

— ჩვენ ერთგვარ შედეგს მივალწიეთ, — მშვიდად წარმოთქვა, — მაგრამ, დოქტორო დაივერ, თქვენზე ძალიან ახლა უკვე სხვა ვერა-ვინ დაგვეხმარება.

დიკს გზა მოუჭერეს და აღიარა:

— ჯერ მე თვითონაც კარგად არ მესმის ყველაფერი.

— მე არ მეხება თქვენი პირადი დასკვნები, — თქვა დომლერმა, — მაგრამ მე სწორედაც მეხება სხვა რამ. ამ გადართვას, — ირონიული მხერა ესროლა ფრანცს და მანაც ისევე შეხედა დოქტორს, — ბოლო უნდა მოეღოს. მის ნიკოლის მდგომარეობა ახლა უკეთესია, მაგრამ მაინც ვერ არის ისე კარგად, რომ მოერიოს, რასაც ტრაგედიად აღიქვამს თვითონ.

ფრანცს რაღაც უნდოდა ეთქვა, დაიწყო კიდევაც, მაგრამ დოქტორმა დომლერმა ანიშნა, ჩუმად ყოფილიყო.

— მე მესმის, მძიმე დღეში ხართ.

— დიახ, ასეა.

პროფესორი უცებ უკან გადაიხარა და გადაიხარხარა. სიცოცხლის ძლივს მორჩა, ნაცრისფერი, ბასრი პატარა თვალები უციმციმებდა:

— თქვენ თვითონაც ხომ არ გაებით, იქნებ თქვენც მოგწონთ?

სხვა რა გზა ჰქონდა, უნდა ეპასუხა და თვითონაც გაიცინა დიკმა.

— ძალიან ლამაზი ქალიშვილია! ეს ცხადზე ცხადია, და ძნელია არ აღიარო, მაგრამ მე არ ვაპირებ...

ფრანცმა ისევ სცადა ლაპარაკში ჩაბმა. დომლერმა ისევ შეაჩერა და პირდაპირ ჰკითხა დიკს:

— ხომ არ ფიქრობთ, რომ აქედან წასვლა აჯობებს თქვენთვის?

— წასვლა არ შემიძლია, — დოქტორი დომლერი ფრანცს მიუბრუნდა, — მაშინ ისე უნდა მოვახერხოთ, რომ მის უორენი წავიდეს.

— როგორც საჭიროდ მიიჩნევთ, პროფესორო დომლერ, — დაეთანხმა დიკი, — ვითარება მართლაც რთულია.

პროფესორი დომლერი წამოდგა, მძიმედ, ხეიბარევით.

— მაგრამ ეს ის ვითარებაა, რაც ექიმმა უნდა გაარკვიოს, — ხმა-მალლა, მაგრამ მშვიდად წამოიძახა მან.

ისევ ხვნეშით ჩაეშვა სავარძელში და დაელოდა, როდის გადა-

ივლიდა ჭექა-ქუხილი, მთელი ოთახი რომ აავსო. დიკი ხედავდა, დომლერი უკიდურესად დაძაბულიყო, არ სჯეროდა, ბოლომდე თუ შეძლებდა მშვიდად ყოფნას. ქუხილი მიწყდა და ფრანცმა როგორც იქნა, თქვა, რაც უნდოდა:

— დოქტორი დაიგერი შესანიშნავია კაცია, ოღონდ საჭიროა, სწორად შეაფასოს შექმნილი ვითარება და გამოსავალსაც იპოვის. ჩემი ღრმა რწმენით, დიკს შეუძლია ჩვენთან ითანამშრომლოს და მაშინ აქედან არავის წასვლა აღარ იქნება უკვე საჭირო.

— თქვენ რას ფიქრობთ ამაზე? — დიკს შეეკითხა პროფესორი დომლერი. ვითარება უფრო და უფრო საჩოთირო ხდებოდა ახლა. წელან, დომლერის სიტყვის მერე, სიჩუმე რომ ჩამოვარდა, დიკისთვის ცხადი გახდა, რომ გაურკვევლობა დიდხანს ვეღარ გაგრძელდებოდა. ადრე თუ გვიან, ბოლო უნდა მოღებოდა და უცებ, თითქოსდა დაახეთქა:

— მე მგონია, ლამის შეყვარებული ვარ, ისიც კი გავიფიქრე, იქნებ ცოლად შევიერთო-მეთქი.

— რაა?! — აღმოხდა ფრანცს.

— მოიცათ, — შეაჩერა დომლერმა, მაგრამ ფრანცს მოცდა არ უნდოდა.

— როგორ, შეერთოს! და თითქმის მთელი სიცოცხლე შესწიროს მას! იყოს მისი ექიმიც, მომვლელიც, და რა ვიცი, კიდევ რა... არასოდეს! მე ძალიან კარგად ვიცი ასეთი ავადმყოფები. ოცი შემთხვევიდან ერთი თუ იკურნება საბოლოოდ. ჯობია, სულაც აღარ ნახოთ, სულ არ შეხვდეთ და ეგ იქნება!

— რას იტყვით? — დიკს ჰკითხა დომლერმა.

— იმას, რომ ფრანცი, ცხადია, მართალია.

VII

შუადღე უკვე გადასული იყო, კამათს რომ მორჩნენ და ბოლოს და ბოლოს შეთანხმდნენ, რომ დიკი ისევ ისეთი გულისხმიერი იქნებოდა და ამასობაში თანდათანობით დაშორდებოდა ნიკოლს. როცა სამივე დოქტორი წამოდგა, დიკმა უნებურად სარკმელს შეხედა. წვიმა ცრიდა, იმ წვიმაში ნიკოლი იდგა სადღაც, იდგა და მას უცდიდა. გარეთ გავიდა, გზადაგზა ლაბადის ყველა ღილი შეიკრა, შლაპა ჩა-

მოიწია, ლამის შუბლზე ჩამოიფხატა და სადარბაზოსთან ნიკოლს შეეჯახა.

— ერთი ახალი ადგილი ვიცი, დღეს იქ შეგვიძლია წავიდეთ, — თქვა მან, — იცი, ვიდრე აუად ვიყავი, შემეძლო მთელი საღამო სხვებთან ერთად ვმჯდარიყავი შინ და მაინც არაფერი მესმოდა, რაზე ან რას ლაპარაკობდნენ. ახლა კი, სულ მახსოვს, რომ გარშემო აუადმყოფები არიან და ეს... ეს...

— მალე წახვალთ აქედან.

— ჰო, მალე. ჩემი და ბეტი, თუმცა შინ ყველა ბების ეძახის, ჩამოვა ორი კვირის მერე და წამიყვანს სადმე. ერთხანს ერთად ვიქნებით, მერე კი ისევ აქ დავბრუნდები და ბოლო ერთ თვეს აქ გაუატარებ.

— თქვენი და თქვენზე უფროსია?

— კი, ბევრად. ოცდაოთხი წლისაა, სულ ინგლისელს ჰგავს, ლონდონში ცხოვრობს, მამიდასთან. ინგლისელი საქმრო ჰყავდა, მაგრამ ომში მოუკლეს. მე ერთხელაც არ მინახავს იგი.

ნაწვიმარზე მზის ჩასვლას მღვრიე ფერი ედო და ამ ფონზე ნიკოლის სახე, სპილოსძვლისფერი, ოქროსფერი რომ შერეოდა, დიკს როგორც სხვაგვარად ეჩვენა. ადრე თითქოს არასოდეს ენახა ასეთი მაღალი ყვრიმალეები, გამჭვირვალე კანი, ოღონდ ციებ-ციხელეებით შეპყრობილისა კი არა, უფრო სიგრილესა და სიჯანსაღეს რომ გაგრძობინებდათ, და იოლად მიგახვედრებდათ, მერეც როგორი იქნებოდა, იმ ჯიშის კვიცივით, უკვე ბელაურად რომ წარმოიდგენ და იცი, ცხოვრების უდიდესი ეკრანზე იგი მხოლოდ და მხოლოდ ახალგაზრდის პროექცია კი არ იქნება, არამედ გამძლე და ფეხმაგარი. ეს სახე ლამაზი იქნებოდა მერეც, შუახნისას და სიბერეშიც; ამაზე მისი წყობა და ნაკვთების მოხაზულობის მკაცრი სინატიფე მეტყველებდა.

— ასე რად მიყურებთ?

— ახლა იმაზე ვფიქრობდი, რომ ალბათ ძალიან ბედნიერი იქნებით.

ნიკოლი შეშფოთდა:

— რომ არა? თუმცა, იმაზე უარესი რაღა მოხდება, რაც უკვე იყო.

შემის ფარდულში შეიყვანა დიკი და იქ დაჯდა. ფეხი ფეხზე გადაედო. გოლფის ფეხსაცმელები ეცვა და ლაბადაში გახვეულიყო,

ცივი, ნოტიო ჰაერისგან ღაწვები ოდნავ შეჰკვავლოდა. თვითონაც შეხედა დიკს, დაბნეულად შეხედა. დიკი ბოდს მიჰყრდნობოდა და ახლაც, ასე მდგომს, ხეს მიყრდნობილს, ამაყი იერი ჰქონდა. სახეში შეხედა ნიკოლმა. სანდომიან სახეში, რომელსაც მქირდავი ღიმილი დიდხანს არ შერჩებოდა ხოლმე და ხუმრობის მერეც, მაშინვე ისევ სერიოზული, გულისხმიერი უხდებოდა. რაღაც ჰქონდა ისეთი, რაც აგრერიგად ეხამებოდა მისი კანის მოწითალო ირლანდიურ ელფერს, მაგრამ ნიკოლი ოდნავადაც არ იცნობდა მას; და კიდევაც ემინოდა რამეს ცოდნისა, თუმცა, ძირისძირობამდეც კი სურდა ჩასწვდენოდა; სხვა დიკი, თავდაჭერილი და თავაზიანი, გულისხმიერი გამოხედვით, იოლად მისაწვდომი იყო მისთვის და ქალების უმრავლესობასავით, უკვე თავისად იგულა ასეთი, დაუფიქრებლად.

— ეს კია, აქ ძალიან გავიწაფე ენებში, — თქვა ნიკოლმა, — ორ ექიმთან ფრანგულად ვლაპარაკობდი, მედიცინის დებთან — გერმანულად, ერთ ავადმყოფთან და კიდევ ერთ-ორ მნე ქალთან — იტალიურად, ერთ პაციენტთან საუბრებით კი ჩემი ესპანური გაუამდიდრე.

— შესანიშნავია.

ცდილობდა მშვიდად, გააზრებულად ელაპარაკა, მაგრამ არაფერი გამოსდიოდა.

— მუსიკაც. მე მხოლოდ რეგტაიმი როდი მაინტერესებს, იმედი მაქვს, ასე არ ფიქრობთ ჩემზე. ყოველდღე ვმეცადინებ, ბოლო თვეებში კი მუსიკის ისტორიის კურსიც მოვისმინე ციურიხში. ეს მამლებინებდა: მუსიკა და ხატვა, ამით გამყავდა დრო, — დაიხარა, ლანჩას ხელი მოაშორა. დიკს ახედა, — რა კარგი იქნებოდა, ახლა დამეხატეთ, ასეთი, ბოდთან მდგარი.

დიკს ნაღველი მოჰგვარა ამ ლაპარაკმა. ალბათ ფიქრობდა, რომ ასე უფრო თავს აწონებდა დიკს.

— მშურს თქვენი. მგონია, ჩემი საქმის გარდა, აღარაფერი მაინტერესებს.

— მერე რა, მამაკაცისთვის ეს კარგიც არის, — სწრაფად თქვა ნიკოლმა, — ქალი სხვა საქმეა, ქალს სჭირდება, რომ თავისი განათლება გაიდრმაოს. მერე იგი შვილებისთვის გამოადგება.

— ალბათ ასეა, — მოჩვენებითი დაუდევრობით მიუგო დიკმა.

ნიკოლი გაჩუმდა. დიკს ერჩივნა კი, ელაპარაკა, უფრო იოლად შეძლებდა ასე იმ ნესტიანი საბურვლის „თამაშს“, რასაც ყველა ერიდება, მაგრამ ნიკოლი ჩუმად იჯდა.

— თქვენ უკვე სავსებით ჯანმრთელი ხართ, — თქვა დიკმა, — დაივიწყეთ წარსული, დაძაბულობას ერიდეთ ერთ წელიწადს მაინც. დაბრუნდით ამერიკაში, შეიყვარეთ ვინმე და იყავით ბედნიერი.

— შეყვარება მე არ შემიძლება, — ფენსაცმლის წვერით იმ ჯირკს, ზედ რომ იჯდა, ხავსი მოაცალა.

— ძალიან კარგადაც შეგეძლებათ, — შეეპასუხა დიკი, — ახლა არა, ასე, ერთი ან ორი წლის მერე. და შეუბრალებლად დაუმატა, — გათხოვდით, გექნებათ მშვენიერი ოჯახი და გეყოლებათ მშვენიერი შვილები. ის ფაქტი, რომ ამ ასაკში შეგეძლოთ აღგედგინათ თქვენი ფსიქიკა, თავისთავად ბევრს მეტყველებს. დამიჯერეთ, თქვენ მყარად იდგებით ფეხზე მაშინაც, როცა თქვენი ტოლ-მეგობრები დაღლილობისგან უკვე წაქცევასე იქნებიან.

უხმოდ გაუძლო, აიტანა ტკივილი, ბოლომდე მოისმინა მკაცრი შეგონება, ოღონდ თვალეში გამოუკრთა რაღაც საწყალობელი.

— მე ვიცი, რომ კარგა ხანს არ შეიძლება ჩემი გათხოვება, — წყნარად წარმოთქვა.

დიკს გული ჩასწყდა, აღარაფერი უთქვამს, მხერა მწვანე ჯეჯილისკენ გადაიტანა და თავს ძალა დაატანა, რომ ჩვეული სიმტკიცე დაებრუნებინა.

— ძალიან კარგად იქნებით, აქ ყველას სჯერა თქვენი. იცი, დოქტორი გრეგორი ისე ამაცობს თქვენით, რომ...

— ვერ ვიტან დოქტორ გრეგორის.

— არა, ასე არ ვარგა.

ნიკოლის შექმნილი სამყარო დაინგრა, მაგრამ ეს მყიფე და გაუსაძლისი სამყარო იყო. დიდი ხნით ვერ იარსებებდა, ოღონდ, ნებსით თუ უნებლიეთ, რაც აღელვებდა, სუყველაფერი ისევ ფეთქავდა იმ სამყაროში. ნუთუ მხოლოდ ერთი საათის წინ ელოდა სადარბაზოსთან და იმედი ქამარზე მიმაგრებული ყვავილივით რთავდა მხოლოდ?

...აბრეშუმის შარიშური — მისთვის, კაბავ, დილო, ჩადექ დილკილოში, ნარგიზებო, იწრიალეთ, შენ, ჰაერო, გამჭვირვალე, საამურო, უძრავ იდექ.

— ჰო, კარგი იქნება ისევ გართობა და ისე ცხოვრება, — ლულ-ლულთ ამბობდა.

წამით სასოწარკვეთილმა აზრმა გაუელვა, ეთქვა დიკისთვის, რა მდიდარი იყო და რა სახლებში ცხოვრობდა. აქხსნა, რომ იგი მდიდარია და არცთუ მცირე კაპიტალის მფლობელი. წამით თითქოს თავისი პაპის, ცხენებით მოვაჭრე სიდ უორენის სული ჩაუდგა. მაგრამ ამდენი ფასეულობის ერთად თავმოყრის ცდუნებას სძლია და ყველაფერი ისევ იმ თავიანთ ვიქტორიანული ეპოქის¹ სტილის განჯინებში შეაღებდა. თუმცა ახლა აღარაფერი დარჩენოდა ტკივილისა და სიცარიელის გარდა.

— წვიმამ თითქმის უკვე გადაიღო. დროა დავბრუნდე კლინიკაში.

დიკი გვერდით მიჰყვებოდა, გრძნობდა ნიკოლის ნაღველსა და უბედურებას და მის ღაწვებზე დადენილი წვიმის დაღვევაც სურდა.

— ახალი ფირფიტები მივიღე, — თქვა ნიკოლმა, — ერთი სული მაქვს, როდის დაუჯერავ, თქვენ გაგიგიათ..

იმ საღამოს, ვახშმობის მერე ისეთ გუნებაზე იყო, ყველაფერს ბოლოს მოუღებო, გაიფიქრა; ფრანცის მიბეგვაც კი უნდოდა დიკს, რომ ამისთანა დღეში ჩააგდო. კარგა ხანს იცდიდა პოლში. ვიღაც ბერეტიანს მოჰკრა თვალი, მაგრამ ნიკოლის ნაწვიმებ ბერეტს არ ჰგავდა. იმ თავის ქალას ედო, ამას წინათ ოპერაცია რომ გაუკეთეს. ქვეშიდან ფიცხლად შემოხედა დიკს, თვალები ჩააშტერა და ახლოს მივიდა:

- გამარჯობა, ექიმო.
- გამარჯობა, მესიე.
- კარგი ამინდია.
- დიას, მშვენიერი.
- თქვენ ახლა აქ მუშაობთ?
- არა, მხოლოდ ერთი დღით ჩამოვედი.
- აი თურმე რა. მაშ, ნახვამდის, მესიე.

¹ ვიქტორიანული ეპოქა — ასე ეწოდა დიდი ბრიტანეთის დედოფლის, ვიქტორიას იმპერატორობის პერიოდს (1837-1901 წწ.). ეს ხანა ინგლისში ვაბატონებული კლასების კეთილდღეობისა და თვითკმაყოფილების თავისებურ სიმბოლოდ იქცა. ეპითეთი ვიქტორიანული კი გამოიყენება XIX საკუნის ინგლისური ლიტერატურის, ხელოვნების, ყოფა-ცხოვრებისა და ზნე-ჩვეულებათა დახასიათებისას.

გახარებული, რომ ლაპარაკს კარგად გაართვა თავი, საბრალო ბერეტიანი მოსცილდა და თავის გზას გაუყვა. დიკი ისევ იცდიდა. უცებ კიბეზე ჩამომავალი მომვლელი ქალი დაინახა, ამბავი მოჰქონდა მასთან.

— მის უორენი ბოდიშს გიხდით, დოქტორო. ამ სადამოს თავის ოთახში, ზევით ივანშემებს, ადრე სურს დაწვეს.

ისე შეჰყურებდა დიკს, თითქოს ელოდა, მის უორენის ასეთ საქციელს შემაშფოთებელ სიმპტომად, პათოლოგიურად ჩათვლისო.

— აჰ, გასაგებია. დიახ, — გეგონება, გულზე დაადგაო, ძლივს მოითქვა სული, — იმედი მაქვს, კარგად არის. გმადლობთ.

ფრანცს ბარათი დაუტოვა, ატყობინებდა, რომ ვახშმად ვერ დარჩებოდა და ქალაქგარე ტრამვაის ვაგზლის გზას ფეხით გაუყვა. წინ ლიანდაგები ბზინავდა, საბილეთო ავტომატების მინებში ბინდის შუე ცრიატდებოდა და უცებ, თითქოს ეს ვაგზალიცა და კლინიკაც, ხან ცენტრისკენული და ხანაც ცენტრიდანული ძალებით დაირწა. შიშმა შეიპყრო და როცა ფეხქვეშ ციურიხის მყარი ქვაფენილი იგრძნო, გაუხარდა.

მეორე დღეს ელოდა, რომ რაღაცას გაიგებდა ნიკოლისგან, მაგრამ არაფერი შეხმაურებია. ცოტა არ იყოს, შეშფოთდა, ფრანცს დაურეკა კლინიკაში და ჰკითხა, როგორ არისო.

— საუზმეზე ჩამოვიდა ქვევით, გუშინაც და დღესაც, — უპასუხა ფრანცმა, — ცოტა დაბნეული კი ჩანდა, ღრუბლებში იყო. როგორ ჩაიარა თქვენმა შეხვედრამ?

დიკმა იმ გუშინდელი ალპური ნაპრაღის შემოვლა სცადა.

— არაფერი მნიშვნელოვანი არ მომხდარა. ყოველ შემთხვევაში, მე ასე ვფიქრობ. საკმაოდ ცივად მეჭირა თავი, მაგრამ მაინც ვერ ვიტყვი, თითქოს ჩემდამი შესცვლოდა რამე, თუ მართლა ისე ღრმავს გრძნობა, როგორც ფიქრობთ.

— მომვლელთან მისი ლაპარაკის მიხედვით, ვფიქრობ, ყველაფერს მიხვდა.

— მით უკეთესი.

— ალბათ ეს საუკეთესო გამოსავალია, უარესი შეიძლებოდა მომხდარიყო.

— ჰოდა, მით უკეთესი.

— დიკ, ჩამოდით, მალე მნახეთ.

VIII

მთელ კვირას დიკს უკმაყოფილების გრძნობა ტანჯავდა. ამ ამბის იმთავითვე პათოლოგიურობამ და იძულებითმა ბოლომ ლითონის მძაფრი გემო დაუტოვა. ნიკოლს საძაგლად მოექცნენ, ცუდად გამოიყენეს მისი გრძნობები. არადა, იქნებ თვითონაც შეიპყრო იმავე გრძნობამ? ესიზმრებოდა, კლინიკის ხეივანს მიუყვებოდა, ბილიკზე მიდიოდა, ფარფლებიანი ჩალის შლაპით... უნდა დაეხსნას, ცოტა ხნით მაინც თავი უნდა დააღწიოს ამ სიზმრების ნეტარ ტყვეობას...

ერთხელაც ცხადად დაინახა: სწორედ იმ დროს, „პალასოტელის“ სადარბაზოს რომ ჩაუარა, საუცხოო „როლს-როისი“ მოგრიალდა. სულ ერთი ბეწო მოჩანდა ამოდენა, ასზე მეტი ცხენისძალიანი გიგანტური ავტომობილის შიგნით. გვერდით კიდევ ერთი ახალგაზრდა ქალი ეჯდა, მისი და იქნებო, გაიფიქრა დიკმა. ნიკოლმა თვალი მოჰკრა და თითქოს შიშით აუთრთოლდა და გაქსნა ბაგე. დიკმა შუბლზე ჩამოიწია შლაპა და არ შეჩერებულა, ისე გაიარა. მაგრამ იმ წამით მის გარშემო გროს-მიუნსტერის ყველა ჭინკამ ერთი წივილითა და კივილით ფერხული დაუარა. შინ მისულმა გონს მოსვლა სცადა, თავიდან ბოლომდე გაიაზრა და ღრმად გააანალიზა ნიკოლის ავადმყოფობა, მთელი მისი მსვლელობა და ის დასკვნა, გამოიტანა, რომ რეციდივი უთუოდ თავს იჩენდა, რადგან ცხოვრებასთან შეჯახება და სტრესები თავისას იზამდა და იმოქმედებდა. ერთი სიტყვით, მეტად დამაჯერებელი ჩანაწერი გამოვიდა ყველასთვის, გარდა ჩამწერისა.

ამ ჭიდილმა კი მხოლოდ ის ნაყოფი გამოიღო, რომ ერთხელაც დარწმუნდა, თვითონაც რა ღრმად ჩაეთრია თავისივე ემოციებს, და რაკილა ამაში დარწმუნდა, შხამსაწინააღმდეგო საშუალებების ძებნასაც შეუდგა და თავგამოდებითაც შეეცადა. ერთი ასეთი შხამსაწინააღმდეგო საშუალება ბარ-სიურობელი ტელეფონისტი გოგონა აღმოჩნდა, იმხანად ევროპას რომ უვლიდა, ნიციდან კობლენცამდე მიმოდრიოდა და გამწარებით ცდილობდა დაებრუნებინა თაყვანისმცემლები, იმ თავისი ხალისიანი ცხოვრების ხანაში რომ ჰყოლოდა; მეორე ის იყო, რომ ბევრი ირბინა, რათა მოქერხებინა ბილეთის შოვნა აგვისტოში სპეციალური რეისით შეერთებულ შტატებში მძაველ გემზე; მესამე კიდევ ის, რომ დაძაბულად მუშაობდა წიგნის

კორექტურაზე. წიგნისა, რომელიც გერმანულ ენაზე უნდა გამო-
სულიყო შემოდგომაზე და მთელ ფსიქიატრიულ სამყაროს ეხილა,
ყველა ფსიქიატრს, ვინც კი გერმანულ ენაზე კითხულობდა.

მაგრამ დიკისთვის ეს წიგნი წარსულს ჩაჰბარდა. უკვე უნდოდა
თავდავიწყებით ემუშავა ახალ რამეზე და ოცნებობდა ისეთ ადგილ-
ზე, სადაც საკმაო მასალის დაგროვება შეეძლებოდა.

მანამდე კი კიდევ ერთი წიგნის დაწერა განიზრახა: „ნევროზები-
სა და ფსიქოზების თანამიმდევრული სისტემური კლასიფიკაციის
ცდა, დამყარებული ათას ხუთასი შემთხვევის შესწავლის საფუძ-
ველზე ფსიქიატრიის პრაქტიკიდან, როგორც კრეპელინამდე, ისე
კრეპელინის მერეც, სხვადასხვა თანამედროვე სკოლის ტერმინო-
ლოგიით დიაგნოზდასმული“. არც ქვესათაური ჩამოუვარდებოდა:
„წამოჭრილ საკითხზე აზრთა სხვადასხვაობის ქრონოლოგიური მი-
მოხილვითურთ“.

მონუმენტური სათაური კი გამოვიდოდა გერმანულად.

მონტრეს გზას ნელა მიუყვებოდა ველოსიპედით და შიგადაშიგ
თვალვამტერებით აცქერდებოდა იუგენჰორნის ყურეს. სანაპიროზე
სასტუმროების ხეივანებში ანარეკლი ატანდა ტბიდან და ელვარება
თვალს სჭრიდა. დროდადრო ჯგუფებად ინგლისელები შემოხვდე-
ბოდნენ, დეტექტივის პერსონაჟებით დადიოდნენ, აქ რაღაც ოთხი
წლის წინათ იყვნენ და ისეთი შიშით იყურებოდნენ ახლა გარშემო,
გეგონება ამ საეჭვო ქვეყანაში გერმანულ ყაიდაზე გაწვრთნილი ყა-
ჩალების თავდასხმას მოელონო. მთელ გზაზე, მთიდან ჩამოწოლილი
ზვავებით რომ ჩახერგილიყო, გაცხოველებით მუშაობდნენ, მიწასა
და ქვა-ღორღს იღებდნენ და ყრიდნენ იქიდან. ბერნსა და ლოზა-
ნაში, გზის სამხრეთ დაყოლებაზე, დიკს დროდადრო ხალისიანად
ეკითხებოდნენ, ამ წელს ამერიკელები ხომ არ ჩამოვლენო, „იქნებ
აგვისტოში მაინც, ივნისში თუ არა?“

ტყავის შორტი ეცვა, სამხედრო ხალათი და მთაში სასიარულო
ყელიანი ფეხსაცმელი. ზურგჩანთაში კოტონის კოსტიუმი და რამდე-
ნიმე საცვალი ედო. გლიონის ფუნიკულიორზე ველოსიპედი ჩააბა-
რა და იქვე, ბუფეტში ლუდის დასალევად შევიდა. ბუფეტის ტერასი-
დან მოჩანდა, როგორ მიცოცავდა მუქი პატარა ხოჭო დაბლა, ოთხ-
მოცგრაღუსიან დაქანებაზე. ცალი ყური დიკს შემხმარი სისხლით

ამოვსებოდა, ლა-ტურ-დე პელცის სამახსოვრო, სადაც, რაც ძალა და ღონე ჰქონდა, ისე გაქანდა, აქაოდა, — გამიშვით, კარგი ათლეტი ვარ, მერე რა, რომ არ მცნობენო. ბუფეტში ლუდი მოითხოვა და ვიდრე ფუნქიკულიორის პატარა ვაგონი თაღებქვეშ მიცოცავდა, გარედან გაიწმინდა ყური. დაინახა, მისი ველოსიპედი რომ შეიტანეს ვაგონში, თავისი ზურგჩანთა იმ ვაგონის ცალ მხარეს მიაგლო და მერე თვითონაც შიგ შევიდა.

მთის გზებზე დახრილი ფორმის ვაგონებია, დახრილობის კუთხე იმ კაცის შლაპის ფარფლებივითაა, განგებ რომ ჩამოუწვევია, არავინ მიცნოსო. დიკს ქვევითა ვაგონის კამერიდან მოთქრიალე წყლის ხმაური ესმოდა და რა გონებამახვილურად, მოხერხებულად არისო, ფიქრობდა, — ქვევითა იცლებოდა და ახლა ზვეითა ვაგონის კამერა ივსებოდა წყლით. ეს ვაგონი სიმძიმის ძალით ძირს ეშვებოდა და ქვევითას ზვეით ეწეოდა. მართლაც კარგი გამოგონებააო. დიკის მოპირდაპირედ ორი ინგლისელი იჯდა და ბაგირის ხარისხზე ბჭობდნენ.

— ინგლისში დამზადებული ბაგირები ხუთ-ექვს წელიწადს ძლებს. შარშანწინ შეაკეთა გერმანელებმა წაგვართვეს და როგორ ფიქრობთ, რამდენ ხანს გაძლო იმათმა ბაგირმა?

— რამდენ ხანს?

— ერთ წელიწადსა და ათ თვეს. მერე შვეიცარიელებმა იტალიელებს მიჰყიდეს. საქმე ის არის, რომ ბაგირის სიმაგრეს მიღებისას სათანადოდ ვერ ამოწმებენ.

— ჰო, ბაგირს რომ არ გაეძლო, შვეიცარიას საქმე ცუდად წაუვიდოდა.

კონდუქტორმა კარი დაკეტა, ტელეფონით დაუკავშირდა თავის კოლეგას და ვაგონი ადგილიდან დაიძრა, ზევ-ზევით წავიდა, პაწაწინა წერტილისკენ, ზურმუხტისფერი გორაკის თავზე რომ მოჩანდა. მალე თვალს მიეფარა მონტრეს სახურაუები და მგზავრების წინ გადაიშალა ვოს, ვალეს, შვეიცარიის საუოისა და ჟენევის ციკლოგრაფია,¹ — აქ, ტბის ცენტრში, ტბისა, რომელსაც რონის ცივი დინება აგრილებდა, დასავლეთ სამყაროს შუაგული იდო. სუსხიანი სილამაზის უნაყოფობაში ჩაკარგული ნავეები გედებს, ხოლო გედები

¹ ციკლოგრაფია (ბერძნ.) — მანათობელი მოძრავი წერტილის ფოტოგრაფიული სურათი. აქ: პეიზაჟი.

ნაგებს ჰგავდნენ. მზიანი, კაშკაშა დღე იყო, ნაპირზე ბალახი ხასხასებდა, კურზალის ჩოგბურთის თეთრი კორტებიც უფრო ქათქათა ჩანდა. უჩრდილოებო იყვნენ კორტებზე ფიგურები.

მილიონი და ზედ წამომართული სალანიონის სასახლე გამოჩნდა და დიკმა ქვევით დაიწყო ყურება. ვაგონი ახლა ფერდობებზე, სახლების სახურავებზემით მიცოცავდა. ორიე მხარეს შიგ ჩამალული ყვავილების მდელოებით ჩირგუნარი ჩანდა, და ალაგ-ალაგ ჩირგვები განზეც იწეოდნენ, რომ ყვავილები ამოეჩინათ. ეს ბადი ფუნიკულიორის მიდამოს იყო და ვაგონში წარწერაც გაეკეთებინათ: „ყვავილების მოწყვეტა აკრძალულია“.

ყვავილების მოწყვეტა აკრძალული კი იყო, მაგრამ ჩავლისას თვითონ გეძალბოდნენ, ვაგონის ყველა კუპეს რიგრიგობით, თავისთავად ქწეოდნენ ღორითი პარკინსის გრძელღეროიანი ვარდები; გინდა, არ გინდა, გაუშვებდი ბოლოს და ბოლოს, და ისევ თავიანთ ადგილას მიიწეოდნენ და ახლა იქ ირხეოდნენ ფერად-ფერადნი. იმათ კი მერე სხვები ცვლიდნენ.

ზვეითა მხარეს ინგლისელებს მოეყარათ თავი, იდგნენ და პეიზაჟით თავიანთ ალტაცებას ვერ ფარავდნენ. უცებ იქ რაღაც ალიაქოთი ატყდა. ახალგაზრდა ქალ-ვაჟი გაატარეს, — ბოდიშს იხდიდნენ და თან ქვევითა კუპისკენ მიიწეოდნენ, იქით, სადაც დიკი იჯდა. ვაჟი იტალიელი იყო, თვალები ირმის ფიტულისას მიუგავდა, ქალიშვილი — ნიკოლი.

ჯერ კიდევ ვერ მოეთქვათ სული იმის გამო, რომ ძლივს გამოაღწიეს ამ ადგილამდე. იცინოდნენ, იქ მყოფი ინგლისელები კუთხეში მიყუჩეს, დასხდნენ და ნიკოლმა თქვა: — ჰელოუ! დიკმა მაშინვე შეამჩნია რაღაც ცვლილება, თითქოს კიდევ უფრო ლამაზი ჩანდა. უცებ ვერ გაიაზრა, მაგრამ მალევე მიხვდა, რომ თმის გამო მოეჩვენა ასეთი. მშვენიერი თმა მოკლედ შეეჭრა, მოღური ვარცხნილობა „აირენ კასლი“ გაეკეთებინა. მქრქალი ცისფერი სვიტერი და ტენისის თეთრი ბოლოკაბა ეცვა. მაისის პირველ დილასავით იყო, კლინიკის ნიშანწყალიც კი არ ეტყობოდა.

— უუჰ... — შვებით ამოისუნთქა ნიკოლმა, — ესეც კონდუქტორია, რა, გაჩერდება თუ არა, მგონია, დაგვიჭერენ. დოქტორი დაივიწყა — გრაფი დე მარმორა.

— ძლივს არ გამოვადღიეთ! — ხელი ასწია და თმაზე გადაისვა,

— იცით რა, ჩემმა დამ პირველი კლასის ბილეთები აიღო, სხვაგვარად არ მოიქცეოდა. მარმორამ და ნიკოლმა ერთმანეთს შეხედეს და ნიკოლმა წამოიძახა, — მერე კი აღმოჩნდა, რომ პირველი კლასი ლამის მძღოლის კაბინას ეკვრის, აქეთ-იქით ფარდები აქვს, ეს იმ შემთხვევისთვის, თუ გაწვიმდა. ასე რომ, იქიდან არაფერი ჩანს. მაგრამ ჩემი დისთვის პრესტიჟი ხომ ყველაფერია! — ნიკოლმა და მარმორამ ისევ ერთმანეთს გადახედეს და ახლო მეგობრებივით, ერთმანეთის უსიტყვოდაც რომ ესმით, გაიცინეს.

ნიკოლმა მისი კოსტიუმი შეათვალიერა და იკითხა, — წინ რომ ველოსიპედი, თქვენია?

— დიახ.

— საით გაგიწვიათ?

— კოში, მინდა ორშაბათს დავეშვა ქვევით.

— მეც თქვენი ველოსიპედით წამოვალ. წამიყვანთ? არა, მართლა ვგიჟდები, ისე ძალიან მინდა წამოსვლა.

— რად გინდათ, უფრო კარგია, ხელში აგიყვანთ და ისე ჩაგიყვანთ ქვევით, — თავი გამოიღო მარმორამ, — ან ერთად ჩავალთ გორგოლაჭებით, ან კიდევ გიბიძგებთ და ბუმბულივით ჩაფარფაჭდებით.

სახეზე შეეტყო ნიკოლს, როგორ მოეწონა ისევ ბუმბულივით და არა ტყვიასავით ყოფნა, რომ ეფარფაჭა და მიძიმედ არ ველო; გეგონება, კარნავალზეაო, ხან მიმიკას იშველიებდა, ანცობდა და ხანაც მორცხვობდა, ჩუმიდებოდა. ზოგჯერ კი ჩრდილი გადაუვლიდა, ამაყ იერში შერეული ძველი წუხილი და სატანჯველი აჩნდებოდა, ჯობდა სულაც არ დაენახა ნიკოლს, ჩემი აქ ყოფნით იმ სამყაროს ვახსენებ, რომელსაც კარგად დაადწია თავიო, და დიკმა მაშინვე გადაწვევითა, მე სხვა სასტუმროში ვიცხოვრებო.

ფუნიკულიორი გაჩერდა და ამ გზით პირველად ამოსულ მგზავრებს მოეჩვენათ, რომ ორ ზეცას შუა ლურჯ სივრცეში ჩამოეკიდნენ. გამოირკვა, რომ ზვეითა ვაგონის კონდუქტორს და ქვევითასასაც, თურმე რაღაც უნდა ეთქვათ ერთმანეთისთვის და ეს გაჩერებაც იმისთვის იყო. ეს ერთი წუთით, მერე თითქმის მაშინვე წავიდა ვაგონი ზვეით, მაღლა-მაღლა, ტყის ბილიკის, ვიწრო ხეობის თავზე და იმას იქით კიდევ ედელვაისებით მოფენილ ფერდობებზემოთ. თეთრ ფონზე მონტრეს კორტეზზე ჩოგბურთელები ახლა წერტილებადღა

მოჩანდნენ. რაღაც ახალი შეერია ჰაერს — მუსიკა. ამას მაშინვე მიხვდნენ, როგორც კი ვაგონი გლიონში მისრიალდა. იქვე, სასტუმროს ბაღში ორკესტრი უკრავდა.

კოში მიძვალ მატარებელზე რომ გადადიოდნენ, მუსიკა ჰიდრავლიკური კამერიდან მოთქრიალე წყლის ხმამ დაფარა. კო თითქოს ამათ ზემოთ იყო; დიდი, ათასსარკმლიანი სასტუმრო მოჩანდა, ჩამავალ მზეზე მის სარკმლებს ალისფერი ეღო და ბრიალებდა.

ახლა უკვე ყველაფერი სხვაგვარი იყო. მქშინავ პატარა ორთქლმავალს ხვეული გზით მიჰყავდა ზევით მგზავრები, მადლა, სულ მადლა მიიწვედა; დაბლა ღრუბლებში ყვინთავდა ქშენით, მიიზღაზნებოდა, ცეცხლს ყრიდა და დიკს ნიკოლის სახე ეკარგებოდა ხანდახან. მოხვევისას სასტუმრო იზრდებოდა, მკაფიოდ ჩნდებოდა და უცებ, საკვირველება, — ზედ კაშკაშა მზეზე აღმოჩნდნენ.

ჩავიდნენ თუ არა, დიკმა ზურგჩანთა მოიგდო მხრებზე და ბაქანზე გავიდა, თავისი ველოსიპედის ასაღებად გაემართა. ნიკოლი უკან მიჰყავ, ვაგზლის ალიაქოთში მაინც მოახერხა და არ შორდებოდა.

— თქვენ ჩვენს სასტუმროში არა ხართ? — ჰკითხა მან.

— მომჭირნედ მინდა ვიცხოვრო.

— იქნებ სადილზე გვეწვიოთ? — ბარგის გაცემა-მიღების ალიაქოთი მიწყდა და გააცნო: — ეს ჩემი დაა, ეს კი დოქტორი დაივერი ციურიხიდან.

დიკმა თავი დაუკრა მაღალსა და ახალგაზრდა ქალს, ასე, ოცდახუთი წლის იქნებოდა, თავდაჯერებული გამოხედვითა და მიხრა-მოხრით. იმ ქალებს ჰგავს, პირი ყვავილს რომ მიუგავთ, მაგრამ ლაგამის გაწვევტა იციანო, გაიფიქრა.

— სადილის მერე შემოვივლი, — შეჰპირდა დიკი, — ჯერ ცოტა აკლიმატიზაცია მჭირდება.

თავისი ველოსიპედით მიდიოდა, გრძნობდა, როგორ მიაცილებდა თვალებით ნიკოლი, მისი პირველი სიყვარულის მთელ უმწეობასა გრძნობდა და იმასაც გრძნობდა, თვითონაც როგორ ემღვრეოდა გულ-მუცელი. სამასიოდე იარდი გაიარა ფერდობზე, ვიდრე იმ სხვა სასტუმრომდე მივიდოდა. ოთახი აიღო, ათი წუთიც და, უკვე სააბაზანოში იყო. ამ ათი წუთიდან მეხსიერებას მხოლოდ გაურკვეველი ხმაური შემორჩა, მთვრალივით, ვიდაცების მიკარგული ხმები რომ ესმის. იმ ვიდაცებმა რა იციან, როგორ უყვართ ის.

IX

ელოდნენ, უიმისოდ სალამოს თითქოს რაღაც აკლდა. აქაც ვერ ძლებდნენ უიმისოდ; მის უორენი და ჭაბუკი იტალიელი, ნიკოლი-ვით მოუთმენლად ელოდებოდნენ. სასტუმროს სალონი, ზღაპრული აკუსტიკის დიდი დარბაზი, ცეკვისთვის დაეცალათ, კედლებთან კი მთელი ამფითეატრი მოეწყოთ სხვადასხვა ასაკის თმაშედებილი ინგლისელი მანდილოსნებისა, მოვარდისფრო-მორუხო პუდრწასმული სახეებითა და შარფებით, და ამავე ასაკის ამერიკელი ქალებისაც — შავი კაბებით, თოვლივით ქათქათა შინიონებითა და ალუბლისფერი ბაგეებით. მის უორენი და მარმორა კუთხეში მდგარ მაგიდასთან ისხდნენ, ნიკოლი ორმოცი იარღის მოშორებით იჯდა. შევიდა თუ არა, დიკმა მაშინვე მისი ხმა გაიგონა:

— გესმით ჩემი ხმა? მე ჩვეულებრივად ვლაპარაკობ, ხმამაღლა არა.

— მშვენიერად.

— ჰელოუ, დოქტორ დაივერ.

— რა ხდება?

— თქვენ ხომ გესმით ჩემი ხმა, იმათ კი, ოთახის შუაგულში — არ ესმით.

— რესტორანშივე გვითხრა ოფიციანტმა, — თქვა მის უორენმა, — კუთხიდან კუთხეში აქ რადიოსავით შეიძლება ლაპარაკი.

მთაში ცხოვრება ზღვაში გემზე ცხოვრებასავით წარმტაცია. ცოტა ხნის მერე მათ მარმორას მშობლებიც შემომეტანენ. დებს პატივისცემით ექცეოდნენ. საუბრიდან დიკმა ის დასკვნა გამოიტანა, რომ მათი საქმეები როგორღაც მილანის ერთ ბანკს უკავშირდება, ის ბანკი კი — უორენების ფინანსურ საქმეებს. მაგრამ ბები უორენს დიკთან საუბარი უნდოდა. უნებურად, აქაც ის ძალა უბიძგებდა, ყველა ახალგაცნობილი მამაკაცისადმი რომ ჰქონდა, თითქოს ჭიმავედა უხილავ საბელს, რის გაწყვეტასაც დიდი ხანია ლამობდა. ფეხი ფეხზე გადაედო, და მაღალი, მოუსვენარი და ასაკგადაცილებული ქალწულებით, ისევ მაღიმალ ჩამოიდებდა ხოლმე.

— ნიკოლმა მიაძბო, რომ თქვენც ზრუნავთ მასზე, რომ ბევრი რამე გააკეთეთ მისი მორჩენისთვის. ოღონდ, მე ერთი რამ არ მესმის კარგად, ახლა რა უნდა გააკეთოთ. სანატორიუმში მაინცდამაინც

ვერ გამოგებინეს, მხოლოდ გვირჩიეს, რაც შეიძლება გაართუთ და არ შეზღუდოთ. ვიცოდი, მარმორები აქ იყვნენ, კოში და ტინოს ვთხოვე, დაგვხვედროდა, და მერედა რა, დაძვრაც ვერ მოვასწარი, რომ ნიკოლმა აიძულა და ვაგონის ტიხარზე გადაძვრნენ ორივე, გიჟებივით...

— პირიქით, ეს სავსებით ნორმალურია, — დიკმა გაიცინა, — მეტიც, ეს კარგი ნიშანია. მოუნდათ და ერთმანეთს თავი მოაჩვენეს.

— მაგრამ რა ვიცი? ციურისში ადგა და სანამ რამეს მივხვდებოდი, თითქმის ჩემ თვალწინ, თმა შეიჭრა, რაღაც უნახავს „ამაოების ბაზარში“ და იმის მიხედვით.

— ესეც ძალიან კარგი. შიზოიდური ტიპია და ასეთები მუდამ ექსცენტრიკულები არიან. ამას ვერაფრით შეცვლი, სულ ასეთი იქნება.

— როგორ — ასეთი?

— აკი გითხარით, ექსცენტრიკული.

— ჰო, მაგრამ, როგორ უნდა გაარჩიო, სად არის ექსცენტრიკულობა და სად — სიგიჟე...

— მაგაზე არც იფიქროთ, მორჩა. საბოლოოდ გაუარა და ახლა ლალი და ბედნიერია ნიკოლი.

ბებიმ ისევ ფეხი ფეხზე გადაიდო. ყველა იმ უკმაყოფილო ქალღვივით იყო, ბაირონი რომ უყვარდათ ასი წლის წინათ და, მაინც, გვარდიის ოფიცერთან ტრაგიკული რომანის მიუხედავად, რაღაც არაქალური ჰქონდა.

— პასუხისმგებლობას არ დავუძებ, — თქვა მან, — მაგრამ ჰაერში გამოკიდებულღვივით ვარ, არ ვიცი, რა ვქნა. ჩვენს ოჯახში მსგავსი რამეც არ ყოფილა. ნიკოლმა, ეტყობა, მძიმე რაღაც გადაიტანა. მე ვფიქრობ, მამაკაცი უნდა იყოს მიზეზი. მაგრამ ეს მხოლოდ ვარაუდია. მამა ამბობს, გამოგებინა ვინ არის და ტყვიას დაუახლოო.

ორკესტრი „საწყალ პეპელას“ უკრავდა; ახალგაზრდა მარმორა დედასთან ერთად ცეკვავდა. ფოქსტროტის ახალი მელოდია იყო, ჯერ არავის მოჰბეზრებოდა. დიკი უსმენდა და თვალს არ აშორებდა უფროს მარმორასთან ლაპარაკში გართულ ნიკოლს; ამ ელევანტურ მამაკაცს თმაში ჭაღარა ერია და თეთრ-შავ ზოლებად, როიალის თეთრ-შავ კლავიშებივით დაუყვებოდა. ნიკოლის მხრებს უყურებდა

და ვიოლინო გაახსენდა. ისევ იმის საიდუმლოზე, იმის სირცხვილზე გაიფიქრა. ეჰ, საწყალი პეპელა... წამები მიქრის, ერთმანეთს მიჰყვება, საათებად...

— მე გვგმა მაქვს, — თითქოს მობოდიშებით, მაგრამ გადაჭრით თქვა ბებიმ, — შეიძლება საჭიროდაც არ მივიჩნიოთ, მაგრამ როგორც მითხრეს, წლების განმავლობაში ისევ თვალყური სჭირდება ნიკოლს. არ ვიცი, ჩიკაგოში გიცხოვრიათ თუ არა...

— არა, არ ვყოფილვარ.

— იქაური ჩრდილოეთი და სამხრეთი მხარეები ერთმანეთისგან ძალიან განსხვავდება. ჩრდილოეთ მხარე ფემენებელურია, ჩვენ იქ ვცხოვრობდით, თითქმის ყოველთვის. მაგრამ ბევრი ძველი ჩიკაგოელი, კარგი ოჯახები, გასაგებია ალბათ, რასაც ვამბობ, ჯერ ისევ სამხრეთში ცხოვრობენ. იქ უნივერსიტეტია... იმის თქმა მინდა, რომ ბევრი ხალხი ტრიალებს, მაგრამ, მაინც, ასე თუ ისე, სულ სხვაა, ვიდრე ჩრდილოეთი. არ ვიცი, გასაგებად ვამბობ თუ არა.

დიკმა თავი დაუქნია. ნაძალადევად, მაგრამ გულისყურით უსმენდა ბების.

— ცხადია, სამხრეთთან ბევრი რამ გვაკავშირებს, უნივერსიტეტის ზოგიერთ კათედრას მამა აფინანსებს, სტიპენდიები გაიღო და ასე შემდეგ. ჰოდა, გავიფიქრე, შინ რომ დავბრუნდებით, ნიკოლი იმ ხალხში გაერიოს-მეთქი. მუსიკა ხომ კარგად იცის, რამდენიმე ენაზეც ლაპარაკობს. იმაზე უკეთესი რა იქნება მაგისტრის, რომ ვინმე კარგი ექიმი შეუყვარდეს...

დიკმა კინალამ გადაიხარხარა. მამ ასე, ნიკოლისთვის ექიმის ყიდვას აპირებენ უორენები... ხომ არავინ იცით, დოქტორო დაივერ ისეთი, ჩვენ რომ გამოგვადგეს? რატომაც არა, ნიკოლზე საზრუნავი აღარ ექნებათ, შეუძლიათ და უყიდიან ახალგაზრდა, ახალგამომცხვარ და მოხდენილ ექიმს.

— მაგრამ, თუ არ გამოჩნდა ასეთი ექიმი? — უნებლიეთ იკითხა დიკმა.

— არა, რას ამბობთ, გამოჩნდება, რამდენიც გინდათ. ასეთ შანსს ბევრი არ დაკარგავს.

მოცეკვავეები დაბრუნდნენ, მაგრამ ბებიმ ჩურჩულით მოასწრო ეთქვა:

— ვფიქრობ, შესანიშნავი აზრია. მაგრამ, ნიკოლი სადღაა, არ

ჩანს, თავის ოთახში ხომ არ ავიდა? აღარ ვიცი, რა ვქნა, ვერ ვხვდები, უწყინარი რამაა თუ... რა ვიფიქრო, გავიქცე და მოვძებნო?

— იქნებ თავისთვის ყოფნა მოუნდა... დიდი ხნის მარტობის მერე უჭირთ ხოლმე ხალხში გარევა, — შეამჩნია, მის უორენი არ უსმენდა და გაჩერდა, — წავალ, მოვძებნი.

სასტუმროს გარშემო ნისლი ებურა. გაზაფხულზე სარკმლებზე ფარდებს რომ ჩამოუშვებ, ისეთი იყო იქაურობა. თითქოს მხოლოდ აქ, სასტუმროსთან მოგროვებულიყო მთელი სიცოცხლე. დიკმა სარდაფს ჩაუარა, სარკმლიდან დაინახა, მძღოლები ისხდნენ და ბანქოს თამაშობდნენ. წინ ერთი ბოთლი ესპანური ღვინო ედგათ. ხეივანს რომ მიუახლოვდა, მაღალი ალპების თხემზე უკვე ვარსკვლავები კიაფობდნენ. ტბის ზემოთ, ნალივით მოხრილ ხეივანში ორ ფარანშუა ვილაცის უმოდრაო ფიგურა დალანდა, ნიკოლი იყო. დიკი ბალახზე მიდიოდა და ჩუმად მიუახლოვდა. ნიკოლმა მოიხედა. — თქვენა ხართ! — წამით ინანა დიკმა მოსვლა.

— თქვენი და ღელავდა.

— აა! — მისთვის ახალი არ იყო, რომ უთვალთვალებდნენ. თავს ძალა დაატანა, რომ აეხსნა, — ზოგჯერ მიჭირს ხოლმე, ბოლო ხანს ისე წყნარად ვცხოვრობდი, მივეჩვიე. ამ საღამოს მუსიკას ვეღარ გავუძელი. უცებ ტირილიც კი მომინდა...

— გასაგებია.

— დღეს გადარეული დღე იყო.

— ვიცი.

— არ მინდა, ვინმეს ცუდად მოვექცე და ვაწყენინო, ისედაც ყველა შევაწუხე. მაგრამ დღეს საღამოს ვიგრძენი, რომ აღარ შემეძლო.

უცებ დიკს თავში გაუელვა, ასე მომაკვდავს თუ დაემართება, გაუელვებს, რომ დაავიწყდა ეთქვა, სად დევს ანდერძი. დომლერმა და მთელმა წინა თაობებმა ხომ „ხელახლა შექმნეს“ ნიკოლი. ნიკოლს ბევრი რამ უნდა ესწავლა ხელახლა. ეს სიბრძნე თავისთვის შეინახა დიკმა, ხმამაღლა კი ის თქვა, რაც უნდა ეთქვა:

— ძალიან კარგი გოგონა ხართ, სულაც არ უნდა წუხდეთ იმაზე, თუ რას ფიქრობენ თქვენზე სხვები.

— თქვენ მოგწონვართ?

— რა თქმა უნდა.

— და თქვენ, — ახლა ნალისებრი ხეივანის იქითა მხარეს მიუყ-

ვებოდნენ, ხეინის ბოლომდე ორასიოდე იარდი იყო დარჩენილი, — აჟდ რომ არ ვიყო, თქვენ შეგეძლებოდათ, ესე იგი, მე იმის თქმა მინდა, რომ ჩემნაირ ქალიშვილს შეეძლო... ღმერთო ჩემო, რა სენტემენტალური ყბედობაა, მაგრამ თქვენ იცით, რისი თქმაც მინდა.

დიკა იგრძნო, ერთიანად მოიცვა და დათრგუნა უგუნურებამ. ეს-მოდა ნიკოლის სიახლოვით განშირებული თავისი სუნთქვა. მაგრამ ახლაც უშველა თავდაჭერამ, ბიჭვით გაიცინა და, ბანალურად ჩაურთო:

— ახირებაა, ჩემო კარგო, გაიმბობთ, როგორ შეუყვარდა ერთ პაციენტს თავისი მომვლელი...

წამოვიდა ანეკდოტი და ერთიმეორეს მიჰყვა სიტყვები. ნიკოლმა მკვეთრად, ნაღდი ჩიკაგოელივით უცებ მოუჭრა:

— მიქარგაა!

— ძალიან ვულგარული გამოთქმაა.

— იყოს, მერე რა? — წამოენტო ნიკოლი, — თქვენ გგონიათ მთლად სულელი ვარ? აჟდ განდომამდე ვიყავი სულელი, მაგრამ ახლა არა. თქვენი დანახვით რომ არ მეგრძნო, რომ ყველაზე მომხიბლავი და კარგიც ხართ იმათ შორის, ვინც მე მინახავს, მაშინ მართლა უნდა გეფიქრათ, რომ კიდევ არა ვარ ჭკუაზე. ეს ჩემი მძიმე ხვედრია, გასაგებია? მაგრამ არ არის საჭირო თავის დაჭერა ისე, თითქოს არ გესმოდეთ, რომ მე ვიცი, რომ ყველაფერი ვიცი თქვენზეც და ჩემზეც.

დიკს მიწა ფეხქვეშ ეცლებოდა, მაგრამ გაახსენდა უფროსი მის უორენის ლაპარაკი იმ ახალგაზრდა ექიმებზე, სამხრეთ ჩიკაგოს ინტელექტუალურ ბანკში რომ შეეძლოთ ვეიდათ და იმ წამით ძალა მოემატა.

— თქვენ მშვენიერი არსება ხართ, მაგრამ მე შეყვარება არ შემიძლია.

— თქვენ არ გინდათ, თანამიგრძნოთ.

— რა?!

ასეთმა თავდაჯერებამ და მოურიდებლობამაც განაცვიფრა დიკი. ნიკოლ უორენის თანაგრძნობა ის იყო, რომ თავის თავზე უარი ეთქვა და დაკარგულიყო. ეს მეტიმეტი იქნებოდა.

— რატომ არ გინდათ, თანამიგრძნოთ?

ხმა სულ ჩაუწყდა, შიგნით, ბიუსტჰალტერით შემოჭერილ მკერ-

დში ჩაეკარგა, დიკთან მივიდა. ნიკოლი ისე ახლო იყო, ისე უნდოდა მინდობოდა... დიკმა იგრძნო მისი ბაგე, სისათუთე, და რაღაც ძალა მოემატა. თითქოს უხსნადი სითხე მოამზადა დიკმა და ამ ხსნარში შეერთდნენ ატომები, გადაღვრა კი შეიძლებოდა, მაგრამ იმათი დაშლა, გაყოფა უკვე შეუძლებელი იყო! დიკს ხელი მოეხვია და გრძობდა ნიკოლს, ის კი სულ უფრო იხრებოდა თავისი ბაგით, ნუგეშცემული და მოხეიძე. ეჩვენებოდა, თითქოს აღარც კი არსებობდა, ანარეკლიდა იყო მხოლოდ ნიკოლის წყლიან თვალებში და ამისთვისაც მადლობელი იყო დიკი.

— ღმერთო ჩემო, — ძლივს ამოისუნთქა დიკმა, — კარგია თქვენი კოცნა.

ეს იყო ახლა მისი სიტყვები, უნდოდა ელაპარაკა, მაგრამ ნიკოლმა უკვე იგრძნო თავისი ძალა, ლაღად შეტრიალდა და დიკი იმ შუადღეს შუა გზაზე გაჩერებული ფუნქიკულიორივით თითქოს ჰაერში გამოეკიდა. იყოს ასე, მოუხდება: ფიქრი ერეოდა ნიკოლს... „იმიტომ, რომ მაწამებდა, როგორ შეეძლო! ო, რა კარგია, უკვე ჩემია“. ახლა კი უნდა გაქცეულიყო, მაგრამ მისთვის ეს ისე ახალი იყო, მშვენიერი, რომ აყოვნებდა, სურდა ეგემნა, ბოლომდე ეგრძნო.

უცებ გააჟრჟოლა, ორი ათასი ფუტის ქვემოთ შუქი ბრწყინავდა, ყელსაბამად და სამაჯურად ბრწყინავდა შუქი, — მონტრედან და ვევედან იყო. იმას იქით კი მქრქალ სამკაულად მოჩანდა ლოზანა. საიდანღაც საცეკვაო მუსიკის მელოდია მოჰქონდა ქარს. ნიკოლი როგორღაც გაყუჩდა, სიგრილემ დაუარა, აზრი გაუნათდა და ბრძოლის მერე თრობამოწყურებული ჯარისკაცოვით ახლა თავისი ბავშვობის სენტიმენტების შეფერება მოსურვებოდა. დიკი კი იქვე, ახლოს ედგა, ნალისებრ ხეივანს შემოვლებულ რკინის ზღუდეს მშვიდად, დიკისებურად დაყრდნობილი. ჯერ მაინც ვერ დაეძლია შიშიც და მორიდებაც, ისე უთხრა დიკს, წყნარად:

— მახსოვს, როგორ გელოდით მაშინ ხეივანში, მთელი ჩემი არსება ყვავილების კალათოვით მეჭირა ხელში და მინდოდა თქვენთვის მომერთმია, როგორღაც ასე ვგრძნობდი მაშინ.

დიკი მისი მხრისკენ დაიხარა, ძალით მოატრიალა თავისკენ. ნიკოლმა აკოცა, რამდენჯერმე, ხელები მხრებზე ჩამოაწყო დიკს, კოცნიდა და ასე ეგონა, თავისი სახე ძალიან დიდი, უზარმაზარი უხდებოდა.

— მაგრამ გაწვიმდა!

ტბის იქითა მხარის ვენახებში უცებ ქვემეხის გრუხუნნი გაისმა, სროლით ცდილობდნენ ღრუბლების გაფანტვას, რომ სეტყვა არ წამოსულიყო. ხეივანში ფარნები ჩაქრა, მერე ისევ ისე აინთო და თითქმის მაშინვე დაუშვა, ჯერ ოდნავ, მერე მოუმატა და მოუმატა. ღვარად წამოვიდა, მიხვეულ-მოხვეულ ფერდობზე ჩუხჩუხით მოდიოდა, გზებსა და ქვის სადინარებზე მითქრიალებდა; შეშაყებული, შესაზარი ზეცა ჩამოწვა. ელვა ათასად იკლანებოდა და ისევ ქრებოდა, ჭექა-ქუხილმა ქვეყანა შეძრა, სასტუმროს თავზე ღრუბელი და ნისლი დაიწწა, აღარც მთები ჩანდა, აღარც ტბა, იმ სიბნელეში, ქაოსსა და გრუხუნში სასტუმრო მარტო იდგა და იკაკვებოდა.

მაგრამ დიკმა და ნიკოლმა უკვე შეასწრეს ვესტიბიულში, სადაც ბები უორენი და სამივე მარმორა შემფოთებულები ელოდნენ. კარგი იყო უცებ სველი წყვდიადიდან ამოყურყუმელაგება, კარის მთელი ძალით გაჯახუნება, ხმამაღლა სიცილი დაუოკებელი მღელვარების გამო, ყურებში ქარი რომ გიწივის ისევ და გრძნობ, როგორ გეკვრის სველი სამოსი. ორკესტრი შტრაუსის ვალსს უკრავდა. თითქოს მუსიკაც სულ სხვა ისმოდა სამეჯლისოდან. გონების წამლები იყო და მაღლა აჰყავდი.

...ლოქტორმა დაივერმა ფსიქიატრიული კლინიკის პაციენტი შეირთოს? ეს რანაირად მოხდა? რით, საიდან დაიწყო ეს ამბავი?

— მოხვალთ ისევ, ტანსაცმელს როცა გამოიცვლით? — ჰკითხა ბები უორენმა და გამომცდელი მზერა შეავლო დიკს.

— გამოსაცვლელი არაფერი მაქვს, შორტს თუ ჩაიცვამ.

საწვიმარი, ვიდაცამ რომ ათხოვა, მოისხა და ფეხით აუყვა გზას თავისი სასტუმროსკენ, ძლივს მიდიოდა; თავისთვის, ირონიულად ეცინებოდა.

„დიდი შანსია! ო, ღმერთმანი! მაშ, ექიმის შეძენა უნდათ, წავიდნენ და მონახონ ვინმე ჩიკაგოში“. მაგრამ ნიკოლი გაახსენდა და შერცხვა თავისი უკმეხობის, ფიქრში თავს იმართლებდა ნიკოლთან, მისი ბაგის სინედლე გაახსენდა და ისიც, როგორ ეცემოდა წვიმის წვეთები და მქრქალად ნათლებოდა ნიკოლის ფაიფურისფერ კანზე, დიკისთვის დაღვრილი ცრემლებივით...

ჭექა-ქუხილის შეწყვეტის მერე ჩამომდგარმა სიწყნარემ გააღვიძა დილის ასე, სამ საათზე და გაღებულ სარკმელთან მივიდა დიკი. ნი-

კოლის სილამაზე ტრიალებდა გარეთ, მთებსა და ფერდობებზე, შიგ შემოდრიოდა, ფარდებში მალულად შრიალებდა...

...მეორე დილას ორი ათასი მეტრი აიარა როშე-დე-ნეისკენ; ძალიან გაართო ფუნკულიორის გუშინდელ კონდუქტორთან შეხვედრამ, დასვენების დღე ჰქონდა თურმე და იმასაც ამ აღმართის ავლა გადაწყვიტა.

როშე-დე-ნეიდან დიკი მონტრემდე დაეშვა, ტბაში იბანაუა და სადილისთვის სასტუმროში დაბრუნება მოასწრო. შინ ორი ბარათი ელოდა.

— გუშინდელი დღის გამო სულაც არ მრცხვენია, ეს დღე საუკეთესო იყო. თუნდ აღარასოდეს გნახოთ, სულერთია, მაინც კარგია, ასე რომ მოხდა.

ფარხმალამყრელი ბარათი... მაგრამ მეორე გახსნა დიკმა და დომლერის პირქუშმა აჩრდილმა დაიხია:

„მკირფასო დოქტორო დაივერ, დაგირეკეთ, მაგრამ არავენ მიპასუხა. ძალიან დამავალებთ, თუ ერთ დიდ თხოვნას შემისრულებთ. გაუთვალისწინებელი საქმეების გამო სასწრაფოდ მიხდება პარიზში წასვლა, დროში მოვიგებ, ლოზანათი თუ გავემგზავრები. ორმაბათს აპირებდით ციურიხში დაბრუნებას, იქნებ ნიკოლიც თქვენთან ერთად წამოვიდეს, იქნებ სანატორიუმამდე მიგვეყვანათ? ძალიან ხომ არ შეწყუხდებით?“

პატვისცემით, ბეტ ვვენ უორენი“.

დიკი გაცოფდა. მის უორენმა ძალიან კარგად იცოდა, რომ ველონიპედით იყო, მაგრამ ბარათი ისეთი ფრაზებით დაეწერა, უარს ვერ იტყოდა. უნდა, რომ ერთად ვიყოთ! ახლობლის ზრუნვა, და უორენების ფული!

ცდებოდა, ბები უორენს ასეთი ზრახვა არ ჰქონდა. დიკისთვის უკვე მუშტრის თვალით შეეხედა, აწონ-დაწონა ყველაფერი, ყველა მხრიდან გაზომა თავისი მოღუნული ანგლოფილის სახაზავით და, არ გამოდგებაო, დაასკვნა. ისე კი, ძალიან მოეწონა. მაგრამ მისთვის მეტისმეტად „ინტელიგენტი“ იყო დიკი და ისიც იმ უპოვარ სნობებთან ერთად გაუყენა გზას, ლონდონში ერთ დროს რომ იცნობდა. ძალიან თვალში საცემია და არ გამოდგება, და კიდევაც რომ მოინდომოს, არისტოკრატი, როგორც ეს მის უორენს ესმოდა, ვერ გახდებო.

თანაც კერპი იყო. საუბრისას რამდენჯერმე შეამჩნია, მაინცღამაინც ყურს არ უგდებდა და უაზროდ იხედებოდა, იმ ხალხივით, ვითომ რომ გელაპარაკებიან და სხვაგან კი ქრის მათი გონება. ნიკოლი ბავშვობიდანვე აღიზიანებდა თავისი მანერებით. მეტისმეტად თავნება იყო, ბოლო ხანებში კი, ცხადია, რაკი ავადმყოფობდა, მიეჩვია ეფიქრა, რომ უკვე „ხელიდან წასულია“ იმისი საქმე. ასე თუ ისე, დოქტორი დაივერი იმ ტიპის ექიმებს არ ეკუთვნის, მას რომ უნდოდა, და ოჯახის წევრად რომ მიეღოთ. არც მეტი, არც ნაკლები, ახლა უბრალოდ ხელსაყრელ შემთხვევასავით უნდოდა მისი გამოყენება.

მაგრამ ბარათის მიხედვით, თითქოს დიკის ვარაუდი იყო მართალი.

მატარებლით მგზავრობა შეიძლება სატანჯველად გექცეს და გული დაგიმძიმდეს, ან შეიძლება სულაც გაერთო; ზოგჯერ ეს გამოსაცდელი ფრენაა; შესაძლოა ესკიზიცი იყოს სხვა, მომავალი მოგზაურობისა და მეგობართან გატარებულ მთელ დღესავე, ხანგრძლივად მოგეჩვენოს. დილაობით ჩქარობ, სანამ ორივე მიხვდებით, რომ გშიათ და ერთად ისაუზმებთ. შუადღის მერე დრო იწელება, ზღაზვნით მიდის, მაგრამ დღის ბოლოს ისევ ჩქარობ. ნადველი ერეოდა ნიკოლის უმწეო სიხარულის გამო. ნიკოლისთვის კი ეს შვება იყო, შინ დაბრუნებას უდრიდა, ეს იყო ახლა მისი სახლი. იმ დღეს კოცნა არ გახსენებიათ, მაგრამ როცა დიკი ციურიხის ტბის პირზე სვედიან კართან გამოეთხოვა და ნიკოლმა, სანამ შევიდოდა, კიდევ ერთხელ მოხედა, მიხვდა, მისი ბედი ახლა ორივეს ბედი იყო უკვე და ამერიდან ყოველთვის ასე იქნებოდა.

X

სექტემბერში დოქტორი დაივერი და ბები უორენი ციურიხის სასტუმროში ტერასაზე ისხდნენ მაგიდასთან და ჩაის მიირთმევდნენ.

— არა მგონია, — თქვა მის უორენმა, — ჩემთვის მთლად გასაგები არ არის თქვენი მოსაზრება.

— ასე ლაპარაკი არ ივარგებს.

— ბოლოს და ბოლოს, ნიკოლი ჩემი დაა.

— ეგ არ გაძლევთ იმის უფლებას, რომ ასე მელაპარაკოთ, —

დიკს სიბრაზე ერეოდა, ბევრი რამ იცოდა, მაგრამ ვერაფერს ეტყოდა, — ნიკოლი მდიდარია, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ მე ავანტიურისტი ვარ.

— საქმეც ეგ არის, — ჯიუტად არ თმობდა ბები, — რომ ნიკოლი მდიდარია.

— მაინც რამდენი აქვს ფული? — ჰკითხა დიკმა.

ბები ლამის შეხტა; დიკს ჩუმად ეცინებოდა, ისე განაგრძო.

— ხომ ხედავთ, რა უაზრობამდეც მივყავართ ამას. კარგი იქნებოდა, თქვენი ოჯახის სხვა წევრთან, მამაკაცთან მელაპარაკა...

— რაც ნიკოლს ეხება, — იმაზე მე ვაგებ პასუხს, — გადაჭრით გამოაცხადა ბებიმ, — სულაც არ ვფიქრობთ, რომ ავანტიურისტი ბრძანდებით. უბრალოდ, არ ვიცით, ვინა ხართ.

— მე მედიცინის დოქტორი ვარ, — თქვა დიკმა, — მამაჩემი მღვდელია, ახლა აღარ მსახურობს. ვცხოვრობდით ბაფალოში. ჩემი წარსული საიდუმლოებით არ იფარება. ვსწავლობდი ნიუ-ჰეივენში; ამის მერე როუდზის სტიპენდია დამენიშნა. ჩემი პაპის პაპა ჩრდილოეთ კეროლიანის გუბერნატორი იყო და მე პირდაპირი შთამომავალი ვარ შემლილი ენტონი უეინისა.

— ვინ იყო შემლილი ენტონი უეინი? — დაეჭვებით ჰკითხა ბებიმ.

— შემლილი ენტონი უეინი?

— მთელ ამ ამბავში, ჩემი ფიქრით, შემლილობა ისედაც კმარა.

დიკმა უიმედოდ გადააქნია თავი და ამ დროს ნიკოლი დაინახა, ტერასაზე გამოსულიყო და აქეთ-იქით იხედებოდა, ამათ ეძებდა.

— შემლილი რომ არ ყოფილიყო, ალბათ მარშალ ფილდზე ნაკლებ მემკვიდრეობას არ დატოვებდა.

— ეს ყველაფერი ძალიან კარგია, მაგრამ...

ბები მართალი იყო, და იცოდა, რომ მართალი იყო. მღვდელი მღვდელია. უორენები ჰერცოგები იყვნენ, ოღონდ, ამერიკელი ჰერცოგები, უტიტულო, და სასტუმროს სარეგისტრაციო წიგნში ჩაწერილი ეს გვარი, სარეკომენდაციო ბარათივით, ფსიქოლოგიურ მეტამორფოზას იწვევდა ხალხში, რაც კიდევ უფრო უმძაფრებდა უპირატესობის შეგრძნებას ბები უორენს. ფაქტები ინგლისელებისგან იცოდა, ამ მხრივ მათ ორასზე მეტი წლის გამოცდილება ჰქონდათ. მაგრამ მან არ იცოდა, რომ სანამ აქ ისხდნენ, დიკმა ერთი-ორჯერ

კინალამ უარი სტკიცა ქორწინებაზე. ნიკოლის გამოჩენამ უშველა საქმეს, ბოლოს და ბოლოს, შეამჩნია და მაშინვე მათი მაგიდისკენ გამოემართა, ცინცხალი, თეთრი შროშანივით, და ნორჩი, სათუთი, სექტემბრის ღბილი მიმწუხრისას.

გამარჯობა, ადვოკატო. ხვალ ჩვენ ერთი კვირით მივემგზავრებით კომოში, იქიდან ისევ ციურინში დაუბრუნდებით. ამიტომაც გთხოვთ, ჩემს დასთან ერთად რაც შეიძლება ჩქარა მოგვეგვარებინათ ყველაფერი. რამდენს მივიღებ, ეს სულერთია. ორ წელიწადს მშვიდად ვაპირებთ ცხოვრებას ციურინში და დიკს საამისოდ ფული ვყოფა. არა, ბები, სულაც არა ვარ ისეთი არაპრაქტიკული, შენ რომ გგონია. უბრალოდ, მაღაზიებში თუ დამჭირდება და მკერავთან, სხვაგან აბა, სად... როგორ, შეიძლება ამდენი მივიღო? რად მინდა, მთელ სიცოცხლეში ვერ მოვახერხებ მაგის დახარჯვას. შენც მაგდენს იღებ? უფრო მეტს რად — იმიტომ, რომ ჰგონიათ, მე არა მაქვს იმისი თავი, კარგად გავერკვე როგორ უნდა ფულის ხარჯვა? კარგი, იდოს ჩემი წილი ისე, დაგროვდეს... არა, დიკს არ უნდა ამ საქმეში ჩაერიოს. მე უნდა დამაწვეს ეს ამბავი, ორივეს საქმე...

შენ არაფერი იცი დიკზე, ბები, ვერც წარმოიდგენ, რა კაცია... სად უნდა მოვაწერო ხელი? ო, უკაცრავად.

...სასაცილოა, რომ ახლა სულ ერთად ვიქნებით, მარტო ჩვენ, არა, დიკ? სასაცილო და უცნაურიც. ხომ არსად წახვალ, უფრო ახლო იქნები, არა? ერთმანეთი გვეყვარება, სხვა მეტი არა გვინდა რა. ოღონდ, მე უფრო ძალიან მიყვარხარ და მაშინ ვგრძნობ ხოლმე, როცა მშორდები, თუნდაც სულ ოდნავ. ძალიან მომწონს, სხვებივით რომ ვართ, გაიწვდი ხელს საწოლში და გრძნობ, რა თბილი ხარ, აქვე გვერდით.

...თუ შეიძლება, დაურეკეთ ჩემს ქმარს ჰოსპიტალში, დიახ, ეს წიგნი ძალიან კარგად იყიდება ყველგან. ახლა უკვე ექვს ენაზე ითარგმნება და გამოიცემა. მე თვითონ მინდოდა ფრანგულად მეთარგმნა, მაგრამ, ეს დღეები ძალიან მალე ვიღლები, სულ მეშინია, რომ დავეცემი, დაემძიმდი და გაუუხეშდი, ჩიკორივითა ვარ. ოღონდ გაბერილი და გატეხილი ჩიკორივით. თითქოს ცივი სტეტოსკოპი¹

¹ სტეტოსკოპი (ბერძნ.) — სამედიცინო ხელსაწყო, გულისა და ფილტვების მოსასმენი მილი.

მედვეს იმ ადგილას, სადაც გულია და ისეთი შვერძნება მაქვს, მიმიფურთხებია ყველაფრისთვის... ოჰ, ის საბრალო ქალი ჰოსპიტალში, გალურჯებული ბავშვი რომ დაეხდა. არ სჯობდა სულაც ცოცხალი არ ყოფილიყო? რა კარგია, რომ ახლა სამნი ვართ, არა?

...რა სიგიჟეა, დიკ, ჩვენ მართლა გეჭირდება უფრო დიდი ბინა. საამისო საბაბი გვაქვს კიდევაც. რად უნდა ვისჯიდეთ თავს მხოლოდ იმისთვის, რომ უორენების ფული დაიფრებისაზე მეტია, აჰ, გმადლობთ, მაგრამ ჩვენ გადავიფიქრეთ. ეს ინგლისელი მღვდელი ამბობს, რომ ორვიეტოში შესანიშნავი ღვინო გქონიათ; ტრანსპორტირებას ვერ იტანს? ამიტომაც არის, რომ არასოდეს გაგვიგია, თორემ, ჩვენ ღვინო გვიყვარს.

მოყავისფრო თიხაში ჩაქცეულა ტბების ნაპირები. ფოტოგრაფმა, კაპრისკენ რომ მოვდიოდით, მაშინ, ნაუზე გადამიღო სურათი და მოგვცა. თმა გაშლილი მაქვს, ნავის კიდეზე გადმოშვებული. „ცისფერო მღვიმე, მშვიდობით“, მღეროდა მენავე, — ჩვენ ისევ მოვაა-ალთ! — ხოლო, როცა იტალიური ჩექმის ყელი გადავიარეთ, საშინელი და გაურავარებული მთელ სიგრძეზე, ძველებური ციხესიმაგრეების გარშემო შამბნარში ავბედიტად შრიალებდა ქარი და მეჩვენებოდა, რომ ბორცვებზე მკვდრები იყვნენ და ქვევით იცქირებოდნენ.

...მომწონს ეს ხომალდი. მეტადრე მაშინ, როცა ქუსლებით ვაბაკუნებთ გემბანზე ერთად. მობრუნებისას ქარმა ლამის წაგვაქციოს და ამ ადგილამდე რომ მოვდივართ, ყოველთვის ვცდილობ, მხრით ვიყო ქარისკენ, კარგა მაგრად ვეხვევი ლაბადაში, მაგრამ დიკს ნაბიჯითაც არ ვშორდები და რაღაც უაზრობას ვმღერით:

ო-ო-ო-ო-

მე რათა, სხვა ფლამინგოა,¹

ო-ო-ო-ო-

მე რათა, სხვა ფლამინგოა...

დიკთან კარგია, არ მოიწყენ. შეზღონებზე მიწოლილი მგზავრები ჩვენკენ იხედებიან. ვიღაც ქალი ცდილობს გაერკვეს, რა სიმღერაა. მაგრამ დიკს მოჰბეზრდა სიმღერა. არა უშავს, დიკ! მიდი, იარე შენებურად, გამორჩეულად! მხოლოდ შენ თუ შევიძლია ასე იარო.

¹ ფლამინგო (პორტუგ.) — წყლის დიდი ფრინველი, რომელსაც აქვს მოვარდისფრო თეთრი ბუმბული, გრძელი კისერი და გრძელი ფეხები. გავრცელებულია ტროპიკებსა და სუბტროპიკებში.

ძვირფასო, ჰაერი შეიკვრება და ძალით მოგიხდება გზის გაკვალვა საკვამურების ნოტიო კვამლსა და შეზღონგების ჩრდილებშუა. იგრძნობ, როგორ აირეკლება შენი სახება იმათ თვალებში, ვინც გიყურებს. ბოლო მოეღება შენს მარტო ყოფნას, მაგრამ ჩემი აზრით, ეს კარგიც არის. თუ არ მიხვედი ცხოვრებასთან, მერე ვერც განზე გაუდგები. მე კი მაშველი ნავის ბრჯენზე ვზივარ და ზღვას გავეყურებ. გაშლილ თმას არც ვისწორებ, იყოს ასე და სულ ბზინავდეს. ვზივარ, არც ვინძრევი, ეგრე, ცის ფონზე... ხომალდი კი მიდის და მივყავარ წინ, მომავლის ცისფერ წყვიდადში. ხომალდი ამისთვის არსებობს. მე ვარ ათენა პალადა¹, კრძალვით ამოკვეთილი გალერაზე². წყალი ჩხრიალებს კიჩოს უკან, აქატიისფერ-მწვანე ტოტები კი თითქოს წვანან, და ფოთლები ჩურჩულებენ, რაღაცას ჩივიან და ფერი მისდით.

...იმ წელს ბევრი ვიმოგზაურეთ — ულუმულუს უბედან ბისქრამდე. ზედ საპარასთან ურიცხვი კალია შემოგვესია. ჩვენი მძლოლი თავზიანად გვიხსნიდა, ეს, კელებიაო, სურდა, დაგვეჯერა, რომ კელა იყო. ღამით ცა ისე დაბლა იყო, იდუმალი და ყოვლისმხედველი ღმერთის არსებობა იგრძნობოდა. მანსოვს შიშველი, მწირი, პატარა ულედ ნაილი, ტიალი ღამე, ხმებით სავსე, ფლეიტისა და სენეგალური დაფდაფების ხმა. აქლემების ფრუტუნნი, და აქაურ მკვიდრთა (ძველი ავტომობილების საბურავებისაგან შეკერილი სანდლები რომ ეცვათ) ფეხების ფრატუნნი.

მაგრამ იმხანად ისევ არ ვიყავი კარგად. მატარებლები, ქვიშიანი პლაჟები — ყველაფერი ერთმანეთში აირია, იმიტომაც წამიყვანა დიკმა სამოგზაუროდ, მაგრამ მეორე შვილის, ჩემი პატარა გოგონას, ტოპსის დაბადების მერე ისევ სიბნელემ მოიცვა ყველაფერი.

...სად არის ჩემი ქმარი, როგორ შეეძლო ჩემი აქ დატოვება, ამ უმეცრებისა და გაუთლელეების ხელში. თქვენ მეუბნებით, შავი ბავშვი გაგიჩნდათო, რა უხამსობაა. აფრიკაში იმიტომ წაუვდიო, რომ ტიმიგალი გვენახა. ყველაზე მეტად, ამ ქვეყანაზე, არქეოლოგია მა-

¹ ათენა პალადა — ბერძნულ მითოლოგიაში სიბრძნის, ხელოვნებისა და ომის ქალღმერთი, რომელიც დაიბადა ზევსის თავიდან.

² გალერა — მრავალნიჩბიანი ხის სამხედრო ხომალდი (XVIII საუკუნის ბოლომდე). მენიჩბებზე უმეტესწილად იყვნენ კატორღამისჯილი დამნაშავეები, ტყვეები, მონები.

ინტერესებს. დავიქანცე იმით, რომ არაფერი ვიცი და წამდაუწუმ, როცა კი უნდათ, მახსენებენ ამას.

როცა მოვრჩები, მინდა განათლებული პიროვნება გავხდე, შენსავით, დიკ, მედიცინას ვისწავლი, მაგრამ ვშიშობ, რომ უკვე გვიან-დაა. ვიყიდოთ ჩემი ფულით სახლი. ბინების გამოცვლამ დამალა და შენმა ლოდინმაც. მოგწყინდა ციურიზი, ვიცი, და აქ დრო არ გრჩება, რომ წერო. შენ თვითონ რამდენჯერ გითქვამს, ის მეცნიერი, ვინც არ წერს, სრულყოფილ მეცნიერად ვერ ჩაითვლებაო. მეც რამეს მოვკიდებ ხელს, რაიმე ისეთს, რასაც ისე შევისწავლი, როგორც წესი და რიგია და ეს ძალიან მიშველის, თუ ისევე ისე დამეწყება; შენ დამეხმარები, დიკ! მაშინ ისე დამნაშავედ არ ჩავთვლი თავს. სადმე ზღვისპირას დაესახლდებით, სადაც სითბო იქნება, სადაც შეგვეძლება ერთად გავშავდეთ მზეზე და ისევე ახალგაზრდები ვიყოთ.

...აქ დიკის სახლი იქნება, და, იმუშავებს აქ! საოცარია, ეს აზრი ორივეს ცალ-ცალკე, ერთდროულად გაგვიჩნდა. ათჯერ მაინც ჩავგოვლია ტარმთან, ახლა კი ავდექით და შევიარეთ, ვნახეთ იქაურობა. ვნახეთ, რომ ყველა სახლი ცარიელი იყო თითქმის, ორი თავლის გარდა. ვიყიდეთ, ერთი ფრანგის შემწეობით გაუაფორმეთ, მაგრამ საზღვაო უწყებამ გაიგო თუ არა, ამერიკელებმა ზღვაზე, მთიანი სოფლის ნაწილი იყიდესო, მაშინვე ჯაშუშები გამოგზავნეს. ყველაფერი გადაჩხრიკეს, სამშენებლო მასალებში ვაითუ ქვემეხები აქვთ გადამალულიო. ბოლოს ბები იძულებული გახდა ჩვენი გულისთვის საქმეში ჩარეულიყო და ნაცნობები მოეძებნა პარიზში, საგარეო საქმეთა სამინისტროში.

გაზაფხულობით რივიერაზე არავინ ჩამოდის, ასე რომ, ცოტა ხალხს შევხვდებით, სტუმრებს არ ველით და შეიძლება საქმე აკეთო. ხანდახან ვინმე გამოჩნდება ხოლმე. ფრანგებიდან წინა კვირას მისტენგეტი ჩამოვიდა, ძალიან გაუკვირდა, რომ სასტუმრო ღია დახვდა, მერე პიკასო და ის კაცი, *Pas sur la bouche*¹ რომ დაწერა.

...დიკ, სასტუმროში რად ჩაწერე „მისტერ და მისის დაივერები და არა „დოქტორ და მისის დაივერები?“ რას ამბობ, ისე ვთქვი, უცებ გამიელვა თავში. შენ თვითონ ყოველთვის მასწავლიდი, რომ ადამიანისთვის ყველაზე მთავარი საქმეა და მე მჯერა შენი. გახ-

¹ *Pas sur la bouche* (ფრანგ.) — „ოდონდ ტუჩებში არა“.

სოვს, ამბობდი, კაცმა უნდა თავისი საქმე იცოდეს კარგად, და თუ არ იცის, სხვებსაუითაა. საქმე ის არის, სანამ სხვასავეთ გახდება ისიც, მაგრად დადგეს ცხოვრებაში, თავისი გზა მანამდე იპოვოს. თუ შენ გინდა, რომ ახლა ყველაფერი პირიქით იყოს, იყოს! ოღონდ მითხარი, ძვირფასო, თავდაყირა დადგეს შენი ნიკოლი, იმისთვის, რომ ფეხდაფეხ მოგყვეს და არ ჩამოგრჩეს?

...ეიბ ნორთი ამბობს, ძალიან ცოტას ლაპარაკობო. როცა მოემგობინდი, იმის მერე მე და დიკი პირველ ხანებში ბევრს ვლაპარაკობდით, მთელ ღამეს არ ვჩერდებოდით. ვზივართ საწოლში და სიგარეტს სიგარეტზე ვეწვეით; ხოლო როცა ირიჟრაჟებდა, თავებს ბალიშებში ჩავრგავდით, რომ სინათლეს დავმალვოდით. ზოგჯერ სიძლერა მიყვარს... მეგობრებიც მყავს. მერი, მაგალითად. როცა მე და მერი ვლაპარაკობთ, არც ერთი არ ვუსმენთ ერთმანეთს. ლაპარაკი კაცების საქმეა. მე როცა ვლაპარაკობ, ჩემთვის ვამბობ, ახლა, ალბათ დიკი ვარ-მეთქი. ზოგჯერ ჩემი ვაჟიშვილი ვარ, ის ისეთი გონიერია და თანაც დინჯი. ისეც ყოფილა, რომ დოქტორი დომლერიც ვყოფილვარ, ოდესმე კი, შესაძლოა რაღაცით თქვენნაირი გავხდე, ტომი ბარბან... მე მგონია, ტომის ვუყვარვარ, მაგრამ ჩუმიად, თავისთვის. თუმცა ესეც კმარა იმისთვის, რომ მან და დიკმა ერთმანეთი გააღიზიანონ. საერთოდ კი, ახლა ყველაფერი კარგად მიდის. ამაზე კარგად არც შეიძლება: ვცხოვრობ ხმელთაშუა ზღვისპირა მხარეს, ამ წყნარ ადგილას, ჩემთან არიან მეგობრები, ვისაც ვუყვარვარ, ჩემი ქმარი, ჩემი შვილები, ყველაფერი მშვენიერია. ოღონდ ეს ოხერი მერილენდურად წიწილის მომზადების რეცეპტის ფრანგულად თარგმნა დამამთავრებინა. რა კარგია ფეხების ჩაფლობა თბილ ქვაშაში.

— ჰო, ვხედავ, კიდევ ახალი ხალხია. რომელი, აა, ეს ქალიშვილი? ვის ჰგავსო, რა თქვით?.. არა, არ მინახავს, აქ ხშირად არ ჩამოაქვთ ახალი ამერიკული ფილმები. როზმერი? ჰო, მერე? მოდური გახდა ეს პლაჟი და ეგ არის. არ მეგონა, ივლისში თუ ასე იქნებოდა. ჰო, კარგი ქალიშვილია, მაგრამ ბევრი ხალხი ჩამოვა, ვატყობ.

XI

დოქტორი რიჩარდ დაივერი და მისის ელსი სპირსი კაფე „იუნიონში“ ისხდნენ, გრილი და მტვრიანი ხეების ჩრდილქვეშ. აგვისტოს

ცხელი დღე იდგა. დროდადრო ძლიერად უბერავდა მისტრალი,¹ მე-თვეზეთა ნავები მისადგომებთან ირწეოდნენ, ანძები კი მთვლემარე ცის ფონზე ირხეოდნენ.

— ამ დღით მივიღე როზმერის წერილი, — თქვა მისის სპირსმა, — საშინელება გადაგხდებოდათ იმ ზანგების გამო. როზმერიმ მომწერა, ვიცი, ძალიან ზრუნავდით მასზე.

— როზმერის მაგრად ეჭირა თავი, ჯილდო ეკუთვნის. იმ შემთხვევამ კი მართლა შეგვზარა, ერთადერთი, ვინც იმ ამბით არ შეწუხებულა, ებ ნორთი იყო, — ჰაერში წავიდა, ალბათ, ჯერაც არ გაუგია ამაზე რამე.

— სამწუხაროა, რომ მისის დაივერმა ისეთი მღელვარება გადაიტანა, — ფრთხილად შენიშნა მისის სპირსმა, — როზმერიმ დედას მოსწერა პარიზიდან, — ნიკოლი ლამის შეიშალა. გადავწყვიტე ამათ აღარ გამოვყვე სამხრეთში, რადგან დიკს უჩემოდაც ბევრი საზრუნავი აქვსო.

— უკვე გამოკეთდა, კარგად არის, — ლამის მოუთმენლად მიუგო დიკმა, — მაშ, ხვალ მიდიხართ აქედან? შტატებში როდისღა გაემგზავრებით?

— მაშინვე.

— ღმერთო ჩემო, გული მწყდება.

— კარგია, რივიერაზე რომ ჩამოვედით. თქვენი წყალობით მშვენივრად გავატარეთ დრო. თქვენ პირველი მამაკაცი ხართ, ვინც მართლა შეუყვარდა როზმერის.

ქარმა ისევ დაუბერა ლა-ნაპულის მეწამული მთებიდან. ჰაერში ამინდის შეცვლის სუნი ტრიალებდა; შემთვრალი ზაფხულის თარეში დასრულდა.

— როზმერი ყოველთვის ვიდაცით იყო გატაცებული, მაგრამ საბოლოოდ ყველას ჩემს ხელში აგდებდა, — მისის სპირსმა გაიცინა, — „ვივისექციისთვის“.²

— გამოდის, შე ღამინდეთ.

¹ მისტრალი (ფრანგ.) — ჩრდილოეთის ცივი და მშრალი ქარი სამხრეთ საფრანგეთში.

² ვივისექცია (ლათ.) — ცხოველის ცოცხლად გაკვეთა რაიმე ორგანოს ფუნქციის შესწავლის მიზნით. აქ — გადატანითი მნიშვნელობით, შესასწავლად, კარგად გასაცნობად.

— თქვენ სხვა ხართ, აქ მაინც ვერაფერს გავხდებოდი. როზმერის მანამდე შეუყვარდით, სანამ მე გაგიცნობდით და ხელიც არ შემომ-
ლია.

დიკისთვის ცხადი იყო, რომ არც თვითონ და არც ნიკოლს მისის სპირსის გეგმებში თავისთავადობა არ ენიჭებოდათ. ისიც ცხადი იყო, რომ მისის სპირსის ამორალობა მისივე თვითაღკვეთიდან მომდინა-
რეობდა, ეს იყო მისი სულიერი კომპენსაცია საკუთარ გრძნობებზე უარისთვის. არსებობისთვის ბრძოლაში ქალს ყველაფერი ეხერხე-
ბა და მამაკაცისგან განსხვავებით, ძნელად რომ „სისასტიკე“ დააბ-
რალო. სანამ ტკივილითა და ფეხარევით, სიყვარული თავისი გზით მიდიოდა, მისის სპირსს შეეძლო განზე დგომით ეღვევნებინა თვალი ყველაფრისთვის. იმაზეც არ დაფიქრებულა, იქნებ ვნებული თვითონ როზმერი ყოფილიყო...

— თუ, რასაც ამბობთ, მართალია, არა მგონია დიდი ტანჯვა გა-
დაეტანა, — დიკს ბოლომდე უნდოდა დაეჯერებინა, რომ როზმერი-
ზე მიუდგომლად, უცხოსავით შეეძლო ფიქრი, — ყოველ შემთხვევა-
ში, თუ რაღაც იყო, გაიარა. ხშირად კი, ცხოვრებაში, შემთხვევითი
რამ გგონია და რაღაცად კი იქცევა ხოლმე.

— ეს შემთხვევითი რამე არ იყო, — დაბეჯითებით თქვა მისის სპირსმა, — თქვენ მისი პირველი სიყვარული ხართ, იდეალი, ყოველ წერილში ამას ამბობს.

— როზმერი მეტად თავაზიანია.

— თქვენ და როზმერი ყველაზე თავაზიანი და საყვარელი ხართ მათ შორის, ვისაც მე ვიცნობ, მაგრამ როზმერი მართალია, ოდნავა-
დაც კი არ აჭარბებს.

— ჩემი თავაზიანობა ჩემი ბუნების პარადოქსია.

ეს ერთგვარად მართალიც იყო. დიკს მამისგან გადმოეცა კარგი მანერები იმ ახალგაზრდა სამხრეთელებისა, სამოქალაქო ომის მერე ჩრდილოეთში რომ გადასახლდნენ. ხშირად იყენებდა ამ მანერებს და შეგნებულადაც, მაგრამ ხშირადვე ვერ იტანდა მათ, რადგან ხე-
დავდა, აქ ეგოიზმის პროტესტი კი არა, უფრო იმის პროტესტი იყო, რომ ეგოიზმი არ დაენახათ.

— მე მიყვარს როზმერი, — უცებ თქვა დიკმა, — სისუსტეა ამის თქმა თქვენთან, მაგრამ ეტყობა, შეღავათი მომსურვებია ჩემი თავის-
თვის.

სიტყვები უცხოდ გაისმა, ოფიციალურად, თითქოს იმისთვის წარმოთქვა, რომ კაფე „იუნიონის“ სკამებსა და მაგიდებს გაეკონათ და სამუდამოდ დამახსოვრებოდათ. დიკი უკვე ყველგან და ყველაფერში გრძნობდა როზმერის არყოფნას, პლაჟზე იწვა და მის მზით დამწვარ მხარს ხედავდა; ტარში სეირნობდა და ბაღში მისი ფეხის ნაკვალევს სერავდა; ახლა ორკესტრმა „საკარნავალო სიმღერა“ დაუკრა, შარშანდელი და უკვე დაუიწყებას მიცემული მხიარულების გამოძახილი და, გარშემო თითქოს ყველაფერი აცეკვდა, მაშინდელივით, მასთან რომ იყო. სულ რაღაც ასიოდე საათში როზმერი თითქოს მფლობელი გახდა ყველაფრისა, რაც კი მსოფლიოს შავმა მაგიამ იცის: ბელადონა¹, დაბინდულს რომ გიხდის მზერას, კოფეინი, ფიზიკური ძალა ნერვიულში რომ გადააქვს, მანდრაგორა², სიმშვიდეს რომ გგვრის.

ძალა მოიკრიბა და ერთხელაც სცადა დაეჯერებინა თავისი თავი, რომ როზმერიზე მისის სპირსივით, თითქოს „შორიდან“ შეეძლო მასაც ლაპარაკი.

— თქვენ და როზმერი სულ არ ჰგავხართ ერთმანეთს, — თქვა დიკმა, — თქვენგან მიღებული სიბრძნე ხმარდება იმ სახის, იმ ნიღბის შექმნას, რითაც ის ქვეყანას წარუდგება. როზმერი არ ფიქრობს. სულის სიღრმეში იგი ირლანდიელია, რომანტიკული და ალოგიკური.

მისის სპირსმა თავადაც კარგად იცოდა, რომ როზმერი, მიუხედავად ნაზი გარეგნობისა, ახალგაზრდა მუსტანგი³ იყო, დოქტორ ჰოიტის, აშშ-ის მედიცინის სამსახურის კაპიტნის ქალიშვილი.

გამომშვიდობებისას დიკი გრძნობდა მისის სპირსის მომხიბვლელობას, სურდა, არ სურდა, მისთვის იგი როზმერის რაღაც ფრაგმენტი კი არა, მეტიც იყო. შეიძლება გამოიგონა დიკმა როზმერი, დედამისის გამოგონება მას არ შეეძლო. ასპარეზიდან გასულ როზმერის თუ კვერთხი, ძვირფასი თვლები და მოსასხამიც დიკმა უბოძა, მით უფრო ჰგვრიდა სიამეს ახლა, ეყურებინა მომხიბლავი მისის

¹ ბელადონა — შხამიანი მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარე. მის ფოთლებსა და ფესვებს იყენებენ მედიცინაში ტკივილის გასაყურებელ საშუალებად.

² მანდრაგორა (ბერძნ.) — შხამიანი ბალახოვანი მცენარე ძალღვეურძენასებრთა ოჯახისა. იყენებენ მედიცინაში.

³ მუსტანგი (ესპ.; ინგლ.) — გველურებული შინაური ცხენი (გაერცვლებული იყო ჩრდილოეთ ამერიკის პრერიებში).

სპირსისთვის, რადგან აქ თვითონ განზე იდგა. ასეთი ქალები, ვიდრე მამაკაცს სხვა საქმე აქვს, მასთან ყოფნაზე აღმატებული, ვთქვათ ბრძოლის ველი ან ოპერაცია, და ხელს ვერ შეუშლი, ვერ ააჩქარებ, იცდიან ხოლმე. მორჩება ის მამაკაცი თავის საქმეს და მერე მონახავს, სადმე იქნება, გაზეთს ფურცლაგს, ანდა წყნარად ზის და არ იტანჯება.

— მშვიდობით, მინდა თქვენ და როზმერის გახსოვდეთ, რომ ძალიან შეგვიყვარდით, მეც და ნიკოლსაც.

ვილა „დაიანაში“ დაბრუნდა თუ არა, მაშინვე თავის კაბინეტს მიაშურა და დარაბები გამოაღო. წასვლისას დაეხურა, რათა შუადღის პაპანაქებას არ შეეღწია. ორ გრძელ მაგიდაზე თავისი წიგნის მასალები თითქოს განგებ ყვარა უწესრიგოდ. პირველი ტომი, რომელშიც სწეულებათა კლასიფიკაციაზე იყო ლაპარაკი, ავტორის სახსრებით ერთხელ უკვე გამოიცა მცირე ტირაჟით. ახლა მის მეორე გამოცემაზე შესთავაზეს მოლაპარაკება. მეორე ტომში მისი პირველი პატარა წიგნი, „ფსიქოლოგია ფსიქიატრიათათვის“ უნდა შესულიყო, შევსებული და იმ პირველ წიგნზე აღმატებული. სხვებივით, თვითონაც დაიჯერა, რომ ერთი ან ორი იდეა თუ ჰქონდა მხოლოდ; და წერილების პატარა კრებული, სულ ახლახან ორმოცდამეათეჯერ გამოცემული გერმანიაში, არსებითად საწყისი თუ იყო იმისა, რაც იცოდა და რაზეც ეფიქრა დღევანდელ დღემდე.

ახლა კი, ახლა წუხნდა ნიუ-ჰეივენში დაკარგული წლების გამო, უფრო კი იმ დროის გამო, დაივერების ცხოვრების მზარდ ფუფუნებას რომ ხმარდებოდა. გაახსენდა თავისი რუმინელი მეგობრის ნაამბობი იმ მეცნიერზე, არმადილოს ტვინის აგებულებას რომ სწავლობდა მრავალი წლის განმავლობაში და ეჭვი უჩნდებოდა, რომ ბერლინისა და ვენის ბიბლიოთეკებში აუჩქარებელი, მოთმინებადჭურვილი გერმანელები უკვე მიადგნენ მის თემას. ლამის იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ რეზიუმეთი დაესრულებინა და ასიათასსიტყვიან პატარა წიგნად, მომავალში გამოსაცემი მეცნიერული ტომების შესავლად გამოექვეყნებინა, რაც ჰქონდა.

საბოლოოდ ირწმუნა, რომ ასე უნდა მოქცეულიყო. ამაზე ფიქრობდა, როცა ჩამავალ მზის სხივებშიყრილ ოთახში ბოლთას სცემდა. მაშინ უკვე შეიძლებოდა განაფხულისთვის გადაეცა გამოსაცემად; როცა ეჭვი ღრღნის და ენერგიის მიუხედავად, მთელი წელი

ვერას აკეთებს, — ვინც გინდა იყოს, ცხადზე ცხადია, მას გეგმა არ უვარგაო, გაიფიქრა.

შენიშვნებით აჭრელებულ ფურცლებს ლითონის მოოქრული ფირფიტები დაადო, პრეს-პაპიებად¹ იყენებდა ხოლმე. მერე ოთახი თვითონვე მიაღაგა, რადგან აქ მსახურს არ უშვებდა. სააბაზანოში პირსაბანი „ბონ ამის“ პასტით როგორღაც გაწმინდა, თეჯირი გაამაგრა და წერილით შეკვეთა გაუგზავნა ციურიხის წიგნის გამომცემლობას. ეს ყველაფერი რომ დაასრულა, ჯინი დაისხა, წყალი დაუმატა — ორი წილი და მეტიც, და ცოტაოდენი მოსვა.

ბაღში ნიკოლს მოჰკრა თვალი. იმის გაფიქრება, რომ ახლა ცოლს შეხვდებოდა, ტყვიასავეით დააწვა გულზე. ნიკოლთან ისე უნდა მოქცეულიყო, ვითომ არაფერი, და ასე — დღესაც, ხვალაც, ერთი კვირის მერეც და ერთი წლის მერეც. პარიზში მაშინ მთელ დამეს დიკის მკლავებში თვლემდა ნიკოლი, ლუმიანალმა თავისი ქნა, მაგრამ ძილ-ღვიძილში მყოფ ნიკოლს დილით ადრე კინაღამ ახალი შეტევა დაეწყო. დიკმა ალერსითა და ზრუნვით დროზე დაამშვიდა და ისევ ჩაეძინა. დიკის სახეს ეხებოდა მისი თმა და მის სურნელს გრძნობდა. გაღვიძებამდე ფრთხილად დააწვინა, მეორე ოთახში გავიდა და ტელეფონით ყველაფერი მოაგვარა. როზმერი მათთან გამოუმშვიდობებლად გადავა სხვა სასტუმროში, „მამიკოს გოგო“ მამიკოს გოგოდ უნდა დარჩეს. სასტუმროს პატრონი, მისტერ მაკბეთი ძველი ჩინეთის სამი მაიმუნივით იქნება — არაფერს ხედავს, არაფერი ესმის და არაფერს ამბობს. როგორღაც ჩაალაგეს უამრავი ყუთი, ფუთა, ყველაფერი, რაც კი პარიზში იყიდეს და, შუადღით სამხრეთით, რივიერასკენ მიმავალ მატარებელში ჩასხდნენ.

მაშინ იყო, რეაქციამ რომ იჩინა თავი, და როგორც კი ვაგონის კუპეში დაბინავდნენ, დიკმა იგრძნო, რომ ნიკოლი ელოდა ამას; სანამ მატარებელი პარიზის გარეუბნებს გასცდებოდა, მანამდეც მოეძალა ის უნებური, სასოწარკვეთილი სურვილი — ჩამხტარიყო მატარებლიდან, სანამ მთელი სიჩქარით არ მიქროდა იგი, და ისევ პარიზში გაქანებულიყო, მოენახა როზმერი, გაეგო, როგორ იყო, რას აკეთებდა. პენსნე მოირგო, წიგნი გადაშალა და შიგ ჩარგო თავი,

¹ პრეს-პაპიე (ფრანგ.) — 1. საწერი მაგიდის მოწყობილობის ნაწილი. წარმოადგენს რკალისებრ ფირფიტას ან ძელაკს, რომელზედაც გადაკრულია საშრობი ქაღალდის ფურცლები. 2. ბრინჯაოს, მარმარილოს და სხვ. მძიმე საგანი ქაღალდებზე დასადებად.

ნიკოლი მოპირდაპირე მხარეს იწვა და დიკი გრძნობდა, თვალს არ ამორებდა. კითხვა არ შეეძლო და თვალები დახუჭა, ვითომ ძალიან დაიღალა. ნიკოლი ისევ უყურებდა, ჯერ კიდევ არ განელებოდა ძილის წამლისგან მოგერილი მოთუნთილობა, მაგრამ დაწყენარებული და თითქმის ბედნიერი იყო იმიტომ, რომ დიკი ისევ მას ეკუთვნოდა.

თვალეები დაქუჩა, მაგრამ ეს უარესი იყო. ბორბლების რიტმში მკაფიოდ მოესმოდა: ვიპოვე-დავკარგე, ვიპოვე-დავკარგე... მაგრამ თავი რომ არ გაეცა, ლანჩამდე იწვა, ლანჩის დროს ცოტათი გამოკეთდა ყველაფერი — დიკს ყოველთვის უყვარდა ეს საუზმესულ რომ მოეთვალა, რაც ნიკოლი და თვითონ შუადღისას ლანჩზე მსხდარან, დიდ თუ გზისპირა სასტუმროებში, ვაგონ-რესტორნებში, ბუფეტებსა და თვითმფრინავებში, იმათი რიცხვი ათასსაც გადააჭარბებდა. მატარებლების ოფიციალტების ნაცნობი სირბილი, ღვინისა და მინერალური წყლის პატარა ბოთლები, როგორც ყოველთვის, შესანიშნავი სამზარეულო ამ ხაზზე, პარიზი-ლიონი-ხმელთაშუა ზღვა და ეს ყველაფერი იმის ილუზიას ქმნიდა, რომ არაფერი შეცვლილა მათ ცხოვრებაში, ოღონდ, პირველად იყო, რომ ნიკოლთან ერთად მგზავრობდა და — საითმე კი არა, გზა საიდანლაც მოდიოდა. ღვინო სულ თვითონ დალია თითქმის, ნიკოლმა მხოლოდ ოდნავ მოსვა თავისი ჭიქიდან; საუბრობდნენ სახლსა და ბავშვებზე, მაგრამ, კუპეში დაბრუნდნენ და სალაპარაკო თემაც ამოიწურა. ისევ გაჩუმდნენ, მაშინდელივით, ლუქსემბურგის ბადის წინა რესტორანში რომ ისხდნენ, როცა იმავე გზას მიჰყვები, რამაც ტკივილი მოგაყენა, გაიხსენებ, რაც გადაგხდა და — გულზე გეშვება: ამიტომ, თითქოს საჭიროა იმ გზაზე გასვლა, სხვანაირად თავს ვერ დაიხსნი. საკვირველმა მოუთმენლობამ შეიპყრო დიკი; უცებ ნიკოლმა თქვა:

— მაინც კარგად არ გამოვიდა, როზმერი რომ მართო დაეტოვეთ, შენ როგორ ფიქრობ, არაფერი გაუჭირდება?

— ცხადია, არა. თავს მოუვლის, არ დაიკარგება, — ნიკოლს რომ საყვედურივით არ მიეღო, მაშინვე დაუმატა, — ბოლოს და ბოლოს, მსახიობია და დედა კი ზრუნვას არ აკლებს, მაგრამ ბევრ რამეს თვითონაც უნდა გაართვას თავი.

— ძალიან მომხიბლავია.

— ჯერ ბავშვია.

— სულერთია, მაინც მომხიბლავია.

თითქოს უმიზნოდ ისროდნენ ფრაზებს, ესეც, ერთმანეთის გულისთვის, რომ საუბარი როგორღაც გამოსვლოდათ.

— არც ისე ჭკვიანია, როგორც თავიდან მომეჩვენა, — შენიშნა დიკმა.

— საკმაოდ გონიერია.

— საკმაოდ არა, როგორ გითხრა, ბავშვურია, რაც გინდა იყოს.

— ძალიან, ძალიან მომხიბლავია! — ხაზგასმით, თითქოს გამომწვევად უთხრა ნიკოლმა, — და ძალიან მომეწონა იმ ფილმში.

— რეჟისორია კარგი. მისი თამაში კი, ჩემი აზრით, მიბაძვავა.

— არა მგონია, საერთოდ, ალბათ ძალიან უნდა მოსწონდეთ მამაკაცებს.

დიკს გული გადაუქანდა. ვინ მამაკაცებს, რამდენ მამაკაცს?

...ხომ არ გეწყინებათ, ფარდას თუ ჩამოვუშვებ?

ო, არა. მართლა რა თვალისმომჭრელი სინათლეა...

სად არის ახლა? ვისთან არის?

— რამდენიმე წლის მერე შენზე ათი წლით უფროსს ემსგავსება.

— პირიქით. ერთ საღამოს, თეატრში, პროგრამის ფურცლებზე დახატვა ვცადე. ასეთი სახე გვიან ბერდება.

ორივეს ცუდად ეძინა იმ ღამეს. ხვალ ან ზევ დიკი შეეცდება როზმერის აჩრდილის განდევნას მანამ, სანამ სამუდამოდ ჩარჩება სახლის ერთ-ერთ კედელში და დაბინადრდება. მაგრამ ახლა საამისო ძალა არ ჰყოფნიდა. ზოგჯერ ტკივილის მოშორება სიამეზე მეტადაც გიჭირს; ისე ახსოვდა, თვალებიც კი სტკიოდა ფიქრით. ვერაფერს იზამდა, უნდა ეთვალთმაქცა. ძნელი კი იყო, მაგრამ ნიკოლიც ბრავს ჰკვირიდა. ამდენი ხნის მერე ბოლოს და ბოლოს, ზომ შეიძლება თვითონვე შეამჩნიოს შეტვეისწინა სიმპტომები და აირიდლოს. ამ ორი კვირის განმავლობაში ორჯერ აიწყვიტა: პირველად ტარში, ხალხი რომ დაპატიჟეს სადილზე. დიკს საძინებლიდან მოესმა მაშინ, როგორ უაზროდ ხარხარებდა ნიკოლი და მისის მაკისკოს ეუბნებოდა, სააბაზანოში ვერ შეხვალთ, გასაღები ჭაში ჩავარდაო. გაცუებული მისის მაკისკო დაიბნა, აღშფოთდა, შეეშინდა კიდევაც, მაგრამ, ეტყობა, რაღაცას მიხვდა. ის შემთხვევა დიკს დიდად არაფრად ჩაუგდია, რადგან მალე გადაუარა, შქუხდა და მერე

გოსის სასტუმროშიც კი დარეკა ნიკოლმა, მაგრამ მაკისკოები უკვე წასულები იყვნენ.

პარიზში კი... ის შეტევა სულ სხვა იყო. რომ იხსენებდა, ახლა პირველიც უფრო სერიოზულად ეჩვენებოდა. შესაძლოა, იგი ახალ ციკლს, ავადმყოფობის ახალ აფეთქებას მოასწავებდა. როგორც ექიმმა კი არა, როგორც ადამიანმა, დიკმა ბევრი რამ გადაიტანა ხანგრძლივი რეციდივის დროს, ტოპსის, მათი მეორე შვილის გაჩენას რომ მოჰყვა, და იმ შეტევის მერე მიეჩვია და ძალიან მკვეთრად არჩევდა ხოლმე კარგად მყოფ ნიკოლს ავადმყოფისგან. მით უფრო უჭირდა ახლა ერთმანეთისგან გაერჩია ექიმის თავდაცვითი გაუცხოება და ახალი სიცივე თავის გულში; გულგრილობასავით, დიდხანს რომ გრძელდება ან სულაც არაფერად აგდებენ და თანდათან სიცარიელეში გადაიზრდება. სწორედ ასევე შეეძლო დიკს დაცარიელებულიყო, გათავისუფლებულიყო ნიკოლისგან და მის წინაშე გრძნობის ჩაურევლად და ძალდატანებით მოეხადა თავისი ვალი. ვიღაც წერს, სულიერი ჭრილობები ხორცდებაო. უაზრო ანალოგიაა კანის პათოლოგიასთან. ცხოვრებაში ასე არ ხდება, ასეთი ჭრილობა შეიძლება დაპატარავდეს, შეიძლება ქინძისთავის ჩხველეთასავითღა იყოს, მაგრამ მაინც ჭრილობაა და ყოველთვის ღია. გადატანილი ტანჯვის კვალი რომელიმე თითის ან ცალ თვალში ჩინის დაკარგვას შეიძლება შეადარო. ეჩვევი ამას და წელიწადში ეგებ ერთხელ გაგახსენდეს, მაგრამ მაინც ველარას უშველი.

XII

ნიკოლი ბაღში, გრძელ სკამზე იჯდა, მხრებზე მკლავებშემოჭდობილი. დიკს თავისი ნაცრისფერი, ბავშვური ცნობისმოყვარეობით სავსე თვალები შეანათა.

— კანში ვიყავი, — თქვა დიკმა, — მისის სპირსს შევხვდი იქ. ხვალ მიდის, ჩამოსვლა უნდოდა, რომ გამოგვეშვიდობებოდა, მაგრამ გადავათქმევინე.

— ტყუილად, გამიხარდებოდა. მე მომწონს იგი.

— იცი, კიდევ ვინ ვნახე? ბართოლომეო ტეილორი.

— კარგი ერთი!

— ბებერი ქრცვინის სიფათი აქვს, მაშინვე იცნობ, რას შეგემლეს. დასაზვერად ჩამოვიდოდა და აი, ნახავ, მერმის მთელი სამხეცე აქ გაჩნდება. მეგონა მისის აბრამსია ავანპოსტი-მეთქი¹ და ახლა მასთან ეგ რას მოვა.

— ბები კი სულ ბუზღუნებდა იმ პირველ ზაფხულს, აქ რომ ჩამოვედით.

— მაგათთვის მაინც სულერთია, სად იქნებიან. ვერ გავიგე, რას დადიან, დარჩნენ იმ დოვილში და გაიყინონ.

— იქნებ ქოლერაზე ან სხვა ეპიდემიაზე დავყაროთ ხმები?

— მეტი კი არაფერი მითქვამს ბართლომეოსთვის, ზოგი ვერ იტანს აქაურ ჰავას და ბუზბოვით იხოცებიან-მეთქი, ზოგიც — რა-ღა აქ და რაღა ომში მეტყვიამფრქვევე-მეთქი.

— იგონებ, არ ეტყოდი.

— ვიგონებ, — გამოტყდა დიკი, — გულითადი საუბარი კი გავაბით. ჩვენი დანახვა ღირდა. შუა ბულვარზე ვიდექით და ხელს ვართმევდით — ზიგმუნდ ფროიდისა და უორდ მაკკალეისტერის შეხვედრა.

დიკს საუბარი კი არა, მარტო ყოფნა უნდოდა, რომ დღევანდელ დღესა და სიყვარულზე ფიქრი ზვალინდელ დღესა და საქმეზე ფიქრით დაედლია. ნიკოლი გრძნობდა ამას, ოღონდ ბუნდოვნად და ტრაგიკულად. ცოტათი კიდევაც ეჯავრებოდა დიკი, მაგრამ ცოტათი; რაღაც პატარა მხეცოვით, რომ მოსაფერებლად სწვდომოდა მხარში.

— ძვირფასო, — უგულისყუროდ თქვა დიკმა.

სახლში შევიდა, დაავიწყდა რისთვის, მაგრამ გაახსენდა, და როაილისკენ წავიდა. სმენით აიღო რამდენიმე აკორდი, თან უსტვენდა.

მხოლოდ შენ გხედავ, მუხლზე მიზიხარ,

ორნი ვართ ქვეყნად, როგორ მინდიხარ,

მე შენთვის მოვკვდე, რაღად მიდიხარ...

მხოლოდ შენ ერთთან,

და ჩემთან ერთად...

მელოდიასთან ერთად ცნობიერებას ნელ დინებასავით დაუარა აზრმა, რომ ნიკოლს ესმოდა და მიხვდებოდა, რა სევდაც კლავდა იმ

¹ ავანპოსტი — ზოგი ქვეყნის არმიაში მოწინავე სადარაჯო პოსტი, რომელიც იცავს დასასვენებლად განლაგებულ ან დაცვაზე მყოფ ჯარს მტრის მოულოდნელი თავდასხმისგან.

ორ კვირაზე. მოულოდნელად შეწყვიტა დაკვრა და როიალს მოსცილდა.

მიიხედ-მოიხედა. არ იცოდა, სად წასულიყო. ეს სახლი ნიკოლმა შექმნა თავისი პაპის ფულით. აქ მხოლოდ ფლიგელი და რაზეც ეს ფლიგელი ღვას, ის მიწა ეკუთვნის დიკს. წელიწადში თავისი სამი ათასით და იმით, რასაც დროდადრო გამოქვეყნებულ წიგნებში აღვედნენ, დიკი იცვამდა, ღვინის სარდაფს ამარაგებდა, ჯიბის ფულად ჰყოფნიდა და ლანიეს ძიძას უხდიდა. ნიკოლის თითქმის ყველა წამოწყებაში დიკს თავისი წილი ყოველთვის ედო. თვითონ საკმაოდ ასკეტურად ცხოვრობდა. მარტო თუ მგზავრობდა, მხოლოდ მესამე კლასის ვაგონით. სვამდა იაფფასიან ღვინოს. ტანსაცმელს უფრთხილდებოდა, ექსტრავაგანტურობისთვის თავს ისჯიდა ხოლმე და ამით ის მოახერხა, რომ ფინანსურად ერთგვარად თავისთავადი ცოფილიყო. მაგრამ, თანდათანობით ესეც ჭირდა. ძალიან ხშირად ერთად უნდა ეფიქრათ ხოლმე ნიკოლის ფულზე, იმაზე, როგორ მოეხმარათ. ცხადია, ნიკოლი, რაკილა სურდა, დიკი ყოველთვის თან ჰყოლოდა და მხოლოდ მისი ცოფილიყო, მის ოდნავ სისუსტესაც კი მაშინვე ეჭიდებოდა. იოლი არ იყო გასძალებოდა ამდენ ფულსა და წამლექავ ნივთებს. ახლა სულ უფრო შორდებოდნენ იმ მიაბიტიურ პირობებს, რაც თავიდან ორივეს იზიდავდა ციურისში. მაგალითად კლდეზე გაშენებული ვილა გამოდგებოდა, ფანტაზიით რომ წარმოიშვა ერთ მშვენიერ დღეს. — რა კარგი იქნებოდა, რომ... — ამბობდნენ ხოლმე, და — რა კარგი იქნება, როცა... — ამბობდნენ მერე.

მაგრამ არც ისე კარგი იყო ყველაფერი. ნიკოლის პრობლემები დიკის საქმეში აიხლართა და ხელი ეშლებოდა; თანაც, ბოლო ხანს ისე სწრაფად იზრდებოდა ნიკოლის შემოსავალი, რომ დიკის მუშაობას ფასი ეკარგებოდა. გარდა ამისა, წლების განმავლობაში, რაკი ნიკოლი ავად ჰყავდა და მასზე უნდა ეზრუნა, თავი დააჯერა, ძალიან მეოჯახე ვარო და იშვიათად თუ მოსცილდებოდა იქაურობას. ეს მოჩვენებითობაც სულ უფრო ძნელი ასატანი ხდებოდა ამ უღონო უძრავობაში, სადაც იგი თითქოს მიკროსკოპის ქვეშ იყო და მუდამ სინჯავდნენ. რაკი დიკი ბოლომდე ვეღარ უკრავს, რის დაკვრაც უნდოდა, ეს იმის ნიშანია, რომ ცხოვრება ბოლო წერტილამდეა მისული. კიდევ კარგა ხანს იჯდა დიდ ოთახში, სადაც როიალი იდგა და ელექტროსაათის ზუზუნს უგდებდა ყურს. უსმენდა, როგორ მიდიოდა დრო.

ნოემბერში ზღვა შავად მოიქცა, ტალღები სულ უფრო მეტად ეხეთქებოდა ჯებირს და სანაპირო გზამდე გადმოდიოდა. წვიდა ზაფხულის ცხორება და მიტოვებული პლაჟებიც შესაბრალისად იყურებოდნენ მისტრალსა და წვიმაში. გოსის სასტუმრო დაიხურა, რომ შეეკეთებინათ და გაეფართოებინათ და ჟუან-ლე-პენის საზაფხულო კაზინოსაც ემატებოდა და ემატებოდა საშენი ხეტყე. კანსა და ნიცაში დაიფერებს ახალი ნაცნობები შეემატნენ: ორკესტრანტები, რესტორატორები, მებაღე ენთუზიასტები, გემთმშენებლები (დიკ-მა თავისთვის ძველი, მოტორიანი დიდი ნავი იყიდა) და „სინდიკატ ინიციატივის“¹ წევრები. თავიანთი მსახურების ზნე-ჩვევები ორივემ მშვენივრად იცოდა და შვილების აღზრდაზეც ბევრს ფიქრობდნენ; დეკემბრისთვის ნიკოლი გამოკეთდა; მთელი თვის განმავლობაში დიკს ერთხელაც არ შეუძნევია დაძაბული მხერა, მოკუმული პირი ან უმიზნო სიცილი; არ გაუგონია ერთი უაზრო რემარკაც კი, და საშობაოდ დაიფერები შვეიცარიის ალპებში გაემგზავრნენ.

XIII

შესვლამდე დიკმა ქუდით ჩამოიფერთხა თოვლი მუქი ლურჯი სათხილამურო კოსტიუმიდან. ჩაის მერე დიდი ჰოლი უკვე დაეცალათ, მაგიდები კედელთან მიედგათ და სათხილამურო ფეხსაცმლის დიდ ლურსმნებდაკვალულ იატაკზე, ნაყვავილარს რომ ჰგავდა, ახალგაზრდა ამერიკელები ცეკვავდნენ. ასამდე იქნებოდნენ, ყველანი გშტადის დასახლების სკოლელები. „ნუ მოგყავს ლულუს“ მხიარულ ჰანგზე ხტოდნენ და ჩარლსტონის შმაგ რიტმში შეპყრობილებივით იკრუნჩხებოდნენ. აქ გულუბრყვილო და უდარდელი ახალგაზრდობის კოლონია იყო. მოთარეშე მდიდრებს სენ-მორიცში მოეყარათ თავი. ბები უორენი გრძნობდა, თავი რომ გაიმეტა და დაიფერებს გშტადში წამოჰყვა.

დიკმა იოლად შეამჩნია დები ხალხში. პლაკატებივით თვალში საცემი სათხილამურო კოსტიუმები ეცვათ. ნიკოლს ცასავით ლურჯი, ხოლო ბების აგურისფერ-წითელი. ახალგაზრდა ინგლისელი რაღაცას უამბობდა მათ, მაგრამ არ უსმენდნენ. ცეკვის რიტმს ისი-

¹ ადგილობრივი რესურსების გამოყენების ორგანიზაცია.

ნიც აეტანა და მიმორჩეულ ჰოლში მოცეკვავე წყვილებს თვალს არ ამორებდნენ.

თოვლისგან ისედაც დაწვებაწითლებული და გაბრწყინებული ნიკოლი დიკის დანახვაზე კიდევ უფრო გაბრწყინდა.

დიკი დაჯდა, ფეხი ფეხზე გადაიღო, მძიმე ფეხსაცმელს აქანავებდა.

— გასაგიჟებლები ხართ ორივენი. ხანდახან მაგიწყდება, რომ აქ ერთად ვართ და თქვენს დანახვაზე ლამის არის ჭკუა დაკარგო.

ბები მაღალი იყო, ლამაზი გარეგნობისა, კარგად მოვლილი და არ ემჩნეოდა, რომ მალე ოცდაათს გადასცდებოდა. ლონდონიდან ორი თანამგზავრი ჩამოეყვანა, — ერთი ჯერაც კემბრიჯელი სტუდენტი, მეორე კი ვიქტორიანული ტიპის ხანში შესული უზნეო მამაკაცი. შიგადაშიგ ბები უკვე ავლენდა შინაბერულ ჩვევებს: ზედმეტ მგრძნობიარობას მიკარებდაზე, შეკრთომას — ვინმე თუ უცებ შეეხებოდა. ჟესტიკულაციას იშვიათად მიმართავდა, ეს მთელი სხეულის მოქნილობას მოითხოვდა და ძველმოდურად თავის გაქნევას ამჯობინებდა. თუ ნაცნობთაგანს უბედურება შეემთხვეოდა, სიამოვნებას ჰკვირიდა სიკვდილის წინათგრძნობა და მოსწონდა ნიკოლის ტრაგიკულ ხვედრზე ფიქრი.

ახალგაზრდა ინგლისელი, როცა თხილამურებით სეირნობდნენ ან მთიდან მარხილით ეშვებოდნენ, დებს თან ახლდა. დიკი მეტიმეტ რისკზე წავიდა, პირველივე დღეს კოჭი იღრძო და ამიტომ მხოლოდ ბავშვებთან ერთად თუ შეეძლო „ბაღების ფერდობზე“ ესრიალა ან კიდევ, სულაც სასტუმროში რჩებოდა და ბურახს სვამდა ერთ რუს ექიმთან.

— გამხიარულდი, დიკ, მოწყენილი ხარ, — ჩააცვიდებოდა ნიკოლი, — ამდენი გოგოა, გაიცანი, შუადღეზე საცეკვაოდ გაიწვიე და გაერთობი.

— მერე, რაზე უნდა ველაპარაკო?

— შენ როგორ ფიქრობ, რაზე უნდა ველაპარაკო? — განგებ აიმაღლა დაბალი, ოდნავ მოგუდული ხმა და კვლუცად გააბა, — ო, რა კარგია, რა სჯობია ახალგაზრდობას.

— ვერ ვიტან ნორჩ გოგოებს, ზეითუნნარევი საპნისა და პიტნის ჩასატკბარუნებლის სუნი ასდით. იმათთან რომ ცეკვაე, გეგონება, საბავშვო ეტლს დაატარებო.

ეს საზიფათო თემა იყო და დიკს წუთითაც არ ავიწყდებოდა, რომ ფრთხილად უნდა ყოფილიყო. ცდილობდა კიდევაც გოგონებისთვის ყურადღება არ მიექცია და სადღაც მათ თავებზემთ ეცქირა.

— ბევრი საქმე გვაქვს, — თქვა ბებიმ, — ჯერ ერთი, წერილი მივიღე შინიდან იმ ნაკვეთზე, ვაგზლისას რომ ვეძახით. ამ ნაკვეთის ნახევარი დიდი ხანია რაც იმ ვაგზლის კომპანიამ შეისყიდა და ახლა იმავე კომპანიამ მთლიანად იყიდა. ეს მიწა მემკვიდრეობის ნაწილია, დედას ეკუთვნოდა, საკითხი ასე დგას: დაბანდეს ადებული ფული.

ინგლისელმა, ვითომ, აქაოდა ასეთი თემა არ მაინტერესებსო, ვი-ღაც ქალიშვილი გაიწვია საცეკვაოდ. ბებიმ მიბნედილი შხერა გაა-ყოლა, იმ ამერიკელი ქალიშვილებივით, მთელი თავიანთი ცხოვრება ყველაფერ ინგლისურს რომ აღმერთებენ, და მერე ისევ საუბარს დაუბრუნდა:

— ფული კარგა ბევრია. თითოეულზე სამასი ათასამდე მოდის. ჩემი კაპიტალდაბანდება ჩემი საქმეა, მივხედავ, მაგრამ ნიკოლს ამ საქმის არაფერი გაეგება და მგონია, არც თქვენ გაგეგებათ.

— მატარებელზე არ დამაგვიანდეს, — ორჭოფულად თქვა დიკმა.

გარეთ თოვდა. ჩამობნეულა, სველი ფიფქები სახეში ვერებოდა და ევლაპებოდა. სამმა პატარა ბიჭმა ციგებით ჩაუარა, რაღაც გა-უგებარ ენაზე დაუძახეს, აფრთხილებდნენ, ცოტა ხნის მერე უკვე ქვევიდან, მოსახვევიდან მოისმა იმათი ხმა. მთაზე ამაგალი ცხენის მარხილის და ჟღარუნების ხმა გაიგონა. დღესასწაული ახლოვდებოდა და ვაგზალიც ბრწყინავდა. ჭაბუკები და ქალიშვილები ახალი ნაკადის ჩამოსვლას ელოდნენ; ეს რიტმი დიკსაც გადაედო და მატარებლიდან ჩამოსულ ფრანც გრეგოროვიუსს ისეთი სახით შეხე-და, გვეონება გაუთავებელი ლხინიდან ცოტა ხნით ძლივძლივობით დაედწია თავი, რომ აქ მოსულიყო. მაგრამ ფრანცს რაღაც მიზანი ჰქონდა და დიკის ლხენაც ვერ გადაახვევინებდა ამ მიზნიდან.

— მე შემძლია ციურიხში ჩამოსვლა, ერთი დღით მაინც, — იწე-რებოდა დიკი, — ან იქნებ თქვენ მოახერხოთ და ჩამოხვიდეთ ლო-ზანაში?

ფრანცმა გშტადში ჩამოსვლა მოახერხა.

ფრანცი ორმოცი წლის იყო. ჯანმრთელი შესახედაობისა, კარგი, პროფესიული მანერებით, მაგრამ ამ მანერებზე მეტად ერთგვარი პედანტიზმი იცავდა, ამით შეეძლო ზიზღებოდა ის მდიდარი პაცი-

ენტები, რომლებისთვისაც ხელახლა უნდა ესწავლებინა ცხოვრება. მეცნიერული მემკვიდრეობა დიდ სამყაროს უშლიდა წინ, მაგრამ, ეტყობა თვითონ უფრო მოკრძალებული ცხოვრებისეული პოზიცია ამჯობინა და ეს ცოლის არჩევითაც დაადასტურა. სასტუმროში ბები უორენმა ახედ-დახედა და რაკი ღირსსაცნობი ვერაფერი აღმოაჩინა, ვერც სინატიფე-დახვეწილობა, ერთი სიტყვით, ვერაფერი, რითაც ერთმანეთს მაშინვე ცნობენ პრივილეგიური კლასები, მხოლოდ მეორეხარისხოვანი ყურადღების ღირსი გახადა. ნიკოლს, როგორც ყოველთვის, ცოტათი ეშინოდა ფრანცის. დიკს მოსწონდა, და როგორც ყველა თავის მეგობარს, მასაც ისე ექცეოდა.

საღამოთი გორაკის ჩავლით სოფელში დაეშვნენ პატარა მარხილებით. მარხილები აქაურებისთვის ის იყო, რაც ვენეციელებისთვის გონდოლები. სოფელს სასტუმროც ჰქონდა, შვეიცარიული სტილის, ფიცრული კედლებით, ექოსავით არეკლილ ხმებს რომ აყენებდა, საათებით, კასრებით, კათხებითა და ირმის რქებით. გრძელი მაგიდები ერთმანეთზე მიედგათ, იტყოდით, დიდი ქეიფი აქეთო. ყველანი ძნელმოსანელებელ, უელსურ საჭმელს შეექცეოდნენ და ზედ შეზავებულ წითელ, ცხელ ღვინოს აყოლებდნენ.

ღრუობდნენ, ძალღი პატრონს ვერ იცნობსო, — თქვა ახალგაზრდა ინგლისელმა და დიკმაც კვერი დაუკრა, მართალიაო. ცხელი, შეზავებული ღვინო თავში აუვარდა. ოთხმოცდაათიანი ოქროს წლების ჭაღარა ვეტერანებს (პიანინოს რომ მისხდომოდნენ და ძველ სიმღერებს გაჰყვიროდნენ) აყოლილი ახალგაზრდებისა და ელვარე კოსტიუმების თამბაქოს კვამლში შერეული ფერების გამო ეჩვენებოდა, რომ ყველაფერი ისევ თავის ადგილას დალაგდა სამყაროში. წამით თითქოს ხომალდზე იყვნენ ზღვაში, და სადაცაა ხმელეთს დაინახავდნენ. ქალწულებრივი სახეები, მომლოდინე, რომ ეს საღამოცა და ეს ლხინიც რაღაც ახალს ჰპირდებოდა... დიკმა მალულად გაიხედა, ადრე რომ შეამჩნია, იმ ამერიკელ ქალიშვილს ეძებდა თვალით. მოეჩვენა, რომ ისიც მაგიდას უჯდა, ოღონდ ამათ უკან. მერე სულაც გადაავიწყდა ის ამერიკელი ქალიშვილი და მიეთმოეთს მოპყვა, რაღაცებს იგონებდა, თავისებს ართობდა.

— მინდა გელაპარაკოთ, — ინგლისურად უთხრა ფრანცმა, — მხოლოდ ორი დღით ჩამოვედი.

— მიგზედი, გუნებაში რაღაც გქონდათ.

— გეგმა მაქვს, შესანიშნავი, — ფრანცმა თავისი მძიმე ხელი დიკის მუხლს დაადო, — გეგმა, რომელიც ორივეს გამოგვადგება.

— საინტერესოა!

— დიკ, შეგვიძლია საკუთარი კლინიკა გვექონდეს! გახსოვთ ბრაუნის ძველი კლინიკა ცუგის ტბაზე? ძველია, მაგრამ თითქმის მთლიანად ახალი ტექნიკით აღჭურვილი. ბრაუნი აუად არის და ავსტრიაში სურს წასვლა. იქ თუ უნდა წუთისოფელს დაემშვიდობოს, ალბათ ამისთვის. ასეთი შანსი ცხოვრებაში ერთხელ გეძლევა კაცს. თქვენ და მე — უკეთეს ტანდემს ვერც ინატრებ! არა, მოიცათ, ბოლომდე მათქმევინეთ.

ბების თვალეში ყვითელმა ცეცხლმა დააკვესა და დიკი მიხვდა, რომ ყურს უგდებდა.

— ის საერთო საქმე იქნება. თქვენ მიიღებთ ბაზას, ლაბორატორიას, საკუთარ ექსპერიმენტულ ცენტრს და ხელფეხშებოჭილიც არ იქნებით. ბერი-ბერი ექვსი თვე იყოს ადგილზე, კარგი თვეები, კარგ ამინდში, ზამთარში კი შეგიძლიათ წახვიდეთ ამერიკაში ან საფრანგეთში და ახალი კლინიკური გამოცდილების ბაზაზე წიგნები წეროთ, — ფრანცმა ხმას ოდნავ დაუწია, — ოჯახისთვისაც გამოგადგებათ კლინიკის რეჟიმი, ატმოსფერო, — დიკს ვერ შეატყო მხარდაჭერა და ამ პუნქტს მოეშვა, ენის წვერი ოდნავ გამოყო და უმაღლესად, — ჩვენ შეგვეძლება პარტნიორობა, მე ადმინისტრატორი ვიქნები, თქვენ კი თეორეტიკოსი, ბრწყინვალე, მაღალკვალიფიციური კონსულტანტი და ასე შემდეგ. მე ვიცი, ვინ ვარ და რა ვარ. ვიცი, მაინცდამაინც დიდი ნიჭით ვერ დავიკვებნი, თქვენ — პირიქით. მაგრამ მე კარგ კლინიცისტად ვითვლები და მკურნალობის ახალი მეთოდებიც ვიცი, ამ მხრივ, მეტად კომპეტენტურიც ვარ. ზოგჯერ თვეობით ვუძღვებოდი ძველ კლინიკას. პროფესორი აღტაცებულია ამ გეგმით. არ გადაიფიქროთო, მირჩევს. სიცოცხლეს არ ვეთხოვები და ბოლო წუთამდე ადგილზე ვიქნებიო, ამასაც ამბობს.

სანამ საქმიან მხარეს შეეხებოდა, დიკმა წინასწარ წარმოიდგინა მთელი ეს პერსპექტივა.

— ფინანსურ მხარეზე რას იტყვით? — ჰკითხა ბოლოს.

ფრანცს ყველაფერი, ნიკაპი, წარბები, არც ისე ღრმა ნაოჭები შუბლზე, თითები, იდაყვები, მხრები, ერთბაშად აეზიდა, ფეხის კუნ-

თები ისე დაეჭიმა, რომ შარვლის ქსოვილზეც კი შეეჭყო. გულიც კი ყელთან მიებჯინა, ხმა კი თითქოს ხახას მიეკრა.

— საქმეც ეგ არის! ფული! — მწარედ წამოიძახა, — ფული ცოტა მაქვს. ბრაუნმა კლინიკა ამერიკულ ფულზე ორასი ათას დოლარად შეაფასა. აუცილებელია მოდერნიზაცია! — ბოლო სიტყვა ისე წარმოთქვა, გეგონება გემოს ატანდა თითოეულ მარცვალს, — მოდერნიზაცია კი ოცი ათასი დოლარი დაჯდება. მაგრამ ეს კლინიკა ოქროს საბადოა, გეუბნებით, ასეა, ღრმად მჯერა. საქმეს უკვე, ასე თუ ისე, გადავხედე. ამ საქმეში ფულის დაბანდებით ისეთი შემოსავალი გვექნება...

ბები ლამის გათავდა ცნობისმოყვარეობისგან, ეყოფაო, — გაიფიქრა დიკმა და თქვა:

— ბები, — მიმართა მან, — ერთი მითხარით, ევროპელს თუ სასწრაფოდ ამერიკელი დასჭირდა, ეს უეჭველად ხომ იმას ნიშნავს, რომ საქმე ფულს ეხება?

— რა ხდება? — უცოდველად იკითხა ბებიმ.

— ამ ახალგაზრდა დოცენტს სურს, ჩემთან ერთად დიდი ბიზნესი წამოიწყოს, კლინიკა გახსნას ნერვებით დაავადებული ამერიკელებისთვის.

ფრანცი შეშფოთებით შეაჩერდა ბების, დიკი ისევ ლაპარაკობდა:

— ჰო, მაგრამ, ვინა ვართ ჩვენ, ფრანც? თქვენ დიდი წინაპრების სახელს ატარებთ, მე კი ფსიქიატრიის ორი სახელმძღვანელო გამოვაქვეყნე მხოლოდ და მხოლოდ. განა ეს კმარა ავადმყოფების მოსაზიდად? თანაც, არც მე მაქვს ბევრი ფული, მეათედიც არა მაქვს, — დიკმა შეამჩნია, ფრანცმა უნდობლად ჩაიცინა, — პატიოსან სიტყვას გეუბნებით, არა მაქვს. ნიკოლი და ბები მდიდრები არიან, მაგრამ ეს სიმდიდრე ჩემს ხელთ არ არის, ვერ მოვახერხე ათვისება.

ახლა სუყველა ამათ ლაპარაკს უგდებდა ყურს. შეიძლება ის ქალიშვილიც, სადღაც უკანა მაგიდასთან რომ ზისო, — გაიფიქრა დიკმა. ამ აზრმა გაართო კიდევაც. ადგეს და ბებიმ ილაპარაკოს მის მაგივრად, თავისთვის დაასკვნა, იმ კაცებოვით, ხშირად ქალებს რომ ალაპარაკებენ საქმეზე, მაგრამ იციან, რომ ბოლო სიტყვა მათზე არ არის. ბები უცებ მთლად პაპამისად იქცა, მისი ღინჯი და საქმიანი იერი მიიღო.

— ჩემი აზრით, ამაზე დაფიქრება ღირს, დიკ. კარგად არ ვიცი, რა თქვა დოქტორმა გრეგორიმ, მაგრამ, მე მგონია...

ის ქალწული კვამლის რგოლებში ჩაიხარა უკან და იატაკიდან რაღაც წამოკრიბა. ნიკოლის სახე დიკის წინ იყო — მისი სილამაზე, ახლა თითქოს განგებ მღელვარე და მომლოდინე, იღვრებოდა და თითქოს ერთვოდა დიკის სიყვარულს, იმ სიყვარულს, ყოველთვის რომ იცავდა ნიკოლს.

— მოიფიქრეთ, დიკ, — ჩაცვიებით ამბობდა აღელვებული ფრანცი, — არ შეიძლება ფსიქიატრიაზე წერო, თუ კლინიკასთან კავშირი არა გაქვს, იუნგი წერს, ბლეილერი წერს, ფროიდი წერს, მიხედეთ ფორელსა და ადლერს, ყველანი წერენ და გონებრივი აშლილობის შემთხვევებს ყველანი კლინიკებში აკვირდებიან, ეს კავშირი ყველას სჭირდება.

— მერე, მე რისთვის ვარ? — გაიცინა ნიკოლმა, — მე თუ მკითხავთ, ერთი ასეთი გონებრივი აშლილობა მეტიც არის ერთი კაცისთვის.

— ეს სულ სხვა რამეა, — ფრთხილად შენიშნა ფრანცმა.

ბები კი უკვე ფიქრობდა იმაზე, რომ ნიკოლის კლინიკასთან ახლო ცხოვრება მასზე ჯავრს თითქმის გაუქრობდა.

— ჩვენ ყველაფერს მოვიფიქრებთ, — თქვა მან.

ბების თავხედობამ გააცინა დიკი, მაგრამ ცოტა გაბრაზდა კიდევ.

— საქმე მე მქება, ბები, — მშვიდად შენიშნა მან, — რა თქმა უნდა, ძალიან მსიამოვნებს, რომ მზად ხართ მიყიდოთ კლინიკა.

იგრძნო ბებიმ, კარგად არ გამოუვიდა და მაშინვე უკან დახევა სცადა.

— რა თქმა უნდა, დიკ, ეს ძთლიანად თქვენი საქმეა.

— ასეთ საკითხს სახელდახელოდ ვერ გადავწყვეტ, რამდენიმე კვირა მაინც გჭირდება კაცს, რომ მოიფიქრო. თანაც არ ვიცი, როგორ გავძლებთ მე და ნიკოლი ციურიხში. მე... — ფრანცს მიუბრუნდა, წინასწარ მიხვდა, რა პასუხსაც მიიღებდა, — ჰო, რა თქმა უნდა, ვიცი, ციურიხში წყალიც არის, გაზიც და ელექტრონიც, — სამი წელი ვცხოვრობდით იქ.

— მოიფიქრეთ, მე არ გაჩქარებთ, — თქვა ფრანცმა, — მაგრამ მჯერა, რომ...

ასი წყვილი ხუთგირვანქიანი მძიმე ფეხსაცმელი აბრაზუნდა გასასვლელთან და თავისი კომპანიითურთ დიკიც სხვებს მიჰყვა. გარეთ, მთვარის ცივ ნათებაში ისევ მოჰკრა თვალი იმ ქალიშვილს. ცივის მარხილზე მიბმას ცდილობდა. თავიანთი მარხილი მონახეს,

ზედ ავიდნენ, ცხენები აიძაგრნენ და შეძახილსა და მათრახების ტკაცუნში დაიდრნენ, მკერდით მიარღვევდნენ ღამეულ ჰაერს. ვიღაცები სირბილით ეწეოდნენ, ციგებს ეჭიდებოდნენ, ყველაზე ახალგაზრდები ერთმანეთს აწყდებოდნენ და რბილსა და მძრალ თოვლში ეცემოდნენ. მერე ისევ სირბილით ეწეოდნენ და არაქათწართმეულები დაეხეთქებოდნენ ციგებზე, ან არადა, ღრიალებდნენ, ჩვენი დატოვება გინდათო. გზა, რომელსაც ეს კაეალკადა¹ მიჰყავდა, უსასრულო და უსაზღვრო იყო. სოფელთან მიჩუმდნენ. ეტყობა, ატავისტურად² მიუგდეს ყური თოვლის სითეთრეშერეულ სივრცეს — მგლების ყმუილი ზომ არ ისმისო.

საანენში უცებ მოიფიქრეს მუნიციპალურ მეჯლისზე წასვლა და მწყემსების, სასტუმროს მსახურების, დახლიდარების, მოთხილამურე გიდების, ტურისტების, გლეხების ბრბოში გაეროვნენ. პანთეისტური³ შეგრძნების მერე, ისევ სითბო და ხალხმრავლობა რაღაც აბსურდული, რაინდის ბრწყინვალე სახელის დაბრუნებასა თუ ომში მძიმე და დეზებიანი ჩექმებივით ზარდამცემსა და გასახდელში კი ბეტონის იატაკზე ფეხბურთის ბუცების ყურთწამლებ ხმას ჰგავდა. ტიროლურ სიმღერებს მღეროდნენ, იოდელის ნაცნობ რიტმს დიკი იმ რომანტიკულობიდან გამოჰყავდა, რითაც პირველად შეეხედა ამ სანახაობისთვის. გუნება შეეცვალა. გაიფიქრა, ალბათ იმიტომ, რომ თავიდან ამოვიგდო იმ ქალიშვილზე ფიქრიო, მაგრამ მერე გაახსენდა ბების სიტყვები: — ჩვენ ყველაფერს მოვიფიქრებთ.. და ისიც, რაც ამის მიღმა იფარებოდა: „თქვენ ჩვენ გვეკუთვნით, ადრე თუ გვიან ამას თვითონაც აღიარებთ, აბსურდია თქვენი ეგეთი თავდაჭერაც“.

დიდი ხანია დიკს აღარავისი ბოღმა აღარ ჰქონია. იმის მერე, ნიუჰეიენელი პირველი კურსის სტუდენტი რომ იყო და „გონებრივ ჰიგიენაზე“ პოპულარულ ესეის წააწყდა. ახლა ბებიმ გააცოფა გულგრილი თავხედობით, აქაოდა, მდიდარი ვარო, და ბრაზს ვეღარ იოკებდა. გულს უნდა მორეოდა, მაგრამ ადვილი არ იყო. ალბათ რამდენი ასი წელი გაივლის მანამ, სანამ ასეთი ამორძალები მიხ-

¹ კაეალკადა — ერთად მიმავალ ცხენოსანთა ჯგუფი.

² ატავიზმი — „პაპის პაპის მამა, შორეული წინაპარი“. ცოცხალ ორგანიზმში ისეთი ნიშნის გამოვლენა, რაც დამახასიათებელია მისი შორეული წინაპრისთვის. გადატ. საერთოდ, რისამე გადმონაშთი.

³ პანთეიზმი (ლათ.) — რელიგიურ-ფილოსოფიური მოძღვრება, რომელიც ღმერთს აიგივებს ბუნებასთან, ხოლო ბუნებას განიხილავს როგორც ღვთაების განსახიერებას.

ვლებიან, რომ უნდა ეცადო, ადამიანს არ შეუღაზო სიამაყე, თუ არადა, იგი ჰამპტი-დამპტი¹ ხდება, ვისაც მერე პირმოთენედაც კი ექცევა ყველა, მაგრამ გვიანდა არის. დოქტორი დაიფერო თავისმა პროფესიამ, რომლის „წყალობითაც“ დაწეწილი სულის პაციენტებთან უხდებოდა ყოფნა, მიაჩვია სათუთად მოპყრობოდა ადამიანებს.

— მეტისმეტად თავაზიანი გახდა ყველა, — თქვა მან, წყნარად მაგალი მარხილებით ისევ გმტადის გზას რომ დაადგენ.

— მე ვფიქრობ, ეს ძალიან კარგია, — მიუგო ბებიმ.

— არა, არ არის ძალიან კარგი, — შეესიტყვა დიკი, უსახო ბეწვეულს მიმართავდა სიბნელეში, — რა არის ეს მეტისმეტი თავაზიანობა, ის, რომ ყველა მეტისმეტად სათუთია და უხელთათმანოდ ვერ შეეხები. მერედა, პატივისცემა ადამიანისადმი? ცხადია, იოლი არ არის, ვინმეს მატყუარა ან ლაჩარი დაუძახო, მაგრამ თუკი მთელი სიცოცხლე ხალხის გრძნობებს დაინდობ და პატივმოყვარეობას ასაზრდოებ, მაშინ, ბოლოს და ბოლოს, იმას როგორღა მიაგებ პატივს, რაც მართლაც ღირსეულია ადამიანში,

— ვფიქრობ, ამერიკელები ძალიან დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ მანერებს, — შენიშნა ხნიერმა ინგლისელმა.

— ასეა, ძალიან, — დაუდასტურა დიკმა, — მამაჩემს, მაგალითად, შთამომავლობით ჰქონდა ძვალ-რბილში გამჯდარი მანერები, იმ დროიდან, როცა ჯერ იარაღს ესროდნენ ხოლმე ერთმანეთს და მერე ბოდიშსაც მოიხდიდნენ. იარაღსხმული კაცი... თუმცა თქვენ, ევროპელები უკვე მეთვრამეტე საუკუნის დასაწყისიდან აღარ ატარებთ იარაღს მშვიდობიან დროს...

— იქნებ მთლად ასე...

— მთლად ასე და ისედაც.

— თქვენ ყოველთვის შესანიშნავი მანერები გქონდათ, დიკ, — შემრიგებლურად უთხრა ბებიმ.

ბამბურა ქალები, თავიანთი ბეწვის ქურქებით სამხეცის ბინადრებს რომ ჰგავდნენ, შემფოთებით შესცქეროდნენ დიკს. ახალგაზრდა ინგლისელმა ვერაფერი გაიგო, ერთი იმ ყმაწვილთაგანი იყო, ლავგარდანებსა² და აივნებზე ხტომაზე რომ გიჟდებიან და ამ დროს თავი

¹ ძველი ინგლისური საბავშვო გამოცანის გმირი (პასუხით: კვერცხი).

² ლავგარდანი — შენობის კედელზე ან ჭერზე შემოვლებული არშია, კარნიზი; კლდის კიდეზე გადმოშვერილი გაყინული თოვლი.

იალქნიან ხომალდზე ჰკონიათ. და იგი მოჰყვა გრძელსა და უაზრო ამბავს, თავის ძმაკაცთან რომ გადახდა, კრივი გამართეს თურმე, ძალიან ჰყვარებიან, მთელ საათს ურტყამდნენ, დაალურჯეს ერთმანეთი ჩხუბის ყველა წესის დაცვით. დიკი ხუმრობის გუნებაზე დადგა.

— და ყველა მის დარტყმაზე უფრო აფასებდით, როგორც მეგობარს?

— უფრო მეტ პატივს ვცემდი.

— მე ვერ გავიგე თავიდათავი ამ ამბისა. თქვენ და თქვენი ძმაკაცი ჩხუბობთ რაღაც სისულელის გამო...

— თუ ვერ გაიგეთ, რა ვქნა მერე, — ცივად მიუგო ახალგაზრდა ინგლისელმა.

— ყოველთვის ასე მთავრდება ხოლმე, თუკი ის ვთქვი, რასაც ვფიქრობ, — გაიფიქრა დიკმა.

დიკს შერცხვა, რა საჭირო იყო ამ ყმაწვილის გაღიზიანება, რაღაც უაზრო ამბავს რომ მოჰყვა, მით უფრო უაზროს იმის გამო, რომ თავადაც კარგად არ ესმოდა და თან სოფისტივით¹ ლაპარაკობდა მთელ იმ კრივზე.

საკარნაულო მხიარულებას თავისი გაჰქონდა. ფზიზლობდნენ და ერთბაშად ყველა ბარს მიაწყდა. ტუნისელი ბარმენი ჯადოქარით ცვლიდა შუქ-ჩრდილებს და სინათლის რთულ კონტრაპუნქტს² ქმნიდა. მისი მთავარი მელოდია დიდ ფანჯარაში საციგურაოდ არეკლილი მთვარის ნათება იყო. ის ქალიშვილიც იქ იყო, მაგრამ თითქოს ეშხი წაერთვა ამ შუქის თამაშში და დიკს ინტერესი დაეკარგა მის მიმართ. საინტერესო ის უფრო იყო, ჩაბნელებული ბარისთვის ეცქირა ახლა, სადაც ვერცხლისფრად, ხანაც მწვანედ იწვოდა სიგარეტი წითელი შუქის გაელვებისას. ზოგჯერ კიდევ, კარის გაღება-დახურვისას, თუ რა უცებ შემოდრიოდა და იწელებოდა თეთრი ზოლი.

— ახლა, მითხარით, ფრანც, — უთხრა დიკმა, — როგორ ფიქრობთ, მთელ ღამეს რომ ჩაჯდები და ლუდის სმის მეტს არას აკე-

¹ სოფიზმი (ბერძნ.) — ფორმალურად სწორი, მაგრამ არსებითად მცდარი დასკვნა, რომელიც ემყარება ცნებათა ორპარაზიტულობას, ამოსავალ დებულებათა განზრახ უმართუბლოდ შერჩევას. სოფისტი — აქ: ადამიანი, რომელიც სოფიზმებს იყენებს მცდარ დებულებათა დასამტკიცებლად.

² კონტრაპუნქტი (გერმ.) — რამდენიმე დამოუკიდებელი ხმის (მელოდიის) ერთდროული პარმონიული შეწყობა, პოლიფონია.

თებ, შეიძლება პაციენტებთან მიხვიდე და დააჯერო, რომ რაღაცას წარმოადგენ? როგორ გგონიათ, არ იტყვიან, ლოთიაო?

— მე წავალ, დავიძინებ, — გამოაცხადა ნიკოლმა. დიკი გაჰყვა, რომ ლიფტამდე მიეცილებინა.

— მეც წამოვიდოდი, მაგრამ ფრანცს უნდა გაგაგებინო, რომ კლინიცისტად არ გამოვდგები.

ნიკოლი კაბინაში შევიდა.

— ბების ძალიან სადი აზრი აქვს, — დაფიქრებით წარმოთქვა ნიკოლმა.

— ბები ერთი იმათგანია, ვინც...

ლიფტის კარი ხმაურით მიიხურა და ზუზუნში დიკმა ფიქრში დაასრულა, — ბები შეზღუდული, ანგარიშიანი ეგოისტია.

მაგრამ ორი დღის მერე, ვაგზალში, როცა ფრანცს აცილებდა, დიკმა უთხრა, რომ მოიფიქრა და ალბათ თანახმა იქნებოდა.

— ეტყობა, რაღაც ქაჯურ წრეში ვხვდებით, — თქვა მან, — დაძაბული ცხოვრებით ვცხოვრობთ, ნიკოლისთვის უკვე ძნელია. რივიერაზე ჩვენი პასტორალური¹ ზაფხული კი უკვე დასრულდა. მომავალ სეზონზე უფრო მოღურ აგარაკად იქცევა ეს ადგილი.

ხრამახრამა თოვლიან ადგილებსა და საციგურაოებს გასცდნენ. იქ ვენის ვალსის გრიალი ისმოდა, მთის სკოლებს ზემოთ ფერადი დროშები ფრიალებდა და ფითრ ლურჯ ცას ფერებს მატებდა.

— ...ჰო, ვნახოთ, ფრანც, იქნებ კარგად წავიდეს საქმე. სხვასთან ალბათ არ ვინდომებდი.

მშვიდობით, გშტად! მშვიდობით. საბრალობელო მზრალი ყვა-ვილნო, ფიფქებო ღამის სინანულისა, კისკასო სახე. მშვიდობით, გშტად, მშვიდობით!

XIV

ფელისის ერთ მშვენიერ დღეს დიკს დილის ხუთ საათზე გაეღვიძა, ომი ესიზმრა. ფანჯარასთან მივიდა და ცუგის ტბას გახედა. სიზმრის დასაწყისი პირქუშად დიდებული იყო. ბნელ მოედანზე ცის-

¹ პასტორალი (ფრანგ.) — ევროპულ ლიტერატურასა და ხელოვნებაში (XIV-XVIII სს.): ჟანრი, რომლისთვისაც დამახასიათებელია ბუნების წიაღში მწყემსების ცხოვრების იდილიური ასახვა; ამ ჟანრის ნაწარმოები.

ფერუნიფორმიანებმა მარშით გაიარეს, სასულე ორკესტრი პროკოფიევის „სამი ფორთოხლის სიყვარულს“ უკრავდა. მერე მიდიოდნენ სახანძრო მანქანები, უბედურების სიმბოლოები, სულ ბოლოს კი შემაზრზენი ამბოხი დაჭრილებისა შესახვევ პუნქტში. დიკმა სასთუმლის ლამპა აანთო და სიზმარი ჩაიწერა, ბოლოს ცოტა ირონიული ფრაზაც მიაყოლა: — კონტუზია ზურგში.

საწოლის კიდეზე იჯდა და ეჩვენებოდა, რომ გარშემო სიცარიელე იდგა, სახლი, ოთახი, ღამე, ყველაფერი ცარიელი იყო. გვერდით ოთახში ნიკოლმა ნაღვლიანად წაილაპარაკა ძილში, დაიკვნესა. ეტყობა, რაღაც უსიამოვნოს ხედავდა და დიკს შეეცოდა იგი. მისთვის დრო ხან სულაც ერთ ადგილზე იდგა, ხანაც სწრაფად მიქროდა, კინოფირივით. ნიკოლისთვის კი წლები წარსულში რჩებოდა, წარსულს ბარდებოდა, საათობით, კალენდრით, დაბადების დღეებით, მძაფრად რომ აგრძნობინებდა თავის წარმავალ სილამაზეს.

ეს თვრამეტი თვეც ცუგის ტბაზე ნიკოლს დაკარგულ დროდ მიაჩნდა. წელიწადის დროთა ცვლასაც იმათი სახეებით თუ იგებდა, გზებზე რომ მუშაობდნენ — მაისში უწითლდებოდათ, ივლისში ყავისფერი უხდებოდათ, სექტემბერში ლამის უშავდებოდათ, გაზაფხულისთვის კი ისევ თეთრები იყვნენ. პირველი შეტყვის მერე ცხოვრებას კვლავდარუნებული და იმედიანი, ბევრ რამეს ელოდა, მაგრამ ცხოვრება არც არაფერი აღმოჩნდა, ვერაფერს ჩაეჭიდა, გარდა დიკისა, ბავშვებისა, რომელთაღმი თითქოს სიყვარული არც ჰქონიათ, გვეგონება, ობლები აყვანა გასაზრდელად. ისინი, ვინც ნიკოლს მოსწონდა, მემამბოხე სულისა უფრო იყვნენ, მაგრამ მათთან ყოფნა ხიფათს უქადდა, სიმშვიდე ერღვეოდა. უნდოდა ჩასწვდენოდა იმ სასიცოცხლო ძალის საიდუმლოს, ასეთ ხალხს თავისთავადებს, გამტანებს ან შემოქმედებს რომ ხდიდა, მაგრამ ამაოდ. საიდუმლო ბავშვობის ბრძოლებში ჩამარხულიყო და დიდი ხნის წინათ დაევიწყათ. ნიკოლში უფრო მომხიბვლელობა და მოჩვენებითი ჰარმონია აინტერესებდათ, რითაც მისი ავადობა იფარებოდა, და მარტო იყო ცხოვრებაში, დიკს იკუთვნებდა და დიკს კი არავის კუთვნილება არ უნდოდა, რომ ყოფილიყო.

ბევრჯერ სცადა ძალის შესუსტება დიკმა ნიკოლზე, მაგრამ ამაოდ. ხშირად ატარეს კარგი დრო ერთად, ბევრი თეთრი ღამე ჰქონიათ ლაპარაკსა და სიყვარულში, მაგრამ წასვლისას დიკი ყოველ-

თვის თავის თავში იძირებოდა, თვითონ კი არაფერთან რჩებოდა და ეჭიდებოდა იმ არაფერს, შესცქეროდა, რა სახელს აღარ ეძახდა, მაგრამ იცოდა, ეს მხოლოდ იმედი თუ იყო იმისა, რომ ისევ დიკი დაბრუნდებოდა ძალიან მალე.

დიკმა ბალიში აიღო, დაწვა და კისერქვეშ ამოიღო იაპონელივით, სისხლის მიმოქცევის შენელება რომ უნდა ხოლმე. ცოტა ხანს ისევ დაეძინა. მოგვიანებით, პირს რომ იპარსავდა, ნიკოლი ადგა. დიკს ესმოდა, ოთახებში რომ დადიოდა და მსახურებსა და ბავშვებს მითითებებს აძლევდა. ლანიე მოვიდა, რათა ენახა, როგორ იპარსავდა პირს მამა. მთელ ამ ხანში, ფსიქიატრიულ კლინიკასთან რომ ცხოვრობდნენ, ლანიე დიდი ნდობითა და აღტაცებით ეკიდებოდა მამას, სხვებს კი, უფროსების უმრავლესობას, გულგრილად უყურებდა. ავადმყოფებს ან რალაც უცნაურებად და შერეკილებად მიიჩნევდა, ანდა მოსაწყენ, ზედმეტად კარგად აღზრდილ ხალხად, ინდივიდუალობა არა აქვთო. ლანიე ლამაზი, საინტერესო ბიჭი იყო და დიკი ბევრ დროს უთმობდა მას. მათი ურთიერთობა კეთილი, მაგრამ მომთხონი ოფიცრისა და თავაზიანი რიგითის ურთიერთობას ჰგავდა.

— მამა, — ჰკითხა ლანიემ, — როცა იპარსავ, რატომ გრჩება ცოტა ქაფი საქონრეზე?

დიკმა ფრთხილად გაიცალკევა საპნიანი ტუჩები.

— მე თვითონ არ ვიცი. მგონია, ქაფი ჯერ თითზე მხვდება, ბაკენბარდებს რომ ვისწორებ და იმიტომ, მაგრამ მერე როგორღა აღის საქონრეზე, ეგ აღარ ვიცი.

— ზვალ თავიდანვე უნდა ვუყურო და ენახავ.

— საუზმემდე მეტი შეკითხვა აღარ გექნება?

— ეს რა შეკითხვაა.

— როგორ არა, ერთ შეკითხვად უკვე ჩაგითვალე.

ოცდაათი წუთის მერე შინიდან გასული დიკი ადმინისტრაციული კორპუსისკენ მიდიოდა. დიდი ხანი არ იყო, რაც ოცდათვრამეტისა გახდა, წვერს არ უშვებდა, მაგრამ თითქოს უფრო დასერიოზულდა, რივიერაზე არ იყო ასეთი. თვრამეტი თვე გავიდა, რაც აქ ცხოვრობდა და მუშაობდა კლინიკაში, რომელიც თავისი აღჭურვილობით ერთ-ერთი საუკეთესო იყო ევროპაში და დომლერის კლინიკასავით, ესეც ახალი ტიპისა, არც ერთი ბნელი და პირქუში შენობა, აქა-იქ ჩადგმული კოტეჯები კი სოფლურ მყუდროებას

ქმნიდა. დიკისა და ნიკოლის გემოვნება აქაურობასაც დაეტყო და ტყუილად როდი იყო, რომ ციურინში თუნდაც გავლით მოხვედრილ ყველა ფსიქიატრს, აუცილებლად უნდა შემოევლო და ენახა იგი. გოლფისა და ჩოგბურთისთვის საჭირო ნივთების შესანახი სპეციალური სახლიც რომ ჰქონოდათ, შეიძლება ქალაქგარეთა კლუბადაც მიგეჩნიათ. „ასკილი“ და „წიფელი“, პატარა სახლები იმათთვის, ვინც წყვდიადში უკვე სამუდამოდ ჩაძირულიყვნენ, მწვანე ჩირგვნარით იყო გამოყოფილი მთავარი კორპუსისგან. სიმაგრეები, კამუფლაჟით¹ კარგად დაფარული. იმის იქით ბოსტნები მოჩანდა, ფერმის ერთ ნაწილს კლინიკის პაციენტები ამუშავებდნენ. აქ, ერთ სახურავქვეშ, სამი სახელოსნო იყო ერგოთერაპიისთვის და თავის დილის შემოვლასაც სწორედ იქიდან იწყებდა დოქტორი დაივერი. ერთში ხუროები მუშაობდნენ, მზით იყო გაჩახჩახებული და ნახერხის მოტკბო, მივიწყებული ხის საუკუნის სუნი ტრიალებდა; იქ ყოველთვის ხუთი-ექვსი კაცი მაინც იყო; რანდავდნენ, ხერხავდნენ, კრავდნენ გაჩუმებულები. მისი დანახვისას თავები ასწიეს. დიკმა თვითონაც კარგად იცოდა ხუროს საქმე და ხელსაწყოებზე ჩამოუგდო ლაპარაკი. მშვიდად, გულწრფელი ინტერესით ლაპარაკობდა. გვერდით, წიგნების სამკინძაოში უფრო მოძრავი პაციენტები მუშაობდნენ, თუმცა, ამათაც არ ჰქონდათ მორჩენის შანსი. მესამეში ქსოვდნენ, მძივებს ასხამდნენ, თითბრისგან რაღაცებს აკეთებდნენ. ესენი ხანდახან შვებით ამოიოხრებდნენ, ისეთი იერით, გეგონება რაღაც ძნელმისახვედრის მიხვედრაზე ბოლოს და ბოლოს ხელი ჩაიქნიესო, მაგრამ, მათი ოხერა ფიქრის მხოლოდ ახალი წრის დაწყებას მოასწავებდა, ფიქრისა, რომელიც ნორმალურივით, ხაზად კი არა, წრეზე რჩებოდა და ტრიალებდა, ტრიალებდა, ტრიალებდა, დაუსრულებლად ტრიალებდა. მაგრამ სახელოსნოში ნივთებისა და ფერების სიჭრელის გამო, ვინმე უცხოს წამით ის ილუზია შეექმნებოდა, თითქოს აქ ურიგოდ არა იყო რა, ისე როგორც საბავშვო ბაღში. დოქტორ დაივერის დანახვაზე ბევრმა გაიღიმა. პაციენტებიდან დოქტორ გრეგორივიუსზე მეტად ბევრს დიკი მოსწონდა, მეტადრე იმათ, ვისაც სხვა ცხოვრებისა და სხვა სამყაროს ნახვა

¹ კამუფლაჟი (ფრანგ.) — (სამხ.) შენიღბვის ერთ-ერთი სახე. შენობების, ქვე-მეხების, ტანკების, თვითმფრინავების დაფარვა ლაქებით, ზოლებით ისე, რომ გამხელდეს მათი გამოცნობა.

მოესწროთ. ზოგი ისეთიც იყო, ჩიოდა, რომ დიკი მათ უბრალოდ არ ამჩნევდა და პოზიირობდა. — არც ისე დიდი სხვაობაა სხვა გარემოსგანო, ფიქრობდა დიკი, ოღონდ, აქ ყველა გრძნობა უფრო მძაფრი იყო და გამრუდებული.

ერთი ინგლისელი ქალი იმ თემაზე ელაპარაკებოდა ხოლმე, თავის საკუთრებად რომ თვლიდა.

— დღეს იქნება მუსიკა?

— არ ვიცი, — მიუგო დიკმა, — ჯერ არ მინახავს დოქტორი ლადისლაუ. როგორ მოგეწონათ გუშინდელი კონცერტი, მისის ჰაკსი და მისტერ ლონგსტრიტი რომ უკრავდნენ?

— მაინცდამაინც ბევრი არაფერი.

— მე მგონია, ძალიან კარგი იყო, მეტადრე შოპენი.

— არა, არა, ბევრი არაფერი.

— თქვენ როდისღა დაუკრავთ ჩვენთვის?

როგორც ყოველთვის, უკვე რამდენი წელიწადია, ამ კითხვით როცა მიმართავდნენ, სიამოვნებდა და მხრებს აიჩიქდა ხოლმე. ახლაც ასე მოიქცა.

— ოდესმე, მაგრამ მე ისე რა, კარგად არ ვუკრავ.

ყველამ იცოდა, რომ დაკვრა არც იცოდა, მისი ორი და ცნობილი მუსიკოსი გახდა, მან კი ბავშვობაში ნოტებიც ვერ ისწავლა.

აქედან დიკი „ასკილისა“ და „წიფლისაკენ“ წავიდა. გარედან ეს პატარა სახლებიც სხვა სახლებით მყუდრო ჩანდა. ჰო, ნიკოლმა მოიფიქრა დეკორაცია, თვალს არ ხვდებოდა გისოსები, ურდულები, მძიმე ავეჯი, ადგილიდან რომ ვერ დაძრავდი. საქმემ გამოგონებისკენაც უბიძგა, თუმცა ამისი უნარი არ ჰქონდა, მაგრამ ფანტაზიამ თავისი ქნა და წარმატებითაც გაართვა თავი ყველაფერს. ვინც არ იცოდა, ფიქრადაც არ მოუვიდოდა, რომ ფანჯრებზე გაკრული ფილიგრანული ბადეები ბორკილებს ცვლიდა, რომ თითქმის მოღუნული მიწების მოღური სკამები ედუარდის დროინდელ მასიურ ნაკეთობებზე უფრო მძიმე იყო. ყვაილების ვაზებიც კი რკინისა იყო, მაგრამ იდგა და ძვრასაც ვერ უზამდი. ნიკოლის დაუღლემა მხერამ რაღა არ შეამჩნია და რისი გამოყენებაც კი შეიძლებოდა, გამოიყენა. თუ არ შეაქებდნენ, ნიკოლი უხეშად იტყოდა ხოლმე, ოსტატი მრჩილაუი ვარო.

ვისი კომპასებიც დეპოლარიზებული¹ არ იყო, იმათ ბევრი რამ გაუგებარი და უცნაური ეჩვენებოდათ ამ სახლებში. „ასკილში“, მამაკაცების შენობაში, უცნაური პატარა ექსპიბიციონისტი² ჰყავდათ, რომელთან საუბარი ზოგჯერ ართობდა ხოლმე დიკს. ეს ახირებული კაცი იმ აზრისა იყო, თუ არ დამიშლიან და ტრიუმფალური თალიდან თანხმობის მოედნამდე დედიშობილას გამატარებენ, ამით ბევრი პრობლემა გადაიჭრებაო. ვინ იცის, იქნება მართალიაო, ფიქრობდა დიკი.

დიკის ყველაზე საინტერესო პაციენტი მთავარ კორპუსში იწვა. ოცდაათი წლის ამერიკელი ქალი. ექვსი თვის წინათ მოვიდა კლინიკაში, მხატვარი იყო და დიდხანს პარიზში ცხოვრობდა. მისი ამბავი კარგად არ იცოდნენ, ბიძაშვილს უნახავს, რომ ვერ იყო კარგად და ერთ ქალაქგარეთა, ვიღაც შარლატანის სამკურნალოში მიუყვანია, სადაც ძირითადად ლოთობისა და ნარკოტიკების მსხვერპლი ტურისტები მიჰყავდათ ხოლმე. იქ მკურნალობას, ცხადია, შედეგი არ გამოუღია და ამის მერეღა ჩამოუყვანიათ შვეიცარიაში. ემჩნეოდა, რომ საოცრად ლამაზი და მომზიბლავი იქნებოდა. ახლა კი, უკვე ისტერიკაში ჩავარდნილიყო. სისხლის ანალიზი დადებით რეაქციას არ იძლეოდა და ბოლოს საკმაოდ გაურკვეველი დიაგნოზი დაუსვეს: ნერვიული ეგზემა. ორი თვე იყო, რაც ჩაწვა, რკინის მარწუხებში მოქცეულივით იტანჯებოდა, მაგრამ გონება არ დაჰკარგოდა და თავისი ზღვარდაუდებელი ჰალუცინაციების საზღვრებში, საღად და თანამიმდევრულად აზროვნებდა, ელვარედაც კი.

დიკის პირად პაციენტად ითვლებოდა. მწვავე აგზნების პერიოდში სხვა ექიმი ვერას შეელოდა. მხოლოდ ერთხელ, ღამეები თეთრად რომ გაათენა და უძილობისგანაც გაწამდა, ფრანცმა ჰიპნოზით მოახერხა და რამდენიმე საათით მიჰგვარა ძილი, მაგრამ ეს მხოლოდ ერთხელ იყო. დიკს ისედაც არ სჯეროდა ჰიპნოზისა, იცოდა, რომ საამისოდ გუნება-განწყობა სჭირდებოდა და იშვიათად თუ იყენებ-

¹ პოლარიზება (ლათ.) — ელექტრომაგნიტურ და სინათლის რხევათა თვისება — განლაგდნენ ერთ განსაზღვრულ სიბრტყეში; ელექტროდებზე დალექვა სხვადასხვა ნივთიერებისა, რომლებიც დენის ძალას ასუსტებენ. დეპოლარიზაცია — პოლარიზაციის მოსპობა ან შესუსტება.

² ექსპიბიციონიზმი (ლათ.) — სქესობრივი უკულმართობა — სასქესო ორგანოების საჯაროდ გამოშვლება, გამოჩენა (სქესობრივი სიამოვნების მიღების მიზნით); ექსპიბიციონისტი — ექსპიბიციონიზმით დააუადებული.

და. ერთხელ სცადა ჰიპნოზით ნიკოლზე ემოქმედა და ნიკოლმა დაცინვით შეხედა მას.

პალატაში შევიდა. ქალმა ვერ დაინახა დიკი, შესვებულ თვალებს ვეღარ ახეულა. ძლიერი, მღელვარე ხმის პატრონი იყო, მოგუდული ხმით უთხრა:

— როდემდე იქნება, ასე, არ დასრულდება? თუ არასოდეს?

— ცოტაც მოითმინეთ, დოქტორმა ლადისლაუმ მითხრა, რომ კანი ალაგ-ალაგ უკვე მთლად გაიწმინდა.

— რომ არ ვიცი, რად ვიტანჯები, რა ცოდვა მაქვს, ეს უფრო მკლავს.

— მისტიკაში გადავარდნა არ არის კარგი, ნერვიული დაავადების ფენომენია, ასე ვფიქრობთ; ესეც იმას უკავშირდება, რაც ადამიანს აიძულებს, გაწითლდეს ხოლმე. იოლად წითლდებოდით, როცა პატარა გოგო იყავით?

სახე ჰერისკენ ჰქონდა მიქცეული.

— სიბრძნის კბილების ამოსვლის მერე არაფერზე გავწითლებულვარ.

— არ დაგიშვიათ რაიმე შეცდომა, ან თუნდაც პატარა ცოდვა არ ჩაგიდენიათ?

— თავს ვერაფერს ვუსაყვედურებ.

— ბედნიერი ქალი ყოფილხართ.

სანამ რამეს იტყოდა, ცოტა ხანს ფიქრობდა. შეხვეული სახიდან ხმაურით, მიწის სიღრმიდან ამოსულივით მოდიოდა ხმა.

— მე ზიარი ვარ ჩემი დროის ქალების ხვედრისა, იმათი, ვინც მამაკაცების ბრძოლაში გაწვევა მოიწადინეს.

— და თქვენდა გასაოცრად, ესეც ისეთივე ბრძოლა აღმოჩნდა, როგორიც ყველა სხვა ბრძოლა, — ტონის აყოლით უთხრა დიკმა.

— ისეთივე, როგორიც სხვა ბრძოლა, — აზრის ჩაწვდომას ცდილობდა, — ან იმარჯვებ პიროსის გამარჯვებით¹, ანდა მარცხდები, ნადგურდები და დანგრეული კედლის ჩრდილის ექო ხარ მხოლოდ.

— არც დამარცხებული და არც განადგურებული თქვენ არა ხართ,

¹ პიროსის გამარჯვება — იტყვიან ისეთ გამარჯვებაზე, რომელსაც ძალიან დიდი მსხვერპლი დასჭირდა. ეპირის მეფე პიროსის (ძვ.წ.319-273 წწ.) სახელის მიხედვით. მან 279 წელს დაამარცხა რომაელები უდიდესი მსხვერპლის ფასად.

— მიუგო დიკმა, — რა, ხომ არ გგონიათ, რომ მართლა ბრძოლაში იყავით?

— შემომხედეთ! — შმაგად იყვირა.

— იტანჯებით, მაგრამ რამდენი ქალი დატანჯულა, და სხვა მიზნებითაც, — ეს უკვე კამათი იყო და მაშინვე უკან დაიხია, — რაც უნდა იყოს, მცირე მარცხი სრულთან არ უნდა გააიგივოთ.

— ლამაზი ფრაზაა, — მწარედ ჩაიციხა ქალმა და ამ ტკივილს ამოყოლილ სიტყვებზე სინდისის ქენჯნა იგრძნო დიკმა.

— კარგია ვიცოდეთ ის თავიდათავი მიზეზი, რამაც აქამდე მოგიყვანათ, — დაიწყო მან, მაგრამ ქალმა მოუჭრა.

— მე აქ სიმბოლოსავით ვარ, ოღონდ, რისი სიმბოლო, ეს არ ვიცი, მე მეგონა, თქვენ გაიგებდით.

— თქვენ ავად ხართ, — უნებურად მიუგო დიკმა.

— მაშინ რა იყო, რის მიჯნაზე ვიყავი მე?

— უფრო მძიმე ავადმყოფობის.

— სულ ეს არის?

— სულ ეს არის! — ტყუოდა და ეს ზიზღს ჰგვრიდა, მაგრამ აქ, ახლა, მხოლოდ სიცრუეში ჩაეტეოდა და შეიკვროდა მთელი ამ თემის სიფართოვე, — იმ ზღვარს იქით მხოლოდ ქაოსია და არეულობა. კი არ გარიგებთ, ძალიან განვიცდი, რომ ასე გაწამებთ ფიზიკური ტანჯვა, მაგრამ მხოლოდ და მხოლოდ ყოველდღიური პრობლემებით, რაგინდ მომაბეზრებლადაც უნდა გეჩვენოთ, და მათზე ფიქრით, შეიძლება მიაღწიოთ იმას, რომ ყველაფერი ისევ თავის ადგილზე დადგეს. ამის მერე კი შეიძლება ისევ იფიქროთ...

უცებ გაჩერდა, რომ ბოლომდე არ ეთქვა, რასაც ფიქრობდა... „ცნობიერების საზღვრებზე“. ეს საზღვრები, რომელთაც ხელოვნები უნდა იკვლევდნენ, ამ ქალისთვის სამარადისოდ წაშლილიყო. მეტისმეტად მყიფე და სათუთია, ასეთი გაჩნდა და ვერ გაუძლო. შეიძლება, დრო რომ გაივლის, მშვიდ მისტიკაში დაივანოს თავისი თავი, ამ კვლევას კი სხვები შეუდგნენ, ჯანმრთელ გლჷხურ სისხლს შერეულები, სქელკოჭება და თეძოგანიერები, სხეულისა და სულის ყველა სჯას პურმარილით რომ ინელებენ.

— ოღონდ თქვენ არა, — ლამის ხმამაღლა თქვა, — ეს თამაში თქვენთვის არ არის.

მაინც, მისი საზარელი ტანჯვის შემეყურე, დაუოკებელ, თითქმის

სექსუალურ ჟინს გრძნობდა, უნდოდა მოხვეოდა და თავისი მკლავებით ჩაეთბო, ისე როგორც ბევრჯერ ნიკოლი ჩაუთბია. ზრუნვით ფიქრობდა მის თითოეულ შეცდომაზეც კი, რადგან ისინი, მასში გამჯდარი, უკვე მისი ნაწილი იყო. ნარინჯისფერ ფარდებს ატანდა, სარკოფაგივით იწვა იგი, მავედრებელი ხმით, და არსაით გამოძახილი.

შეხვეულ სახეზე ცრემლები ღვარად წამოუვიდა, დიკი რომ წამოღდა.

— ეს ისე არ არის, რაღაც ხდება, — ჩურჩულით თქვა, — რაღაცისთვის არის საჭირო.

დიკი დაიხარა და შუბლზე აკოცა.

— უნდა ვეცადოთ, კარგები ვიყოთ, — თქვა მან.

იქიდან გამოსულმა მომვლელი ქალი შეეზავნა მასთან. კიდევ რამდენიმე ავადმყოფი უნდა ენახა, ჯერ ის თხუთმეტი წლის ამერიკელი გოგონა, იმ პრინციპით აღზრდილი, რომ ბავშვობა იმისთვის არის, როგორც გინდა, ისე გაერთო და ქვეყანაზე არც არაფერი დაგიშალონ. დიკი სასწრაფოდ გამოიძახეს მასთან, რადგან ის-ის იყო მანიკიურის მაკრატლით თმა ალაგ-ალაგ შეეკორტნა. ვერაფერს უშველიდნენ, ნევროზი ჯიშში ჰქონდათ და აღზრდილთაც გაემწვაგებინათ. მამამისი, თვითონ ნორმალური და სინდისიერი კაცი, ცდილობდა თავის ოჯახს ქვეყნის შფოთი ასცდენოდა და იმას მიაღწია, რომ ცხოვრების მოულოდნელობებისთვის შვილები ოდნავადაც ვერ შეაშხადა. დიკი ბევრს არ მოჰყოლია: — ელენ, როცა არ იცი, რა გააკეთო, მომვლელს ჰკითხე და რჩევას მოგცემს. სიტყვა მომეცი, რომ ასე იხამ.

მაგრამ სიტყვას რა აზრი ჰქონდა, როცა თავში ყველაფერი რიგზე არ იყო? დიკმა ერთ გალუულ ემიგრანტ კავკასიელსაც შეუუარა, ჰამაკივით რაღაცაში იწვა და ღროღადრო თბილ, საკურნებელ აბაზანაში ეშვებოდა. გვერდით პალატაში პორტუგალიელი გენერლის სამი ქალიშვილი მოინახულა, პარეზით¹ რომ იტანჯებოდნენ. შემდეგი პაციენტი პროფესიით თავადაც ფსიქიატრი გახლდათ. აქ უფრო დიდხანს გაჩერდა დიკი, აჯერებდა, რომ კარგად იყო, უფრო კარგად და ისიც უსმენდა. უნდოდა დიკის სახეზე წაეკითხა ამ სიტყ-

¹ პარეზი (ბერძნ.) — რაიმე ორგანოს მოძრაობითი ფუნქციის მოღუნება; არასრული დამბლა.

ვების უტყუარობა, რადგან სამყაროს რეალობასთან დოქტორ დაი-ვერის ხმა და ამ ხმაში რწმენადა თუ აკავშირებდა. შემოვლის მერე დიკმა ერთი უგერგილო სანიტარი დაითხოვა და ამასობაში ლანჩის დრომაც მოაწია.

XV

პაციენტებთან ზიარი ტაბლა დიკს აპათიას ჰკვირიდა. ამათთან „ასკილისა“ და „წიფლის“ ბინადარნი, რა თქმა უნდა, არ იყვნენ ზოლმე და ერთი შეხედვით, უწყინარი პურის ჭამა გეგონებოდათ, მაგრამ მაინც ჩანდა, რომ მძიმე სევდა და მწარე ნალველი მოსძალე-ბოდათ. ვინც იქ ექიმი იყო, ყველა ლაპარაკს ცდილობდა, ოღონდ, პაციენტები ჩუმად ჭამდნენ, ან თავიანთ თეფშებზე იყურებოდნენ და ლაპარაკით ძალიან ცოტას ლაპარაკობდნენ, ვითომ იმ დილით უკვე დადლილ-დაქანცულები, მაგრამ იმიტომ უფრო, რომ უძნელდებო-დათ ხალხში ყოფნა.

ლანჩის მერე დიკი შინ წავიდა. ნიკოლი სასტუმრო ოთახში დახ-ვდა და როგორღაც უცნაურად შეხედა.

— წაიკითხე, — უთხრა.

დიკმა წერილი გახსნა, ერთი პაციენტი ქალისგან იყო, რომე-ლიც, ამას წინათ, ექიმების აზრის მიუხედავად, რომ ჯერ ადრე იყო მისი გაწერა, მაინც წასულიყო კლინიკიდან. მიუკიბ-მოუკიბავად ადანამაულებდა დიკს, ვითომ მისი ქალიშვილი, კრიზის დროს დე-დას რომ არ მოშორებია, დიკს შეეცდინოს და ბოლოს წერდა, — მი-სის დაიფერმა კარგია გაიგოს, მისი მეუღლე რასაც წარმოადგენსო.

დიკმა ერთხელაც გადაიკითხა, გაუმართავი არა სჭირდა რა და კარგი ინგლისურითაც იყო დაწერილი, მაგრამ იოლად მიხვდა, მა-ნიაკის ბოღვა რომ იყო. მაშინვე გაახსენდა ის ქალიშვილი, თავნება, კეკლუცი, შავგვრემანი, ერთადერთხელ, როგორღაც მისივე თხოვ-ნით დიკმა ციურიხში წაიყვანა მანქანით და საღამოს უკანვე, კლი-ნიკაში მოიყვანა. გზაში, სხვათა შორის, უფრო ზრდილობისთვის, ერთხელ აკოცა. იმ ქალიშვილმა რამდენჯერმე ცოტა შორს წას-ვლაც მოინდომა, მაგრამ დიკს არ სურდა და არც აყოლა უნდომე-ბია, მერე კი, და იქნებ ამის გამოც, ქალიშვილმა დიკი შეიძულა და დედამისიც საჩქაროდ წაიყვანა კლინიკიდან.

— სიგიჟება, — თქვა დიკმა, — იმ ქალიშვილთან საერთოდ არაფერი საქმე არ მქონდა, არც კი მომწონდა.

— ჰო, ვცადე, რომ ასე მეფიქრა, — თქვა ნიკოლმა.

— იმედია, არც გიფიქრია დაჯერება?

— მე სულ შინ ვარ.

დიკი გვერდით მიუჯდა, საყვედურშერეული ხმით უთხრა:

— სისულელეა, ნიკოლ. ეს წერილი შეშლილისაა.

— შეშლილი მეც ვიყავი.

დიკი ადგა და უფრო ავტორიტეტულად თქვა:

— გეყოფა, ნიკოლ, უაზრობაა. მოემზადე, ბავშვები ნახე და მოიყვანე, უნდა წავიდეთ.

მანქანა ტბის გაყოლებაზე პატარა კონცხებს მიუყვებოდა, ხან მარადმწვანე კასკადებში შეიკარგებოდნენ და ხანაც ისევ გამოვიდოდნენ, საქარე მინას შხეფები ეყრებოდა და მზით ჩახჩახებდა. ეს დიკის „რენო“ იყო, ისეთი პატარა, რომ შიგ ყველანი გოლიათებივით ჩანდნენ ბავშვების გარდა, რომლებიც უკან ისხდნენ. და შუაში კი მადმუაზელი ანძასავით აღმართულიყო.

გზის თითოეული მეტრიც ზეპირად იცოდნენ. სად ფიჭვის წიწვების სურნელი სცემდათ და სად კიდევ ბუხრებიდან შავი კვამლი ამოდებოდა. მზე ხენიტზე იდგა, დახატულს ჰგავდა და ბავშვების ჩაღლის შლაპებზე თამაშობდა.

ნიკოლი ღუძდა. მისი მკაცრი და გაშტერებული მხერა კარგს არას მოასწავებდა და დიკი მოეშვა. ხშირად მოსდიოდა ასე. ცოლის გვერდით იყო და მარტო იყო. ნიკოლი ხშირად ქანცავდა ხოლმე, როცა თავს ვერ იჭერდა და ნიაღვარივით გადმოხეთქავდა. დიკისთვის ჰქონდა ეს ნიაღვარივით გადმოხეთქვა, — ასეთი ვარ, ასეთი ვარ და რა ვქნაო. მაგრამ დღეს დიკს ერჩივნა ელაპარაკა, ელაპარაკა ენაგაკრეფით, რომ წამით მაინც ჩაეხედა ნიკოლის არეულ გონებაში. ყველაზე სახიფათო თავის თავში ასე ჩაკარგვა იყო ხოლმე, როცა ყველა კარსა და ხვრელს დაგმანავდა.

ცუგში მადმუაზელი გადავიდა და დაიფერებმა გზა განაგრძეს. სანამ ავირის ბაზრობაზე მივიდოდნენ, გზაზე ჩახურგილი დიდი სატკეპნი მანქანებისთვის უნდა აეელოთ. დიკმა მანქანა გააჩერა და რაკი ნიკოლი თვალმოუშორებლად უყურებდა, თვითონვე უთხრა: — გადმოდი, ძვირფასო.

უცებ ავად გაეხსნა ბაგე ნიკოლს, გულ-მუცელმორღვეულმა დიკმა არ შეიმჩნია და ისევ უთხრა: — გადმოდი, ბაგშეები ისე ვერ გამოვლენ.

— ო, როგორ არა, გადმოვალ, — მიუგო მან, რომელიღაც სიუჟეტიდან ამოგლიჯა ეს სიტყვები, სიუჟეტიდან, ელვის სისწრაფით რომ ტრიალებდა მის თავში, ისე თავბრუდამხვევად, რომ დიკი ძნელად თუ ჩააგლებდა, ვერ ჩასწვდებოდა.

— ნუ წუნხნარ, გადმოვალ...

— ჰოდა, გადმოდი.

გვერდიგვერდ მიდიოდნენ, ნიკოლი შეტრიალდა, მაგრამ სახეს ისევ ის ირონიული და უცხო ღიმილი ურევდა, მხოლოდ მაშინ, ლანიემ რამდენჯერმე რომ დაიძახა, ძლივს შეძლო მხერის ერთ რაღაცაზე შეჩერება. თოჯინების მოხეტიალე დასის ტაკიმასხარებს მოჰკრა თვალი და იმათ შეაჩერდა.

დიკმა სცადა რაღაც მოეფიქრებინა. ნიკოლისთვის ის ქმარიც იყო და ფსიქიატრიც და ეს ორმხრივობა თანდათანობით ძალას უღევდა. ამ ექვს წელიწადს, უკვე რამდენჯერ თავის თავს აყოლილი ნიკოლი ხან თავის შეცოდებით, ხანაც ახირებითა და მომთხონელობით აიძულებდა ხოლმე, რაც უნდოდა ის ეკეთებინა და მერე, გეგონება, მძიმე რაღაც გადაიტანა და გონს მოდისო, დიკი ხვდებოდა, რომ მისი აყოლის მოწადინეს, ისევ თავისი გაეტანა.

ტოპსი და ლანიე გინიოლზე შეკამათდნენ, ეს ის პანჩია, შარშან კანში რომ ვნახეთ თუ სხვა არისო, მაგრამ მალე დამოშმინდნენ და მთელი ოჯახი ბაზრობისთვის ღია ცის ქვეშ აგებული ფარდულებისკენ დაიძრა. კანტონებიდან ბლომად ქალები ჩამოსულიყვნენ და იმათი ხავერდის ჟილეტები, თეთრი თავსაბურები და ნაოჭასხმული ღია ფერის ბოლოკაბები ლურჯ-ნარინჯისფრად შედებილ ფარდულებსა და კარვებთან, სადაგი ჩანდა.

ჟღარუნა აჟღარუნდა, ჩხარუნა აჩხარუნდა, დოღს დასცხეს და იქაურობაც ახმიანდა.

უცებ ნიკოლი ადგილიდან მოწყდა და გაიქცა, მოულოდნელად, ისე, რომ დიკმა მაშინვე ვერც შეამჩნია. გვიან, ნიკოლის ყვითელი კაბა უკვე შორს, ბრბოში რომ შეიგრიხა, როგორც ბილიკი სიზმარეულისა და ცხადის მიჯნაზე, მაშინღა მიხვდა. სირბილით მიჰყვა, მალულად მირბოდა ნიკოლი და დიკიც მალულად მიჰყებოდა. პა-

პანაქება სიცხეში ძრწოლამ აიტანა და ბავშვები გადაავიწყდა; შემოტრიალდა, მათკენ გაქანდა და ხელი ჩაჰკიდა, კარავ-კარავ დადიოდა და ეძებდა ნიკოლს.

— მადამ! — ლატარიის თეთრ ბორბალთან ახალგაზრდა ქალი იჯდა და მას დაუძახა, — ხომ არ შეიძლება ეს ბავშვები ორ წუთს დაგიტოვოთ? სასწრაფო საქმე მაქვს, ათ ფრანკს გადაგიხდით.

— რა თქმა უნდა.

დიკმა ბავშვებს კარვისკენ უბიძგა.

— ამ კარვ ქალთან იყავით.

ისევ გაიქცა, მაგრამ დაკარგა. კარუსელისთვის უნდა აველო და თავის წინ სულ ერთსა და იმავე ცხენს რომ ხედავდა, მაშინდა მიხვდა, რომ კარუსელთან ერთად უვლიდა. იდაყვებით შეგლიჯა ბრბო, ბუფეტთან მივიდა, მერე მკითხავის კარავი დაინახა. გაახსენდა, რომ ნიკოლი ლამის ტრფიალი იყო მკითხაობისა და შიგ შეიხედა. ვილაც ზუზუნ-ზუზუნით ლაპარაკობდა.

— ნილოსის ნაპირებზე დაბადებული მეშვიდე ქალიშვილის მეშვიდე ქალიშვილი... მობრძანდით, მესიე.

კარვის კალთას ხელი უშვა და ახლა ტბისკენ გაიქცა დიკი. ლურჯი ცის ფონზე ბრუნავდა მცირე „ემშაკის ბორბალი“. იქ ნახა ნიკოლი.

მართო იჯდა ვაგონეტში, ზვეიდან ქვევით რომ ეშვებოდა ახლა და მიახლოებისას დიკმა გაიგონა, რომ ისტერიკულად ხარხარებდა. მორიგ ბრუნზე დიკი ისევ ჭრელ ბრბოს შეერია, ვილაცებმა, ეს რანაირი სიცილიაო, და გაჩერდნენ.

— შეხედეთ მას!

— შეხედეთ იმ ინგლისელ ქალს!

ვაგონეტი ისევ ქვევით ეშვებოდა, ბორბალი ნელადა ბრუნავდა და მუსიკაც ნელდებოდა. ერთი ათი კაცი მაინც შემოეხვია ვაგონებს, როცა ბორბალი გაჩერდა. ნიკოლის სიცილზე იმათაც უნებლიეთ ეღიმებოდათ. დიკის დანახვაზე სიცილი პირზე შეაშრა, გაქცევა სცადა, მაგრამ დიკმა მაგრად ჩასჭიდა ხელი და იქაურობას გამოაშორა.

— ასე რად აიწყვიტე?

— ძალიან კარგად იცი, რადაც.

— არა, არ ვიცი.

— უაზრობაა, გამიშვი, შენ მე შტერად მთვლი. შენ გგონია, ვერ დავინახე, ის გოგო რომ გიყურებდა, პატარა შავი გოგო. ო, რა სეირია. ის ხომ მთლად ბავშვია, თხუთმეტი წლისა ძლივს იქნება. გგონია, ვერ დავინახე?

— ცოტა ხანს გავჩერდეთ, დაწყნარდი.

მაგიდას მიუსხდნენ. ნიკოლს დაძაბული და იჭვინეული მხერა ჰქონდა, ხელს მალემალ იქნევდა, გეგონება, რაღაცის დანახვა უნდა და ხელს უშლიანო.

— დალევა მინდა, ბრენდი მოატანინე.

— ბრენდი შენთვის არ შეიძლება, თუ გინდა, ლუდი დალიე.

— ბრენდი რატომ არ შეიძლება?

— არ შეიძლება, მორჩა და გათავდა! ახლა იმ შავ გოგოზე... მომისმინე, ეს ჰალუცინაციაა, გასაგებია?

— ყოველთვის ჰალუცინაციაა, თუ ის დავინახე, რაც არ გინდა, რომ დავინახო.

დიკმა რაღაცა ბრალი იგრძნო. ასე კომშარულ სიზმარში ხდება, როცა გადანაშაულებენ რაღაცაში და შენც აღიარებ დანაშაულს, იღვიძებ და ხვდები, რომ თურმე, — არცარა ბრალი არა გქონია, მაგრამ ის სიზმრიდან გამოყოლილი შეგრძნება მაინც ისევ გრჩება. თვალი აარიდა ნიკოლს.

— ბავშვები კარავში დაეტოვე ერთ ბოშა ქალთან. უნდა წამოვიყვანოთ.

— ვინ გგონია შენი თავი? — ჟინიანად ეკითხებოდა ნიკოლი, — ჰიპნოტიზიორი სვენგალი „ტრილობიდან“?

თხუთმეტი წუთის წინ ეს ოჯახი იყო: ახლა, როცა უნებლიეთ მხრით აწვებოდა, დიკი ფიქრობდა, რომ უბედური შემთხვევის მსხვერპლნი თუ იყვნენ, ყველა, დიდიან-პატარიანად.

— ახლა შინ წავალთ.

— შინ?! — ისე იღრიალა, ჰაერი აღარ ეყო და სიმღვივით, ტკაცანით გაუწყდა ხმა, — და იჯექი და იფიქრე, რომ ყველა ვიზრწნებით, გამოაღებ რაგინდარა უჯრას და ყველგან ბავშვების ჩანაცრებული ნეშტებია, საზიზღრობაა!

დიკი თითქმის შვებით ხედავდა, ამ ღრიალსა და სიტყვებში როგორ დაიხარჯა და ნიკოლმა, რომელსაც სხეულმა უგრძნო, რომ

დადაბვა ნელდებოდა, სახეზე შეატყო, რომ მოეშვა დიკი. თვითონაც რბილი გაუხდა სახე და შეეხვეწა, — მიშველე, მიშველე, დიკ!

დიკს გულ-მუცელი აუღუღდა. საშინელებაა, რომ ასეთი მშვენიერი კომკი შეუდგომლად ვერ იდგებოდა, და თვითონ უნდა ყოფილიყო ეს შესადგამი. ალბათ სწორიც არის, მამაკაცი ამისთვისაა. დვირე და იდეა, კოჭი და ლოგარითმი. მაგრამ დიკი და ნიკოლი როგორღაც თანაბრები და ერთი იყვნენ, ერთი მეორეს არ ავსებდა, ეს არ სჭირდებოდათ, ნიკოლიც დიკი იყო, ძვალ-რბილში რომ ჰყავდა გამჯდარი და ეგრე გულგრილად ვერ ეცქირა, როგორ ირღვეოდა იგი, ეს დაშლა თვითონაც ედებოდა მას. ახლა მისი ინტუიცია სინაზედ იღვრებოდა და თანაუგრძნობდა ნიკოლს, მაგრამ თანადროული მეთოდებით მხოლოდ პროცესის შენელება თუ შეეძლო, მეტს ვერაფერს გააკეთებდა. დღესვე მომვლელ ქალს გამოიძახებს ციურნიხიდან.

— შენ შეგიძლია მიშველო.

მისმა ბავშვურმა ჟინიანობამ ფეხზე წამოაგდო დიკი.

— შენ მე მშველოდი ადრე... და ახლაც შეგიძლია ჩემი შველა.

— მე მხოლოდ ის შემიძლია, რაც ადრე შეემძლო.

— ვიღაცას შეუძლია, რომ მიშველოს.

— ალბათ ასეა. შენი თავის შველა ყველაზე მეტად შენ შეგიძლია. წავიდეთ, ბავშვები მოუნახოთ.

თუთრბორბლებიანი კარავი ბევრი იყო. დიკი ეძებდა, როცა პირველ კარავთან მივიდა და ვერ ნახა, შეშფოთდა. ნიკოლი განზე იდგა და თვალებდითად იცქირებოდა. ახლა ბავშვები რად უნდოდა, ბავშვები მისთვის ნაწილი იყო იმ სამყაროსი, რის ამღვრევასაც ლამობდა იგი. ბოლოს, დიკმა მიაგნო ბავშვებს, ქალები შემოხვეოდნენ და ისე გაბრწყინებით შესცქეროდნენ, გეგონება მოჯადოებულნი არიანო. იქვე იყვნენ გლეხის ბავშვებიც და ესენიც პირდაღებულები უყურებდნენ.

— გამადლობთ, მესიე. ო, მესიე მეტად გულუხვია. ეს სიამოვნება იყო, მესიე, მადამ. ნახვამდის, პატარებო.

მიდიოდნენ და ცხელი ნაღველი ერეოდათ; მანქანას უნდობელი შიშის სიმძიმე აწვებოდა, ბავშვები კრიჭაშეკრულები იხდნენ, ნაღველიანი სახეებით. გარშემოც ნაღველი სუფევდა. ცუგს რომ მიუახლოვდნენ, ნიკოლმა, თითქოს კრუნჩხვამ მოუარაო, ძლივს თქვა

რალაც, რაც ადრეც ეთქვა — გზისპირა ყვითელი სახლი საღებავ-
შეუმშრალ სურათს ჰგავსო, მაგრამ ეს მხოლოდ ცდა თუ იყო იმისა,
რომ ჩასჭიდებოდა თოკს, უსწრაფესად რომ იხსნებოდა.

დიკმა საჭესთან დასვენება სცადა. ყველაზე ძნელი ჯერ წინ იყო.
იცოდა, მთელ ღამეს ნიკოლთან ჯდომა მოუწევდა ამ გაბზარული,
მთრთოლი სამყაროს აღსადგენად. ტყუილად კი არ არის, რომ
სიტყვა „შიზოფრენია“ პიროვნების ცნობიერების გახლეჩას ჰქვია.
ნიკოლი ან ის პიროვნებაა, ვისაც არაფრის ახსნა არ სჭირდებო-
და, ან ისეთი, ვისთვისაც არაფრის ახსნა არ შეიძლებოდა. მასთან
აქტიური და დაჯერებული, დაჟინებულიც კი უნდა ყოფილიყავი,
ცხად სამყაროში გამავალი გზა ყოველთვის ღია უნდა გქონოდა და
მისახვევ-მოსახვევები მაგრად ჩაგეკეტა. მაგრამ სწეულ გონებას მა-
ინც აქვს ელვარებაც და მოხერხებაც. მდინარესავით არის, ჯებირს
თუ ვერ გაარღვევს, გადმოხეთქს, თუ ვერ გადმოხეთქს, შემოუვლის
და ისე წავა, სხვა ადგილს ნახავს. აქ ერთი კაცი ვერას გახდება. დი-
კი გრძნობდა, ახლა საჭირო იყო, ნიკოლს თვითონვე მოერჩინა თა-
ვისი თავი; არ იჩქარებს, ნიკოლმა თვითონ გაიხსენოს ის მეთოდები,
რითაც ადრე კურნავდნენ და თვითონვე უარყოს ის მეთოდები. ჯერ
კი ისევ ძველ, შარშანწინდელ რეჟიმს უნდა მივმართო, ფიქრობდა
დაღლილი დიკი.

დიკმა გორაკს შემოუარა, გზის შემოკლება სცადა, რომ მალე
მისულიყვნენ კლინიკამდე. აქსელერატორს ფეხი დაადგა და უცებ
მანქანამ მკვეთრად მოუხვია ჯერ მარცხნივ, მერე მარჯვნივ, გადა-
იხარა, ორ ბორბალზე დადგა, და როცა ნიკოლის კოფილზე გამ-
ტერებულმა დიკმა საჭეს ჩაფრენილ მის გადარეულ ხელს მაგრად
დაარტყა, ისევ ისე, ოთხ ბორბალზე დადგა. მერე ისევ მოუხვია,
მოსწყდა და ფერდობზე დაქანებული, ხეს მიეჯახა. ბავშვები ყვი-
როდნენ, ნიკოლიც ყვიროდა, ილანძლებოდა. ძლივს მოიშორა მისი
ხელები სახიდან დიკმა. ჯერ ის აფიქრებდა, მანქანა ძალიან ხომ არ
იყო გადახრილი, ხომ არ ყირაუდებო, მაგრამ ვიდრე შიგ იჯდა, ვერ
გაიგებდა. ზევიდან ფრთხილად ამოვიდა, ორივე ბავშვი გადმოიყვა-
ნა. ნახა, მანქანა ქვევით არ ცურდებოდა და გაიმართა, სანამ კიდევ
რამეს მოიფიქრებდა. იდგა და კანკალებდა, მძიმედ სუნთქავდა.

— შენი! — იყვირა დიკმა.

ნიკოლი ხმამაღლა იცინოდა, არც რცხვენოდა და არც ეშინოდა.

ვინმე უცხოს ამ სცენისთვის რომ შეეხედა, ვერც მიხვდებოდა, რომ მისი ბრალი იყო ახლა ეს ამბავი; ბავშვს ონაერობა რომ გაუვა, ისე იჯდა და იცინოდა.

— გეცვალა ფერი! ხომ გეცვალა, — აღიზიანებდა დიკს, — სიცოცხლე გინდა, არა?

სიტყვები ისეთი დამაჯერებელი გამოუდიოდა, წამით დიკი შეეჭვდა, მართლა ჩემ გამო ხომ არ შეეშინდიო, მაგრამ ბავშვები დაინახა, მათი გაფითრებული სახეები, ხან დედას რომ შეაცქერდებოდნენ და ხან მამას და მოუხდა, ეს უაზროდ გაღიმებული სიფათი ერთი მაგრად მიენაყა.

მათ პირდაპირ, ტყიან ფერდობზე, სასტუმროს თეთრი შენობა მოჩანდა; საავტომობილო გზით იქამდე ხუთასი მეტრი მაინც იქნებოდა, გორაკზე თუ ახვიდოდი და გზას გადაჭრიდი, ასი იარდის გავლდა იქნებოდა საჭირო.

— ხელი ჩასჭიდე ტოპსის, — ლანიეს უთხრა დიკმა, — ოღონდ, მაგრად ჩასჭიდე და აი, იმ გორაკზე ადით ზევით, იქ ბილიკია, დაინახე? სასტუმროში რომ მიხვალთ, უთხარი, დაივერებს მანქანა და იმტვრათ-თქო, და მაშინვე ვინმე წამოვიდეს.

ლანიეს მომხდარი ამბისა ბევრი რამ არ ესმოდა, მაგრამ იგრძნო, აქ სხვა რაღაც იყო, რომ საშინელება დატრიალდა და ჰკითხა:

— შენ რას იზამ, მამა?

— ჩვენ აქ დავრჩებით, მანქანასთან.

წასვლისას არც ერთს არ შეუხედავს დედისთვის.

— ფრთხილად გადადი თ გზაზე! — მიამახა დიკმა, — ორივე მხარეს გაიხედეთ!

დიკმა და ნიკოლმა ერთმანეთს შეხედეს. თითქოს შუქი ელავდა აქეთ-იქითა სახლის ფანჯრებში. მერე ნიკოლმა ჩანთიდან სარკე ამოიღო და საფეთქლებზე ჩამოყრილი თმა გაისწორა. დიკმა ფერდობისკენ გაიხედა, ბავშვები უკვე აბობლებულიყვნენ. ფიჭვნარს რომ შეერევნენ და თვალს მიეფარნენ, თავის „რენოს“ შემოუარა. მიხვდა, მანქანას რაც სჭირდა და რანაირადაც გადაიყვანდა მერე აქედან. ას ფუტზე მაინც, დაქანების კვალი ზიგზაგად ჩანდა გაქედილ გზაზე; სიბრაზე არა, უფრო აუტანელი ზიზღი კი იგრძნო.

რამდენიმე წუთში სასტუმროს პატრონმაც მოიბრინა.

— ღმერთო ჩემო! — წამოიძახა მან, — როგორ მოხდა, დიდი სიჩ-

ქართ მოდით? იღბალი გქონიათ! ეს ხე რომ არა, მანქანა ძირს ჩაქანდებოდა.

ემილს შავი წინსაფარი ეკეთა, ფუნჩულა სახეზე ოფლი ჩამოსდიოდა და ისეთი რეალური და ნაღდი იყო, დიკმა, რაღაც ძალა იგრძნო, ნიკოლს ანიშნა, მანქანიდან გადმოსულიყო, მოგეხმარებო, მაგრამ ნიკოლი მიშველებას არ დაელოდა, მანქანიდან გადმოხტა, ფეხი დაუცდა, წაიბორძიკა და წაიქცეოდა, მაგრამ დროზე შეიკავა თავი. ნახა, რომ დიკი და ის კაცი მანქანას უტრიალებდნენ, რომ როგორმე დაეძრათ ადგილიდან, და გამომწვევი იერი მიიღო. ესეც უკვე კარგიაო, გაიფიქრა დიკმა და უთხრა:

— წადი ნიკოლ, ბავშვებთან ერთად დამელოდე.

მაგრამ მერეღა გაახსენდა, რომ ნიკოლს კონიაკი უნდოდა და სასტუმროში იოლად იშოვიდა. ემილს უთხრა, წვალებად არ ღირს, მძლოლი მოგა და დიდი მანქანით გზაზე გაიყვანოსო და მაშინვე წავიდნენ სასტუმროსკენ.

XVI

— წასვლა მინდა, — ფრანცს უთხრა დიკმა, — ერთი თვით, თვე-ნახევრით, რამდენითაც შევძლებ.

— რა თქმა უნდა, დიკ, წადით. თავიდანვე ხომ ასე შევთანხმდით, თქვენ თვითონ გინდოდათ სულ აქ ყოფნა. თუ თქვენ და ნიკოლი...

— ნიკოლთან ერთად არ მინდა წასვლა, მარტო მინდა. ამ ბოლო ამბაჟმა დამაგდო ლამის. დღე-ღამეში ორ საათს მაინც თუ მოვახერხებ დაძინება, მართლა საოცრება იქნება.

— ცოტა ხანს გინდათ გაცალკევდეთ?

— მე ჩემი თავისგან მინდა გავცალკევდე. მოიხედეთ, ფრანც, ბერლინის ფსიქიატრთა კონგრესზე რომ წავიდე, აქ უჩემოდ გაართმევთ თავს? უკვე სამი თვეა ნიკოლი კარგად არის... ღმერთო ჩემო, ფრანც, მთელ ქვეყანაზე თქვენ ხართ ერთადერთი, ვისაც შემიძლია ეს ვთხოვო.

ფრანცმა რაღაც წაიბუზღუნა. ერთ მშვენიერ დღეს შეიძლება მოჰხერხდეს კიდევ თავისი პარტნიორის ამბაჟზე ფიქრი.

ერთი კვირის მერე დიკი ციურიხის აეროპორტში დიდ თვითმფრინავში ჩავჯდა და მიუნხენს გაემგზავრა. თვითმფრინავში უფ-

რო ცხადად შეიგრძნო, რა დაღლილიც იყო. ნელ-ნელა ეპარებოდა სიმშვიდე. ფიქრი არ უნდოდა, ყველა თავის ანაბარა იყოს, ძრავებმა რამდენიც უნდათ, იმდენი იგუგუნონ, კლინიკებში ის ხალხი იყოს, ვინც არის, მფრინავემა კი ამ თვითმფრინავს მიხედოს კარგად. კონგრესის ერთ სესიასაც კი არ დავესწრებიო, ფიქრობდა. ისედაც შეეძლო წარმოედგინა — ბლეილერი და უფროსი ფორელი ახალ ტრაქტატებს წაიკითხავენ, მათი გაცნობა შინაც შეიძლება და იქნებ ასეც ჯობდეს. მერე ის ამერიკელი გამოვა და თავის პაციენტებზე ილაპარაკებს. იმაზე, რომ ადრეულ გონებასუსტობას კბილების ამოღებით ან ნუშისებრი ჯირკვლების მოწვით კურნავს და ყველა ოდნავი ირონიით, მოჩვენებითი ზრდილობითა და ინტერესით მოუსმენს. ამერიკა ხომ ასე ძლიერი და ასე მდიდარი ქვეყანაა. ამერიკელები სხვებიც იქნებიან. წითური შვარცი წმინდანის სახითა და ულვეი მოთმინებით, რის წყალობითაც, გაორებული, ძველსა და ახალ სამყაროს შუა მოქცეულა, და კიდევ ერთი ოციოდე ფსიქიატრი, უფრო კომერსანტები, თაღლითებს რომ ჰგვანან და პრესტიჟის ასამაღლებლად ჩამოდიოდნენ. აქ ჩამოსვლა ხომ მერე ხეირად ექცეოდათ კრიმინალურ პრაქტიკაში. იციან ეს, და კიდევ იმისთვის, რომ ახალ-ახალი სოფიზმებით ავსებულებს, მერე პირი მოეხსნათ და ელაპარაკათ. ერთმანეთში აერიათ რეალური თუ მოჩვენებითი ღირებულებები. ცინიკოსი ლათინისტებიც იქნებიან, და ფროიდის რომელიმე ვენელი მოწაფეც. საუკეთესო, გამორჩეული, დიდი იუნგი იქნება მხოლოდ, სუპერმხნე და თავაზიანი, ანთროპოლოგიის უღრანიდან სკოლის ბიჭების ნევროზებზე რომ გადადის ხოლმე ლაპარაკისას. კონგრესზე პირველები ამერიკელები იქნებიან. ამის მერე უფრო ძლიერი ევროპული სიცოცხლე გამოვლინდება და საბოლოოდ ამერიკელები თავიანთ კოზირს ჩამოვლენ, — სტიპენდიებზე, ახალი დიდი კლინიკებისა თუ სასწავლებლების გახსნასა და კოლოსალურ შეწირულობაზე გამოაცხადებენ და იმ ციფრებზე ევროპელებს ფერი წაუვით, ადგებიან და მორიდებით წავლენ-წამოვლენ, მაგრამ დიკი იქ არ იქნება და არც ამას ნახავს.

თვითმფრინავი ფორარლბერგის ალპებს უვლიდა და შევიცარიული სოფლების დანახვაზე დიკს პასტორალური სიმშვიდე ეუფლებოდა. ხუთი ან ექვსი სახლი, მეტი არა, შუაში ეკლესიით. ყველა სოფელი ასეთი იყო. მაღლიდან როგორ უბრალო ჩანდა დედამიწაზე

ყველაფერი, ისე უბრალო, როგორც თამაში თოჯინებთან და სა-
თამაშო ჯარისკაცებთან, თუნდაც სასტიკი, მკაცრი თამაში. ალბათ
ყველაფერს ასე უყურებენ გადამდგარი სახელმწიფო მოღვაწეები თუ
მხედართმთავრები და ეტყობა სხვებიც. ასე თუ ისე, ყველაზე უკეთ
ასე ისვენებ.

იქითა მხრიდან ინგლისელმა დიკთან მუსაიფი მოიწადინა, მაგ-
რამ ბოლო ხანებში, დიკს, ცოტა არ იყოს, აპათია ჰქონდა ინგლისე-
ლებისადმი. ინგლისს თავაწყვეტილი ორგის მერე შინდაბრუნებულ
მდიდარ კაცს ადარებდა, რაღაცას რომ რომაეებს და შინაურებს სა-
თითაოდ ესაუბრება, მაგრამ ყველა ხვდება, ასე რაღაც იქცევა ახ-
ლა. უნდა ისევ ყველაფრის ბატონ-პატრონი იყოს სახლში.

აეროპორტის ჯიხურებში დიკს რამდენიმე ჟურნალი ეყიდა: „სენ-
ჩერი“, „მოუშნ პიქჩერ“, „ილუსტრასიონ“ და „ფლაიგენდე ბლე-
ტერ“, მაგრამ კითხვაზე უფრო კარგი ის იყო, ფიქრში სოფლებში
დაშვებულიყო და ყველასთვის ხელი ჩამოერთმია, ელაპარაკათ. იმ
ეკლესიებშიც შევიდოდა, როგორც იმ ერთ დროს ბაფალოში, მამის
ეკლესიაში წირვას რომ ესწრებოდა და გარშემო გახამებული საკვი-
რო ტანსაცმლის ობის სუნი სცემდა, ბიბლიურ სიბრძნეს ისმენდა,
ჯვარზე გაკრული კედებოდა და ნათელ ეკლესიაში მიუჩენდნენ გან-
სასვენებელს; და მაშინდელივით, ახლაც იტანჯებოდა, რადგან უკა-
ნა მერხზე ის გოგო იჯდა და ყოყმანობდა, თეფშზე რამდენი ცენტი
დაედო შესაწირად, ხუთი თუ ათი.

ინგლისელმა რაღაც უთხრა, ალბათ ისე, გამოლაპარაკებისთვის
და მერე ჟურნალები სთხოვა. დიკს გაუხარდა, ახლა კი თავს და-
მანებებსო და ოთხივე მისცა. ისევ თავის ამ მოგზაურობაზე ფიქრს
გაჰყვა, გრძელბეწვა ავსტრალიური ქურქი შემოიხვია — ცხერის
ტყავში მგელიო, და ქვეყნის სიამენი წარმოიდგინა. დაინახა ხმელ-
თაშუა ზღვა, გაუხუნარი და უმანკო და ახლომახლო ზეთისხილე-
ბი მტვრიან მიწაზე, შხისფერისგან უდაბნოსფერი რომ ედებოდა...
საონასთან გლეჯის გოგოს განათებული კათოლიკური კურთხევა-
ნივით ვარდისფერი და მქრქალი სახით, ხელში აიყვანს, საზღვარს
იქით გადააცილებს...

...მაგრამ ის გოგო სადაც იყო, იქვე დატოვა, უფრო შორს უნდა
წავიდეს ჩქარა, საბერძნეთის კუნძულების, უცხო პორტების ღრუ-
ბელ-ნისლი წყლებისა და უცხო ნაპირზე დარჩენილი ქალწულის-

კენ, პოპულარული სიმღერების მთვარისკენაც უნდა წავიდეს... ეს ჭაბუკობის დროინდელი ხარახურა დიკს მესხიერების ერთ კუნტულში ეყარა, მაგრამ მაინც ამით, იმ ხუთი-ათი ცენტის ამბით იყო, რომ წამებული აზრი ელაგდა.

XVII

ტომი ბარბანი იყო თუ იყო. ტომი გმირი იყო — დიკს მარინპლაცტზე შემოხვდა მიუნხენში, ერთ იმ კაფეში, სადაც „პატარა კამათელზე“ შეიყრებოდნენ ხოლმე და მოთამაშეები კამათელს აგორებდნენ. ჰაერში პოლიტიკაზე ლაპარაკის სუნი ტრიალებდა და ბანქოს ტყაპანის ხმა ისმოდა.

ტომი მაგიდასთან იჯდა და თავისი მეომრული სიცილით იცინოდა: — უმბუ-ჰა-ჰა! ბუერს არ სვამდა, გულადი იყო და ამით იგებდა. მეგობრებს ცოტა ეშინოდათ კიდევაც მისი. ამას წინათ ვარშაველმა ქირურგმა თავის ქალიდან ერთი მერვედი ამოუღო, თმისქვეშა ქსოვილი ჯერ არ შეზრდოდა და იმ კაფეში ყველაზე უღონოსაც კი მუშტის ოდნავი ჩარტყმითაც შეეძლო მოეკლა.

— იცნობდეთ, თავადი ჩილიშჩევი, — ჭაღარა, შეფერთხილი რუსი იყო, ასე, ორმოცდაათი წლისა, — და მისტერ მაკკიბენ — მისტერ ჰენან! — ჰენანი, შავთმიანი და შავთვალა კაცი, დიდი მასხარა ვინმე იყო და დიკს მაშინვე უთხრა:

— სანამ ერთმანეთს ხელს ჩამოვართმევდეთ, ერთი ეს მითხარით, რა ხდება, აბრიყვებთ მამიდაჩემს თუ რა?

— როგორ, მე...

— დიახ, თქვენ. და საერთოდ, რისთვის ჩამოხვედით აქ, მიუნხენში?

— უმბა-ჰა-ჰა! — გაიცინა ტომიმ.

აღბათ გყავთ მამიდეები, არა? ჰოდა, სხვებისას თავი დაანებეთ, სხვებთან რა გინდათ.

დიკს გაეცინა, ჰენანი კიდევ სხვა იერიშზე გადავიდა:

— სიტყვა აღარ გავიგონო მამიდეებზე. საიდან ვიცი, იქნებ სულაც თვალის ახვევა გინდოდათ. არა, მართლა, მოდის კაცი, არაჟინ არაფერი იცის მასზე, ის კი, მოსულიც არ არის და მამიდეებზე იწყებებს ლაპარაკს. რა ვიცი, აბა, რა გაქვთ გულში?

ტომის ისევ გაეცინა, მერე გულლიად, მაგრამ მოჭრით უთხრა:

— გეყოფათ, კარლი, ნუ აცურდით. დიკ, ჩამოჯექით და თქვით, როგორ ხართ, ნიკოლი როგორ არის?

ამ კაცებში დიდად არაფერ მოსწონდა და არც ვინმეს გამო თავის რაღაც განგებ დაჭერა სჭირდებოდა. ახლა მოდუნდა, ისვენებდა აქ, რომ ხელახალ ბრძოლას შესდგომოდა, იმ კარგი ათლეტივით, რომელიც თავდაცვაზეც გადადის ხოლმე, იმისათვის, რომ დროში მოიგოს და მერე მიაწვეს. წვრილფეხობა კი, როცა ისვენებს, მაშინაც კი დაჭიმულია და დაწყვეტაზე აქვს ნერვები.

ჰენანი მაინც ვერ დაცხრა, პიანინოსთან მივიდა, რამდენიმე აკორდი აიღო, დროდადრო დიკს გადახედავდა და ჩაიბუტბუტებდა, „მამიდათქვენები“, მერე და მერე კადენციით¹ ჩაიმღერა, — განა გითხარ მამიდა, არა, გითხარ, რა მინდა.

— ჰო, როგორ ხართ? — გაუმეორა ტომიმ, — მთლად ისე... — ზუსტ სიტყვას ეძებდა, — უდარდელი არ ჩანხართ, უწინდელივით, ისეთი ჰეწი... ხვდებით, რისი თქმაც მინდა.

რემარკა ნართაულად ეჩვენა დიკს. ცხოვრების ძალა ძველებური ვეღარ გაქვთო, თითქოს უთხრეს, რაღაცის სათქმელად მოემზადა თვითონაც და ტომისა და პრინც ჩილიშჩევის უცნაურ თარგზე აჭრილ, ფანტასტიკურ კოსტიუმებს შეხედა, ბილ-სტრიტზე კვირაობით მოსეირნეებს ჰგავდნენ, მაგრამ თავადმა დაასწრო და აუხსნა.

— ვხედავ, კოსტიუმებზე გვიყურებთ, — თქვა მან, — ჩვენ რუსეთიდან ჩამოვედით ახლახან.

— პოლონეთში გამოვიარეთ, კოსტიუმები სასახლის კარის მკერავმა შეგვიკერა, — უთხრა ტომიმ, — ჰო, არა ვხუმრობ, პილსუდსკის პირადმა მკერავმა.

— ტურისტებად იყავით? — ჰკითხა დიკმა.

ორივემ გადაიხარხარა, თავადი ზღვარგადასულად ურტყამდა ხელს ტომის ზურგზე.

— ზუსტად, ტურისტებად, თანაც კარგა ხნით.

¹ კადენცია — ჰარმონიული ან მელიოდიური საქცევი, რომელიც მუსიკალურ ნაწარმოებს ან მის ნაწილს დაბოლოების ხასიათს აძლევს; რომელიმე საკრავისთვის ორკესტრთან ერთად შესასრულებელ ნაწარმოებში ბრწყინვალე, ვირტუოზული ხასიათის ეპიზოდი, რომელსაც სოლისტი ასრულებს ორკესტრის გარეშე. აქ: ვირტუოზულად, შთამბეჭდავად.

დიკი ელოდა, გამაგებინებენო. მისტერ მაკკიბენმა გააგებინა ორი სიტყვით:

— გამოქცეულები არიან!

— აი, ამას კი ვეღარ ვიგებ მაგ ამბავში, — თქვა მისტერ მაკკიბენმა, — მაინც რად უნდა დაეშალათ თქვენთვის წამოსვლა?

პიანინოსთან მჯდარი ჰენანი წამოდგა და დანარჩენებს თვალი ჩაუკრა.

ლაპარაკი ისევ ჩილიშჩევსა და ტომიზე გადავიდა, არ გემინოდათო? — ჰკითხეს.

— როცა ციოდა, მაშინ, — თქვა ტომიმ, — სიცოცხის ყოველთვის მეშინია, ომშიც კი მეშინოდა.

მაკკიბენი წამოდგა.

— მე უნდა წავიდე, ხვალ დილით ინსბრუკში მივდივარ ცოლით, შვილებით და გუვერნანტით, მანქანით წავალთ.

— ხვალ მეც ინსბრუკში უნდა წავიდე, — თქვა დიკმა.

— რას ამბობთ! — წამოიძახა მაკკიბენმა, — ჩვენთან ერთად წამოდი. დიდი „პაკარდი“ მაქვს, ბევრნიც არა ვართ, ცოლი, ბავშვები, მე... და გუვერნანტი...

— მე, ალბათ...

— ცხადია, მთლად გუვერნანტიც არ არის, — დაუმატა მაკკიბენმა და თითქმის პათეტიკურად შეხედა დიკს, — სხვათა შორის, ჩემი ცოლი თქვენს ცოლისდას, ბები უორენს იცნობს.

მაგრამ დიკს იქ გარევის თავი არ ჰქონდა.

— ორ ნაცნობს უკვე შევუთანხმდი, ერთად მივდივართ.

— ო, — მაკკიბენს გული დასწყდა, — რას ვიზამთ, მაშინ დაგემშვიდობებით...

მოშორებით მაგიდის ფეხზე მიბმული წმინდა სისხლის ორი ტერიერი აუშვა, რომ თავის ძაღლებიანად წასულიყო. დიკმა წარმოიდგინა ინსბრუკის გზაზე ძლივს მიმავალი გაჭედილი „პაკარდი“ შიგ ცოლ-ქმარი მაკკიბენებით, მათი შვილებით, ბარგი-ბარხანით, მოწკავეწკავე ძაღლებით და გუვერნანტით.

— გაზეთში წერია, რომ იციან, ვინც მოკლა. — ტომის ხმა გაიგონა დიკმა, — მაგრამ რაკი სპიკიზი¹ იყო ის ადგილი, სადაც ეს მოხდა, ბიძაშვილებს არ უნდათ გაახმაურონ. ამაზე რას იტყვით?

¹ მაგარი სასმელებით უკანონოდ მოვაჭრე ბარი (ამერიკ. უარგ.).

- ოჯახის სახელს უფრთხილდებიან.
- ჰენანმა აკორდი აიღო, რომ ყურადღება მიექცია.
- ჩემი აზრით, — თქვა მან, — რაც ადრე დაწერა, ისიც არ იყო დიდი რამე, ევროპელებს რომ თავი დაჰვანებოთ, ამერიკაშიც ცოტა როდი წერს ისევე, როგორც ნორთი წერდა.
- დიკი ახლავდა მიხვდა, რომ ეიბ ნორთზე ლაპარაკობდნენ.
- ჰო, ოღონდ იმ სხვაობით, რომ ეიბი პირველი იყო, — თქვა ტომიმ.
- ეგრე არ არის, — დაჟინებით ამბობდა ჰენანი, — მეგობრების ბრალია, კარგი მუსიკოსის სახელი რომ ჰქონდა, მის გაუთავებელ ლოთობას მაგით ხსნიდნენ...
- ვისზე ამბობთ, ეიბ ნორთზე ლაპარაკობთ? — იკითხა დიკმა,
- ეიბს რამე მოუვიდა? რა მოუვიდა?
- დილანდელი „ჰერალდი“ არ წაგიკითხავთ?
- არა.
- ეიბი მოკვდა. ნიუ-იორკის სპიკიზიში სასიკვდილოდ სცემეს. ძლივს მივიდა თავის რეკეტ-კლაბამდე და იქ მოკვდა.
- **ეიბ ნორთი?**
- ჰო, გახეთშია...
- **ეიბ ნორთი?** — დიკი წამოდგა, — მართლა იცით, რომ მოკვდა? ჰენანი მაკებიტენს მიუბრუნდა.
- რეკეტ-კლაბამდე არ მისულა, ჰარვარდ-კლაბში მოკვდა. ეგ რეკეტ-კლაბის წევრი არ იყო.
- „ჰერალდში“ ასე წერია, — დაჟინებით ამბობდა მაკებიტენი.
- შეცდომაა, გეუბნებით, ასე არ არის.
- **სასიკვდილოდ სცემეს სპიკიზიში.**
- რეკეტ-კლაბში თითქმის ყველას ვიცნობ, — ამბობდა ჰენანი,
- ეგ ჰარვარდ-კლაბში იყო.
- დიკი წამოდგა, ტომიც ადგა. თავადი ჩილიშჩევი უდიდძამო ფიქ-რისგან გამოერკვა, შეიძლება ისევე რუსეთიდან გამოქცევის შანსზე ფიქრობდა, ამაზე უკვე იმდენი ეფიქრა, რომ იოლად ვეღარ მოიშორებდა, ადგა და ამათ მიჰყვა თვითონაც.
- **ეიბ ნორთს სცემეს და მოკვდა.**
- რა გზით, რანაირად მიდიოდა სასტუმროში დიკი, ვერ გრძნობდა. ტომი ლაპარაკობდა.

— მკერავს ველოდებით, რომ დაამთავროს, რამდენიმე კოსტიუმი შევუკვეთეთ და როგორც კი მზად იქნება, პარიზში წავალთ. ბირჟის მაკლერობას მინდა ხელი მოვკიდო და იქ ასე ვერ გამოვჩნდები, არ მიმიღებენ. ამერიკაში თქვენთან ახლა ყველა მილიონს აკეთებს. ხვალ მართლა მიდიხართ? ერთხელაც კი ვერ ვისადილებთ ერთად. მგონი, მიუნხენში თავადს ქალი ჰყავდა ადრე. დაურეკა, მაგრამ უთხრეს, ხუთი წლის წინათ გარდაიცვალაო. დღეს მის ორ ქალიშვილთან ვიქნებით სადილზე.

თავადმა თავი დაიქნია.

— იქნებ დოქტორ დაივერისთვისაც მომეხერხებინა.

— არა, არა, — ჩქარა თქვა დიკმა.

მაგრად ეძინა, უსიზმრებოდ. ფანჯრიდან სამგლოვიარო მარშის ყრუ ხმა მოესმა და იმან გააღვიძა. ქუჩაში გრძელ მწკრივად მიდიოდნენ 1914 წლის ნაცნობ მუზარად-უნიფორმიანები, სქელი მამაკაცები ფრაკებითა და ცილინდრებით, ბიურგერები, არისტოკრატები, უბრალო ხალხი. ვეტერანების საზოგადოებას ომში დაცემულთა საფლავებზე გვირგვინები მიჰქონდა. ნელა და ღინჯად მიდიოდნენ, ძველი დიდების, დაკარგულ ძალის, დაუწყებელი მწუხარების პატოვსაცემად. სახეზე ფორმალური სევდა ეხატათ, მაგრამ დიკს, მათ შეხედვაზე ლამის ფილტვები დაეხეთქა. იმიტომ, რომ ეიბი მოკვდა, იმიტომ, რომ ათი წლის წინათ წაუვიდა ახალგაზრდობა.

XVIII

ინსბრუკში დღის მიწურულს ჩავიდა, ბარგი სასტუმროში გაგზავნა და ქუჩებს დაუყვა. ოთხ ახალბედა იეზუიტს¹, უნივერსიტეტის ბაღში ხეივანს რომ აუყვებოდ-დაუყვებოდა, წიგნები ეჭირათ და ჩასცქეროდნენ. მზე ჩავიდა და უძველესი ალყებისა და წლისთავების, ქორწინებების მარმარილოს მოწმენიც გაქრენ; დიკმა მწვანე ბარდის წვნიანს და წვრილ ძეხვს ოთხი კათხა პლზენური ლუდი დააყოლა და კაიზერის თავშესაქცევის საშიშ დესერტზე უარი თქვა.

¹ იეზუიტი — კათოლიკური ეკლესიის ყველაზე რეაქციული ორდენის, ე.წ. „იესოს საზოგადოების“ წევრი (იეზუიტთა ორდენი XVI საუკუნეში შექმნა ვენატე ლოიოლამ); გადატ. ითქმის ფარისეველ, ვერაგ, ორპირ აღამიანზე, რომლისგანაც ყოველგვარი სისამაგლეა მოსალოდნელი.

გადმოწოლილი მთების მიუხედავად, შვეიცარია მაინც შორს იყო. ნიკოლიც შორს იყო. საღამოთი, სასტუმროს ბაღში სეირნობისას, ნიკოლზე ფიქრობდა. ფიქრობდა სიყვარულითა და განმარტოებით იმაზე, რაც საუკეთესო იყო ნიკოლში. გაახსენდა, როგორ მოიბრინა ერთხელ მასთან ცვრიან ბალახზე თხელი სანდლებით, მთლად რომ დასველებოდა და დიკის ფეხსაცმელზე შედგა, უფრო ახლოს მიიწია და სახე გადაშლილ წიგნივით მიუახლოვა.

— როგორ გიყვარვარ ახლა, ძალიან? — ჩურჩულით უთხრა, — მე არ მოვითხოვ, რომ ყოველთვის ასე გიყვარდე, მაგრამ ძალიან გთხოვ, არ დაიფიწყო ეს საღამო. საღდაც, გულში, მე სულ ისეთი ვიქნები, როგორიც ახლა.

დიკი კი გამოიქცა, თავის გადარჩენისთვის გამოიქცა და ამაზე ფიქრობდა. დაკარგა თავისი თავი და როდის, რომელ დღეს, კვირას, თვეს ან წელიწადს, ეს არ იცოდა. ოდესღაც ჰქონდა მოვლენების წვდომის უნარი, მაშინ ცხოვრების ყველაზე რთულ მხარესაც კი მარტივი პაციენტების პრობლემასავით გადაჭრიდა ხოლმე. იმის მეორე კი, რაც ნიკოლი ნახა ციურიხის ტბაზე, და მერე, როზმერისთან შეხვედრამდე, ეს უნარი წართმეოდა.

ღარიბული ეკლესიის მრევლში არსებობისთვის მამამისის ბრძოლის შემყურე დიკმა, თუმცა ბუნებით მომხვეჭელი არ ყოფილა, ისწავლა ფულის ფასი. არა, ეს იმის გამო კი არ მოხდა, უზრუნველი რომ ყოფილიყო. ეს ბუნებრივი იქნებოდა. არა, ნიკოლს როცა ირთავდა, ყველაზე მეტად იმ ხანებში სჯეროდა საკუთარი თავის. მაშინ იყო თუ იყო, რომ ფეხზე იდგა და მიუხედავად ამისა, მაინც გადაყლაპეს, როგორც „გიგოლო“¹ და რაღაცნაირად თვითონაც წავიდა დათმობაზე, რომ მთელი თავისი არსენალი უორენების საგვარეულო სეიფებში ჩაკეტულიყო.

„საჭირო იყო საქორწინო მოლაპარაკების ევროპულ სტილზე შედგენა, მაგრამ ჯერ კიდევ ბევრი რამ წინ არის, რვა წელი ამაოდ დავკარგე, რომ მდიდრებისთვის ადამიანური წესიერების ანაბანა მესწავლებინა, მაგრამ ხელის ჩაქნევა ჯერ ადრეა. ჯერ კიდევ ბევრი კოზირი მაქვს“.

უაზროდ დაქებტებოდა, წაბლისფერშეპარულ ვარდისფერ ბუჩ-

¹ გიგოლო (ფრანგ.) — დაქირავებული პარტნიორი საცეკვაო მოედანზე.

ქებს გარს ნოტიო ხვეულა გვიმრები ერტყა. ოქტომბრის თბილი საღამო იდგა, მაგრამ დიკს ტვიდის ბოლომდე შეკრულ ქურთუკშიც არ სცხელოდა. რეზინის პატარა ღილ-კილოც შეეკრა, შავმოიისფრო ხეს ქალის ფიგურა გამოეყო, დიკმა შეიცნო, სასტუმროდან გამოსვლისას ვესტიბიულში რომ იდგა, ის ქალიშვილი იყო. ახლა ვისაც კი მშვენიერ ქალს დაინახავდა, ყველა უყვარდა. უყვარდა მათი შორს აღანდული სილუეტი, კედელს აკრული მათი ჩრდილი.

ქალიშვილი ზურგით იდგა და ქალაქის ჩირაღდნებს გასცქეროდა. დიკმა ასანთი გაკრა, იმ ვარაუდით, იქნებ ხმაზე მოტრიალდესო, მაგრამ ქალიშვილი არც შერხეულა.

გამოწვევა? თუ პირიქით, არად ჩაგდება? უბრალო სურვილებისა და ამ სურვილების ასრულების სამყაროს დიდხანს იყო მოშორებული და ეს გაუბედავსა და მერყევს ხდიდა. ალბათ, მინერალურ წყლებზე აქ აგარაკად ჩამოსულებს რაღაც კოდი აქვთ და იმით პოულობენ სწრაფად ერთმანეთსო, ფიქრობდა დიკი.

საჭირო სვლას იქნებ მისგან ელოდებიან, უცნობი ბავშვები ერთმანეთს რომ დაინახავენ, გაიღიმებენ და იტყვიან ხოლმე, — მოდი, ერთად ვითამაშოთ.

ოდნავ მიუახლოვდა, ჩრდილი შეირხა. ახლა კი დასცხებენ, როგორც მოხეტიალე მედაფდაფე ბიჭებს. ეს ამბავი აღარც ახსოვს, როდის და ვინ უამბო, მაშინ თვითონაც ბიჭი იქნებოდა. გული გამალებით უცემდა გაურკვევლის, შეუსწავლელის, გამოუკვლეველ-ამოუხსნელის სიახლოვით. უცებ დიკი მოტრიალდა, მაშინვე ქალიშვილიც შეირხა და შავმოიისფრო ფოთლიანი არშიაც დაირღვა, რადგან ქალი თვითონვე იყო ამ არშიაში. ბადის მერხს შემოუარა და ნელი, მაგრამ მტკიცე ნაბიჯით სასტუმროსკენ მიმავალ ბილიკზე გადავიდა.

მეორე დილას დიკი, ორი მთამსვლელი და გამცილებელი ბირკარშპიტცეზე ასვლას შეუდგნენ. უკან დარჩა მაღალმთიანი საძოვრები, გულს ახარებდა სადღაც ქვევიდან ამოსული ზანზალაკების წკრიალა ხმა. ახლავე უხაროდა, რომ ღამეს მთაში, ქოხში გაათენებდა. მოსწონდა დაღლა, მოსწონდა, რომ გამცილებლის მორჩილი იყო და არავინ იცნობდა აქ. მაგრამ შუადღით ამინდი შეიცვალა, მოშავო ხორხოშელა წამოვიდა და სეტყვაც მოჰყვა, მთებში ჭექა-ქუხილის ხმა დაირხა. დიკსა და ერთ ალპინისტს კიდევ

უნდოდათ გზის გაგრძელება, მაგრამ გამცილებელმა უარი თქვა. დასანანია, მაგრამ სხვა გზა არ იყო. დაშვებისას ფეხი უსხლტებოდათ. ინსტრუქში დაბრუნდნენ, რომ ხვალ დილით ადრე ისევ გზას დასდგომოდნენ.

ცარიელ რესტორანში ერთი ბოთლი იქაური, მაგარი ღვინო დალია სადილზე და მერე უცებ შეუცნობელმა ღელვამ მოიცვა, შეუცნობელმა მანამ, სანამ ბაღზე არ გაიფიქრა. ვახშამდე კიდევ შეხვდა იმ ქალიშვილს ვესტიბიულში. ახლა ქალიშვილმა შეხედა და სიმპათიითაც, მაგრამ ამანაც უფრო გაუძაფრა ნაღველი: „რისთვის, შემძლო რამდენიც გინდა, იმდენი მშვენიერი ქალი მყოლოდა თავის დროზე, მაგრამ ახლა რად მინდა ამის დაწყება, როცა ძველი სურვილებიდან ნატამალიც კი აღარ შემომრჩა?“

წარმოსახვამ შორს წაიყვანა, მაგრამ უწინდელი ასკეტიზმი, ბევრ რამეზე რომ უარს ათქმევინებდა, ახლაც ყველაზე მაღლა დადგა. „დემერთო, შემძლო, რივიერაზე წავსულიყავი და ხვალვე ჯეინის კარიკამენტოსთან ან პატარა უილბერჰეისისთან გამეთია ღამე. ოღონდ ღირს კი ამ წლების ასე იოლი და მისაწვდომი გზის შემოკლება?“

მაგრამ ღელვა არ დაუცხრა და ვერანდიდან თავის ოთახში ავიდა, რომ ფიქრს მისცემოდა. იქ ხელს არავინ შეუშლიდა. მარტოობა, ფიზიკური თუ სულიერი, სევდას ბადებს და სევდა კი უფრო აძლიერებს მარტოობას.

ხვეით ასული, ოთახში მიდი-მოდოდა, ფიქრობდა, მთამსვლელის სველ ტანსაცმელს იხდიდა თან და ოდნავ თბილ რადიატორზე ფენდა; ისევ დახედა ნიკოლისგან გამოგზავნილ ტელეგრამას. როცა კი დიკი წავიდოდა, ყოველდღე ასე უგზავნიდა. ტელეგრამა ვახშამობამდე მოვიდა, დიკმა არ გახსნა, შეიძლება იმ ბადის გამოც. ახლა გახსნა. კაბლოგრამა¹ იყო ბათულოდან, ციურიხის გავლით გამოგზავნილი.

„მამათქვენი მშვიდად აღესრულა წუხელ ღამით.
ჰოლმსი“.

მწვავე ტკივილმა დაუარა, დაიძაბა, ტკივილმა ჯერ მუცელში გაჰკრა, მერე წელში, და ყელში მოაწვა.

¹ კაბლოგრამა (ფრანგ.) — წყალქვეშა კაბელით გადაცემული ტელეგრამა (დეპეშა).

კიდევ ერთხელ გადაიკითხა და საწოლზე ჩამოჯდა გამტკერებულნი, მძიმედ სუნთქავდა; ჯერ ვერ მოეშორებინა ეგოისტური აზრი, მშობლის სიკვდილის შეტყობისას ბავშვს რომ უჩნდება, — რა მეშველება, როცა ყველაზე ძლიერი და დიდი მფარველი აღარ მყავს?

ამ ატავიზმმა¹ რომ გაიარა, ისევ სიარული დაიწყო ოთახში, ზოგჯერ ჩერდებოდა და კაბლოგრამას დახედავდა. ჰოლმსი მამის თანაშემწედ ითვლებოდა, მაგრამ უკვე ათი წელია, რაც ფაქტობრივად თვითონ იყო სამრევლო მღვდელი. რით მოკვდა? სიბერით — სამოცდათხუთმეტი წლისა იყო. კარგა ხანს იცოცხლა.

დიკს იმაზე ეწვოდა გული, რომ მარტო მოკვდა. ჯერ ცოლის სიკვდილს მოესწრო, მერე ძმები და დები დაკარგა, ბიძაშვილები კი ჰყავდა ვირჯინიაში, მაგრამ ღარიბები იყვნენ და ჩრდილოეთში ვერ წავიდოდნენ, იმიტომაც აწერდა დეკემას ჰოლმსი ხელს. დიკს მამა უყვარდა. დღემდეც კი, ძალიან ხშირად ცდილობდა წარმოედგინა, რას გააკეთებდა მამამისი ან როგორ მოიქცეოდა, დიკი რომ ყოფილიყო. დიკი მას შემდეგ, რაც ერთიმეორის მიყოლებით დაიხოცნენ მისი დები, რამდენიმე თვეში დაიბადა და მამას ეშინოდა, ერთადერთი შვილი დედამ არ გაანებიეროსო. ამიტომაც თავიდანვე თვითონ ითავა ვაჟიშვილის აღზრდა. მაშინაც უკვე დაღლილი იყო ცხოვრებით, მაგრამ მოწოდების სიმაღლეზე ყოფნა მაინც შეძლო.

ზაფხულობით მამა-შვილი ქალაქში ერთად დადიოდა ფენსაცმელების გასაწმენდად. დიკს განამებული ტილოს მატროსის კოსტიუმში ეცვა ხოლმე, მამას თავისი საუცხოო სამოსელი პასტორისა. დიკი ლამაზი, მოხდენილი ყმაწვილი იყო და მამა ძალიან ამაყობდა მისით. შვილს ჩააგონებდა, რაც თვითონ იცოდა ცხოვრებაზე, უფრო მეტად უბრალო და ურყევ ჭეშმარიტებებს, იმას, რაც თვით მას, მღვდელს შეეძლო ესწავლებინა.

— ერთხელ, იმხანად სასულიერო წოდება ახალი მიღებული მქონდა, ერთ სახლში მომინდა მისვლა, უცხო ქალაქში. შევდივარ ხალხით საესე სასტუმრო ოთახში და არ ვიცი, ვინ არის მასპინძელი. სტუმრებს შორის რამდენიმე ნაცნობი კი შევამჩნიე, მაგრამ არავისთვის მიკითხავს რამე და პირდაპირ ოთახის სიღრმეში, ფანჯარასთან მჯდომ ჭაღარა ქალთან მივედი და ჩემი თავი წარუვდგი-

¹ ატავიზმი — ცოცხალ ორგანიზმში ისეთი ნიშნის გამოვლენა, რაც დამახასიათებელია მისი შორეული წინაპრებისთვის; გადატან. საერთოდ, რისამე ვადმონაშთი.

ნე. იმის მერე ბევრს დაუახლოვდი იმ ქალაქში და ბევრი მეგობარი შევიძინე....

ასეთ რამეს გუფლიად ჰყვებოდა. მამამ იცოდა თავის ფასი და მთელი ცხოვრება არ დაუკარგავს ის სიამაყე, თავისი გამზრდელი ორი ამაყი ქვრივისგან რომ გადმოეცა. ისინი მას იმ რწმენით ზრდიდნენ, რომ არაფერია იმაზე უფრო დიდი ღირსება, ვიდრე „სიკეთის ინსტინქტები“, — ვაჟკაცობა, ზრდილობა და პატიოსნება.

მამას ყოველთვის მიაჩნდა, რომ ცოლის მცირე მემკვიდრეობა ვაჟიშვილს ეკუთვნოდა და სასწავლებელშიც და სამედიცინო კოლეჯში სწავლის წლებშიც დიკს ყოველ წელს, სამ თვეში ერთხელ ჩეკს უგზავნიდა. ის ერთი იმათგანი იყო, ვისზედაც მოოქრულ საუკუნეში, აქსიომასავით იტყოდნენ ხოლმე: — უდავოდ ჯენტლმენია, მაგრამ უფხოა.

...დიკმა გაზეთისთვის გაგზავნა ბიჭი. ამერიკაში მიმავალი გემის რეისი ისე შეარჩია, ოთახში წინ და უკან სიარული არ შეუწყვეტია, თან კაბლოგრამას — გახსნილი იყო და — უყურებდა. მერე ციურიხით ნიკოლთან ლაპარაკი შეუკვეთა, სანამ იცდიდა, ბევრი რამ გაახსენდა და დაენანა, რად არ იყო ისეთი კარგი, როგორიც უნდოდა ყოფილიყო... ყოველთვის კარგი რად არ იყო.

XIX

მთელ საათს უკვე წინ მოჩანდა ნიუ-იორკის პორტი. სამშობლო მიწის დიდებული ფასადი, მამის სიკვდილზე ფიქრით მოცულს, სევდიანი ეჩვენა, მაგრამ როგორც კი ხმელეთზე ფეხი დადგა, ეს გრძნობა გაუქრა და აღარც დაჰბრუნებია. არც მაშინ, როცა ქუჩებში მიდიოდა, არც სასტუმროებში, და არც მატარებლებში, ჯერ რომ ბაფალოში, მერე კი სამხრეთისკენ ვირჯინიაში, მამამისის ნეშტთან ერთად მიაქანებდა. მხოლოდ მაშინ, როცა ძველი მატარებელი უესტმორლენდის მეჩხერი ტყის თიხნარს შეუყვავა, დიკმა ისევ იგრძნო, რომ აქაურობის ზიარი იყო. ვაგზალში ცაზე ვარსკვლავი დაინახა და იმ ვარსკვლავს იცნობდა, ჩიზაპიკის უბის თავზე გადმომდგარი ცივი მთვარეც დიკის ნაცნობი მთვარე იყო. ესმოდა ხის თვლები ჭრიალი და რაღაც ხმები, საყვარელი და მიკარგული. იმ პირველყოფილ მდინარეთა სალბუნევით ხმა, მდორედ რომ მიდიოდნენ და ინდიელთა სალბუნევით სახელები რომ ერქვა ყველას.

მეორე დღეს მამამისი ეკლესიის ეზოში მიაბარეს მიწას ასობით დაივერის, დორსის და ჰანტერის გვერდით. სანუგეშო ის იყო, რომ აქ იგი მარტო არ იქნებოდა, არამედ ყველა ამათთან ერთად. ფხვიერი, წაბლისფერი მიწისგან აღმართულ პატარა ბორცვზე მიმოფანტეს ყვავილები. აქაურობასთან დიკს აღარაფერი აკავშირებდა და არც ფიქრობდა, რომ ოდესმე კიდევ დაჰბრუნდებოდა. მუხლი მოიყარა. იცნობდა ამ ხალხს, აქ რომ სამარადისო ძილით ეძინათ, ახონებს, მზედაკრული სახეებით და ანთებული ლურჯი თვალებით, მათი სულები XVII საუკუნის უღრანი ტყის წყვდიადში იყო გამოძერწილი, ახალი მიწით.

„მშვიდობით, მამა!! მშვიდობით, ჩემო მამებო“.

პორტის გრძელ პირსზე¹ ფეხშედგმული, აღარც იქ ხარ, ხმელეთზე, და აღარც აქ ხარ.

ყვითელი, ნისლიანი კამარა საესეა მოგუგუნე ხმების ექოთი. ტვირთის გადატანა, ჩასხდომა, გრიალი და გრუხუნი, ონკანების ჩხრიალი და ჟღრიალი, ჰაერს უკვე ზღვის მარილიანი გემო ერევა. ყველა ჩქარობს, მიუხედავად იმისა, რომ დრო ქვეყნისაა; წარსული, კონტინენტი — უკან დარჩა, მომავალი კი გემის ტრაპს ზვეით, გახურებულ ხახაში იცდის; თავგზააბნეული აწმყო — მიხლა-მოხლაა გასასვლელში.

ბოლოს გეშე ხარ, სამყაროს სახეც იკვეთება და ვიწროვდება, ახლა ანდორაზე უფრო პატარა სახელმწიფოს მოქალაქე ხარ, სადაც ყველაფერს უნდა ელოდე. გემის ხაზინადრის კაცებს კაიუტებით წაგრძელებული და უცნაური სახეები აქვთ; მგზავრები და მათთან მოსული მეგობრებიც, გეგონება, აგდებულად იყურებიან. მაგრამ ხმამაღალი, ნაღვლიანი სტვენა გაისმის. ერთი ძლიერი შეთრთოლება და გემი, ადამიანის ეს ერთი აზრიც, უკვე მოძრაობაშია, და პირსი და მასთან ერთად ხალხიც სრიალით გშორდება; წამით გემი პირსის რაღაც წანატეხი გგონია, მაგრამ სახეებს უკვე ვეღარ არჩევ და ხმებიც უკვე აღარ მოგესმის, პირსი რაღაცა შორით ლაქაა, ნავთსაყუდელი სულ უფრო სწრაფად იწევა განზე და ზღვაში შედიხარ.

გაზეთების მიხედვით ამ გემის ყველაზე ძვირფას ტვირთად ელ-

¹ პირსი (ინგლ.) — ნავსადგურში: ზღვაში შეჭრილი ნაგებობა ორივე მხრიდან გემების მისადგომად.

ბერტო მაკისკო ითვლებოდა. მაკისკო მოდაში იყო. მისი რომანები თავისი დროის კარგი მწერლების ქმნილებათა მიბაძვით იქმნებოდა და არ შეიძლება ეს ღვაწლი მისთვის დაეკარგათ; თანაც, კარგადაც ახერხებდა, რომ გაეებრა. ამარტყებდა იმას, რასაც კი სესხულობდა და ამით ძალიან აამებდა ბევრ მკითხველსაც, მოხიბლულს იმით, რომ მისი გაგება უფრო ადვილი იყო. წარმატებამ უკეთესი გახადა, ისეთი დიდგულა და ამპარტყანი როდილა ჩანდა. იცოდა თავისი თავის ფასი. იმხელა ენერგია ჰქონდა, რომ ბევრს, მასზე მეტად ნიჭიერსაც მოიტოვებდა და გადაწყვიტა, თავისი წარმატებით რაც შეიძლება ესარგებლა. — მე ჯერ არაფერი გამიკეთებია, — თავისთვის ბჭობდა, — ვიცი, გენიოსი არა ვარ, მაგრამ ბევრი თუ ვწერე, ბოლოს შეიძლება მართლა დავწერო კარგი წიგნი. ვინ იცის, მართლა, მორყეული ტრამპლინებიდანაც კარგი ნახტომის მაგალითი რამდენიც გინდათ, იმდენია. ძველი წყენა, უთვალავჯერ რომ შხვებდრია, დავიწყებას მიეცა. ისე კი მისი წარმატების ფსიქოლოგიურ საფუძვლად ტომი ბარბანთან დუელი იქცა; მერე, როცა მეხსიერებაში უკვე ბევრი რამ წაიშალა იმ ამბიდან, თავის თავს უფრო აფასებდა.

გემზე მაკისკომ დიკი მეორე დღეს შეამჩნია. ჯერ ფრთხილად გამოხედა, მერე მიუახლოვდა, მეგობრულად წარუდგა და გვერდით მიუჯდა. დიკი კითხულობდა, წიგნი გვერდზე გადადო; რამდენიმე წუთი თუ დასჭირდა იმისთვის, რომ კარგად შეემჩნია მაკისკოში მომხდარი ცვლილება და ეს ახალი მაკისკო, გამაღიზიანებელი გრძნობისგან დაცლილი, საინტერესო მოსაუბრედაც კი მოეჩვენა. „ინფორმაციის წყარო“ მაკისკოს უფრო მეტი ჰქონდა, ვიდრე გოეთეს. ერთ რამედ ღირდა მისი მოსმენა, როცა სიტყვათა უამრავ, იოლად მისახვედრ წყებებს აგებდა და თავის აზრებად ასაღებდა. ურთიერთობა გაიბა და ხშირად ერთადაც საუზმობდნენ. მაკისკო მეუღლითურთ, კაპიტნის მაგიდასთან იყო მიწვეული, მაგრამ როგორც თვითონვე ახალგამომცხვარი სნობიზმით უთხრა დიკს, „იმ კომპანიას ვერ იტანდა“.

ვაიოლიტი ახლა დიდებული ქალი გახლდათ და დიდებული მე-მოდელეების კაბები ეცვა. დაუსრულებლად იხიბლებოდა პატარა აღმოჩენებით, რასაც კარგად აღზრდილი ქალიშვილები ოც წლამდე უკვე განვლილ ეტაპად მიიჩნევენ. თავის დროზე რაღაცის სწავლა კი შეეძლო დედისგან, მაგრამ სულიერად იგი უფრო აიდაპოს იაფ-

ფასიან, მცირე კინოთეატრებში ჩამოყალიბდა და დედისთვის დრო აღარ რჩებოდა. ახლა იგი რამდენიმე მილიონ სხვა კაცთან ერთად „რჩეულებს“ ეკუთვნოდა და ბედნიერი იყო, თუმცა ქმარი, როცა მეტი სმეტი გულუბრყვილობას იჩენდა ხოლმე, ისევე ისე უცაცხანებდა.

მაკისკოები გიბრალტარში გადასხდნენ. მეორე საღამოს ნეაპოლში, გზად, როცა სასტუმროდან ვაგზალში მიდიოდა, დიკი ავტობუსში ერთ საცოდავ ოჯახს გადაეყარა. ხანში შესული ამერიკელი ქალი ორ ქალიშვილთან ერთად დიკმა გემხვევ შეამჩნია. ისეთი დაბნეულები და საწყლები ჩანდნენ, ყოვლისწამლევმა სურვილმა მოუარა: დანძარებოდა ან იქნებ უნდოდა ასე მოქცეულიყო, რომ მერე დიკით მოხიბლულიყვნენ. მატარებელში მათი გართობის ცდაში იყო და ცხადია, ფრთხილად და ტაქტიანად, ღვინოც კი შესთავაზა, და გულწრფელად გაიხარა, როცა დაინახა, რომ გულდაჯერება მოემატათ. ისე იხარჯებოდა, რომ ლამის თვითონვე დაიჯერა, რასაც ამბობდა, მით უფრო, რომ ილუზიისთვის ბევრსაც სვამდა; ქალებს კი, სამივეს, ასე ეგონათ, ციდან დაგვატყვდა თავს ეს ამბავიო. უკვე რიჟრაჟდებოდა და მატარებელი რწევითა და ქშენით მიდიოდა კასინოდან ფროზინონემდე, როცა იგი მათ გაეცალა. რომის ვაგზალზე ამერიკულად, დიდი ამბით დამშვიდობების მერე დიკი დაქანცული გაემართა სასტუმრო „კვირინალისკენ“.

პორტიეს ოფისთან უცებ გვერდზე მიიხედა და გაქვავებულფით შედგა; თითქოს ღვინო დაეღია, ცხელ ტალღასავით დაუარა სხეულში და თავში აუვარდაო. ის დაინახა, ვისი ნახვის იმედიც ჰქონდა, ვისთვისაც მთელი ხმელთაშუა ზღვა გადმოიარა.

სწორედ ამ დროს როზმერიმაც დაინახა და ისე გაუხარდა, გაშტერებაც ვეღარ მოასწრო; დაბნეულმა შეხედა თავის თანამგზავრ ქალიშვილს, და მაშინვე გამოქანდა. დიკი ელოდა, დაჭიმული, სუნთქვაშეკრული. მოუახლოვდა და როცა თითქმის სულ ახლო იყო, ახლებურად მომხიბვლელი და მოვლილი, როგორც ფაშატი გერგე, მბზინავი ფერდებით და მოსართავით, მხოლოდ მაშინ მოეგო გონს; მაგრამ ეს ყველაფერი ძალიან სწრაფად მოხდა, დიკმა ისღა მოახერხა, დაქანცულობა დაეფარა და როზმერის გულღია და სხივიან მხერას არაგულწრფელი პანტომიმა შეაგება. რასაც, სიტყვებით, ალბათ ასე გამოხატავდა: „ვის ნახვას აღარ ვიფიქრებდი, როგორ, თქვენ ხართ?“

როზმერის ხელთათმანიანმა ხელებმა დაფარა დიკის მერხზე ჩამოდებული ხელი.

— დიკ, ჩვენ აქ „რომის გარდასულ დიდებას“ ვიღებთ, — უფრო სწორად, გვგონია, რომ ვიღებთ. ერთ მშვენიერ დღეს შეიძლება მივანებოთ თავი.

დიკი ჩაცვებით უყურებდა, იქნებ ამ შეხედვით შემცბარ როზმერის ვერ შეემჩნია გაუპარსავი პირისახე, დაჭმუჭნილი პერანგი და ჩაკეცილი საყელო. საბედნიეროდ, როზმერის ეჩქარებოდა.

— ჩვენ ადრე ვიწყებთ, რადგან თერთმეტისთვის უკვე ნისლია, ორის მერე დამირეკეთ.

თავის ოთახში ასული დიკი ცოტ-ცოტა თავის თავს დაუბრუნდა. პორტიეს დაურეკა, რომ ზუსტად თორმეტისთვის გაედვიძებინათ, სწრაფად გაიხადა და ძილს მისცა თავი.

პორტიეს დარეკვა არ გაუგონია, მაგრამ ორ საათზე, გამოძინებული, თვითონვე გაედვიძა. ბარგი გახსნა და კოსტიუმები და პერანგები გასაშხადებლად ჩააბარა. მერე პირი გაიპარსა, ერთ ოცდაათ წუთს თბილ აბაზანაში ჩაეშვა და ისაუზმა. ვიანაცეონალე უკვე მზით იყო გაჩახჩახებული, უნდოდა, ოთახშიც შემოსულიყო მზე და ძველ თითბრის რგოლებზე ჩამოკიდებული მოქლარუნე პორტიერები ოდნავ გასწია. სანამ გაუთოებულ კოსტიუმს მოუტანდნენ, „კორიერე დელა სერა“ გადაშალა და შეიტყო ამბავი სინკლერ ლუისის რომანისა „უოლ სტრიტი“...

ვერ ფიქრობდა, არაფერი გამოსდიოდა. როზმერი ახალგაზრდა და მომხიბვლელი იყო, მაგრამ ამის თქმა ტოპსიზეც შეიძლებოდა. ხვდებოდა, რომ ოთხ წელიწადში საყვარლები ეყოლებოდა და ალბათ თვითონაც ეყვარებოდა. კაცმა არ იცის, ვის რა ადგილი უჭირავს სხვების ცხოვრებაში. მაინც ამ გაურკვევლობიდან ერთი რამ, თავისი გრძნობა გამოიკვეთა. საუკეთესო ურთიერთობად ის ითვლება, როცა იცი, რომ ბევრი რამ არის ხელშემშლელი, მაგრამ მაინც გინდა, რომ მოყვასად დარჩე. წარსული ისევ მოეძალა და მოუნდა, რომ როზმერის მზადყოფნა, დიკს დანებებოდა, უანგარო ყოფილიყო და დიკის იქით არ წასულიყო. სცადა თავმოყრა ყველაფრისა, რითაც როზმერის მოხიბლავდა. ოთხი წლის წინათ უფრო უხვად ჰქონდა ხიბლი, ვიდრე ახლა. თვრამეტისები ოცდაოთხი წლისას ახალგაზრდობის სქელ ბურუსში გახვეულები უყურებენ; მაგრამ ოცდაორისები ულ-

მობელი სიცხადით ხედავენ ყველაფერს, რაც ოცდათვრამეტს შეეხება. თანაც, მათი შეხვედრისას დიკი ემოციურობის ზენიტში იყო; იმის მერე ღრო გავიდა და, ის ხალისიც აღარ ჰქონდა.

როცა კოსტიუმი მოიტანეს, დიკმა თეთრი პერანგი ჩაიცვა, შავი ჰალსტუხი გაიკეთა და მსხვილმარგალიტიანი ქინძისთავი გაუყარა; მეორე ასეთივე მარგალიტი პენსნესთვის იყო, დაუდევრად რომ ეკიდა ხოლმე. ზაფხულობით რიფიერაზე ცხოვრების გამო ნამშეური სახე უკვე მოყავისფრო-კრამიტისფერი გახდომოდა და გამოძინებულს ახლა უფრო ეტყობოდა ეს. მოქნილობისთვის თავდაყირა დადგა სკამზე და სანამ ჯიბიდან კალამი არ ამოუვარდა და ხურდა ფული არ გადმოიყარა, ასე იყო. სამ საათზე როზმერის დაურეკა, მიწვევა მიიღო. იმ თავისი აკრობატული ვარჯიშის მერე თავბრუ დაესხა და გზად ბარში შეიარა, რომ ჯინი-ტონიკი დაეღია.

— ჰეი, დოქტორო დაივერ!

მხოლოდ იმის გამო, რომ სასტუმროში როზმერი ცხოვრობდა, დიკმა მაშინვე იცნო კოლის კლეი, ისევე ისეთი დაჯერებული და თავდაერილი, ისევე ისეთი სქელი ყბებით.

— იცით, რომ როზმერი აქ არის? — ჰკითხა მან.

— ჰო, შემთხვევით შეხვდები.

— ფლორენციაში ვიყავი, იქ გავიგე როზმერის აქ ჩამოსვლა და წინა კვირას მეც წამოვედი. ახლა ძნელია მისი ცნობა, დედას პატარა გოგო აღარ არის, — და მაშინვე შეარბილა, — ასე ვთქვათ, იმის თქმა მინდა, რომ სათუთად გაზრდილი, ახლა მსოფლიო ქალი დადგა. ერთი სიტყვით, ხვდებით, რასაც ვგულისხმობ. რომ იცოდეთ, რა დღეში ჰყავს ეს რომაელი ბიჭები — დაგრეხილები, და მერე როგორ!

— ფლორენციაში რას აკეთებთ, სწავლობთ?

— მე? ეგრეა, არქიტექტურას ვსწავლობ იქ. კვირას დაბრუნდები, დოლისთვის დავრჩი.

უნდოდა თავისი ანგარიშისთვის მიემატებინა იმის საფასურიც, რაც დიკმა დალია, მაგრამ დიკმა თავისი ქნა და არ დაანება.

XX

ლიფტიდან გამოსული დიკი მიხვეულ-მოხვეულ დერეფანში მიდიოდა. შორიდან ხმა მოესმა, გამოღებული კარიდან, და იქით წა-

ვიდა. როზმერი შავ პიჟამაში ჩაცმული დახვდა; ოთახში ისევ იდგა პატარა მაგიდა, ყავას სვამდა.

— თქვენ ისევ ისეთი ლამაზი ხართ, — თქვა დიკმა, — უფრო ლამაზი, ვიდრე იყავით.

— ყავა გინდათ, დიკ? — ჰკითხა როზმერიმ.

— ვწუხვარ, რომ დილით დაღლილი მნახეთ.

— ჰო, დაღლილი სახე გქონდათ, მაგრამ ხომ დაისვენეთ უკვე, არა? ყავას დალევთ?

— არა, გმადლობთ.

— ახლა თითქმის ძველებური დიკი ხართ ისევ, დილით კი, ლამის შეძემინდა. დედა აპირებს ჩამოსვლას იმ თვეში, თუ აქ დაერჩით. ძალიან ხშირად მეკითხება, დიკი სადმე ხომ არ შეგხვდაო. გეგონება, მეზობლად ცხოვრობდეთ. დედა ყოველთვის კარგი აზრისა იყო თქვენზე. მიაჩნია, რომ თქვენნაირი მამაკაცის გაცნობით მე მართლა ბევრი რამ მომემატა.

— მიხარია, რომ ისევ ვახსოვარ.

— რა თქმა უნდა, ახსოვხართ, — მიუგო როზმერიმ, — კარგად ახსოვხართ.

— მე რამდენჯერმე გნახეთ ეკრანზე, — თქვა დიკმა, — ერთხელ ისიც კი მოვახერხე, „მამიკოს გოგო“ მხოლოდ ჩემთვის ეჩვენებინათ.

— ამ ახალ სურათში კარგი როლი მაქვს, მონტაჟის დროს თუ არ ამოჭრეს.

ტელეფონისკენ წავიდა, გავლისას, დიკის მხარს შეეხო. დარეკა, რომ მაგიდა გაეტანათ ოთახიდან და მერე ღრმა სავარძელში ჩაჯდა.

— როცა თქვენ შეგხვდით, გოგონა ვიყავი, თითქმის ბავშვი, დიკ, ახლა ქალი ვარ.

— მინდა ყველაფერი მიაბოთ თქვენზე.

— როგორ არიან ნიკოლი, ლანიე და ტოპსი?

— კარგად, ხშირად გახსენებენ ხოლმე...

ტელეფონმა დარეკა. სანამ როზმერი ლაპარაკობდა, დიკმა წიგნები გადაათვალიერა — ორი რომანი, ერთი ელნა ფერბერის, მეორე ელბერტ მაკისკოსი. მოვიდა ოფიციანტი და მაგიდა წაიღო; უიმპაგილოდ შავ პიჟამაში როზმერი რაღაც მარტოკა დარჩა.

... — სტუმარი მყავს... არა, ძალიან კარგად არა. მერე კიდევ კოსტიუმის მოსარგებად უნდა წავიდე, დიდხანს შევრჩები... არა, ახლა არა...

როზმერიმ ისე გაუღიმა ღიკს, თითქოს, რაკი მაგიდა გაიტანეს, შვება იგრძნო, თითქოს ორივემ ერთად მოახერხა, ქვეყანაზე ყველა სატანჯველს გაერიდნენ და მშვიდობით იყვნენ ახლა ნეტარ ზეცაში...

— ესეც ასე, — თქვა როზმერიმ, — იცი, ამ ბოლო საათს რას ვაკეთებდი? თქვენთან შეხვედრისთვის ვემზადებოდი.

მაგრამ ისევ დარეკა ტელეფონმა. ღიკი ადგა, რომ საწოლიდან თავისი შლაპა აედო და ადგილზე დაედო. როზმერიმ თვალი შეასწრო ღიკს, შეშინებულმა დააფარა ხელი ტელეფონს.

— ხომ არ მიდიხართ?

— არა.

ტელეფონით ლაპარაკი რომ დამთავრდა, ღიკმა, უფრო იმისთვის, რომ შუადღის ეს გაწელილი დრო შეეკრა, თქვა:

— მე უკვე ისეთ საუბრებს ვიტან, რომლებიც რაღაც საზრდოს მმატებენ.

— მეც, — დაეთანხმა როზმერი, — ახლა ერთი ვაჟბატონი რეკავდა, ოდესღაც იცნობდა ჩემს ბიძაშვილს. წარმოიდგინეთ, ასეთი მიზეზით რომ დარეკავს ვიღაც!

ახლა როზმერი სიყვარულისთვის ლაპარაკობდა, სხვა რა იყო ის რამერუმე, ფარდასავით რომ იფარებდა, რათა ღიკს არ დაენახა? ღიკი სიტყვებს წერილებივით გზავნიდა მასთან, გვეგონება, სანამ ისინი როზმერიმდე მიადწევდნენ, თვითონაც რაღაც დროს იტოვებდნენ.

— ძნელია თქვენთან ახლო ვიყო და არ გაკოცოთ.

ოთახის შუაგულში იდგნენ, ერთმანეთს აკოცეს, ვნებიანად. წამით როზმერი ღიკს მიეკრა, და მერე ისევ დაბრუნდა თავის სავარძელთან.

კარგი იყო, მაგრამ დიდხანს ასე ვერ იქნებოდნენ. ან წინ უნდა წასულიყვნენ, ან დაეხიათ; როცა ისევ ტელეფონმა დარეკა, ღიკმა საწოლისკენ გაიარა, ელბერტ მაკისკოს წიგნი აიღო და საწოლზე დაწვა. როზმერიმ თითქმის მაშინვე დაასრულა ლაპარაკი, შემოვიდა და იქვე ჩამოჯდა.

— საოცრად გრძელი წამწამები გაქვთ, — თქვა მან.

— ახლა იქ ვართ, სადაც სტუდენტთა მეჯლისია, დამსწრეთა შორის არიან მის როზმერი ჰოიტ, გრძელი წამწამების მოყვარე...

როზმერიმ აკოცა, ღიკმა მიიზიდა, გვერდით დაიწვიინა და კოც-

ნიდნენ ერთმანეთს, სულის შეგუბებამდე. როზმერის სუნთქვა ახალ-გაზრდული, ადგზნებული და ძლელვარე ჰქონდა, ტუჩები ოდნავ დახეთქილი, მაგრამ კუთხეებში ისევე რბილი.

სხვა არაფერი იყო უკვე, ერთმანეთის სხეული, მამაკაცის მკლავების ძალა, ქალის ყელი და მკერდი... და როზმერიმ ჩურჩულით უთხრა, — არა, ახლა არ შეიძლება, არ შემიძლიაო.

დიკმა მორჩილად მიაგლო ვნება გონების სადღაც ერთ კუთხეში და მერე, როცა როზმერის სათუთი სხეული ზევით ასწია, თავის ტანზემთ, მშვიდად უთხრა:

— ძვირფასო, ეგ არაფერი, როგორც გინდა.

ქვევიდან ზევით უყურებდა და სულ სხვა ეჩვენა მისი სახე, მარადიული მთვარის შუქით განათებული.

— რომანტიკულად გამართლებული იქნებოდა, და პოეტური, რომ სწორედ თქვენ ყოფილიყავით, — თქვა როზმერიმ. დიკს თავი გააშვებინა, სარკესთან მივიდა და ორივე ხელით თმა გაისწორა. მერე სკამი საწოლთან მიდგა და დიკს მიეფერა სახეზე.

— მითხარით თქვენზე, მხოლოდ მართალი, — უთხრა დიკმა.

— ყოველთვის მართალს გეუბნებოდით.

— ვთქვით, ასეა მაგრამ ყოველთვის ყველაფერი ერთი როდია, — ორივემ გაიცინა, მაგრამ დიკი ჩააცვიდა.

— ისევე ქალწული ხართ?

— რ-ა-ა-ს ამბობთ! — თითქმის წაიმღერა, — მე მყავდა ექვსას ორმოცი საყვარელი! ასეთი პასუხი გინდათ?

— თქვენ ჩემთან რა ვალი გაქვთ, ეგ ჩემი საქმე სულაც არ არის.

— ფსიქოლოგიური კვლევისთვის გამოგადგებით?

— საესებით ნორმალურ, ოცდაორი წლის ჯანმრთელ ქალიშვილს რომ გიყურებთ, ათას ცხრაას ოცდარვა წელში მცხოვრებს, ბუნებრივია, თუკი ვიფიქრე, რომ უკვე გიყვარდათ რამდენჯერმე.

— მაგრამ სერიოზულად ერთხელაც არა, — მიუგო როზმერიმ.

ვერ დაიჯერებდა, ერთი რამ ვერ გაეგო, როზმერი რაღაც ბარიერს ქმნიდა მათ შორის თუ უბრალოდ, უნდოდა, რომ იმ შემთხვევისთვის, თუ დათმობაზე წავიდოდა, უფრო ფასეული გაეხდა ეს დათმობა.

— გავისეირნოთ, — შესთავაზა დიკმა.

დიკმა სამოსი და თმა გაისწორა, იყო მომენტის და ამ მომენტმა გა-

იარა. სამი წელიწადია, დიკი იდეალი გამხდარიყო როზმერისთვის? მისით ზომავდა სხვა მამაკაცებს და რა გასაკვირია, რომ უკვე გმიროვით იყო მისთვის და არ უნდოდა სხვა მამაკაცებზე იყო ყოფილიყო. არადა, აქაც მომთხოვნელობა და მოუთმენლობა... თითქოს უნდოდა მისთვის ცოტა რამ წაერთმია, ჯიბეში ჩაეღო და თან წაეღო.

გაზონებს მიჰყვებოდნენ, ქერუბიმებსა და ფილოსოფოსებს, ფუნუსებს¹ და შადრევნებს შორის მიდიოდნენ; როზმერიმ მკლავში ჩაჰკიდა ხელი, ზედ მიეკრა დიკს და ცდილობდა, უფრო მოხერხებულად მიჰყოლოდა. თითქოს უნდოდა, უკუნისამდე ასე ევლო. სიარულისას პატარა რტო მოიწია და მოტეხა, მაგრამ რტოში არ იყო ის სიცოცხლე. უცებ სახეში შეხედა დიკს და ის დაინახა, რისი დანახვაც ძალიან სურდა. ხელთათმანიან ხელზე აკოცა და იმდენი უტრიალა ბავშვივით, სანამ დიკმა არ გაიღიმა, თვითონაც გაიცინა და ახლა უკვე კარგად იყო ყველაფერი.

— არ შემიძლია ამ საღამოს თქვენთან ვიყო, ძვირფასო. დიდი ხანია შეეპირდი ნაცნობებს. მაგრამ ადრე ადგომა თუ შეგიძლიათ, ხვალ კინოგადაღებაზე წაგიყვანთ.

დიკმა მარტო ისაღილა სასტუმროში, ადრე დაწვა და შეიღისთვის უკვე როზმერის ელოდებოდა ვესტიბიულში. მანქანაში დიკის გვერდით იჯდა როზმერი, მბრწყინავი და ცვარვით კამკამა, დილის მზის შუქზე. წმინდა სებასტიანის ჭიშკრის გავლით აპიუსის გზაზე გავიდნენ. ამ გზით კარგა ხანს მიდიოდნენ, მანამდე, სანამ ფორუმის უზარმაზარი დეკორაცია არ დაინახეს, მართალ ფორუმზე უფრო დიდი. როზმერიმ დიკი ერთ მაღალ კაცს ჩააბარა. ამ კაცმა ბუტაფორიული თაღების, ამფითეატრის სკამებისა და ქვიშამოყრილი არენის სანახავად წაიყვანა დიკი. როზმერის იმ სცენაში იღებდნენ, სადაც მოქმედება ქრისტიანი ტყვეების საპყრობილეში ხდება, გადაღების ადგილისკენ გაემართნენ და ნიკოტერა, ახალი როდოლოფო ვალენტინოს ერთი უამრავი ვარიანტთაგანი დაინახეს, „ტყვე“ ქალების წინ მოხდენილად პოზირებდა. ეს ქალები ათამდე მაინც იქნებოდნენ, თვალ-წარბ-წამწამი შეეღებათ და მელანქოლიური მზერა ჰქონდათ.

როზმერიმ მოირბინა, მუხლებამდე ტუნიკი ეცვა.

¹ ფუნუსი (ლათ.) — რომაულ მითოლოგიაში: ნაყოფიერების ღმერთი, მინდვრებისა და ტყეების მფარველი (ბერძნულ მითოლოგიაში შეესაბამება პანი).

— კარგად უყურეთ, — ჩურჩულით უთხრა დიკს, — მინდა, რომ თქვენი აზრი მითხრათ მერე. ვინც გასინჯვაზე იყო, ყველამ თქვა...

— როგორ, გასინჯვაზე?

— წინა დღით გადაღებულს როცა ნახავენ. ყველამ თქვა, პირველად არის, რომ რაღაც სექსუალური გამიჩნდა.

— მე ამას ვერ ვამჩნევ.

ლეოპარდის ტყაუში გახვეული ნიკოტერა მზრუნველად გამოელაპარაკა როზმერის. ამასობაში მათგან ცოტა მოშორებით გამნათებელი რაღაცაზე ეკამათებოდა რეჟისორს და თან მის მხარსაც ეყრდნობოდა. ბოლოს რეჟისორმა გაბრაზებულმა მოიშორა მხრიდან გამნათებლის ხელი და ოფლიანი შუბლი მოიწმინდა, დიკის გიღმა კი თქვა:

— ისევ უკბინა ბზიკმა და თანაც როგორ!

— ვის? — ჰკითხა დიკმა, მაგრამ სანამ პასუხს მიიღებდა, რეჟისორი მოვარდა მათთან.

— ვის უკბინა, თქვენ თვითონ გიკბინათ ალბათ ბზიკმა! — მერე დიკს მიუტრიალდა გაცხარებული და აღგზნებული, — არიქა, ეს განსჯის თუ განსჯის, ჟიურიაო, — ხედავთ, დალევს თუ არა, ბზიკი უკბენს და ჰგონია, რომ სხვებსაც ყველას უკბინა ბზიკმა, და თანაც როგორ! — გიდს კიდევ ერთხელ შეხედა მძვინვარედ და მერე ტაშით მიმართა ყველას, — კარგი, ადგილებზე, ვიწყებთ!

დიკს ასე ეგონა, რომ დიდსა და არეულ ოჯახს ეწვია. რომელიღაც აქტრისა მიუახლოვდა და ერთ ხუთ წუთს ელაპარაკა, ლონდონიდან ამას წინათ ჩამოსული მსახიობი ეგონა დიკი. როცა მიხვდა, შემეშალაო, შემცბარი ადგილიდან მოწყდა და გაიქცა. თითქმის ყველა, ვისაც კი გადაღებასთან ჰქონდა საქმე, გარე სამყაროს ან ზევიდან ქვევით უყურებდნენ, ანდა ქვევიდან ზევით, უფრო მეტად ზევიდან ქვევით. მაგრამ ესენი ყველა გულმოდგინე და გამბედავი ადამიანები იყვნენ, თვალსაჩინო ადგილზე რომ წაწეულიყვნენ იმ ქვეყანაში, სადაც მთელი ათი წელია მხოლოდ გართობა სურდათ.

იღებდნენ მანამ, სანამ მზე ნისლით არ დაიბურა. შესანიშნავი განათება მხატვრებისთვის, მაგრამ კინოკამერისთვის — არა! კალიფორნიის გამჭვირვალე ჰაერს ვერ შეედრებოდა. ნიკოტერამ როზმერი მანქანამდე მიაცილა და გამომშვიდობებისას ყურში რაღაც

უჩურჩულა, როზმერიმ შეხედა, ნახვამდისო, უთხრა, მაგრამ არ გაუღიმა.

დიკი და როზმერი „კეისრის პალატებში“ საუცხოო რესტორანში წავიდნენ ლანჩზე. რესტორანი გორაკზე იყო, მაღალ ტერასზე და ხვეიდან გადმოჰყურებდა დეკადანსის გაურკვეველი ხანის ნანგრევებს ფორუმისა. როზმერიმ კოქტეილი და ცოტა ღვინო დალია. დიკმა კარგად დალია, ყოველ შემთხვევაში იმდენი, რომ ბუნდოვანი შეგრძნება თავისი თავის უკმაყოფილებებისა გაუქრა. მერე სასტუმროში დაბრუნდნენ, ბედნიერები, ხალისიანები და ნეტარი სიმშვიდით სავსე. როზმერის უნდოდა, რომ ერთად ყოფილიყვნენ და იყვნენ ერთად. და ბოლოს და ბოლოს, დასრულდა ის, რაც ბავშვური გატაცებით დაიწყო პლაჟზე.

XXI

სადამოს როზმერი ისევ უნდა წასულიყო. კომპანიიდან ვიდაცის დაბადების დღის აღსანიშნავ სადილზე იყო მიწვეული. ვესტიბიულში დიკი კოლის კლეის შეხვდა, მარტო უნდოდა ესადილა და მოიგონა, სასტუმრო „ექსცელსიორში“ მელოდებიანო. მაგრამ კოლის კლეის ბარში კი შეჰყვა და კოქტეილის მერე თავისი თავით ბუნდოვანი უკმაყოფილება გამოიკვეთა — მოუთმენლობა. დროა, დაბრუნდეს კლინიკაში, გამართლებას ვერ მოუძებნის უსაქმოდ ყიალს. აქ ჩამოსვლა იმდენად უფრო გატაცების გამო კი არა, უფრო მეტად რომანტიკული განხენების ამბავი იყო. მისი სიყვარული ნიკოლია, მერე რა, რომ ხშირად უჭირს ნიკოლთან ყოფნა, მაინც ის არის დიკის ქალი. როზმერისთან დროს გატარება თავისთვის შეღავათის მიცემა იყო, კოლისთან დროის ტარება კი — არაფერზე ისევ არაფრის მიმატება.

„ექსცელსიორის“ შესასვლელთან ბები უორენს შეეჯახა. ბები დიდი, ლამაზი თვალებით, სათამაშო მარმარილოებით რომ ჰქონდა, გაცეცხობითა და ცნობისმოყვარეობით მიაშტერდა.

— მე შეგონა, ამერიკაში იყავით, დიკ! ნიკოლიც თქვენთან ერთად არის?

— ევროპაში ნეაპოლის გავლით დავბრუნდი.

დიკის პიჯაკზე გლოვის ფერი შენიშნა და გაახსენდა:

— ძალიან ვწუხვარ.

სხვა გზა არ იყო, ერთად უნდა ესადილათ.

— მიამბეთ ყველაფერი, — სთხოვა ბებიმ.

დიკმა, ასე თუ ისე, გააგებინა ბოლო თვეების ფაქტები და ბებიმ წარბები შეიჭმუნა. თავისი დის ცხოვრებაში კატასტროფისთვის ვინმესთვის უნდა დაედო ბრალი და ვილაცას უნდა ეზრუნა მასზე. ბები მიიჩნევდა, რომ ახლაც ასე იყო საჭირო.

— თქვენ როგორ ფიქრობთ, დოქტორმა დომლერმა იმთავითვე სწორად წარმართა მისი მკურნალობა?

— მკურნალობის მეთოდები საკმაოდ ერთფეროვანია. ცხადია, პაციენტის ხასიათსა და თვისებებსაც აქვს მნიშვნელობა. პიროვნებას გააჩნია და ზოგჯერ სხვა მიდგომაც ხდება საჭირო.

— დიკ, მე ეს საქმე ისე არ ვიცი და რჩევას ვერ მოგცემთ, მაგრამ ნიკოლისთვის იქნებ კარგიც კი იყოს გარემოს შეცვლა, რომ კლინიკის ატმოსფეროდან შორს იცხოვროს, ისე, როგორც სხვა ხალხი ცხოვრობს?

— მაგრამ თქვენ თვითონ ძალიან მომხრე იყავით კლინიკისა, — გაახსენა დიკმა, — ნიკოლის დარდი აღარ მექნებაო, ამბობდით...

— ეს იმიტომ, რომ განდევილივით ცხოვრობდით მაშინ რიგიერაზე, სადღაც მთებში ჩაკარგულები, ხალხისაგან შორს. არ მინდა ისე იქაურობას დაუბრუნდეთ, ამას კი არ ვგულისხმობ. რატომ არ შეიძლება, ვთქვათ, ლონდონში წახვიდეთ? ინგლისელები ყველაზე მშვიდი ხალხია ქვეყანაზე.

— არა, ასე არ არის, — არ დაეთანხმა დიკი.

— ასეა, მე საკმაოდ კარგად ვიცნობ მათ. იქირაავდით სახლს ლონდონში, გაზაფხულზე; ერთი ძალიან კარგი სახლი ვიცი უკვე, ტალბოტსკვერზე, ავეჯით ქირაავდება. იცხოვრებდით იქ საღად მონაზროვნე და დინჯ ინგლისელებთან ერთად.

ბები კარგა ხანს არ დაანებებდა თავს ამ 1914 წლის ძველ პროპაგანდას, მაგრამ დიკმა სიცილით შეაწყვეტინა:

— ამას წინათ ვკითხულობდი მაიკლ არლენის ერთ რომანს და თუ ეს...

ბებიმ სალათის კოვზის ერთი მოქნევით გაანადგურა მაიკლ არლენი.

— ეგ მხოლოდ ვილაც კრეტილებზე წერს. მე ღირსეულ ინგლისელებზე ვლაპარაკობ.

მაგრამ ბებისგან ასე უარყოფილი მეგობრების ადგილი დიკის გონებაზე იმ უსახო და უგულისყურო უცხოელებმა დაიკავეს, რომლებითაც სავსეა ხოლმე ევროპის პატარა სასტუმროები.

— რა თქმა უნდა, ეს ჩემი საქმე არ არის, — ისევ დაიწყო ბებიმ, ახალი შეტყვისთვის ემზადებოდა, — მაგრამ ასეთ ვითარებაში მისი მართლ დატოვება...

— ამერიკაში იმიტომ წავედი, რომ მამა მომიკვდა.

— გასაგებია, მე უკვე გითხარით, რომ ძალიან ვწუხვარ, — ბროლის ყელსაბამს აწვალვდა. — მაგრამ ახლა უფრო ბევრი ფული გვაქვს, ყველაფერს ვყოფა, და ისედაც, ჯერ ნიკოლის მორჩენაზე უნდა ვიფიქროთ.

— ჯერ ერთი, ვერ წარმომიდგენია, რა უნდა გავაკეთო ლონდონში.

— როგორ, რა? მე ვფიქრობ, რასაც აქამდე კლინიკაში აკეთებდით, იქაც იმავეს გააკეთებთ.

დიკი უკან გადაიწია, სკამის ზურგს მიეყრდნო და ყურადღებით შეხედა. თუ ბების ოდესმე გუმანით უგრძნია ნამდვილი მიზეზი ნიკოლის ავადმყოფობისა, მაინც უთუოდ მოიშორებდა ამ სიმართლეს და მტვრიან განჯინაში შეაგდებდა, იმ ნახატივით, როცა მიმხვდარა, რომ შეცდა და არ უნდა ეყიდა იგი.

საუბარი „ულპიაში“, ღვინის კასრებით სავსე სარდაფში გაგრძელდა; კოლის კლეიც იქ იყო, მათ მაგიდასთან მოვიდა და დაჯდა. გიტარის ხმა, მისი კენესა და ჟღერა ისმოდა, „იჟღერე, ჩემო ფანტარა“, შთაგონებით უკრავდა ახალგაზრდა გიტარისტი.

— იქნებ მე შესაფერისი ქმარი არა ვარ ნიკოლისთვის, — თქვა დიკმა, — მაგრამ მაინც ჩემისთანა ვინმეს გაჰყვებოდა, ისეთ კაცს, ვისაც ბოლომდე დაენდობოდა.

— თქვენ ფიქრობთ, რომ სხვასთან უფრო ბედნიერი იქნებოდა? — ბებიმ უცებ ხმამაღლა თქვა თავისი ფიქრი, — შეიძლება, ვცადოთ.

დიკი კინაღამ სიცილისგან ჩაბჭირდა და მაშინღა მიხვდა ბები თავისი სიტყვების უაზრობას.

— ო, სწორად გამიგეთ, თუ შეიძლება, — სწრაფად უთხრა მან, — არ იფიქროთ, თითქოს მადლიერები არ ვიყოთ იმის, რაც გააკეთეთ. ისიც ვიცი, რომ ბევრჯერ თქვენთვის ძნელი ყოფილა...

— ღვთის გულისათვის, არ გინდათ, ბები! — წამოიძახა დიკმა, — მე რომ ნიკოლი არ მყვარებოდა, სხვა საქმეა.

— მაგრამ ხომ გიყვართ ნიკოლი? — შემფოთებით ჰკითხა მან.

კოლისს ახლა აშკარად სურდა საუბარში ჩარეულიყო და დიკმა სწრაფად შეცვალა თემა.

— სხვა რამეზე ვილაპარაკოთ, — თქვა მან, — თუნდაც თქვენზე. რატომ არ თხოვდებით? გავიგეთ, ლორდ პელიზე არის დანიშნულიო, მისი ბიძაშვილი...

— ო, არა, — უცებ მორცხვი და გაუბედავი გახდა ბები, — ეს შარშან იყო.

— მაგრამ მაინც, რატომ არ თხოვდებით? — არ ეშვებოდა დიკი.

— თვითონაც არ ვიცი. ერთი, რომელიც მე მიყვარდა, ომში მოკლეს, მეორეს მე არ ვუნდოდი.

— კარგად მითხარით ყველაფერი, ბები. მე ძალიან ცოტა რამ ვიცი თქვენზე, თქვენს შეხედულებებზე, პირად ცხოვრებაზე. თქვენ მე არაფერს მეუბნებით. მხოლოდ ნიკოლზე ვსაუბრობთ ხოლმე.

— ინგლისელები იყვნენ, ერთიც და მეორეც. ვფიქრობ, ჯიშთან ინგლისელებზე კარგი ხალხი მთელ ქვეყანაზე არ მოიძებნება. ყოველ შემთხვევაში, მე არ შემხვედრია. ის კაცი... ო, არა, გრძელი ამბავია, არ მიყვარს გრძელი ამბები, მოსაწყენია, არა?

— მერე როგორ, — თქვა კოლისმა.

— რატომ, ძალიანაც საინტერესოა, თუ კარგი ამბავია და კარგად ჰყვებიან.

— ამას კარგად თქვენ თუ ახერხებთ, დიკ. თქვენ შეგიძლიათ მიიქციოთ ყველას ყურადღება, როცა ხალხში ხართ, ერთი ფრაზით ან თუნდაც ერთი სიტყვით, ამისთვის სხვა ნიჭია საჭირო, შესანიშნავი ნიჭი.

— არა, მარიფათის ამბავია, — გაიღიმა დიკმა. ამ საღამოს ეს უკვე მესამედ არ დაეთანხმა ბების რაღაცაში.

— ცხადია, მიყვარს, როცა იციან ფორმის ფასი. მიყვარს, რომ ყველაფერი რიგზე და ფართო მასშტაბით იყოს. თქვენ შეიძლება სხვა კაცი ხართ, დიკ, მაგრამ ის უნდა აღიაროთ, რომ ამით მე უფრო მყარად ვდგავარ.

დიკს ცოტა კიდევაც დაეზარა შეკამათება ამაზე.

— დიახ, ვიცი, რომ ამბობენ, ბები უორენი ვეროპას უვლის, ყველა სიახლეს მისდევს და ცხოვრებაში რაც მთავარია, იმას კარგავსო. მე კი სხვა აზრის ვარ. მე იმ მცირე ჯგუფს უფრო ვეკუთვნი, სწო-

რედ მთავარს რომ არ კარგავენ; ჩვენი დროის ყველაზე საინტერესო ადამიანებს შევხვედრივარ, — გიტარისტმა ისევ დაიწყო დაკვრა და ბების ხმას ფარავდა, — მე იშვიათად დამიშვია დიდი შეცდომა...

— ...მხოლოდ ძალიან დიდი შეცდომა, ბები.

დიკის გამოხედვაში რაღაც დაიჭირა, ირონიას ჰკავდა და სხვა თემაზე გადაიტანა საუბარი. აშკარა იყო, არ შეეძლოთ, ერთი აზრი ვერ ექნებოდათ. მაგრამ რაღაც ნიბლავდა დიკს ბებიში და სანამ ორივე, „ექსცელსიორში“ მივიდოდნენ, ქათინაურებით აავსო და ცოტა კიდევაც შეცბა ბები.

მეორე დღეს როზმერიმ ლანჩზე თვითონ ისურვა მასპინძლობა. დიკი პატარა რესტორანში წაიყვანა, ერთ იტალიელს ეკუთვნოდა, დიდხანს რომ ეცხოვრა და ემუშავა ამერიკაში და იქ ერბოკვერცხი, შაშხი და ვაფლი მიირთვეს. მერე სასტუმროში დაბრუნდნენ. დიკის აღმოჩენამ, რომ არც თვითონ უყვარდა როზმერი და არც როზმერის უყვარდა იგი, არ შეასუსტა, პირიქით, უფრო გაუმძაფრა ვნება. ახლა, რაკი იცოდა, რომ თვითონ დიდი ხნით არ შეიჭრებოდა მის ცხოვრებაში, უცხო ქალივით სურდა იგი. ეტყობა ბევრი მამაკაცი, როცა, მიყვარსო, ამბობს ხოლმე, მხოლოდ ამას გულისხმობს და არა სულის შმაგ ჩაღრმავებას, უთვალავ ფერთა ერთ და უცნობელ ფერში რიალს. ასეთი იყო მაშინ მისი სიყვარული ნიკოლისადმი. ახლაც კი ფიზიკურ ტკივილს აყენებდა გაფიქრებაც კი, რომ შეიძლება ნიკოლი მომკვდარიყო ან გონება დაეკარგა, ან სხვა მამაკაცი შეჰყვარებოდა.

ნიკოტერა იჯდა როზმერის ოთახში და პროფესიულ თემებზე ლაპარაკობდნენ, როცა ბოლოს როზმერიმ გადაკვრით უთხრა, რომ წასვლის დრო იყო, სასეირო პროტესტით დაემორჩილა და დამშვიდობებისას საკმაოდ თავხედურად ჩაუკრა თვალი დიკს. ახლაც კიდევ ტელეფონის რეკვა ატყდა. როზმერი კარგა ათ წუთს მაინც ლაპარაკობდა და დიკს მოთმინება დაეკარგა.

— ჩემთან წავიდეთ, ჯობია, — თქვა მან, როზმერი დაეთანხმა. დიდ, განიერ ტახტზე იწვა, თავი დიკის მუხლებზე ელო; დიკი როზმერის თმას ეფერებოდა.

— შეიძლება კიდევ ერთი შეკითხვა მოგცეთ? — ჰკითხა დიკმა.

— რა გაინტერესებთ?

— მინდა მიაბოთ მამაკაცებზე, რომლებიც თქვენ გიყვარდათ.

უბრალო ცნობისმოყვარე ვარ. გულისთქმას აყოლილი ცნობისმოყვარე-მეთქი, ამას არ ვიტყვი.

— თქვენ გინდათ იცოდეთ, რა იყო ჩემს ცხოვრებაში თქვენთან შეხვედრის მერე?

— ან მანამდე.

— ო, არა, — წამოიძახა როზმერიმ, — მანამდე არ ყოფილა, თქვენ იყავით პირველი მამაკაცი, ვინც რაღაცას ნიშნავდა ჩემთვის. თქვენ ახლაც ერთადერთი ხართ, ვინც მართლა რაღაცას ნიშნავს ჩემთვის, — გაჩუმდა და ჩაფიქრდა, — იმ გაზაფხულის მერე მთელი წელიწადი არავის დანახვა არ მინდოდა.

— მერე, ვინ იყო?

— მერე იყო ერთი.

დიკმა ისარგებლა იმით, რომ ბოლომდე არ თქვა.

— გინდათ, მე გეტყვიოთ, როგორც იყო: პირველი საქმიდან არაფერი გამოვიდა და იმის მერე ხანგრძლივი პაუზა; მეორეზე უკეთესად წავიდა საქმე, მაგრამ ის მამაკაცი თქვენ არ შეგეყვარებიათ, მესამე — მეტი რომ აღარ შეიძლება, ისე კარგად...

თავის თავს აწამებდა, მაგრამ ვეღარ ჩერდებოდა.

— მერე გქონდათ ერთი ხანგრძლივი სიყვარული, რომელიც ამოიწურა და მაშინ კიდევაც შეგეშინდათ, რომ აღარაფერი დაგრჩებოდათ იმ მამაკაცისთვის, ვისაც საბოლოოდ შეიყვარებდით, — თანდათან უფრო ვიქტორიანული ხდებოდა, — იმის მერე რამდენიმე ეპიზოდური ამბავი, და ასე გაგრძელდა ამ ბოლო დრომდე. როგორია, ახლოა სიმართლესთან?

როზმერი იცინოდა. სიცილსაც ჰგავდა და ტირილსაც.

— სულაც არა, ოდნავაც არა, — თქვა და დიკმა უნებლიეთ შეება იგრძნო, — მაგრამ ერთ მშვენიერ დღეს მე მართლა შემეყვარდება და ვინც შემეყვარდება, არასოდეს გაუშვებ მერე.

ამ დროს დიკის ტელეფონმა დარეკა და ნიკოტერას ხმამ როზმერი იკითხა. დიკმა ხელისგული დააფარა მიკროფონს.

— გინდათ ელაპარაკოთ?

როზმერი მივიდა ტელეფონთან და იმისთანა იტალიურს მოჰყვა, ისე სწრაფად, რომ დიკმა ვერაფერი გაიგო.

— ტელეფონი ბევრ დროს გართმევთ, — თქვა მან, — უკვე ოთხია, ხუთზე საქმიანი პაემანი მაქვს. იქნებ ჯობია თქვენ წახვიდეთ სენიორ ნიკოტერასთან?

- სისულელეებს ლაპარაკობთ.
- მაშინ, სანამ აქ ვარ, მგონი შეიძლებოდა გადაგედოთ შებვედრები ნიკოტერასთან?
- ეს არც ისე იოლია, — უცებ ტირილი წასკდა, — დიკ, მე თქვენ მიყვარხართ, მხოლოდ თქვენ, მეტი არაა. მაგრამ რა გაქვთ თქვენ ჩემთვის?
- რა აქვს ნიკოტერას ვინმესთვის, ვინც გინდა იყოს?
- ეს სულ სხვა საქმეა!
- „იმიტომ, რომ ახალგაზრდაა“, გაიფიქრა დიკმა და წამოიძახა:
- ვიღაც იტალიელი! — ეჭვიანობისას დიკი ხელდებოდა, აღარ უნდოდა ისევ ტკივილი.
- ბაეშვია მხოლოდ, — თან სლუკუნებდა, ისე ამბობდა როზმერი, — თვითონვე იცით, რომ თქვენი უფრო ვარ.
- ცოტა დაწყნარდა, წელზე მოხვია ხელი, მაგრამ როზმერი დაღლილად უკან გადაიხარა და წუთით ასე, ადაჯოს¹ დამამთავრებელი პოზნასავით გაჩერდა, თვალები დაეხუჭა, თმა წყლიდან ახლამოყვანილ პატარა გოგოსავით ეყარა მხრებზე.
- გამიშვით, დიკ, ყველაფერი ამერია, ჩემს სიცოცხლეში თავი ასე არ ამრევია.
- საზარელფრთება ჟღალ ფრინველს ჰგავდა და როზმერი უნებლიეთ გაიწია განზე. ეჭვიანობით შეშინებული იყო, უსამართლო ეჭვიანობით, ნამქერივით რომ მიყვარა გულისხმიერ სიტყვებსა და ალერსს, რომელსაც ისე მისჩვეოდა.
- მინდა სიმართლე ვიცოდე, — თქვა დიკმა.
- სიმართლე ის არის, რომ ხშირად ერთად ვართ, სურს ჩემი ცოლად შერთვა, მაგრამ მე უარს ვეუბნები, მერედა, რა? როგორ გგონიათ, რა უნდა ვქნა? თქვენი აზრით, უკეთესია კოლის კლეისთან შტერებს ვეთამაშო და ასე გავატარო ცხოვრება?
- გუშინ საღამოს ნიკოტერასთან იყავით?
- ეს თქვენ არ გეხებათ! — ისევ ტირილი წასკდა, — ო, არა, დიკ, მაპატიეთ. ეს თქვენ გეხებათ. თქვენ და დედა ყველაზე ახლობელი და ძვირფასები ხართ ჩემთვის მთელ ქვეყანაზე.
- ნიკოტერა?

¹ ადაჯო — მუსიკალური ნაწარმოების შესრულების ნელი ტემპი; ასეთი ტემპით შესასრულებელი მუსიკალური ნაწარმოები ან მისი ნაწილი; ბალეტში: ნელი, ლირიკული ცეკვა.

— მე თვითონ არ ვიცი.

თავის არიდების იმ ზღვარს მიაღწია, როცა ყველაზე უბრალო სიტყვაც კი უკვე ფარულ აზრს იძენს.

— ჩემდამი უკვე აღარ გრძნობთ იმას, რასაც პარიზში გრძნობდით?

— როცა თქვენთან ვარ, მშვიდად ვარ და მიხარია, მაგრამ პარიზში სულ სხვა იყო. ან, იქნებ ასე მეჩვენება, ძნელია თქვა ამდენი ხნის მერე, ხომ ასეა?

დიკი ადგა, კარადასთან მივიდა და სალამოს სამოსი შეარჩია, — რაკი ქვეყნის სიძულვილი და შხამი შეუშვა თავის გულში, როზმერი ვეღარ ეყვარებოდა.

— ნიკოტერა ახლა არაფერ შუაშია! — წამოიძახა როზმერიმ, — ხვალ მთელ ჯგუფთან ერთად ლივორნოში უნდა წავიდე. ოჰ, რად მოხდა ასე! — ისევ ღვარად წასკდა ცრემლები, — გული მტკივა! ნეტავი აქ არ მოსულიყავით, ნეტავი ისევ კარგ მოგონებად დარჩენილიყო ყველაფერი. ისე მძიმედ მაწვეს რაღაც, ასე მგონია, დედას ვეჩხუბე.

დიკმა ჩაცმა დაიწყო. როზმერი წამოდგა და კართან მივიდა:

— მე ამ სალამოს აღარ წავალ. ეს უკანასკნელი ცდა იყო, თქვენთან დავრჩები. არ მინდა წასვლა.

ტალღად მოაწვა ისევ ახალი მღელვარება დიკს, მაგრამ თავი შეიმაგრა, რომ არ აჰყოლოდა.

— ოთახში ვიქნები, — თქვა როზმერიმ, — ნახვამდის, დიკ.

— ნახვამდის.

— ო, რა გული მტკივა, დასანანია, რა დასანანი, რა არის ეს, მაინც რა არის?

— დიდი ხანია მინდა გავიგო და ვერ გამიგია.

— მერე, რად უნდა მოსულიყავით ამით ჩემთან?

— ვხვდები, რომ შავი სიკვდილივით ვარ, — ნელა თქვა დიკმა, — აღარავისთვის აღარ მომაქვს ბედნიერება.

XXII

სასტუმრო „კვირინალის“ ბარში სულ ხუთი კაცი იყო სალამოთი, სადილის მერე. ერთი იტალიელი ქალი, დიდი ამბით რომ იჯდა

დახლთან და შეუჩერებლად ელაპარაკებოდა დაღლილ ბარმენს, — დიახ... დიახ... დიახ... — შეაგებებდა ხოლმე ბარმენი, ეგვიპტელი სნობი, — მარტოობისგან გული უწუხდებოდა, მაგრამ იმ ქალს მაინც უფრთხოდა, ორი ამერიკელი, დიკი და კოლის კლეი, და — თავად ბარმენი.

დიკი ყოველთვის ცხადად გრძნობდა და აღიქვამდა, რაც კი გარშემო ხდებოდა ხოლმე, კოლის კლეი კი, გეგონება ბურანშიაო, ყველაზე ძლიერი შთაბეჭდილებებიც ეფანტებოდა გამოფიტულ და უკვე დაბნეულ გონებაში. ამიტომ დიკი ლაპარაკობდა, კოლისი კი, გეგონება ობობა შეუჯდაო, ისე უსმენდა.

მთელი დღის ამბებით დაქანცული დიკი ახლა ბარში იჯდა და იტალიელებზე იყრიდა ჯავრს ლაპარაკში. ხანგამოშვებით აქეთ-იქით იხედებოდა, თითქოს იმედი ჰქონდა, რომ ერთი იტალიელი მაინც გაიგებდა მის სიტყვებს და აღშფოთდებოდა, ბოლოს და ბოლოს.

— ამ დღით ვზივარ „ექსცელსიორში“ ჩემს ცოლისდასთან ერთად, ჩაიხე. შემოდინ ორნი, ადგილი აღარ არის, ჩვენ ბოლო მაგიდა შეგვხვდა. ერთი მათგანი მოდის და ამბობს, — ეს მაგიდა ხომ პრინცესა ორსინისთვის იყო? ვეუბნები, — ბარათი არ დაგეხვედრია მაგიდაზე. ის კი მაინც გაიძახის: — მაგრამ, მე მგონია, პრინცესა ორსინისთვის იყო. — მე პასუხიც აღარ გავეცი.

— მერე, რა ქნა?

— წავიდა, — დიკი სკამზე შეტრიალდა, — არ მიყვარს ეს ხალხი. გუშინ ორი წუთით დავტოვე როზმერი ვიტრინასთან, მაშინვე ვიდაც ოფიცერი მივიდა და წინ და უკან დაიწყო სიარული, თან ქუდი გვერდზე მოექცია.

— არ ვიცი, — ცოტა ხნის მერე თქვა კოლისმა, — მე თუ მკითხავთ, აქ მირჩევნია ყოფნა, ვიდრე პარიზში. იქ ყოველ წუთში ჯიბეების დაცარიელების ცდაში არიან.

კოლისს უყვარდა კარგი ცხოვრება, სიამოვნებას არ იკლებდა და თუ რამ ამ სიამოვნებას ხელს შეუშლიდა, არ მოსწონდა და არ გაიზიარებდა.

— არ ვიცი, — ისევ თქვა კოლისმა, — ურიგო არ არის, მე მომწონს აქ.

დიკმა გაიხსენა, რაც ამ დღეებში იყო, სურათებივით დაუდგა

თვალწინ: „ამერიქენ ექსპრესის“ ოფისისკენ მიმავალი გზა, ვიანა-ციონალე, საშაქარლამოების ათასნაირი სუნით რომ იყო გაჟღენთილი. ტალახიანი გვირაბი, ამ გვირაბს ესპანეთის მოედნის კიბემდე, ყვაუილების კიოსკებსა და იმ სახლამდე მიჰყავდით, სადაც ჯონ კიტსი მოკვდა. დიკს მხოლოდ ადამიანები აინტერესებდა. ხალხის გარდა ამინდს თუ ამჩნევდა, ქალაქები და საერთოდ, ადგილები, მხოლოდ მაშინ ამახსოვრდებოდა, თუ მათთან რაიმე ამბავი აკავშირებდა. რომში დასრულდა მისი ოცნება როზმერიზე.

შიკრიკი ბიჭი მივიდა დიკთან და ბარათი გადასცა.

— არ წავედი წვეულებაზე, — ეწერა ბარათში, — ჩემს ოთახში ვარ. დილით ადრე ლივორნოში მივემგზავრებით.

დიკმა ბიჭს ბარათი დაუბრუნა და ფული აჩუქა.

— უთხარით მის ჰოიტს, რომ ვერ მნახეთ.

კოლისს მიუტრიალდა და „ბონბონიერიში“ წასვლა შესთავაზა.

ბარში შემოსული მეძავი შეათვალიერეს, ყურადღების ის მინიმუმი დაუთმეს, რასაც მისი პროფესია იმსახურებდა. ქალმა თამამად, მოურიდებლად გამოხედა. ცარიელი ვესტიბიული გაიარეს, მძიმე ფარდების ნაკეცებში ლამის ვიქტორიანული ხანის მტვერი ჩაბუდებულიყო. შვეიცარს თავი დაუქნიეს, მანაც ლამის ყველა შვეიცარივით, გესლიანი პირმოთნეობით დაუკრა თავი. მერე ტაქსიში ჩასხდნენ და ნოემბრის ღამის სინესტესა და მოწყენილობას მიენდვნენ. ჩაბნელებულ ქუჩებში ქალები აღარ ჩანდნენ, მხოლოდ მამაკაცები, ფერწასულები, ბოლომდე შეკრული მუქი პალტოებით, ჯგუფებად რომ იდგნენ გზაჯვარედინებთან და ცივი ქვის კედლებს მიყრდნობოდნენ.

— ღმერთო ჩემო! — ამოიოხრა დიკმა.

— რა მოხდა?

— ის კაცი გამახსენდა, „ექსცელსიორში“: — ეს მაგიდა პრინცესა ორსინისთვისაა... იცით, რა არის რომის არისტოკრატია? ბანდიტები არიან. მაგათ ჩაიგდეს ხელში ტაძრები და სასახლეები, როცა რომის იმპერია დაიმსხვრა და ხალხს დაეროვნენ.

— მე მომწონს რომი, — დაიჟინა კოლისმა, — რატომ არ დადინხართ ღოღზე?

— არ მიყვარს ღოღი.

— კარგია, ნახოთ... რომ იცოდეთ, რა მოსდით ქალებს...

— ვიცი, მე აქ არაფერი მომეწონება. მე საფრანგეთი მიყვარს, სადაც ყველას ნაპოლეონი ჰგონია თავი. აქ კი ყველას ქრისტე ჰგონია თავი.

„ბონბონიერიში“ მისულები, კაბარეში ჩავიდნენ, ცივი ქვის კედლებთან უიმედო და არაგამძლე, უმწეო ჩანდა ხის პანელები, ჯახორკესტრი უდიდამოდ უკრავდა ტანგოს და ათი თუ თორმეტი წყვილი ამერიკული თვალისთვის უცხო, დახვეწილსა და რთულ ილეთებს ხახავდა პარკეტზე. ოფიციანტების სიმრავლე იმის გარანტია იყო, რომ ჩხუბსა და ალიაქოს, შფოთიან კაცებში მაშინაც რომ ატყდება ხოლმე, როცა ისინი ცოტანი არიან, ახლა ადგილი არ ექნებოდა; თუ რაღაც გამოცოცხლება იგრძნობოდა, ეს ის იყო, რომ ჰაერში მოლოდინი იდგა, თითქოს საცაა რაღაც შეწყდებოდა, ცეკვა თუ ღამე, ის, რითაც აქ ყველაფერი თანაბრდებოდა. ყურადღებებიანი სტუმარი მაშინვე გრძნობდა, რომ თუნდაც ეძებნა, აქ სულერთია, მაინც ვერაფერს იპოვიდა.

დიკისთვის ხომ ეს ცხადზე ცხადიც კი იყო ახლა. მიიხედ-მოიხედა იმ იმედით, რომ თვალს რაღაცაზე შეაჩერებდა, ერთ საათს მაინც გაიყვანდა და იქნებ, გონების არა, მაგრამ წარმოსახვისთვის, ფიქრს გაიჩინდა. მაგრამ ვერაფერი ნახა და ისევ კოლისს მიუტრიალდა. უნდოდა რაღაც ეთქვა მისთვის, დაიწყო, და მოჰბეზრდა, რადგან კოლისი, გულმაეიწვი, უგულისყურო, მაინც ვერაფერს გაიგებდა. ოცდაათი წუთის მერეც კი იგრძნო, რომ მასთან ლაპარაკში უკვე თვითონაც შტერდებოდა.

ერთი ბოთლი იტალიური შუშხუნა ღვინო დალიეს, დიკმა ფერი დაკარგა, რაღაცა ხმაურით ივსებოდა. დირიჟორს ანიშნა ხელით, თავიანთ მაგიდასთან მიუხმო. ზანგი იყო, ბაკამის კუნძულებიდან, ამპარტავანი და უსიამოვნო, და რამდენიმე წუთის მერე ჩხუბი ატყდა.

— თქვენ მთხოვეთ თქვენთან დავმჯდარიყავი.

— ასეა, და მოგეცით ორმოცდაათი ლირი, ხომ ასეა?

— ასეა, მომეცით, მერედა რა, მერე რა?

— ასეა, მერე ის, რომ მოგეცით ორმოცდაათი ლირი, ასეა თუ არა? ახლა მოდიხართ და კიდევ ითხოვთ, რქებზეა საქმე?

— თქვენ მე დამიძახეთ, ასე არ არის?! ასეა თუ არა?

— ჰო, დაგიძახეთ, მაგრამ ორმოცდაათი ლირი მოგეცით.

— ასეა, იყოს ასე.

ზანგი მუავე გუნებით გაეცალა და დიკი უფრო უარეს ხასიათზე დადგა. მაგრამ უცებ დაინახა, ვიღაც ქალიშვილი უღიმოდა დარბაზის იქითა მხრიდან და მაშინვე გაქრნენ რომაელთა აჩრდილები, ფერმკრთალები რომ ირეოდნენ და მოკრძალებით და მორიდებით იხევდნენ უკან. ქალიშვილი ინგლისელი იყო, ქერა და სანდომიანი, ჯანმრთელი ინგლისური სახით, კიდევ გაუღიმა. დიკმა იცოდა ეს ღიმილი, თითქოს ეძახდა, მაგრამ ამ დამახეხასა და შეთავაზებაშიც კი უარს ამბობდა გულისთქმაზე.

— თავს ვღებ, თუ რაღაც ოინი არ იყოს, — თქვა კოლისმა.

დიკი ადგა, მაგიდებშუა გაიარა და ქალიშვილისკენ გაემართა.

— ხომ არ ვიცეკვოთ?

ხანში შესულმა ინგლისელმა, ქალიშვილი ვისთანაც იჯდა, ისე თქვა, თითქოს ბოდიშს იხდისო:

— მე მალე წავალ.

აღვზნებამ გაუარა და ცოტათი უკვე გამოფხიზლდა, როცა ცეკვადა; იმ ქალიშვილზე გაიფიქრა, რაც რამ კარგია ინგლისში, ყველაფერი ახლა ამ გოგოშიაო; წკრიალა ხმა ბუნდოვნად ახსენებდა იქაურ ბალებს. ცოტა განზე გადაიხარა, რომ კარგად შეეხედა ქალიშვილისთვის და ქათინაურებით აავსო იგი. ისე გულწრფელად ლაპარაკობდა, ხმაც კი უკანკალებდა. ქალიშვილმა აღუთქვა, როგორც კი ჩემი თანამგზავრი წავა, მოვალ და თქვენთან დავჯდებიო. როცა დიკმა თავის ადგილას მიიყვანა, ინგლისელი ისევ ისეთი ღიმილით შეხვდა, გვერნება, ბოდიშს იხდისო.

თავის მაგიდასთან დაბრუნდა თუ არა, დიკმა ერთი ბოთლი იტალიური თეთრი შუშხუნაც შეუკვეთა.

— ვიღაც კინომსახიობს ჰგავს, — თქვა მან, — ვერ ვიხსენებ, რომელს, — მოუთმენლად გაიხედა იქით, — აქამდე სად არის?

— კარგია კინომსახიობი ვიყო, — ფიქრში წასულმა თქვა კოლისმა, — მამაჩემის ბიზნესში ჩაბმა მომიწევს მალე, მაგრამ ეს მაინცდამაინც არ მიზიდავს. იჯექი ატლანტის ოფისში ოცი წელიწადი...

მატერიალისტური ცივილიზაციის წინააღმდეგ პროტესტით გაისმა მისი ხმა.

— თავი მაგისთვის არ გემეტებათ?

— არა, ეგ არა, მე მაგას არ ვგულისხმობ.

— კი, მაგას გულისხმობთ.

— თქვენ რა იცით, რას ვგულისხმობ? თუ ასე ძალიან მოგწონთ მუშაობა, რატომ არა ხართ პაციენტთან, ხომ ექიმი ხართ?

კინალამ იჩხუბეს, მაგრამ უკვე მაგრად იყვნენ მთვრალები და აღარ ახსოვდათ, რაზე უნდა ეჩხუბათ. კოლისი წასასვლელად წამოდგა და ერთმანეთს გულთბილად ჩამოართვეს ხელი.

— თქვენ იცით, კარგად მოიფიქრეთ, — შეაგონა დიკმა.

— რა მოვიფიქრო?

— იცით, რაც, — ეგონა, კოლისს მამამისის ბიზნესთან დაკავშირებით რაღაც ძალიან კარგი და საქმიანი რჩევა მისცა.

კლეი სივრცეს შეერია. დიკმა ბოთლში დარჩენილი ღვინო ბოლომდე დალია და ისევ იმ ინგლისელ ქალიშვილთან იცეკვა, თამამ შეტრიალ-შემოტრიალებას აიძულებდა თავის თავს და თამამი მიხრა-მოხრით უნდოდა ევლო. მაგრამ უცებ საკვირველი ამბავი მოხდა. დიკი ქალიშვილთან ცეკვაუდა, მერე მუსიკა გაჩერდა და ქალიშვილი გაქრა.

— არ იცით, სად არის?

— ვინ?

— ქალიშვილი, ვისთანაც მე ვცეკვაუდი. აქ იყო, უცებ აღარ არის, სადმე იქნება.

— არა, არა! ეს ქალების ოთახია.

ბარში შევიდა და ჩამოეყრდნო, ორი სხვა კაციც იდგა, გამოლაპარაკება უნდოდა, მაგრამ არ იცოდა, რითი დაეწყო. შეიძლებოდა რომზე და კოლონისა და გაეტანის ოჯახების შფოთიან წინაპრებზე ეამბნა, მაგრამ იფიქრა, დასაწყისისათვის არ ივარგებს, მეტი-მეტი და მოულოდნელი იქნებაო. თამბაქოს დახლიდან იენსიური ფაიფურის ფიგურები იატაკზე გადმოიყარა, აურზაური ატყდა და ბუნდოვნად იგრძნო, თვითონ იყო ამის მიზეზი, კაბარეში დაბრუნდა და ერთი ფინჯანი შავი ყავა დალია. კოლისი აღარ იყო იქ, ინგლისელი ქალიშვილიც აღარ ჩანდა და სხვა რა გზა ჰქონდა, თვითონაც უნდა წასულიყო სასტუმროში, გულდახურული დაწოლილიყო და დაეძინა. ფული გადაიხადა და პალტო და შლაპა აიღო.

ჭუჭყიანი წყალი გუბებზე იდგა თხრილებში და ალაგ-ალაგ ქვაფენილზედაც; ჭაობის სინესტე ატანდა და გადამუშავებული ორთქლის ნარჩენით იწამლებოდა დილის ჰაერი. ოთხი ტაქსისტი შემოეხვია, პატარა თვალებს ატრიალებდნენ ბნელ ბუდეებში. ერთი

მანც ძალიან ჩააცოვდა, პირდაპირ სახესთან მიჰქონდა თავისი სახე და დიკმა უხეშად მოიშორა.

— Quanto al Hotel Quirinal?¹

— Cento lire.²

ექესი დოლარი. თავი გაიქნია და ოცდაათი ლირა შესთავაზა, ეს ორმაგი ფასი იყო იმასთან, რასაც დღისით იხდიდნენ, მაგრამ ოთხი-ვემ, თითქოს ერთი კაციყო, ერთნაირად აიჩეჩა მხრები და მოსცილდა.

— Trente cinque lire e mancie³, — მტკიცედ თქვა დიკმა.

— Cento lire.

დიკი ინგლისურზე გადავიდა.

— ნახევარი მილი უნდა გაიაროთ და ასი ლირა? ორმოცზე მეტს არ მოგცემთ.

— არ გამოვა!

დაღლილობისგან ფეხზე ძლივს იდგა. იმ ტაქსის კარი გამოაღო, რომელიც უფრო ახლო იდგა და დაჯდა.

— სასტუმრო „კვირინალი!“ — მანქანის წინა კართან ჯიუტად მდგარ მძღოლს უბრძანა, — მოიშორეთ ეგ გესლი სიფათიდან და „კვირინალში“ წამიყვანეთ.

— აჰ, არა.

დიკი მანქანიდან გადმოვიდა, „ბონბონიერის“ შესასვლელთან ვიღაც ელავებოდა ტაქსისტებს და ვიღაც ახლა ცდილობდა დიკისთვის აეხსნა, რა უნდოდათ მძღოლებს, ერთი სიტყვით, თარჯიმნობა იკისრა; ამასობაში ის ერთი ისევ ჩააცოვდა დიკს, ყვიროდა, ჟესტებით ელაპარაკებოდა და დიკმა ისევ მოიშორა თავიდან.

— მე სასტუმრო „კვირინალი“ მინდა.

— ის ამბობს, ასი ლირა, — აუხსნა იმ კაცმა, თარჯიმნობა რომ იკისრა.

— გავიგე, ორმოცდაათს მივცემ, ორმოცდაათზე თანახმა ვარ. დამანებეთ თავი! — ეს ბოლო სიტყვები იმ დაჟინებულ ტაქსისტს უთხრა, მესამედაც რომ ჩააცოვდა. ამ კაცმა შეხედა დიკს და მერე ზიზღით გადააფურთხა.

¹ Quanto al Hotel Quirinal (იტალ.) — რამდენია საჭირო სასტუმრო „კვირინალი“²

² Cento lire (იტალ.) — ასი ლირა.

³ Trente cinque lire e mancie (იტალ.) ოცდათხუთმეტი ლირაც საკმარისია.

რაც იმ ერთ კვირას დაუგროვდა და მოითმინა, ახლა ერთბაშად გადმოხეთქა და ძალად ექცა, ტრადიციული, პატიოსნური გამოსავალი თავისი ქვეყნის; ოღნავ დაიხია, მოუქნია და სახეში სთხლიშა ტაქსისტს.

ოთხივე ერთად მივარდა დიკს, მუქარით იქნევენ ხელებს, ცდილობდნენ შუაში მოექციათ. დიკი კართან ზურგით მივერდნო კედელს და ალაღბედზე ურტყამდა, ცოტათი ეცინებოდა კიდევაც მათ დარტყმებზე, ამ ვითომ ჩხუბზე და მამლაყინწყებზე. იგერიებდა. ერთი-ორი წუთი გაგრძელდა ასე, მერე დიკმა წაიბორძიკა და დაეცა; ტკივილი იგრძნო, მაგრამ ისევ წამოდგა, ვიღაცების ხელები წრესავით ერტყა და ამ წრეში ისევ იწვედა მათზე, მერე ეს წრე უცებ გაიხსნა. რაღაც ახალი ხმა მოისმა, ახალი დავა ატყდა, მაგრამ დიკი კედელთან იდგა, სულშეხუთული და თავისი ამ უაზრო მდგომარეობით გაცოფებული, რომ ღირსება ასე შეეღახა. ხედავდა, სიმპათია მის მხარეზე არ იყო, მაგრამ წამითაც არ უფიქრია, რომ შეიძლება თვითონაც ჰქონოდა ამაში ბრალი.

პოლიციის უბანში უნდა წასულიყვნენ და იქ გაერკვიათ ყველაფერი. ვიღაცამ ძირიდან აიღო დიკის შლაპა და მიაწოდა. ვიღაცამ თავანთ მოჰკიდა მკლავში ხელი, რამდენიმე ნაბიჯი გაიარეს, კუთხეს გასცდნენ და ტაქსისტებთან ერთად დიკი ცარიელკედლებიან ბარაკში შევიდა, სადაც ერთადერთი მქრქალი ნათურა ეკიდა ჭერში და უსაქმოდ ისხდნენ კარაბინერები.

მაგიდასთან კაპიტანი იჯდა. იმ კაცმა, ვინც დიკსა და ტაქსისტებზე კაპიტანს უთხრა, გავაშველეო, კარგა ხანს მოჰყვა იტალიურად, რა როგორ იყო და აღარ ამთავრებდა, ხანდახან დიკზე უთითებდა, ღროღადრო ტაქსისტები აწვეუტინებდნენ, გაცხარებულები დიკს სდებდნენ ბრალს და გინების სიტყვებს ისროდნენ. კაპიტანს მოთმინება ეკარგებოდა. ბოლოს როგორც იქნა, კაპიტანი დიკს მიუბრუნდა.

- ლაპარაკი Italiano?¹ — ჰკითხა მან.
- არა!
- ლაპარაკი Francias?²

¹ Italiano (იტალ.) — იტალიურად.

² Francias (ფრანგ.) — ფრანგულად.

— Qui,¹ — გაუნარდა დიკს.

— ჰოდა, ასე, მომისმინე. წადი „კვირინალში“. მომისმინე: თქვენ მთვრალი ხართ, გადაიხადეთ, რამდენსაც თხოულობს მძღოლი, გასაგებია თქვენთვის?

დიკმა თავი გაიქნია.

— არა, მე არ მინდა.

— როგორ?

— მე გადავიხდი ორმოც ლირას. ეს სავსებით საკმარისია.

კაპიტანი წამოდგა.

— მომისმინე!.. — მრისხანედ წამოიძახა მან, — თქვენ მთვრალი ხართ. თქვენ მძღოლს სცემეთ. აი, ასე, აი, ასე... კიდევ კარგია, — ორივე ხელი ჰაერში გიჟივით გაიქნია, — რომ თავისუფლად გიმშვებთ, გადაიხადეთ რამდენიც გითხრათ, ასი ლირა. წადით „კვირინალში“.

შეურაცხყოფისა და აღშფოთებისგან დიკი გაცოფდა, კაპიტანს მიაშტერდა.

— კარგი, მე წავალ! — ძლივს მიტრიალდა კარისკენ, მის წინ ის კაცი იდგა, ვინც პოლიციაში მოიყვანა და ღვარძლიანად იქნევდა თავს, — მე წავალ, — დაიყვირა დიკმა, — მაგრამ ჯერ ამ უღლეურს გავეუსწორდები!

გაშტერებული კარაბინერების წინ გაქანდა და იმ ღრეჭია სიფათს მარცხენა ხელი გაართყა ყბაში. კაცი იატაკზე გაიშხლართა.

ერთ წამს დიკი ეგრე იდგა, ბარბაროსივით ზეიმობდა ტრიუმფს; მაშინვე ეჭვმაც გაჰკრა, ახლა კი შეცდომა დაუშვო, მაგრამ ამის ბოლომდე გაფიქრებაც ვერ მოასწრო და თვალთ დაუბნელდა; წააქციეს და გაშმაგებით დაუწყეს ცემა. მუშტებითა თუ ქუსლებით მისდგნენ დაუნდობლად. იგრძნო, ცხვირი გაუტყდა, ხრამახრუშიც გაიგონა ხრტილისა, თვალეები, გეგონება, რეზინისააო, ბუდეებიდან ამოუცვივდა და ისევ თავის ადგილს დაუბრუნდა, ვიდაცამ წიხლი ჩააზილა და ნეკნი ჩაულეწა. წამით გონება დაკარგა, მაგრამ გონს მოეგო, რადგან ხელად წამოაყენეს, დასვეს და მაჯებზე ხელობრივი დაადეს. უნებლიეთ ისევ იწვევდა. სამოქალაქოტანსაცმლიანი ლეიტენანტი, დიკმა რომ მიბეგვა, იქით იდგა. ნიკაპზე ცხვირსა-

¹ Qui (ფრანგ.) — დიახ.

ხოცს იღებდა და წამდაუწუმ ზედ იყურებოდა, უნდოდა გაეგო, სისხლი მოსდიოდა თუ არა; დიკთან ძალიან ახლო მივიდა, ცოტათი ისევ განზე გადგა, მერე ხელი მოიქნია და ძირს დასცა.

დოქტორი დაივერი უმოძრაოდ იწვა იატაკზე, ერთი სათლი წყალი დაასხეს, მაცელებზე ხელი წაავლეს და სადღაც წაათრიეს. ცალი თვალი ძლივს გაახილა, ზედ სისხლი ჰქონდა, ერთ-ერთი ტაქსისტის შეძრწუნებული და გაფითრებული სახე იცნო.

— წადით სასტუმრო „ექსცელსიორში“, — ხრიალით უთხრა, — უთხარით მის უორენს, ორასი ლირა! მისს უორენი! ორასი ლირა! ოჰ, თქვენი!... ღმერთო...

ისევ მიათრევდნენ, სული ეხუთებოდა, ტიროდა, ცალ თვალზე სისხლი გადაჰკვროდა, ოღროჩოღრო იატაკზე მიათრევდნენ, ბოლოს სადღაც ქვის იატაკზე დააგდეს. ის კაცი გავიდა, კარი გაჯახუნდა და მარტო დარჩა.

XXIII

ღამის პირველ საათამდე ბები უორენი საწოლში იწვა და მერიონ კროუფორდის ერთ-ერთ მოსაწყენ ამბავს კითხულობდა რომაული მოთხრობებიდან; მერე ფანჯარასთან მივიდა და ქუჩას გახედა. სასტუმროს პირდაპირ, ტროტუარზე სამკუთხა შლაპებითა და გროტესკული მოსასხამებით ორი კარაბინერი დადიოდა, მოსახვევებში ხან იქით გაქანდებოდნენ და ხანაც აქეთ. მათი ცქერისას ის გვარდიელი ოფიცერი გაახსენდა, დღეს სამხარზე თვალი რომ აღარ მოაშორა ბების. მისი თავხედობა იმ არაბრგე რასის მაღალი ვინმეს თავხედობასა ჰგავდა, ვისაც სიმაღლე უწევს სხვა ღირსებების მაგივრობას. რომ მოსულიყო ის გვარდიელი და ბებისთვის ეთქვა, — წავიდეთ ერთად, — ალბათ ეტყოდა, — რატომაც არა? — ყოველ შემთხვევაში, ახლა ასე ეგონა, სხვა გარემოში ყოფნა თითქოს უფრო სხვაგვარს ხდიდა, თავისუფალს.

გვარდიელისგან ფიქრი ნელ-ნელა ისევ კარაბინერებს გადასწვდა, იმათგან — დიკს. დაწვა და სინათლე ჩააქრო.

ოთხი არ იყო, როცა გაედვიძა, ვიღაც აბრახუნებდა კარზე.

— დიახ, ვინ არის?

— შვეიცარი, მადამ.

კიძონო მოისხა და ნამძინარევა გაულო კარი.

— თქვენი მეგობარი, სახელი დაივერი, რაღაც შეემთხვა, პოლიციამ დაიჭირა და ციხეში ზის. ტაქსი გამოგზავნა, რომ თქვენთვის ეთქვა, მძღოლი ამბობს, ორასი ლირის გადახდას დაძვირდაო... შევიცარმა შეიცადა, ფრთხილად შეხედა, როგორ მიიღო ეს ამბავი, — მძღოლი ამბობს, მესიე დაივერს ცუდი რაღაც შეემთხვა, პოლიციასთან იჩხუბა და საშინლად სცემეს.

— ახლავე ჩამოვალ.

ჩაცმა დაიწყო, ბავაბუგით უცემდა გული, ათი წუთის მერე ლიფტიდან ჩაბნელებულ ვესტიბიულში გადმოვიდა. მძღოლი, დიკს რომ გამოგზავნა და ამბავი მოეტანა, უკვე წასულიყო, შევიცარმა სხვა მანქანა გაუჩერა და ტაქსისტს უთხრა, რა ადგილასაც იყო ის ციხე. დამე თანდათან ძალას კარგავდა, და დღესა და დამეს შუა ეს მერყეობა ბების ნერვებზე მოქმედებდა. ისედაც, ჯერ კარგად ვერ გაეღვიძა. ეჩვენებოდა, რომ ძალიან ნელა თენდებოდა და ფიქრით აჩქარებდა რიჟარაჟს; ფართო ავენიუებზე სივრცე ჩანდა და საქმე კარგად მიდისო, ეგონა. მერე უცებ ქარი დაუბერავდა საიდანაც და როცა თითქოსდა ჩერდებოდა მოძრაობა და გარშემო აღარ იძვროდა, ისევ ხელახლა იწყებოდა ყველაფერი. მანქანამ შადრევანს ჩაუარა, ხმაურით რომ ეღვრებოდა თავისივე ჩრდილს, გაშლილ ჩრდილს და, დაგრეხილ მოსახვევში შეუხვია, სადაც სახლებიც ცერად თუ იდგნენ, დაჭიმული, რომ ქუჩაზე არ გადმოშლილიყვნენ. რიყის ქვაფენილზე მანქანა ერთი შექანდა და ზრიალით გაჩერდა რომელიღაც შენობასთან. შესასვლელთან, ორივე მხარეს საგუმბაგო ჯიხურები იდგა, შენობის მწვანე, ნესტიან და ხავსმოდებულ კედლებთან ამ ჯიხურებს კაშკაში გაჰქონდა. კამაროვანი შესასვლელის ლილისფერი ბინდიდან მოესმა უცებ დიკის ყვირილი.

— ინგლისელი იქ არავინ არის, ამერიკელები არ არიან? ინგლისელები არ არიან აქ? ოჰ, ღმერთო ჩემო! უჰ თქვენი, უოპებო!¹

ყვირილი მიწყდა და ბებიმ ახლა კარზე ბრახუნის ხმა გაიგონა. მერე ისევ ყვირილი გაისმა.

— ამერიკელები არ არიან? არიან აქ ინგლისელები?

იქით გაიქცა, საიდანაც ხმა მოდიოდა, თაღოვანი შესასვლელი

¹ უოპი — მეტსახელი, შუა ან სამხრეთეთეროპელ ემიგრანტებს, უფრო მეტად კი იტალიელებს ეძახიან ამერიკელები.

გაიარა, ეზოში შევიდა, ერთ წუთს ადგილზე იდგა დაბნეული, მერე ისევ ხმას მიჰყვა და გაარკვია, რომ პატარა საყარაულოდან იყო. კარი შეღალ და შიგ შევიდა. ორი კარაბინერი ფეხზე წამოხტა, მაგრამ ბებიმ ზედაც არ შეხედა და იქით, სადაც საკანი იყო, კარისკენ გაქანდა.

— დიკ! — დაიძახა მან, — რა მოგივიდათ?

— თვალი ამომიგდეს! — იყვირა დიკმა, — ხელბორკილი დამადეს, მერე მირტყეს, წყეულები, ეგენი...

ბები მიტრიალდა, სახეზე ფერი აღარ ედო და კარაბინერებისკენ წავიდა.

— რა უყავით? — ისე შმაგად და გააფთრებით მიადგა, რომ კარაბინერებმა უკან დაიხიეს...

— Non capisco inglese.¹

ფრანგულად ლანძღა, მაგრამ რა ლანძღა. მისი დაუოკებელი აღფრთოების ხმა მთელ ოთახს აესებდა. შეშინებული კარაბინერები ბებისაგან დატყბილი ბრალდებისაგან ლამობდნენ თავი დაეღწიათ.

— კარი გააღეთ! რაღაც იღონეთ!

— ჩვენ არაფერი შეგვიძლია, თუ არ გვიბრძანეს.

— Bene! bay-nay! Bene!²

ისევ გააფთრებით მოჰყვა მათ ლანძღვას, კარაბინერები თავიანთი უმწეობის გამო ბოდიშს უხდიდნენ, ოფლში იღვრებოდნენ და დაბნეულები ერთმანეთსლა უყურებდნენ, რაღაც საშინელი გაუგებრობა მოხდა ალბათო. ისევ საკნის კართან მივიდა ბები, ზედ მიეყრდნო, ლამის ეფერებოდა, თითქოს ასე უფრო კარგად გააგებინებდა, რომ აქ იყო მისი ძალა და შველა.

— საელჩოში მივდივარ, მალე დავბრუნდები! — დაიძახა მან, კარაბინერებს კიდევ ერთხელ მუქარით მოავლო მზერა და გარეთ გავარდა.

ამერიკის შეერთებული შტატების საელჩოსთან მისვლისას, ტაქსის მძღოლმა, ვერ დავიცდიო, და ბებიმ ფული გადაუხადა. ჯერ კიდევ ბნელოდა, საფეხურებზე სირბილით ავიდა და დარეკა. სამჯერ დარეკა, მესამე ზარზე ნამძინარემა ინგლისელმა შევიცარმა გაუღო კარი.

¹ Non capisco inglese (იტალ.) — ვერ ვიგებ ინგლისურად.

² Bene! bay-nay! Bene (იტალ.) — კარგი, მაშ კარგი!

— მინდა, ვინმე ვნახო საელჩოში, — უთხრა ბებიმ, — სულერთია, ვინ, ოღონდ ახლავე.

— ყველას სძინავს, მადამ, ცხრა საათამდე არ ვაღებთ.

ბების საათის გაგონება არ სურდა.

— ეს უბრალო საქმე არ არის. ერთ კაცს, ამერიკელს, საშინლად სცემეს, ახლა იტალიის ციხეშია.

— ჯერ ყველას სძინავს. ცხრა საათზე.

— მე არ შემიძლია ცხრა საათამდე მოცდა. კაცს თვალი ამოუგდეს, ჩემი დის ქმარს, ახლა კი ციხეში ჰყავთ და არ უშვებენ. ახლავე უნდა ვნახო ვინმე და ველაპარაკო, გასაგებია? გიჟი ხომ არ ხართ? რას დგახართ და იდიოტოვით შემომყურებთ?

— მე არაფერი შემიძლია, მადამ.

— მიდით და გააღვიძეთ ვინმე! მხრებზე წაავლო ხელი და მაგრად შეაჯანჯლარა, — საქმე სიკვდილ-სიცოცხლეს ეხება. თუ ახლავე, ამ წუთში არ გააღვიძებთ ვინმეს და აქ არ მოიყვანთ, საშინელი დღე დაგადგებათ...

— თუ შეიძლება, მადამ, გამიშვით, აიღეთ თქვენი ხელი.

შეეცარის ზურგს იქით, ზევით დაღლილი და გროტონული¹ ხმით თქვა ვიღაცამ:

— რა ხდება?

შეეცარმა შვებით ამოისუნთქა.

— ერთი ლედი მოვიდა, სერ, და შემაჯანჯლარა.

შეეცარი სალაპარაკოდ განზე გადაა და ბები მაშინვე შევარდა ჰოლში. ზევით, კიბეზე, მოქარგულ თეთრ სპარსულ ხალათში გახვეული, უცნაური ახალგაზრდა მამაკაცი იდგა, ძილისგან ჯერ კარგად არ გამოფხიზლებულიყო. არაბუნებრივად ვარდისფერი სახე მკვდარს მიუგავდა, ის ვარდისფერიც არ აცოცხლებდა, პირზე კი რაღაც ეკეთა, ალიკაპოვით. ბების დანახვაზე საჩქაროდ ჩრდილში დაიხია.

— რა მოხდა? — ისევე იკითხა მან.

ბებიმ უამბო. აღელვებისგან თვითონაც ვერ ამჩნევდა, ისე მიიწვედა ზევით და კიბეზე ავიდა, აქ კარგად გაარჩია, რომ ის რაღაც, პირზე რომ მიემარებინა, საულვაშე იყო, სახე კი ვარდის-

¹ გროტონი — ქალაქი მასაჩუსეტსის შტატში, სადაც ვაჟთა პრივილეგიური კერძო სასწავლებელი არსებობდა.

ფერი კოლდკრემით ჰქონდა დაფარული. ეს ყველაფერი საოცრად ეხამებოდა ამ კოშმარულ დამეს. ბოლოს ბებიმ მოითხოვა, რომ ეს კაცი ციხეში გაჰყოლოდა და დღესვე, დილითვე გამოეყვანათ დიკი იქიდან.

— ცუდი საქმეა, — თქვა იმ კაცმა.

— დიახ, — მორჩილად დაეთანხმა ბები, — დიახ.

— ჩხუბის ატეხა პოლიციაში, რა ამბავია, — პირადი შეურაცხყოფის ტონით წარმოთქვა, — ცხრა საათამდე არაფერი მოხერხდება, მე ასე ვფიქრობ.

— ცხრა საათამდე! — შეძრწუნებით წამოიძახა ბებიმ, — მაგრამ თქვენ თვითონ ხომ შეგიძლიათ რამე იღონოთ! თუნდაც ის, რომ ახლა ციხეში გამოძვევთ და მოითხოვოთ, რომ აღარ სცემონ.

— უფლება არა გვაქვს, ასე მოვიქცეთ. ასეთი საქმეებისთვის საკონსულლო არსებობს. საკონსულლო ცხრა საათზე გაიღება.

საულვაშეთი დაჭიმულმა და უმოძრაო სახემ კიდევ უფრო გააშმაგა ბები.

— მე ცხრა საათამდე ვერ დავიცდი, ჩემი სიძეა დაშავებული, თვალი ამომიგდესო, თქვა. მე უნდა ვნახო იგი. ექიმი უნდა მიუყვანოს! — ბები კი არ ლაპარაკობდა, ყვიროდა ლამის და არც უცდია თავის შეკავება, პირიქით, გაბრაზებულმა, უფრო აუწია ხმას, იცოდა, ახლა ამ ტონით უფრო გაიტანდა, ვიდრე სიტყვებით, — თქვენ ვალდებული ხართ რაღაც იღონოთ, ამერიკელი მოქალაქეების დაცვა, როცა მათ უჭირთ, თქვენი საქმეა.

მაგრამ ახალგაზრდა კაცი წარმოშობით ამერიკის შეერთებული შტატების აღმოსავლეთ სანაპიროდან იყო და იოლად ვინ რას გახდებოდა. თავი გაიქნია, მოთმინებით, როგორ არ გესმით ჩემი მდგომარეობაო, უფრო მაგრად შემოიხვია სპარსული ხალათი და რამდენიმე საფეხურით დაბლა ჩამოვიდა.

— მიეცით ლედის საკონსულლოს მისამართი, — შევიცარს უთხრა, — და ცნობარიდან დოქტორ კოლაჯოს მისამართი და ტელეფონიც ამოუწერეთ, — ბების, გეგონება მოთმინებადაკარგული ქრისტეაო, ისეთი სახით მიუტრიალდა, — ძვირფასო ლედი, დიპლომატიური კორპუსი ოფიციალურად წარმოადგენს შეერთებული შტატების სახელმწიფოს იტალიის სახელმწიფოს წინაშე და მოქალაქეების დაცვა მას არ ეხება, თუ სახელმწიფო დეპარტამენტის სპეციალური მი-

თითება არ არის ამაზე. თქვენმა სიძემ დაარღვია ამ ქვეყნის კანონი და წაიყვანეს ციხეში ისევე, როგორც წაიყვანდნენ იტალიელს, თუ იგი ნიუ-იორკში დააშავებდა რამეს და ამით შეერთებული შტატების კანონს დაარღვევდა. მისი გაშვება მხოლოდ იტალიის სასამართლოს შეუძლია და რაკი თქვენი დის ქმარს ასეთი რაღაც შეემთხვა და თქვენ იურიდიული რჩევა ან დახმარება გჭირდებათ, შეგიძლიათ მიმართოთ საკონსულოს, რომელიც იმისთვის არსებობს, რომ დაიცვას ამერიკელ მოქალაქეთა უფლებები. საკონსულო ცხრა საათზე იღება. საქმე ჩემს სიძეს რომ ეხებოდეს, მაშინაც კი ამაზე მეტის გაკეთებას ვერ შევძლებდი...

— თქვენ შეგიძლიათ დარეკოთ საკონსულოში? — შეაწყვეტინა ბებიმ.

— ჩვენ საკონსულოს საქმეებში არ ვერევი. ცხრა საათზე მოვა კონსული და...

— შეგიძლიათ მომცეთ მისი ბინის მისამართი?

წამიერი შეყოვნების მერე ახალგაზრდა კაცმა თავი გაიქნია, შევიცარს ფურცელი გამოართვა და ბების გაუწოდა.

— ახლა კი, გთხოვთ, მაპატიოთ.

მოხერხებული მანევრით მიიყვანა ბები კარამდე; წამით იისფერი რიჟრაჟის ათინათი დაეცა მის საულვაშეს და ვარდისფერ ნიღაბს, მერე კი ბები უკვე მარტო იდგა საელჩოს კორპუსის წინ. საელჩოში ათი წუთი შეყოვნდა.

საელჩოს წინა მოედანზე ადამიანის ჭაჭანება არ იყო, იმ მოხუცის გარდა, ქვაფენილიდან სიგარეტების ნამწვებს რომ კრებდა ლურსმნიანი ჯოხით. ბებიმ მაშინვე იშოვა ტაქსი და საკონსულოში წავიდა. მაგრამ იქაც არაუინ დახვდა, მხოლოდ სამი საწყალი ქალი, ჯაგრისებით რომ ხეხავდნენ კიბეს. ბებიმ ვერა და ვერ მიახვედრა, რომ კონსულის ბინის მისამართი სჭირდებოდა. უეცრად რაღაც შიშმა ისევ გარეთ უბიძგა და მძლოლს უთხრა, ციხეში წამიყვანეო. მძლოლმა ის ციხე არ იცოდა, სად იყო, მაგრამ სიტყვების „სულ პირდაპირ, მარჯვნივ, მარცხნივ“, — მეშვეობით, ბებიმ მოახერხა, რომ ტაქსი მიახლოებით ადგილას მისულიყო, იქ კი მანქანა გაუშვა და უკვე ნაცნობი შესახვევების ლაბირინთში დაიწყო ძებნა. მაგრამ ყველა შესახვევი და ყველა სახლი ერთმანეთს ჰგავდა. ბოლოს რაღაც საცალფეხო გზით ესპანეთის მოედანზე გავიდა და „ამერიკენ

ექსპრეს კამპანის“ შენობა დაინახა. „ამერიკენის“ დანახვაზე გული შეუქანდა. ერთ ფანჯარაში შუქი მოჩანდა, სირბილით გადაჭრა მოედანი და კარი გამოსწია, მაგრამ დაკეტილი დახვდა. საათი კი მინის იქით, შვიდზე იდგა. ბების კოლის კლეი მოაგონდა.

იმ სასტუმროს სახელი გაიხსენა, კოლის კლეი რომ ცხოვრობდა ახლა, ის ძველი ვილა, „ექსცელსიორის“ გადაღმა იყო, წითელ სურთშემოხვეული. მორიგე ქალს მაინცდამაინც არ უნდოდა დახმარებოდა, — მისტერ კლეის შეწუხებაზე უარი თქვა და არც ის უნდოდა, რომ მის უორენი მარტო გაეშვა მასთან; ძლივს დააჯერა, რომ სხვა საქმე ჰქონდა, ვნება არაფერ შუაში იყო, და ღებისთან ერთად ავიდა ზევით.

კოლისი საწოლზე შიშველი იწვა. წინა საღამოს მთვრალი მოვიდა, ახლა გააღვიძეს და მაშინვე ვერ გაიაზრა, რა დღეშიც იყო. როცა მიხვდა, გამოსწორება მეტისმეტი თავზით სცადა. ხელი სტაცა ტანისამოსს და სააბაზანოში შევარდა. იქ ჩქარა ჩაიცვა და თან დუღუნებდა: — რა ოხრობაა, ალბათ თავით ფეხებამდე კარგად შემხედა!

ტელეფონით მალე გაიგეს, სად იყო ციხე და მაშინვე წავიდნენ.

საკნის კარი ღია დახვდათ და დიკი საყარაულო ოთახში, სკამის ზურგს იყო მიწოლილი. კარაბინერებს სახიდან სისხლი მოებანათ, ტანსაცმელი გაქმინდათ და შლაპისთვისაც თავისი ადგილი მიეჩინათ, შუბლზე ჰქონდა ჩამოწეული. ბები ზღურბლზე გაჩერდა, კანკალებდა.

— მისტერ კლეი დარჩება თქვენთან, — თქვა მან, — მე კი კონსულისა და ექიმის მოსაყვანად წავალ.

— კარგი.

— მანამდე წყნარად იყავით.

— კარგი.

— მალე დაებრუნდები.

საკონსულოში წავიდა; უკვე ცხრა იწყებოდა და მისაღებში შეუშვეს. ცხრა საათისთვის კონსული მოვიდა და დაღლილობისა და უღონობისგან ლამის ისტერიკაში ჩაყარდნილი ბები ისევ თავიდან ბოლომდე მოჰყვა ყველაფერს. კონსული შეწუხდა. ბები გააფრთხილა, უცხო ქვეყანაში ჩხუბი ძალიან სახიფათოაო, მაგრამ ყველაზე მეტად იმაზე წუხდა, რომ კაბინეტში არ შეჰყოლოდა, მისაღებში

მოიცადეთო. ბებიმ კონსულის ბებრულ თვალეში სასოწარკვეთით ამოიკითხა, რომ ამ ამბავში მაინცდამაინც დიდი ჩარევა არ სურდა. სანამ იცდიდა, დრო რომ არ დაეკარგა, აქედან ექიმთანაც ღარეკა ბებიმ. მისაღებში კიდევ ვიღაცები შემოვიდნენ და რამდენიმე კაცი კონსულის კაბინეტში გამოიძახეს. ნახევარი საათის მერე, კარი რომ გაიღო და იქიდან ვიღაც გამოვიდა, ბებიმ მომენტი შეარჩია, მღივანს გაუარა და შიგ შევარდა.

— აღმაშფოთებელია! ამერიკელ მოქალაქეს ლამის სასიკვდილოდ სცემეს და ციხეში ჩასვეს, თქვენ კი თავის შეწუხება არ გინდათ, არ გინდათ უშველოთ.

— ერთი წუთით, მისის...

— მე საკმაოდ დიდხანს ვიცადე. ახლავე წამობრძანდით ჩემთან ერთად ციხეში და მოითხოვეთ, რომ გამოუშვან!

— მისის...

— ამერიკაში ჩვენი მდგომარეობა თვალსაჩინოა, — ლაპარაკისას უფრო და უფრო მკაცრი ბაგე უხდებოდა, — განმაურებას რომ არ ვერიდებოდეთ... ასე თუ ისე, მე ვიზრუნებ იმისთვის, რომ თქვენი ინდიფერენტულობა შეიტყონ იქ, სადაც ჯერ არს. ჩემი სიძე ბრიტანეთის ქვეშევრდომი რომ იყოს, უკვე კარგა ხანია თავისუფალი იქნებოდა, მაგრამ თქვენ უფრო ის გაწუხებთ, პოლიციაში რას იტყვიან, ვიდრე ის, რისთვისაც აქ ხართ.

— მისის...

— ახლავე დაიხურეთ შლაპა და წამობრძანდით.

შლაპის ხსენებაზე კონსული აწრიალდა, მაშინვე ქაღალდების ქექვასა და სათვალის წმენდას მოჰყვა, მაგრამ აღარაფერი უშველიდა: მის წინ ამერიკელი ქალი იდგა, აღმაშფოთებელი, და ვერ გაუძლებდა ახირებულ და დაუდგრომელ ზნეს, რამაც მთელ რასას მორალური ხერხემალი გადაუტეხა და კონტინენტი საბავშვო ბაგას დაამსგავსა. კონსულმა ვიცე-კონსული გამოიძახა. ბებიმ გაიმარჯვა.

დიკი იჯდა, საყარაულო ოთახის ფანჯარაში მზე უხვად შემოდოდა და თბებოდა. კოლისი და ორი კარაბინერიც აქ იყვნენ და ოთხივენი მოუთმენლად ელოდნენ, რომ რაღაც უნდა მომხდარიყო. თავისი ცალი მხედველი თვალით დიკი კარაბინიერებს უყურებდა, ტოსკანელი გლეხების თხელ პირისახეს, და იმ სისასტიკეს ვერ

უთავსებდა, რაც წუხელ ღამით დაატყდა თავს. ერთი მათგანი ლუდზე გაგზავნა.

ლუდისგან ოდნავ თავბრუ დაესხა და წამით მთელი ამბავი სარდონიკული იუმორის შუქით განათდა. კოლისი მაინც იმ აზრისა იყო, რომ ის ინგლისელი ქალიშვილი, „ბონბონიერიდან“, ამ ამბავში რაღაცით იყო გახვეული, მაგრამ დიკს სჯეროდა, რომ ამ შეჯახებამდე დიდი ხნით ადრე გაქრა იგი. კოლისი ჯერ კიდევ შეეპყრო იმ ფაქტს, რომ მის უორენმა მთლად შიშველი ნახა საწოლზე.

სიშმაგე თანდათან მოერიდა დიკს, ჯერ შიგნით, გულში უტრიალებდა და მერე უსაზღვრო, ბრმა გახელებად გადაექცა. ის, რაც მას შეემთხვა, იმდენად საშინელი რაღაც იყო, რომ თუ მოახრჩობდა და დაივიწყებდა, მხოლოდ მაშინ თუ გადაიტანდა, და რაკი ამისი არ სჯეროდა, იმედი ჰქონდა დაკარგული. ამიერიდან ის სხვა პიროვნება ხდებოდა. და ახლა, როცა ამ დღეში იყო, თავის თავს კარგად ვერ ხედავდა, ვერ წარმოედგინა, ვინ იქნებოდა ამის მერე. ღვთის ნებით არ იყო ეს ამბავი. არც ერთ მოზრდილ არიელს¹ არ შეუძლია დამცირება თავის სასარგებლოდ გამოიყენოს; თუ აპატია, ეს იმას ნიშნავს, რომ ის დამცირება მისი ცხოვრების წილი გახდა და გააიგივა თავისი თავი იმასთან, რამაც დაამცირა. ამ ამბის ბოლო ეს არ იყო.

როცა კოლისმა თქვა, თავიანთი უნდა მიეზლოთო, დიკმა მხოლოდ თავი გაიქნია, ხმა არ ამოუღია. ოთახში ცეცხლივით შემოიჭრა კარაბინერების ლეიტენანტი, სწრაფი და სიცოცხლით სავსე, სამ კაცს ეყოფოდა მისი ცეცხლი. კარაბინერები ფეხზე წამოიჭრნენ და გაიჭიმნენ; ლუდის ცარიელ ბოთლს მოჰკრა თვალი და თავის ხელქვეითებს მისდგა და ლანძღა. მერე ახლებური, საქმიანი კაცის იერი მიიღო და ბრძანა, დაუყოვნებლივ გაეტანათ ლუდის ბოთლი საყარაულო ოთახიდან. დიკმა კოლისს შეხედა და გაიცინა.

ვიცე-კონსული, მუშაობისგან გადაქანცული ახალგაზრდა კაცი, გვარად სუონსონი, მოვიდა და ყველანი სასამართლოსკენ დაიძრნენ; წინ დიკი მიდიოდა, აქეთ-იქით კოლისი და სუონსონი მიჰყვებოდნენ, უკან მიდიოდნენ კარაბინერები. მზიანი დილა იყო, ოდნავ ყვითელ-

¹ არიელები (ხანსკრ.) — ინდოირანულ ენებზე მოლაპარაკე ტომებისა და ხალხების (ინდოელების, ირანელების) საერთო სახელწოდება. XIX საუკუნიდან მოყოლებული იხმარებოდა საერთოდ ინდოევროპულ ენებზე მოლაპარაკე ხალხების აღსანიშნავად. აქ: სრულყოფილებიანი ადამიანი.

ბურუსიანი; მოედანზე და თაღებქვეშ ხალხი ირეოდა. დიკმა თვალებზე ჩამოიფხატა შლაპა და ისეთი ჩქარი ნაბიჯით წავიდა, მოკლევნება კარაბინერები ძლივს ეწეოდნენ. ერთი მათგანი სირბილით მიჰყვა და მოითხოვა, ნელა ევლოთ. სუონსონმა ეს საქმე მოაგვარა.

— თავი მოგჭერთ, არა? — მხიარული ტონით თქვა დიკმა.

— მადლობა თქვით, რომ იტალიელებთან ჩხუბში ცოცხალი გადარჩით, — გაუბედავად მიუგო სუონსონმა, — ახლა ალბათ გამოგიშვებენ, მაგრამ აქაური რომ იყოთ, ორი-სამი თვე ციხეში ჯდომა მოგიწევდათ, მერე როგორ!

— თქვენ მჯდარხართ ოდესმე?

სუონსონმა გაიცინა.

— მე მომწონს იგი, — კლეის უთხრა დიკმა, — სიმპათიური ახალგაზრდა კაცია და კარგი რჩევის მოცემაც იცის, მეტადრე ციხეში ჯდომაზე, მაგრამ თავს ვღებ, ალბათ თვითონაც მჯდარა, შეიძლება რამდენიმე კვირაც კი გაატარა იქ.

სუონსონმა გაიცინა.

— მინდა გითხრათ, მაგათთან ფრთხილად უნდა იყოთ. თქვენ არ იცით, რა ხალხია.

— ო, მე კარგად ვიცი, რა ხალხიცაა, — წამოწოთო დიკი, — არამზადა ვიგინდარები! — კარაბინერებს მიუტრიალდა, — გაიგეთ?

— მე აქ დაგტოვებთ, — საჩქაროდ თქვა სუონსონმა, — თქვენმა ცოლისდამ იცის, რომ აქამდე უნდა მოგყოლოდით, მაგრამ სასამართლოში ჩვენი იურისტი დაგხვდებათ და რაც მთავარია, ფრთხილად იყავით.

— ნახვამდის, — დიკმა გულთბილად ჩამოართვა ხელი, — უღრმესი მადლობა, მჯერა, ისეთი მომავალი გაქვით...

სუონსონმა ისევ გაიღიმა, საჩქაროდ წავიდა და მაშინვე დაიბრუნა თავისი ოფიციალური, მგმობი იერი.

ენოში შევიდნენ, სადაც ოთხივე მხრიდან კიბე იყო და ამ კიბეებს მოსამართლეების ოფისებში აჰყავდით. ბევრი ხალხი ირეოდა; ამათ რომ ჩაიარეს, ვიშვიში, ლანძღვა და სტვენა მოედო ენოს, გაშმაგებული ბრბო მძვინვარებდა. დიკმა გაშტერებით მიიხედ-მოიხედა.

— რა ამბავია, რა უნდათ? — იკითხა გაოცებულმა.

ერთმა კარაბინერმა იმათ, ვინც უფრო ახლოს იდგა, რაღაც უთხრა და დაშოშმინდნენ.

ოთახში შევიდნენ. საკონსულოს იურისტი, დაძენძილსამოსიანი იტალიელი, რადაცას კარგა დიდხანს უხსნიდა მოსამართლეს და ამასობაში დიკი და კოლისი განზე იცდიდნენ. ეზოში გამაჟალ ფანჯარასთან უცნობი იდგა, გამოტრიალდა და ამათ ინგლისურად აუხსნა, რადაც ბობოქრობდა ის ხალხი მაშინ, როცა კოლისისა და კარაბინერების თანხლებით დიკმა მთელი ეზო გადმოიარა. საქმე ის იყო, რომ იმ დღით ერთ კაცს ასამართლებდნენ, წარმოშობით ფრასკატიდან, რომელმაც ხუთი წლის გოგონაზე ძალა იხმარა და მერე მოკლა, და როცა დიკი გამოატარეს, ის ეგონათ.

რამდენიმე წუთის მერე იურისტმა უთხრა დიკს, რომ თავისუფალი იყო. სასამართლომ იგი საკმარისად დასჯილად ჩათვალა.

— საკმარისად! — დაიყვირა დიკმა, — რისთვის დასჯილად?

— წავიდეთ, — უთხრა კოლისმა, — აქ აღარაფერი საქმე აღარ გაქვთ!

— მაგრამ, მინდა ვიცოდე, რა დაუშავე. გარდა იმისა, რომ რამდენიმე ტაქსისტთან ვიჩხუბე!

— ბრალდებაში ნათქვამია, რომ თქვენ პოლიციის აგენტთან მიხვედით, თითქოსდა იმისთვის, რომ ხელი ჩამოგერთმიათ და სახეში კი გაართყით...

— მაგრამ ეს სიცრუეა! მე გავაფრთხილე, რომ უნდა გამერტყა. ისიც არ ვიცოდი, რომ პოლიციის აგენტი იყო.

— ჯობია, წახვიდეთ, — ურჩია იურისტმა.

— წავიდეთ! — კოლისმა მკლავში მოჰკიდა ხელი და კიბეს ჩაუყვინენ.

— მე მინდა სიტყვა წარმოთქვა, — დაიყვირა დიკმა, — მინდა გავაგებინო ამ ხალხს, როგორ ვიხმარე ძალა ხუთი წლის გოგონაზე, იქნებ მე მართლაც...

— წავიდეთ...

გარეთ ტაქსი იდგა, მანქანაში ბები ელოდა ექიმთან ერთად. დიკს არ უნდოდა შეეხედა ბებისთვის. ექიმი კი არ მოეწონა, მკაცრი და უსიციოცხლო გამომეტყველებით. დიკმა სცადა მომხდარის შეჯამება, მაგრამ არაუინ შეეხმაურა, სათქმელი ყველას ცოტა ჰქონდა. „კვირინალში“, თავის ოთახში ექიმმა ოფლი და შეხმადარი სისხლი მოაშორა და მობანა, კარგად გასინჯა, — დაზიანება სად ჰქონდა, პატარა ჭრილობებს მიხედა და სალბუნიც დაადო თვალზე. დიკ-

მა სთხოვა, მორფინის ტაბლეტის მეოთხედი მომეცითო. ნერვიული აღგზნება არ უცხრებოდა და ვერ დაიძინებდა. ტაბლეტი დალია და როგორც იქნა, ჩაეძინა. კოლისი და ექიმი წავიდნენ, ბები დარჩა და ინგლისური სამკურნალო დაწესებულებიდან გამოძახებულ მომკვლელ ქალს დაელოდა. ძნელი ღამე გადაიტანა ბებიმ, მაგრამ კმაყოფილი იყო, რადგან, რა კარგიც უნდა ყოფილიყო დიკი მანამდე, ამ ამბით ახლა მორალურად აღმატებული იყვნენ მასზე, მანამდე, სანამ დიკ დაიფერი კიდევ რამეში დასჭირდებოდათ.

წიგნი მესამე

I

ფრაუ კეტე გრეგოროვიუსი ქმარს თავიანთი ვილის ბილიკზე და-
ეწია.

— ჰო, როგორ არის ნიკოლი? — ჰკითხა, მაგრამ სულს ძლივს
ითქვამდა და აშკარა იყო, სანამ მორბოდა, ეს კითხვა თავში უტრი-
ალებდა.

ფრანცმა გაოცებით მოხედა.

— ნიკოლი ავად არ არის. რა მოხდა, რად მეკითხები, ჩემო კარ-
გო?

— შენ ისე ხშირად ნახულობ, ვიფიქრე, ავად უნდა იყოს-მეთქი.

— ამაზე შინ ვილაპარაკოთ.

კეტე მორჩილად დაეთანხმა. ფრანცს კაბინეტი კლინიკაში ჰქონ-
და, სასტუმრო ოთახში კი აღმზრდელებთან ერთად ბავშვები იყვნენ.
ცოლ-ქმარი საძინებლისკენ გაემართა.

— მაპატიე, ფრანც, — დაასწრო კეტემ, სანამ ფრანცი ეტყოდა
რამეს, — მაპატიე, ძვირფასო, არ უნდა მეთქვა ასე. მე ვიცი ჩემი
მოვალეობა და ვამაყოფ ამით. მაგრამ მინდა გითხრა, რომ მე და ნი-
კოლს არა გვაქვს კარგი ურთიერთობა.

— პატარა ბუდეებში ჩიტები მშვიდობიანად ცხოვრობენ, — და-
იქუხა ფრანცმა. მაგრამ მიხვდა, ტონი და აზრი ერთმანეთს არ ეხა-
მებოდა და იმ თანაბარი, მკაფიო რიტმით გაიმეორა, რითაც თავი-
სი ძველი მასწავლებელი, დოქტორი დომლერი ახერხებდა ყველაზე
გაცვეთილი ბანალობაც კი მრავლისმეტყველი გაეხადა: პატარა ბუ-
დეებში ჩიტები მშვიდობიანად ცხოვრობენ!

— მე ეგ მესმის. იმას ვერ იტყვი, თითქოს ნიკოლისადმი უყუ-
რადღებო ვიყო.

— მე იმას გეტყვი, რომ საღი აზრი გღალატობს. ნიკოლი მხო-
ლოდ ცოლი კი არ არის დიკის, მისი პაციენტიც არის და შეიძლება
ასეთადაც დარჩეს მთელი ცხოვრება. დიკის აქ არყოფნაში კი მე
ვაგებ პასუხს, — ცოტათი ყოყმანობდა, ვიდრე ახალ ამბავს ეტყო-
და კეტეს; ხანდახან ხუმრობით იცოდა ხოლმე ასე წვალება, — ამ

დღლით კაბლოგრამა მივიღე რომიდან. დიკი გრიპით ყოფილა ავად, ახლა კარგად არის და ხვალ მოემგზავრება.

კეტეს გაუხარდა, ახლა მართლა დაწყნარებული ტონით განაგრძო ლაპარაკი.

— ვფიქრობ, ნიკოლი არც ისე ავად არის, როგორც ჰგონიათ. თვითონვე ამუქებს თავის ავადმყოფობას და თავისივე იარაღად იყენებს. ეგ, შენი ნორმა ტოლმეჯივით, კინომსახიობი უნდა ყოფილიყო, ყველა ამერიკელი ქალის ოცნება და ბედნიერება ხომ კინოშია.

— იქნებ მსახიობ ნორმა ტოლმეჯზე ეჭვიანობ?

— არ მიყვარს ამერიკელები. ეგოისტები არიან, ეგოისტები!

— დიკიც არ გიყვარს?

— დიკი მიყვარს, — მიუგო კეტემ, — მაგრამ დიკი სულ სხვაა, დიკი სხვებზე ფიქრობს.

— ნორმა ტოლმეჯიც, — ფიქრში თქვა ფრანცმა, — ნორმა ტოლმეჯი, მხოლოდ ლამაზი კი არა, ალბათ კეთილი და ჭკვიანიც არის. ეგ არის მხოლოდ, სულელურ როლებს აძლევენ და ისიც თამაშობს, მეტი რა ქნას. ნორმა ტოლმეჯი ის ქალია, ვისი გაცნობაც პრივილეგია უნდა იყოს.

მაგრამ კეტეს უკვე დაავიწყდა ნორმა ტოლმეჯი, თუმცა მთელი გზა ერთხელ ლამის გული გადაელა ფილმის მერე, ციურიხიდან რომ ბრუნდებოდნენ.

— დიკმა ფულისთვის შეირთო ნიკოლი, — თქვა კეტემ, — ცდუნებას ვერ გაუძლო, — შენგან ვიცი, ერთ საღამოს გადაკვრით მითხარი.

— ეს დვარძლიანი ლაპარაკია.

— კარგი, კარგი. არ უნდა მეთქვა, — დაიხია კეტემ, — შენი თქმისა არ იყოს, ჩვენ ყველამ ისე უნდა ვიცხოვროთ ერთად, როგორც ჩიტები ცხოვრობენ თავიანთ ბუდეში. მაგრამ ძალიან ძნელია, როცა ნიკოლი ისე იქცევა, თითქოს... როცა ხედავ, რომ ნიკოლი ცდილობს განზე გადგეს, სუნთქვის შეკავებასაც კი ცდილობს, გეგონება, რაღაც სუნი ამდიოდეს!

კეტე სიმართლეს შეეხო, ეს მოგონილი რამ არ იყო. მთელ საქმეს ლამის თვითონვე აკეთებდა და თანაც, ძნელად რომ თავის სამოსზე დაეხარჯა რამ. ფუფუნებაში გაზრდილი ამერიკელი ქალისთვის ძნელი არ იყო მიმხვდარიყო, კეტეს გუშინდელი ოფლის სუნი რომ

ასდიოდა. ეს სუნიც კი არ იყო, არამედ რაღაც გამუდმებული ფუს-ფუსის შედეგი. ფრანცისთვის — მეტად ბუნებრივი, როგორც კეტეს თმის მსუყე სურნელი. ერთიც და მეორეც მის ცხოვრებაში აუცილებელი გამხდარიყო და ვერც ერთს ვეღარ შეეღებოდა. მაგრამ ნიკოლს ბავშვობიდანვე გამძაფრებული ყნოსვა ჰქონდა, ძიძის თითების სუნს ვერ იტანდა ხოლმე როცა აცმევდა და ახლა შეურაცხყოფილიც იყო, რომ გასაძლებად ჰქონდა საქმე.

— ბავშვებიც, — განაგრძო კეტემ, — ნიკოლს არ მოსწონს, მისი შვილები ჩვენებთან როცა თამაშობენ, — მაგრამ ფრანცს ეყო, აღარ უნდოდა რამის გაგება.

— ენას კბილი დააჭირე! არ გვარგებს ასეთი ლაპარაკი. ნიკოლის ფული რომ არა, კლინიკაც არ გვექნებოდა. წავიდეთ, ვისაუზნოთ.

კეტე მიხვდა, რომ შეცდა და არ იყო ახლა გონივრული ეს აფეთქება, მაგრამ ფრანცის ბოლო შენიშვნამ მოაგონა, რომ ფული სხვა ამერიკელებსაც ჰქონდათ და ერთი კვირის მერე სხვა სიტყვებში ჩადო ნიკოლისადმი სიძულვილი.

ეს იმის მერე მოხდა, რაც დიკის ჩამოსვლის გამო გრეგოროვიუსებმა დაივერები სადილად მიიწვიეს. სადილის მერე ბილიკსაც არ იყვნენ გაცდენილები, რომ კეტემ კარი მიხურა და ფრანცს უთხრა:

— ნახე, რა ჩაშავებული თვალები ჰქონდა დიკს? დებოშის კვალია!

— მოიცა, ჩქარობ, — შეაჩერა ფრანცმა, — დიკმა თვითონ მიაშობო, როგორც კი ჩამოვიდა; ტრანსატლანტურ გემზე ჩაბმულა კრივში, ამერიკელმა მგზავრებმა ამ ტრანსატლანტურ რეისებზე იციან ხოლმე რინგზე გასვლა.

— გგონია დავიჯერე, — დაცინვით თქვა კეტემ, — ცალი ხელი, ეტყობა, სტკივა, როცა ხმარობს, საფეთქელთან კი ჯვრაც არ შეხორცებიანა ნაიარავი, ის ადგილიც ეტყობა, სადაც თმა აუჭრიათ.

ფრანცს არ შეუმჩნევია ეს დეტალები.

— როგორ გგონია, — არ ცხრებოდა კეტე, — კლინიკისთვის კარგია ასეთი რამ? ამ საღამოსაც ვიგრძენი ღვინის სუნი, რაც დაბრუნდა, იმის მერე თითქმის სულ სვამს.

ხმას დაუწია, რომ რის თქმასაც ახლა აპირებდა, აზრი კიდევაც მიმატებოდა:

— დიკზე უკვე ვეღარ იტყვი, რომ სერიოზული ექიმი.

ფრანცმა მხრები შეარხია, გვეონება, კეტეს დაჟინებას იმორებსო, კიბეზე ანიშნა, ზვეით ავიდეთო და იქ, საძინებელში მიუტრიალდა.

— დიკი მართლაც ყველაზე სერიოზული ექიმიც არის და ბრწყინვალე ექიმიც, ამას წყალი არ გაუვა. მათ შორის, ვინც ამ ბოლო ათწელიწადში ნევროპათოლოგიაში დაიცვა დისერტაცია ციურისში, დიკი საუკეთესოდ არის მიჩნეული. მე ჯერ სად ვარ!

— გრცხვენოდეს!

— ეს სიმართლეა, რად უნდა მრცხვენოდეს. ძალიან რთული შემთხვევა თუა, ყოველთვის დიკისთვის მიმდართავს და რჩევა მითხოვია. მისი გამოცემები დღემდე სანიმუშოდ ითვლება თავის სფეროში. მიდი, რომელ სამედიცინო ბიბლიოთეკაშიც გინდა იკითხე. სტუდენტების უმრავლესობას ჰგონია, რომ დიკი ინგლისელია. არ სჯერათ, რომ ასეთი საფუძვლიანი მეცნიერება ამერიკიდან მოდის, — მოურიდებლად დაამთქნარა და ბალიშქვეშიდან პიჟამა ამოიღო,

— კეტე, ასე რად ლაპარაკობ. მეგონა, გიყვარდა დიკი.

— გრცხვენოდეს! — თქვა კეტემ, — ექიმი შენ ხარ, მეცნიერი, და მთელ საქმესაც შენ აკეთებ. ეს კურდღლისა და კუს იგავს ჰგავს. და მე თუ მკითხავ, კურდღელი უკვე მორჩა რბენას.

— საკმარისია!

— კარგი, ოღონდ, იცოდე, მე მართალი ვარ.

გაშლილი ხელი მოიქნია ფრანცმა.

— გვეოფა!

ამ კამათის ბოლო, ორმა მოპაექრემ ერთმანეთს თავისი აზრი გაუზიარა. კეტემ თავისთვის აღიარა, რომ დიკისადმი მკაცრი იყო და თანაც ძალიან მკაცრი. დიკისადმი, რომელსაც აღმერთებდა და კრძალვაც კი ჰქონდა მისადმი. ვისაც შეეძლო გაეგო მისთვის, კეტესთვის, და პატივსაც სცემდა. რაც შეეხება ფრანცს, რაკი ერთხელ შეუშვა თავში კეტეს აზრი, ფიქრობდა, დიკი სერიოზული მეცნიერი არც არასოდეს ყოფილაო. მერე კი, რაც დრო გადიოდა, თავისი თავი დააჯერა, რომ მანამდეც ასე ფიქრობდა.

II

დიკმა ნიკოლს შეცვლილი ვერსია უამბო იმისა, რაც რომში გადახდა. ამ ვერსიით მან ფილანთროპული მოსაზრებით იჩხუბა,

მთვრალ მეგობარს მივეშველეო. ბები უორენის იმედი ჰქონდა, იცო-
და, ენას კბილს დააჭერდა, რადგან საკმაოდ კარგად დაანახვა, რა
დამღუპველიც იქნებოდა ნიკოლისთვის სიმართლის შეტყობა. ეს
ყველაფერი მაინც არაფრად ჩანდა იმ საფრთხესთან, რაც თვითონ
მას, დიკს ემუქრებოდა.

რეაქცია ის იყო, რომ ინტენსიურად, თავდაუზოგავად ჩაება საქ-
მეში და ფრანცმა, რომელიც უკვე ფიქრობდა, დიკს დაშორებოდა,
აღარ იცოდა უთანხმოება რით დაწყდებოდა. არც ერთ მეგობრობას, თუ-
კი ჭეშმარიტად მეგობრობა ყოფილა იგი, არ მოღებია ერთ საათში
ბოლო ისე, რომ მტკივნეული განცდა არ მოჰყოლოდა, — ამიტომ
ფრანცმა თანდათანობით სცადა ერწმუნა, რომ დიკი ემოციურადაც
და ინტელექტუალურადაც სწრაფი ტემპით მიდიოდა, ეს სისწრაფე
კი ვერ უთავსდებოდა ფრანცის ტემპსა და რიტმს. ადრე მიაჩნდათ,
რომ ეს კონტრასტი საქმეს კიდევაც ადგებოდა, მაგრამ ადრე ასეც
ფიქრობდნენ, — როგორც გიჭირდეს, ისე გილხინდესო. ახლა უკვე
სხვა საქმე იყო.

პირველი სოლის ჩარჭობის შემთხვევა კი მხოლოდ მაისში მიეცა
ფრანცს. იმ შუადღეს დიკი კაბინეტში შევიდა მასთან, დაღლილი
იყო, ფერწასული, კართან დაჯდა და უთხრა:

— მხატვარი ქალი აღარ არის.

— მოკვდა?

— გულმა უმტყუნა!

გატანჯული იჯდა, სამი ღამე გაუთენა იმ ეგზემიან უცნობ მხატ-
ვარ ქალს. სიყვარულით რჩებოდა მასთან, რომ რაც შეიძლება დიდ-
ხანს სჭეროდა მბჟუტავი შუქი მოძალეებულ სიბნელესთან.

ფრანცმა თითქოს თანაუგრძნო, თუმცა კი მაშინვე გამოთქვა თა-
ვისი მოსაზრება:

— ვფიქრობ, სიფილისისთვის დამახასიათებელი გამონაყარი
იყო და ვერავითარი ვასერმანი აზრს ვერ შემიცვლის. ზურგის ტვი-
ნის სითხე...

— რა მნიშვნელობა აქვს, — თქვა დიკმა, — ო, ღმერთო, რა მნიშ-
ვნელობა აქვს! თუკი თვითონ უნდოდა, რომ არავის გაეგო და თავისი
საიდუმლო თან ჩაეტანა, ყოფილიყო ასე.

— კარგი იქნებოდა, ერთი დღე მაინც დაგესვენათ.

— დავისვენებ, ნუ ღელავთ.

ესეც ასე, ფრანცმა ჩაასო სოლი; დეპემა უნდა შეედგინა, რომ გარდაცვლილის ძმისთვის გაეგზავნა, თავი ასწია და ჰკითხა:

— იქნებ ლოზანაში წასულიყავით, ცოტა გაგესვირნათ?

— ახლა არა.

— გასართობად არა, საქმეა ლოზანაში, ერთი პაციენტის ნახვაა საჭირო. ჩილიდან არის, დღეს მთელი დღილა ტელეფონით მელაპარაკა მამამისი...

— რამხელა ძალა ჰქონდა, — თქვა დიკმა, — და რამდენ ხანს იტანჯებოდა, — ფრანცი თანაგრძნობით იქნედა თავს და დიკი გამოერკვა, — მაპატიეთ, ფრანც, შეგაწყვეტინეთ.

— კარგი იქნებოდა, ცოტა ხნით გარემოც შეგეცვალო. საქმე ის არის, რომ მამას არ შეუძლია დააჯეროს თავისი ვაჟი აქ, კლინიკაში წამოვიდეს, და გეთხოვს, ლოზანაში ჩავიდეს ვინმე.

— რა არის? ალკოჰოლიზმი? ჰომოსექსუალიზმი? რაკი საქმე ლოზანაში წასვლას ენება...

— ცოტა-ცოტა ყველაფერი.

— კარგი, წავალ. ფული აქვთ?

— კი, თანაც ბევრი, ორი-სამი დღე დარჩით და თუ მიიჩნევთ, რომ მეთვალყურეობა სჭირდება, აქ წამოიყვანეთ ბიჭი. მაგრამ ასე იქნება თუ ისე, არ იჩქაროთ, თან დაისვენეთ.

მატარებელში ორი საათი ეძინა დიკს, დაისვენა და სენიორ პარდო ი სიუდად რეალთან შესახვედრად უკვე კარგ ხასიათზე იყო.

იცოდა, რაც იქნებოდა ეს შეხვედრა. ოჯახის წევრის ისტერიკა ფსიქოლოგიურად თვით პაციენტის მდგომარეობასავით საინტერესოა ხოლმე ხშირად. ეს შემთხვევა გამონაკლისი როდი იყო. სენიორ პარდო ი სიუდად რეალი, ჭაღარათმიანი, ლამაზი ესპანელი, კეთილშობილური გარეგნობის, სიმდიდრითა და ძალმოსილებით აღჭურვილი, სასტუმრო „დე ტრუა მონდის“ საკუთარ აპარტამენტში, გახელებული აქეთ-იქით აწყდებოდა, დიკს თავისი ვაჟის ამბავს უყვებოდა და რაღა მთვრალი ქალი და რაღა ეს, თავს ვედარ იჭერდა.

— სხვა არაფერი შემიძლია, ჩემი ვაჟი უზნეოა, უზნეო იყო ჰარო-უში, უზნეო იყო კემბრიჯის სამეფო კოლეჯში. გამოუსწორებელი უზნეოა. ახლა კი, ეს სიმთვრალეც რომ დაემატა, რაღას დაფარავ, და სკანდალი სკანდალზეა. გაუთავებლად. ყველაფერი ვცადე. ერთი ნაცნობი მყავს, ერთად დაესახეთ გეგმა და ფრანსისკოსთან ერთად

გავგზავნე ესპანეთში სამოგზაუროდ. საღამოობით იგი ფრანსისკოს კანტარიდინს უშხაპუნებდა და მერე ორივე ერთად მიდიოდა რომელიმე წესიერ საროსკიპოში, ერთ კვირამდე ასე იყო და ამან თითქოს უშველა, მაგრამ ისევ დაიწყო ძველებურად. ბოლოს და ბოლოს თავი ვეღარ შევიკავე და წინა კვირას აქ, ამ ოთახში, უფრო ზუსტად იქ, სააბაზანოში... თითით კარზე მიუთითა, ვაიძულე ფრანსისკო, წელამდე გაეხადა და მათრახით ავაჭრელე...

თავისივე ემოციებით ღონემიხდილი, სავარძელში ჩაეშვა. ამის მერე დიკმა დაიწყო ლაპარაკი.

— ეს არ უნდა გექნათ. არც ის ესპანეთში წასვლა უშველიდა, — ძლივს იკავებდა თავს, რომ არ გადაეხარხარა, — კარგი ვინმე კი იქნებოდა ის ექიმი, ასეთ დილეტანტურ ექსპერიმენტზე როგორ დათანხმდა. სენიორ, უნდა გითხრათ, რომ ასეთ შემთხვევაში ძნელია რაიმეს დაპირება, რაც შეეხება ალკოპოლიზმს, ხშირად კარგ შედეგს ვაღწევთ ხოლმე. რაღა თქმა უნდა, თუ პაციენტიც მოგვემძარება. მაგრამ ასეა თუ ისე, ჯერ თქვენი ბიჭი უნდა ენახოს და მისი ნდობა მოვიპოვო. გავიგო, თვითონ რას იტყვის საკუთარ თავზე.

ის ბიჭი, ვისთან ერთადაც ტერასაზე იჯდა, დაახლოებით ოცი წლის იქნებოდა, ლამაზი, ცოცხალი სახე ჰქონდა.

— მინდა ვიცოდე, თქვენ რას ფიქრობთ, — თქვა დიკმა, — ხომ არ ამჩნევთ, რომ საქმე თანდათან უარესდება? გინდათ, ყველაფერი შეიცვალოს?

— დიახ, კარგი იქნებოდა, — მიუგო ფრანსისკომ, — ძალიან უბედური ვარ.

— უფრო რის გამო, როგორ გგონიათ, იმის გამო, რომ ძალიან ბევრს სვამთ თუ უზნეობის გამო?

— მე მგონია, მაგის გამო დავიწყე სმა, — აქამდე ბიჭი სერიოზულად ლაპარაკობდა, მაგრამ უცებ შეუკავებელი სიცილი წასკდა, — არა, იცით, არაფერი მეშველება; ჯერ კიდევ კემბრიჯში, სამეფო კოლეჯში „ჩილელ დედოფალს“ მეძახდნენ, ახლა კი, ესპანეთში წასვლის მერე ხომ, სულ ამ წასვლამ ქნა, ქალის დანახვაზე გული მერევა.

დიკმა მკვახედ შეაწყვეტინა.

— თუ თქვენ ეს მოგწონთ, მე ვერ გიმშველით, და უბრალოდ, ტყუილად ვკარგავთ დროს.

— არა, კიდევ ვილაპარაკოთ, სხვებთან ლაპარაკი მეზიზღება.

ბუნებისგან რაღაც მამაკაცური იყო ამ ბიჭში, რაც თითქოს ახლა მამისადმი აქტიურ ურჩობად გადაჰქცეოდა, მაგრამ თვალეებში ჰქონდა ის ტიპური და ცბიერად ცეტი გამოხედვა, რითაც ყველა ჰომოსექსუალისტი ლაპარაკობს თავის თავზე.

— ეს საკუთარ თავთან დამალობანას თამაშს ჰგავს, — უთხრა დიკმა, — თქვენი ცხოვრება ამაზე მიდის და აღარც დრო გრჩებათ და აღარც ძალა, ღირსეული და კარგი საქმისთვის. თუ გინდათ, ქვეყანას თვალეებში შეხედოთ, უნდა დაიოკოთ თქვენი მიდრეკილება და პირველ რიგში, სმას დაანებეთ თავი, იმიტომ, რომ ალკოჰოლი...

დიკი მექანიკურად ლაპარაკობდა, რადგან ფიქრში, უკვე ათი წუთიც იქნებოდა, უარი თქვა ამ პაციენტზე. ტერასაზე კიდევ ერთ საათს მაინც ისაუბრეს, ფრანსისკოს სახლზე ჩილიში, მის ამბიციებზე, მხოლოდ პროფესიული ინტერესით არ უსმენდა დიკი, ფრანსისკო მომხიბვლელი იყო და თავისი მომხიბვლელობა ეხმარებოდა, ზნეობრივი დანაშაული ჩაედინა. დიკისთვის კი მომხიბვლელობა თავისთავადი იყო ყოველთვის, როგორც გინდა ყოფილიყო. დიკი ცდილობდა, ცხოვრება პატარ-პატარა სეგმენტებად დაეყო, რათა შეენახა და გამოეზოგა. ესმოდა, რომ მთელ ცხოვრებას სულ სხვა სახე აქვს, სეგმენტებს კი სხვა ხასიათი, მაგრამ როცა კაცი ორმოცის ხდება, მხოლოდ ცალკე სეგმენტში უფრო ჩანს იგი. სიყვარული ნიკოლისა და როზმერისადმი, მეგობრობა ეიბ ნორთთან, ტომი ბარბანთან, ომის შემდგომი ხანის გახლეჩილ სამყაროში... ამგვარი კონტაქტებისას ესა თუ ის პიროვნება ყოველთვის თითქოს დიკში გადადიოდა... ან ყველაფერი უნდა მიეღო, ან არაფერი; და ახლა, თავისი წილი ხვედრით, ბოლომდე უნდა ეტარებინა თავის თავში ყველა ის, ვისაც კი ადრე იცნობდა და ვინც ოდესმე ჰყვარებია, და როგორც ისინი იქნებოდნენ მთლიანობაში, თვითონაც ისე იქნებოდა და მხოლოდ ასე იარსებებდა. არ იყო ეს იოლი ხვედრი, მარტოობა ერია მასში. რა ადვილია, როცა ვინმეს უყვარხარ, მაგრამ როცა გიყვარს — რა გაუსაძლისი!

ფრანსისკოსთან ერთად ვერანდაზე რომ იჯდა, უცებ ვიღაცის აჩრდილი ამოიწია წარსულიდან. მაღალი მამაკაცი უცნაური რწვეით გამოსცდა ბუჩქებს და გაუბედავად მოუახლოვდა მათ. წამით თითქოს ქარზე აშრიალებული პეიზაჟის რაღაც დეტალს ჰგავდა ეს ფიგურა

და ღიკმა მაშინვე ვერ შეამჩნია. მაგრამ მერე ფეხზე წამოდგა და ხელი ჩამოართვა.

„ღმერთო ჩემო, მე აქ მთელი ბუდე ავშალე!“ — გაიფიქრა ღიკმა და თავს ძალას ატანდა გაეხსენებინა მისი სახელი.

— ღოქტორი დაივერი ბრძანდებით?

— დიახ, თქვენ მისტერ დამფერი?

— როიალ დამფერი. ერთ საღამოს, იმ მშვენიერ ბაღში სადილზე ვიყავი თქვენთან.

— რა თქმა უნდა, მახსოვს, — მისტერ დამფერის ენთუზიაზმის განვლება უნდოდა და ღიკი მშრალ ქრონოლოგიაზე გადავიდა, — ეს იყო ათას ცხრაას ოცდაოთხ თუ ოცდახუთ...

განზრახ არ ჯდებოდა, მაგრამ პირველი გამოჩენისას მეტად მორცხვი როიალ დამფერი ჯერ არ აპირებდა გუდა-ნაბადის აკვრას, ხმა დაიდაბლა და ინტიმურად დაელაპარაკა ფრანსისკოს, მაგრამ მას, ეტყობა, რცხვენოდა მისი, და უნდოდა ისევ ღიკთან გაება ლაპარაკი.

— ღოქტორო დაივერ, ვიდრე წახვალთ, მინდა გითხრათ, რომ არ მაგიწყდება ის საღამო თქვენთან, ბაღში, თქვენი მიღება. შესანიშნავი იყავით თქვენც და თქვენი მეუღლეც. ის საღამო ჩემთვის ერთ-ერთი საუკეთესო მოგონებაა ცხოვრებაში. ასეთ დახვეწილ ხალხს, ერთად თავმოყრილს, ძნელად თუ სადმე შეეხვედრივარ.

ღიკი ნელ-ნელა, ცხრაფეხასავით იხევდა უკან სასტუმროს ყველაზე ახლო კარისკენ.

— მიხარია, რაკი ასეთი კარგი მოგონება დაგრჩათ. მე უნდა წავიდე, რომ ვნახო...

— მესმის, — მაშინვე თანაგრძნობით მიუგო როიალ დამფერიმ, — გავიგე, რომ კვდება.

— ვინ კვდება?

— იქნებ მე არ უნდა მეთქვა, მაგრამ ჩვენ ერთი ექიმი გყავს.

ღიკი შეფიქრიანდა, გაკვირვებით შეაჩერდა. — ვისზე ლაპარაკობთ?

— თქვენი ცოლის მამა, რა თქმა უნდა — მე იქნებ...

— ჩემი ვინ?

— ვფიქრობ, როგორ, თქვენ მხოლოდ ჩემგან...

— თქვენ იმის თქმა გინდათ, რომ ჩემი ცოლის მამა აქ, ლოზანაშია?

— მაგრამ, მეონა, თქვენ იცოდით. მეონა, აქ ამისთვის ჩამოხვედით.

— ვინ არის ის ექიმი, თქვენ რომ ახსენეთ?

დიკმა ექიმის გვარი ჩაიწერა, ბოდიში მოიხადა და მაშინვე ტელეფონის ჯიხურისკენ წავიდა.

დოქტორ დანჯეს ახლავე შექძლო დოქტორი დაიფერი მიელო სახლში.

ახალგაზრდა ჟენეველ დოქტორს ჯერ შეეშინდა, შეძლებულ პაციენტს დაუკარგავო, მაგრამ დიკმა დაამშვიდა, ამის შიში ნუ გექნებათო და დოქტორმა დანჯემ უთხრა, რომ მისტერ უორენი მართლა კვდებოდა.

— მხოლოდ ორმოცდაათი წლისაა, მაგრამ ღვიძლის მძიმე დისტროფია აქვს. ამ პროცესის დაჩქარების მიზეზი ლოთობაა.

— სხვა?

— სითხის გარდა ვერაფერს იღებს.— ბევრი-ბევრი ერთ კვირას გაძლოს, უფრო კი — სამ დღეს.

— მის უორენმა, უფროსმა ქალიშვილმა, იცის მისი მდგომარეობა?

— მისი სურვილის თანახმად, თავისი კამერდინერის გარდა, არავინ იცის. მხოლოდ ამ დილას ვიგრძენი, რომ თვითონ მისთვისვე უნდა მეთქვა. ძალიან აღელდა, თავიდან კი, რელიგიურად შეეგუა თავის მძიმე მდგომარეობას.

— ასე, — ცოტა ფიქრის მერე თქვა დიკმა, — ასე თუ ისე, ჯერ-ჯერობით ჩემზე უნდა ავიღო ეს ამბავი. მაგრამ, მგონი, ოჯახი კონსილიუმს მოინდომებდა.

— როგორც გნებავთ.

— მათი სახელით გთხოვთ დაუკავშირდეთ ტბის მხარის ყველაზე დიდ ავტორიტეტს მედიცინაში, დოქტორ ჰერბრიუგეს ჟენევიდან.

— მეც ვფიქრობდი ჰერბრიუგეზე.

— საღამომდე აქ ვრჩები და შეგეხმიანებით.

იმ საღამოს დიკი სენიორ პარდო ი სიუდად რეალთან წავიდა და ილაპარაკეს.

— ჩილიში თვალწვდენელი მამულები გვაქვს, — შესწიფლა მო-

ხუცმა, — შემეძლო ფრანსისკოსთვის მიმენდო იქაურობის გაძლო-
ლა, ან შეეძლო პარიზის ათობით საქმიანი წამოწყებიდან ერთ-ერ-
თის მოთავე ყოფილიყო...

წუხილით გაიქნია თავი, წინ და უკან დადიოდა იმ ფანჯარასთან,
რომლის იქით შხაპუნა წვიმა მოდიოდა, გაზაფხულის, და ისეთი
ხალისიანი, რომ გედებიც კი საფარქვეშ არ შემალულიყვნენ.

— ჩემი ერთადერთი ვაჟი! რატომ არ შეგიძლიათ წაიყვანოთ
თქვენთან, კლინიკაში?

ესპანელი უცვებ ფეხებში ჩაუვარდა დიკს: — თქვენ შეგიძლიათ
მოარჩინოთ ჩემი ვაჟი! მე მჯერა თქვენი. თქვენ შეგიძლიათ წაიყვა-
ნოთ კლინიკაში, მოარჩინეთ იგი.

— იმ მიზეზით, რაც თქვენ ახლა თქვით, არ შეიძლება, ვინც გინ-
და იყოს, თავს მოახვიოთ იძულებითი მკურნალობა. მე ამას არ ვი-
ზამდი, თუნდაც შემეძლოს.

ესპანელი წამოდგა.

— ავღელდი, — ამ ამბავმა მაიძულა...

ვესტიბიულში ჩასული დიკი დოქტორ დანჟეს შეეჯახა.

— ეს-ეს არის ვაპირებდი თქვენთან დარეკვას, — უთხრა მან, —
იქნებ ტერასაზე გავიდეთ და ვილაპარაკოთ?

— მისტერ უორენი გარდაიცვალა? — იკითხა დიკმა.

— არა, ჯერ ყველაფერი ისევ ისეა. კონსილიუმი ზვალ დილით
შედგება. მაგრამ ძალიან უნდა თავისი ქალიშვილის, თქვენი ცოლის
ნახვა. მგონი, რაღაც უთანხმოება ყოფილა...

— მე ყველაფერი ვიცი.

ორივე ექიმი ერთმანეთს უყურებდა, ფიქრობდნენ.

— იქნებ თქვენ თვითონ გენახათ იგი, ვიდრე რამეს მოიფიქრებ-
დეთ, — შესთავაზა დოქტორმა დანჟემ, — ძნელი სიკვდილით არ
აღესრულება, მხოლოდ დასუსტდება და მშვიდად ჩაიძირება.

დიკს გაუჭირდა დათანხმება.

— დიას, ვნახავ.

აპარტამენტი, სადაც ძნელი სიკვდილით არ აღესრულებოდა
დევრე უორენი, ისეთივე იყო, როგორიც სენიორ პარდო ი სიუდად
რეალისა. ამ სასტუმროში ბევრი იყო ასეთი პალატა, სადაც დაუძ-
ლურებული მდიდრები და სამსჯავროს გამოქცეულები, ანექსირე-
ბული სამთავროების ტახტის პრეტენდენტები, ოპიუმისა თუ ბარბი-

ტოლის პრეპარატებით ცხოვრობდნენ და მოუშორებელ რადიოსავით, გამუდმებით ისმენდნენ ძველი ცოდვების ტლანქ მელოდებს. ევროპის ამ კუთხეში იმდენად წარმტაცი ბუნებისთვის კი არ მოდიან, უფრო იმიტომ, რომ უხერხულ კითხვებს ერიდებიან. აქ ორი გზა ჯვარედინდება — იმათი, ვინც კერძო სანატორიუმებსა თუ მთაში ტუბერკულოზის აგარაკებზე იტანჯებიან და იმათი, ვინც უკვე პერსონა გრატა¹ აღარ არის საფრანგეთსა თუ იტალიაში.

პალატა ჩაებნელებინათ. მონაზონი წმინდანის სახით უგლიდა მისტერ უორენს. თეთრ ზეწარზე ეგლო მისი კრიალოსანი და გამხდარი თითებით მარცვლავდა. იგი ისევ მოხდენილად გამოიყურებოდა და როცა ოთახიდან დანჯერს გასვლის მერე დიკს დაელაპარაკა, ხმაშიც კი თითქოს ძველი დღეების ჩახშობილი გამოძახილი შეეროდა.

— ცხოვრების ბოლოს ბევრ რაღაცას ვიგებთ, დოქტორო დაიგერ. მხოლოდ ახლა გავიგე ის, რაც ადრე უნდა მცოდნოდა.

დიკი იცდიდა.

— მე ცუდი კაცი ვიყავი. თქვენ იცით, რომ ნიკოლის კვლავ ნახვის მხოლოდ ძალიან მცირე უფლება მაქვს, მაგრამ ის, ვინც მაღლა დგას ჩემზეც და თქვენზეც, მიტევებასა და შებრალებას გვასწავლის ყველას, — თითებიდან კრიალოსანი გაუცურდა, ატლასზე ჩასრიალდა და დიკმა აიღო, მიაწოდა, — მე რომ ნიკოლის ნახვა შემეძლოს, თუნდაც ათი წუთით, ბედნიერი წავიდოდი ამ ქვეყნიდან.

— ამას მე ვერ გადავწყვეტ, — თქვა დიკმა, — ნიკოლი არც ისე ძლიერია.

დიკს უკვე მოეფიქრებინა და გადაეწყვიტა კიდევაც, მაგრამ თავს ისე იჭერდა, თითქოს ეეჭვება და ყოყმანობსო, — ჩემს კოლეგას უნდა ველაპარაკო კლინიკაში.

— რას იზამთ, დოქტორო, როგორც თქვენი კოლეგა იტყვის, ისე მოიქეცით. ნება მიბოძეთ, გითხრათ, რამდენად მაღლიერი ვარ თქვენი...

დიკი სწრაფად წამოდგა.

— დოქტორ დანჯერსგან შეიტყობთ პასუხს.

თავის ოთახში დაბრუნდა თუ არა, მოითხოვა ცუგის ტბაზე, კლი-

¹ პერსონა გრატა (ლათ.) — ამა თუ იმ სახელმწიფოში დიპლომატიურ წარმომადგენლად გასაგზავნი პიროვნება, რომლის კანდიდატურაც სასურველად მიჩნეული ამ სახელმწიფოს მთავრობის მიერ. აქ: სასურველი პიროვნება.

ნიკასთან დაეკავშირებინათ. კარგა ხნის ლოდინის მერე კეტემ შინიდან უპასუხა.

— ფრანცს მინდა დაველაპარაკო.

— ფრანცი ზევით, მთაშია, ახლა მე მივდივარ იქ, რაღე უნდა გადავცე, ღიკ?

— საქმე ნიკოლს ეხება, მამამისი ლოზანაშია, კვდება. უთხარით ფრანცს, იცოდეს, რომ სასწრაფო საქმეა; სთხოვეთ იქიდან დამირეკოს.

— დიახ.

— უთხარით, რომ სამიდან ხუთამდე და შვიდიდან რვამდე სასტუმროში ვიქნები, ჩემს ოთახში. მერე შეუძლია რესტორანში მიკითხოს.

ამ საათებზე ლაპარაკის გამო დაავიწყდა გაეფრთხილებინა კეტე, რომ ნიკოლისთვის არ უნდა ეთქვა. უცებ გაახსენდა და გათიშეს კიდევაც. ალბათ თვითონვე მოიფიქრებდა კეტე და ნიკოლს არ ეტყოდა.

...სანამ პატარა ორთქლმავლით მთა-უდაბურში, მინდვრის ყვავილებისა და უეცარი ქარების გორაკისკენ მიდიოდა, კეტეს არც უფიქრია იმაზე, ეთქვა თუ არა ნიკოლისთვის, რომ ღიკმა დარეკა. აქ ბაზა ჰქონდათ, სადაც ზამთარში პაციენტები სათხილამუროდ მიჰყავდათ და გაზაფხულზე კი ისინი მთაზეც ადიოდნენ. მატარებლიდან ჩამოვიდა თუ არა, მაშინვე დაინახა ნიკოლი შვილებთან ერთად. თამაშობდნენ, ერთი ამბავი ჰქონდათ პატარებს და ნიკოლი აშოშმინებდა. კეტე მივიდა, მხარზე ნაზად დაადო ხელი და უთხრა:

— თქვენ ისე კარგად აგვარებთ ბავშვებთან ყველაფერს, ამ ზაფხულს ცურვა უნდა ასწავლოთ მათ.

თამაშში ისე იყვნენ გართულები, ნიკოლმა უცებ უნებურად გაიქნია მხარი და გამოვიდა, რომ უხეშად მოიშორა კეტე. კეტეს უხერხულად ჩამოუვარდა ხელი და მაშინვე გადაუხადა სიტყვებით მწარედ.

— ხომ არ გეგონათ, გეზეოდით? — ავად და უკმეხად მიახალა, — უბრალოდ, ღიკის გამო, ტელეფონით ველაპარაკე და შემეცოდა...

— ღიკს რაღე დაემართა?

კეტე უცებ მიხვდა თავის შეცდომას, მაგრამ გვიანდა იყო, უტაქ-

ტოდ მოიქცა და ნიკოლის დაჟინებულ კითხვებზე: — მაშინ რატომ თქვით, რომ დიკი შეგეცოდათ? — უნდა ეპასუხა.

— დიკს არაფერი, მე ფრანცი უნდა ვნახო.

— არა, დიკს რაღაც მოუვიდა.

ნიკოლს სახეზე საშინელება ეწერა და დაიფერების შვილებსაც შეძრწუნებული სახეები ჰქონდათ, იქვე იდგნენ და ყველაფერი ეს-მოდათ. კეტემ ვეღარ გაუძლო და ამოთქვა:

— მამათქვენი ავად არის, ლოზანაშია და დიკს უნდა ფრანცს ამა-ზე ელაპარაკოს.

— ძალიან ავად არის? — ჩაეკითხა ნიკოლი, — სწორედ ამ დროს მოვიდა ფრანციც, თავისი თბილი იერით, როგორიც პაციენტებთან ჰქონდა ხოლმე და გახარებულმა კეტემ მთელი სიმძიმე მოიშორა. მაგრამ რაც დააშავა, იმას ვეღარას უშეველიდა.

— მე ლოზანაში მივდივარ! — გადაჭრით თქვა ნიკოლმა.

— ერთი წუთით, — უთხრა ფრანცმა, — არ გირჩევთ, არ არის საჭირო. აჯობებს, ჯერ დიკს ველაპარაკო ტელეფონით.

— მაგრამ მერე აქაურ მატარებელზე დამაგვიანდება, — არ და-ეთანხმა ნიკოლი, — და ვეღარ მოვასწრებ ციურიხის სამი საათის მატარებელს... თუ მამაჩემი კვდება, მე უნდა... — აღარ დაამთავრა, შეეშინდა ხმამაღლა ეთქვა, — მე უნდა წავიდე! თუ არ გავიქეცი, მატარებელზე დამაგვიანდება, — მართლა მირბოდა უკვე, თან ლაპა-რაკობდა და თან მირბოდა იქითკენ, სადაც პატარა ორთქლმავალი თეთრი ორთქლის გვირგვინს ადგამდა შიშველ ფერდობს და ქშენით იძვროდა. ერთხელაც მოიხედა და ფრანცს დაუძახა, — დიკს თუ დაელაპარაკებით ტელეფონით, უთხარით, რომ მივდივარ, ფრანც!

...დიკი თავის ოთახში იჯდა და „ნიუ-იორკ ჰერალდს“ კითხუ-ლობდა, როცა უცებ ოთახში მერცხალფიით შემოიჭრა მონაზონი. ტელეფონმაც, ის იყო, დარეკა.

— გარდაიცვალა? — იმედით ჰკითხა მონაზონს დიკმა.

— მესიე, იგი გაქრა!

— რა?

— იგი გაქრა, მისი კამერდინერიც გაქრა და ბარგიც.

წარმოუდგენელი იყო, ასეთ მდგომარეობაში მყოფი კაცი ამდგა-რიყო და წასულიყო!

დიკი ტელეფონს მისწვდა, ფრანცი რეკავდა. — მაგრამ ნიკოლისთვის არ უნდა გეთქვას! — ჩასძახა დიკმა.

— კეტემ უთხრა, ვერ მოიფიქრა და უთხრა.

— ჩემი ბრალია, რა თქმა უნდა. ქალს არაფერი არ უნდა უთხრა თავის დრომდე. კარგი, რაც არის, არის, ვაგზალზე დაეხვედები ნიკოლს... ფრანც, აქ გასაგვიჟებელი ამბავი მოხდა... ეს კაცი ადგა და წავიდა...

— რა? წავიდა? ვერ გავიგე, რა თქვით.

— წავიდა-მეთქი, უორენი წა-ვი-და!

— მერე რა მოხდა?

— უკვე თითქმის კვდებოდა, კოლაფსისგან... ადგა და წავიდა, ალბათ ჩიკაგოში, მე ასე მგონია... არ ვიცი, მომვლელმა ქალმა მოიბრინა, აქ არის ახლა... არ ვიცი, ფრანც! მეც ეს-ეს არის გავიგე ეს ამბავი... მოგვიანებით დამირეკეთ.

თითქმის ორი საათი დაკარგა დიკმა უორენის კვალის ძებნაში, პაციენტმა, ეტყობა ისარგებლა პაუზით, როცა დღისა და ღამის მორიგე მომვლელ ქალს ერთმანეთი უნდა შეეცვალათ, ბარში ჩავიდა და სწრაფად გადაკრა ოთხი ვისკი, სასტუმროსთვის ათასდოლარიანი ბანკნოტით გადაიხადა, დაიბარა, ხურდა გადაეგზავნათ მისთვის და გაემგზავრა — ალბათ ამერიკაში. დანჯესთან ერთად ამოდ სცადა დიკმა ვაგზალში დასწეოდა და ამასობაში ნიკოლსაც ასცდა. ერთმანეთს სასტუმროს ვესტიბიულში შეხვდნენ, ნიკოლი დაღლილი ჩანდა და მისი მაგრად მოკუმული ბაგის დანახვაზე დიკს გული ჩასწყდა.

— როგორ არის მამა? — იკითხა ნიკოლმა.

— უკეთესად. ეტყობა მაინც ძალა ჰქონდა, — დიკი ყოყმანობდა, უცებ ვერ უთხრა, — ფაქტი ის არის, რომ ადგა და წავიდა.

დალვეა მოუნდა, აქეთ-იქით სირბილში სადილის დროც აღარ იყო. გაოცებული ნიკოლი ბარში შეიყვანა, კოქტეილი და ლუდი შეუკვეთა და ტყავის სავარძლებში ჩასხდნენ.

— ის კაცი, მას რომ მკურნალობდა, შეიძლება შეცდა პროგნოზში და ალბათ დიაგნოზშიც. მოიცა ერთ წუთს, დრო აღარ მქონდა, ამაზე კარგად მეფიქრა.

— ისე რომ, წავიდა?

— პარიზის სალამოს მატარებელს მიუსწრო.

ორივე გაჩუქდა. უსაზღვრო, ტრაგიკული აპათია მოდიოდა ნიკოლისგან.

— ეს ინსტიქტია, — თქვა ბოლოს დიკმა, — მართლა კვდებოდა, მაგრამ ძალა მოიკრიბა და თავისი ადრინდელი რიტმი აღიდგინა. მედიცინისთვის უცხო არ არის ასეთი შემთხვევები, ძველი საათით, ხომ იცი, ერთი გაქანება და ისევ ისე ამუშავდება. მამაშენიც...

— არ გინდა, — თქვა ნიკოლმა.

— მისი ძირითადი საწვავი ყოველთვის შიში იყო, შეეშინდა და ამან შემატა ძალა. ალბათ ოთხმოცდაათ წლამდე იცოცხლებს...

— თუ შეიძლება, არ არის საჭირო, — თქვა ნიკოლმა, — მეტის ატანა არ შემიძლია.

— კარგი. ის ბიჭი, ვისი გულისთვისაც აქ ჩამოვედი, უიმედოა. ისე რომ, ზვალვე შეგვიძლია აქედან წასვლა.

— არ მესმის რად, რისთვის გჭირდება ეს ყველაფერი, — აღმოხდა ნიკოლს.

— ო, არ გესმის? ზოგჯერ მეც არ მესმის.

ნიკოლმა ხელი დაადო ხელზე.

— ო, მაპატიე, დიკ, არ უნდა მეთქვა.

ვილაცამ ბარში პატეფონი შემოიტანა, ისხდნენ და „დახატული თოჯინას ქორწილს“ უსმენდნენ.

III

ერთი კვირის მერე, დილით ადრე წერილებისთვის ოფისში შესულმა დიკმა რაღაც ხმაური გაიგონა. პაციენტი ფონ კონ მორისი კლინიკას ტოვებდა. მისი მშობლები, ავსტრალიელები, ბარგს ბრაზ-მორეულები ყრიდნენ დიდ ლიმუზინში, იქვე იყო დოქტორი ლადის-ლაუ და უფროსი მორისის აღგზნებულ შესტიკულაციაზე უძწეოდ შლიდა ხელებს. ახალგაზრდა მორისი კი, როცა მათ დოქტორი დაივერი მიუახლოვდა, განზე იდგა და მთელ ამ ამბავს ცინიკური იერით უყურებდა.

— რა აჩქარებაა, მისტერ მორის?

მისტერ მორისი შეკრთა, დიკის დანახვაზე მისი დაჟღაჟა სახე და კოსტიუმის მსხვილი ხაზები ელექტრონის შუქივით ერთბაშად

ჩაქრა და მერე ისევ აინთო. დიკისკენ ისე წამოვიდა, სადაცაა უნდა გაართყასო.

— კიდევაც გვიან მივდივართ, ადრე უნდა წავსულიყავით, და ისინიც, ვინც ჩვენთან ერთად მოვიდნენ, — დაიწყო და შეჩერდა, რომ სული მოეთქვა, — ადრე უნდა წავსულიყავით, დოქტორო დაივერ, უფრო ადრე.

— იქნებ ჩემთან, კაბინეტში გველაპარაკა, — შესთავაზა დიკმა.

— არა! ლაპარაკით ვილაპარაკებთ, მაგრამ მე ჩემდათვად არც თქვენთან და არც ამ კლინიკასთან აღარაფერი საქმე არა მაქვს, მე ხელები დამიბანია! — ყვიროდა და თან დიკს თითს უქნევდა, — ამ დოქტორს მეც ასე ვუთხარი. ტყუილუბრალოდ დაგვარგეთ ფულიც და დროც.

სლაემა დოქტორმა ლადისლაუმ თავისი ორჭოფულად უღონო, ვითომ პროტესტი გამოხატა. დიკს არ უყვარდა ლადისლაუ. ადევლებული ავსტრალიელი როგორღაც ბილიკზე გადაიყვანა და ისევ შესთავაზა კაბინეტში ელაპარაკათ. ავსტრალიელმა თავი გაიქნია.

— ეს თქვენ, თქვენ გეხებათ დოქტორო დაივერ, სწორედ თქვენ, სხვას არავის. დოქტორ ლადისლაუს იმიტომ მიემართე, რომ თქვენ ვერ გნახეთ, დოქტორო დაივერ; დოქტორი გრეგოროვიუსი კი სალამომდე არ დაბრუნდება, სალამომდე კი ვერ მოვიცდი, არა, სერ! ერთ წუთსაც კი ვერ მოვიცდიდი ამის მერე! ჩემმა ვაჟმა ყველაფერი მითხრა.

მუქარით მიუახლოვდა და დიკს ხელი უკვე მზად ჰქონდა, რომ თუკი საჭირო იქნებოდა, თავი დაეცვა.

— ჩემი ვაჟი აქ იმისათვის მოვიყვანე, რომ ალკოჰოლიზმისგან მომერჩინა, მან კი მითხრა, რომ თვითონვე აგლით ღვინის სუნი. დი-ახ, სერ! — სწრაფად უნდოდა შეესუნთქა, მაგრამ არ გამოუვიდა, — თანაც, ერთხელ კი არა, ორჯერ შეგამჩნიათ ფონ კონმა, რომ ღვინის სუნი აგლიოდათ. არც ჩემს მეუღლეს და არც მე მაგარი სასმელი ერთი წვეთიც კი არ ჩაგვიშვია პირში, არასოდეს. ჩაგაბარეთ ფონ კონი, რომ მოგერჩინათ, მან კი ერთ თვეში ორჯერ იგრძნო, რომ ღვინის სუნი აგლიოდათ. მითხარით, რა მკურნალობაზე შეიძლება იყოს აქ ლაპარაკი?

დიკი ყოყმანობდა; მისტერ მორისს ზედ კლინიკის ჭიშკართანაც შეეძლო სცენა გაემართა.

— ბოლოს და ბოლოს, მისტერ მორის, ხომ არ შეიძლება ზოგიერთმა, ვინც გინდა იყოს, უარი თქვას იმაზე, რაც საზრდოს ეხება, მხოლოდ იმისთვის, რომ თქვენი ვაჟი...

— მაგრამ, თქვენ ექიმი ხართ! — გაცოფებულმა დაიყვირა მორისმა, — როცა მუშა ლუდს ეძალება, რაც უნდა, ის ქნას, თავი ჩაიხრჩოს თუკი უნდა, მაგრამ თქვენ ხომ იმისთვის ხართ აქ, რომ სხვები მოარჩინოთ...

— ეს მეტისმეტია. თქვენი ვაჟი ჩვენთან იმიტომ მოიყვანეთ, რომ კლექტომანია სჭირს...

— მერე, რისგან? — უკვე მთელი ხმით ყვიროდა, — შავი სმისგან. იცით თუ არა რა ფერია შავი? შავია! ბიძაჩემი ამ სმისთვის ჩამოკიდეს, გაიგეთ? ჩემი შვილი სანატორიუმში მიმყავს და იქ კი თურმე თვითონ ექიმი ილქეება!

— მე უნდა გთხოვოთ, რომ დატოვოთ აქაურობა.

— მთხოვოთ! თვითონ მივდივართ, თვითონ!

— თქვენ რომ ცოტა მოთმინება გქონდეთ, გეტყოდით, რასაც მივალწიეთ ამ ხნის განმავლობაში. დღეის შემდეგ კი, ბუნებრივია, თქვენი ვაჟის, როგორც პაციენტის, აქ დარჩენა აღარ იქნება...

— თქვენ ბედავთ და მე მელაპარაკებით მოთმინაზე!

დიკმა დოქტორ ლადისლაუს მოუხმო და როცა იგი მიუახლოვდა, უთხრა:

— კეთილი ინებეთ და ჩვენი სახელით პაციენტსა და მის ოჯახს მშვიდობით მგზავრობა უსურვეთ.

ოდნავ თავი დაუხარა მორისს, კაბინეტში შევიდა და წამით მიხურულ კართან იდგა გამეხებული, მანამდე, სანამ ხეპრე მშობლები და მათი უსუსური, დეგენერატი ნაშიერი ადგილიდან დაიძვრებოდნენ. წინასწარ უკვე კარგად ხედავდა, როგორც მოივლიდა ეს ოჯახი მთელ ევროპას და თავიანთი დახშული გონებითა და ფულით დააფრთხოვდა წესიერ ხალხს, მაგრამ ამ ქარაუნის წასვლის ხმაური მიწყდა თუ არა, მერედა გაჩნდა ფიქრი იმაზე თუ რა ბრალი ჰქონდა მთელ ამ ამბავში. სადილზეც და ვახშამზეც დიკი „კლარეტს“, წითელ ღვინოს სვამდა, დღის ბოლოს ცხელ რომს, ხანდახან შუადღითაც გადაკრავდა ჯინს. ჯინი თითქმის არ ტოვებს სუნს, ძალიან ძნელად თუ შეატყობ. ერთი სიტყვით, დღეში გვარიანი ალკოჰოლი გამოდიოდა...

თავის მართლებას შეეშვა, მაგიდას მიუჯდა და რაღაც რეჟიმი შეადგინა საკუთარი თავისთვის. ამ რეჟიმით ალკოჰოლი ერთიორად მცირდებოდა. ექიმები, მძღოლები და პროტესტანტი მღვდლები მაგარ სასმელს არ უნდა გაეკარონ, მხატვრების, მაკლერებისა და კაპალერიის ოფიცრების საქმე სხვა არის; თავის თავს დიკი იმას აბრალებდა, რომ არ გაფრთხილდა. მაგრამ ამბავი ჯერ კიდევ არ დამთავრებულიყო; ეს ცოტა ხნის მერე გაირკვა, როცა ორი კვირით ალპებში მყოფი ფრანცი მოვიდა და ხალხით სავსეს, მუშაობაც, ეტყობა ისე მონატრებოდა, რომ კაბინეტში შესვლამდეც კი ჩაიძირა საქმეში. დიკი იქ, კართან შეხვდა ფრანცს.

— როგორ არის ევერესტი?

— ხუმრობა იქით იყოს და ისეთი ტემპით მივდიოდით, ევერესტზე ასვლასაც კი მოვახერხებდით. ამაზედაც ვიფიქრეთ უკვე. აქ საქმე როგორ მიდის? როგორ არის ჩემი კეტე, როგორ არის თქვენი ნიკოლი?

— შინ ყველაფერი რიგზეა, თქვენთანაც და ჩემთანაც. მაგრამ, დიქერთო ჩემო, ფრანც, კლინიკაში საშინელი ამბავი მოხდა ამ დღით.

— როგორ, რა იყო?

ფრანცი უკვე ტელეფონს მისწვდა, რომ კეტესთვის თავიანთ ვილაში დაერეკა და ვიდრე ოჯახურ ამბებზე ლაპარაკს დაასრულებდა, დიკი ოთახში ბოლთას სცემდა. მერე უთხრა: — მორისებმა ბიჭი წაიყვანეს, ერთი სკანდალი იყო.

— ვიცი, რომ უკვე წაიყვანეს, ლადისლაუ შემხვდა ვერანდაზე.

— რა გითხრათ ლადისლაუმ?

— ახალგაზრდა მორისი რომ წავიდა და მთელ ამბავს თქვენ მეტყვოდით. მიაძებთ, რა მოხდა.

— ის, რაც ასეთ დროს ხდება ხოლმე. თავსა და ბოლოს რომ ვერ გაუგებ.

— გატიალეებული ვიდაც იყო ის ბიჭი.

— მეტი რომ აღარ შეიძლება, — დაეთანხმა დიკი, — მაგრამ სანამ მე მივიდოდი, მამიმისი კოლონიზატორივით მიადგა ამ ლადისლაუს. ფრანც, ლადისლაუსზე რა აზრის ხართ? ღირს მისი აქ გაჩერება? ვფიქრობ, არ ღირს! ვერ გაიგებ, რა კაცია, თავს ხომ ვერაფერს მოაბამს...

სიმართლის თქმის მიჯნასთან შედგა. სივრცე და რაღაც დრო სჭირდებოდა მანვერისთვის და შეიცადა. ფრანცი საგზაო ხელთათმანითა და ტილოს სამტვრეთი, ეგრევე ჩამოფლა მაგიდის კიდეზე. დიკმა დაიწყო:

— მორისი მამამისთან ბევრ რაღაცას მიედ-მოედო და ერთი ის იყო, რომ თქვენი სახელოვანი კომპანიონი ლოთად დაუხატა. მამამისი ფანატიკოსია და ფხიზლებზე გიჟდება. მისმა შთამომავალმა კი ვითომდა აქაური ღვინის კვალი აიღო ჩემში.

ფრანცი დაჯდა, ქვედა ტუჩი წინ გამოსწია და ზედ დაიხედა.

— შეგიძლიათ მერე მიაშობოთ, რაც მოხდა, — თქვა ბოლოს.

— ახლა გიამბობთ, რად გადავდოთ? — მიუგო დიკმა, — თქვენ თვითონ იცით, რომ მაგარ სასმელს ისედაც არ ვეძალები, — ელვის უმაღლეს გაუყარეს თვალი თვალში ერთმანეთს, — ამ ლადისლაუს გამო კი იმ კაცმა ისე აიშვა თავი, რომ დაცვაზე უნდა მეფიქრა. ზომ შეიძლება პაციენტები გამოსულიყვნენ და მათ ენახათ ეს ამბავი, როგორია, ასეთ სიტუაციაში თავის დაცვა.

ფრანცმა ხელთათმანი წაიძრო და სამტვრე მოიხსნა. მერე კართან მივიდა, მდივანს უთხრა, არავენ შემოვიდესო და ოთახში შესული ისევ თავის გრძელ მაგიდას მიუახლოვდა. წერილებს არჩევდა, მაგრამ ვითომ არჩევდა, იმ ხალხივით, ნიღაბი რომ სჭირდებათ ხოლმე, რათა იოლად თქვან, რაც სათქმელად ძნელია მათთვის.

— დიკ, მე გიცნობთ როგორც თავდაოკებულ და მეტად დინჯ კაცს, სხვა ამბავია ის, რომ ალბათ ერთნაირი აზრი არ გვაქვს ალკოჰოლზე, მაგრამ ახლა დადგა დრო, დიკ! გულწრფელად გეტყვით, რამდენჯერმე შევამჩნიე, რომ შეუფერებელ მომენტშიც კი დაგიღევიათ და ესეც არის ერთ-ერთი მიზეზი, იქნებ სცადოთ, იქნებ ერთხელაც ცოტა ხნით წასვლა საჭიროა?

— სულაც წასვლა, — უნებლიეთ თქვა დიკმა, — ცოტა ხნით წასვლა არაფერს შეცვლის.

ორივეს ბრაზი ერეოდა, ფრანცს — დაბრუნების სიხარულის ჩახშობისა და ჩაშხამებისთვის.

— ზოგჯერ თქვენ კარგაუთ საღ აზრს, დიკ!

— ვერასოდეს ვიგებდი, რას ნიშნავდა საღი აზრი რთულ შემთხვევებში, თუ არა იმას, რომ ზოგადი პროფილის ექიმს შეუძლია ოპერაციის გაკეთება და ქირურგ-სპეციალისტზე უფრო კარგადაც.

დიკი უცებ აუტანელმა ზიზღმა მოიცვა ყველაფერ იმისადმი, რაც აქ ხდებოდა. ახსნა, რადაცის გამრთულება... ამ ასაკიდან უკვე ორივე გამოვიდა. ისევ ძველი ჭეშმარიტების გაბზარული ხმის ექო იყოს, ასე ჯობია.

— ერთი გზა უკვე აღარ გვაქვს, — მოულოდნელად თქვა მან.

— მეც ასე ვფიქრობ, ასე მგონია, — აღიარა ფრანცმა, — საქმის ინტერესი დაკარგეთ, დიკ, გულს აღარ უდებთ.

— ვიცი, და მინდა საქმიდან გამოვიდე. შეიძლება ისე გაკეთდეს, რომ ნიკოლს ფული ერთბაშად კი არ დაუბრუნოთ, მხოლოდ თანდათან.

— ამაზე მეც ვიფიქრე, დიკ! დიდი ხანია ვატყობ, რომ ასე მოხდებოდა და ამ საუბარს ვერ ავცდებოდით. ახლა ისიც შემიძლია, რომ სხვა შევიგულო კომპანიონად და წლის ბოლოს ფული უკვე მთლიანად დაგიბრუნოთ.

დიკს არ ეგონა, ასე ჩქარა თუ გადაწყვეტდა, იმასაც არ ელოდა, რომ ფრანცი თითქმის მზად იყო თანამშრომლობის დასასრულებლად და მაინც შეება იგრძნო.

IV

დაიფერები რიფიერაზე დაბრუნდებოდნენ. რიფიერაზე იყო მათი სახლი. მაგრამ ვილა „დაიანა“ მთელი ზაფხულით რენტით ჰქონდათ გაცემული და შემოდგომამდე გერმანიის მინერალურ წყლებსა და საკათედრო ტაძრებით ცნობილ საფრანგეთის ქალაქებში მოგზაურობდნენ. აქ კარგად იყვნენ, რამდენიმე დღე მაინც ყოველ ახალ ქალაქში მშვენიერად გრძნობდნენ თავს. დიკი ცოტ-ცოტას წერდა, ოღონდ უსისტემოდ, მხოლოდ ხანდახან; ცნობების ერთი ის ხანა იყო, როცა ელოდები, და ისიც ელოდა — მუშაობისთვის არა, და არც ახალი შეტყვისთვის. ნიკოლს არგო მოგზაურობამ, კარგად იყო; უბრალოდ, უნდა დალოდებოდა. ერთი ფაქტორი, რაც იმ ხანას აზრს ანიჭებდა, ბავშვები იყვნენ.

შვილებისადმი ინტერესი მათ ასაკთან ერთადაც მატულობდა. ლანიე ახლა თერთმეტის იყო, ტოპსი კი ცხრისა. დიკმა მოახერხა გუვერნანტებისა და ძიძების გვერდის ავლით დაახლოებოდა მათ. თანაც იმ პრინციპით, რომ არც მეტისმეტი სიმკაცრე გამოეჩინა და

არც მეტისმეტად გაეთამამებინა შვილები, ამავედროულად არც ზომიერი დისციპლინა დაევიწყებინა. ორივეს ზნე და ხასიათი ახლანდელი ნიკოლზე უკეთ იცოდა დიკმა და გერმანული, ფრანგული ან იტალიური ღვინოებით ოდნავ შეზარხოშებული დიდხანს ეთამაშებოდა და ელაპარაკებოდა ხოლმე ლანიეს და ტოპსის. ორივე ნაღვლიანი მომხიბვლელობით, თითქმის სევდით გამოირჩეოდა. ასეთი რამ ზომ იმ ბავშვებს ახასიათებთ, ნაადრევად რომ ასწავლიან, არც სიცოცხლე უნდა აჰყვეთ ძალიან და არც ხმამაღლა უნდა იტყვიან. თითქოს არც კი იცოდნენ რა იყო დაუდგრომლობა, მორჩილად მიჰყვებოდნენ დღეთა დინებას და იოლადაც სჯერდებოდნენ უბრალო გართობას. თანაბარი, მშვიდი ცხოვრებით ცხოვრობდნენ, როგორც დასავლეთ სამყაროს ძველ, კარგ ოჯახებშია მიღებული და აღზრდა მათთვის გამოცდად და შემოწმება-გამოჩენად არ ქცეულა. დიკს, მაგალითად, მიაჩნდა, რომ ბავშვებს, თუკი დუმილს მიაჩვევ, მერე და მერე დაკვირვების უნარიც უფრო კარგი ექნებათ.

ლანიე ცნობისმოყვარე ბიჭი იყო. ზშირად ძალიან უცნაურ რამეს იკითხავდა. — მაინც რამდენი მახვილია საჭირო ერთი ლომის დასაჭერად, მამა? — და გაუთავებლად ქანცაუდა დიკს ასეთი კითხვებით. ტოპსი უფრო დამყოლი იყო, მშვენიერი, ქერა, თეთრი და გრაციოზული, ნიკოლივით, და ეს მსგავსება ერთხანს კიდევაც ამფოთებდა დიკს; მაგრამ ცხრა წლისა მომაგრდა და თავისი ტოლი ამერიკელი გოგონებზე ძლიერი ჩანდა. კმაყოფილი რომ იყო დიკი ორივეთი, ამას ბავშვებთან არასოდეს იტყოდა ხოლმე. ცუდად არ უნდა მოქცეულიყვნენ. — ვინც შინ არ სწავლობს ზრდილობასა და კარგ საქციელს, — ამბობდა დიკი, — მას ცხოვრება მერე მათრახით ასწავლის ჭკუას და დაიბნელება. რა მოხდა, ტოპსი თუკი არ გამაღმერთებს? ამას ხომ მისთვისვე ვაკეთებ...

ეს ზაფხული და შემოდგომა სხვა რაღაცითაც გამოირჩეოდა, — ჭარბი ფულით. ფრანცი გზაუნდა კლინიკიდან და ამერიკიდანაც მოდიოდა ნიკოლის ფული — უფრო და უფრო დიდი მოგება. ფული იმდენი ჰქონდათ, რომ მხოლოდ იმასღა ფიქრობდნენ, რაზე დაეხარჯათ, მერე კი, რაც იყიდეს, მისთვის მოეგლოთ. ერთი სიტყვით, განცხრომით და მართლა საარაკოდ მოგზაურობდნენ.

ერთი ასეთი მოგზაურობა ბაიენში მატარებლით ჩასვლაც კი იყო, ორი კვირით რომ გაემგზავრნენ იქ დაივერები. საძინებელ ვაგონში

თავმოყრა იტალიის საზღვართან დაიწყო. მეორე კლასის ვაგონიდან მაღამ დაივერისა და გუვერნანტის მოახლეები მოვიდნენ, რომ ბარგისა და ძაღლების დაბინაუებაში მიხმარებოდნენ. მადმუაზელ ბელუას ხელბარგისთვის უნდა მიეხედა, ერთ მოახლეს სილიპემტერიერები ჩააბარეს, მეორეს კიდევ — პეკინელები, ჩინურები. ასეთ ცხოვრებას რომ იქმნის ქალი, მაინცდამაინც მისი სულის სიღარიბე კი არ ვლინდება ხოლმე, აქ ინტერესთა სიჭარბეც ჩანს. თუკი ნიკოლი აუად არ იყო, ყველაფერს კარგად უძღვებოდა. თუნდაც იმოდენა ბარგი — ბაიენში საბარგო ვაგონიდან ოთხი საგზაო დიდი კარადა გადმოიტანეს, ფეხსაცმელების ზანდუკი, სამი საგზაო შლაპების სკივრი და კიდევ ორი მუყაოს ყუთი შლაპებისთვის, გუვერნანტისა და მოახლეების ბარგი-ბარხანა, კარტოთუკების პატარა ყუთი, საგზაო აფთიაქი, სპირტქურა და მისი სათავსი, კალათები პიკნიკისთვის, ჩოგბურთისთვის ჩოგნები, ერთი ოთხი მაინც, შალითებში; პატეფონი და საბეჭდი მანქანა. გარდა ამისა, თან მიჰქონდათ ოცამდე საკვიათი, ზურგჩანთები და პაკეტები. ყველა ნივთს ჰქონდა ციფრიცა და იარლიყიც. ხელჯოხებსაც კი, თავიანთი ბუდეებით. ამგვარად, რომელ პლატფორმაზეც უნდა გადმოსულიყვნენ, ორ წუთშიც კი შეიძლებოდა ამ ყველაფრის შემოწმება ორი სიით, „დიდი სიით“ და „მცირე სიით“, ყოველთვის ჩანთაში რომ ედო ნიკოლს. შემოწმების შემდეგ ზოგ ნივთს შესანახად გადადებდნენ, ზოგსაც იღებდნენ, რომ თან ჰქონოდათ. ნიკოლმა ბავშვობიდანვე შეიმუშავა ეს სისტემა, თავის ჯანით სუსტ დედასთან ერთად რომ მოგზაურობდა ხოლმე და ყოველთვის პოლკის იმ ინტენდანტის¹ პუნქტუალობით იცავდა მას, სამი ათასი ჯარისკაცის გამოკვებასა და ამუნიციასზე² რომ უნდა იფიქროს.

დაივერები მატარებლიდან გადმოიშალნენ და ხეობის ნაადრევ ბინდბუნდს შეერივნენ. საუკუნის წინათ იტალიაში ლორდ ბაირონის პილიგრიმოზა რომ იწვევდა, ისეთი კრძალვით შეჰყურებდნენ იმ სოფლის ბინადრები მათი ბარგის გადმოლაგებას. მასპინძელი

¹ ინტენდანტი (ფრანგ.) — ოფიცერი, რომელსაც აკისრია ჯარის ნაწილებისა და სამხედრო დაწესებულებათა მომარაგება სურსათით, ფურაჟით, ტანისამოსით და სხვ.

² ამუნიცია (პოლონ., ლათ.) — სამხედრო მოსამსახურის აღკაზმულობა (გარდა იარაღისა და ტანსაცმლისა): სალაშქრო ჩანთა, სარტყელი, მათარა, სვაზნე, საზეთე და სხვ.; ცხენის აღკაზმულობა (უნაგირი, მოსართავეები და სხვ.).

გრაფინია დი მინგეტი იყო, ყოფილი მერი ნორთი. ნიუარკში მემპა-
ლერეს მაღაზიის თავზე მდებარე პატარა ოთახიდან დაწყებული გზა
უჩვეულო ქორწინებით დაგვირგვინდა თურმე ახლახან.

ტიტული „გრაფი დი მინგეტი“ მერის მეუღლეს არცთუ ისე დიდი
ხნის წინათ უბოძა პაპმა. მისი სიმდიდრის გამოც მოხდა ეს. მერის
მეუღლე სამხრეთ-დასავლეთ აზიის მანგანუმის საბადოების მფლო-
ბელი გახლდათ. საკმაოდ მუქკანიანი იყო მეისნ-დიქსონის სამხრე-
თის ხაზზე, პულმანის ვაგონში არ შეუშვებდნენ. იმ ქაბილ-ბერბერ-
სებეურ-ინდუსურ მოდგმას ეკუთვნოდა, ჩრდილოეთ აფრიკასა და
აზიას სარტყლად რომ გასდევს. ვეროპელები ამათ უფრო სიმპათი-
ითაც ექცევიან, შერეულ რასებზე მეტად.

წარჩინებული ოჯახები, ერთი აღმოსავლური და ერთი კიდევ
დასავლეთიდან, ვაგზლის ბაზარზე რომ შეხვდნენ ერთმანეთს, და-
ივერების განცხრომა მათთან, ახალი ქვეყნის ახალი ბინადრის სი-
სადავეს ჰგავდა ახლა. მათ მასპინძლებს თან ახლდნენ იტალიელი
მაჟორდომი¹ ხელში კვერთხით, ოთხი ჩალმიანი მოტოციკლეტისტი
და ორი ჩადრიანი ქალი (თვალები უჩანდათ მხოლოდ). ისინი ოდნავ
მოშორებით, მოკრძალებით მოჰყვებოდნენ მერის, ნიკოლს აღმოსავ-
ლურ მანერაზე უძღვენეს სალამი და ამ ჟესტის გამო, გაოცებული
ნიკოლი შეხტა.

თავად მერის, ისევე როგორც დაივერებს, ეს ცერემონია ცოტა არ
იყოს, კომიკური ეჩვენებოდა, თავის მართლებასავითაც კი ჩაიცი-
ნა; ოღონდ, როცა მეუღლე წარუდგინა მათ, მისი აზიური ტიტული
ქედმაღლურად წარმოთქვა და კარგა ხმამაღლაც.

თავიანთ ოთახებში, სადილისთვის რომ იცვლიდნენ სამოსს,
დიკმა და ნიკოლმა ერთმანეთს გადახედეს და გაიღიმეს: მდიდრებს,
რომლებიც თავიანთ თავს დემოკრატიებად მიიჩნევენ, უყვართ ხოლმე
გათამამება, თითქოსდა სხვების აშკარა ტრაბახს ვერ იტანენ.

— პატარა მერი ნორთმა იცის, რაც უნდა, — ჩაიდუღუნა დიკმა,
სახეზე საპარსი კრემი ესვა და იპარსავდა, — ეიბმა გაანათლა და
ახლა ბუდასაც გაჰყვა ცოლად.

ნიკოლმა ნესესერიდან ასწია თავი.

— დიკ, ენას კბილი დააჭირე, გაიგე? — მაგრამ თავი ვერ შეიკავა

¹ მაჟორდომი (ფრანგ.) — უფროსი მსახური (მდიდართა სახლებში); უმაღლესი
თანამდებობის პირი ფრანკთა სახელმწიფოში.

და გაიცინა, — როგორც გინდა თქვი, დიდებულები კი არიან. მათი გამოჩენისას სამხედრო გემები ქვემეხებს ისვრიან თუ სალუტს აძლევენ და რაღაც ასეთი. როცა მერი ლონდონში ჩადის, იქ მეფურად ხვდებიან ხოლმე.

— კარგი, კარგი, — დაეთანხმა დიკი. ნიკოლი ვილაცას უხსნიდა კართან, რომ ქინძისთავეები სჭირდებოდა. დიკმა გაიგონა და დაუძახა, — იქნება უთხრა, ცოტა ვისკიც მოიტანონ. მთის ჰაერისგან ძალა მომეცა.

— უკვე ვუთხარი, — ახლა სააბაზანოდან მოესმა ნიკოლის ხმა, — ვაგზალში რომ დაგვხვდნენ, იმ ქალებიდან ერთ-ერთი იყო, ოლონდ, უჩადროდ.

— თავის ცხოვრებაზე რა გაამბოთ მერიმ?

— თითქმის არაფერი, უფრო მაღალი წრის ამბები აინტერესებს, ჩემი გენეალოგიაც გამოიკითხა და ბევრი ასეთი რამ. გეგონება, რამე ვიცოდე. მის მეუღლეს, როგორც გაუიგე, ორი ფერადკანიანი შვილიც ჰყავს წინა ქორწინებიდან. ერთ მათგანს რაღაც აზიური სნეულება სჭირს, ჯერ ვერ დაადგინეს — რა. ბავშვები უნდა გავაფრთხილო, მოერიდონ. რაღაც ძალიან უხერხული კი გამოდის, მერი იგრძნობს, რომ ამაზე ვდელავთ, — შემფოთებული გაჩერდა წუთით.

— არაფერია, მერი გაიგებს, — დაამშვიდა დიკმა, — თანაც, ბავშვი ალბათ მწოლიარეა.

სადილზე დიკი ჰოსეინს ესაუბრებოდა, ინგლისურ სკოლაში სწავლობდა თურმე. ჰოსეინი ბირჟასა და ჰოლივუდზე ეკითხებოდა დიკს და ესეც, შამპანურით შეზარხოშებული, უაზრო ამბებსაც კი უყვებოდა.

— მილიონები? — კიდევ ერთხელ ეკითხებოდა ჰოსეინი.

— ტრილიონები, — არწმუნებდა დიკი.

— მე ეს ვერც კი წარმომედგინა...

— ან, შეიძლება მილიონები, — დათმობაზე წავიდა დიკი, — სასტუმროში ყველა სტუმარი შედის ჰარამხანაში — ან, რაც თითქმის ჰარამხანაა.

— თუნდაც რეჟისორი ან აქტიორი არ იყოს?

— სულერთია, თუნდაც ჩვეულებრივი კომივოიაჟორი იყოს. მე თვითონაც მაშინვე ერთი ათი კანდიდატი გამომიგზავნეს, მაგრამ ნიკოლმა ხელი შემიშალა.

თავიანთ ოთახში მარტო რომ დარჩნენ, ნიკოლი საყვედურებით მიადგა.

— ამდენი ვისკის დალევა რა იყო? რად უნდა გეხმარა მასთან „შავი მაშხალა?“

— მაპატიე, უნებურად წამომცდა, მინდოდა „შაშხანა“ მეთქვა.

— დიკ, პირდაპირ ვეღარ გცნობ.

— კიდევ მაპატიე. ჩემს თავს თვითონაც ვეღარ ვცნობ ბოლო ხანებში.

იმ ღამით დიკმა სააბაზანოს ფანჯარა გამოაღო, რომელიც თავისუფერი ციხესიმაგრის მიღობით ვიწრო ეზოში გადიოდა და იქიდან რაღაც უცხო და ნაღვლიანი, ფლეიტის ხმასავით სევდიანი ჰანგი მოესმა. რომელიღაც აღმოსავლურ ენასა თუ დიალექტზე გალობდა ორი მამაკაცი. ბევრი „კ“ და „ლ“ იყო ამ დიალექტში. დიკმა ფანჯრიდან გადაიხედა, მაგრამ ვერავინ დაინახა; რელიგიური იყო გალობა, ამის მიხვედრა არ ჭირდა და გრძნობებისგან დაცლილსა და დაღლილს, მოუნდა, ახლა მისთვისაც ელოცათ იმათ, მაგრამ რისთვის, ეს არ იცოდა. მხოლოდ იმისთვის, რომ მოუთმენელ სევდას საბოლოოდ არ დაერია ხელი... ამისთვის?

დილაადრიან სანადიროდ გამეჩხერებულ ტყიან ფერდობზე გავიდა ყველა. გამხდარ, ძვალტყავა ფრინველებს ესროდნენ, კაკბებს ჰგაეღნენ. თითქოს ინგლისურ მანერაზე ნადირობდნენ, ერთი ათი უხერიო ბაზიერით, და იმის შიშით, რომ მათთვის არ მოეხვედრებინა, დიკი მხოლოდ ჰაერში, თავზემთ ისროდა.

დაბრუნებისას, თავიანთ ოთახში ლანიე დახვდათ, ელოდებოდა.

— მამა, შენ მითხარი, რომ თუ სადმე ავადმყოფ ბიჭთან ახლო ვიქნებოდით, მაშინვე მეთქვა.

ნიკოლმა იმწამს წიშით შეკვივლა.

— ...ჰოდა, დედა, — დედას მიუბრუნდა და განაგრძო ლანიემ, — ეს ბიჭი ყოველ საღამოს ბანაობს აბაზანაში და დღეს ჩემ წინ იბანავა. მერე მე უნდა ჩავსულიყავი იმ წყალში, წყალი კი ჭუჭყიანი იყო.

— რა, რა თქვი?

— მე ვნახე, რომ იმ აბაზანიდან ამოიყვანეს ტონი, მერე მე მითხრეს, რომ ჩავსულიყავი, და წყალი ჭუჭყიანი იყო.

— მაგრამ... ჩახვედი?

— ჰო, დედა.

— ღმერთო! — წამოიძახა ნიკოლმა და დიკს შეხედა.

დიკი ლანიეს ჩაეკითხა:

— ლუსიენმა თვითონ რატომ არ მოგიძნადა აბაზანა?

— ლუსიენს არ შეუძლია, რაღაცნაირი ასანთებია, გუშინ ალი გამოვარდა და მკლავი დაეწვა, და ახლა ეშინია, და იმ ქალებიდან ერთ-ერთი...

— ამ სააბაზანოში შედი ახლა და დაიბანე.

— ოღონდ თქვენ არ უთხრათ, რომ მე გითხარი, — კარიდან გამოიხედა და სთხოვა ლანიემ.

დიკი უკან მიჰყვა და აბაზანას კარბოლმუჟა მოასხა. კარი რომ მიხურა, ნიკოლს უთხრა:

— ან მერის უნდა მოველაპარაკოთ, ან იქნებ უკეთესი იყოს სულაც წვიდეთ აქედან.

ნიკოლი დაეთანხმა და დიკმა განაგრძო:

— თავიანთი შვილი სხვებისაზე სუფთა ჰგონია ყველას და ავად თუ გახდნენ, როგორ იქნება, იმათგან რამე გადაეღოთ.

შემოვიდა, ღვინო დაისხა, ბისკვიტს მიადგა და აბაზანაში მოთქრიალე წყლის რიტმის აყოლებით, გამწარებით და გააფთრებით მოჰყვა ხრამახრუმს.

— მანამდე კი უთხარი ლუსიენს, ისწავლოს იმ სანთებლის ანთება, — ურჩია მან. სწორედ ამ დროს ოთახში იმ აზიელმა ქალმა შემოიხედა, ვისზეც ლანიე ლაპარაკობდა.

— გრაფინია.

დიკმა თავის დაქნევით სთხოვა ოთახში შემოსულიყო და კარი მიხურა.

— როგორ არის პატარა ბიჭი, ახლა კარგად?

— დიახ, უკეთ არის, ოღონდ ბუგრი ჯერ ისევ აქვს.

— არ არის კარგი, ვწუხვარ. ოღონდ იცით, როცა ის ბიჭი იბანავებს, არ შეიძლება მერე ჩვენი ბავშვების ბანაობა იმავე წყალში. არ შეიძლება ამის დაშვება. უეჭველია თქვენი ქალბატონი აღშფოთდებოდა, ალბათ არ იცის, რომ ეს გააკეთეთ.

— მე? — თავზარდაცემულმა შეხედა დიკს, — მე უბრალოდ დავინახე, რომ თქვენი მოახლე ვერ ანთებდა სანთებელს და — ვაჩვენე, როგორ უნდა აენთო იგი.

— მაგრამ ის ბიჭი რომ ამოიყვანეთ, ჯერ წყალი უნდა გაგემვათ და ის აბაზანა ძალიან კარგად გაგერეცხათ.

— მე?

გეგონება სული შეეხუთაო, ძლივს ამოისუნთქა, ქვითინი წასკდა და ოთახიდან გავარდა.

— რა მაინცდამაინც ახლა უნდა, რომ დასავლურ ცივილიზაციას ეზიაროს, — ბრანზმორვეით თქვა დიკმა.

იმ დღესვე, სადილზე დიკმა უკვე გადაწყვიტა, რომ ვიზიტი ჩაეშალა და რაც უფრო მალე წავიდოდნენ აქედან, მით უკეთესი. ჰოსეინი თავის ქვეყანაზეც კი ვერაფერს ამბობს. ერთი იმას გაიძახის, რომ იქ ბევრი მთა და თხაა და იმ თხებს მწყემსები მწყემსავდნენ მთებში. გულჩახვეული კაცი იყო, ძნელად თუ იტყოდა რამეს. დიკს კი შინაურებისთვის უფრო უნდოდა ახლა ეს ძალა. სადილის მერე ჰოსეინმა მალე დატოვა მერი და დაივერები, მაგრამ ის სიახლოვე სადღა იყო. ამათ შუა სოციალური ველი გაჩენილიყო და მერი ხდებოდა ველის მპყრობელი. დიკმა შეება იგრძნო, როცა ასე, ათისთვის, მერის ბარათი მიუტანეს, მერიმ იმ ბარათს გადახედა და წამოდგა.

— თუ შეიძლება მაპატიეთ. ჩემი ქმარი მიემგზავრება, რაღაც სასწრაფოა და მე მასთან უნდა ვიყო ახლა.

დილით, ჯერ არც კი ამდგარიყვნენ, ის იყო, ყავა შემოუტანეს და ოთახში მერიც შემოვიდა. დაივერები იწვნენ, მერი კი, ეტყობა, კარგა ხანია ამდგარიყო. სახეზე დაოკებული რისხვა ეტყობოდა.

— ეს რა ამბავი და რა ლაპარაკია, თითქოს ლანიე ჭუჭყიან წყალში აბანავეს?

დიკმა დაიწყო, მაგრამ შეაწყვეტინა:

— როგორ მოხდა, რომ თქვენ ჩემს მუღს ლანიესთვის აბაზანის გარეცხვა უბრძანეთ?

ისევ იდგა, მოუთმენლად შესცქეროდა. ესენი კი, მუხლებზე ლანგრები ედოთ და კერპებით გაშტერებული უყურებდნენ. ორივემ ერთად წამოიძახა:

— მუღს!

— როგორ უბრძანეთ ჩემი ქმრის დას, რომ აბაზანა გაერეცხა!

— რას ამბობთ! — ისევ ერთხმად და ერთი და იგივე ფრაზა წამოიძახეს, — მე მოახლეს ველაპარაკე.

— თქვენ ელაპარაკებოდით ჰოსეინის დას.

დიკს მხოლოდ ამის თქმაღა შეეძლო:

— ვიფიქრე, ეს ქალები მოახლეები არიან-მეთქი.

— მე აგიხსენით, ვინც არიან, — ჰიმაღუნ.

— რა? — დიკმა ხალათი მოისხა და საწოლიდან წამოდგა.

— მე გუშინწინვე აგიხსენით, როიალთან რომ ვისხედით. სადილზე არც ისე ბევრი დაგილევიათ, რომ ვერ გაგეგოთ.

— რა თქვით მაშინ? თავიდან ვერ მოგისმინეთ, მერი. თანაც მე, როგორღაც ვერ მიგიხვდით... სხვებზე გვეგონა. რახან ასეა, მხოლოდ ის უნდა გაგაკეთოთ, რომ მივიდეთ და ბოდიში მოგუხადლოთ.

— ბოდიში მოუხადლოთ! მე თქვენ აგიხსენით, რომ როცა ოჯახის უფროსი წვერი, როცა გვარის უფროსი გამგრძელებელი ცოლს შეირთავს, მაშინ ორი უფროსი და აღთქმას დებს, რომ მისი ცოლის მხლებლები გახდნენ, სეფექალები, ამას ჰქვია — ჰიმაღუნი.

— იმიტომ ხომ არ წავიდა უცებ ჰოსეინი?

მერი შეეყოყმანდა, მერე თავი დაიქნია.

— სხვაგვარად არ შეეძლო. დებიც მასთან ერთად გაემგზავრნენ. აქ ოჯახის ღირსებაზეა ლაპარაკი.

ნიკოლიც ადგა და ახლა ორივე დაივერი უკვე იცვამდა. მერიმ განაგრძო:

— ის რაღაა, აბაზანაში წყლის ამბავი, თითქოს შეიძლება, რომ ასეთი რამე მოხდეს ამ სახლში! ახლავე დაუშახებთ ლანიეს და ვკითხავთ.

დიკი საწოლის კიდეზე ჩამოჯდა, და ისე, რომ მერის არ შეემჩნია, ნიკოლს ანიშნა. ამასობაში მერიმ კარი გამოადლო და ვილაცას იტალიურად უბრძანა რაღაც.

— მოიცათ, მერი, — თქვა ნიკოლმა, — არ მინდა აქ ბავშვის ჩარევა.

— თქვენ ბრალი დაგვდეთ, — მიუგო მერიმ, — ამ ტონით ადრე მას არასოდეს მიუმართავს ნიკოლისათვის, — ახლა მე უფლება მაქვს, შევამოწმო.

— მე არ მინდა, რომ ბავშვი ჩარიოთ ამ საქმეში, — ნიკოლმა ჯაჭვის პერანგეით შემოიჭირა სამოსელი.

— კარგი, ნიკოლ, — უთხრა დიკმა, — მოვიდეს ლანიე და გავარკვევთ ბოლოს და ბოლოს, რა არის ნამდვილი და რა შეთხზული.

ლანიე შემოიყვანეს, ჯერ ისევ ეძინებოდა და უფროსების ბრაზიან სახეებს აბნეული და გაშტერებული აცქერდებოდა.

— ლანიე, ლანიე, — მიმართა მერიმ, — როგორ მოხდა, როგორ იფიქრე, რომ იმ წყალში ჩაგსვეს, რომელშიც უკვე იბანავს?

— თქვი, — უთხრა დიკმა.

— ჭუჭყიანი იყო და მეტი არაფერი.

— მაგრამ, შენი ოთახიდან ხომ გესმოდა, როგორ მოჩხრიალებდა წყალი?

ლანიეს შეეძლო დაეშვა, რომ იქნებ ასეც იყო, მაგრამ აზრი მაინც არ შეუცვლია — წყალი ჭუჭყიანი იყო. ცოტა შეშინებული ჩანდა და მეტის თქმაც სცადა:

— არ შეიძლება ახალი წყალი ყოფილიყო, იმიტომ, რომ...

სიტყვაზე დაიჭირეს.

— რატომ?

ოთახის შუაგულში თავისი პატარა კიმონოთი საწყლად ადგა და მშობლებს შეებრალათ, მერი ელოდა, მოუთმენლად — და ლანიემ თქვა:

— წყალი ჭუჭყიანი იყო, იმიტომ, რომ შიგ საპნის ქაფი იყო.

— როცა არ გჯერა, რასაც ამბობ, — დაიწყო მერიმ, მაგრამ ნიკოლმა შეაჩერა, — თავი დავანებოთ, მერი, რაკი წყალში ქაფი იყო, ბუნებრივია ეფიქრა, რომ იმ წყალში უკვე სხვამ იბანავა. მამამისმა კი გააფრთხილა ეთქვა, რომ თუკი...

— არავითარი საპნის ქაფი არ შეიძლება შიგ ყოფილიყო.

ლანიემ საყვედურით შეხედა მამას, რად გამეციო. ნიკოლმა მხარზე მოჰკიდა ხელი და ოთახიდან გაუშვა ბავშვი. დიკმა გაიცინა და დაძაბულობაც მაშინვე გაქრა. მერის ადრინდელი წლები და დაივერებთან მეგობრობა გაახსენდა, მიხვდა, რა შორეული გამხდარიყვნენ ერთმანეთისთვის და მშვიდად თქვა, — ბავშვების გამო ყოველთვის ასე ხდება ხოლმე.

წარსული ისევ ახსენებდა თავს და უხერხულობაც იზრდებოდა.

— ოღონდ, სისულელე იქნება თუ ამის გამო აქედან წახვალთ, ჰოსეინი ისედაც უნდა წასულიყო, საქმე ჰქონდა. ბოლოს და ბოლოს, თქვენ ჩემი სტუმრები ხართ, და რა მოხდა, შეცდით, ვინ არ შემცდარა.

მაგრამ დიკი გააბრაზა ამ მიკიბ-მოკიბვამ, მეტადრე იმან, რომ

სიტყვა „შეცდით“ იხმარა მერიმ, მიტრიალდა, რომ უკვე ბარგის-თვის მიეხედა და თქვა:

— იმ ახალგაზრდა ქალების გამო ვწუხვარ, კარგად არ გამოვიდა. მისთვის კი, ოთახში რომ შემოვიდა, მინდოდა ბოდიში მომეხადა.

— ეს ყველაფერი იმის ბრალია, რომ როიალთან როცა ვისხედით, არ მისმენდით!

— ჰო, მაგრამ, საშინლად მოსაწყენი გახდით, მერი. გისმენდით, როგორც შემეძლო.

— გაჩუმიდი, დიკ! — წამოიძახა ნიკოლმა.

— თავის ქათინაურს თვითონ ვუბრუნებ, — მწარედ და წყენით უთხრა მერიმ, — ნახვამდის, ნიკოლ!

და გავიდა.

ამის მერე, ცხადია, გასაცვილებლადაც არ მოვიდოდა; ყველაფერი, რაც დაიფრების გამგზავრებისთვის იყო საჭირო, მაჟორდომს დაეკისრა, ჰოსეინს და მის დებს დიკმა პატარა, ოფიციალური ბარათები დაუტოვა. არ წასულიყვნენ, არ იქნებოდა, მაგრამ ყველას რაღაც აწვა მძიმედ და ლანიეს კი ყველაზე მეტად.

— მე მაინც იმას ვამბობ, — უკვე მატარებელში იყო, როცა ისევ დაიწყო, — რომ წყალი ჭუჭყიანი იყო.

— გეყოფა, ლანიე, — უთხრა მამამ, — გირჩევ დაიფიცო მთელი ეს ამბავი, თორემ გაგვერები. რა, არ იცოდი, რომ საფრანგეთში ახალი კანონი მიიღეს უკვე და მშობლებს შეუძლიათ თავიანთ შვილებს გაეყარონ?

ლანიეს სიცილი წასკდა და დაიფერთა ოჯახიც ახლა ისევ შეიკრა. ნეტავ, დიდხანს თუ გასტანს ასეო, გაიფიქრა დიკმა.

V

ნიკოლი ფანჯარასთან მივიდა, ტერასიდან რაღაცა ჩხუბისა და ლანძღვის ხმა ისმოდა, გადაიხედა და ყური მიუგდო. ამათი მზარეულის, ოგიუსტინის ღვთისმოსავ პირისახეს სულ ერთნაირად ავარდისფრებდა აპრილის მზე, მთვრალი იყო, ხელში დიდი დანა ეჭირა და დანის პირსაც ცისფრად გაუდიოდა ლაპლაპი მზეზე. იმ დანას აქეთ-იქით ატრიალებდა. სამი თვე იყო, რაც ოგიუსტინი მათთან

მზარეულობდა, იმის მერე, თებერვალში ისევ თავიანთ ვილა „ღაიანაში“ რომ დაბრუნდნენ დაივერები.

ფარდული ეფარებოდა და დიკს ვერ ხედავდა ნიკოლი; მხოლოდ მისი თავი და ბრინჯაოსბუნიკიანი ჯოხი მოჩანდა, რომელიც ხელში ეჭირა. დანა და ხელჯოხი, რითაც ერთმანეთს ემუქრებოდნენ, სამკაპას და იმ მოკლე მახვილს ჰგავდა, რომელსაც არენაზე საბრძოლველად გასული გლადიატორები იყენებდნენ ოდესღაც.

ჯერ დიკის სიტყვები მოესმა ნიკოლს:

— სამზარეულოს ღვინო რამდენიც გინდათ, იმდენი სვით, მაგრამ „შაბლი-პუტონის“ ბოთლით თუ დაგინახეთ...

— თქვენ მე რა უნდა მითხრათ სმაზე! — ყვიროდა ოგიუსტინი და თავის ხანჯალს იქნევდა, — თქვენ თვითონ სვამთ! მთელი დღე სვამთ!

— რა მოხდა, დიკ? — ზვეიდან დაუძახა ნიკოლმა და დიკმა ინგლისურად ამოსძახა:

— ეს დედაკაცი სარდაფიდან სამარკო ღვინოებს ეზიდება. გავაგდე ან უფრო სწორად, ვცდილობ, გავაგდო.

— ღმერთო! ფრთხილად იყავი, დიკ, ეგ დანა არ მოგახვედროს.

ოგიუსტინმა თავი ასწია, ახლა ნიკოლისკენ იქნევდა დანას.

— თქვენ ალბათ არც კი იცით, მადამ, თქვენი ქმარი როგორ სვამს, ჩაჯდება და სვამს, ლოთია რაღა...

— ახლავე ენა გააჩერეთ და წადით აქედან! — დაუყვირა ნიკოლმა, — თუ არა და, ჟანდარმებს გამოვიძახებთ.

— თქვენ გამოიძახებთ ჟანდარმებს? ჩემი ძმავ თვითონ ჟანდარმი! თქვენ გამოიძახებთ — ამერიკული თავხედობა!

— ბავშვები გაიყვანე სახლიდან და ამას მოვუვლი, — ისევ ინგლისურად ასძახა დიკმა.

— ეს თავხედი ამერიკელები დადიან აქ და დაიწყებენ მთელი ჩვენი საუკეთესო ღვინოების სმას. სულ ეგენი სვამენ, რა! — ბალაგანური ხმით გაჰკიოდა ოგიუსტინი.

დიკმა უფრო მტკიცე ტონით მიმართა.

— ახლავე აიღეთ თქვენი ბარგი-ბარხანა და წადით. რაც გერგებათ, გადაგიხდით.

— დიახ, გადამიხდით! და უნდა გითხრათ, — დიკთან უფრო ახ-

ლო მივიდა, ისე გაათურებით იქნევდა დანას, რომ დიკმა თავისი ხელჯოხი შემართა. მაშინ ოგიუსტინი სამზარეულოში შევარდა და იქიდან ახლა ცულობით აღჭურვილიც დაბრუნდა.

ვითარება სახარბიელოს არ ჰგავდა. ოგიუსტინი მაგარი ქალი ჩანდა და მისთვის ახლა ცულისა და დანის წართმევა რისკიც იყო, შეიძლება კიდევაც რამე დაშავდებოდა, და მერე ამას გართულებაც კი მოჰყვებოდა. კანონი იცავს და მკაცრადაც იცავს ფრანგ მოქალაქეთა ხელშეუხებლობას. მაინც, დიკმა, უფრო მეტად მზარეულის შესაშინებლად, ნიკოლს ასძახა:

— დარეკე პოლიციაში! — მერე ოგიუსტინს მიუტრიალდა და დანასა და ცულზე მიუთითა, — ესეც კმარა იმისთვის, რომ ციხეში წაგიყვანონ.

— ჰა, ჰა! — დემონურად გადაიხარხარა ოგიუსტინმა, მაგრამ უფრო ახლო აღარ მისულა. ნიკოლმა დარეკა პოლიციაში, მაგრამ იქიდანაც ოგიუსტინის სიცილის ექო მოესმა თითქოს. რაღაც სიტყვები თუ ბუტბუტი გაიგონა, მერე რაღაც ჩხაკუნი და გაითიშა ან სულაც, შეიძლება დაკიდეს კიდევ ყურმილი.

ნიკოლი ფანჯარასთან დაბრუნდა და დიკს ჩასძახა:

— ზედმეტი გადაუხადე!

— ტელეფონით მაგათთან მე უნდა მელაპარაკა! — მაგრამ გზა მოჭრილი ჰქონდა და დიკი კაპიტულაციასზე დათანხმდა. ორმოცდაათი ფრანკი ასამდე ავიდა, დიკი ამხეც თანახმა იყო, ოღონდ ჩქარა მოემორებინა და ოგიუსტინმაც ფარ-ხმალი დაყარა, თუმცა, უკან დახვეისას ლანძღვა-გინების კორიანტელი დააყენა და სულ „მოთრეულებს“ იძახდა. ისიც მოითხოვა, ჩემი ძმისწულის მოსვლამდე აქ უნდა დავრჩე, ბარგს ის წამაღებინებსო. ასე თუ ისე, დიკი ფრთხილად იყო და სამზარეულოს სიახლოვეს ტრიალებდა. გაიგონა ბოთლიდან საცობის ამოვლების ხმა, მაგრამ გადაწყვიტა, ამ ფაქტისთვის ახლა ყურადღება არ მიექცია. ალიაქოთი აღარ ატეხილა. ძმისწული რომ მოვიდა, დაწყნარებული ოგიუსტინი დიდი ამბით დაემშვიდობა დიკს და ლამის კიდევაც მოეფერა, წასვლისას ნიკოლის ფანჯარასაც ახედა და დაუძახა, — ნახვამდის, ქალბატონო! კარგად იყავით!

დაიფერები ნიცაში წავიდნენ და იქ ისადილეს. მოატანინეს მოშუშული თევზისა და ზაფრანისგან მომზადებული შეჭამანდი, საკახშით

გემრიელად შენელებული, ბაქმაზიანად და ერთი ბოთლი ცივი „შიბ-ლი“. ოგიუსტინი მეცოდებაო, შენიშნა დიკმა.

— მე სულაც არა, — თქვა ნიკოლმა.

— მე კი მეცოდება, თუმცა სიამოვნებით გადავაგდებდი ამ კლდიდან ზღვაში.

ბოლო ხანს უკვე ცოტა რამეზედა ლაპარაკობდნენ ერთმანეთთან; ამა თუ იმ მომენტისთვის საჭირო სიტყვას ეძებდნენ ხოლმე და ის სიტყვა ხშირად იმის მერედა მოდიოდა, როცა ვეღარ გაიგონებდნენ და აზრი არ ჰქონდა. თავიანთ ფიქრებში ჩაძირულნი, თავიანთთვის ცხოვრობდნენ, ცალკე, გარიყულები. ოგიუსტინთან იმჟამინდელი ჩხუბისგან ახლა თითქოს ისევ შვერთდნენ და ცხარე საჭმლისა და ღვინისგან შეხურებულები ალაპარაკდნენ.

— არ შეიძლება ასე გაგრძელდეს, — თქვა ნიკოლმა, — როგორ გგონია, რას იტყვი, — შეძრწუნებულმა იმით, რომ დიკს არც უცდია უარყო ეს მოსაზრება, — ზოგჯერ მგონია, რომ ჩემი ბრალია ყველაფერი, მე დაგღუპე.

— მაშ, დაღუპული ვარ, არა? — გაიცინა და ჰკითხა დიკმა.

— მე ეს არ მითქვამს. მაგრამ უწინ გინდოდა რაღაცის შექმნა, ახლა კი, თითქოს დანგრევა გინდა ყველაფრისა.

ცოტა კიდევაც ეშინოდა, რომ დიკს ახლა ასე განიკითხავდა და მისი ღუმილიც უძლიერებდა ამ შიშს. გუჟანით გრძნობდა, რაღაც ხდებოდა ღუმილის იქით, დიკის ცისფერი, გამკაცრებული თვალების მიღმა და იმის იქითაც, რომ ბავშვებისადმი ასეთ ინტერესს იჩენდა ახლა. ისიც ძალიან აკვირვებდა, რომ დიკი უცებ აენთებოდა ხოლმე, როცა ვინმეზე ან რამეზე, სულერთია, პიროვნებაზე, ერზე, კლასზე, ცხოვრებასა თუ აზროვნებაზე ლაპარაკობდა, თითქმის ზიზღით და კარგა ხანს აღარ ჩერდებოდა. თითქოს მასში უთვალავ ამბავს მოეყარა თავი და მხოლოდ მაშინ, როცა გარეთ გამოდიოდა ის ამბები, იმ წამებში თუ მიხვდებოდა ოდნავ მაინც, რაც ხდებოდა დიკის გულში.

— ბოლოს და ბოლოს, რას იღებ აქედან? — ჰკითხა ნიკოლმა.

— იმას, რომ ვიცი, შენ დღითი დღე უფრო მაგრდები, რომ რეციდივების შემცირების კანონის თანახმად, შენი ავადმყოფობა უკან იხვეს.

შორიდან მოდიოდა ნიკოლთან ეს ხმა. თითქოს ძალიან შორეულ-

სა და აკადემიურ რაღაცაზე ლაპარაკობდა; შემფოთებულმა წამოიძახა.

— დიკ! — და მაგიდის ზემოთ გაიწვინა ხელი მისკენ. დიკმა უნებურად გასწია ხელი, მაგრამ გონს მოეგო და დაუმატა:

— ამ სიტუაციაში ბევრ რამეზე შეიძლება დაფიქრდე, არა? საქმე მხოლოდ შენ არ გეხება, — ხელი დაადო ნიკოლის ხელს და ძველი დიკის, მხიარულების, გიჟმაჟური და ხმაურიანი სადამოების მოთავე დიკის ხმით უთხრა ახლაც, — იმ თეთრ იახტას ხედავ იქით?

ტ. ფ. გოლდინგის მოტორიანი იახტა იყო, მშვიდად ირწეოდა ნიცის უბეში, ტალღებს ზნექდა და ადგილიდან დაუძვრულადაც რომანტიკულ მოგზაურობაში წარმოადგენინებდა თავს იქ მყოფთ.

— ახლა წავალთ და იმ ხალხს ვკითხავთ, როგორ არიან, ბენდიერები თუ არიან.

— მაგრამ ჩვენ თითქმის არ ვიცნობთ გოლდინგს, — მიუგო ნიკოლმა.

— გოლდინგმა გვთხოვა, მიგვიწვია, ესეც არ იყოს, ის ხომ ბების მეგობარია, უკვე ცოლად მიჰყვება, თუ მიჰყვებოდა?

როცა ბარკასი¹ დაიქირავეს და პორტიდან გამოვიდნენ. ზაფხულის ბინდი წვებოდა უკვე და „მარჯინის“ თეთრი კორპუსის გაყოღებით სპაზმური უთანაბრობით ინთებოდა სინათლეები. იახტასთან მისვლისას ნიკოლი ისევ შემფოთდა.

— მგონი, სტუმრები ჰყავს...

— არა, რადიოს ხმაა, — დაამშვიდა დიკმა.

დაიფერები შეამჩნიეს. თეთრკოსტიუმიანი ჭადარა ბუმბერაზი გადმოიხარა, გადმოხტა და დაიძახა.

— ამას რას ვხედავ, დაიფერები არიან მართლა?

— ჰეი, „მარჯინ“, ტრაპი, გესმით?

ბარკასი ტრაპთან მიიყვანეს; გოლდინგი ნიკოლს მიეხმარა გადმოსვლაში და ხელი რომ გაუწოდა, ლამის შუაზე მოიკეცა ეს ბუმბერაზი.

— კარგ დროს, სწორედ სადილისთვის.

კიჩოზე პატარა ორკესტრი უკრავდა.

— თქვენი ვარ, ოღონდ დაგჭირდეთ, მაგრამ, მანამდე ჯერ მე...

¹ ბარკასი (პოლანდ.) — აქ: დიდი, მრავალნიჭიანი ნავი.

და გოლდინგის ციკლონურმა მკლავებმა, არც კი მიჰკარებია, კიჩოსკენ ისე გააქანა დაიფერები. ნიკოლმა უფრო ინანა, რომ წამოვიდნენ და ცოტა კიდევაც ბრაზობდა დიკზე. ბოლო წლებია, ხან დიკის მუშაობისა და ხანაც იმის გამო, რომ ნიკოლი ხშირად აუად იყო, თავშესაქცევ სალამოებზე არ დადიოდნენ და ყველამ იცოდა, რომ დაიფერები განზე იდგნენ და უარს ამბობდნენ მიწვევაზე. ამ ბოლო ხანს რივიერაზე ჩამოსულები ზოგჯერ იმასაც ამბობდნენ ხოლმე, დაიფერების პოპულარობა დაიბინდაო. ასე თუ ისე, რაკი ამ ახალ პოზიციაზე იდგნენ, ნიკოლს მიაჩნდა, რომ რაღაც უბრალო გართობისთვის კომპრომისი არ სჭირდებოდათ.

მთავარ სალონზე გაელისას მოეჩვენათ, რომ კიჩოზე, ოდნავ განათებულ წრეში ცეკვავდნენ. მაგრამ ეს მხოლოდ მირაჟი იყო, მუსიკის ხიბლი, უცნაური განათების ილუზია და წყალი გარშემო. ფაქტობრივად კი სტუმრები გემბანს შემოვლებულ განიერ დივანზე ისხდნენ და ისვენებდნენ. რამდენიმე სტიუარდი¹ თუ დადიოდა საქმიანად აქეთ-იქით. წითელი, თეთრი, ჭრელი სამოსი ბუნდოვნად ჩანდა, მაკაცები თეთრი ქათქათა პერანგებით იყვნენ გემბანზე. ერთი მათგანი მათ შესახვედრად წამოდგა. ნიკოლმა იცნო და გახარებულმა შეჰყვირა:

— ტომი!

ტომი ცერემონიულად დაიხარა ნიკოლის ხელზე საამბოროდ, მაგრამ ნიკოლმა ლოყა მიაღო ტომის ლოყას. ერთად დასხდნენ, ან უფრო სწორად, დივანზე მიწვნენ. ტომის ლამაზი სახე ისე ძალიან გარუჯვოდა, რომ მოოქროსფრო-მიხაკისფერი გადასვლოდა, მაგრამ მაინც ის მოლურჯო ელვარება, რაც ასე ძალიან უხდებოდა ფერადკანიანებს, კანს ვერ მიეღო, გათრიმლულ ტყავს წააგავდა. უცხო მხარეთა ნაშეური, უცხო მიწის სურნელი და ფზოტიკური დიალექტის გამოძახილი, უჩვეულო მღელვარება და დაძაბულობა საუბრისას, გამოუცნობი შიშის კვალი — ეს ყველაფერი აბრუებდა ნიკოლს. შეხვედრისას ფიქრში თითქოს მიეყრდნო მის მკერდს და გაყუჩდა... მერე თავდაცვის ინსტინქტით ისევ თავის სამყაროს დაუბრუნდა და უდარდელი, ნებიერი ხმით უთხრა:

¹ სტიუარდი (ინგლ.) — ოფიციალტი სამგზაგრო გემზე ან თვითმფრინავში; ბორტ-კამელოი.

— სათავგადასავლო ფილმის გმირს ჰგავხართ ზუსტად, მაგრამ, ამდენ ხანს რად დაიკარგეთ?

ტომი ბარბანმა უნდობლად და ფროთხილად შეხედა, ელვა გაკრთა თვალის გუგებში.

— ხუთი წელი, — გაბზარული ხმით განაგრძო ნიკოლმა, — მთელი საუკუნეა, არ შეგეძლოთ, სადღაც ჟღერა-მუსვირის მერე, რაკი ეს ასე საჭიროა, ცოტა ხნით მაინც დაბრუნებულეყავით, რომ სული მოგეთქვათ?

ძვირფასი და სათუთი ქალის სიახლოვეს გავეროპელება ტომისთვის ისე იოლი აღმოჩნდა.

— Mais pour nous heros, — თქვა მან, — il nous faut du temps, Nicole. Nous re pouvons pas faire des petits exersices d'heroisme — il faut faire les grandes compositions.¹

— ინგლისურად მელაპარაკეთ, ტომი.

— Parlez francais avec moi, Nicole.²

— მაგრამ აქ რაღაც სხვაობა არის, ჰეროიზმსა და მამაცობაზე ღირსებით გამოდის ფრანგულად ბჭობა, თქვენ იცით ეს, ინგლისურად კი, ჰეროიზმსა და მამაცობაზე ლაპარაკისას, ცოტათი სასაცილო ხდები და თქვენ ესეც იცით. ამიტომ მირჩევნია ინგლისურად მელაპარაკოთ.

— კაცმა რომ თქვას, — უცებ ჩაიციანა ტომიმ. — მე ინგლისურადაც გმირი ვარ!

ნიკოლმა უხერხულად გაიღიმა, მაგრამ ტომი არ შეცბუნებულა.

— უბრალოდ, მე ვიცი ის, რასაც ფილმებში აჩვენებენ, — თქვა მან.

— ცხოვრებაში ისეა, როგორც კინოფილმებში?

— კინოც კარგია, თუნდაც რონალდ კოლმანი. გინახვთ მისი ფილმები ჩრდილოეთ აფრიკაზე? ცუდი არ არის.

— ძალიან კარგი, ამის მერე, როცა კინოთეატრში ვიქნები, მეცოდინება, რომ იმ დროს თქვენთანაც იგივე ხდება, რაც იქ...

¹ Mais pour nous heros, — თქვა მან, — il nous faut du temps, Nicole. Nous re pouvons pas faire des petits exersices d'heroisme — il faut faire les grandes compositions (ფრანგ.) — მაგრამ, ჩვენ, გმირებს, დრო გვჭირდება, ნიკოლ. მცირე ვარჯიშით იოლად გასვლა შეუძლებელია ჰეროიზმში — აქ დიდი მასშტაბებია საჭირო.

² Parlez francais avec moi, Nicole (ფრანგ.) — ფრანგულად მელაპარაკეთ, ნიკოლ.

საუბრისას ნიკოლმა მომცრო ტანის, ფერმკრთალი, სანდომიანი ახალგაზრდა ქალი შეამჩნია, მშვენიერი ბრინჯაოსფერი თმით. გემბანის განათებისგან მწვანე ფერი დაჰკრავდა. ტომის იქით იჯდა და შეიძლება ყურს უგდებდა მათ და იმათაც, ვინც ახლო, ოღონდ სხვა მხარეს ისხდნენ. თითქოს რაღაც უფლება ჰქონდა ტომიზე და რაკი მიხვდა, მისი ყურადღება ახლა სხვას ეთმობაო, თავდაუოკებლად წამოდგა და გაგულსებულმა გაიარა მთელი გემბანი.

— ჰო, კაცმა რომ თქვას, მე გმირი ვარ, — მშვიდად თქვა ტომიმ, თითქოს ხუმრობდა, მაგრამ მთლად ხუმრობითაც არ გამოუდიოდა, — შიში რა არის, მე არ ვიცი. როცა ვიბრძვი, ლომივით ვარ ან მთვრალივით, გადარეული და აწყვეტილი.

ნიკოლმა დააცადა, ვიდრე ამ ტრაბახის ექო ბოლომდე ჩაუცხრებოდა. ხვდებოდა, რომ ასე ტომის სხვასთან ალბათ არც ელაპარაკა თავის თავზე. მერე მიიხედ-მოიხედა. უცნობი სახეები შეათვალიერა. ისევ ის რეტდასმული ნევრასთენიკები, თითქოს მშვიდები, სასოწარკვეთას რომ ჰკვრით ქალაქი... და მათი კამერტონივით¹ ხმა... ნიკოლმა ჰკითხა:

— ის ქალი ვინ არის, თუთრებში?

— აქ რომ იჯდა? ლედი კეროლანის სიბლი-ბირსი, — გაჩუმდნენ და მის ხმას მიუგდეს ცოტა ხნით ყური.

— ...არამზადაა ეს კაცი, ოღონდ მაინც მაღალი რანგის. მთელი ღამე ცხრას ვთამაშობდით, შმენდუფერს, და ათასი შვეიცარიული ფრანკი ვალი დამადო...

ტომიმ გაიცინა და თქვა: — ლედი კეროლანის ყველაზე უზნეო ქალია ლონდონში. ევროპაში დაბრუნებისას მაშინვე იმას ვიგებ ხოლმე, რომ ლონდონელი უზნეო ქალების ახალი ბუდე გაჩენილა. ეგ ყველაზე წინ დგას ახლა, მაგრამ, მგონი, მეტოქე გამოუჩნდა.

გემბანის აქეთა მხრიდან ნიკოლმა ისევ გახედა იმ ქალს. გამხდარი, უღონო, ვიწრომხრებიანი, ფილტვებით ავადმყოფს ჰგავდა. დაუჯერებელი იყო, რომ ამ ვიწრო მხრებს და უსუსურ ხელებს შე-

¹ კამერტონი (გერმ.) — ფოლადის ორთითა ხელსაწყო (ჩანგლის მსგავსი), რომელიც მაგარ სხეულზე დარტყმისას გამოსცემს მაღალ ბგერებს; იყენებენ მუსიკალური საკრავის აწყობის, აგრეთვე გუნდის მიერ სიმღერის შესრულების დროს.

ეძლო მაღლა სჭეროდა დეკადანსის¹ ემბლემა, მქრქალი იმპერიის უკანასკნელი ბაირადი. გარეგნულად უფრო ჯონ ჰელდის ილუსტრაციების ქალებს ჰგავდა, მამაკაცური იერით არა იმ მაღალ, მიბნედილ ქერებს, ომისწინა წლებიდანვე, მხატვრებისა და მწერლების მოდელებად რომ იქცნენ მერე.

გოლდინგი მოვიდა, ძალიან ცდილობდა ცოტათი მაინც დაეთრეუნა თავისი გარგანტუასებრი ბუმბერაზობა. და ნიკოლმა, თუმცა უხალისოდ, მაგრამ მაინც დაუთმო: სადილის მერე „მარჯინი“ მაშინვე კანისკენ წავა, რომ მართალია, უკვე ისადილეს, მაგრამ ხიზილალა და შამპანური მაინც ყოველთვის შეიძლება მიირთვან; რომ დიკმა, სულერთია, უკვე დარეკა და მძლოლს უთხრა, ნიცაში არ გაჩერდეს, კანში წავიდეს და მანქანა კაფე „იუნინთან“ გააჩეროს; იქ მას იოლად მოძებნიან დაივერები.

სალონში, სადილზე დიკი ლედი სიბლი-ბირსის გვერდით იჯდა. ნიკოლმა შეამჩნია, ნამზეური სახე ახლა გაკფითრებოდა. დიკი კატეგორიული ტონით ლაპარაკობდა, ნიკოლამდე მხოლოდ ცალკეული ფრაზები აღწევდა:

— ...მაგრამ, უნდა იცოდეთ, რომ თქვენთვის, ინგლისელებისთვის ეს სიკვდილის როკვაა... დანგრეულ ციხესიმაგრეში სიფაჰების² ჯარი, მხიარულება ციხესიმაგრეში და ალაყაფის კართან ისევ სიფაჰები დგანან და ასეა ახლა. მწვანე შლაპის დრო წავიდა, გაქრა.

ლედი კეროლაინი ძუნწად პასუხობდა. — რა? — ზუსტად! — ოპო, რას ბრძანებთ! — მაგრამ დიკი ვერ ამჩნევდა, რომ აფრთხილებდნენ, ან არ უნდოდა, რომ შეემჩნია. ბოლოს გაცხარებით წამოიძახა რაღაც, ნიკოლმა ვერ გაიგო რა, მაგრამ დაინახა, რომ ის ახალგაზრდა ქალი წამოჭარხლდა, დაიძაგრა და მერე მკვახედ წამოიძახა:

— არა, ეს უკვე მეტისმეტია!

კიდევ აწყენინა ვიღაცას! არ შეეძლო ენისთვის კბილი დაეჭირა?

¹ დეკადანსი — ეულტურის დაქვეითება, დაცემა, დეკადენტობა. დეკადენტობა — XIX საუკუნის დასასრულსა და XX საუკუნის დასაწყისის ევროპულ ლიტერატურასა და ხელოვნებაში ანტირეალისტური მიმდინარეობა, რომლისთვისაც დამახასიათებელია უკიდურესი ინდივიდუალიზმი, მისტიციზმი, ფორმალიზმი, საზოგადოებისგან განდგომა. აღიარება პრინციპისა „ხელოვნება ხელოვნებისთვის“.

² სიფაჰები (პინდი, ურდუ, სპარს.) — ჯარისკაცი. ინდოეთში უპირატესად XVIII საუკუნიდან; ევროპელი (ინგლისელი, პორტუგალიელი, ფრანგი) კოლონიზატორების არმიის ადგილობრივი დაქირავებული ჯარისკაცები.

როდემდე გაგრძელდება ასე? თუ სიკვდილამდე ასე იქნება? ახალგაზრდა, ქერა შოტლანდიელმა ორკესტრანტმა (ორკესტრს „ედინბურის კოლეჯის ეგტაიმჯაზი“¹ ერქვა), დენი დიუერის რეფრენივით დაიწყო. აკომპანიატორი თვითონვე იყო, როიალის ხმა ჩუმად ისმოდა და სიტყვებს ისეთი ძალით ამბობდა, გვეგონება ვეღარ უძლებდა მგზნებარე სტრიქონებს.

რა ჯოჯოხეთში იყო ის ქალი,
ზარის რეკვაზე შეკრთებოდა და წვავდა ალი,
რადგან ცოდვილი იყო დიდი, დიდი ცოდვილი,
ზარის რეკვაზე შეკრთებოდა და წვავდა ალი,
და წვავდა ალი (ბუმბუმ)...
და წვავდა ალი (ტუმტუმ)...
რა ჯოჯოხეთში იყო ის ქალი...

— ეს კიდევ რაღა არის? — ტომიმ ჩურჩულით ჰკითხა ნიკოლს. მხარშექცევით ერთი ქალიშვილი იჯდა და იმან უპასუხა:
— სიტყვები კეროლან სიბლი-ბირსმა დაწერა, მუსიკა — თვითონ.
— რა ბავშვობაა! — ჩაიბურტყუნა ტომიმ იმ დროს, როცა მომღერალი უკვე მეორე სტროფზე გადავიდა, რომელიც შეეყვარებული ახალგაზრდა ქალის მორიგ განცდებს გადმოსცემდა, — შეიძლება იფიქრო, რომ რასინს² კითხულობს!

ერთი შეხედვით ისე ჩანდა, თითქოს ლედი კეროლანინი არც კი უსმენდა თავის ქმნილებას. ნიკოლმა ისევ შეხედა და გაოცდა. ეს ქალი ჭკუით კი არ ახდენდა შთაბეჭდილებას, მხოლოდ პოზით; მაგრამ, თითქოს რაღაცით საშინელიც არისო, გაიფიქრა და მალევე ნახა, რომ არ ცდებოდა. სუფრიდან რომ წამოიშალნენ, დიკი არ ამდგარა, იჯდა და უცნაურად იყურებოდა, და უცებ გააფთრებით წამოისროლა:

— ვერ ვიტან ამ ინგლისურ გამაყრუებელ და გადაკრულ ჩურჩულს.

ლედი კეროლანინი უკვე კართან იყო, ამ სიტყვებზე მოტრიალდა, დიკს მიუახლოვდა და ხმადაბლა, მაგრამ განგებ მკაფიოდ უთხრა, ისე, რომ იქ მყოფთ გაეგონათ.

¹ რეგტაიმი (ინგლ.) — ამერიკელ ზანგთა საცეკვაო მუსიკის ფორმა, რომელიც ჩამოყალიბდა XIX საუკუნის მეორე ნახევარში. ჯაზის ერთ-ერთი წინამორბედი.

² რასინი, ჟან (1639-1699) — ფრანგი დრამატურგი.

— თქვენს თავს დააბრალებთ! ჩემი ქვეყნის ხალხი აიგდეთ და დაამცირეთ, ჩემი მეგობარი მერი მინგეტიც. მე უბრალოდ ის ვთქვი, რომ ლოზანაში საეჭვო ხალხთან გნახეს. გამაყრუებელი ჩურჩულია? იქნებ მხოლოდ თქვენ გაგაყრუათ.

— საამისოდ ხმადაბლა ნათქვამი იყო, — თქვა დიკმა, მოგვიანებით კი დასძინა, — ასე რომ, თქვენი აზრით, მე პირწავარდნილი...

გოლდინგმა თავისი ხმით ჩაახშო ფრაზის ბოლო სიტყვები, — გემბანზე, გემბანზე! — და ძლიერი და ვეება სხეულით უბიძგა თითქოს კარისკენ ყველას. ნიკოლი უკვე კართან იყო, მოტრიალდა და დაინახა, რომ დიკი ისევ თავის ადგილზე იჯდა იმ მაგიდასთან. ნიკოლს ბრაზი ერეოდა ლედი სიბლი-ბირსის მონაჩმანზეც და დიკზეც, რომ აქ წამოსვლა მოინდომა და უზომოდ სვა; იმაზე, რომ თავისი ეკლიანი ირონია ვედარ დამალა; რომ დაამცირეს და ღირსება ვერ შეინარჩუნა პაექრობისას. ცოტა თავის თავზეც ბრაზობდა, რადგან ის ინგლისელი ქალი მის გამო გაღიზიანდა იმთავითვე, რადგანაც ნიკოლი მოსვლისთანავე დაეუფლა ტომი ბარბანს.

ცოტა ხნის მერე თვალი მოჰკრა დიკს, ტრაპთან იდგა და გოლდინგს აშკარად მშვიდი იერით ელაპარაკებოდა. მერე კარგა ხანს აღარ დაუნახავს გემბანზე. ნახევარი საათის შემდეგ კი კანაფზე ასხმული ყავის მარცვლებით რომელიღაც თავსატეხი მაღაიზიური თამაშით რომ ერთობობდნენ, ადგა და ტომის გადაულაპარაკა:

— წავალ, დიკს მოუძებნი.

ჯერ კიდევ სადილობდნენ, როცა „მარჯინმა“ ღუზა აუშვა და ახლა სრული სვლით მიდიოდა დასავლეთისკენ. დიზელის ხმა ისმოდა მსუბუქად და მშვენიერი ღამე დამდგარიყო. გაზაფხულის თბილი ქარი თმაზე ელამუნებოდა ნიკოლს. მღელვარედ შეავლო თვალი დიკს, რომელიც ფლაგშტოკთან¹ იდგა. მშვიდი ხმით ამოხედა ნიკოლს:

— მშვენიერი ღამეა.

— სად ხარ, ვლელაუდი.

— ღელაუდი? ვითომ?

— ასე რად ამბობ, დიკ. რომ იცოდე, რა სიამოვნებით გავაკეთებდი შენთვის რამეს, თუნდაც სულ მცირეს, ოღონდ შემეძლოს, და ოღონდაც რამე მოვიფიქრო.

¹ ფლაგშტოკი (პოლანდ.) — ალმის აღსამართავი ბოძი გემზე, შენობაზე და სხვ.

დიკი მიტრიალდა, ვარსკვლავებს ახედა.

— მჯერა, ნიკოლ. ზოგჯერ ისიც მჯერა, რომ რაც მცირე იქნება ის რამე, მით უფრო დიდი სიამოვნებით გააკეთებდი.

— არ გინდა ასე ლაპარაკი, დიკ, არ გინდა!

ვარსკვლავიანი ცის შუქს იჭერდნენ თეთრი შხეფები და ისევ ცისკენ სტყორცნიდნენ, ზევით. გაფითრებული ჩანდა, მაგრამ ბრაზის კვალიც არ ეტყობოდა სახეზე დიკს. განდევილივით იყო ახლა, და მოჭადრაკე რომ სვლის გაკეთებას დააპირებს, ისე, თანდათან გადაიტანა მხერა ნიკოლზე; მერე მაჯაზე მოჰკიდა ხელი და თავისკენ ნელა მიიზიდა.

— ამბობ, რომ შენ დამღუპე? — ალერსით ჰკითხა, — მაშინ მე და შენ ორივე ვართ დაღუპულები. ასე რომ...

ნიკოლს შიშისგან ციფმა ოფლმა დაასხა და მეორე მაჯაც დიკის მოჭერილ ხელში მოაქცია. ძალიან კარგი, დიკთან ერთად ოვლის, გაჰყვება... ისევ ცხადად და მძაფრად იგრძნო გრილი ღამის მშვენიერება. ახლა უფრო, თავის გაწირვის და სულიერი გამოძახილის ამ წამებაში... ძალიან კარგი, მაშინ...

მაგრამ დიკმა უცებ გაუშვა ხელი, მძიმედ ამოიოხრა და შეტრიალდა.

ნიკოლს ცრემლი წასკდა. ვიღაც მოდიოდა მათკენ და თანდათან მოუახლოვდათ, ტომი ბარბანი იყო.

— აჰა, იპოვეს! ნიკოლს ეგონა, გემბანიდან გადახტით, დიკ, — თქვა მან, — იმის გამო, რომ იმ ინგლისელმა მეტიჩარამ იმდენი სლენგი დახარჯა თქვენთან.

— მართლა კარგი იქნებოდა, გემბანიდან გადახტომაზე მეფიქრა, — წყნარად თქვა დიკმა.

— მართლაც! — სწრაფად აუბა მხარი ნიკოლმა, — მოდი, რგოლები ავიღოთ და გადავხტეთ წყალში. კარგი იქნება ეფექტურ რამეს თუ მოვიფიქრებთ. მგონი, ძალიან დაეშორდით მზიარულ ცხოვრებას.

ტომიმ ორივეს ისე გადახედა, თითქოს სიტუაციას ზვერაუდა.

— წავიდეთ და ლედის ვკითხოთ რჩევა, ახალი რამერუმეები ალბათ მან უნდა იცოდეს. მისი სიმღერა, „რა ჯოჯოხეთი იყო ის ქალი“, ზეპირად უნდა ვისწავლოთ. ფრანგულად მე ვთარგმნი. კაზინოში გასაგვიჟებელი წარმატება ექნება, მე კი ფულს მოვხვეტავ.

— ტომი, თქვენ მდიდარი ხართ? — ჰკითხა დიკმა.

— არც ისე ძალიან, ბირჟამ დამღალა და თავი დაჯანებე, მაგრამ ფასიანი ქაღალდები, რომლებიც მეგობრებს მივანდე, ცუდად არა მაქვს დაბანდებული, ასე რომ, ცხოვრება კარგად მიდის.

— დიკი აპირებს გამდიდრებას, — თქვა ნიკოლმა. ხმა ოდნავ უთროთდა.

კიჩოზე სამი წყვილი ცეკვაოდა, გოლდინგს თავისი დიდრონი ხელები შემოეჭვია ყველასთვის და საცეკვაოდ გაეყვანა. ნიკოლი და ტომიც მათ შეუერთდნენ, ტომიმ შენიშნა:

— დიკი ბევრს სვამს.

— არც ისე ბევრს, — გამოეჭომაგა ნიკოლი.

— ზოგი ვერ იტანს სმას, ზოგი იტანს. ეტყობა, დიკი ვერ იტანს და თქვენ უნდა დაუშალოთ.

— მე?! — გაკვირვებით წამოიძახა ნიკოლმა, — მე უნდა დაუშალო ან არ დაუშალო დიკს რამე?

„მარჯინი“ უკვე კანს მიუახლოვდა, დიკი ისევ ხმას არ იღებდა, ძილმორეულივით დუმდა. ბარკასი ჩაუშვეს, ლედი კეროლაინის მერე გოლდინგი თავად მიეხმარა დიკს გადასვლაში. ლედი კეროლაინი სიბლი-ბირსი მაშინვე წამოდგა ბარკასში და სხვა მხარეს დაჯდა. დოკზე¹ გადმოსვლისას დიკმა მეტისმეტი ცერემონიულობით დაუკრა თავი და წამით შედგა, თითქოს იმისთვის, რომ მოსწრებული ეპიგრამა ეტყორცნა, მაგრამ ტომის იდაყვი მოხვდა ხელზე და სამივე დაივერების მანქანისკენ წავიდა.

— მე წაგიყვანთ შინ, — შესთავაზა ტომიმ.

— არა, რატომ, ტაქსითაც წავალთ.

— სიამოვნებით წაგიყვანდით, თუკი ღამესაც გამათვინებთ.

ვიდრე მანქანა ჯერ გოლფ-ჟუანის ყვითელ მონოლიტს მიჰყვებოდა, მერე კი ჟუან-ლე-პენსაც გასცდა, სადაც არასდროს ცხრება საკარნაულო მხიარულება და ღამე მუსიკის ჰანგებითა და მრავალენოვანი სიმღერებით ივსება ხოლმე, უკან, საზურგეს მიწოლილი დიკი ჩუმად იყო. მაგრამ როცა მანქანამ გორაკისკენ გაუხვია და ტარმისკენ აიღო გეზი, უცებ გაიმართა, შესაძლოა, იმის გამოც, რომ მოსახვევში გადაიხარა, და სიტყვის წარმოთქმა სცადა:

— მომხიბვლელი წარმომადგენელი, — წამით ენა დაება, — ფირ-

¹ დიკი — ნაგებობა, სადაც აწარმოებენ გემის კორპუსის წყალქვეშა ნაწილის წმენდას, შეღებვას, რემონტს და სხვ.

მისა „მოიღეთ ტვინები ათქვეფილი ინგლისურად“, — მერე საზურგეს მიაწვა და ღრმა ძილს მიეცა, ხანგამოშვებით ფშვინაჟდა კიდეც სიბნელეში.

VI

დილაადრიან დიკი ნიკოლთან შევიდა ოთახში.

— ვიცდიდი, სანამ ადგებოდი. ალბათ საჭიროც არ არის იმის თქმა, რომ ძალიან ვწუხვარ გუშინდელის გამო, მაგრამ რაც იყო, იყო! შენ რას იტყვი?

— თანახმა ვარ, — ცივად მიუგო ნიკოლმა და სახე სარკეს მიუახლოვა.

— შინ ტომიმ მოგვიყვანა თუ დამესიზმრა?

— იცი, რომ მოგვიყვანა.

— ეტყობა ასეა, — მიუგო დიკმა, — რაკი მისი ხველება მესმის. წავალ, ვნახავ.

ნიკოლს გაუხარდა, რომ წავიდა. სიცოცხლეში პირველად გაუხარდა დიკის წასვლა.

ტომი უკვე ტრიალებდა საწოლში და რძიან ყავას ელოდებოდა.

— როგორ ხარ? — ჰკითხა დიკმა.

ყელი მტკივარ, დაიჩვილა ტომიმ და დიკი პროფესიულად მიუდგა ამ ამბავს.

— კარგია, რამე გამოივლოთ.

— გაქვთ გამოსავლები?

— თქვენ წარმოიდგინეთ, არა მაქვს. ნიკოლს ექნება რამე.

— ნიკოლის შეწუხება არ ღირს.

— უკვე ადგა.

— როგორ არის?

დიკი ნელა შეტრიალდა.

— გეგონათ, რაკი ბევრი დაუღიე, ნიკოლი ამას ვერ გადაიტანდა?

— ღიმმორეული ლაპარაკობდა, — ახლანდელი ნიკოლი ჯორჯიული ფიჭვივითაა, ეს ხე ყველაზე მაგარი ხეა ქვეყანაზე, ახალზელანდიური ეკალიპტის მერე.

ნიკოლი კიბეზე ჩამოდიოდა და გაიგონა მათი ბოლო სიტყვები. იცოდა, რომ ტომის უყვარდა, ყოველთვის უყვარდა; და ისიც იცო-

და, რომ ტომი მტრული ხდებოდა დიკისადმი, რომელმაც ეს მანამდე იგრძნო, სანამ ტომი მიხვდებოდა და დიკი რომ ურეაქციოდ არ დატოვებდა ტომის ცალმხრივ ვნებას, ესეც იცოდა. ამ ფიქრმა წუთით ნაღდი ქალური კმაყოფილება მოჰკვარა. ბავშვები საუზმობდნენ, ნიკოლი მაგიდასთან იდგა და გუკერნანტს მითითებებს აძლევდა, ზევით კი ორი მამაკაცი საუბრობდა და ორივე მასზე ფიქრობდა ახლა.

კარგ გუნებაზე, ბედნიერი გავიდა ბაღში. სხვა არაფერი უნდოდა, ოღონდაც ასე გაგრძელდეს მერეც ორთა ჭიდილი, ერთმანეთისთვის ეტყორცნათ ასე ნიკოლზე ფიქრი. დიდი ხანია აღარ უგრძნია, რომ არსებობდა.

— რაო, ბოცვრებო, კარგია, არა? როგორ გგონიათ? ჰეი, ბოცვერო! ჰო, რა იყო, ხომ კარგია! თუ შენ სხვას ფიქრობ?

ბოცვერმა ცხვირი შეარხია, მოსინჯა, იქნება რამე გამოვიდესო, მაგრამ ისევე კომბოსტოს ფოთლები ერგო და თითქოს დაეთანხმა. ნიკოლი საქმეს შეუდგა ბაღში. ლარნაკებისთვის ყვავილები მოჭრა, დათქმულ ადგილებში დააწყო, — მებაღე შინ შეიტანდა. ზღვისპირა ფლატემდე, პარაპეტთან მივიდა. ძალიან უნდოდა იქ ვინმე ყოფილიყო, რომ დალაპარაკებოდა, მაგრამ არაფერი იყო და ისევე ფიქრს მიჰყვა. თითქოს ახლა აღმოაჩინა, რომ თურმე შეუძლია რაღაც იგრძნოს სხვა მამაკაცისადმი... სხვა ქალებს ხომ ჰყავთ საყვარლები, რატომ არ შეიძლება მასაც ჰყავდეს? გაზაფხულის ამ მშვენიერ დილას ნიკოლის ფიქრი ყვავილის ფერებს დამსგავსებოდა, ქარი უშლიდა თმას და მერე გონებასაც ერეოდა. სხვა ქალებს ხომ ჰყავთ საყვარლები — და ის ძალა, რომელიც გუშინ დიკისთვის თავდადებისა და სიკვდილამდე ერთგულებისკენ უბიძგებდა, დღეს ქარს მიჰქონდა... და ბედნიერი იყო ამ ლოგიკით — მეც რატომ არა?

დაბალ პარაპეტზე ჩამოჯდა, ზღვას უყურებდა, სადაც ახლა, თვალუწვდენელ სივრცეში თითქოს ხელშესახები და ძვირფასი ნაღავლი ეპოვა. რატომ მოეთხოვება, რომ ის და დიკი ერთნი იყვნენ, თანაც ისეთი დიკი, გუშინ რომ იყო. არა, დიკის გონების ანარეკლად ვერ იქცევა და ვერც მის გარშემო მარადიულად ბრუნვამისჯილი გაძლებს.

პარაპეტის ამ ადგილზე იმიტომ დაჯდა, რომ მთიანი ფერდობის

დაქანებაზე ოდნავ ქვევით ბაღჩა მოჩანდა. ახლართული ტოტების იქით ორი გლეხი დაინახა, ფოცხები და თოხები მოეტანათ. ადგილობრივი და პროვანსული, შერეული დიალექტით ლაპარაკობდნენ.

— ზუსტად ამ ადგილას გადავაწვინე...

— იქა, ვაზებს იქით შევიყვანე.

— ის დედაკაცი კი, ვითომც არაფერი, ის კაციც. ჰოდა, ის ოხერი ძაღლი რომ არა... ეგ კი არის, სწორედ ამ ადგილას გადავაწვინე და...

— ფოცხები რა უყავი, შენ გაქვს?

— მანდ ახლო ყრია, შე მასხარა.

— ძან არ მაინტერესებს, სად გადააქციე, აი, იმ ღამემდე ერთ დედაკაცსაც არ ჩავხუტებოვარ იმის მერე, რაც ცოლი შევირთე, თორმეტი წლის წინათ და შენ რაებს მეუბნები...

— მოიცა, იმ ძაღლზე უნდა გითხრა...

ტოტებსა და ტოტებშუა უყურებდა მათ ნიკოლი; ეჩვენებოდა, რომ ორივე მართალი იყო. ერთისთვის ისე იყო კარგი, მეორეს სხვაგვარად უნდოდა, მაგრამ მაინც, რაც გაიგონა, მამაკაცების სამყარო იყო და შინ მიმავალი ისევ დაეჭვდა.

დიკი და ტომი ტერასაზე ისხდნენ. ნიკოლმა გაუარა მათ, და სახლში შევიდა, იქიდან თავისი სახატავი გამოიტანა და ტომის პორტრეტის ხატვა დაიწყო.

— ხან რა და ხან რა სართავი ჯარა, საქმე წინ წავა! — სიცილით თქვა დიკმა. როგორ შეუძლია ასეთი ტრივიალური რაღაცების თქმა, როცა გუშინდლიდან სახეზე ფერი აღარ ადევს, სულ გაფითრებულია, თვალები კი წითური წვერის ფერი გახლომია.

ტომის მიუბრუნდა და უთხრა:

— ყოველთვის შემიდლია რაღაც გაგაკეთო. ერთხანს ერთი პოლინეზიური მაიმუნი მყავდა, ციდამტკაველა, ხანდახან საათობით ვუჯექი, სანამ რამე ფოკუსს არ ვასწავლიდი, მაგრამ შინაურებს ლამის გულზე შემოეყარათ და დამიშალეს. სულ მასზე ლაპარაკობდნენ, თვალი დაადგეს...

დიკს განგებ არიდებდა თვალს. ცოტა ხნის მერე დიკმა ბოდიში მოიხადა და შინ შევიდა. ნიკოლმა დაინახა, წყალი რომ დაისხა, ჭიქას ჭიქაზე ცლიდა, და უფრო გამაგრდა ამის დანახვაზე, გაქვავდა თითქოს.

— ნიკოლ, — დაიწყო ტომიმ, და გაჩერდა. ყელის ტკივილმა შეუშალა, ხველა აიტეხა, რომ ხმა მოსვლოდა.

— სპეციალურ ქაფურის მალამოს მოგცემთ და შეიზილეთ, — შესთავაზა ნიკოლმა, — ამერიკული მალამოა, დიკი ძალიან ენდობა მას. ახლავე მოვიტან.

— წასვლის დროც არის.

დიკი შემოვიდა და თავის ადგილზე დაჯდა.

— რას ვენდობი მე? — იკითხა მან. მალამოთი რომ დაბრუნდა ნიკოლი, ისევე ისე ისხდნენ, მაგრამ მიხვდა, მის იქ არყოფნაში ორივე უჩვეულო გაცხოველებით ლაპარაკობდა.

მძლოლი უკვე კართან იცდიდა, დიდი ჩანთა ეჭირა, ტომის კოსტიუმით. ახლა ტომის დიკის კოსტიუმი ეცვა. ნიკოლი უყურებდა და ერთგვარ სიბრაღულს გრძნობდა. გვეგონება, ტომი ვერასოდეს იყიდდა ასეთ რაღაცას.

— სასტუმროში რომ მიხვალთ, ამით შეიზილეთ მკერდი და ყელი, მერე კი ღრმად შეისუნთქეთ, — არიგებდა ნიკოლი.

— მოიცა, ნიკოლ, — ტომიმ კიბე რომ ჩაიარა, ხმადაბლა უთხრა დიკმა, — მთელ ქილას ნუ აძლევ. ხომ იცი, აქ ეს მალამო არ იყიდება. პარიზიდან უნდა გამოვიწეროთ.

ტომი ისევე დაბრუნდა, კიბესთან მივიდა, სამივე მზეში იდგა, ტომი ქვევით, მანქანასთან ახლოს, და ზვეიდან ისე ჩანდა, გვეგონება, ახლა ოდნავ დაიხრება და მანქანას ზურგზე მოიგდებსო.

ნიკოლი ერთი საფეხურით ძირს ჩამოვიდა.

— დაიჭირეთ! — დაუძახა, — ოღონდ არ გაგიტყდეთ, ძნელად იშოვება.

იგრძნო, მის გვერდით როგორ ჩუმად ამაღლდა დიკი; მისგან კიდევ ერთი საფეხურით ჩავიდა დაბლა და ადგილიდან დაძრულ მანქანას, რომელშიც ტომი იჯდა ქაფურის საგანგებო მალამოთი, ხელი დაუქნია. მერე მოტრიალდა...

— არ იყო საჭირო, — თქვა დიკმა, — ჩვენ აქ ოთხნი ვართ, და უკვე ამდენი წელია, თუ ვინმეს ხველა დაქწევება...

ერთმანეთს შეჭედეს.

— შეგვიძლია ახალი ქილა გამოვიწეროთ.

მთელი მისი გამბედაობა ერთბაშად გაქრა და მორჩილად მიჰ-

ყვა ზევით, სადაც დიკი მაშინვე დაწვა თავის საწოლზე, და არაფერი თქვა.

— გინდა, საუზმე აქ მოგიტანონ? — ჰკითხა ნიკოლმა.

დიკმა თავი დაუქნია და ჭერს მიაშტერდა. ნიკოლი დაბნეული გავიდა, მსახურს უთხრა, რომ საუზმე ამოეტანათ, და როცა ისევ ზევით ამოვიდა, დიკის ოთახში შეიხედა. ისევ ისე იწვა, თვალები, ორი ცისფერი პროჟექტორი, ისევ ჭერს მიშტერებოდა. წუთით კართან შეჩერდა, გრძნობდა დანაშაულს დიკის წინაშე და შემოსვლა უჭირდა... მერე ხელი გაიწვდინა, თავზე უნდოდა მოჰფერებოდა, მაგრამ დიკმა დამფრთხალი ნადირივით გაიწია და ამის ატანა აღარ შეეძლო; დამფრთხალი ოთახიდან გაუარდა და დაბლა დაეშვა; შიში მოერიდა, როგორ იქნება ეს გაბზარული და გულგატეხილი კაცი და რაღას მისცემს მას.

ერთი კვირის მერე ნიკოლს კიდევაც დაავიწყდა ტომით თავისი გატაცება. ადამიანებს ძნელად იმახსოვრებდა და ადვილად ივიწყებდა. მაგრამ ივნისის პირველ ცხელ დღეს გაიგო, რომ ტომი ისევ ნიცაში იყო, ბარათი გამოუგზავნა ორივეს. ნიკოლმა შინიდან წამოღებული წერილები ქოლგის ქვეშ გახსნა, ტომის ბარათი წაიკითხა და დიკს გადააწოდა, დიკმა დეპეშით გაუცვალა, ნიკოლს მუხლებზე პლაჟის პიჟამა ედო და დეპეშა ზედ დაუგდო:

„პვირფასებო, ხვალ გოსთან ვიქნები. სამწუხაროდ, უღედოდ. იმედია გნახავთ. როზმერი“.

— გამიხარდება მისი ნახვა, — თქვა ნიკოლმა და მოიღრუბლა.

VII

მაგრამ დილით, როცა დიკთან ერთად პლაჟზე გავიდა, ისევ მოიცვა აჟმა შიშმა, რომ დიკმა რაღაც განწირული და უსასოო გამოსავალი ჩაიფიქრა. გოლდინგის იახტაზე გატარებული საღამოს შემდეგ გუმანით ხვდებოდა, რაც ხდებოდა. ისევ ძველ კედელს ეყრდნობოდა, რაც ყოველთვის უსაფრთხოების გარანტია იყო, მაგრამ უკვე გრძნობდა, რომ ერთი ნახტომი და — სხვა იქნებოდა, შეიცვლებოდა მისი არსება, სისხლი, კუნთები, ყველაფერი, ოღონდ, ამისიც ეშინო-

და და ბოლომდე ფიქრსაც ვერ ბედავდა. დიკისა და თავისი სახეები, ბუნდოვანი და გაურკვეველი, ფანტასმაგორიულ როკვაში ჩაბმულე-ბივით, მოჩვენებებად ირეოდნენ მის თვალწინ. თვეების განმავლობა-ში თქმული ყველა სიტყვა რაღაც სხვა აზრს შეიცავდა და როდის ან როგორ გაირკვეოდა ის სხვა აზრი, ეს მხოლოდ დიკის საქმე იყო. ეს ვითარება, შესაძლოა, სასიკეთოც კი ყოფილიყო ხანგრძლივი დრო-ის შემდეგ. ადრე თუ ნიკოლის ცხოვრება რაღაც დაბინდულს ჰგავ-და, მოგვიანებით მასში გაცოცხლდა ის თვისებები, რაც ადრეულად ჩაკლა სენმა, და რაც დიკს არც მოუძიებია. ოღონდ დიკი არ იყო ამაში დამნაშავე. არ შეიძლება ერთი ადამიანი ბოლომდე ჩასწვდეს მეორის სულს. შემაშფოთებელი კი მაინც ჩანდა რაღაც. ყველაზე სავალალო მათ ურთიერთობაში დიკის გულგრილობა იყო, უფრო და უფრო რომ იზრდებოდა და ახლა იმაში ვლინდებოდა, რომ ბევ-რსაც სვამდა. ნიკოლმა არ იცოდა, რა მოელოდა, დაიმსხვრეოდა თუ გადარჩებოდა. დიკის გულჩახვეულობა უბნევდა თავგზას. ვერ ხვდებოდა, რას იზამდა დიკი მაშინაც, როცა ნელა და თანდათა-ნობით გაიშლებოდა დაკლაკნილი გზა, და ვერც იმას ხვდებოდა, რა მოხდებოდა ბოლო წუთში. მერმინდელი არ აფიქრებდა, ალბათ, ტვირთი რომ მოეხსნება კაცს, ან თვალებიდან სახვევს ახსნიან, ისე იქნება. ნიკოლში ყველაფერი მოძრაობისა და ფრენისთვის იყო გა-მოთვლილი, ფრთებად და ფარფლებად ფული ჰქონდა. რაც მოხდე-ბოდა და შეიცვლებოდა, უბრალოდ, სარბოლო მანქანის იმ შასივით იქნებოდა, დიდი ხნის წინათ ოჯახის ლიმუზინის ძარის ქვეშ რომ ამოუდვიათ და ახლა მოაძრეს, რათა, რისთვისაც საჭიროა, იმის-თვის გამოიყენონ. ახალი სიოს ქროლას ნიკოლი უკვე გრძნობდა. მარტო სვედის ემინოდა, იმ სვედისა, უკვე რომ მოახლოებულყო და განშორება რომ მოუტანდა.

დაიფერები პლაჟზე გავიდნენ, თეთრი კოსტიუმები ეცვათ, ნაშხურ სხეულებზე კიდევ უფრო თეთრი, ქათქათა ჩანდა სამოსი. ნიკოლი ხედავდა, რომ დიკი თვალებით ლანიესა და ტოპსის ეძებდა სხვა-დასხვა ფერისა და ფორმის ქოლგების ჩრდილებში. სანამ დრო-ებით დიკმა თითქოს დატოვა და მასთან არ იყო, ნიკოლმა ცალკე მყოფივით შეხედა ქმარს და მიხვდა, ბავშვები ახლა თავის დასაცავად სჭირდება და არა იმისთვის, თითქოს დაიცვას ისინიო. ეს პლაჟი, ალბათ, უფრო შიშს ჰგვირის, დამხობილი მბრძანებელივით, ფარუ-

ლად რომ მოსულა, რათა თვალი შეავლოს თავის სასახლეს. უკვე მოასწრო დიკის სამყაროს შექმნება, თავაზიანობითა და დელიკატური ხუმრობით სავსე სამყაროსი და დააიწყდა, რომ წლების განმავლობაში ერთადერთი ღია სამყარო მისთვის ეს იყო. დადგეს და უყუროს თავის პლაჟს ახლა, იმათი გემოვნებით გადაკეთებულს, ვინც გემოვნებისა არა იცის რა; მოვიდეს აქ და იხეტილოს თუნდაც მთელი დღე, სულერთია, ერთ ქვასაც ვეღარ იპოვის იმ ჩინური კედლიდან, რითაც ოდესღაც შემოზღუდა აქაურობა, ვერსად იპოვის ძველი მეგობრის ნაკვალევს.

წამით ნიკოლს დაენანა, რომ ასე იყო; გაახსენდა როგორ იღებდა დიკი მაშინ გროვად დაყრილი ხარახურიდან შუშის ნამსხვრევებს, მატროსის შარვლები და სვიტერებიც გაახსენდა, ნიცის გარეუბნის ქუჩებში რომ იყიდეს. ამ სამოსლის მიხედვით იყო, რომ მერე პარიზელი დიზაინერები ახალ ნიმუშებს ქმნიდნენ აბრეშუმისგან. გაახსენდა ზვირთსამსხვრევზე ამოსული სოფლელი გოგონები, ჩიტებივით რომ ჟღურტულებდნენ და ტარმის დილის რიტუალი, როცა მთელი სახლი მშვიდად და სიხარულით ეგებებოდა მზესა და ზღვას; რაღას აღარ მოიგონებდა დიკი გასართობად და გასახალისებლად... და ყველაფერი ეს ღრმად ჩამარხულა სადღაც, უსწრაფესად, სულ რამდენიმე წელიწადში.

ახლა ეს პლაჟი „კლუბად“ იქცა, ვინ და საიდან აღარ იყვნენ მისი წევრები და ვის აღარ შეეძლო ამ კლუბში შესვლა.

დიკი ჭილოფზე წამოიწია და თვალთ რომზმერის ძებნა დაიწყო. ნიკოლმა მხერა დაიჭირა და ისევ ქვასავით იქცა თითქოს. თვალი მოავლო იქაურობას. ახლა პლაჟზე ათასნაირი რაღაც ირეოდა. ღერძები, რგოლები, მოძრავი გასახდელი კაბინები, მცურავი კომკურები, პროექტორები — გუშინდელი ზეიმის მერე, ველოსიპედის საჭის ორნამენტით შემკული მოდერნისტული თეთრი ბუფეტები თვალს ღლიდა.

წყალში რომზმერის დანახვის იმედი არ ჰქონდა დიკს. ახლა ბევრი აღარ შედიოდა იმ ლაჟვარდ სამოთხეში. ბავშვები და კიდევ ერთი კამერდინერი, დიდი ამბით ყოველ დილას რომ ხტებოდა წყალში ორმოცდაათი ფუტის სიმაღლის კლდიდან. გოსის მკვიდრთა უძრავლესობა მარტო იმიტომ იხდიდა პიჟამას, რომ ზუსტად შუადღით, დალევის მერე ერთხელ ჩაეყვინათ და ამოსულიყვნენ.

— იქ არის, — შენიშნა ნიკოლმა.

დიკს შეხედა, როცა როზმერის უყურებდა. ტივიდან ტივამდე მიცურავდა და უყურებდა. ნიკოლმა ამოიოხრა, მაგრამ ამ ამოოხვრამ, გულს რომ ამოჰყვა, რაღაც ძველი და დაგუბებული, ხუთი წლის წინანდელი გაიყოლა.

— წავიდეთ, გავცუროთ, როზმერი ვნახოთ, — შესთავაზა დიკმა.

— შენ წადი.

— არა, ორივე წავიდეთ.

წუთით სცადა გასძლიანებოდა ამ გადაჭრით ამოთქმულ სიტყვებს, და უკვე ერთად მიცურავდნენ, ლიფსიტა თევზების კვალს მიჰყვებოდნენ, ბრჭყვიალა სატყუარასგან დაბრმავებული კალმახებით რომ ტრიალებდნენ წყალში როზმერის ახლომახლო.

ნიკოლი წყლიდან არ ამოსულა, დიკი ტივზე აძვრა და როზმერისთან დაჯდა. წყლის წვეთები ჩამოსდიოდათ. ისე ლაპარაკობდნენ, თითქოს არც არასოდეს ჰყვარებიათ და არასოდეს მიჰკარებიან ერთმანეთსო. როზმერი მშვენიერი იყო. ნიკოლს მისი ახალგაზრდობა ხიბლავდა, მაგრამ გაუხარდა, როცა შეამჩნია, რომ თვითონ ოდნავ, სულ ოდნავ თხელი იყო. ნიკოლი ტივთან ახლო ცურავდა და როზმერის ლაპარაკს უგდებდა ყურს. გახარება, მოლოდინი, სილაღე იგრძნობოდა მის ხმაში და კიდევ, ოდნავ მეტი გულდაჯერება, ვიდრე ხუთი წლის წინათ.

— დედა ძალიან მომენატრა, პარიზში დამხვდება ორშაბათს.

— ხუთი წლის წინათ გამოჩნდით ამ პლაჟზე, — უთხრა დიკმა, — მაშინ ძალიან სასაცილო გოგონა იყავით. გოსის სასტუმროს სააბაზანოს ხალათი გეცვათ და მართლა სასაცილო გოგონას ჰგავდით!

— როგორ გახსოვთ ყველაფერი! წინათაც გახსოვდათ, და თანაც ყოველთვის კარგი რაღაც.

ისევ იწყება ქათინაურებით თამაში, გაიფიქრა ნიკოლმა. ჩაიყურე-ყუმელავა და წყალქვეშ გაცურა, ამოყურეყუმელავებისას გაიგონა:

— მინდა ისე იყოს, თითქოს ეს ხუთი წელი არც ყოფილა და ისევ თვრამეტისა ვარ. თქვენთან ყოველთვის კარგი იყო, კარგად ვიყავი, ბედნიერი. არა, ისე კი არა, რაღაც ძალიან ბედნიერი. თქვენთან და ნიკოლთან ერთად. ასე მგონია ახლაც ყველას გხედავთ პლაჟზე, ყველას ერთ ქოლგის ქვეშ შეფარებულს. თქვენნაირ კარგ ხალხს მანამდე არ შევხვედრივარ და ასე მგონია, ადარც შევხვდები.

ნიკოლმა გაცურა, ოღონდ მანამდე შეამჩნია, რომ დიკს როზმერისთან ლაპარაკისას ღრუბელი ოდნავ გადაეყარა სახიდან. თითქოს იმ ძველმა თამაშმა ახლა გაფერმკრთალებული კარგი სურათის დარად იჩინა თავისი ნიბლი; ცოტა ღვინოც და, როზმერის წინ რგოლებზე ჩამოეკიდება, უწინდებურად მარღად არა, მაგრამ მაინც ეცდება ტრიუკები აჩვენოს. ეს პირველი ზაფხულია, რაც სიმაღლიდან წყალში ხტომას ერიდებაო, გაიფიქრა ნიკოლმა.

მოტრიალდა, თუმცა კი ისევ იმ ტივთან ახლო ცურავდა და დიკიც დაქწია.

— როზმერის მეგობრებს სწრაფმავალი კატერი ჰყავთ, აგერ, იქ დგას, გინდა აკვაპლანზე¹ შევდგეთ? მგონი, კარგი იქნება.

ნიკოლს გაახსენდა, იყო დრო, დიკი ყირას ჭიმავდა ფიცრის ბოლოზე დადგმულ სკამზე და ახლა ლანიესავით მოუნდა მისი განებობა. შარშან ზაფხულს, ცუგის ტბაზე, ხშირად ერთობოდნენ ამ სასიამოვნო წყლის თამაშით: ერთხელ, ფიცარზე დგომისას დიკმა მხრებით ასწია კაცი, რომელიც ორას გირვანქას მაინც იწონიდა, და ასე გაჩერდა. მაგრამ ქალები მამაკაცებს მათი ნიჭისა და მოხერხების გამო ირჩევენ ქმრებად და მერე უკვე ძნელია მათი გაცემა, თუმცა ხანდახან თავს ისე იჭერენ, ვითომ კიდევაც გაცდებიან ზოლმე. ნიკოლი კი მაინცდამაინც არც ასე იქცეოდა დიკთან, ბევრი-ბევრი, ეტყოდა — „ჰო“, ან კიდევ: „ასეც ვფიქრობდი, რომ გამოგიდოდა“.

ახლა კი ნიკოლმა ისიც იცოდა, რომ გადაქანცული იყო დიკი და მხოლოდ როზმერის მიახლოვებამ და მისმა ახალგაზრდობამ შემატა ძალა და მღელვარება. ასეთი აღმაფრენით დიკი თავიანთი ახალდაბადებული შვილების სხეულის დანახვისას ახსოვდა ნიკოლს და გულგრილად გაიფიქრა, სასაცილოდ არ გაიხადოს თავიო.

კატერზე დაივერები ყველაზე უფროსები იყვნენ, ახალგაზრდები თავანთითა და კრძალვით ექცეოდნენ, მაგრამ ნიკოლი მაინც გრძნობდა რაღაც შეფარულ აზრს: „ეს რაღაა, კარგი, რა, ვინ არიანო“. დიკი მისწრება იქნებოდა აქ, სიტუაციას იოლად აუღებდა ალღოს

¹ აკვაპლანი — სპეციალური პატარა ფიცარი წყალზე სასრიალოდ. მასზე დგება სპორტსმენი (ან ექსტრემის მოყვარული), რომელსაც ხელი უკიდია თვითმავალ ნავს ან პატარა გემს გამობმულ ბუქსირზე და ასრულებს სხვადასხვა სატანვარჯიშო ილეთს.

და თავის ნებაზე წაიყვანდა ყველაფერს. მაგრამ დიკს საამისოდ არ ეცალა. ახლა იმაზე ფიქრს მოეცვა, რას ანდა როგორ გააკეთებდა.

ნაპირიდან ორასი იარღის მოშორებით მოტორის ხმაური მიწყდა, ერთი ჭაბუკთაგანი გაშლილად გადაეშვა წყალში, მოქანავე ფიცრისკენ გაცურა, გაასწორა და ფრთხილად შედგა ზედ. ჯერ მუხლებით, მერე კიდევ წამოიწია და გაიმართა. გადაიზნიქა და ასე მართავდა მსუბუქ „ხომალდს“, მოხერხებულად, თანაბარი რწვეა-რხვეით, გადაქანებისას სუნთქვაშეკრულს კატერიის კვალდაკვალ მიჰყავდა იგი, კატერი თანდათან უმატებდა სიჩქარეს და ბოლოს გაასწორა ფიცარი ტალღაზე, თოკი გაუშვა, ერთ წუთს ისევ ინარჩუნებდა წონასწორობას, ფეხით უბიძგა და გადაეშვა, მშვენიერების ქანდაკებად ჩაიძირა და ისევ გამოჩნდა ზღვაში რაღაც კატერიდან, მის შესახებ ვერად რომ უხვევდა უკვე.

ნიკოლმა, როცა მოუწია, უარი თქვა: მერე როზმერის ჯერი დადგა. ფრთხილად და გაუწაფავად დადგა ფიცარზე, თაყვანისმცემლები ხმამაღალი შეძახილებით ამხნეებდნენ. სამი მათგანი ისეთი მონდომებითა და თავგამოდებით ცდილობდა პატივი რეგებოდა და თვითონ მიშველებოდა როზმერის ნაეში გადმოსვლაში, რომ კინალამ იჩხუბეს და ამასობაში ის მოახერხეს, რომ როზმერის მუხლი და თუძო დაეყუევა.

— თქვენი ჯერია, დოქტორო, — დაუძახეს დიკს.

დიკი და ის ჭაბუკი, ბოლოს რომ დარჩა, ნავიდან გადახტნენ და ფიცრის მიმართულებით გაცურეს. დიკი თავისი ტრიუკის გაკეთებას აპირებდა და ნიკოლი დამცინავი ღიმილით ადევნებდა თვალს. დიკის ეს მონდომება, რომ როზმერის კარგად დანახვებოდა, ყველაზე მეტად აბრაზებდა.

როცა ორივემ, რხვეა-რწვეით ფიცარი გაასწორეს, დიკი მუხლებით დაეყრდნო მას, თავი „კომპანიონის“ ფეხებშუა გაყო, თოკს ხელი მოჰკიდა და ნელ-ნელა წამოიწია, რომ გამართულიყო.

კარუტიდან ხედავდნენ, რომ უჭირდა. ახლა იგი ცალ მუხლზე იდგა, ტრიუკის სიძნელე ის იყო, რომ იმავე მოძრაობით მეორე ფეხიც დაედგა და გამართულიყო. წამით სული მოითქვა, მერე თავს ძალა დაატანა, სახე დაეძაგრა, კუნთები დაჭიმა და აიწია.

ფიცარი ვიწრო იყო. ის ჭაბუკი ას ორმოცდაათ გირვანქაზე მეტს არ იწონიდა, მაგრამ მაინც ვერ მოერია თავის სიმძიმეს, ამას ისიც

დაერთო, რომ დიკის თავს ჩაეჭიდა. ბოლოს, ზურგის კუნთების უკანასკნელი, სასოწარკვეთით დაჭიმვა და დიკმა მოახერხა გამართულიყო, იმწამსვე ფიცარიც გადაიხარა და ორივე წყალში გადაყირავდა.

კატერში როზმერიის წამოძახილი გაისმა:

— შესანიშნავია! თითქმის გამოვიდა!

მაგრამ როცა კატერმა მათ შესახვედრად მოუხვია, ნიკოლი სახეზე დააკვირდა და ბრაზი შეამჩნია. ასეც იცოდა, რადგან ჯერ კიდევ ორი წლის წინათ ძალზე იოლად აკეთებდა დიკი ამ ტრიუკს.

მეორეჯერ უფრო ფრთხილობდა. ჯერ ნელა წამოდგა, ტვირთის სიმძიმეს ამოწმებდა, ისევ დაეშვა ცალ მუხლზე და მერე „ააჲ ოპ!“ წამოიძახა და წამოდგომა დაიწყო, მაგრამ ვიდრე მთლად გაიმართებოდა, უცებ ფეხებში მოიღუნა და ძლივს მოასწრო ფეხის წაკვრით ფიცარი განზე გაეწია, რომ ზედ არ დასცემოდა.

როცა კატერი მოახლოვდა, ახლა ყველამ შეამჩნია, რომ დიკი გაბრაზდა.

— ხომ შეიძლება ერთხელაც ვცადო? — წყლიდან ამოიყვირა, — თითქმის ბოლომდე მივიყვანეთ.

— კარგი, მოდით.

ნიკოლს მოეჩვენა, რომ სახეზე ფერი აღარ ეღო და გააფრთხილა:

— დღეისთვის იქნებ აღარ ღირს?

დიკმა არ უპასუხა, პარტნიორმა, მე მეტი აღარ შემიძლიაო, და ნაზე აიყვანეს, იქ მყოფმა მექსიკელმა იკისრა მაგივრობა.

ეს პირველზე უფრო მძიმე იყო. ვიდრე კატერი სიჩქარეს უმატებდა, დიკი პირქვე იწვა ფიცარზე და ცოტათი დაისვენა. მერე პარტნიორის ფეხებშუა შეძვრა, თოკს ხელი მოჰკიდა და კუნთებისა და ძალის დამახვით წამოდგომა სცადა.

ვერ აღგა. ნიკოლი ხედავდა, როგორ შეცვალა პოზა და ერთხელაც სცადა, მაგრამ როგორც კი პარტნიორი ფიცარს მოსცილდა და მთელი სიმძიმით დააწვა მხრებზე, თითქოს გაქვავდა. კიდევ ერთხელ სცადა — ერთი დუიმიტ, ორი დუიმიტ... ნიკოლიც დაიძაბა მასთან ერთად. გრძნობდა, დიკს თითქოს ყველა ფორი გაეხსნა შუბლზე და ოფლად იღვრებოდა. წუთით როგორღაც გაძლო ასე, მერე ერთბაშად დაფარდა ისევ მუხლებზე და გადატრიალდნენ, ფიცარი აყირავდა და დიკი ძლივს გადარჩა, რომ თავი ფიცრისთვის არ დაერთყა.

— ჩქარა, უკანვე! — დაუძახა ნიკოლმა დამხმარეს და უცებ დაიყვირა, როცა დაინახა, რომ დიკი წყალქვეშ გაუჩინარდა; მაგრამ მალე ისევ ამოყო თავი და ზურგზე გაწვა. მისამველებლად გაცურეს. საუკუნე გავიდა თითქმის, სანამ ახლოს მივიდოდნენ, მაგრამ როცა ბოლოს და ბოლოს მიუახლოვდნენ, ნიკოლმა დაინახა, უღონო და პასიური დიკი ტალღაზე ირწეოდა, თითქოს გარშემო არა იყო რა, მხოლოდ ცა და ზღვა. უცებ შიშში გაუქრა, სიძულვილმა მოიცვა.

— მოგეხმარებით, დოქტორო... ფეხზე მოჰკიდეთ ხელი... ასე... ახლა ერთად...

დიკი დაჯდა, მძიმედ სუნთქავდა, არსაით არ იყურებოდა.

— ასეც ვიცოდი, რომ არაფერი გამოგივიდოდა, — თავი ვეღარ შეიკავა ნიკოლმა.

— იმ ორჯერ ცდამ დაღალა, — თქვა მექსიკელმა.

— სისულელე იყო, არ უნდა ეცადა, — ისევ თქვა ნიკოლმა. როზმერი ტაქტიანად ღუმიდა...

დიკმა, როგორც იყო, მოითქვა სული და ჩაილაპარაკა: — ამჯერად ქალღმის თოჯინასაც ვერ ავწევდი.

ვიდაცას სიცილი წასკდა და ამ მარცხის გამო დამძაბულობაც მაშინვე გაქრა. დოკზე რომ გადადიოდნენ, ყველა ცდილობდა ყურადღება გამოეჩინა დიკისადმი. მაგრამ ნიკოლი იყო გაბრაზებული. ახლა მას უკვე ყველაფერი, რასაც კი დიკი აკეთებდა, ბრახს ჰკვირიდა.

ნიკოლი და როზმერი ქოლგის ქვეშ დასხდნენ. დიკი ბუფეტისკენ წავიდა, რომ რაღაც დაეღია და მალე დაბრუნდა, ორივესთვის ხერხი მოჰქონდა.

— ცხოვრებაში თქვენთან დაულიე სულ პირველად, — თქვა როზმერიმ და უეცარი გახალისებით დაუმატა, — მე ისე ძალიან მიხარია, რომ ისევ გხედავთ, და თანაც ვიცი, რომ კარგად ხართ. მე მეშინოდა, — გაჩერდა და ფრაზა ასე დაამთავრა, — იქნებ როგორ არიან-მეთქი.

— თქვენამდეც მოაღწია ხმამ, რომ დიკ დაიფერი ქვევით დაეშვა?

— ო, რას ამბობთ! უბრალოდ, ვიდაცამ მითხრა, რომ გამოიცვალეთ და მიხარია, საკუთარი თვალით ვხედავ, რომ ასე არ არის.

— ასეა, — თქვა დიკმა, როცა თვითონაც ჯდებოდა მათთან, — დიდი ხანია გამოვიცვალე, ოღონდ თავიდან ამას ვერ ამჩნევდნენ.

როცა შიგნით ბზარი გაჩნდება, ერთხანს გარედან ყველაფერი ისევე ისე ჩანს.

— რივიერაზე პრაქტიკა გაქვთ? — სწრაფად იკითხა როზმერიმ.

— ურიგო არ იქნებოდა, სუბიექტები საამისოდ აქ ბლომად არიან, — ოქროსფერ ქვიშაზე თავით აქეთ-იქით ხალხისკენ გაახედა, — ბევრნი არიან, აგერ იქ, ძველი მეგობარი მისის აბრამსი, ჰერცოგის მეუღლეს თამაშობს მერი ნორთის, დედოფლის წინაშე, მაგრამ არ შეგშურდეთ. გაიხსენეთ რა დიდხანს ეწვალა მისის აბრამსი, როცა ოთხზე აღიოდა „რიტცის“ უკანა კარის კიბიდან, ძლივს ააღწია კიბეზე ზევით და მთელი ხალიჩის მტვერიც ყლაპა.

როზმერიმ შეაწყვეტინა, — მაგრამ ეს მართლა მერი ნორთია? — გაკვირვებით გახედა ქალს, მათ მხარეს რომ მოდიოდა რამდენიმე თანმხლებთან ერთად, რომლებიც თითქოს მიჩვეულები იყვნენ იმას, რომ უყურებდნენ. დაივერებისგან ათიოდე ნაბიჯითღა იყვნენ დაშორებული, რომ მერიმ ცერად და სწრაფად გამოხედა მათ. ეს ერთი ის უხეირო გამოხედვა იყო, როცა გაგრძნობინებენ, რომ შეგამჩნიეს, მაგრამ ყურადღების ღირსად არ გთვლიან. არც დაივერები და არც როზმერი ჰოიტი თავიანთ თავს არასოდეს მისცემდნენ ნებას, ვინმესთვის ასე შეეხედათ. დიკი ცოტა კიდევაც გაართო იმან, რომ როცა მერიმ როზმერი იცნო, გადაიფიქრა და უკვე ამათკენ წამოვიდა. ნიკოლს გულითადად დაელაპარაკა, დიკს კი თითქმის არც შეხედა, გვეონება ეშინია, რაღაც არ გადამედოსო, არც გაიღიმა, ისე დაუქნია თავი. დიკმა თავის მხრივ, ირონიულად, ვითომდა დიდი მოწინააღმდეგეობით დაუკრა თავი. მერი როზმერისკენ შეტრიალდა.

— მე უკვე მითხრეს, რომ აქ ხართ. რამდენი ხნით?

— ხვალამდე, — მიუგო როზმერიმ.

თვითონაც შეამჩნია, მერი იმისთვის წამოვიდა დაივერებისკენ, რომ მას გამოლაპარაკებოდა, და ერთგულებამ და მოვალეობამ ამათდამი, ჩააცხრო მისი მღელვარება. არა, დღეს ვერ მივა სადილზე.

მერი ნიკოლს მიუბრუნდა, მისი მანერა ერთმანეთში არეულსა და გადახლართულ ღელვასა და თანაგრძნობას გამოხატავდა.

— როგორ არიან ბავშვები? — ჰკითხა.

სწორედ ამ დროს ბავშვებმაც მოირბინეს და ნიკოლს სთხოვეს, გუვერნანტს უთხარი, ზღვაში ბანაობა გვინდა და გაგვიშვასო.

— არა, — ნიკოლის მაგვირად უპასუხა დიკმა, — რაკი მადმუაზელი ასე ამბობს, ასეა საჭირო.

ნიკოლიც იმ აზრს იზიარებდა, რომ უფლებით აღჭურვილი ავტორიტეტის ღირსება არ უნდა შელახო, და უარი უთხრა. მერიმ კი, რომელსაც ანითა ლუსის გმირივით, მხოლოდ მომხდარი ფაქტები აინტერესებდა და მიეჩვია, რომ მხოლოდ ასეთ ფაქტებთან ჰქონდა საქმე, დიკისკენ ისე გაიხედა, გვეონება აღმაშფოთებლად სასტიკი კაცის ჭირვეულობას შეესწრო. მაგრამ დიკი გაბეზრდა ამ სპექტაკლით, ვითომ ძალიან შეწუხებულმა გამოიკითხა:

— როგორ არიან თქვენი შვილები და იმათი მამიდები?

მერიმ არ უპასუხა; გაქცევის მოწადინე ლანიეს თანაგრძნობით გადაუსვა თავზე ხელი და, წასვლა ინება. მისი წასვლის მერე თქვა დიკმა, — როცა გაუფიქრებ, რამდენი დრო დაგუარგე იმისთვის, რომ მაგისგან რაღაც გამოსულიყო...

— მე მომწონს იგი, — თქვა ნიკოლმა.

როზმერი გააოცა დიკის მწარე ტონმა, მას ისეთი დიკი ახსოვდა, ვისაც ყველაფერი ესმის და ვინც ყველას ყველაფერს მიუტევებს. უცებ გაახსენდა, რაც მასზე გაეგონა. როზმერისთან ერთად გემით სახელმწიფო დეპარტამენტის რამდენიმე თანამშრომელი, ამერიკელები მგზავრობდნენ, იმდენად გავეროპელებულები, რომ უკვე გაჭირდებოდა თქმა, რომელი ქვეყნის მოქალაქეებად ჩაგეთვალათ. საუბარში სად აღარ მყოფი ბები უორენის სახელი ახსენეს. ითქვა, რომ ბების უმცროსმა დამ თავი დაიღუპა იმით, რომ ხელმოცარულ და ლოთ ექიმს გაჰყვა ცოლად. — მას უკვე აღარსად იღებენ, — შენიშნა ერთმა ქალბატონმა.

როზმერი ამ ფრაზამ შეაშფოთა. მიუხედავად იმისა, რომ დაივერები მისთვის იმ წრეში როდი იყვნენ, სადაც ასეთ ფაქტს, თუ ფაქტი იყო, რამე აზრი ეძლევა, მაინც, ამ სიტყვებს მიღმა, რაღაც ბუნდოვნად დაინახა — თითქოსდა ზურგი აქციესო, და ისევ ესმოდა, — მას უკვე აღარსად იღებენ. წარმოიდგინა, როგორ ადის დიდებული სახლის კიბეზე, საფეხურებს აივლის დიკი და თავის სადარბაზო ბარათს აძლევს სახლთუხუცესს. ის კი აუწყებს: — უკვე ვეღარ მიგიღებთ! მერე დაუყვება ავენიუს, და სადაც კი მივა, უთვალავი სახლთუხუცესი სხვა დესპანის, ნდობით აღჭურვილი პირისა და ელჩისა, ერთსა და იმავეს ეუბნება...

ნიკოლი წასვლაზე ფიქრობდა. უკვე იცოდა, რაც მოხდებოდა: დიკი ჭინჭრით დასუსხულივით შეტოკდება, ხიბლს დაიბრუნებს და როზმერიც, რაღა თქმა უნდა, ვერ გაუძლებს. და მართლაც, წუთის მერე დიკის ხმაში ნატამალიც კი აღარ იყო იმ უსიამოვნო სიტყვებისა, რაც მანამდე თქვა:

— მერიზე, კაცმა რომ თქვას, რა უნდა ვთქვა, როგორც უნდა ისე ცხოვრობს. მაგრამ ძნელია კარგად მოექცე მათ, ვინც შენ აღარ გექცევა კარგად.

როზმერი იმწამს იმავე ტონით ალაპარაკდა, მტრედვით ღულუნებდა.

— თქვენ ისეთი კარგი ხართ, დიკ. თუნდ აწყენინოთ ვინმეს რამე, ვერ წარმოიდგენ, არ გააპათიონ, — მერე მიხვდა, რომ გადააჭარბა, და იმ ზღვარს გადასცდა, მხოლოდ ნიკოლს რომ ეკუთვნოდა, თვალები დახარა და დაიფერებს შუა, ქვიშაზე ერთ წერტილს ჩააშტერდა, — სულ მინდა გკითხოთ, ორივეს, რა აზრისა ხართ ჩემს ბოლო სურათზე, თუ ნახეთ ჩემი ფილმები.

ნიკოლს არაფერი უთქვამს, მხოლოდ ერთი ფილმი ნახა და მაინცდამაინც ბევრი არ უფიქრია მასზე.

— ერთბაშად ძნელია რაიმეს თქმა, მაგრამ შევეცდები, — თქვა დიკმა, — ვთქვით ნიკოლი გეუბნებათ, რომ ლანიე ავად არის. ცხოვრებაში როგორი რეაქცია გექნებოდათ ამაზე? ან სხვა, ვინც გინდა იყოს, ამ ამბავს როგორ მიიღებდა? თამაშს დაიწყებდა, სახით, ხმით, სიტყვებით... სახე მწუნხარებას გამოხატავდა, ხმა და სიტყვები — შემფოთებასა და თანაგრძნობას.

— დიახ, მესმის.

— სცენაზე სხვაგვარად ხდება. ყველა დიდი კომედიანტი თავის დიდებას იმით აღწევს, რომ უნარი შესწევს ადამიანური ემოციების — შიშის, შებრალების, სიყვარულის პაროდირებისა.

— გასაგებია, თუმცა, მაინცდამაინც გასაგები არ იყო.

— მსახიობს ეს ბუნებრივი რეაგირება ვერ ექნება. კიდევ ერთი რამ, ვთქვით გითხრეს, რომ თქვენი შეყვარებული მოკვდა. ცხოვრებაში ასეთი რამ მოგცელავდათ, მაგრამ სცენაზე ის უნდა მოახერხოთ, რომ დაძაბული გყავდეთ მაყურებელი. „ბუნებრივი რეაგირება“ თვითონვე ექნებათ. მსახიობი, ჯერ ერთი, ტექსტს მიჰყვება, თან უნდა შეძლოს, რომ აუდიტორია ფიქრობდეს მასზე და არა რომელიმე

მოკლულ ჩინელზე, ანდა კიდევ სხვა რაღაცაზე, რაც გინდა იყოს. ამისთვის კი საჭიროა ისეთი რამ გააკეთოს, რასაც მაყურებელი არ მოეწონის. თუ მაყურებლისთვის ცნობილია, რომ თქვენი გმირი ძლიერია, სუსტი უნდა აჩვენოთ და თუ სუსტია, ძლიერი უნდა აჩვენოთ იგი. მთლიანად უნდა გამოხვიდეთ როლიდან, გასაგებია?

— მთლად გასაგები არ არის, — აღიარა როზმერიმ, — რას გულისხმობთ როლიდან გამოსვლაში?

— აკეთებთ იმას, რასაც არ ელის მაყურებელი, მანამდე, სანამ არ მოახერხებთ, რომ ისევ თქვენზე იფიქროს და ისევ მიიპყროთ ყურადღება.

ნიკოლს მეტის ატანა აღარ შეეძლო. მკვეთრი მოძრაობით წამოდგა უცებ, არც უცდია დაეფარა მოუთმენლობა. როზმერიმ, უკვე რამდენიმე წუთის წინათვე ბუნდოვნად იგრძნო, რაღაც ვერ იყო კარგად საქმე. ტოპსის შტედა, წყნარად, ღიმილით, თითქოს სიტუაციის განმუხტვა ამით სურსო.

— გინდა მსახიობი გამოხვიდე, როცა გაიზრდები? მე მჯერა, რომ შესანიშნავი მსახიობი იქნები.

ნიკოლმა ცივად შეხედა და ცივი ხმით, აუჩქარებლად და მკაფიოდ უთხრა:

— სასვებით დაუშვებელია სხვის შვილს ასეთი აზრი ჩაუდოთ თავში. უნდა გახსოვდეთ, რომ ჩვენ შეიძლება სხვა გემები გვაქვს, როცა შვილებს ეხება საქმე, — მკვეთრად მიტრიალდა დიკისკენ, — მე შინ წავალ, მანქანით. შენ და ბავშვებს მიშელს გამოგიგზავნით.

— მაგრამ რამდენიმე თვეა საჭესთან აღარ მჯდარხარ, — მიუგო დიკმა.

— არაფერია, ტარება არ დამვიწყებია.

არც შეუხადავს როზმერისთვის, რომლის სახეც ცხადად და შმაგად გამოხატავდა „ბუნებრივ რეაგირებას“ და ქოლგიდან გავიდა, რომ ჩაეცვა.

კაბინიდან ისევ ისეთი სახით გამოვიდა, გაბრაზებული და მკაცრი იერით. მაგრამ ფიჭვებიან გზაზე გავიდა და ყველაფერი შეიცვალა. მწვანე ვარჯები ევლებოდა თავს, ერთი ტოტიდან მეორეზე დახტოდა ციყვი, ფოთლებში ქარი შრიალებდა, შორს მამალმა დაიფიცლა და სიწყნარე გააპო, შხის სხივები უძრაობის საფარს ატანდა, პლაჟის ხმაური აქამდე არ აღწევდა და ნიკოლი მოეშვა. ახლა ლაღად და

ხალისიანად იყო, ბედნიერი; ფიქრები წკრიალა ზარვით მკაფიო გაუხდა. ახლა გრძნობდა, რომ ჯანსაღი იყო, ახალთახალი, უზარმაზარი და ხასხასა ყვავილივით გაიშალა და ლაბირინთიდან გამოდიოდა, ლაბირინთიდან, სადაც ამდენ ხანს ხეტიალობდა უგზო-უკვლოდ; პლაჟზე ფიქრიც კი არ უნდოდა, ეჯავრებოდა იქაურობა, ყველა ადგილი, სადაც მზე, დიკი იყო და თვითონ — პლანეტა, იმ მზის გარშემო.

— ახლა მე უკვე კარგად ვარ, — ფიქრობდა იგი, — უკვე თვითონ ვდგავარ ფეხზე, უიმისოდ. და გახარებული ბავშვივით, ჩქარა უნდოდა ბოლომდე ეგემა ეს სისაესე, და თუმცა ბუნდოვნად გრძნობდა, იცოდა, რომ აქ დიკის ხელიც ერია და ამას ელოდა ნიკოლისგან. შინ მისვლისთანავე საწოლზე დავარდა და ტომი ბარბანს ნიცაში პატარა, გამომწვევი ბარათი მისწერა.

მაგრამ ეს დღისით იყო. საღამოს კი ნერვიული აღგზნება თანდათან ჩაცხრა, ნიკოლი მიეუჩნდა და შებინდებისას ისევე ისრები წამოვიდა. არ იცოდა, რა ჰქონდა დიკს გუნებაში და ეს აშინებდა; გუშინით ახლაც ისევე გრძნობდა, რომ ბოლო ხანებში თავის საქციელს დიკი თითქოსდა რაღაც გვემას უმორჩილებდა, ეშინოდა დიკის გვემების — ყოველთვის რომ ლოგიკური ასრულება ეწერა ხოლმე, და ნიკოლი ვერას ახერხებდა. თავიდანვე სულ ასე იყო, დიკი ფიქრობდა მის მაგივრად და მაშინაც, როცა შინ არ იყო, ნიკოლის ყველა საქციელი თავისთავად ეხამებოდა დიკის ნებას. ამიტომაც ახლაც უჭირდა თავისი და დიკის ზრახვები გაემიჯნა ერთმანეთისგან. არადა, თვითონ უნდა ეფიქრა. ბოლოს და ბოლოს, როგორც იქნა უკვე იცოდა მოჩვენებათა საშინელი სამყაროს კარი. იცოდა, როგორ გაეღო ის კარი, რომლის ზღურბლზე თავის საშველად შემდგარისთვის ხსნა აღარ არის; მან იცოდა, რომ ამიერიდან ყველაზე დიდი შეცოდება თავისი თავის მოტყუება იქნებოდა. გაკვეთილი ხანგრძლივი იყო, მაგრამ კარგადაც აითვისა. თვითონვე იფიქრე, თუ არა და ისინი, ვინც შენ მაგივრად იფიქრებენ, მთელ ძალას წაგართმევენ, გარდაქმნიან შენს ჩვევებსა და გემოვნებას, თავისებურად გაგწვრთნიან და გამოგფიტავენ.

მშვიდად იჯახმქეს სასადილო ოთახში, სინათლე არ აუნთიათ. დიკი ბევრ ღუდს სვამდა და ბავშვებთან ხალისით ლაპარაკობდა.

მერე შუბერტის რამდენიმე ნაწარმოები და ამერიკიდან ამას წინათ მიღებული ჯაზური მუსიკა დაუკრა. ნიკოლი ნოტებში იხედებოდა მის მხარზემთ და თავისი სასიამოვნო, ოდნავ ჩახშული კონტრალტოთი¹ ღიღინებდა.

მადლიერი ვარ მამა-ა,
მადლიერი ვარ დედა-ა,
რომ ერთმანეთს შეხვდით ბედად...

— სისულელეა, არ მომწონს, — თქვა დიკმა, და დააპირა სხვა გვერდზე გადაეშალა.

— არა, ბოლომდე დაუკარი! — წამოიძახა ნიკოლმა, — მთელი სიცოცხლე უნდა ვკრთებოდე სიტყვა „მამაზე?“

მადლიერი ვარ იმ ცხენისა,
საბრალოსი, ორთვალას რომ
ძლივს ეწეოდა.

მადლიერი ვარ ორივესი,
იმ ღამეს რომ გადაკრულში

იყავით ცოტა...

გვიან საღამოს ბავშვებთან ერთად აივანზე ისხდნენ და სანაპიროზე ერთმანეთისგან მოშორებით მდგარი კაზინოების თავზე ავარდნილ ბრიალა შუშუნებს უყურებდნენ. მარტობა და სევდა იყო ასე ახლო და გულცივად ყოფნა.

მეორე დღით კანიდან რომ დაბრუნდა, დიკის ბარათში ეწერა, რამდენიმე დღით მარტო მინდა ვიყო და მანქანით პროვანსში წავედიო. ჩაკითხვაც ვერ მოასწრო ბარათისა და ტელეფონის ზარიც გაისმა — ტომი რეკავდა მონტე-კარლოდან, წერილი მივიღე და ტარში მანქანით მოვდივარო. საკუთარი ტუჩების სითბო იგრძნო ტელეფონის ყურმილზე ნიკოლმა, როცა გელოდებო, უპასუხა.

VIII

აბაზანის მერე ნიკოლმა ნელსაცხებელი წაიცხო ოდნავ; პუდრი წაისვა სხეულზე, თან პუდრდაყრილ ხაოიან პირსახოცს ტკეპნიდა ფეხის წვერებზე აწეული. მერე საკუთარ თავს კარგა დიდხანს აკვირ-

¹ კონტრალტო (იტალ.) — ქალის ყველაზე დაბალი საოპერო ხმა.

დებოდა, ფიქრობდა, რა იქნებოდა, მალე თუ დაკარგავდა მომხიბვლელობას. ალბათ ერთი ექვსი წლის მერე, მაგრამ ახლა... ახლა მშვენიერი ვარ, ბევრზე კარგიც, ვისაც კი ვიცნობ, ფიქრობდა იგი. ნიკოლი აჭარბებდა. ერთადერთი ფიზიკური სხვაობა ახლანდელსა და ხუთი წლის წინანდელ ნიკოლს შორის ის იყო, რომ ახლა უბრალოდ უკვე ქალი იყო, მაგრამ მაინც შურდა თავისზე ახალგაზრდებისა, მათი შურდა, ეჭვიანობდა.

კოჭებამდე გრძელი კაბა ჩაიცვა, კარგა ხანია ასეთ კაბას დღისით აღარ მიჰკარებია, წლები გავიდა იმის მერე. „შანელ 16“ დაიპკურა ჯვარედინად და როცა პირველ საათზე ტომის მანქანა ვილა „დაიანას“ წინ გაჩერდა, მოვლილი და აყვავებული ვარდით იყო.

რა კარგია ხელახლა იგრძნო ეს ყველაფერი, ისევ ვიდაცის თაყვანისცემა, თითქოს რაღაც იდუმალი! ორი ფასდაუდებელი წელი ამოვარდა ლამაზი ქალიშვილის ცხოვრებიდან, თანაც რა დროს, და ახლა თითქოს სურდა შეეესო ის ორი წელი; ტომის, თითქოს ნიკოლის ერთი უთვალავ თაყვანისმცემელთაგანიაო, ისე შეხვდა და როცა ბაღი გადაჭრეს და სიენის ბაზრიდან მოტანილი ქოლგისკენ წავიდნენ, თან კი არ მიჰყვებოდა, ოდნავ წინ მიდიოდა. ცხრამეტი-სა და ოცდაცხრა წლის მიმზიდველ ქალებს ერთნაირად სჯერათ ხოლმე თავისი თავის; ოცი წლის მერე კი, ათ წელიწადში, ქალური მომთხონელობა ხელს უშლის ქალს, რომ სამყაროს ცენტრში იგრძნოს თავი. ცხრამეტწლიანების კადნიერი გულდაჯერება კადეტის მამლაყინწობას ჰგავს, ოცდაცხრაწლიანები კი, ამ მხრივ უფრო ორთა ჭიდილში გამარჯვებულ მოკრივეებს შეედრებიან, ამაყი სვლით რომ მოდიან ხოლმე.

მაგრამ ცხრამეტი წლის ქალიშვილს თუ ზედმეტი ყურადღებით ანებებდნენ, ოცდაცხრა წლის ქალს გულდაჯერებისთვის უფრო დახვეწილი მასალა აქვს საზრდოდ. წყურვილი თუ კლავს, ბრძნულად ირჩევს აპერიტივს. საბედნიეროდ, არც ერთ შემთხვევაში არ ფიქრობს მომდევნო წლებზე, როცა ალღოს სულ უფრო ხშირად აუძღვრევს პანიკური შიში, როცა შეჩერება შეაშინებს და წინ წასვლისაც შეეშინდება, მაგრამ ცხრამეტი და ოცდაცხრა, კიბის საფეხურებშია ბაქანია, სადაც შეიძლება არ გეშინოდეს — არც ჰოლში და არც დერეფანში დათვი არ არის.

ნიკოლს რაიმე ბუნდოვანი და სულიერი რომანი კი არ უნდოდა,

ცვლილება სჭირდებოდა. ესმოდა, რომ ერთი შეხედვით უაზრობა და ვულგარულობა იქნებოდა უსიყვარულოდ, უემოციოდ აპყლოდა გატაცებას, რაც, კარგს არავის არას უქადდა, მაგრამ იმავედროს, მიაჩნდა, რომ ამ ვითარების შექმნაში ახლა დიკს მიუძღოდა უფრო ბრალი და გულწრფელად ფიქრობდა, ასეთი ცდა საკურნებელი იქნებაო. მთელ ამ ზაფხულს ბევრის ცხოვრებას აკვირდებოდა. როგორც უნდოდათ, ისე ცხოვრობდნენ, ამით არაფერი უმაჯდებოდათ და ესეც აძლევდა ძალას. მეტიც, მიუხედავად იმისა, რომ გადაწყვიტა, თავი არასდროს მოვიტყუო, ერჩინა ახლა დაეჯერებინა, რომ მხოლოდ მოსინჯვა თუ უნდოდა თავისი გზისა. ეს თავისი ნება იყო და რა წუთსაც კი მოისურვებდა, შეეძლო უკან დაეხია...

ჩრდილში რომ მოექცნენ, ტომიმ, გვერდებზე თეთრმა იხვმა ფრთა აიქნიაო, მკლავი გაშალა და ნიკოლი თავისკენ მიიზიდა. თვალებში ჩახედა.

— არ გაინძრეთ, — უთხრა ნიკოლმა, — დიდხანს უნდა გიყუროთ ახლა.

ტომის თმას რაღაც სურნელი, თეთრ კოსტიუმს კი ოდნავ საპნის სუნი დაჰკრავდა. ნიკოლი არ იღიმებოდა, ტუჩები მაგრად მოეკუმა. ერთ წუთს უბრალოდ ასე იდგნენ და ერთმანეთს უყურებდნენ.

— მოგწონთ, რასაც უყურებთ? — ხმადაბლა ჰკითხა.

— ფრანგულად ილაპარაკეთ.

— კარგი, — ფრანგულად უთხრა ნიკოლმა და იგივე ჰკითხა, — მოგწონთ, რასაც უყურებთ?

ტომიმ უფრო მიიზიდა.

— მე თქვენი ყველაფერი მომწონს, — ცოტა ხანს გაჩერდა, — მეგონა, რომ კარგად ვიცოდი თქვენი სახე, მაგრამ თურმე არის კიდევ რაღაც, რაც ადრე არ შემიძინებია. რამდენი ხანია, რაც ასეთი უწყინარი ყალთაბანდის გამოხედვა გაქვთ?

შემცბარმა და ბრაზმორეულმა ნიკოლმა განზე გაიწია და ინგლისურად წამოიყვირა.

— ამიტომ გსურდათ ფრანგულად რომ გველაპარაკა? — დაინახა, მსახურს ხერუსი და ორი ბოკალი მოჰქონდა, ამათკენ მოდიოდა და ხმას დაუწია, — უფრო იოლად რომ წარმოგეთქვათ შეურაცხმყოფელი სიტყვები?

აღშფოთებული მივიდა სკამთან და ჩამოჯდა.

— სარკე თან არ მაქვს, — ისევ ფრანგულად, ოღონდ უფრო მკვახედ განაგრძო, — მაგრამ თუ გამოხედვა შემეცვალა, ეს იმის გამო, რომ მე უკვე ისევ კარგად ვარ და რაკი კარგად ვარ, ჩემი ხასიათი ისევ დამიბრუნდა. მგონი, პაპაჩემი იყო ყალთაბანდი და მემკვიდრეობით გადმომეცა, ეს არის და ეს. დაკმაყოფილდა თქვენი ლოგიკური გონება?

ტომი უყურებდა და ვერ გაეგო, რაზე ლაპარაკობდა ნიკოლი.

— დიკი სად არის, ჩვენთან ერთად არ ისაუბრებს?

ნიკოლი მიხვდა, თავის სიტყვებს ტომი დიდ რამედ არ მიიჩნევდა და გაიცინა, რომ წყენა წაეშალა.

— დიკი პროვანსშია, — თქვა მან, — როზმერი ჰოიტი გამოჩნდა და ან მასთან ერთად წავიდა, ანდა გრძნობები ისე აეშალა, რომ მართლობაში ისურვა მასზე ოცნება.

— მაინც რაღაც ცოტა უცნაური ქალი ხართ, ნიკოლ.

— არა, რას ამბობთ! — სწრაფად მიუგო ნიკოლმა, — სავსებით ჩვეულებრივი, მართლა, ოღონდ ჩემში ბევრი ქალია ერთად და ყველა სხვადასხვა.

მარიუსმა ნესვი და ყინულიანი პატარა სათლი მოიტანა. ნიკოლი ფიქრობდა. ტომის სიტყვები, უწყინარი ყალთაბანდის გამოხედვით, თავიდან არ შორდებოდა; ეს კაცი ერთი იმათგანი იყო, ვინც მთელი კაკლებით იცოდა გამასპინძლება, იმის მაგივრად, რომ გაეტეხა და ისე, ლეზნებად მიერთმია.

— რად შეგიძლავს ხელი, დარჩენილიყოთ ისეთივე, როგორიც ხართ, — ისევ დაიწყო ტომიმ, — თქვენი ბედი ამაღელვებელია, ასეთ პიროვნებას სხვას არც კი ვიცნობ.

ნიკოლმა არაფერი თქვა, არ იცოდა რა ეპასუხა.

— ოჰ, ეს ჭირვეულთა მომრჯულებლები! — ირონიულად ჩაიფრუტუნა ტომიმ.

— ყველა საზოგადოებაშია გარკვეული, — დაიწყო ნიკოლმა, იდაყვთან თითქოს დიკი ედგა, მისი აჩრდილი აძლევდა რჩევას, და მაშინვე გაჩერდა, ტომის ხმას, მის ტონს დაემორჩილა.

— ჩემს ცხოვრებაში ბევრი მამაკაცისთვის მისწავლებია ჭკუა ძალით, მაგრამ ქალთან ასე ვერ მოვიქცეოდი, ასეთი „კეთილი“ ჭირვეულობა, მე თუ მკითხავთ, უარესია. ვის რად არგია — თქვენ, მას, ანდა, კიდევ ვინმე სხვას?

ნიკოლს გული შეეკუმშა, თითქოს სადღაც ჩაუვარდა, ძალიან კარგად იცის ნიკოლმა, რასაც უნდა უმადლოდეს დიკს.

— ასე მგონია, მე მაქვს...

— თქვენ გაქვთ ძალიან ბევრი ფული, — მოუთმენლად შეაწყვეტინა ტომიმ, — ამით ბრკოლდება ყველაფერი. დიკს ეს ვერ გადაუტანია.

სანამ ნესვს გაიტანდნენ, ნიკოლი ჩუმად იჯდა, ფიქრობდა, როგორ გგონიათ, რა უნდა ვქნა ახლა?

ამ ათ წელიწადში პირველად გრძნობდა სხვა მამაკაცისა და არა თავისი ქმრის გაელენას, ტომის ყველა სიტყვა და ფრაზა სამუდამოდ შეესისხლხორცა ამიერიდან.

იმ ერთ ბოთლ ხერესს სვამდნენ, ფიჭვის ტოტებში ნიაჟი ნავარდობდა და წიწვებს არხვედა, მოთენთილი შუადღის სიცხე დამაბრმავებელ ჭორფლს აყრიდა ჭრულ სუფრას. ტომი ადგა, მხრებზე ხელი შემოხვია, მერე თითები მოიქცია თავის ხელებში, ლოყა ლოყას შეეხო, ბაგე ბაგეს... და ნიკოლს ლამის სული შეეხუთა ვნებისა თუ გაოცებისგან, რომ ასე ძლიერი იყო ეს ვნება...

— არ შეიძლება, გუვერნანტი შუადღით ბავშვებთან ერთად გაუშვათ სადმე სასეირნოდ?

— ბავშვებს მუსიკის გაკვეთილი აქვთ, თანაც, არ მინდა აქ დარჩენა.

— კიდევ მაკოცე.

ცოტა ხნის მერე, მანქანაში, ტომის და ნიკოლს ნიცისკენ რომ მიაქროლებდა, ნიკოლი ფიქრობდა: მაშ მე უწყინარი ყალთაბანდის გამოხედვა მაქვს, არა? იყოს ასე, პურიტან ფსიქოპათს ისევ ჯანსაღი ყალთაბანდი ჯობია იყო.

თითქოს ამით მოეხსნა მთელი დანაშაული, ახლებურად დაინახა თავისი თავი და სიხარულის ჟრუანტელმა დაუარა. სულ სხვა ხედი იშლებოდა მის წინ ახლა. ბევრ მამაკაცს უნდოდა მასთან შეხვედრა, მას კი გული არავისზე მისდიოდა... სული მოითქვა, მხრები შეარხია და ტომის მიუბრუნდა.

— იმ სასტუმროში მივდივართ, სადაც ცხოვრობთ, მონტე-კარლოში?

ტომიმ ისე მკვეთრად დაამუხრუჭა მანქანა, რომ სალტეების ღრჭიალი გაისმა.

— ო, არა! — წამოიძახა მან, — ღმერთო, ჩემო, არასოდეს ვყოფილვარ ისე ბედნიერი, როგორც ამ წუთში.

ნიცას უკვე გამოსცდნენ და გზა ცისფერი სანაპიროსი, მიხვეულ-მოხვეულად ადიოდა კორნიშისკენ, მაგრამ ტომიმ მკვეთრად მოატრიალა მანქანა მარჯვნივ, კონცხი გაიარა და ზღვისპირა პატარა სასტუმროს უკან გაჩერდა.

ასეთმა რეალობამ წამით ნიკოლს შიში მოჰგვარა. ოფისთან ვიღაც ამერიკელი გაუთავებლად კამათობდა ერთ კლერკთან სავალუტო კურსის თაობაზე. გულში რაღაც საწყლად და ბეჩავად, მაგრამ გარეგნულად აუღელვებელი და მშვიდი ნიკოლი იცდიდა, ვიდრე ტომი სარეგისტრაციო ფურცლებს ავსებდა, თავისთვის — თავის სახელზე და ნიკოლისთვის — გამოგონილზე. მათი ოთახი ისეთი იყო, როგორც ყველა ხმელთაშუა ზღვის აგარაკების სასტუმროებში. თითქმის ასკეტური, დარაბებით, ზღვის თვალისმომჭრელი ელვარების დასაფარავად. უბრალო, მოკრძალებული თავშესაფარი უბრალო სიამოვნებათათვის. ტომიმ კონიაკი შეუკვტა. როცა ოფიციანტი გავიდა და კარი გაიხურა, იმ ერთადერთ საუარძელში ჩაჯდა, ნაშხური, ლამაზი, მორკალული წარბებით, გამართული და ლოყაზე ნაჭრილობებით.

კონიაკი ბოლომდე არ დაეღლიათ, რომ უჩვეულო ვნებამ წამოაყენა უცებ ორივე... მერე საწოლზე დააწვინა ტომიმ ნიკოლი და ნაშხური მუხლებს უკოცნიდა. ნიკოლი არ გასძალიანებია... უკვე დაავიწყდა დიკი... სულ უფრო ღრმად იძირებოდა იმ წუთებსა და წამებში.

...როცა ტომი წამოდგა და ფანჯარასთან მისულმა დარაბა გამოაღო, რათა გაეგო, რა ხდებოდა ფანჯრებქვევით და რა ხმაური შემოდინოდა, ნიკოლს დიკზე უფრო მზედაკრული და ძლიერი ეჩვენა იგი; მზეზე კუნთები დაჭიმული და სრიალა ჩანდა. რაღაც წუთში ტომისაც დაავიწყდა ნიკოლი და როცა სხეულით მოსწყდა მის სხეულს, ნიკოლმა უცებ თითქოს იგრძნო, რომ ყველაფერი მხოლოდ ისე არ იქნებოდა, როგორც ელოდა. ეს ის შიში იყო, რომელსაც სახელი არა აქვს და წინ უსწრებს ხოლმე სიხარულსაც და მწუხარებასაც, გარდაუვალი, ისე როგორც ჭეჭა-ქუხილი ქარიშხლისა და გრიგალის წინ.

ტომიმ ფრთხილად გადაიხედა აივნიდან და მერე მოახსენა:

— არაფერი ჩანს, ამ აივნის ქვევითა აივანზე ორი ქალია, ამერიკულ საქანელებში სხედან და ამინდზე ლაპარაკობენ, ეს არის და ეს.

— და იმათგან მოდის ეს ხმაური?

— არა, ხმაური სადღაც უფრო ქვევიდან მოდის. მოუსმინე.

ოჰ, იქ, სამხრეთში, იმ მიწაზე, ბამბა რომ მოჰყავთ, სასტუმროები ცარიელია და ბიზნესი ურჩებათ ოხრად, აბა, რას ნახავ...

— ამერიკელები არიან.

ნიკოლმა მკლავები გაშალა საწოლზე და ჭერს მიაშტერდა; პუდრის სინოტივისგან სხეული თითქოს რძისა გაუხდა, მოსწონდა ეს შიშველი ოთახი, ერთადერთი ბუხის ბზუილი ჭერთან ახლოს. ტომიმ საწოლთან მისწია სავარძელი და ზედ რაც ელაგა, ძირს დაყარა, რომ დამჯდარიყო; ნიკოლს ისიც მოსწონდა, რომ თან ახლა ასე ცოტა რამ ჰქონდათ. ესპადრილები, ქარზე უმსუბუქესი კაბა, ესეც ტომის ტილოს შარვალთან ერთად ყვარა იატაკზე.

ტომი ნიკოლის მომხიბვლელ შიშველ სხეულს აკვირდებოდა და აღფრთოვანებას ვერ ეფარავდა. მერე თითქმის სერიოზულად, მაგრამ სიცილით უთხრა:

— ახალდაბადებული ბავშვივითა ხარ.

— ყალთაბანდის თვალებით.

— ამას მოუყვლით.

— ძალიან ძნელია თვალების მოვლა, მეტადრე მაშინ, თუ ჩიკაგოშია „დამზადებული“.

— არაფერია, მე კარგად ვიცი ლანგედოკური ყველა ხალხური სამუალება.

— მაკოცე, ტუჩებში, ტომი.

— ეს ძალიან ამერიკულია, — თქვა ტომიმ, ოღონდ მაინც აკოცა, — ბოლო დროს ამერიკაში ყოფნისას ბევრ ქალიშვილს შეეხვდი, ლამის ტუჩები დაგაგლიჯონ და თვითონაც დაიგლიჯონ, ისე გკოცნიან, სისხლი მოაწვებათ ხოლმე სახეზე და ტუჩები უსკდებათ, მაგრამ ამაზე შორს აღარ მიდიან.

ნიკოლი წამოიწია და იდაყვს დაეყრდნო.

— მომწონს ეს ოთახი, — თქვა მან.

— ჩემი აზრით, ცოტა ღარიბულია. ძვირფასო, რა კარგია, რომ მონტე-კარლომდე მოცდა არ ისურვე.

— რად არის ღარიბული? შესანიშნავი ოთახია, ტომი! სეზანისა და პიკასოს შიშველი მაგიდეფითაა.

— ისევ ის ხმაურია. ღმერთო ჩემო, რა ამბავია, კლავენ ვილაცას? ტომი ფანჯარასთან მიბრუნდა და ისევ მოახსენა:

— მე მგონია, ორი ამერიკელი მეზღვაურია, ჩხუბობენ, სხვები კი აქეზებენ. თქვენი კრეისერიდან არიან, რეიდზე რომ დგას, — თუძო-ებზე პირსახოცი შემოიხვია და აიფანზე გავიდა, — თან გოგოები ჰყავთ. ახლა ასე შემოიღეს, ეს ქალები პორტამდე მიჰყვებიან. მაგრამ როგორები არიან! კაცმა რომ თქვას, იმდენი კი აქვთ, შეუძლიათ უკეთესი ქალები ნახონ! რა ქალებს ვხვდებოდით თუნდაც კორნილოვის ჯარში! რაღა ისინი და რაღა ბაღერინები!

ნიკოლს ესეც უხაროდა, რომ ტომი ბევრ ქალს შეხვედროდა ცხოვრებაში, იმდენად ბევრს, რომ თვითონ სიტყვა „ქალი“ ახლა აღარაფერს იწვევდა მასში, და ძალიან კარგიც, ვიდრე ნიკოლში ქალურ სილამაზეზე უფრო მეტს ხედავს, იოლად შეძლებს ტომის დაჭერას.

— ვგრე, მი-დი!

— ჰეი, მთარტყი, მანდ მტკივნეულია, გეუბნები!

— ია-აა-ა!

— მარჯვენით, როგორც გითხარი!

— რას შერები, დულშმიტ, ოხრიშვილო!

— ია-აა-ა!

— მი-დი-ი!

ტომი ოთახში შემობრუნდა.

— აქ გაჩერება აღარ ღირს, თანახმა ხარ?

თანახმა იყო, მაგრამ ჩაცმამდე ისევ მიეკვრნენ ერთმანეთს. რაღაც წუთებში ეს ღარიბული სასტუმრო კი არა, სასახლესაგით ადგილი იყო...

ბოლოს, როგორც იქნა, ტომიმ ჩაიცვა, ფანჯარაში გაიხედა და წამოიძახა:

— ღმერთო ჩემო, ეს ორი ქალი აიენის ქვეშ, საქანელებში ისე სხედან და ლაპარაკობენ, შებრუნებაც არ უფიქრიათ, ვითომდა რაო, რა მოხდაო; აქ იმისთვის ჩამოვიდნენ, რათა მომჭირნედ გაატარონ შვებულება და ვერც ამერიკის სამხედრო ფლოტი და მთელი ევროპის მეძავებიც ვერ დაურღვევენ მყუდროებას.

ნიკოლთან მივიდა და ნაზად მოეხვია, ჩამოცურებულ სამხრეს კბილებით უსწორებდა, რომ სწორედ ამ დროს რაღაცა გრიალი გა- ისმა. კრეისერი უხმობდა თავის მეზღვაურებს.

მაშინვე, მათი ფანჯრის ქვეშ საშინელი ორომტრიალი ატყდა. ჯერ არავინ იცოდა, საით მიდიოდა ხომალდი, რადგან არავინ აცხადებდა. ოფიციანტები აუღელვებლად მოითხოვდნენ ანგარიშის გასწორებას და მათი ხმები ლანძღვასა და აღშფოთებულ წამოძახილებში ირეოდა; ისმოდა ბანკოტების შრიალი, ხურდისა და წვრილი ფულის, მონეტების ჩხარუნი, ვილაცას წამოდგომის თავი ადარკქონდა და ძმაკაცებს მიჰყავდათ, და მთელ ხმაურს ფარავდა სამხედრო-საზღვაო პოლიციის ჩინოსანთა მოკლე და სწრაფი ბრძანებები. ბოლოს ყვირილი, ტირილი, თხოვნა, დაპირებები. ნაპირს პირველი ბარკასი მოშორდა და ნავმისადგომთან შეყრილი ქალების ქვითინიცა და კვილიც თან გაიყოლა.

ტომიმ დაინახა, ერთი ქალიშვილი ქვევითა აივანზე ავარდა, მოაჯირს გადააწვა და გაშმაგებით მოჰყვა რესტორნის თეთრი ხელსახოცის ქნევას, და სანამ იმ ინგლისელი ქალების სიფათებს შეხედავდა, საქანელებში რომ ისხდნენ და გაიგებდა, ამ ამბით მაინც თუ დაერღვათო უშფოთველობა, ვილაცამ მათ კარზე დააკაკუნა. ქალების აღელვებული ხმები ისმოდა. იხვეწებოდნენ, კარი გაგვიღეთო, ნიკოლი თანახმა იყო და ტომიმ გაუღო. კარს იქით ორი ქალიშვილი იდგა, ბარბაროსებს ჰგავდნენ. ერთი მათგანი გულამოსკვნით ტიროდა.

— შემოგვიშვით, თქვენი აივნიდან დაგუქნევთ ხელს! — ძლიერი ამერიკული აქცენტით იხვეწებოდა მეორე, — ძალიან გთხოვთ, თუ შეიძლება, შემოგვიშვით! ხელს დაგუქნევთ მეგობარ ბიჭებს! ძალიან გთხოვთ! სხვა ოთახები დაკეტილია.

— სიამოვნებით, — მიუგო ტომიმ.

ქალიშვილები აივნისკენ გაცვივდნენ და იმ გრიალსა და ხმაურში იმწამსვე გაისმა ორი გულგამგმირავე დისკანტი¹.

— ჩარლი! ჩარლი, მოიხედე!

— ნიცაში მოიწერე მოთხოვნამდე!

— ჩარლი! ვერ მხედავს!

¹ დისკანტი — ბავშვის მაღალი საოპერო ხმა; გუნდში პარტია, რომელიც სრულდება ბავშვის მაღალი ან ქალის მაღალი (სოპრანო) ხმებით.

ერთმა ქალიშვილმა უცებ კაბა აიწია, ვარდისფერი ტრუსი გაიძრო, შუაზე გახია და ველურივით მოჰყვა ამ სახელდახელო დროშის ქნევას. — ბენ! ბენ! — გაჰკიოდა თან. როცა ტომი და ნიკოლი ოთახიდან გამოდიოდნენ, ისევ ირხეოდა ლურჯი ცის ფონზე ეს ნაზი ფერი. კრეისერის ანძაზე კი ვარსკვლავებით დაწინწკლული დროშა იწვედა მეტოქესავით მაღლა და მაღლა.

მონტე-კარლოში ისადილეს, ახალ, ზღვისპირა კაზინოში... გვიან სადამოს კი, როცა ბოლიეში გაჩერდნენ, მონაკოსა და ნისლში გაზვეული მენტონის გამოღმა, ფოსფორესცენციური¹ წყლის თასის ზემოთ, უფერო კენჭებისა და ქვების რკალში მთვარის შუქი ატანდა, იქ იქანავეს. ნიკოლს მოსწონდა, რომ ტომიმ აქ მოიყვანა. აღმოსავლეთისკენ ჰქონდა პირი, ქარის ქროლაც ახალი იყო და წყლის ლიფლივიც, ისევე, როგორც თვითონვე იყვნენ სულ ახლები ერთმანეთისთვის. ახლა თითქოს დამასკელი ტყვე ქალი იყო, მოიტაცეს, ჯვარედინად დააკრეს უნაგირს და თვალუწვდენელ უდაბნოში გააქანეს, გადაკარგეს. ყველაფერი, რაც მანამდე ასწავლა დიკმა, საოცრად მალე მიეცა დავიწყებას და შორეულ სახეს უბრუნდებოდა, ქალის პროტოტიპს, ვის გულისთვისაც ამა ქვეყნის ხმალშემართულებს შეებმა სწყუროდათ ურთიერთთან, და მთვართა და სიყვარულით გადაქანცული, შმაგი საყვარლის თავაწვევებით ხარობდა ახლა.

ერთსა და იმავე დროს გაიღვიძეს. მთვარე უკვე გადასული იყო, გრილოდა. თავს ძალა დაატანა, წამოდგა და, რომელი საათიაო, იკითხა. ტომიმ თქვა, რომ სამი ხდებოდა.

— დროა, შინ წავიდე.

— მეგონა, მონტე-კარლოში გავათენებდით.

— არა, სახლში გუვერნანტი და ბავშვები არიან. განთიადამდე უნდა დავბრუნდე.

— როგორც შენ გინდა.

წასვლისას ერთხელაც ჩავიდნენ ზღვაში, ამოსვლისას, ტომიმ დაინახა, ნიკოლი კანკალებდა და მაგრად შეამშრალა პირსახო-

¹ ფოსფორესცენცია — ლუმინესცენცია (რაიმე სხეულის ცივი ნათება, გამოწვეული ელექტრული, ქიმიური და სხვა პროცესებით), რომელიც შედარებით დიდხანს გრძელდება გაღიზიანების (განათების) შეწყვეტის შემდეგ.

ციო. მანქანაში ჩასხდნენ. თმა ისევ სველი ჰქონდათ, წყლის მერე კანი უხურდათ. არ უნდოდათ აქედან წასვლა. რიჟრაჟდებოდა და ტომი რომ კოცნიდა, ნიკოლი გრძნობდა, რომ ტომისთვის ახლა აღარაფერი არსებობდა, გარდა ნიკოლის ფერმიხდილი ღაწვებისა და თეთრი კბილების, გრილი შუბლისა და თითებისა, ნაზად რომ ეფერებოდა ტომის სახეზე. ნიკოლი რაღაცის ახსნას ელოდა, როგორც ეს დიკთან იყო ხოლმე, მაგრამ ტომი ჩუმად იყო. და როცა მიხვდა, გახარებული და გეგონება ბურანში მყოფი, რომ საუბარი არ იქნებოდა, მოხერხებულად ჩაჯდა, ჩათვლიდა და ასე იყო, სანამ ძრავას შეცვლილი ხმით მიხვდებოდა, რომ აღმართზე აღიოდნენ და ვილა „დაიანას“ უახლოვდებოდნენ. ტომის ჭიშკართან გამოეთხოვა და თითქმის მექანიკურად აკოცა. ბილიკზე თითქოს სხვა მიდიოდა, წარსულში, დიდი ხნის წინათ მიკარგულ ხმებს გამოსცემდა ამ ღამეს ბაღი და მაინც უხაროდა შინ დაბრუნება. სწრაფი სტაკატოთი¹ ჩათავდა ღღე, რომელიც ნიკოლისთვის უჩვეულოდ დაძაბული აღმოჩნდა.

IX

მეორე ღღეს, ოთხ საათზე ჭიშკართან ვაგზლის ტაქსი გაჩერდა და იქიდან დიკი გადმოვიდა. ნიკოლმა ტერასა ჩაირბინა მის შესახვედრად, ძველებურად თავის დაჭერას ლამობდა და სუნთქვა ეკვროდა.

— მანქანა სად არის? — ჰკითხა ნიკოლმა.

— არღმე დაუტოვე. მომბეზრდა საჭესთან ჯდომა.

— ბარათის მიხედვით, მეგონა რამდენიმე დღით მიდიოდი.

— მისტრალსა და წვიმაში მოვყევი.

— კმაყოფილი ხარ?

— როგორც ყველა, ვინც იმისთვის მიდის, რათა რაღაცას გაექცეს ხოლმე. როზმერი ჩავიყვანე ავინიონამდე და იქ მატარებელში ჩავსვი, — ნიკოლთან ერთად გავიდა ტერასაზე, სადაც თავისი ჩანთა დადო, — ამაზე არაფერი მითქვამს ბარათში, შეიძლება ათასი რამ გეფიქრა.

¹ სტაკატო (იტალ.) — წყვეტილად, მოწყვეტით, მოკლედ (ითქმის ბგერის გამოცემის შესახებ).

— ზრუნვისთვის გმადლობ, — ნიკოლმა ისევ გულდაჯერება იგრძნო ახლა.

— მინდოდა გამეგო, შეიძლება თუ არა როზმერისგან რამეს ელოდო, ამიტომ უნდა შენახა მარტო.

— მერე — შეიძლება თუ არა?

— როზმერი არ გაზრდილა, ისეთივეა, — მიუგო დიკმა, — ალბათ, ასე უკეთესიც არის. შენ რას აკეთებდი?

ნიკოლმა იგრძნო, ბოცვერივით შეუთრთოლდა სახე.

— გუშინ საღამოს საცეკვაოდ წავედი ტომი ბარბანთან ერთად. წავედი...

დიკი შეიჭმუნა, შეაწყვეტინა:

— არ გინდა ამის მოყოლა, შენ შეგიძლია, რაც გსურს ის გააკეთო, ოღონდ, მე არ მინდა რამე ვიცოდე.

— არც არაფერია საცოდნელი.

— კარგი, კარგი, — მერე თითქოს ერთი კვირით ყოფილიყო წასული, — ბავშვები როგორ არიან?

სახლში ტელეფონის ზარი გაისმა.

— თუ მე მიკითხეს, შინ არა ვარ, — დიკი საჩქაროდ შეტრიალდა, — ფლიგელში შევალ, რაღაცებია მისახელი.

ნიკოლმა შეიცადა, სანამ დიკი ჭას გასცდებოდა, მერე სახლში შევიდა და ტელეფონი აიღო.

— ნიკოლ, მანდ როგორ ხარ?

— დიკი შინ არის.

ტომის ოხვრა აღმოხდა.

— შევხვდეთ აქ, კანში, — შესთავაზა ტომიმ, — უნდა მოვილაპარაკოთ.

— არ შემიძლია.

— მითხარი, რომ გიყვარვარ, — ნიკოლმა უსიტყვოდ დაიქნია თავი ტელეფონთან; ტომიმ გაუმეორა, — მითხარი, რომ მე გიყვარვარ.

— ჰო, ასეა, მაგრამ ახლა შეუძლებელია.

— არ არის შეუძლებელი, — მოუთმენლად თქვა ტომიმ, — დიკმა ხომ იცის, რომ თქვენ შორის გათავდა ყველაფერი, თვითონ დაანგრია ყველაფერი, ეს ცხადია და რაღას უნდა ელოდოს შენგან?

— არ ვიცი. არ ვიცი, მე ჯერ... — კინალამ უთხრა, ჯერ დიკს

კვითხაო, მაგრამ დროზე შეიკავა თავი და ასე დაამთავრა, — ხვალ დაგირეკავ და მოგწერ.

სახლს გარს უვლიდა, კმაყოფილი თავისი თავით, რომ ასე მოიქცა. იცოდა, რაც დააშვა და ეს ანიჭებდა კმაყოფილებას; ჯობია ასე, დამწვევდუღულ გარეულ ფრინველზე მონადირე მაინც აღარ იქნება ამის მერე. გუშინდელი დღე ახსენებდა თავს, ბევრი რამ თვალწინ წარმოუდგა, ეს დეტალები მქსიერებიდან საუკეთესო, იმ ადრეულ წუთებს დევნიდნენ, როცა დიკი უყვარდა და ახლა გულგრილადაც კი უყურებდა ამ სიყვარულს, ეჩვენებოდა, რომ თავიდანვე ეს უფრო სენტიმენტალური შერევა იყო. ცვალებად ქალურ მქსიერებას ძლივს ახსოვდა ის ბედნიერება, ქორწინებამდე ის და დიკი ერთმანეთისა რომ გახდნენ ფარულად, და თითქმის ერთ თვეს სამყაროს ხან ერთ შესახვევში იმალებოდნენ და ხან რა იღუმდლ სხვა ადგილას... წუხელ დამეს კი ტომის ასევე ატყუებდა, ეფიცებოდა, რომ არასოდეს ჰქონია ასე წამლუკავი, ასეთი სრული ღამე...

...მერე კი, სინანულმა ამ ღალატის გამო, თავისდა საამებლად ასე იოლად ათი წელიწადი რომ წაშალა ცხოვრებისა, ამ სინანულმა მოატრიალა ახლა დიკი...

უხმაუროდ მიუახლოვდა, დაინახა, დიკი კლდის ძირას, კოტეჯის უკან სკამზე იჯდა და ნიკოლის მისვლა არ გაუგია. ერთხანს იდგა და ასე, ჩუმად უყურებდა მას. დიკი ფიქრში წასულიყო, მხოლოდ თავის სამყაროში ჩაძირულიყო და სახეზე ოდნავი ცვლილებითაც, ხან წარბებს რომ ასწევდა ზევით ან შეიჭმუხნებოდა, თვლებს ხან ლამის ხუჭავდა და მერე ახელდა, პირს ხან კუმავდა ან ოხრავდა, ხელების შფოთიანი მოძრაობით, ნიკოლი ხვდებოდა — ახლა იგი მთელი თავისი ცხოვრების ყველა ფაზას ზომავდა და აკვირდებოდა, ყველა ფაზას მხოლოდ თავისი ცხოვრებისა, ცალკე — ნიკოლის ცხოვრებისგან. ერთხელაც, მუშტები მომუჭა და წინ გადაიხარა, ერთხელაც ტანჯვა და სასოწარკვეთა გამოქნა და როცა გადაუარა, კვალი დააჩნდა სახეზე. თითქმის პირველად თავის სიცოცხლეში, ნიკოლს შეეცოდა იგი — მათ, ვისაც სულიერი დაავადება გადაუტანიათ, ძნელად რომ შეეცოდოთ კარგად მყოფი და თუძცა ნიკოლი ხშირად ამბობდა, რომ მხოლოდ დიკმა დააბრუნა ამ სამყაროში, მაინც ისე ფიქრს მიეჩვია, თითქოს უღვევი ძალა ჰქონდა დიკს და არ

იცოდა, რა იყო დაღლა. დააფიქვდა, რაც მის გამო გადაიტანა დიკმა, ისევე, როგორც აღარ ახსოვდა ის, რაც თვითონ გადაიტანა. იცოდა დიკმა, რომ მისი უფლება და მისი ძალაც უკვე დასრულდა! უნდოდა კი დიკს, რომ ასე ყოფილიყო? ამაზე არ ფიქრობდა, მხოლოდ ენანებოდა, როგორც ხანდახან — ეიბი და ეიბის ისე უღირსი ზვედრი, ბავშვებისა და მოხუცების უმწეობა რომ ენანებათ, მხოლოდ ისე ენანებოდა ახლა დიკი.

ახლო მივიდა, მხრებზე შემოხვია ხელები, საფეთქელი საფეთქელზე მიადო და უთხრა:

— არ გინდა ასე, სვედიანი ხარ.

დიკმა ცივად შეხედა.

— არ შემიხო!

ნიკოლი შეცბა, დაინია.

— მაპატიე, — დაბნეულად უთხრა დიკმა, — სწორედ შენზე ვფიქრობდი, იმაზე, თუ რას ვფიქრობდი შენზე...

— შეგიძლია შენი წიგნები შეავსო ამით.

— მე მგონია კარგი იქნება, გარდა ჩამოთვლილი ფსიქოზებისა და ნევროზებისა...

— მე აქ საჩხუბრად არ მოვსულვარ.

— მაშინ, რისთვის მოხვედი, ნიკოლ? შენთვის მე უკვე ველარაფერს გავაკეთებ. ახლა იმასლა ვცდილობ მხოლოდ, ჩემი თავი გადავარჩინო.

— რომ ჩემგან არაფერი გადაგედოს?

— ჩემი პროფესია ხანდახან საეჭვო ხალხსაც შემყრის ხოლმე. აღშფოთებისა და ბრაზისგან ნიკოლი ატირდა.

— ლაჩარი ხარ! ცხოვრებაში ხელი მოგეცარა, შენ ხარ დამნაშავე და გინდა, მე დამაბრლო.

დიკმა არ უპასუხა, მაგრამ ნიკოლმა უკვე იგრძნო მისი გონების წინანდელი, ხანდახან უნებლიე, მაგრამ ყოველთვის სიმართლის რთულ სუბსტრატზე¹ დაყრდნობილი ჰიპნოზური ზემოქმედება, რისი გარღვევის ან გამტკრევის ძალაც ნიკოლს არ შესწევდა, და ისევ ბრძოლაში ჩაება, იბრძოდა თავისი პატარა, მაგრამ მშვენიერი თვალებით და მოხეიმის უებრო სიამაყითა და ქედმაღლობით.

¹ სუბსტრატი (ლათ.) — აქ: რაიმე მოვლენათა საერთო საფუძველი.

იბრძოდა სხვა მამაკაცთან სიახლოვის სიახლით, და წყენით, რაც კი წლების განმავლობაში დაუგუბდა; იბრძოდა თავისი ფულით და იმით, რომ მხარში თავისი და ედგა, ვისაც იმთავითვე არ უყვარდა დიკი; იმის ფიქრით, რომ ახალი მტრები გაიჩინა მწარე ენით ბოლო ხანს დიკმა, და იმით, რომ ახლა ვერაგულად დასცინოდა დიკს ძველი ლხენისა და ქეიფის გამო, თავის სილამაზესა და სიჯანსაღეს უპირისპირებდა დიკის ფიზიკური ძალის დაცემას, თავის უპრინციპობას — მის ზნეობრივ პრინციპებს, თავისი სისუსტეც კი გამოიყენა ამ ბრძოლისთვის — მამაცურად და გაბედულად იბრძოდა და იყენებდა ძველ ქილებსა და სურებს, ქაშანურს, მონანიებული ცოდვებისა და შეცდომების, საქციელის ახლა უკვე გამოუსადეგარ საჭურჭლეს და უცებ, ორ წუთში მოიპოვა გამარჯვება. გამართლა საკუთარი თავი, არც სიცრუისთვის მიუძმართავს და არც სხვა რაიმე ხერხისთვის, საბოლოოდ გადაჭრა თოკი. მერე, როცა ტირილითაც გული იჯერა, შეტრიალდა და ფეხარეული, მაგრამ მსუბუქი, სახლისკენ წავიდა ნელა. ბოლოს და ბოლოს, უკვე თავისი იყო ეს სახლი.

დიკმა მანამდე შეიცადა, სანამ ნიკოლი თვალს მიეფარა. მერე წინ გადაიხარა და პარაპეტს დაადო თავი. პაციენტი განიკურნა. დოქტორი დაიფერი თავისუფალი იყო ახლა.

X

ღამის ორ საათზე ნიკოლი ტელეფონის ხმამ გამოაღვიძა და გაიგონა, რომ დიკმა უპასუხა იმ ოთახიდან, სატანჯველის სარეცელს რომ ეძახდნენ დაივერები; იქ იწვა დიკი.

— დიახ, დიახ... ვის ველაპარაკები?... დიახ... — გაკვირვებისგან დიკს მაშინვე გაუკრთა ძილი, — მაგრამ შეიძლება, რომ ერთ-ერთ ლედის ველაპარაკო, ბატონო ოფიცერო? ორივე ლედი მაღალი წრიდანაა, წარჩინებული ოჯახებიდან, ასე რომ, შეიძლება ამას მეტად სერიოზული პოლიტიკური გართულებები მოჰყვეს... დიახ, ფაქტია, დამიჯერეთ... მე გითხარით და თვითონ ნახათ...

დიკი ადგა, ცდილობდა კარგად გაეანალიზებინა ვითარება იმის მიხედვით, რაც ტელეფონში უთხრეს, მაგრამ უკვე იცოდა, რომ თა-

ვის თავზე აიღებდა საქმის მოგვარებას. აღრინდელი საბედისწერო ხიბლი და ძალა შეირხა მასში, თითქოს ეძახდა, გამომიყენეო. ახლა წვა და ყველაფერს თავის ადგილს მიუჩენს, გაუგებრობას ააცილებს თავიდან ყველას, გაუგებრობას, რასთანაც თვითონ, კაცმა რომ თქვას, რა საქმე აქვს, და ამას მხოლოდ ძველი ჩვევა ჩაადენინებს — რომ ჰყვარებოდათ, ეს ჩვევა შეიძლება იმ წუთებიდან გაუჩინდა, როცა იგრძნო, რომ თვითონ იყო დაშლილი კლანის უკანასკნელი იმედი. მაშინაც, ლამის ასეთივე გარემოებაში, ციურიხის ტბაზე, ღომლერის კლინიკაში შეიცნო თავისი ძალა და აირჩია; ოფელია ამოირჩია, ტკბილი შხამი ამოირჩია და შესვა იგი. ყოველთვის, ყველაზე მეტად ის უნდოდა, გამბედავი და კეთილი ყოფილიყო. ამაზე მეტად კი ის უნდოდა, ჰყვარებოდათ. ასე იყო და ასეც იქნება, გაიფიქრა, როცა ყურმილს დებდა და ჟღარუნი გაისმა. ტელეფონი ძველმოდური იყო.

კარგა ხნის სიჩუმის მერე ნიკოლმა გამოსძახა, — რა მოხდა, ვინ დარეკა?

დიკი უკვე იცვამდა.

— პოლიციის უფროსმა ანტიბიდან. იქ მერი ნორთი და ის სიბლი-ბირსი დაუკავებიათ. რაღაც სერიოზული ამბავია, მაგრამ არ მითხრა, მხოლოდ ერთსა და იმავეს გაიძახოდა, მსხვერპლი არ არის, არც ავარიაა, მაგრამ გადამიკრა, რომ სხვა ყველაფერიო.

— მაგრამ შენ რა შუაში ხარ, რად დაგირეკეს? არ მესმის.

— მოითხოვენ, რომ თავდებით გაუშვან და თავდებად კი მხოლოდ ის პირი შეიძლება დაუდგეს, ვისაც ზღვისპირა ალპებში საკუთრება აქვს.

— თავხედობაა!

— არაფერია, წავალ. სასტუმროში შევივლი მაინც, და გოსსაც გავიყოლებ...

დიკის წასვლის მერე ნიკოლი დიდხანს ტრიალებდა საწოლში, ვერ მიმხვდარიყო, რა უნდა ჩაედინა იმ ორ ლედის: ბოლოს ჩაეძინა. როცა ოთხი საათისთვის დიკი დაბრუნდა, მაშინვე შემკრთალი წამოხტა და, — რაო? — ისე თქვა, გეგონება სიზმარში ნახა ვიღაცა და იმას ჰკითხაო.

— სიგიჟეა და მეტი არაფერი, — დიკი საწოლზე, ნიკოლის ფე-

ხებთან ჩამოჯდა და უამბო. მოხუც გოსს კარგა მაგარი ელზასური ძილით ეძინა და ძლივს გაადვიდა, გააგებინა, რაც უნდოდა, საღაროდან მთელი ფული ამოაღებინა და ორივენი პოლიციის უბანში წავიდნენ.

— სულაც არ მინდა იმ ინგლისელი ქალისთვის რამე გავაკეთო, — ბუნღუნებდა გოსი.

მერი ნორთი და ლედი კეროლაინი, ორივე ფრანგი მეზღვაურის სამოსში, და გაწამებულ-მოქანცულები, ორი მკრთალად განათებული კამერის გარეთ ისხდნენ სკამზე. ლედი კეროლაინი — შეურაცხყოფილი ღირსებით იმ ბრიტანელია, ვინც ელის, რომ ხმელთაშუა ზღვის მთელი ფლოტი დაიძვრება მის საშველად. მერი მინგეტი პანიკას მოეცვა, ძალიან იყო დაბნეული. დიკი რომ დაინახა, მაშინვე თითქმის მუცელზე მიფარდა, გეგონება, ყველაზე უკეთ ახლა ეს ადგილი უშველიდა, და ხვეწნასა და მუდარას მოჰყვა, როგორმე ყველაფერი მოაგვარეო. ამასობაში პოლიციის უფროსი საქმის ვითარებას აცნობდა გოსს, რომელიც უხალისოდ ისმენდა ყველა სიტყვას და არ იცოდა, რა უფრო გამოეხატა — ის, რომ სათანადოდ აფასებდა ოფიცრის თხრობის ნიჭსა და უნარს თუ ის, რომ ძალიან უნდოდა დაენახებინა, იმდენი ხანი კი ვიმსახურო, აღარაფერი გამაკვირვებსო, — ეს უბრალოდ, ხუმრობა იყო, გიჟობა, — აგდებით ჩაილაპარაკა ლედი კეროლაინმა, — ვითომ მეზღვაურები ვიყავით და ნაპირზე გადასვლის ნებართვა გვქონდა, ორმა სულელმა გოგომაც დაიჯერა, პატარა სასტუმროში თან წამოგვეყვინენ, მერე შეეშინდათ და საშინელი სცენა გამართეს.

დიკი უსმენდა, ქვის იატაკს ჩასცქეროდა და მხოლოდ ხანდახან უქნევდა თავს იმ მღვდელივით, საადსარებოდ რომ მისულან მასთან; ძლივს იკავებდა სიცილს, მაგრამ ძალაუნებურ სურვილსაც გრძნობდა, კარგა მაგრად გაეჯობხათ და ერთი ორი კვირა მარტო წყალსა და პურზე დაესვათ ეს შარიანები; თანაც, ლედი კეროლაინი? აქაოდა, რა მოხდა, ისეთი რა იყო, და თუ რამე იყო, ისიც პროვანსელი შტერი გოგოების სიმზდალისა და პოლიციის გონებაშეზღუდულობის ბრალიაო, უხერხულობაში აგდებდა; კარგა ხანია იმ დასკვნამდე მივიდა დიკი, რომ ინგლისელთა ერთი კატეგორია ანტიისოციალურობის ისეთი ექსტრაქტივითაა გამოკვებილი, რომ

ნიუ-იორკის ყველა მახინჯი მხარე ამასთან, ბევრი ნაყინის ჭამისგან ავად გამხდარ ბავშვს ჰგავს მხოლოდ.

— სანამ ჰოსეინი გაიგებს, მანამდე უნდა დავაღწიო თავი ამ ადგილს, — ტირილდა მერი. — დიკ, თქვენ შეგიძლიათ ყველაფერი მოაკვაროთ, თქვენ ხომ ყოველთვის შეგეძლოთ ხოლმე. უთხარით, რომ დავტოვებთ აქაურობას, უთხარით, რომ გადავიხდით, რამდენსაც გვთხოვენ.

— მე არ გადავიხდი, — ქედმაღლურად თქვა ლედი კეროლიანმა, — ერთ მილინგსაც კი. მაგრამ იმაზე კი ვიზრუნებ, რომ რაც შეიძლება მალე მიაღწიოს ამ ამბავმა საკონსულომდე. იმასაც ვნახავ, რას ეტყვიან იქ.

— არა, არა! — წამოიძახა მერიმ, — აქედან უნდა გავიღეთ, ამაღამვე.

— ვნახავ, ვეცდები მოველაპარაკო, — თქვა დიკმა და დაუმატა, — მაგრამ, ცხადია, უფულოდ არაფერი გამოვა, — ისე უყურებდა, თითქოს მართლა მიამიტები და უმანკოები არიანო, რასაც თავისთვის არამც და არამც არ ფიქრობდა, თავი გადაიქნია, — არ გინდა ამისთანა სიგიჟე მოიფიქრო?!

ლედი კეროლიანმა მხიარულად გაიღიმა.

— თქვენ გადარეულების ექიმი ხართ, ასე არ არის? ესე იგი, შეგიძლიათ შეველა, გოსი კი, გოსს კიდევაც ვვალემა.

დიკი გოსთან ერთად განზე გადგა, რომ გაეგო, რას ლაპარაკობდა პოლიციის ჩინოსანი. საქმე უფრო სერიოზული ჩანდა, ვიდრე ეგონათ. ერთ-ერთი პროვანსელი ქალიშვილი, მათ რომ წაჰყვა, კარგი ოჯახიდან იყო და ოჯახში აღშფოთდნენ ან ისე იჭერდნენ თავს, ვითომ აღშფოთდნენ. მათთან რაღაც შეთანხმება იყო საჭირო. მეორე კი პორტის ერთ-ერთი გოგო იყო და აქ შედარებით იოლადაც მოგვარდებოდა ყველაფერი, მაგრამ საქმე თუ სასამართლომდე მივიდოდა, მაშინ, საფრანგეთის კანონების მიხედვით, ორივეს ციხე არ ასცდებოდა, ანდა, უკეთეს შემთხვევაში, გააძევებდნენ. მდგომარეობა უფრო იმითაც რთულდებოდა, რომ აქაურები სხვადასხვაგვარად უყურებდნენ უცხოელებს. ერთნი ხეირში იყვნენ იმათგან, სხვები კი გაბეზრებულები ჩანდნენ და ფასების თანდათან ზრდასაც სწორედ მათ აბრალებდნენ. გოსმა აწონ-დაწონა ყველაფერი და თავისი მო-

საზრება დიკს გაუზიარა. დიკი პოლიციის უფროსთან მოლაპარაკებას შეუდგა.

— თქვენ ალბათ იცით, რომ საფრანგეთის მთავრობას ამერიკელი ტურისტების მიზიდვა უნდა, იმდენად, რომ ამ ზაფხულს პარიზში სპეციალური ბრძანებაც კი გამოიცა, რომლის მიხედვით ამერიკელთა დაპატიმრება, თუ ძალზე სერიოზული შემთხვევა არ არის, აკრძალულია.

— ეს საკმაოდ სერიოზული შემთხვევაა, ღმერთო ჩემო.

— მაგრამ, ნება მომეცით გკითხოთ, თქვენ ნახეთ მათი დოკუმენტები?

— არ ჰქონდათ დოკუმენტები. არაფერი, ორასი ფრანკისა და რამდენიმე ბეჭდის გარდა. ფესსაცმლის ზონრებიც კი არ გააჩნდათ, რომ თავის ჩამოსრჩობა შესძლებოდათ!

რაკი საქმეში დოკუმენტები არ ერია, დიკმა ახლა მშვიდად განაგრძო.

— იტალიელმა გრაფინიამ ამერიკის შეერთებული შტატების მოქალაქეობა შეინარჩუნა. იგი შვილიშვილია, — დიკი დინჯად, სერიოზული სახით აბამდა ტყუილს ტყუილზე, — ჯონ დ. როკფელერ მელონისა, ალბათ გაგიგიათ ეს სახელი?

— რა თქმა უნდა, ღმერთო ჩემო, ვინ გგონივართ?

— გარდა ამისა, იგი დისწულია ლორდ ჰენრი ფორდისა და, ამგვარად, საქმე აქვს „რენოსა“ და „სიტროენის“ კომპანიებთან, — იფიქრა, დროა გაეჩერდეო, მაგრამ ნახა, რომ მისმა ხმამ და ამ სიტყვებმა დიდი ეფექტი მოახდინა და დაუმატა, — გინდა ეგ დაგიჭერიათ და გინდა ინგლისში სამეფო გვარის პერსონა, ეს ხომ იცით, რას გამოიწვევს, შეიძლება ომიც კი ატყდეს!

— მაგრამ ინგლისელ ქალზე რაღაც იტყვიით?

— ახლავე მოგახსენებთ! ეს ინგლისელი ქალი უელსის პრინცის ძმის, პერცოგ ბაკინგემის დანიშნულია.

— ჩინებული საცოლვე კი ჰყოლია.

— და ახლა მზად ვართ გადავიხადოთ, — დიკმა სწრაფად იანგარიშა, — ათას-ათასი ფრანკი ორივე ქალიშვილისთვის და ათასი ფრანკი იმ „წესიერი“ ქალიშვილის მამას. გარდა ამისა, კიდევ ორი ათასი თქვენი ხარჯებისთვის, როგორც საჭიროდ მიიჩნევთ, ისე გა-

მოიყენებთ, თქვენი საქმეა, — დიკმა მხრები აიჩეჩა, — პოლიციელებისთვის, ესენი რომ დააპატიმრეს, სასტუმროს მეპატრონისთვის და ასე შემდეგ. მე ახლა გადმოგცემთ ხუთი ათას ფრანკს, რომ დაუყოვნებლივ ჩაუშვათ საქმეში და ალბათ თავდებით გაუშვებთ მათ. ხვალ კი, როგორც კი ჯარიმის თანხა გაირკვევა, ასე ვთქვათ, წესრიგის დარღვევის გამო, შიკრიკის მეშვეობით შევიტანთ მას მომრიგებელ მოსამართლესთან.

სანამ ოფიცერი რამეს იტყოდა, დიკი უკვე მიხვდა, რომ საქმე მოგვარდა.

— რამდენადაც უდოკუმენტებოდ არიან, ისინი მე რეგისტრაციაში არ გამიტარებია. მომეცით ფული და ვნახავ, რის გაკეთება შეიძლება, — მცირეოდენი ყოყმანის შემდეგ საქმიანად განმარტა პოლიციის ჩინოსანმა.

ერთი საათის მერე დიკმა და მესიე გოსმა ქალები მანქანით მიიყვანეს სასტუმრო „მაჟესტიკთან“, სადაც ლედი კეროლაინის „ლანდო“ იდგა და მძღოლს საჭესთან ეძინა.

— არ დაგავიწყდეთ, რომ მესიე გოსს ას-ასი დოლარი უნდა გადაუხადოთ, — თქვა დიკმა.

— რა თქმა უნდა, — მაშინვე დაეთანხმა მერი, — ხვალვე გამოუვგზავნი ჩეკს და კიდევ რაღაცას მიეუმატებ.

— მე არა! — ყველა გაშტერდა და ლედი კეროლაინისკენ შეტრიალდნენ. დაბნეულობას უკვე გაეწლო და სამართლიან მრისხანებას მოეცვა, — ეს ყველაფერი აღმაშფოთებელია. მე თქვენთვის არ მითხოვია ასი დოლარი მიგეცათ იმ ხალხისთვის.

ჩათქვირებული გოსი ავტომობილის კართან იდგა, უცებ წამოჭარხლდა და თვალები აენთო.

— თქვენ არ გინდათ გადამიხადოთ?

— გადაიხდის, რა თქმა უნდა, — თქვა დიკმა.

მაგრამ ამ მთვარიან ღამეს გოსს ერთბაშად გაახსენდა, რაც კი ლონდონში ბიჭობისას წყენა და ლანძღვა აეტანა და მუქარით გაიწია ლედი კეროლაინისკენ.

ჯერ სალანძღავი სიტყვების კორიანტელით გაუმასპინძლდა. რაც გაეგონა და იცოდა მასზე, ყველაფერი მიახალა, მაგრამ ლედი კეროლაინმა გაყინული ღიმილით შეაქცია ზურგი. მაშინ კი გოსმა

მკვირცხლად გადადგა ნაბიჯი მისკენ. მოულოდნელობისგან ლედი კეროლანმა ხელები გაშალა, თოფნაკრავივით წინ გადაქანდა და მებღვაურის სამოსით ტროტუარზე გაიშხლართა.

დიკის ხმა შეერია ლედი კეროლანის გაცოფებულ ყვირილს, — მერი, გააჩუმე! თორემ ათი წუთიც და ხომ იცით, სადაც ამოყოფთ თავს, ორივეს ბორკილი არ აგცდებათ!

გზად, სასტუმროსკენ, ბებერ გოსს კრინტი არ დაუძრავს, მხოლოდ მაშინ, როცა ჟუან-ლე-პენის კაზინოს გასცდნენ, საიდანაც ისევ ისმოდა ჯახის ქვითინი, გოსმა ამოიოხრა და დაიჩივლა:

— ამისთანა ქალებს არ შეეხვედრივარ ცხოვრებაში, ბევრ ცნობილ კურტიზანს ვიცნობდი და ბევრ მათგანს პატივსაც ვცემდი, მაგრამ ასეთები დღემდე არ მინახავს.

XI

დიკს და ნიკოლს ჩვევად ჰქონდათ ერთად წასვლა პარიკმახერთან, თმის შესასწორებლად და დასაბანად. გვერდიგვერდ ოთახებში ისხდნენ ხოლმე. ნიკოლს მოსწონდა, იქითა მხრიდან რომ ესმოდა მაკრატლების ღრჭილი და ხურდის გადათვლა, გაუთავებელი წამოძახილები — *Voila, Pardon!* — და დიკის დაბრუნების მეორე დღესაც წავიდნენ სალონში.

სასტუმრო „კარლტონის“ ფანჯრების წინ, თუმცა რა ფანჯრები, გვერდება სარდაფის კარიბო, მანქანამ ჩაიარა. მანქანაში ტომი ბარბანი იჯდა, ჩაფიქრებული და დარდიანი ჩანდა, მაგრამ მოჰკრა თუ არა თვალი ნიკოლს, ღრუბელგადაყრილს, სახე გაუნათდა. ნიკოლმაც უმაღ შეამჩნია ეს წამიერი ცვლილება და აფორიაქდა. მოუნდა, ახლა ისიც მჯდარიყო იმ მანქანაში და ტომისთან ერთად წასულიყო. მთელ საათს პარიკმახერთან ყოფნა ერთ იმ გულისგადამღევე მოლოდინად ეჩვენებოდა, მის ცხოვრებას რომ შეადგენდა და ციხეში ჯდომასაც კი ჰკავდა. პარიკმახერ ქალს თეთრი ხალათი ეცვა, გამლღვალი პომადისა და ოდეკოლონის სუნი ასდიოდა და მედიცინის დებს ახსენებდა.

მეორე ოთახში წინსაფარაკრულ დიკს სახეზე საპნის ქაფი ესვა და თვლემდა. ნიკოლი სარკეში იყურებოდა, სარკეში მამაკაცებისა

და ქალების ოთახებშია გასასვლელი ჩანდა და უცებ, ლამის წამოხტა ადგილიდან, დაინახა, რომ ტომი ბარბანი შემოვიდა და მაშინვე მამაკაცების სალონისკენ გაქანდა. მღელვარებისა და სიხარულისგან წამოწითლდა, მიხვდა, მკვეთრი და გულახდილი ლაპარაკი რომ ექნებოდათ.

უკვე ესმოდა მათი საუბრის ფრაგმენტები.

— ჰელოუ, თქვენთან ლაპარაკი მინდა.

— ...სერიოზული?

— სერიოზული?

— ...ძალიან კარგი, თანახმა ვარ.

წუთის მერე დიკი ნიკოლთან მივიდა, სახელდახელოდ ჩამობანილ სახეს გაჯავრებული იწმენდდა პირსახოცით.

— შენს მეგობარს რაღაც ცეცხლი წაეკიდა, ლაპარაკი ისურვა ორივესთან და დავთანხმდი. მინდა, რომ ჩქარა მორჩეს, წავიდეთ!

— მაგრამ თმა ჯერ არ შემიჭრია.

— არაფერია, მერე შეიჭრი, წავიდეთ!

რას იზამდა, გაცეცხლ პარიკმახერს ნიკოლმა პირსახოცების შემოხსნა სთხოვა. გრძნობდა, რა მორთული და მოკაზმულიც იყო ახლა. დიკს სასტუმროდან გაჰყვა. ტომი გარეთ იცდიდა და მისი ხელისკენ დაიხარა.

— კაფე „იუნიონში“ წავიდეთ, — თქვა დიკმა.

— სულერთია, სად იქნება, სადაც არაუინ შეგვიშლის ხელს, — მიუგო ტომიმ.

ხეების კამაროვანში, ზაფხულის ჩრდილში დასხდნენ და დიკმა იკითხა:

— ნიკოლ, დალევ რამეს?

— მხოლოდ ლიმონის წვენს.

— მე ერთ კათხა ლუდს, — თქვა ტომიმ.

— „ბლექ-ენდ-უაიტი“, სიფონით, — თქვა დიკმა.

— „ბლექ-ენდ-უაიტი“ არა გვაქვს. არის მხოლოდ „ჯონი უოკერი“.

— კარგი, მომიტანეთ.

ხმას არ იღებს, ჩერდება —

მაგრამ არაფერია,

ველარ დამიჯერია,
ესეც სიზმრისფერია...

— თქვენს ცოლს არ უყვარხართ, — უცებ თქვა ტომიმ, — მას მე ვუყვარვარ.

ერთმანეთს შებედეს, ორივეს ერთიანად წაშლილი, არაფრის-მთქმელი გამომეტყველება აღბეჭდოდა სახეზე. ასეთ სიტუაციაში ლამის შეუძლებელია ორი მამაკაცის ნორმალური ურთიერთობა.

— ერთი წუთით, — თქვა დიკმა და ოფიციალტს უხმო, — მომიტანეთ ჯინი და სიფონი.

— კარგი, მესიე.

— განაგრძეთ, ტომი, გისმენთ.

— ჩემთვის სასესებით ცხადია, რომ ნიკოლთან თქვენი ქორწინება ვერ გაგრძელდება. აღარ სჭირდებით. ხუთი წელი ველოდი, რომ ეს მომხდარიყო.

— რას იტყვის ნიკოლი?

ორივემ ნიკოლს შეხედა ახლა.

— ტომის ძალიან შევეთვისე, დიკ.

დიკმა უსიტყვოდ დაუქნია თავი.

— შენ მე უკვე აღარ გიყვარვარ, — განაგრძო ნიკოლმა, — ჩვევალა დარჩა. როზმერის მერე უკვე ისე არ იყო ხოლმე, როგორც წინათ.

მაგრამ ტომის საქმის ასე შეტრიალება ხელს არ აძლევდა და მაშინვე ჩაერია:

— თქვენ ვერ უგებთ ნიკოლს, იმის გამო, რომ ოდესღაც ავად იყო, მთელი ცხოვრება ისე ექცევით, როგორც პაციენტს.

უცებ ვიდაც აბეზარმა ამერიკელმა შეაწყვეტინა საუბარი. ყველას ახალ „ჰერალდსა“ და „ნიუ-იორკ ტაიმსს“ სთავაზობდა.

— აიღეთ, ძმებო, აქ ყველაფერია. დიდი ხანია აქ ხართ?

— თავი დაგვანებეთ! წადით აქედან! — დაუყვირა ტომიმ და დიკისკენ მიტრიალებულმა განაგრძო, — ვერც ერთი ქალი ვერ აიტანდა ასე...

— ძმებო! — ისევ შეაწყვეტინა იმ ამერიკელმა, — თქვენი აზრით, ფუჭად ვკარგავ დროს, იყოს ასე! სამაგიეროდ, სხვები არ კარგავენ! — საფულიდან რაღაც დააძრო, დიკს თითქოს ეცნო, კარიკატურა,

გაყვიტლებული გაზეთიდან: ამერიკელები დოკზე ნაკადად გადმოდი-
ოდნენ საფრანგეთში, თავიანთი ოქროს ტომრებით, — თქვენ გგო-
ნიათ, მე ჩემსას ვერ დავითრევე? ამასაც ვნახავთ, ნიციდან ტურ დე
ფრანსის ველორბოლისთვის საგანგებოდ ჩამოვედი.

როცა ტომიმ გაცოფებულმა დაუყვირა და გააგლო იგი, მხოლოდ
მაშინ გაახსენდა დიკს, სად ენახა.

ის კაცი იყო, ხუთი წლის წინათ, პარიზში რუ დესენტ ანჟზე რომ
გადაეყარა.

— აქ როდის იქნება ტურ დე ფრანსი? — მიაძახა დიკმა.

— წუთი წუთზე, ძმაო.

ბოლოს, როგორც იქნა, გაეცალა მათ, მხიარულად დაუქნია ხე-
ლი და ტომი ისევ დიკს მიუბრუნდა.

— Elle doit avoir plus moi qu'avec vous.¹

— ინგლისურად ილაპარაკეთ! რა არის — doit avoir?

— Doit avoir? — ჩემთან უფრო ბედნიერი იქნება იგი.

— ჰო, სიახლის ხიბლი! მაგრამ მე და ნიკოლი ბედნიერებიც ვი-
ყავით, ტომი.

— ოჯახური ბედნიერება, — აგდებით ჩაიციანა ტომიმ.

— თქვენ და ნიკოლი თუ დაქორწინდებით, ოჯახური ბედნიერება
არ იქნება? — ქუჩიდან ხმაური მოისმა და დიკმა ველარ გააგრძელა;
ხმაური თანდათან მატულობდა, იქაურობას ავსებდა უკვე. ბორდი-
ურზე ხალხი ბრბოდ იდგა და მოცლილები საიდანღაც ემატებოდ-
ნენ.

პატარა ბიჭები, სპრინტერები ველოსიპედებით მოდიოდნენ,
ქუჩებში მოსრიალებდნენ საგანგებოდ მორთული, ვიმპლებიანი
ახალგაზრდებით სავსე ავტომობილები, ბუკ-საყვირის ხმა ისმო-
და და ველორბენის მოახლოებას აუწყებდა ხალხს, რესტორნების
კარს უწინსაფრო მზარეულები აწყდებოდნენ, მოსახვევში წითელ-
ჯემპრიანი პირველი მრბოლელი გამოჩნდა, გულდაჯერებით მო-
დიოდა ველოსიპედით და არეულ-დარეულ, გამამხნეველ შეძახი-
ლებსა და ღრიანცელში მოჰყავდა იგი. დაფიონიდან მას კიდევ სამი
მრბოლელი მოჰყვებოდა. უკან მოდიოდნენ გახუნებულსამოსიანი

¹ Elle doit avoir plus moi qu'avec vous (ფრანგ.) — ჩემგან მეტი რამ უნდა მიიღოს,
ვიდრე იგი თქვენგან იღებდა.

ჯამბაზ-მრბოლელები, მტკერის ყვითელი ფენა დასდებოდათ ფეხებზე და დაღვრემილი, გაშტერებული სახეები და დაღლილი თვალები ჰქონდათ.

ტომი დიკის წინ დადგა და თქვა:

— ნიკოლი ალბათ გაყრას მოინდომებს, იმედია არ დააბრკოლებთ!

პირველ მრბოლელთა მერე ერთი ორმოცდაათი მაინც გამოჩნდა ორას იარღზე გაჭიმული; ზოგი მორცხვად იღიმებოდა, ზოგს ქანცგაწყვეტა ეტყობოდა, ბევრს კი მაინც სახეზე უფრო გულგრილობა და დაღლა ეხატა. პატარა ბიჭების ამალამაც გაიარა, მერე იმ რამდენიმე ჩამორჩენილმა, თავიდან რომ ფახიფუხით დაეწყოთ, სულ ბოლოს კი დიდმა მანქანამ, ის მრბოლელები რომ მოჰყავდა, ვინც ავარიაში დაშავდა, ანდა, ბოლომდე ვეღარ გაუძლო და მარცხი იკემა. თავიანთ მაგიდას დაუბრუნდნენ. ნიკოლს უნდოდა დიკს ჩაეგდო ინიციატივა ხელში, მაგრამ დიკი მშვიდად იჯდა. მისი ჯვრაც გაუპარსავი სახე ნიკოლის ჯვრაც შეუჭრულ თმას ეხამებოდა.

— შენ ხომ უკვე კარგა ხანია ბედნიერი აღარ ხარ ჩემთან! — დაიწყო ნიკოლმა, — მე რომ არა, შენ ისევ საქმეს მიხედავდი, უკეთესადაც, რაკი ჩემზე საწუხარი და საფიქრალი აღარ გექნებოდა.

ტომის მოუთმენლობა შეეტყო.

— რა საჭიროა ეს ლაპარაკი, ნიკოლს და მე ერთმანეთი გვიყვარს, და თავისთავად ეს ფაქტი ყველაფერს ამბობს.

— ესეც ასე, — თქვა დოქტორმა დაივერმა, — რაკი გაირკვა ყველაფერი, იქნებ ისევ პარიკმახერთან წავსულიყავით?

ტომის ჩხუბი უნდოდა:

— არის ზოგი რამ...

— ზოგ რამეზე მე და ნიკოლი მოვილაპარაკებთ, — თქვა დიკმა, — ნუ ღელავთ, შეიძლება ითქვას, მე თანახმა ვარ... ნიკოლი და მე გავუგებთ ერთმანეთს. სამკუთხა სჯა-ბაასს თუ ავირიდებთ, უსიამოვნების შანსიც უფრო მცირე იქნება.

ტომის არ შეეძლო არ ეღიარებინა, რომ დიკი მართალი იყო, მაგრამ მისი ბუნება მოითხოვდა, ბოლოს თვითონ ეთქვა სიტყვა.

— მინდა, გახსოვდეთ, რომ ამ წუთიდან, — თქვა მან, — მე ნი-

კოლის მფარველი ვარ და პასუხსაც მოგთხოვთ, თუ ჯერჯერობით ერთ ჭერქვეშ ყოფნას ნიკოლთან ერთად ოდნავ მაინც გამოიყენებთ.

დიკმა თავი დაუკრა და სასტუმრო „კარლტონის“ მხარეს წავიდა. ნიკოლის ფიქრიანი მზერა გაჰყვა თან.

— საკმაოდ კარგად ეჭირა თავი, — აღიარა ტომიმ, — ძვირფასო, სალამოს ხომ ერთად ვიქნებით?

— ასე მგონია.

მაშ ასე, მოსახდენი მოხდა და ტრაგედიაც თითქმის არ მომხდარა; ნიკოლი გრძნობდა, თითქოს გაუგეს, რაც განიზრახაო, და მიხვდა, რომ ქაფურის მალამოს ეპიზოდებიდან დიკი უკვე ელოდა ამას. და მაინც, ბედნიერს, უხაროდა, ღელავდა და ცოტა არ იყოს აზირებული სურვილი, რომ კარგი იქნებოდა, ყველაფერი დიკისთვის მოეყოლა, მალე გაუქრა. ოღონდ, თვალმოუმორებლად გაჰყურებდა დიკს მანამდე, სანამ წერტილად იქცეოდა და ზაფხულის ბრბოს სხვა წერტილებს შეერეოდა.

XII

რივიერიდან წასვლის მთელი წინა დღე დოქტორმა დაივერმა შვილებთან გაატარა. უკვე იმ ასაკში აღარ იყო, რომ კარგ რამეზე ეფიქრა ანდა ეოცნება და უნდოდა კარგად დახსომებოდა თავისი შვილები. ბავშვებს უთხრეს, რომ ზამთარს ლონდონში, დეიდასთან გაატარებდნენ, მერე კი ამერიკაში წავიდოდნენ და მამას ნახავდნენ. ფროილანინი მათთან დარჩებოდა და როგორც შეთანხმდნენ, დიკის უნებართვოდ არ დაითხოვდნენ.

უხაროდა, რომ ბევრი რამ მისცა თავის პატარა გოგონას, ბიჭისადმი კი გულდაჯერება ამ მხრივ აკლდა. ისედაც, არასოდეს იცოდა კარგად, რა უნდა მიეღოთ მისგან ამ დაუღეგარ, უმწეო და ჯერ ისევე მკერდზე მიკრულ პატარებს. მაგრამ, მშვიდობითო, როცა მათ უთხრა, უნდოდა აქწია ეს ორი მშვენიერი თავი, გულში ჩაეკრა, მერე საათებს გაეგლო და მაინც მათთან ყოფილიყო.

დიკი მოხუც მებაღეს, ვილა „დაიანაში“ ამ ექვსი წლის წინათ პირველად რომ დარგო ყვავილები, გადაეხვია; აკოცა პროვანსელ გოგოს, ბავშვების მოვლაში რომ ეხმარებოდა და თითქმის ათი წე-

ლი იყო მათთან, და ახლა მუხლებზე დავარდა და გულამოსკვნით ტიროდა, სანამ დიკმა ძალით არ წამოაყენა და სამასი ფრანკი არ აჩუქა. ნიკოლს ჯერ ისევ ეძინა, ასე დათქვეს. დიკმა მას ბარათი დაუტოვა, ერთიც — ბები უორენს, სარდინიიდან რომ დაბრუნდა და ახლა მათთან იმყოფებოდა. მერე მოზრდილი ბოთლიდან, ვიღაცამ დაივერებს რომ აჩუქა, ბრენდი დაისხა და გვარიანადაც გადაკრა.

მანქანაში ჩაჯდა, გადაწყვიტა, რომ ბარგს კანის ვაგზალში ჩააბარებდა და დაბრუნდებოდა, რომ საბოლოოდ შეეველო თვალი გოსის პლაჟისთვის.

იმ დღით, ნიკოლი და მისი და პლაჟზე რომ გავიდნენ, მზე ვარვარებდა უკვე. სიო არ იძვროდა. ბარში ოფიციანტები ყინულს ამატებდნენ; ამერიკელ ფოტოგრაფს პატარა ჩრდილი მოეძებნა, თავისი აპარატი დაედგა იქ და ქვის კიბეზე ფეხის ხმის გაგონებისთანავე მაღიმალ მაღლა იღებდა თავს. რიჟრაჟზე ჩაძინებულ მის მუშტრებს სასტუმროს დაბნელებულ ოთახებში ისევ ეძინათ.

კაბინიდან გასულმა ნიკოლმა უცებ დიკი დაინახა, პლაჟისთვის არ ეცვა და ზვეითკენ, დიდ ქვაზე იჯდა. ნიკოლმა სწრაფად დაიხია უკან, თავისი კარვის ჩრდილს შეეფარა. წუთის მერე ბებიც მოვიდა და უთხრა:

- დიკი ჯერ აქ არის.
- ჰო, დავინახე.
- მეგონა, ყოფოდა ტაქტი და ადრე წავიდოდა.
- ეს დიკის ადგილია, ასე თუ ისე, დიკმა აღმოაჩინა აქაურობა.

მოხუცი გოსი ყოველთვის ამბობს, რომ დიკის მაღლიერია ყველაფრისთვის.

ბებიმ მშვიდად შეხედა დას.

- ექვსი წელი დიკი კარგი ქმარი იყო ჩემთვის, — თქვა ნიკოლმა,
- ამ ხნის განმავლობაში ერთხელაც არ მოუყენებია ტკივილი და ყოველთვის ცდილობდა, დავეფარე ყოველგვარი ტკივილისგან.

ბების ქვედა ყბა ოდნავ წამოეწია, როცა თქვა:

- ამისთვისაც სწავლობდა იგი.

დები ცოტა ხანს გაჩუმდნენ; ნიკოლი დაღლილად ფიქრობდა

რადაცებზე, ბები ვარაუდობდა, ღირდა თუ არა გაჰყოლოდა მისი ხელისა და ფულის მთხოვნელ ახალ კანდიდატს, დიდგვაროვან ჰაბსბურგს, თუმცა მაინცდამაინც არ ფიქრობდა ამაზე ისე, როგორც უნდა ეფიქრა ამ დროს. ბების ყველა ამბავი უკვე ისე ძალიან ჰგავდა ერთმანეთს, რომ რაც წლები ემატებოდა და ჭკნებოდა, მხოლოდ გასახსენებლად და სალაპარაკოდ თუ სჭირდებოდა ეს სასიყვარულო თავგადასავლები და მისი ემოციებიც არსებითად ამისთვის იყო, სალაპარაკოდ.

— წავიდა? — ცოტა ხნის მერე იკითხა ნიკოლმა, — მგონი, მისი მატარებელი თორმეტზე გადის.

ბებიმ კაბინიდან გაიხედა.

— არა, ტერასაზე ავიდა და ვილაც ქალებს ელაპარაკება. მაგრამ აქ ხალხი უკვე იმდენია, ვერც კი შეგვაძინებს.

დიკმა ისინი შეაძინა, მაშინვე, თავიანთი საფრიდან რომ გამოვიდნენ და თვალს ადევნებდა, ვიდრე ისევ გაუჩინარდნენ. მერი მინგეტისთან ერთად იჯდა მაგიდასთან და ანისის არაყს სვამდა.

— იმ დამეს, საშველად და გადასარჩენად რომ მოხვედით, ისევ ისეთი, ძველებური დიკი იყავით, — ამბობდა მერი, — ოღონდ ბოლოს საშინლად მოექცით კეროლაინს. რატომ არ გინდათ ყოველთვის ისეთი კარგი იყოთ, ხომ შეგიძლიათ.

დიკს ახლა ფანტასტიკური ეჩვენებოდა მთელი ეს სიტუაცია, როცა მერი ნორთს შეეძლო მისთვის ექადაგა და დაემოდღერა.

— მეგობრებს ახლაც უყვარხართ, დიკ, მაგრამ როცა დალევთ, აუტანელ რადაცებს ეუბნებით ხალხს. მთელი ეს ზაფხული ისე მიდის, რომ სულ თქვენ გიცავთ და გექომპაგებით.

— დოქტორ ელიოტის ერთ-ერთი კლასიკური რემარკაა.

— არა, მართლა, სვამთ თუ არ სვამთ, ეს კი არ არის ვინმეს საქმე, — ცოტათი შეყოყმანდა, — ეიბიც კი, რამდენიც უნდა დაეღია, თქვენსავით გულის არ ატკენდა ხალხს.

— რა მოსაწყენია თქვენთან ყველასთან, — თქვა დიკმა.

— მაგრამ აქ მხოლოდ მე და თქვენა ვართ! — წამოიძახა მერიმ, — თუ რიგიანი ხალხი არ მოგწონთ, მიდით სხვებთან და ვნახოთ, როგორ მოგეწონებათ! ხალხს მხოლოდ ის სურს, რომ სიამოვნება

მიიღოს და თუ ჩაუშხამებთ, მაშინ გამოდის, თავს მასულდგმულე-ბელ წყაროს უშრობთ.

— მქონდა კი ასეთი წყარო? — იკითხა დიკმა.

მერი კარგ დროს ატარებდა ახლა და თვითონაც არ იცოდა ეს. დიკთან ერთად ხომ უფრო შიშის გამო დაჯდა. ისევ უარი უთხრა დალევას და თქვა, — გასაგებია, სადაც მარხია ძაღლის თავი. ეს არის შედავთი გაუწიო საკუთარ თავს შენივე სისუსტის გამო. ეიბის მერე ცხადია, ხვდებით, რასაც ვგრძნობ ასეთ რამეზე. იმის მერე, რაც ალკოჰოლმა ჩემ თვალწინ კარგი კაცი დალუპა...

საფეხურებზე თეატრალური ხალისით ჩამოირბინა ლედი კერო-ლაინ სიბლი-ბირსმა.

დიკი კარგ ხასიათზე დადგა. დროს გაუსწრო თითქოს და ისეთ განწყობაზე იყო, გემრიელი სადილის მერე რომ არიან ხოლმე, მაგრამ ჯერ ეს მხოლოდ მერისადმი თავაზიან, შესამჩნევად თავშეკავებულ ინტერესში ვლინდებოდა. მისი ბავშვივით სუფთა მზერა მერის თანაგრძნობას ითხოვდა და უკვე თანდათან ეპარებოდა ის, რასაც წინათაც გრძნობდა ხოლმე: შთაენერგა მისთვის, რომ მთელ ქვეყანაზე ერთი კაცი ისლა იყო და ეს ქალი კი ის ერთადერთი, ვინც ქვეყანას შემორჩა ბოლოს.

...მაშინ იგი იქით აღარ გაიხედავდა, იმ მამაკაცისა და ქალისკენ, მკაფიოდ რომ ისახებოდნენ შავ-თეთრად, ცის ფონზე ახლა...

— ერთ დროს ხომ მოგწონდით? — იკითხა მან.

— მოგწონდითო?! მე თქვენ მიყვარდით, ყველას უყვარდით. ყველა ქალი გამოგყვებოდათ, ოღონდაც კი თქვენ დაგეძახათ...

— ჩვენ შორის ყოველთვის რაღაც იყო.

მერი ხალისით წამოეგო ანკესზე.

— მართლა, დიკ?

— ყოველთვის! მეც ვიცოდი ყველა თქვენი საწუხარი და ვხედავდი, რა ვაჟკაცურად გეჭირათ თავი....

მაგრამ დიკს შიგნით უკვე ედებოდა ძველი სიცილი და მიხვდა, რომ ასე დიდხანს ვერ გაუძლებდა.

— მე ყოველთვის გუმანით ვგრძნობდი, რომ თქვენ ბევრი რამ იცოდით ჩემზე, — აღფრთოვანებით უთხრა მერიმ, — უფრო მეტი, ვიდრე ოდესმე იცოდა ვინმემ. იქნებ ამიტომ მეშინოდა თქვენი იმის მერე, რაც ერთმანეთთან ძველებურად აღარ ვიყავით.

დიკმა, თითქოს გამოუთქმელის თქმა უნდაო, თბილად და ალერსით შეხედა ქალს; მათი მზერა ერთმანეთს შეხვდა დაძაბულად, უცებ შეერთდა, შეერწყა, მაგრამ ის სიცილი ისე ხმამაღლა ისმოდა უკვე, სადაცაა მერიც გაიგონებდა... დიკმა სინათლე გამორთო და რივიერის მზეს დაუბრუნდნენ.

— უნდა წავიდე, — თქვა მან და წამოდგა. ოდნავ ირწეოდა; თითქოს თვალთ დაუბნელდა, თითქოს სისხლი უჩერდებოდა. მარჯვენა ხელი ასწია და მაღალი ტერასიდან მთელ პლაჟს პირჯვარი გადასწერა. აქეთ-იქით ქოლგებიდან გაკვირვებით ამოიხედეს.

— მივალ მასთან, — ნიკოლი მუხლზე წამოიწია.

— არა, არ მიხვალ, — ტომიმ ძალით დასვა ადგილზე, — მორჩა, გათავდა!

XIII

მეორედ გათხოვების მერე ნიკოლს მიწერ-მოწერა ჰქონდა დიკთან; საქმეებსა და ბავშვებზე სწერდა. ხშირად იტყოდა ხოლმე, — მიყვარდა დიკი და ვერ დაგივიწყებო, — რაზედაც ტომი მიუგებდა, — რაღა თქმა უნდა, არა, რად უნდა დაივიწყო?

დიკმა პრაქტიკა ბაფალოში დაიწყო, მაგრამ, ეტყობა საქმე არ გამოვიდა. ნიკოლმა ვერ გაარკვია რის გამო, ოღონდ, რამდენიმე თვის მერე გაიგო, რომ ნიუ-იორკის შტატის პატარა ქალაქ ბატავიაში გადავიდა და იქ ზოგად მედიცინაში ჰქონდა პრაქტიკა, მოგვიანებით კი შეიტყო, რომ ლოკპორტში იყო და იქაც იმავეს აკეთებდა. რაღაც შემთხვევის წყალობით დიკის ლოკპორტში ცხოვრებაზე მეტი ამბავიც ესმოდა ნიკოლს: რომ ბევრს დადიოდა ველოსიპედით, რომ ქალები აღმერთებდნენ და რომ მაგიდაზე დასტა-დასტად მუდამ ელაგა ქაღალდები, ამბობდნენ, რომ მედიცინაში საყურადღებო ტრაქტატზე მუშაობდა და სადაცაა დაასრულებდა. მას დახვეწილი მანერების კაცად თვლიდნენ და ერთხელ, მიტინგზე, შესანიშნავი სიტყვაც წარმოთქვა ნარკოტიკებზე; მაგრამ რაღაც ამბავში გაქვია ერთ ქალიშვილთან, ბაკალეადან, და ამას ისიც დაემატა, რომ ვიღაც პაციენტის გამო სასამართლომდე მივიდა საქმე; ასე რომ, დატოვა ლოკპორტი.

ამის მერე უკვე აღარ ითხოვდა, რომ ბავშვები გაეგზავნათ ამერიკაში და როცა ნიკოლმა მისწერა, ფული ხომ არ გჭირდებაო, არ უპასუხა. თავის უკანასკნელ წერილში იტყობინებოდა, რომ პრაქტიკა ჰქონდა ნიუ-იორკის შტატის ქალაქ ჟენევაში და ნიკოლს ისეთი შთაბეჭდილება შეექმნა, რომ იქ ვიღაცასთან ერთად იყო, ვინც მისი სახლის საქმეს უვლიდა. ნიკოლმა ატლასზე მოძებნა ჟენევა და გაიგო, რომ ეს თვალწარმტაცი პატარა ქალაქი ფინგერ ლეიქსის შუაგულშია. იქნებ, — უყვარდა ხოლმე ფიქრი ნიკოლს, — მისი დიდება თავის დროს ელის, როგორც გრანტისა გალენაში; სულ ბოლოს კი ღია ბარათი მოვიდა მისგან, ფოსტის შტემპელით — ნიუ-იორკის შტატის ქალაქ ჰორნელიდან გამოგზავნილი, მეტად პატარა ქალაქია და ცოტა შორს არის ჟენევიდან; ასე თუ ისე, ეტყობა ახლაც იქ არის სადღაც, ან ჟენევაში, ანდა ჰორლენში.

სარჩევნი

წიგნი პირველი.....	5
წიგნი მეორე.....	136
წიგნი მესამე.....	282

50 წიგნი, რომელიც უნდა წაიკითხო, სანამ ცოცხალი ხარ

„კვირის პალიტრის“ ბიბლიოთეკა

წიგნი 39

რედაქტორი ელენე სალარიძე

კორექტორები: ნატალია ჩიმაკაძე

ლიკა თავართქილაძე

ეკა გუნთაიშვილი

კომპიუტერული უზრუნველყოფა დათო მოსიაშვილი

ყდის დიზაინი ეთერ გზირიშვილი

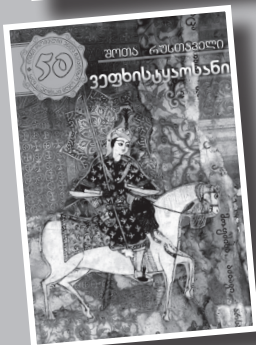
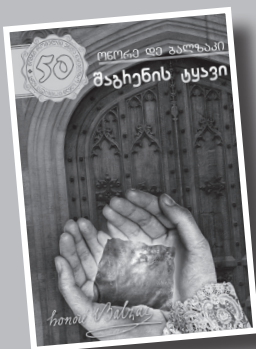
პროექტის მენეჯერი თინათინ ასათიანი

გამომცემლობა პალიტრა L, 2012

მისამართი: იოსებძის ქ. 49, ტელ.: 238-38-71

E-mail: book@palitra.ge

www.50.kvirispalitra.ge

სერიის წინა წიგნები

წიგნი 1

ონორე დე ბალზაკი
შაგხენის ტყავი

წიგნი 2

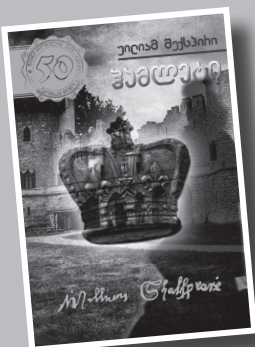
ჯეკ ლონდონი
მარტინ იღენი

წიგნი 3

შოთა რუსთაველი
ვეფხისტყაოსანი

წიგნი 4

ალექსანდრე დიუმა
სამი მუშავეთი
ორ ტომად

წიგნი 5

უილიამ შექსპირი
კამლეთი

წიგნი 6

ფიულ ვერნი
80 000 კილომეტრი ფყალქვეუ

წიგნი 7

მიხაილ ბულგაკოვი
ოსტატი და მარბარიტა

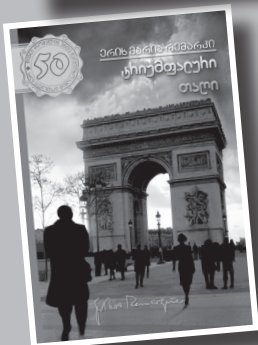
წიგნი 8

ოსკარ უაილდი
ღორიან ბრემის პორტრეტი

წიგნი 9

ჩარლზ დიკენსი
ღევიღ კოპერფილდი

წიგნი 10

ერიხ მარია რუმარკი
ტრიუმფალური თაღი

წიგნი 11

ფრედერიკ ბეგბედერი
99 ფრანკი

წიგნი 12

ედგარ პო
მოთხრობები

წიგნი 13

ჰომეროსი
ოდიზეა

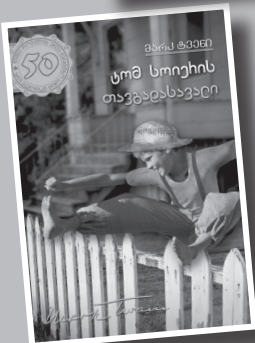
წიგნი 14

მან რიდი
უთავო მხედარი

წიგნი 15

თომას მანი
ბუდენბროკები
ორ ტომად

წიგნი 16

მარკ ტვენის
ტომ სოიერის თავგადასავალი

წიგნი 17

კონსტანტინე გამსახურდია
დიდოსტატის მარჯვენა

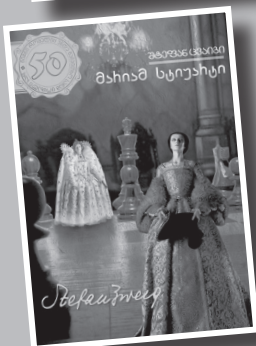
წიგნი 18

მეგულ და სერვანტესი
დონ კისოტი
ორ ტომად

წიგნი 19

ო' ჰენრი
მონსროპევი

წიგნი 20

შტეფან ცვაიგი
მარინამ სტიუარტი

წიგნი 21

მარიო პიუზო
ნათლია

წიგნი 22

გუსტავ ფლობერი
მაღამ ბოგარში

წიგნი 23

ჯორჯ ორუელი
1984

წიგნი 24

სტენდალი
წითელი და შავი

წიგნი 25
ფილოლოგიური დოსტოევსკი
კატახვაშვილი
ორ ტომად

წიგნი 26
ერნესტ ჰემინგუეი
შვავაშვილი, იარაღო!

წიგნი 27
გი დუ მოპასანი
ლაშვილი მემოუარი

წიგნი 28
რიუნოსკე აკუტაგავა
მოთხრობები

წიგნი 29
უილიამ თუკერეი
ამაოვების გავარდი
ორ ტომად

წიგნი 30
ჰაინრიხ ბიოლი
კლოუნის თვალებზე

წიგნი 31
დანი ალიგიერი
ღვთაებრივი კომედია

წიგნი 32
შარლოტა ბრონტე
ჯინ მარი

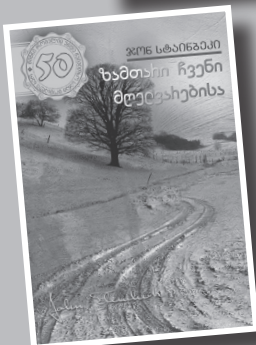
წიგნი 33

ვაჟა-ფშაველა
პოემები

წიგნი 34

ვიქტორ ჰიუგო
კაცი, რომელიც იცინის
ორ ტომად

წიგნი 35

ჯონ სტაინბეკი
ზამთარი ჩვენი მღვდლებსა

წიგნი 36

იოჰან ვოლფგანგ გოეთე
ახალგაზრდა ვერტმარის
ვნებანი

წიგნი 37
არტურ კონან დოილი
შერლოკ ჰოლმსის
თავბადასავალი

წიგნი 38
ლორის ლესინგი
ოქროს ჩვეულებები
ორ ტომად

სერიის მომდევნო წიგნები

ილია ჭავჭავაძე
მოთხრობები

ლევ ტოლსტოი
ანა პარენინა
ორ ტომად

